

26399

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

**ÜRGÜP VE ÇEVRESİNDEKİ
TÜRK-İSLÂM DEVRİ YAPILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
(Cilt 1)

DANIŞMAN:
Doç. Dr. Haşim KARPUZ

HAZIRLAYAN:
Osman ERAVŞAR

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KONYA-1999

ÖNSÖZ

Tabiat harikası oluşumları ile dünyada bir benzeri daha olmayan Kapadokya Bölgesi içerisinde ki Ürgüp, tarihi eserleriyle de oldukça dikkati çekicidir. Bölgedeki coğrafi ve jeolojik yapının farklılığı ve özel konumu nedeniyle mimari yapılar da farklı olarak şekillenmiştir. Volkanik dönemlerinin ihtişamlı dağları Erciyes ve Hasan Dağı arasındaki bölgede; Türk-İslam Devri Mimarisine ait oldukça fazla yapı vardır.

Bu kadar zengin bir özellik göstermesine rağmen, bu yöredeki Türk-İslam Devri Mimari yapıları pek fazla incelenmemiştir. Bölgenin gösterdiği özellik nedeniyle daha çok hristiyanlık dönemine ait bölgedeki kaya oyma yapılar incelenmiştir. Bu çalışmayla yöredeki hristiyanlık dönemine ait yapıların yanında oldukça önemli bir yere sahip olan Türk-İslam Devri Mimari yapılarına dikkat çekilmek istenilmiştir. Böylece bölgede Türk-İslam dönemine ait yapıların olduğu da bir ölçüde belirtilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda çalışmamız kapsamında, bölgedeki bütün Türk-İslam Devri Mimari yapılarına değinilmiştir.

Bu konularda çalışma yapmamı rahmetli hocam, Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE' de tavsiye etmişti. Bunun üzerine böyle bir konuyu Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamaya karar verdim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bir çok kişinin katkıları olmuştur. Çalışmamın her aşaması ile ilgilenen Doç. Dr. Haşim KARPUZ'a, yine araştırmamda bana yol gösteren ve yardımcı olan Prof. Dr. Aysel YAVUZ'a, kitabeleri okumamda yardımcı olan Mehmet ÇAYIRDAĞ'a, Mimar Nafi KIRAZ, Mimar Aynur AVŞAROĞULLARI'na ve çalışmamıza destek olan Ürgüp Belediye Başkanı Kürşat NUMANOĞLU'na ayrı ayrı teşekkür ederim.

Temmuz 1993 KAYSERİ
Osman ERAVŞAR

ÜRGÜP VE ÇEVRESİNDEKİ TÜRK-İSLAM DEVRİ MİMARISI:

I- GİRİŞ.

A- Konunun tanımı, önemi, çalışmanın amacı.....	1
B- Ürgüp'ün tarihi ve coğrafyası.....	3
C- Konu hakkında daha önce yapılan çalışmalar.....	7
D- Ürgüp yapılarının Türk mimarisindeki yeri.....	9

II- KATALOG.

A- CAMİLER

1- Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi.....	13
2- Taşkınpaşa Camisi.....	18
3- Bahçeli Camisi.....	29
4- Yunak Camisi.....	32
5- Sofular Köyü Camisi.....	34
6- İllaş Köyü Camisi.....	36
7- Musa Efendi Camisi.....	38
8- Akköy Camisi.....	42
9- Sağırmescid Camisi.....	44
10- Esbelli Camisi.....	48
11- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık).....	51
12- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazlık).....	54
13- Abdioğlu Camisi.....	58
14- Çukur Camisi.....	63
15- Boyalıköy Camisi.....	66
16- Davutağa Camisi.....	71
17- Pancarcı Camisi.....	74
18- Reşadiye Camisi.....	78
19- Çarşı Camisi.....	80

B - MEDRESELER

1- Taşkınpaşa Medresesi.....	86
2- Yahya Efendi Medresesi.....	93
3- Mustafa Paşa Mehmet Şahir Paşa Medresesi.....	98

C- TÜRBELER

1- Taşkınpaşa Türbesi.....	113
2- Hızır Bey Türbesi.....	117
3- Kesikbaş Türbesi.....	120
4- Altı kapılı Türbesi.....	122
5- Rükneddin Kılıçaslan Türbesi.....	125
6- Sofular Köyü Sofu Dede Türbesi.....	128
7- Karacaören Köyü Türbesi.....	130

D- HAMAMLAR

1- Eski Hamam.....	132
2- Şehir Hamamı.....	135

E- HANLAR

1- Sarıhan.....	143
2- Karacaören Hanı.....	152

ÜRGÜP VE ÇEVRESİNDEKİ TÜRK-İSLAM DEVRİ MİMARISI:

I- GİRİŞ.

A- Konunun tanımı, önemi, çalışmanın amacı.....	1
B- Ürgüp'ün tarihi ve coğrafyası.....	3
C- Konu hakkında daha önce yapılan çalışmalar.....	7
D- Ürgüp yapılarının Türk mimarisindeki yeri.....	9

II- KATALOG.

A- CAMİLER

1- Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi.....	13
2- Taşkınpaşa Camisi.....	18
3- Bahçeli Camisi.....	29
4- Yunak Camisi.....	32
5- Sofular Köyü Camisi.....	34
6- İltaş Köyü Camisi.....	36
7- Musa Efendi Camisi.....	38
8- Akköy Camisi.....	42
9- Sağırmescid Camisi.....	44
10- Esbelli Camisi.....	48
11- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık).....	51
12- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazlık).....	54
13- Abdioğlu Camisi.....	58
14- Çukur Camisi.....	63
15- Boyalıköy Camisi.....	66
16- Davutağa Camisi.....	71
17- Pancarcı Camisi.....	74
18- Reşadiye Camisi.....	78
19- Çarşı Camisi.....	80

B - MEDRESELER

1- Taşkınpaşa Medresesi.....	86
2- Yahya Efendi Medresesi.....	93
3- Mustafa Paşa Mehmet Şahir Paşa Medresesi.....	98

C- TÜRBELER

1- Taşkınpaşa Türbesi.....	113
2- Hızır Bey Türbesi.....	117
3- Kesikbaş Türbesi.....	120
4- Altı kapılı Türbesi.....	122
5- Rükneddin Kılıçaslan Türbesi.....	125
6- Sofular Köyü Sofu Dede Türbesi.....	128
7- Karacaören Köyü Türbesi.....	130

D- HAMAMLAR

1- Eski Hamam.....	132
2- Şehir Hamamı.....	135

E- HANLAR

1- Sarıhan.....	143
2- Karacaören Hanı.....	152

F- ÇEŞMELER	
1-Yunak Çeşmesi.....	154
2- İllaş Köyü Çeşmesi.....	157
3- Sütunlu Çeşme.....	159
G- ÜRGÜP EVLERİNDEN ÖRNEKLER	
1- Kutsi Alyamaç Evi.....	160
2- Mehmet Toybıyık Evi.....	166
3- Kayhan Cantürk Evi.....	173
H- DİĞER YAPILAR	
1- Mustafa Paşa Köprüsü.....	177
2- Tahsin Ağa Kütüphanesi.....	179
III- YAPILARIN GENEL ÖZELLİKLERİ	
A- SELÇUKLU DEVRİ YAPILARI.....	181
B- BEYLİK DEVRİ YAPILARI.....	182
C- OSMANLI DEVRİ YAPILARI.....	185
IV- YOK OLAN YAPILAR.....	194
V-DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	196
ÖZET.....	202
BİBLİYOGRAFYA.....	210

I- GİRİŞ

A- KONUNUN TANIMI, ÖNEMİ, ÇALIŞMANIN AMACI

Doğal güzellikleri bakımından dünyada önemli bir yere sahip Kapadokya bölgesi sınırları içinde yer alan Ürgüp ilçesindeki Türk-İslam devri mimari yapıları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Genel olarak tanımladığımız bu ifade içerisinde Ürgüp İlçesi sınırları dahilindeki önemli Türk-İslam devri yapıları girmektedir. "Ürgüp ve Çevresindeki Türk İslam Devri Mimari Yapıları" konulu araştırmamız metin ,fotoğraf ve çizimlerden meydana gelmektedir.

Metnin ilk bölümü giriştir. Bu bölümde konunun sınırları metod ve düzen ile konuyla ilgili kaynaklar üzerinde durulmuştur. Bu arada Ürgüp'ün tarihi ve coğrafi yapısından da çok kısa olarak bahsedilmiştir.

İkinci bölümde kataloglama yapılmıştır. Bu gün mevcut olan yapılar değerlendirilmiştir. Katalog bölümünde yer alan yapılar, planı, kuruluş biçimi, malzeme ve teknik özellikleri süsleme ve tarihlendirme yönünden benzer bir anlatımla ve ayrıntılı olarak incelenmiştir. Her yapı topluluğu kendi içerisinde gruplar oluşturacak şekilde kataloglanmıştır.

Üçüncü bölümde yapıların genel özellikleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken zaman dilimlerine ayrılmıştır. Değerlendirmede yapı malzemesi, planlama, mimari özellikler ve süsleme unsurları topluca ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca kronolojik sıralamayla yakın çevre yerleşmelerdeki benzer yapılarla karşılaştırma yapılmıştır. Dördüncü bölümde bugün artık yok olan yapıların sadece isimleri belirtilmiştir. Sonuç bölümünde ise araştırmada varılan sonuçlar özetlenmiştir.

Tez hazırlanırken faydalanan kaynaklar bölümlerin sonlarında notlar başlığı altında verilmiştir. Bunlar kullanılırken ilk verilişinde tamamı, tekrarlandığında sadece yazar adı ve kitap adı verilerek kısaltılmıştır. Tezin hazırlanışında bizzat faydalanan kitaplar bibliyografya bö-

lümünde topluca sunulmuştur.

Yapıların okunabilen kitabelerinin, okunarak Latin alfabesi ile transkripsiyonu yapılmıştır.

Yapıların resimleri genellikle bugünkü durumlara aittir. Yapıların çoğunun çizimi tarafımızdan yapılmıştır. Bu arada Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan bazı çizimlerden de faydalanılarak kontrol edilmiş ve işlenerek aktarılmıştır. Yapıların tamamı tarafımızdan bizzat yerinde incelenmiştir.

İlçe sınırları içerisinde bulunan dini yapıların hemen hemen hepsi bu çalışmada incelenmiştir. Yapılar incelenirken kronolojik sıralamaya göre ele alınmıştır. Sivil mimarlık örneklerinden sadece evlerde ve çeşmelerde özellik arz eden tiplerden örnekler seçilerek genellemeler yapılmıştır. Çalışmamızda zaman sınırlamasına gidilmemiş en eski Türk-İslam devri yapısından Osmanlı devrinin sonuna kadar olan bütün yapılar incelenmiştir.

Ürgüp ve çevresinde özellikle ilçe merkezinde erken Hristiyanlık dönemine ait yapılar oldukça fazladır. Bu özelliklerinden dolayı bölge Hristiyan kolonisi olarak önemini korumuştur. Bu nedenle de bölgede oldukça fazla Hristiyanlık dönemine ait yapı vardır. Bölgedeki bu dönem ait yapılar incelenmiş ve yayınlanmıştır. Bunların haricinde bölgedeki Türk-İslam devri yapıları ise genel birkaç makale haricinde incelenmemiştir. Bu nedenle bu çalışmanın bir amacı da bu eksikliği gidermek, bu yapıları da tanıtmaktır.

Çalışmamız, Selçuklu dönemi eserleri ile başlamakta, sonra sırayla Karamanoğulları ve Eretna Beylikleri dönemi eserlerini içermekte, Osmanlı dönemine ait eserlerle son bulmaktadır.

Erken Hristiyanlık döneminden itibaren büyük bir potansiyel gösteren Kapadokya bölgesi içerisinde Ürgüp, özellikle Türkler tarafın-

dan kullanılan ve nüfus olarak da Türklerin yoğunlukta olduğu bir yerleşmedir. Bundan dolayı bu yörede Türk hakimiyeti sırasında önemli yapılar inşa edilmiştir. Bu özelliğinden dolayı da Hristiyanlar ile Müslümanların ortaklaşa kullandığı bir yerleşme alanı olup, Hristiyan dünyası ile Müslüman dünyası arasında bir geçiş alanı özelliği göstermektedir.

Türklerin Anadolu'yu fetih tarihinden itibaren hızla İslamlaşan bölgede, Hristiyanların dini inanışlarına dokunulmamış ve günümüze kadar özelliklerini korumuştur. Hatta bu bölgedeki önemli bir çok kilise XI. ve XII. yüzyıllarda Türk hakimiyeti altında yapılmıştır. Bu nedenle bu kiliselerde Türk sanatının etkilerini görmek mümkündür. Bu etkileşimin karşılıklı olduğu muhakkaktır. Bu çalışmanın amacı yöredeki yapıların Türk-İslam Mimarisindeki yerlerini tesbit etmek ve bugüne kadar pek incelenmemiş bu yapıları tanıtmak ve belgelemektir.

B- ÜRGÜP'ÜN TARİHİ VE COĞRAFYASI

Ürgüp İç Anadolu bölgesinde Kapadokya olarak adlandırılan Kayseri, Nevşehir, Niğde, Aksaray illerinin çevrelediği bölge içinde kalmaktadır. Ürgüp tarihinde bu bölge tarihi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kapadokya tarihinin başlangıcında bir açıklık bulunmamaktadır. En eski iskan izine Ürgüp yakınlarında Karain Köyünde bulunan Paleolitik devre ait mağarada raslanılmıştır.. Bu mağara içinde küçük bazı opsiden parçacıkları bulunmuştur. Bölge içerisindeki diğer önemli bir merkez de Hacı Bektaş ilçesi yakınlarında yer alan Suluca Karahöyük'tür. Bu höyükte 1967 yılından beri yapılan kazılarda MÖ.3000 yıllarına ulaşan kalıntılara rastlanmıştır(1). Bu döneme ait bölgedeki diğer önemli bir yerleşim merkezi de Avanos'un kuzeyinde yer alan Topaklı höyüğüdür(2). Bu höyükte yapılan kazılarda Hitit ve Frig dönemlerine ait

yerleşmeler bulunmuştur. Bölgedeki en önemli yerleşim bölgelerinden birisi de Kayseri yakınlarındaki Kültepe, Kaneş-Karum'dur. 1948 yılından beri burada yapılan kazılarda önemli buluntular ortaya çıkarılmıştır. MÖ. 2000-1750 yılları arasında kuzey Mezopotamya 'da yaşayan Asurlu tacirler Anadolu'da ticaret kolonileri kurarak ilk ticaret örgütünü oluşturmuşlardır. Bu ticaret kolonilerinin en önemlilerinden birisi de Kültepe'deydi.

MÖ. 4000 yıllarında Kalkolitik çağlardan Roma devri sonuna kadar iskan edilmiş olan Kültepe'de ortaya çıkarılan çok sayıda yazılı belge ile Anadolu tarihinin bilinmeyen pek çok yönü aydınlığa kavuşmuştur. Özellikle Anadolu tarihinin en zengin süresi olarak kabul edilen Asur Ticaret Kolonileri olarak adlandırılan devirde Mezopotamya uygarlığının Anadolu'ya yayılışında Kültepe önemli bir merkez olmuş ve bir çok etkiyi beraberinde taşımıştır. Bu etkilerin başında Anadolu'nun ilk defa yazıyla tanışması gelir. Bölgede geç Hitit dönemine ait iskan yerleri mevcuttur. Bunlar Gülşehir (Sivasa) (Gökçe Toprak), Acıgöl-(Topada), Hacı Bektaş, (Karaburna)da Hitit hiyeroglifi ile yazılmış kaya anıtları bulunmaktadır.

Hititlerden sonra bölge Frig hakimiyetine geçmiştir. Kapadokya MÖ. IX. yüzyılda pek varlık gösterememiştir. Kimmerlerin, Frig hakimiyetine son vermesinden sonra bütün Anadolu'da olduğu gibi Kapadokya önce Medlerin (MÖ.585) daha sonra da Perslerin hakimiyetine girmiştir (MÖ. 350). Persler bölgeyi Satrap adını verdikleri valilerce yönetmişlerdir. Eski Pers dilinde Katpatuka olarak adlandırılan Kapadokya ismi "Cins(güzel) adlar ülkesi" anlamına gelmektedir (3). Bölge Perslerin hakim olduğu sürede fakir ve sömürülen bir yöre olarak gösterilmiştir. Pers hakimiyeti sırasında bölgede Zoroastrianizm inancının yayıldığı da belirtilmektedir (4).

Bu arada bölgede Roma hakimiyetine kadar anatanrıça Ma kültürü oldukça yaygındı. Persler zamanında Kapadokya'dan geçen Kral Yolu önemini iyice artırmıştır. Makedonya Kralı İskender'in Pers ordularını MÖ. 334-332 tarihleri arasında bozguna uğratarak yenmesiyle bölgedeki Pers hakimiyeti sona ermiştir. İskender bölgede vali olarak Sabiktası görevlendirmiş ancak halkın buna karşı çıkması nedeniyle I. Ariarathes vali olmuştur. Daha sonraları Kapadokya Krallığı, Romalıların hakimiyetine girdiği MS. 17 yılına kadar varlığını korumak için Pontuslar, Galatlar ve Romalılarla devamlı mücadele etmiştir.

Bölgenin Romalıların eline geçtiği durumu hakkında Strabon bize yararlı bilgiler vermektedir (5). Bu devirde Kapadokya'nın çevre ile bağlantısını artırmak için yollar açılmıştır. Bu yollardan birisi de Göreme-Ürgüp-Sinasos-Taşkınpaşa-Güzelöz köyünden geçen yol güzergahıdır.

Roma imparatoru Septimus Severius döneminde ekonomik bakımdan oldukça canlı olan Kapadokya'nın merkezi Kayseri, daha sonraki yıllarda İran'dan gelen Sasanilerin saldırılarına uğradı. Bu sıralarda Anadolu'da yayılmaya başlayan ilk Hristiyanların bir kısmı köylere göçmeye başlamışlardı(6). Kayseri'nin Hristiyanlık bakımından önemli bir merkez olduğunu IV. yüzyılda da kayalık Göreme ve çevresinin farkına varan Hristiyanlar, Kayseri piskoposu olan Aziz Basil'in dünya görüşünü benimsemişler ve kayalık içinde manastır hayatını yaşamaya başlamışlardır(7). Böylece Roma imparatorluğu zamanında yasak olan Hristiyanlığın vecibeleri rahatlıkla yerine getirilebiliyordu.

V. ve VI. yüzyıllarda Roma İmparatorluğu'nun Bizans'a dönüşmesi sırasında Kapadokya yeni Hristiyan aleminin bir parçası haline geldi. Ürgüp (Osiana) Kapadokya'nın önemli merkezlerinden biriydi. Göreme ve Soğanlı'daki din okulları ile benzerliklerini devam ettirdiler

(8). Bölge VII. yüzyılın ilk yıllarında zaman zaman Sasani egemenliğine geçmiştir.

VI. XII. yüzyılda Hristiyanlığın yayılışı sırasında Kapadokya bölgesinde kayaya oyulan boyalı kiliseler manastırların yanısıra Hristiyanların kullandıkları peribacaları ve yeraltı şehirleri güneyden gelen Arap saldırıları sırasında da kullanılmış, ayrıca bu saldırılara karşı savunma kaleleri yapılmıştır (9). Ürgüp merkezindeki Kadı Kalesi bu türdendir.

Bizans hakimiyetinden sonra Türklerin eline geçen Kapadokya'da devamlı idari değişiklikler yapıldı. 1071 yılındaki Malazgirt Savaşının devamında 50 yıl gibi kısa bir süre içerisinde Türkler bölgeye hakim oldular. Bölgedeki ilk Türk hakimiyeti Danişmend Ahmet Gazi'nin kurduğu Danişmendli Beyliği'dir. Bu devirde bölgedeki Hristiyan halk, Bizans'la ilişkilerini kopararak Türklerin idaresi altına girmişlerdir (10). Haçlı seferleri döneminde bazen savaş, bazen de karışıklıklar içerisinde kalmıştır. Danişmendlilerin 1175 tarihinde tamamen Konya Selçuklularına bağlanmasıyla Kapadokya'da, Danişmendli hakimiyeti sona ermiştir. Danişmendli devrine ait eserlere Ürgüp ve çevresinde pek rastlanılmaz. Yalnız bu döneme ait olan İncesu-Ürgüp arasındaki Şeyh Turasan Zaviyesi önemli bir yapıdır(11).

Selçuklu hakimiyeti altında gelişen ticaret kervan yolları, Antalya ve Alanya limanlarından başlayarak; Konya, Aksaray, Kayseri ve Sivas üzerinden Erzincan ve Erzurum'a oradan da İran ve Gürcistan'a ulaşır. Kapadokya bölgesinden geçen bu yollardan ilki Kayseri Sarı Han üzerinden, Niğde, Bor, Ereğli'ye gider. Bu yolun ulaşım güzergahı Ürgüp üzerinden geçer. İkincisi ise Aksaray üzerinden Ereğli'ye bağlanır. Bu kervan yolları üzerinde çok sayıda Kervansaray inşa edilmiştir. Ancak Ürgüp ve yakın çevresinde 13. yüzyıl İslami döneme ait eserlere

pek rastlanılmaz. Bununla birlikte 14. yüzyıl da tekrar bir gelişme göze çarpar.

Selçuklu İmparatorluğunda kardeş kavgası ve bunu izleyen Moğol istilasından sonra Kapadokya Selçuklu hakimiyetinden çıkmıştır. Bölge önce Eratna Beyliğinin hakimiyetinde uzun süre kalmış, bir ara Dulkadiroğulları Beyliğine bağlandıysa da nihayetinde Karamanoğulları Beyliğine bağlı kalmıştır. Ürgüp ve çevresindeki özellikle 13. yüzyıla ait Damsa (Taşkınpaşa)da Eratna ve Karamanoğulları Beyliklerine ait mimari eserler vardır.

1515 yılında Yavuz Sultan Selim'in İran seferi sırasında, Karamanoğulları Beyliğinden, Osmanlı İmparatorluğuna katılan Ürgüp sınır kenti olmadığı için fazla saldırı görmemiştir. 18.yüzyıl başına kadar Ürgüp kadılık merkezi olmuş, önce Niğde sonra Konya'ya bağlanmıştır.

18.yüzyılda Damat İbrahim Paşa'nın Muşkara Köyünü, Nevşehir olarak geliştirmesinden sonra Kadılık, Nevşehir'e geçmiştir(12). Damat İbrahim Paşa, Ürgüp halkını kendine küstürmemek için Ürgüp'e on tane çeşme yaptırmıştır. Çeşmelerin kitabeleri devrin ünlü şairleri Nedim ve Nef'i gibi kişilerce yazılmıştır. Ürgüp 1954 yılına kadar Kayseri'ye bağlı iken daha sonraları Nevşehir'e bağlanmıştır.

C- ÜRGÜP'ÜN COĞRAFYASI

Ürgüp İç Anadolu Bölgesinde Nevşehir İline bağlı bir ilçedir. İlçe merkezi il merkezinin 23 km doğusunda yer almaktadır. İlçenin kuzeyinde Avanos, güneyinde Derinkuyu ilçeleri ile batısında Nevşehir merkez ilçesi, doğusunda ise Kayseri-İncesu ilçesi ile sınırlıdır. Ürgüp'e bağlı 17 köy 3 kasaba vardır. Köyler genelde aynı yol güzergahı üzerinde olmakla birlikte oldukça uzak olanları da vardır.

Ürgüp şehir merkezi, Kızılıрмаğın büyük kavisinin tam güneyin-

de ve genel olarak da Kızılırmak havzası üzerindedir. Ürgüp ilçe sınırları içerisinde doğan ve şehir merkezinden geçen 30km uzunluğundaki Damsa vadisi ile 10km uzunluğundaki Balkan vadisi ortasından akan dereler, kuzeyde Kızılıрмаğa akar. Damsa çayının aktığı vadi Balkan vadisi, Üzengi, Dereköy vadilerinden oluşan üç büyük yarıntı bu vadilere de dik ve eğri istikametlerde irili ufaklı yüzlerce vadi daha vardır.

Ürgüp'ün jeolojik yapısının, Kapadokya bölgesinin jeolojik yapısı içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Erciyes ve Hasan dağlarının volkanik akıntıları ve tüfitlerinden oluşan, yapının heterojen bölümlerinin aynı ölçüde aşınması nedeniyle ilginç kaya oluşumları ortaya çıkarmıştır(13). Peribacaları olarak adlandırılan ve koni, piramid, sütun ve kule görünümündeki bu doğal peyzaj çekim unsurudur. Bu özelliklerinden dolayı peri bacaları mimariyi de etkilemiştir. Yapı elemanı olarak mimariye girmiştir. Tüf kayalarının insan tarafından rahatlıkla oyulabilmesi sayesinde mimari bir mekan olarak kullanılmıştır. Böylece çok zengin kaya oyma mimarisi gelişmiştir.

İlçenin doğusunda Topuz dağı vardır. Bölgenin Kayseri ile arasındaki en yüksek dağdır. Ürgüp merkezi ise hafif meyilli bir alan üzerindedir. Şehrin eski konut ve kent dokusu Kadı Kalesi ve Esbelli olarak adlandırılan dağların doğu ve batı yamaçlarına kurulmuştur. Bölgede oldukça hızlı görülen erezyon nedeniyle bu bölge terkedilerek afet alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alandaki yapılar ise kaderine terkedilmiştir. Şehrin yeni yerleşimi Damsa Vadisine doğru ve Topuz dağı eteklerindedir. Bölgede özellikle Ürgüp ilçesi sınırlarından itibaren toptan alçalma görülür. Derin yarıklar oldukça fazladır. Bu yarıkların başlangıcı güneyde Taşkınpaşa (Damsa) köyüdür. Bu yarıkların oluşmasına neden olan erezyon bölgede hala devam etmektedir.

Bölge içerisindeki şehirlerin önemli özelliklerinden birisi de etra-

fının surlarla çevrili olmayıp kale olarak doğal kaya oluşumlarının kullanılmasıdır. Bunun en güzel örnekleri Ortahisar ve Ürgüp'te görülebilir.

Ürgüp ve çevresinde yapı malzemesi olarak kullanılan tuf, oldukça yumuşaktır. Bu tufün bir özelliği de açık renkli oluşudur. Ayrıca bu malzeme sarı Avanos taşına göre oldukça zayıf ve dayanıksızdır. Bu nedenle de çabucak eriyebilmektedir.

C- KONU HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ürgüp ve çevresinde Türk İslâm Devri Yapılarını topluca değerlendiren bir çalışma yapılmamıştır. Bölgenin bir Hristiyanlık merkezi olması nedeniyle genel olarak bu bölgedeki Bizans-Hristiyan yapılarına dikkat çekilmiştir.

Bögedeki en önemli Selçuklu yapılarından olan Sarı Han'ın haricinde bu bölgedeki yapılar pek incelenmemiştir. Sarı Han ilk önce H.Rott tarafından incelenmiştir(14). Daha sonra bu kervansaray Jerphanion tarafından çok kısa olarak yayınlanmıştır. Yayında kervansarayın genel görünüşü yer almıştır(15). Sarı Han ile ilgili en önemli çalışma Tahsin Ögüç ile Mahmut Akok tarafından yapılmıştır(16). Söz konusu yapının Türk hanları içerisindeki yeri ise Kurt Ertman tarafından belirlenmiştir(17). Bu yayın haricinde kervansaray ayrıca İsmet İter tarafından da yayınlanmıştır(18). Ürgüp'te en tanınmış diğer eserler ise Taşkınpaşa köyünde bulunan camii, medrese ve türbelerdir. Bunlar hakkında da oldukça çok yayın olmakla birlikte yetersizdir. Bu yapılar toplu olarak Tahsin Özgüç tarafından yayınlanmıştır(19). Ancak burada oldukça önemli hatalar yapılmıştır. Bu yayında medreseden saray olarak bahsedilmiş ayrıca hiçbir yapının planına da yer verilmemiştir. Söz konusu medreseden Aslanapada saray olarak bahseder(20). Bu yapılardan ca-

mii Celal Esat Arseven tarafından yayınlanmıştır(21). Medrese ise Abdullah Kuran tarafından yayınlanarak planı pek ayrıntılı olmasada verilmiştir(22).

Türebeler ise ilk defa Oluş Arık tarafından incelenmiştir(23). Bunun haricinde ayrıntılı bir çalışma da Orhan Cezmi Tuncer tarafından yapılmıştır(24). Bu çalışmada türebeler tek tek ele alınmıştır. Baldakan tarzındaki Hızırbey Türbesi ile Kesikbaş Türebeleri yüksek lisans çalışması olarak ayrıca incelenmiştir(25). Sözkonusu yapıların devri içerisinde topluca değerlendirildiği ilk çalışmayı ise O. Aslanapa, E.Diez, M.Koman'nın çalışması oluşturur(26). Bu yapılardan ayrıca Aslanapa çok kısa olarak bahseder(27). Taşkınpaşa Camisinin en önemli parçası olan mihrabı Ömür Bakırer tarafından yayınlanmıştır(28). Caminin mimberi yayınlanmışsa da sanatsal özelliklerine pek değinilmemiştir(29).

Ürgüp ve çevresindeki yapılardan kısa da olsa ilk bahseden Kâzım Özdoğan olmuştur(30). Bunun haricinde ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Bölgedeki Hristiyanlık dönemlerine ait kiliseler oldukça iyi bir şekilde incelenmiştir(31). Özellikle bu çalışmalardan bazılarında, burada bulunan Türk İslam devri yapılarının özellik arzedenlerinden çok kısada olsa bahsedilmektedir(32). Bunun dışında bölgeyle ilgili diğer yayınlarda, Türk İslam devri yapılarına yer verilmemektedir. Bölgede, turizm amaçlı olarak çıkarılan yayınlarda dahi bu yapılar hep ihmal edilmiştir(33). Ürgüp çevresindeki bazı yapılar, yüksek lisans tezi olarak incelenmiştir. Bu tür çalışmalar içerisinde en verimli Mehmet Şakir Paşa Medresesine ait olanıdır(34). Bu çalışmaların haricinde bölgeyi inceleyen genel bir çalışma veya toplu bir değerlendirme yoktur.

DİPNOTLAR:

- 1- Kemal Balkan, Osman Sümer. "Hacı Bektaş (suluca kara Höyük) kazısı Önraporu" TAD, 1967, Sayı XVI-11, s. 5-13
- 2- Luigi Pocallo, "Topaklı The Campeigne of Excavations" TAD, 1974, sayı XXX, s. 149
- 3- U. Andalfato, F. Zucchi, " A le Miueu Physique", Arts de Cappadoce, Geneve, 1971, s. 51
  - Murat Gülyaz, İrfan Ölmez, Kapadokya, Ankara, 1993, s. 12
- 4- Anonim, Ortahisar, Göreme, Kapadokya, Ankara, 1975, s. 32
- 5- The Geography of Strabo, Cambridge, 1969, s. 345
- 6- Murat Gülyaz, İ. Ölmez, Kapadokya, Ankara, 1993, s. 12
  - Luciano Giovanni, Arts de Cappadoce, Geneve, 1971 s. 67-68
- 7- Halit Erkiletlioğlu, Kayseri Tarihi, Kayseri, 1992 s. 43
- 8- E.H. Güney, Nevşehir III, Yakın Çevre İncelemeleri, İstanbul, 1974 s. 38
  - N.M.Thiery, Nouvell Eglises Rupestres de Cappadoce, Paris, 1963 s.3-4
- 9- E.H. Güney, Nevşehir III, Yakın Çevre İncelemeleri, İstanbul, 1974 s. 38
- 10- Anonim, Ortahisar, Göreme, Kapadokya, Ankara, 1975, s. 37
- 11- M. Çayırdağ, "Kayseri'nin İncesu İlçesinde Şeyh Turesan zaviyesi", Belleten, CXLIV, sayı, 174, s.
  - 12- V. Göktan, "Ürgüp'ün Coğrafyası ve Tarihi Durumu", Erclves, S.21, s. 634
  - 13- Anonim, Ortahisar, Göreme, Kapadokya, Ankara, 1975, s. 12
  - 14- H.Rott, Kleanaslatische, Denkmaler aus Pisidien, Pamphylien, Kapodokien und Lydien, Leipzig, 1903 s.241
  - 15- Jerphanion, Les Eglises, Rupestre de Cappadoce, Paris 1925 s.17
  - 16- Tahsin Özgüç, Mahmut Akok, "Sarıhan" Belleten, c.xx, s.79 (Ankara, 1956) s.379-383
  - 17- K.Erdman, Das Anatollische Karavansaray, xii, und xiii, Jahrhunderts, Berlin. 1967
  - 18- İ.İlter, Tarihi Türk Hanları, Ankara 1969, s.58.
  - 19- T.Özgüç, "Monuments of the period of Taşkınpaşa's Principality" Atti del Secondo Congresso Internazionale DI Arte Turca, Venezia 1963, Napoli 1965 s.197-201
  - 20- O.Aslanapa, "Yeni Araştırmalarda Türk Saray ve Köşklerinin Yeri",

Türk Kültürü, S.3, (Ankara,1963) s. 23-28

21- C.E.Arseven, **Türk Sanatı**, İstanbul 1930

22- A.Kuran, "Karamanlı Medreseleri", **Vakıflar Dergisi**, S.viii, (1969) s.209-241

23- O.Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri" **Anadolu (Anatolia)** S.xi, (1967), s.57-100

24- O.C.Tuncer, **Anadolu Kümbetleri**, c.iii, Ankara, 1992

25- Ali Kılıcı, **XIV ve XV. y.yıllarda Baldaken Tarzı Denen Türbeler**, Ankara, 1991 s.42-76 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

26- O. Aslanapa, E. Diez, M. Koman, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul, 1950

27- O.Aslanapa, **Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı. (14. Yüzyıl)**, İstanbul, 1977

28- Ö.Bakırer, "Ürgüp'ün Damsa Köyündeki Taşkın Paşa Caminin Ahşap Mihrabı" , **Belleten**, c.XXXV, S.139, (Ankara,1971), s.367-378

29- Z.Oral, "Anadoluda Sanat Devri Olan Ahşap Mimbeler, Kitabeleri ve Tarihçeleri" **Vakıflar Dergisi**, S.5, (Ankara,1962), s.64-66

30- K.Özdoğan, **Kayseri Tarihî, Kültür ve Sanat Eserleri, C.I**, Kayseri, 1948, s.57-67

31- Nicole et Michel Thiery, **Nouvelles Eglises Rupestres De Cappadoce**, Paris, 1963

32- O. Arık, "Le Culture Aux Epoques Seldjoukide et Ottomane", **Arts De Cappadoce**, Geneve, 1971, s.35-48

33- M.Gülyaz, I.Ölmez, **Kapadokya**, Ankara 1992

- Uğur Ayyıldız, **Kapadokya**, İstanbul 1990

34- A.F.Tek, **Medrese Of Mehmet Sakir Paşa In Mustafa Paşa**, Ankara 1979, (ODTÜ basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

II KATALOG

A- CAMİLER

KATALOG NO: 1

RESİM NO: 3-13

ÇİZİM NO: 1

YAPININ ADI : KARAMANOĞLU İBRAHİM BEY CAMİSİ

YAPININ YERİ: Ürgüp İlçe merkezinde Temenni mahallesinde bulunmaktadır. Aynı adla anılan tepenin güney yamacında yer alır. Hafif meyilli alana kurulmuş olup, batı ve doğusunda meyilli yollar bulunmaktadır. Aynı zamanda Kadı Kalesine çıkan yol üzerinde yer almaktadır.

YAPININ TARİHİ: Cami bugün müzede bulunan kitabesine göre Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. Kâzım Özdoğan caminin Karamanoğlu İbrahim Bey'in hükümranlılığı sırasında yapıldığını belirtmektedir(1). Kitabenin büyük bir kısmı okunamamakla birlikte okunabilen kısımda Karamanoğlu İbrahim Bey'in adının geçtiği belirtilmektedir(2). Tarih bölümü tahrip olduğu için okunamamıştır. Ancak yine de cami XIV.yüzyıla aittir(3).

Cami çeşitli tarihlerde birkaç kez onarım geçirmiştir. Osmanlılar döneminde yapılan onarımda, revak ve buna bağlı imam eviyle yazlık cami bölümü yapılmıştır. Son olarak cami 1970 yılında onarım geçirmiş ve bu onarımda bazı yanlışlıklar yapılmıştır. Caminin tonoz olan üst örtü sistemi kurşun çatı ile kapatılmıştır. Güney cephede yer alan aslan başlıklı çörtenler sökülmüş yerlerine düzgün çörtenler takılmıştır. Ayrıca caminin güney ve doğu cepheleri ikinci bir takviye duvarı ile çevrilmiştir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme Avanos taşı adı verilen sarı taştır. Caminin batısında sonradan ilave edilmiş duvarla çevrili şadırvanlı bir avlu bulunmaktadır. Avlunun doğusunda bahçe ortasında, biri mermer lahitli

diğerleri sade taşlardan yapılmış toplam altı adet mezar vardır. Bu mezarlardan bahçeden ayrı ve mermerden yapılmış olanı Şeyhülislam Hayri Ürgüplü'ye aittir. Diğerlerinin kime ait olduğu belli değildir.

Cami'nin girişi batıdandır. Burada güneybatıya doğru hafifce dışa taşan iki ayağın desteklediği, üzeri sivri tonozla örtülü ve caminin batı cephesi boyunca uzanan revak bölümü vardır. Ayaklardan ilki 150x75 cm. ölçülerindedir. Diğerisi ise 185x75 cm. dir. Revak tonozu ikinci ayaktan itibaren sivri bir kemerle desteklenmiş ve buradan itibaren 10 cm. kadar kademe yapılarak yükselmiştir. Bu revağın devamında orijinalinde açıkken daha sonraları duvar örülerek kapatılmış yazlık mescit bölümü bulunmaktadır. Burası 465x750 cm. ölçülerinde olup, üzeri sivri tonozla örtülüdür. Güneybatıya bakan duvarın tam ortasında ise bir mihrap yerleştirilmiştir. Mihrabın üzerinde nesih yazıyla Kur'an'dan bir ayet, bunun üzerinde ise ilave tamir kitabesi bulunmaktadır. Yazlık bölüm mihrap tarafında iki pencere ile aydınlatılmıştır. Buranın batısında bulunan bir kapıyla koridora geçilmektedir. Koridorun güneyinde yuvarlak tonozla örtülü, 320x240 cm ölçülerinde bir oda vardır. İçerisi yine aynı yönde bulunan iki pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzeyinde bulunan diğer oda ise daha geniştir. Girişi, güneydeki odanın tam tersindendir. Bu oda da dikdörtgen olup 365x330 cm. ölçülerindedir. Üzeri yuvarlak tonozla örtülmüştür. Bu gün her iki oda da depo olarak kullanılmaktadır. Koridorun sonunda ise epeyce yüksek kare bir kaide üzerine oturan ongen gövdeli bir minare bulunmaktadır. Minare tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kaide kısmından itibaren minarede bir kademelenme dikkati çekmektedir. Bu kademelenme, minarenin iki aşamalı olarak yapıldığını gösterir. P. Lucas'ın gravürün de caminin minaresi küçük olarak gösterilmiştir. Bundan anlaşıldığı kadarıyla minarenin orijinalde, bu kademe çizgisine kadar yapılmış olmalıdır. Bu çizgiden sonrası Osmanlı Döne-

minde ilave edilmiştir. Şerefe taş sıralarının üst üste oturtulması ile oluşturulmuştur. Petek kısmı kısadır. Revak bölümü ve odalar aynı dönemde yapılmış olup, orjinal caminin bünyesinden kuruluş şekil ve form bakımından ayrılırlar.

Harim bölümüne caminin kuzeydoğu köşesinde bulunan dikdörtgen formlu sade bir portalle girilmektedir. Kapı sövesi, 50 cm. kadar dışarı taşkınlık yapan, yuvarlak profilli dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmıştır. Siyah ve beyaz taşların birbirlerini nöbetleşe takip ettiği yuvarlak kemerli bir kapıyla harim kısmına girilmektedir. Harim bölümü, 2368 x1387 cm. ölçülerinde boyuna dikdörtgendir. Kuzey duvarı ise hafifçe dışa doğru taşkınlık yapmıştır. Harim bölümü, mihraba dik olarak uzanan ve mihrap önünde üç tanesi sütun diğer ikisi de ayak olan toplam beş destek sisteminin taşıdığı altışar sivri kemerle bölünen ve üzerleri sivri tonozla örtülü üç sahına ayrılmıştır. Orta sahin yan sahinlerden biraz daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Üst örtü mihraba doğru ikinci sütundan ve arkadan da ikinci ayaktan itibaren sivri kemerle desteklenmiştir. Harim bölümü mihrap tarafında; biri mihrabın üzerinde, diğer ikisi de yan sahinlara bakan üç mazgal pencere ile doğu cephede beş, batı cephede de dört tane olmak üzere toplam oniki pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerelerden mihrabın üzerinde bulunanın haricinde, hepsi aynı yükseklik ve formda yapılmıştır. Mihrap orta sahindadır. Taştan yapılmış olup orjinal mihrabın olmadığı kesindir. Mihrab beden duvarından 15 cm. kadar içeri doğru çıkıntı yapmıştır. Mihrap yuvarlak bir profille dikdörtgen çerçeve içerisine alınmıştır. Mihrabın tepesinde yonca yaprağı şeklinde bir taç vardır. Profilden sonra 30 cm. kadar bir bordür yer alır. Burada basit kabartma bitkisel motifler görülür. Mihrab nişi yuvarlak formlu olup, iç kısmı da mukarnaslı olarak yapılmıştır.

Minberde mihrapla birlikte orta sahinde yer alır . Mihrap gibi ta-

mamen taştan yapılmıştır. Süpürgelikler yonca yaprak formundadır. Aynalıklar üzerinde ise kıvrımdallardan oluşan bitkisel motifler ve ortasında ise rozet vardır. Bunlar kabartma olarak yapılmıştır. Minber girişide oldukça süslü olup, alınlık üzerinde üç tane yarım ay vardır. Korkuluklar da taştan yapılmış olup ajurludur. Aynı formda geometrik motifli olarak yapılmıştır. Köşk bölümü, dört küçük taş sütundan oluşmaktadır. Tıpkı mihrap gibi minberin de orijinal olmadığı görüşündeyiz.

Caminin kuzeydoğu bölümünde ilk ayak sırasına oturan ahşap bir mahfil bölümü vardır. Buraya giriş hemen yanında yer alan taş bir merdivenle sağlanmaktadır. Mahfel kısmının orta sahında bulunan bölümü üzerinde üç tane yuvarlak mihrapçık çıkıntısı vardır. Mahfelin en ilgi çeken bölümü doğuda bulunan kısmıdır. Burada görülen orijinal ajurlu ahşap korkuluklar dikkat çekicidir. İki değişik formda yapılmıştır. Bir bölümü tamamen düzgün geometrik şekillerden ibaret iken bir bölümü de yuvarlak hatlı geometrik motiflidir.

Cami süsleme bakımından belirgin bir özellik taşımamaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi süsleme mahfel korkuluklarında görülür. Dışarıda onarım sırasında kaldırıldığı anlaşılan güney cephedeki aslan başlıklı çörtenleri bu gün görülmez. Onarım çalışmaları sırasında bu çörtenlerin kaldırılmasıyla bunların yerine eskisiyle pek ilgisi olmayan taş çörtenler takılmıştır.

Caminin bizce en önemli unsuru planıdır. Mihraba dik olarak uzanan üç sahnın bu camiden sonra yapılan Taşkın Paşa Camisin de etkileyerek aynı plan şemasının uygulanmasına neden olmuştur. Camide görülen bu plan şeması daha sonraları bu çevredeki diğer camilerde de uygulanmıştır. Osmanlı döneminde Musa Efendi, Boyalı Köyü, Ortahisar Alaaddin Camilerinde de bu plan tipi görülür. Caminin diğer önemli bir özelliği de diğer Karamanlı Beyliği yapılarında da görülen as-

lan başlı çörtlenlerin burada da uygulanmış olmasdır. Süslemenin az olmasđ ve mahfelde görülen ahşap ajurlar bu camideki dikkat çekici noktalardandır. Minber korkuluğunda görülen ajurlu korkuluklar daha sonraki dönemde yapılan Davut Ağa Caminde de görülür.

DİPNOTLAR:

- 1- K.Özdoğan, Kayseri Tarihi. Kültür ve Sanat Eserleri, c.1,Kayseri, 1948 s.59
- 2- K.Özdoğan, age, s.59
- 3- Nevşehir İli Yıllığı, Ankara, 1973, s.49

KATALOG NO: 2

RESİM NO:14-29

ÇİZİM NO: 2-8

YAPININ ADI : TAŞKIN PAŞA CAMISI

YAPININ YERİ: Cami Ürgüp'ün yaklaşık 18 km. kuzey doğusunda, Yeşilhisar-Ürgüp yolu üzerindeki Damsa Köyünde, dağın yamacındadır. Geniş bir meydanın güneyinde duvarla çevrilmiş avlunun içerisinde yer alır. Caminin bulunduğu avlunun doğusunda kare gövdeli güney doğusunda da altıgen baldaken bir türbe vardır. Bölgede oldukça yaygın bir alanı kapsayan tüf üzerine oturmuştur.

YAPININ TARİHİ: Karaman Beyliği Emirlerinden, Taşkınpaşa tarafından yaptırılmıştır(1). Taşkın Paşa'nın Karamanlı Beyliğinde sarayda görev yaptığını biliyoruz. Kesin olarak hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir. İnşa kitabesi yoktur. Portal üzerinde bulunan kitabe bölümü bu gün boştur. Kitabesi daha sonraki dönemlerde kaybolmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan 608 envanter nolu defterin 373 sayfasında bu yapının Karamanlı Beyliğinin eseri olduğundan bahis edilmektedir. Taşkınpaşa, H. 751 tarihli bir satış senedinde ismi geçmektedir(2). Bu senette Taşkınpaşa'nın dedesi olarak Melik Sencer gösterilmiştir. Yine başka bir senette köyün, ümeradan Sadüddin Said tarafından Taşkınpaşa'ya 742 H. (M. 1341) tarihinde satıldığı yazılıdır(3). Bu tarihten dolayı da, Eratna Beyliğine ait yapılar olduğu ileri sürülmüştür(4).

YAPININ İNCELENMESİ: Cami Karamanlı Beyliği yapılarının Ürgüp'teki en önemli örneğini teşkil eder. Yapı malzemesi andazitten düzgün kesme taştır. Bu bölgedeki yapılar içerisinde sadece burada kullanılmıştır.

Caminin kuzeye bakan cephesinin tam ortasında dışarıya taş-

kınlık yapmayan bir portallı vardır. Portalin sağında; ortasında bir mihrap bulunan önü doğuya doğru eyvan şeklinde açılan ve iki sütunun desteklediği yuvarlak bir kemer sırasıyla iki sahına bölünmüş bir yazlık bölüm bulunmaktadır. Burası 810x830cm. ölçülerindedir. Yazlık bölümün üzeri caminin diğer bölümlerinin üzerinde olduğu gibi sivri tonozla örtülmüştür. Yazlık bölümün kuzeyinde, avludan bir merdivenle çıkılan baldeken tarzda bir minaresi bulunmaktadır. Minare oldukça sade olup, dört sütun üzerinde yer alan külah kısmıyla birlikte tamamen taştan yapılmıştır. Kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen formu harim , mihraba dik olarak uzanan iki sıra sivri kemerle, üç sahına bölünmüştür. Orta sahin yan sahinlardan biraz daha geniş ve yüksektir. Harimin üzeri sivri tonozla örtülmüş, mihrap önünde ise bir kubbe bulunmaktadır. Tonozlar sütunlar ile duvarlar arasına atılan ve sütunların aksında kemerlerle desteklenmiştir. Sütunlar mermerden yapılmış olup zeminden başlığa kadar olan yüksekliği 120 cm.dir. Caminin sütun başlıkları oldukça geniş olup birbirlerinden farklı karakterlerde devşirme malzemedен yapılmışlardır.

Mihrap orta sahında duvar içerisine yerleştirilmiş bir niş şeklindedir. Tonozların kemerlerle, duvarlarda desteklendiği bölümler bir diş şeklinde duvardan, dışarıya çıkıntı yapmaktadır. Mevcut minberi orijinal olmayıp basit ahşaptandır. Harimin batı duvarında basık yuvarlak kemerli iki pencere bulunmaktadır. Kible duvarında ise 160 cm. genişliğinde ve yerden 90 cm. yüksekliğinde iki mazgal pencere bulunmaktadır. Bunların tam üzerlerinde ise her sahına birer tane açılan ve 60 cm. genişliğinde daha dar üç tane mazgal pencere daha vardır. Caminin batı ve kuzey duvarlarında pencere yoktur. Dolayısıyla harimin bu bölümleri oldukça karanlıktır. Caminin Türk İslam Sanatı bakımından en önemli özelliği ahşap mimber ve mihrabıdır. Bu gün mihrap ve minberi Ankara Etnoğrafya Müzesinde sergilenmektedir. Caminin ahşap mihrabının

önemi Anadolu'da günümüze gelebilmiş Beylikler Devrine ait tek olmasından kaynaklanmaktadır. Mihrabın eleman ve süsleme özellikleri bakımından geç XIII. yüzyıl ve özellikle de XIV yüzyıl mihraplarıyla yakın benzerlik taşımaktadır(5). Caminin orjinal mihrabı 350 cm. yüksekliğinde 204 cm. genişliğindedir. Mihrap ceviz ağacından yapılmıştır. Farklı desenlerde iki dikdörtgen bordürden oluşan mihrap çerçevesi mihrabı yanlarda ve yukarıda çerçeveler Mihrap nişi 57 cm. derinliğinde olup yarım kubbe kavsara ile örtülmüştür.

Mihrap nişi cephede kavsaralardan itibaren başlamak üzere üç sivri kemer kuşağından oluşmakta, kemerin köşelerinde ise köşelikler ve yukarısında köşelik tablası bulunmaktadır. Kavsarayı çevreleyen en dıştaki kemer üzeri bitkisel motiflerle dekore edilmiş sütünceye oturmaktadır. Sütunce başlıkları yuvarlak formun üzerinde kübiktir. Kemer nişinin köşelerinde yuvarlak rozetler bulunur.

Mihrabın yapılış tekniği olarak ahşap minberlerin yan kanatlarında kullanılandan farklı olarak daha ziyade minberlerin kapı ve külahlarında ahşap pencere ve kapı kanatlarında yapı bordürleri ve bitkisel kompozisyon için kullanılan tekniklere yakınlık göstermektedir(6). Bu teknik gereğince mihrabın elemanlarını oluşturan parçalar ayrı ayrı kesilmiş ve yüzeylerine mihrabın motifleri işleme yapılarak bu parçaların daha sonra mihrap nişinin içerisine yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Mihrap nişi içerisinde nasıl başlandığı bugün için belli değildir. Mihrabın çevresini oluşturan, iki bordürde farklı ölçülerde tahtalar kullanılmıştır. Köşelik tablasında yukarıdan aşağıya doğru 22. cm, 54. cm. ve 130 cm. ölçülerinde üç yatay levha yer alır. Köşeliklerde iki yekpare parçadan kemerleri oluşturan bölüm ise kemer şekline uygun olarak kesilmiştir. Kemerin sivri noktasında birleştirmiş iki parçadan; içteki kemer silmeleri ve alınlık yukarıdan aşağıya doğru 28 cm., 20 cm. ve 20 cm genişlikte, 110

cm. yükseklikte üç dikey levhadan yapılmış; sütun ve rozetler yekpare ahşaba işlenmiştir(7). Mihrapta yapım tekniği olarak genelde alınlık, kemer silmeleri, rozetlerdeki yazı şeritlerinde ve ikinci bordürün alt kısmındaki geometrik süslemede "yuvarlak satırlı derin oyma tekniği" kullanılmıştır(8). Bunun dışında kalan diğer bölgelerde ise özellikle bitkisel süslemenin yoğun olarak bulunduğu yerde yuvarlak satırlı derin oyma ve eğri kesim teknikleri birlikte kullanılmıştır(9). Alınlıkta, Anadolu ahşap süsleme elemanlarında pek görülmeyen çift katlı kabartma olarak oyulmuştur(10).

Mihrabı dıştan iki tane bordür çerçeveler. Birinci bordür 16 cm. genişlikte olup, bu bordürde 2 cm. genişliğinde bir kuşak çevrelemektedir. Bu kuşak bordür taşlarını tutmak için yüzeye daha soradan çakılmıştır. Birinci bordürde her iki tarafta da zeminden 68 cm. kadar yükseklikte bitkisel örgü motifi yer alır. Bunun tam üzerinde ise nesih yazı duvarın üst kısmını dolaşarak üst sol kenarda son bulur. Bu türde bordürlerin yazı kuşağı ile süslenmesi Karaman Çelebi Mescidi'nin taş mihrabı ve Karaman Yollarbaşı Ulu Cami mihraplarında görülen bir özelliktir(11). Mihrabın bu yazı kuşağında Bakara Süresinin 255. ayeti olan Ayet el - Kürsü yer alır(12).

İkinci bordürü, dıştaki iki bordür takip eder. Bu bordürde zeminden 92 cm. kadar yükseklikte bitkisel motifler yer alır. Bunlar oldukça girifttir. Bordürün köşelik tablası olan bölümü, bordüre doğru uçları pahlanarak girinti yapmıştır. Sağdan başlayan bordürün üzerinde nesih yazı yer alır. Burada da Kur'an'dan Haşr Süresi işlenmiştir(13). Bundan sonra ise kemerli mihrap nişini çevreleyen 8.5 cm. genişliğinde üzeri girift bitkisel örgü ve kıvrım dallardan oluşan üçüncü bir bordür çerçeveler. Bu bordürde yazı yoktur.

Üçüncü bordür 8.5 cm. genişliğinde olup mihrap içine doğru

pahlanmıştır. Bu bordür diğer ikisinden tamamen farklı olup, mihrap nişi kemerlerin üstünde yer alan rozetleri de içine alarak dolaşır. Silmenin yüzeyinde girift stilize bitkisel motifler bulunur.

Mihrabın köşelik tablası eş genişlikte, fakat farklı yüksekliklerde üç parçadan meydana gelir. Köşelik bölümü 98 cm yükseklikte ve 130 cm genişliğindedir. Köşelik tablasının en üstü 22 cm genişliğinde uçları pahlanmış ve ikinci bordüre doğru içeri girinti yapmıştır. Burada nesih yazı ile yazılmış Kur'an-ı Kerim'den Ahkaf Suresi yer alır(14). Buranın altında ikinci bordürde tam sınır teşkil eden geometrik yıldız örgü motifli süsleme paneli vardır. Bunların kolları birbirlerine geçme yaparak değişik şekiller oluştururlar. Bu şekiller arasında beş kollu yıldızlar vardır. Kesişen şeritlerin arasında kalan boşluklar girift bir şekilde oyularak doldurulmuştur.

Bu panonun altında, yine üstteki yazıda olduğu gibi ikinci bordürün içine köşeleri pahlanarak girinti yapan diğer bir pano vardır. Bu panoda 22 cm genişliğinde olup, nesih yazı ile Kelime-i Şehadet yazılıdır(15). Panonun altında sağ örgüsü motifinden oluşan 6 cm genişliğinde ince bir bordür vardır. Köşelikler sivri kenarın iki kenarında üçgen formudur. Burada kıvrım dal ve üsluplaştırılmış bitkisel motiflerden meydana gelen süsleme bütün yüzeyi kapsar. Köşelerdeki dairesel rozetlerden sağdakinin ortasında kalem işiyle nesih olarak yazılmış Allah yazısı, etrafında ise biraz daha girift olarak yazılmış Kur'an-ı Kerim'den Haşr Suresi (Sure:59, Ayet:22) yer alır(16). Soldaki rozet de sağdakiyle aynı ölçülerdedir. Ortasında yine nesihle yazılmış Muhammed yazısı etrafında ise Kur'an-ı Kerim'den Haşr Suresi (Sure: 59; Ayet:23) yer alır(17). Mihrap nişi üç ince silmeden meydana gelen sivri kemerle çevrilmiştir. Kemerin sivri noktası zeminden 196 cm'ye kadar yükselir. Bu silmelerden en dıştaki iç bükey kavisli olup 8.5cm genişliğindeki başlık

tablasının üzerine oturmaktadır. Bu silme üzerinde nesih yazı ile yazılmış Kur'an-ı Kerim'den Tevbe Suresi (Sure:119; ayet:18) yer alır (18). İkinci silme zemine kadar devam eder. Bu silme üzerinde stilize bitkisel motifler birbirine geçme şeklinde yapılmıştır. 10cm genişliğindeki üçüncü silme kavsara hizasında son bulur. Bu silmenin yüzeyinde diğerlerine göre daha düzenli bir sıra takip eden kıvrım dallar ve uçlarında palmet motifi yer alır. Bu iki bölümün kesiştiği noktada sivri kemerin en üst bölümünde bir gülbezek motifi vardır. Kemer bordürü ile kavsara arasındaki bölümde yine kıvrımdal şeklinde alçak kabartma ile uçları yuvarlaklaştırılmış bir süsleme görülür.

Mihrabın kavsara bölümü yarım kubbe şeklindedir. Kavsara cephede basamak şeklinde üç bölümden oluşmaktadır. Bu görünüş sanki içinde de kavsara varmış izlenimini uyandırmaktadır. Bu özellik genellikle mukarnaslı kavsalalarda görülür. Basamaklarda mukarnas sıralarını cepheye aksettirir. Bu nedenle de kavsaranın orijinalinde mukarnaslı olduğu ve geçirdiği onarımla bu şekli aldığı belirtilmektedir(19).

Mihrap nişinin alt kısmı 66 cm açıklıkta 30 cm derinlikte ve 110cm yükseklikte olup, yarım daire planlıdır. Kavsara bölümünün devamında, sıra sıra pelmetlerden oluşan ince bir geçme bordürü bunun altında ise 16 cm yüksekliğinde yazı bordürü vardır. Bu bordürde nesih yazı ile Kur'an-ı Kerim'den İhlas Suresi (Sure:12; Ayet:1-4) yer alır (20). Yazı bandının altında oval yüzeyin her tarafı girift bitkisel süslemeyle kaplanmıştır. Mihrabın sütunceleri 9cm çapında ve 130cm yüksekliğinde olup, mihrap nişinin köşelerine bağlanmıştır. Sütunce başlıkları ise küp şeklinde olup birbirlerinden farklı boyut ve ölçülerdedir. Sütuncelerin üzeri nişin alt kısmındaki bölümle benzerlik gösteren, bitkisel süslemeyle dekore edilmiştir.

Camide bunun dışında diğer bir süslemenin yapıldığı bölüm ise

minberidir. Tıpkı mihrap da olduğu gibi minber de ceviz ağacından yapılmıştır. Mihrap gibi koruyucu bir boyayla boyanmıştır. Zaman içerisinde bazı parçaları kaybolmuştur. Eksik olan bazı parçalar da ahşap ile tamamlanmıştır. Minberin süpürgelik bölümü yoktur. Zemine nasıl oturduğu belli değildir. Ayrıca minberin köşk bölümünün üstünde yer alan külah bölümü de kayıptır. Minberin aynalığında yer alan künde-kari parçalardan bir tanesi kaybolmuştur. Bugün yerinde taklidi vardır.

Minberin uzunluğu yaklaşık olarak 328 cm, yüksekliği (kaideden köşk bölümüne kadar) 290 cm eni 98 cm'dir. Basamakların her birisi ise 28cm'dir.

Minberde teknik olarak, bir kaç tekniğin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bunların başında çatma (künde-kari) tekniği, taklit künde-kari tekniği gelir. Oyma ve çatma teknikler de kullanılmıştır. Künde-kari tekniği minberin yan aynalıkların da ve köşk altındaki bölümünde kullanılmıştır. Taklidi künde-kari ise minberin kapı kanatlarında kullanılmıştır. Oyma tekniği minberin yine kapı kanatlarının alt bölümünde, pervazlarda ve köşeliklerinde görülür. Yine köşeliklerde altıgen bölüm içerisinde sedef kakma tekniği ile yapılmış motifler de vardır. Ajur tekniği ise minber kapısının üzerindeki köşelik tablasında ve korkuluklarda kullanılmıştır.

Minberin kapı ile aynalıkları teknik bakımdan olduğu kadar, tey-zinat bakımından da farklıdır. Kapı pervazları sade olup, sadece köşelere rastlayan bölümünde hafif bir oyma yapılarak dış oluşturulmuştur. Kapı kemeri üç dilimli bir şekilde yapılmıştır. Ortadaki dilim diğerlerinden oldukça küçüktür. Bu kemer tipinde yapılmış, Anadolu'da başka bir minber daha görülmez. Kemerin başlangıcı aşağıdan pervaza doğru kademeli olarak yaklaştırılmıştır. Pervazla arasında kalan bu bölüm, birbirlerine sarmal olarak geçmiş, girift bitkisel motiflerle süslenmiştir. Minbe-

rin bu bölümünde görülen teyzinatın yapılış biçimi ve konumu bakımından, mihrabın köşelik ve üçüncü bordürüyle oldukça benzerlik göstermektedir. Kapının köşeliklerinde altıgen formlu sedef kakma tekniğinde yapılmış rozetler vardır. Bu rozetlerin merkezinde gülbezek motifi bulunur. Bu motif altıgenin diğer her köşesinde yarım olarak tekrarlanmış ve merkezdeki motifle aralarına beş kollu küçük yıldızlar yerleştirilmiştir. Buranın tam üstünde köşelik tablaları yer alır. Birbirinden bağıntısız olarak yönlendirilmiş geometrik hatlar merkezde bir altıgenin etrafında değişik motifler oluşturur.

Kapı kanatlarının altında ve üstünde bitkisel motiflerden oluşan küçük dikdörtgen paneller vardır. Bunların arasındaki bölümde ise motifler birbirlerine bağımlıdır. Geometrik geçme motifi iki bölümde de tekrar edilmiştir. Geometrik hatlar merkezde birleşerek sekiz köşeli yıldız oluşturur. Derin oyma tekniği ile yazılmış pervazların sınırladığı merdiven korkuluğunda nesih yazı ile Kur'an-ı Kerim'den Bakara Suresi (Sure:2, Ayet:255) yazılmıştır. Bu ayetin baştarafı (بَشِيءٌ مِّنْ عَلِيٍّ أَلَّا) kelimelerine kadar olan bölümü minberin mihrap tarafındaki son korkuluğunun üzerine, geri kalan kısmı ise sağ bölüm üzerine yazılmıştır(21). Yazı bölümünün hemen altında kafesli oyma tekniğiyle yapılmış korkuluk yer alır. Korkuluğun kapı pervazıyla birleştiği yerde 45° açıyla düzleşen bir boşluk vardır. Aynı bölüm bu kez köşk bölümünde doldurulmuştur. Korkulukta aynı hat üzerine yerleştirilmiş altıgenler yer alır. Bu geometrik motiflerde altıgenin köşeleri ve ortalarından birbirlerine bağlanmıştır. Korkuluğun altındaki işlemenin bir bordüründen sonra aynalık bölümü yer alır. Burada merkezde sekizgen motif ve içerisinde dört kollu yıldızın kareleri birbirlerine geçme yapmaktadır. Aynalık kare hatlara ayrılmıştır. Her karenin iki köşesine isabet edecek şekilde yerleştirilmiş bir kenarı karenin ucuna doğru uzayan yamuklar sekizgenleri oluştur-

muştur. Bu yamukların içerisi ise üzeri girift bitkisel motiflerle süslenmiştir. Minberin köşk bölümünün korkulukları basamaklardaki ile aynı olmakla birlikte şerefe, taht altı bölümünde görülen geometrik geçmeler farklıdır. Burada aynalığa göre daha girift bir geometrik kompozisyon görülür. Yine karelere bölünmüş kompozisyon temeli de bu kareler içerisindeki dikdörtgen yamuklardan oluşmaktadır. Dikdörtgen yamukların birleşmesiyle karelerin kesiştiği köşelerde sekizgenler oluşmuştur.

Taşkınpaşa Camisinde süsleme bakımından dikkati çeken bir diğer bölümde portalidir. Portal beden duvarlarından dışarıya fazla bir çıkıntı yapmaz. Süslemeli bordürler beden duvarları yüzeyine yapılmıştır. Portalin üzerinde ortada, iki tane dendan vardır. Bunların üzerleri geometrik geçme motifi ile dekore edilmiştir. Portalin dış bordürü 13. yüzyıl yapılarında oldukça sık görülen mukarnasla doldurulmuştur. Mukarnaslar oldukça basit olup plastiklik etkisinden uzaktır. Alınlıkta mukarnas bordürünün üzerinde ne olduğu kesin olarak anlaşılamayan ve daha çok saç örgüsü motifine benzeyen tek sıra halinde bir bordür daha vardır. Bu bordürün portalin iki yanında devam etmeyişi portalin daha önceki dönemlerde geçirmiş olduğu onarımlarda, bozulması şeklinde açıklanabilir. Çünkü mukarnas kuşağının taşlarında da çarpıklığın olması yukardaki bordürün, buranın etrafında da devam ettiğini gösterir. Mukarnasın devamında içeriye doğru kavis yapan 20cm'lik bir bezeme kuşağı daha vardır. Bu kuşak devamındaki esas bordüre zemin hazırlayıcı nitelikte geometrik desenlerden oluşmuştur. Geometrik desenlerin merkezinde ise altı kollu yarım yıldız vardır. Bu bordürden bonra gelen bordür 40 cm genişliğindedir. Burada merkezinde 12 kollu yıldızın bulunduğu geometrik kompozisyonlar oldukça sathi olarak yapılmıştır. Yıldızların kolları birbirlerine oldukça yakın ve içiçedir. Sivri kemere geçiş yapan en son bordür ise kavislidir. Bunun üzerinde de oldukça düzgün iş-

lenmiş, fakat girift bir geometrik geçme motifi görülür. Cami kapısı basık kemerli olup, dışarıda yarım dairelerin şekillendirdiği sivri bir kemer içersine alınmıştır. Sivri kemer köşelerde sütunceler üzerine oturmaktadır. Sütuncelerin başlıkları kare formlu olup basit mukarnas şeklindedir. Sütuncelerin üzerinde ise geometrik geçme motifi görülür. Kemerin köşelikleri sade olup işlenmemiştir. Burada üç tane rozet vardır. Bunlardan biri sağlam diğerleri kırılmıştır. Rozetler sarmal bir başlangıç üzerinde bitkisel motiflerle daha çok da palmet motifi ile süslenmiştir. Süsleme bordürlerinin, zeminde oturduğu bölümde basit enlemesine uzanan bir geçme motifi vardır. Portalin basık kemerinin üzeri geç dönemde boyanmıştır. Bunun üzerinde yine geç dönemde yazılmış müsenna yazılı Kur'an-ı Kerim'den bir ayet vardır.

Camide dikkati çeken diğer bir nokta da taşçı işaretlerdir. Özellikle caminin dış beden duvarları üzerinde oldukça çok sayıda taşçı işaretleri vardır. Bu işaretlerin benzerleri de Niğde Sungur Bey Camisinde de görülür. Cami beden duvarlarında görülen taşçı işaretleri ise şunlardır; T, #, , >, <, ∠, n, ∪, Π

Caminin diğer bir özelliği de çörtlenlerinin aslan başlı olarak yapılmış olmasıdır. Bu aslan başlarının formları çok farklıdır. Bu özellikler daha önce Ürgüp Karamanoğlu İbrahim Bey Camisinde de görülür. Bu cami, plan bakımından Beylikler Devri camilerinde çok sık kullanılan bazilikal plan tipinde yapılmıştır. Caminin diğerlerinden farkı girişin önünde son cemaat mahallinin yapılmış olmasıdır. Bu plan elemanı daha sonraları bölgedeki diğer yapılarda da sevilerek kullanılmaya başlanılmıştır. Caminin Türk İslam Sanatı bakımından en önemli özelliği ahşap, mimber ve mihrabıdır. Beylikler döneminden günümüze kadar gelebilmiş tek ahşap mihraplı camidir. İslam Sanatında ahşap mihraplı camilerin kökü epeyce eskiye dayanıyordu. Türk sanatında bilinen en erken tarihli ah-

şap mihrap bu camiye aittir. Caminin minberide mihrabı gibi oldukça güzel işlenmiştir.

DİPNOTLAR:

- 1- Ö. Bakırer, "Ürgüp'ün Taşkınpaşa Köyünde Bulunan Cami Kitabesi" **Bel-**
leten, CXXXV, 139, (Ankara, 1979), s. 370
- 2- M. Zeki Oral, "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri " **Vakıflar Dergisi**, S. 5, (Ankara. 1962) s. 65
- 3- M. Zeki Oral, agm, s. 66
- 4- M. Zeki Oral, agm, s. 66
- 5- Ö. Bakırer, agm, s. 368
- 6- Ö. Bakırer, **XIII ve XIV yüzyıl. Anadolu Mihrapları**, Ankara, 1976, s. 219.
- 7- Ö. Bakırer, "Ürgüp'ün Taşkınpaşa Köyünde Bulunan Cami Kitabesi" **Bel-**
leten, CXXXV, 139, (Ankara, 1979), s. 368
- 8- Ö. Bakırer, agm, s. 369
- 9- Ö. Bakırer, agm, s. 369
- 10- Ö. Bakırer, agm, s. 370
- 11- Ö. Bakırer, agm, s. 371
- 12- Ö. Bakırer, agm, s. 371
- 13- Ö. Bakırer, agm, s. 372
- 14- Ö. Bakırer, agm, s. 373
- 15- Ö. Bakırer, agm, s. 373
- 16- Ö. Bakırer, agm, s. 373
- 17- Ö. Bakırer, agm, s. 373
- 18- Ö. Bakırer, agm, s. 374
- 19- Ö. Bakırer, agm, s. 375
- 20- Ö. Bakırer, agm, s. 375
- 21- M. Z. Oral, "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri " **Vakıflar Dergisi**, S. 5, (Ankara. 1962) s. 65

KATOLOG NO:3

RESİM NO: 30-36

ÇİZİM NO: 9

YAPININ ADI: BAHÇELİ KÖY CAMISI

YAPININ YERİ: Cami Ürgüp ilçesine bağlı ve Ürgüp'e 24 km uzaklıkta bulunan Bahçeli köyündedir. Köyün Aşağı mahallesi ismiyle anılan eski doku bölümündedir. Cami bu bölgedeki diğer camilerde olduğu gibi tamamen tûf üzerine batıya doğru meyilli bir arazide kurulmuştur.

YAPININ TARİHİ: Minber üzerinde bulunan iki satırlık kağıda yazılmış nesih yazı levhada caminin H. 1159 (M. 1746) tarihinde Valide-i Kethüdâ Osman Efendi tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Levhanın Türkçesi şu şekildedir;

Sahibül hayrât vel hasenât

Valide Kethüdâsı Osman Efendi

İnşaa tarihi 1159

Mihrabın solunda siyah boya ile yazılmış bir kitabe daha mevcuttur. Burada "tarihi tamir şükûrel helâk" satırları yer almaktadır. Ebced hesabına göre H. 1288 (M. 1871) tarihinde tamir gördüğü anlaşılmaktadır. Cami bu bölgedeki diğer bir çok yapıdan farklı olarak tûf taşından yapılmıştır.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami kare ölçülerde olup, girişin önünde bahçe duvarıyla çevrili bir avlusu bulunmaktadır. Avlunun kuzeybatısında yapının beden duvarlarından ayrı olarak yapılmış kare bir kaide üzerine oturan (çardak) baldaken bir minaresi vardır. Minareye çıkış kaide dışında rampa şeklindeki merdivenlerle sağlanmaktadır. Bal-

daken minarenin külah kısmı yıkılmıştır. Dört sütunce üzerine oturan minarenin s t nceleri arasında kaş kemeri vardır. Caminin girişi kuzey cephenin tam ortasındadır. Girişin önünde sonradan yapılmış bir rüzgarlık vardır. Caminin kuzey cephesi 1125cm dir. Bu cephede girişin iki tarafında birer pencere bulunur. Pencereler 85cm geniřliǒindedir. Batı cephesi 1126cm ölçüsünde olup, bu cephenin de tam ortasında 60cm geniřliǒinde bir pencere daha vardır. Güney cephesi ise saǒır olup sadece mihrabın üzerinde küçük bir pencere vardır. Doǒu cephesi bir yapıya bitişik olup, bu yapının duvarları üzerine kurulmuştur.

Caminin harimi 880cmx885cm ölçülerinde yaklaşık kare formudur. Harim duvarlardan 24 cm içeri doǒru çıkıntı yapan hafif sivri kemerlerin desteklediǒi, yaklaşık 800 cm çapında tek bir taş kubbeye örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak pendentifler kullanılmıştır. Caminin içindeki duvarlarda kullanılan kemerlerle destekli sistem, dış cephede görülmez. Bu da caminin içinde ve dışında farklı tekniklerin kullanıldığını göstermektedir. Böylece içeride görülen kemerler taşıyıcı sisteme katkıda bulunmuştur. Beden duvarlarından kubbeye geçişte arada kasnak yoktur. Fakat dışarıda, kubbenin etrafında sanki bir kasnak vasıtasıyla beden duvarlarına oturuyormuş gibi gözüken sekizgen bir kasnak vardır. Bu kasnağın yapım amacının kubbenin desteklenmesi olduğu kesindir. I eride kubbe ile geçiş elemanları arasında 10cm lik bir bilezik vardır. Harim her ikisi giriş tarafında bulunan bir tanesi de batı duvarı üzerindeki toplam üç mazgal pencereyle aydınlatılmıştır. Bunun yanı sıra mihrabın üzerinde ve bir tanede doǒu duvarında kasnak seviyesinde olmak üzere iki tane küçük mazgal pencere daha vardır. Caminin giriş bölümünün hemen üzerinde 220x830 cm ölçülerinde iki ahşap ayakla desteklenen bir mahfel katı vardır. Buraya girişin saǒında bulunan bir merdivenle çıkılmaktadır. Caminin mihrabı taş olup, dikdörtgen bir  er-

eve içerisinde üçgen şeklinde mukarnaslıdır. Mihrabın içerisinde bazı kalem içi nakı kalıntıları grlmektedir. Bunlar 18. yüzyılda yapılmış orjinal kalem içi süslemeleridir. Günümüzde tamamen tahrip olmuştur. Kalanlardan mihrap niinin bir perde motifi içerisine alınmış olduğu grlmektedir. Caminin minberi oldukça basit olup günümüzde beton olarak yenilenmiştir. Ta kubbenin üzeri daha sonraları kurşun kaplama ile rtlmtr.

Cami bu bölgede pek fazla görülmeyen tek kubbeli plan sisteminde yapılmıştır. Taşıyıcı sisteminde kubbenin bütün yükünün duvarlara taıttırılmayıp, içerden sivri kemerli bir destek sisteminin kurulmuş olması oldukça dikkat çekicidir. Girite son cemaat mahallinin bulunmaması ayrıca minarenin önceki dönemlerde olduğu gibi yapılmış olması da dikkat çekicidir. Fakat minarede merdiven sisteminin rampa şeklinde yapılmış olması ilk defa burada görülür. Camide süslemenin az olmasına karşın mihrapta kalem içi süslemelerin görülmesi, hareketliliğin bu bölgede baladığını gösterir.

KATOLOG NO: 4

RESİM NO: 37-41

ÇİZİM NO: 10

YAPININ ADI: YUNAK CAMISI

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde Hacı Hafız Mahallesi, Süleyman Sokakta yer alır. Ürgüp-Nevşehir karayolunun Ürgüp çıkışındadır. Eski Ürgüp şehrinde Müslüman halkın yoğunlukta bulunduğu bir mahalle içinde yapılmıştır. Yapı hafifçe güneye doğru meyilli arazi üzerine oturtulmuştur. Bugün doğu ve kuzeyinden yol geçmekte, güney ve batısı ise park alanı içerisinde kalmaktadır. Ürgüp'deki tıpkı diğer yapılar gibi bu cami de Türk mahallesinde eski konut dokusu içerisinde. Caminin kuzey batısındaki yolun karşısında, üzerindeki kitabeden Lale devrinde yapıldığı anlaşılan Vezir-i azam Nevşehirli Damad İbrahim Paşa tarafından yaptırılan bir çeşme mevcuttur.

YAPININ TARİHİ: Kitabesi olmayan caminin kim tarafından, hangi tarihte yapıldığı da kesin olarak bilinmemektedir. Ancak caminin içindeki orijinal yazılardan ve yakınında bulunan çeşmeden dolayı 18.yüzyılda yapıldığını söyleyebiliriz.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami Esbelli taşı adı verilen açık renkli ve tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kuzey-güney doğrultusunda mihraba dik olarak uzanan, dikdörtgen formlu bir mekana sahiptir. Caminin giriş bölümü bugün duvarla örülerek çevrelenmiştir. Böylece içerde bir avlu oluşturulmuştur. Giriş bölümünün üzeri de sonradan bir camekanla kapatılmıştır. Caminin kuzeydoğu köşesinde bir de baldaken (çardak) minare bulunmaktadır. Minareye doğu cephedeki pencere seviyesinden itibaren başlayan yatay bir merdivenle çıkılmaktadır. Minare çatı seviyesinde kare bir kaide üzerinde yükselen dört kare sütunludur. Kûlah kısmıysa geniş bir alemle nihayetlenmiştir. Camiye kuzeydoğu

köşede bulunan basık kemerli kapıyla girilmektedir. Harim kısmı 487x1125 cm ölçülerinde olup, sekiz sivri kemerin ard arda desteklediği sivri bir tonozla örtülmüştür. Harim kısmı biri doğuya, diğer ikisi mihrap tarafında, batıya bakan toplam üç pencere ile aydınlatılmaktadır. Mihrap yönündeki pencereler düz olup 95 cm genişliğindedir. Doğudaki pencereler ise ters bir şekilde dışarı doğru genişlemektedir. Bu pencereler de 72 cm genişliğindedir. Caminin doğu duvarı diğer duvarlara göre oldukça kalın yapılmıştır. Bu duvarın kalınlığı 180 cm dir. Cami zeminde ana kaya üzerine kurulmuştur. Ana kaya aynı zamanda döşeme olarak kullanılmaktadır. Caminin doğusundaki pencere seviyesinden itibaren; zemin yaklaşık 20 cm yükseltilmiştir. Caminin mihrabı oldukça basit olup yarım dairevidir. Minber de ahşaptan yapılmıştır. Hiç bir süsleme özelliği yoktur. Caminin içinde dikkati çeken en önemli unsur mihrap tarafındaki kemer gövdelerinde yer alan nesih yazılardır. Gerçekten de hat sanatının ince uyumu bu yazılarda dikkati çekmektedir. Yazılar koyu bir fon üzerine açık renkle yazılmıştır. Caminin bugün için onarıma oldukça fazla ihtiyacı vardır.

Bu camide; Ürgüp ve çevresinde oldukça sık görülen mihraba dik olarak uzanan ve sivri kemerlerin desteklediği sivri tonozla örtülmüş bir mekana sahiptir. Bu plan sisteminin tarihi bilinen en erken uygulamasıdır. Caminin doğu duvarının ne amaçla kalın yapıldığı belli değildir. Bölgedeki camiler içerisinde duvarlarında yazı olan en ilginç örneklerdendir. Aynı zamanda caminin minaresinde görülen alem form bakımından Lale devri yapılarının alemlerini hatırlatmaktadır. Kuzeydoğusundaki çeşmeyle birlikte yapılmış olduğu çeşme kitabesinden anlaşılmaktadır.

KATOLOG NO: 5

RESİM NO: 42-46

ÇİZİM NO: 11

YAPININ ADI: SOFULAR KÖYÜ CAMİSİ

YAPININ YERİ: Ürgüp'ün 13 km kuzeydoğusunda Sofular Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Köyün eski konut dokusunun bulunduğu alan içerisinde. Cami bugün köyün kurulduğu dağın güney yamacı üzerindedir. Etrafında çeşitli yapılara ait temel izleri vardır.

YAPININ TARİHİ: Cami mihrap üzerinde bulunan üç satırlık ne-sih yazılı Arapça kitabesine göre H. 1217 (M. 1802-3) tarihinde Hacı Ali Ağa isminde bir şahıs tarafından yaptırılmıştır. Caminin kitabesinde şunlar yazılıdır;

*Zekeriya ne zaman mihraba girdiyse yani mescide girdiyse,
Hayır sahipleri amelleriyle cennete yükselirler mükafatlanırlar
Hacı Ali A'nın hayratıdır. Sene 1217*

Bu şahsın kim olduğu belli değildir. Caminin bitişiğine daha sonraki dönemlerde küçük bir bölüm ilave edilmiştir. Ayrıca girişte ilave bir rüzgarlık da bulunur.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami mihrap eksenine dik olarak uzanan dikdörtgen formda yapılmıştır. Yapı malzemesi olarak genelde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Ancak güneybatı cephede moloz taş da görülür. Yapı zemine güney batı cephede bulunan ana kayaya tesviye edilerek oturtulmuştur. Aynı zamanda doğu cephede de arazinin eğiminden dolayı teraslama yapılmıştır. Caminin güneybatı köşesinde cami beden duvarları üzerinde yükselen kaidesi olmayan bal-daken tarzda bir minaresi vardır. Minare taştan dört sütunlu olup, külah

kısmı yıkılmıştır. Minareye batı duvarı boyunca uzanan rampa şeklindeki bir merdivenle çıkılmaktadır.

Camiye, kuzey cephenin doğu köşesinde yer alan düz lentolu bir kapıyla girilmektedir. Harim, 1330x580 cm ölçülerinde dikdörtgen formudur. Buranın üzeri toplam 10 sivri kemerin desteklediği mihrap yönünde uzanan hafif sivri tonozla örtülmüştür. Harimin içi, birisi mihrabın tam üzerinde diğeri ise giriş bölümünde olmak üzere toplam iki pencere ile aydınlatılmıştır. Caminin mihrabı oldukça sade olup, basit bir niş şeklindedir. Mihrabın üzerinde Arapça kitabesi yer alır. Minber sonraki dönemlerde yenilenmiştir.

Bu camide görülen örtü sistemi Ürgüp'deki diğer camilerde de tekrarlanmıştır. Boylamasına dikdörtgen plan formunun en erken örneklerinden birisi de bu camidir. Yunak Cami ile plan bakımından benzerlik göstermektedir. Yine minarenin beden duvarları üzerine yükselmesi ve rampa şeklindeki merdivenin bulunması ilk defa burada görülür.

KATOLOG NO: 6

RESİM NO: 47-54

ÇİZİM NO: 12

YAPININ ADI: İLTAŞ KÖYÜ CAMISI

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 13 km güney doğusunda yer alan İltaş Köyündedir. İltaş Köyü Ürgüp-Kayseri karayolundan bir km içeridedir. Cami köy meydanındadır.

YAPININ TARİHİ: Cami güneyde yer alan çeşme üzerindeki kitabeğe göre, çeşme ile birlikte H. 1223 (M. 1808) tarihinde yaptırılmıştır. Caminin banisi Seyyid Mustafa Paşa'dır.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Caminin kuzey yönünde üzeri hafif sivri tonozla örtülü bir avlu bulunmaktadır. Buraya batıya açılan bir kapıyla girilir. Caminin girişinde ilk bölüm olan bu alan, iç avlu olarak değerlendirilmiştir. Burası içten içe 315x545 cm ölçülerindedir. Avlunun kuzeyinde yukarıdaki baldaken tarzı minareye doğru çıkan onsekiz basamaklı duvarlardan destek alarak yükselen bir merdiven vardır. Minare kare bir kaide üzerinde dört taş sütundan oluşmaktadır. Minarenin külahında yer alan alem oldukça karakteristiktir. Benzerleri Lale devri yapılarında görülür. Harime avlunun tam ortasında bulunan 125 cm genişliğindeki bir kapıdan geçilerek girilir. Harim içten içe 540x1030 cm ölçülerindedir. Harimin üzeri, mihraba dik olarak uzanan ve 65 cm genişliğinde üç sivri kemerin desteklediği, sivri tonozla örtülmüştür. Tonoz oldukça yüksek yapılmıştır. Tonozu destekleyen kemerler dış cephede yaklaşık beden duvarlarından 15 cm lik bir taşkınlik yapmaktadır. Böylece kemer destek sistemi kuvvetlendirilmiştir.

Harim birer tane mihrabın iki tarafında ve üstünde, ikişer tane de kemer aralarında olmak üzere toplam altı pencere ile aydınlatılmıştır.

Pencereler içeriye doğru genişleyerek açılan mazgal pencere türündedir. Girişin hemen üzerinde iki ahşap ayağın taşıdığı kadınlar mahfeli bulunmaktadır. Burası 280 cm genişliğindedir. Mahfel katına harimin kuzeydoğu köşesinde bulunan ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır.

Mihrap oldukça sade olup, duvar içerisine bir niş şeklinde yerleştirilmiştir. Dışarı doğru taşıntı yapmaz. Mihrap kubbesinde mukarnaslardan oluşan geçişler vardır.

Minber mihraba göre biraz daha hareketlidir. Minber tamamen taştan yapılmış olup, zemininde süpürgelikler yoktur. Dolap bölümünde oldukça zengin süsleme görülmektedir. Minberin yan aynalıklarında ise fazla bir süsleme görülmez. Ancak korkuluklar üzerinde ve şerefe korkuluğunda oyma tekniğinde yapılmış basit süsleme elemanları görülür. Bunlar yüzeye kazımayla yapılmış çarkıfelek motifleri, ağaç şeklinde birbirine bağlanmış yıldız motifleri ve minare motifi görülür. Köşk bölümü dört sütun üzerine oturtulmuş bir külahtan ibarettir. Cami içinde taşların oyulmasıyla oluşturulmuş süsleme elemanlarının yanı sıra duvar yüzeylerinde görülen sülüs yazılar da orjinaldir. Camide zaman zaman yapılan boyalarla bu yazılar korunmuştur. Yazılar genelde beyaz zemin üzerine koyu renk bir mürekkeple yazılmıştır. Etrafları kahverengi bir çerçevenin çevirdiği mavi bordürle sarıdır. Yazılardan mihrabın solunda olanında, Fetih Suresinin 1. ayeti, sağındakinde ise Besmele vardır. Bunların dışında yanlarda duvar yüzeyleri üzerinde dört halifenin isimleri yuvarlak panolar içerisine işlenmiştir. Bunlarda sülüs yazılardır.

Cami, Ürgüp ve çevresinde sıkça görülen tek tonozlu camilerin tipik bir örneğidir. Ancak camiye girişteki avlunun üzerinin harimdeki örtü sisteminin devam ettirilerek örtülmesi ilk defa burada karşımıza çıkar. Ayrıca harimdeki yazıların orijinalliği bakımından da dikkat çekicidir.

KATOLOG NO: 7

RESİM NO: 55-64

ÇİZİM NO: 13

YAPININ ADI: MUSA EFENDİ CAMİSİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezindedir. Bugün camiiyle aynı isimle adlandırılan sokak üzerinde bulunmaktadır. Cami Ürgüp'ün Türk mahallesi bölümündedir. Çevresinde paribacası türünde kaya oluşumları vardır. Aynı zamanda yoğun olarak geleneksel konut mimarisine ait örnekler de görülür. Güneyden kuzeye doğru hafifçe yükselen meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur.

YAPININ TARİHİ: Caminin kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak belli değildir. İsminden dolayı bu caminin Musa Efendi adında bir zat tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu şahıs hakkında bilgi yoktur. Batıda bulunan yazlık bölümün güneye bakan cephesinde "*ma-şallah, H. 1224 (M. 1809)*" tarihli bir kitabe paneli bulunmaktadır. Bu nedenle caminin yazlık bölümle birlikte 1809 tarihinde yaptırıldığı kesindir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme bugün Ürgüp yakınlarında Esbelli adı verilen taş ocağından getirilmiştir. Cami iki bölümden oluşmaktadır. Birinci kısım, caminin batısında önü açık olan yazlık bölüm, diğeri ise kapalı bölümden oluşan esas harim kısmıdır. Batısında bulunan bölümü, kible ekseninde olup ortasına bir mihrap yerleştirilmiştir. Ön kısım, ortada bir ayağa binen iki kemerli bir bölümden oluşmaktadır. Aynı zamanda ayakla mihrap duvarı arasında bir kemer bulunmakta ve ahşap mertekler bu kemere oturmaktadır. Kemerin duvara oturduğu kısmın tam altına duvar yüzeyinden dışarı doğru taşkınlik yapmayan etrafı kalem işi bordürlerle çerçeveli oval bir mihrap yerleştirilmiştir. Yazlık bölümün doğu-

sunda bulunan cami penceresinin içi, moloz taş ile doldurularak kapatılmıştır.

Camiye, kuzeye açılan ve yüzeyi içten basık tonozla dıştan sivri çatıyı andıran bir geçişle girilmektedir. Bu geçiş beden duvarlarından dışa doğru 108 cm lik taşkınlik yapmaktadır. Caminin giriş cephesinin doğusunda bir musalla taşı bulunur. Caminin kuzey doğu köşesi yoldan geçişleri kolaylaştırmak amacıyla, çok az pahlanmıştır(Planda, ölçek küçüklüğü nedeniyle gösterilmemiştir). Doğu cephesine 1931 yılında camiyi desteklemek amacıyla payandalar yapılmıştır. Bunlar içte enlemesine atılan kemerlerin tam karşısına isabet etmektedir. Güney cephede de aynı türde payandalar bulunmaktadır. Buradaki payandalar ise mihraba dik olarak uzanan kemer ve tonoz sırasının başlangıç noktalarına destek vermektedir. Batı ve kuzey cephelerde bu payandanın destek sistemi görülmez. Batı cephesi 1530 cm ölçüsünde olup, buranın devamında yazlık bölümü bulunur. Yazlık bölümün güney cephesi 545 cm ölçüsündedir. Güney cephenin bitimide, tıpkı kuzey cephesinde olduğu gibi, taşların birbiri üzerine bindirilmesiyle geçişlerde sürtünmeyi önlemek ve kolaylaştırmak amacıyla pahlanmıştır. Batı cephesi yazlık bölüm boyunca devam etmekte, buranın bitiminden itibaren de bahçe duvarı başlamaktadır. Bahçe içerisinde kuzey cephenin başlangıcından itibaren iki sıra merdivenle çatı üzerinde kaideyle yükseltilmiş dört ayağın taşıdığı çardak minareye çıkılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi camiye 140 cm ölçüsünde bir kapıyla girilmektedir. Harim bölümü 1320x1020 cm ölçülerindedir. Harim, mihraba dik olarak uzanan ve her sırada üçer sütunun bulunduğu iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Sahınların üzeri basık tonozlarla örtülmüştür. Orta sahin yan sahinlerden biraz daha geniş tutularak, vurgulanmıştır. Tonozlar sütun sıralarında enlemesine uzanan kemerler ile desteklenmiştir. Sütunlar 55 cm ça-

pındadır. Zeminde 60x60 cm ölçülerinde taş bir kaldeye oturmaktadır. Sütun başlıkları kare formunda olup oldukça sadedir. Girişin iki yanında zeminden 20 cm kadar yükseltilmiş, platform üzerine yerleştirilmiş ve etrafı kepenklerle çevrili kadınlar mahfili bulunur. Buranın ölçüleri 295x350 cm dir. Harim bölümü, kuzey ve güney duvarında sütunların ortasına bakan üzerleri basık kemerli üç mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Ancak batı cephedeki pencerelerden birisinin içi yazlık bölüme bakarı moloz taşla doldurulmuştur. Aynı zamanda mihrap cephesinde her iki sahına da bir pencere açılmaktadır. Pencereler genelde 130 cm genişliğinde ve 110 cm derinliğindedir. Pencerelerin mazgallıkları duvarın ortasından itibaren hem içeri hem de dışarı doğrudur. Batı sahınının mihrap yönünde bulunan bölümü, ilk sütun sırasından itibaren yine ahşap bir kepenkle çevrilmiş olup 330x300 cm ölçülerindedir. Caminin mihrap bölümü birinci sütun sırasından itibaren 15 cm kadar yükseltilmiştir. Caminin mihrabı, beden duvarından içeri doğru 15 cm kadar taşkınlik yapmaktadır. Mihrap tamamen kesme taştan yapılmıştır. Taç kısmındaki süsleme haricinde tamamen yağlı boya ile boyanmıştır. Taç kısmında bir rozet ve etrafında üçgenler görölmektedir.

Minber de tamamen taştan yapılmış olup, boyanmıştır. 260x75 cm ölçülerindedir. Köşk kısmı tıpkı baldaken tarzı bir minare gibi şekillenmiştir.

Caminin doğu duvarında ikinci pencerenin hemen kenarında ahşap bir vaiz kürsüsü bulunmaktadır. Kürsünün başlangıç kısmı bir vazo gibi şekillenmiştir. Devamında ise bu vazo içerisindeki kat kat enginar yaprakları açılır şekilde motiflendirilmiştir. Vaiz kürsüsünün üst kısmı orijinalliğini tamamen kaybetmiş olup, etrafı korkulukla çevrilidir.

Camide dikkat çeken bir diğer husus da, enlemesine atılan sahinlerin arasındaki kemer köşelerine yerleştirilmiş rezonanslardır. Bun-

lar sayesinde cami içerisinde düzenli bir akustik sistem kurulmuştur. Rezonanslar genelde seslerin yüzeyde en çok kırıldığı yüzeyler olan köşelere yerleştirilmiştir.

Caminin süslemesi bir özellik göstermemektedir. Gerek yazlık bölümde olsun, gerekse kapalı bölümde olsun süsleme genelde mihrap üzerinde toplanmıştır. Ancak buradaki süsleme de oldukça basittir. Genelde bordür süslemesi tarzında, kalem işiyle yapılmış basit üçgen motifleridir.

Bunun dışında caminin süsleme açısından en dikkat çekici bölümü vaiz kürsüsünde gözüken süslemedir. Buradaki süsleme oldukça ince işlenmiştir. Oyma tekniğiyle yapılan parçalarda daha sonradan bu bölüm üzerine monte edilmiştir. Musa Efendi Cami, bölgede Selçuklu ve Beylikler Devrinden itibaren sevilerek kullanılan bazilikal plan tipinde yapılmıştır. Caminin batısında bulunan yazlık bölüm de yine bu yöreye has bir geleneğin sonucudur. Bu caminin benzeri plan sistemi, bölgedeki diğer yapılarda da tekrarlanmıştır. Harimde ses düzenini güzelleştirmek amacıyla kullanılan rezonanslar bölge yapılarında ilk defa bu cami-
de kullanılmıştır.

KATOLOG NO: 8

RESİM NO: 65-68

ÇİZİM NO: 14

YAPININ ADI: AKKÖY ESKİ CAMISI

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 13 km doğusunda yer alan Kayseri yolu üzerindeki Akköy sınırları içerisinde. Camiköyün eski yerleşim merkezi içerisinde kalmaktadır. Geleneksel köy yerleşmesinde olduğu gibi tamamen dağın yamacı üzerinde meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Caminin kuzey tarafı kaya üzerine oturtulmuştur. Köyün bu bölümü bugün afet alanı olması nedeniyle terkedilmeye başlanmıştır.

YAPIM TARİHİ: Kapı üzerinde bulunan kitabesine göre H.1228 (M. 1813) tarihinde yapılmıştır. Caminin kitabesi tam okunamadığı için kim tarafından yaptırıldığı belli değildir. Kitabenin okunan bölümlerinde şunlar yazılıdır; *Sahibül Hayrat Mehmed ağa ev.... sene 1228*. Buradan anlaşıldığı kadar Mehmet Ağa isminde bir şahıs tarafından yaptırılmıştır. Kitabe taş üzerine kazımayla yazılmıştır. Bu nedenle oldukça sikkeli bir vaziyettedir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami tamamen kesme taştan yapılmış mihraba dik olarak uzanan dikdörtgen formdadır. Arazinin meyilli olması nedeniyle, camide teraslama yapılmıştır. Kuzeybatı tarafı kayaya yaslanmıştır. Cami iki bölümden oluşur; birincisi, üzeri tonozla örtülü ve harim kısmına geçişi sağlayan avlu diğeri ise harimdir. Caminin dış cephesi oldukça sadedir. Beden duvarlarının üzeri, taş bir silmeyle nihayetlenmiştir. Caminin minaresi bu yörede oldukça sık olarak görülen baldaken (çardak) minare tarzındadır. Buraya avluya girişin hemen yanındaki merdivenlerle ulaşılmaktadır. Minare oldukça sade olup üzerinde herhangi bir süsleme görülmemektedir.

Harim kısmına girişi sağlayan avlunun batıya bakan bölümünün üzeri tonozla örtölü eyvan şeklinde iken; daha sonraları burası ortadan ikiye bölünerek yarı kapalı bir bölüm haline getirilmiştir. Harime geçişi sağlayan bu bölüm arkada kayaya oturmaktadır. Kayaların oyulmasıyla mekan genişletilmiştir. Avlunun ortasında yer alan basık kemerli bir kapıyla harime geçilmektedir. Harim 460x830cm ölçülerindedir. Harimin üzeri doğrudan beden duvarlarına oturan beş sivri kemerin desteklediği, mihrap yönünde hafif sivri tonozla örtölmüştür. İçerisi sadece mihrabın üzerinde yer alan küçük bir mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır.

Caminin mihrabı oldukça basit olup, dışarı çıkıntı yapmayan bir niş şeklindedir. Minber ise yenilenmiştir. Son cemaat mahfili bulunmayan camide süsleme elemanlarına rastlanmamıştır.

Cami, bu yörede oldukça sık bir şekilde gördüğümüz, kemerlerin destek verdiği tonoz örtü sisteminden oluşan plan tipinde yapılmıştır. Bu camideki örtü sisteminin diğerlerinden farkı, tonoz destek sistemi olan kemerlerin beden duvarlarından içeri ve dışarı doğru taşkınlık yapmamasıdır. Daha önce iltaş Camisinde gördüğümüz avlu mekanının oluşması, bu camide de görölmektedir. Yine bu camide kaya oyma mekanlardan faydalanılarak mekan oluşturulmuştur. Bu bölge camilerinde görölen bir özelliktir. Ancak girişin eyvan şeklinde oluşması farklıdır.

KATALOG NO:9

RESİM NO: 69-75

ÇİZİM NO: 15

YAPININ ADI:SAĞIR MESCİT CAMISI

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde Temeni Mahallesinde dir.Ürgüp'ün doğusunda topoğrafik bakımdan oldukça meyilli bir arazi üzerinde kurulmuştur.

YAPININ TARİHİ: Yapının üzerindeki nesih yazılı kitbesine göre H.1171 (1757) tarihinde yapılmıştır.

Haliya İstanbul Ağası, Mehmed Ağanın

Mahz-ı cevdiinde zuhurundan nicesi hayr-ı kesir

.... cümle hulus-u pahle inşa idüp

Bu namazgahı ibadullah için kıldı mesir

Sami halak-ı alem sayini idüp kabul

Her umurunda ana murad üzere olsun zahir

Pahmabedi bir mevkiin hem düşdi kim

Binde bir hesadün ..... tarihi bi- veş nazır

1171

Daha sonraki devirlerde yapılan ilavelerle cami şekline getirilen mesicidin kitabesi sonradan ilave edilen bölümün giriş kapısı üzerine yerleştirilmiştir.

YAPININ İNCELENMESİ: Tamamen kesme taştan yapılan mescidin beden duvarları oldukça kalındır.Bundan anlaşıldığı kadarıyla duvarların arasında dolgu malzemesi kullanılmıştır.Yapıda taşlar kireç harcı ile birleştirilmiştir.

Mescit içten içe 500x506cm. ölçülerinde kare formudur.1970

yılında yapılan onarımlarda, mescidin doğusuna ve kuzeyine betonarme örtülü yeni bir bölüm ilave edilmek suretiyle genişletilmiştir. Yapının kuzey ve doğu cephesi sonradan yapılan ilavelerle değiştirilmiştir. Kuzey cephesi 1345cm uzunluğundadır. Doğu köşeye 372 cm mesafede 70 cm. genişliğinde bir kapı yerleştirilmiştir. Batı cephesi 960 cm. ölçüsünde olup, kuzey köşeden 63 cm. mesafede, 87 cm açıklığında bir kapı vardır. Kapı düz lentoludur. Kapıdan 356 cm mesafede 81 cm açıklığında bir pencere vardır. Güney cephesi de sadedir. Yeni ilave edilen bölümde batı köşeden 182 cm mesafede olmak üzere 70 cm. genişliğinde ve aralarındaki mesafe 167 cm olan iki pencere vardır. Bu cephede ilave edilen bölümün uzunluğu 623 cm dir. Buradan sonra ise mescidin orjinal yapısı olan kubbeli bölümü yer alır. Bu bölüm 733 cm. uzunluğundadır. Bu cephede orjinal mescidin mihrabı cepheden 20 cm dışarı taşkınlık yapar. Mihrabın üzerinde sonradan açılmış ve dışarıya bakan pencere vardır. Mescidin doğu cephesi de zeminden 150 cm. kadar beton olarak sıvanmıştır. Bu cephede, eski mescidin içerisini aydınlatan bir pencere ve sonradan açılmış bir tuğla baca bulunur. Bu cephenin geri kalan diğer bölümü de sonradan yapılan ilaveyle genişletilen bölüme aittir.

Mescide sonradan ilave edilen bölüme, batı cephesinin köşesindeki taş lentolu ve tek kanatlı bir kapıyla geçilir. Burada ahşap bir rüzgarlık vardır. Bu bölüm mihraba dik, dikdörtgen formlu olup, 830X580 cm. ölçülerindedir. Güneydeki iki pencere arasındaki mesafede 63 cm. genişliğinde dar bir mermer mihrap bulunur. Bu bölümün kuzeyinde 675X175 cm ölçüsünde dar bir hol vardır. Bu hol üzerinde caminin çatısına çıkışı sağlayan betonarme bir merdiven bulunur. Bu bölümde betonarme olarak sonradan yapılmış kadınlar mahfeli vardır. Orjinal tarihli mescidin girişi de batı köşesindedir. Mescide 104 cm genişli-

ğinde basık kemer formu yekpare taştan bir kapıyla girilir. Mescid kısmı 500X506 cm ölçülerinde olup üzeri kubbeye örtülüdür. Kubbe kasnak olmaksızın beden duvarlarına doğrudan oturur. Kubbeye geçiş elemanı olarak yelpaze pendentifler kullanılmıştır. Geçiş elemanlarındaki bölüm çizgileri üzerinde küçük kemercik şeklinde nişler vardır.

Mescidin batı cephesinde 82 cm genişliğinde lentolu pencere vardır. Doğu cephesinde, kuzey cepheden 203 cm uzaklıkta 43X20 cm ölçülerinde bir niş vardır. Bu nişin üzerine caminin iç mekanını aydınlatan mazgal pencere yerleştirilmiştir. Mazgal pencere duvarda orjinal mescidin köşesinden itibaren 360 cm mesafededir. Pencerenin dış ölçüsü 40cm dir. İçteki genişliği ise 109 cm dir. Mesciddeki ışıklandırma sisteminin yetersiz görülmesi nedeniyle mihrabın üzerinde de bir pencere açılmıştır. Mihrap tarafındaki duvarın önünde 15 cm yüksekliğinde ve 20 cm genişliğinde rahle konulması için seki oluşturulmuştur.

Yapının en dikkat çeken bölümü taş mihrabıdır. Mihrabın iç kısmı sıvanmıştır. Yüzeyi ise boyalıdır. Fakat oldukça iyi durumdadır. Mihrap siyah bazalt taşından yapılmıştır. Tepelik bölümü yoktur. En dışta geometrik geçmelerden oluşan bir silme vardır. 23 cm genişliğinde olan bu silme mihrabın sağından başlamakta ve yukarıda devam ederek sol tarafta nihayetlenmektedir. Bu silme üzerinde görülen motifler birbirleriyle belirli bir uyum oluşturmamaktadır. Düzensiz geometrik motiflerdir. Bu bordürler aynı yönü izleyen saç örgüsüne benzer, 10 cm genişliğinde bir bordür daha vardır. Bu bordür, içeriye doğru kavis yaparak mihrapta derinlik oluşturmuştur. Mihrap mukarnaları birbirine geçme bitkisel motiflerin üzerini bezediği sivri kemer içerisine alınmıştır. Bu bitkisel motiflerin başlangıcında kare başlıklı sütunceler bulunur. Sütunceler 11cm çapındadır. Sütuncelerin üzeri düzgün olarak işlenmiş kabartma yüzeylidir. Kullanılan motif zencerek motifinin benzeri bir şekildedir.

Mihrap, içeriye doğru 71 cm girinti yapmıştır. Duvarın kalınlığına rağmen de mihrap cepheaden dışarıya 20cm taşkınlık yapmıştır. Yapının mimberi yoktur. Bu nedenle orijinalinde mescid olarak yapıldığı kesindir.

Yapının en dikkati çeken bölümü olan mihrapdaki taş süsleme Anadolu Selçuklu yapılarındaki taş işçiliğine oldukça benzerlik göstermektedir. Özellikle de taşların cephede sathi olarak işlenmesi Kayseri'deki Selçuklu dönemi taş işçiliğini hatırlatmaktadır. Geometrik geçmelerdeki başarı Selçuklu özelliğini iyice vurgulamış ve bu özelliğin etkisini iyice belirlemektedir. Bu mihrabın yapılışında kopye olarak Anadolu Selçuklu Mimari eserleri dikkate alınmıştır. Sağır Mescid Ürgüp kent merkezinde kubbeli olarak yapılmış tek yapıdır. Bu formunda bölgedeki ilk uygulaması olarak değerlendirilir. Daha sonraları bölgede yapılacak bu plan sisteminin ilk örneğini oluşturur.

KATALOG NO: 10

RESİM NO: 76-86

ÇİZİM NO: 16

YAPININ ADI: ESBELLİ CAMISI

YAPININ YERİ: Cami Ürgüp ilçe merkezindeki Esbelli mahallesi ismiyle anılan yerdedir. Bu mahalle, eski Ürgüp'de Türklerin çoğunlukta olduğu bir bölgedir. Ürgüp merkezinin batısında olan bu bölge, bugün tamamen terkedilmeye başlanmıştır. Cami, hafifçe meyilli bir alan üzerine kurulmuştur. Bu bölgedeki bu tür camiler gibi meyilli olan bir bölümü traşlanmış, bir bölümü de doldurularak kademelendirilmiş bir arazi üzerine kurulmuştur.

YAPININ TARİHİ: Cami, mihrabın sağında yer alan kalem ile yazılmış Rik'a yazıya göre H. 1230(M. 1814) tarihinden önce yapılmıştır. Mihrabın solunda bulunan aynı stildeki diğer bir yazıya göre de H. 1311 (M. 1895) yılında tamir edilmiştir. Yazıların stillerinde görülen benzerlik nedeniyle bu tarihlerin aynı zamanda düşünülmüş olabileceğini gösterir. Caminin kim tarafından yaptırıldığı ise belli değildir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami batıda yüksek bir duvarla çevrili avlunun doğusundadır. Bu bölümün ortasında yer alan mihraptan anlaşıldığı kadar yazlık cami olarak da kullanılmıştır. Cami tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme Esbelli taşı adını verdiğimiz beyaz taştır. Caminin kuzey ve doğu cepheleri sadedir. Güney cephesinin ortasında dikdörtgen silmeli kuşak içerisine alınmış, bir pencere vardır. Batı cephesi de oldukça sadedir. Bu cephede, kuzey duvarının köşesinde harimin giriş kapısı ve 353 cm mesafede dikdörtgen bir pencere yerleştirilmiştir. Cami avlusuna sadece kuzey duvarının köşesinde bulunan, basık kemerli bir bahçe kapısı ile girilir. Buradan girişte ilk bölümün üzeri doğu ve kuzeyde duvarlara ortada ise iki sütuna oturan sivri

kemerli bir tonozla örtülmüştür. Tonozlar, sütun aksında enlemesine atılan kemerlerle desteklenmiştir. Avlunun aynı zamanda yazlık cami olarak da kullanılması amacıyla güney cephesine, pek fazla derin olmayan bir mihrap yerleştirilmiştir. Avlunun zemini düzgün taş döşelidir. Avlu, 1423x765 cm ölçülerinde dikdörtgen formudur.

Harime batı duvarının kuzey köşesine yerleştirilmiş 111cm genişliğindeki bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Bu kapı basık kemerlidir. İki bölümlü harimin üzeri, kuzey güney doğrultusunda uzanan hafif sivri bir tonozla örtülmüştür. Harim, 1408x515 cm ölçülerindedir. Harimin ilk bölümü güney duvarından itibaren 840 cm lik bölümü kapsar. Bu bölümün üzeri altı sivri kemerin desteklediği düşük kotta sivri tonozla örtülmüştür. Bu bölümün devamındaki , bölümün üzeri de sivri tonozla örtülüdür. Yalnız bunun tek farkı, sivri tonozun kotu oldukça düşük tutulmuştur. Böylece örtü sisteminde bir kademelenme oluşturulmuştur. Ayrıca tonoz örtü diğerine göre daha az sıklıkta bir kemerle desteklenmiştir. Bu bölümde yine ahşap bir merdivenle ulaşılan mahfel katı vardır. Harim bölümü, batı duvarının kapı bölümüne bakan normal bir pencere ve iki tane de güney ve kuzey duvarları üzerine yerleştirilmiş mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır.

Caminin mihrap ve minberi oldukça sadedir. Mihrap oval bir niş şeklindedir. Cepheden dışarı doğru taşkınlık yapmaz. Minber ahşaptan yapılmış olup, oldukça sadedir. Camide süslemenin önceki dönemlerde varolduğunu kalan izlerden anlıyoruz. Cami, duvar yüzeyleri üzerinde bir takım izleri kalan kalem işli süslemeleri oldukça dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bu süslemeler taşlarda yapılan taraklama ile tamamen kaldırılmıştır. Bunun dışında da başka süsleme elemanına rastlanılmamıştır.

Caminin mihraba dik olarak uzanan tonoz örtü sistemi daha ön-

ce, İltaş ve Akköy camilerinde de görülür. Yalnız örtü sistemindeki kademelenme ilk defa burada görülmektedir. Ayrıca giriş önünde revak oluşturulması da değişik bir özelliktir. Bununla birlikte yazlık bölüm özelliği bir geleneğin devamıdır. Cami inşa kitabesinin kesin olarak belli olmamasına rağmen 1814 tarihinden önce yapılmış olması gereklidir. Bu tarihten sonra yapılan kalem işlerine caminin kesin olmasa da inşa tarihi düşülmüştür.

KATALOG NO: 11

RESİM NO: 87-92

ÇİZİM NO: 18

YAPININ ADI: ORTAHİSAR ALAADDİN CAMİSİ

KIŞLIK BÖLÜMÜ

YAPININ YERİ: Cami Ürgüp'ün 7 km güneybatısında bulunan Ortahisar Kasabasındadır. Kasabanın içerisinde kentsel dokunun yoğun olarak bulunduğu bir alanda yer alır. Önünden kasabanın doğusunda bulunan Kızıl Çukur vadisine inen bir yol geçmektedir. Cami bu vadinin tam başlangıcında meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Bu meyilden dolayı içeride kaya oyma mekanlar da kullanılmıştır. Caminin batısında yine aynı isimle anılan Alaaddin Camisinin yazlık bölümü bulunmaktadır. Cami bugün ibadete kapalıdır. Belediye deposu olarak kullanılmaktadır.

YAPININ TARİHİ: Cami giriş kapısı üzerinde bulunan ve sıva altından sonradan çıkan kitabesine göre H. 1256 (M. 1840) tarihinde inşa edilmiştir. Kitabe oldukça tahrip olmuştur. Bu nedenle okunamamaktadır. Ancak isminden anlaşıldığı kadarıyla Alaaddin isminde bir şahıs tarafından yaptırılmış olabilir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami iki bölümden oluşmaktadır. Doğu, kuzey ve güney taraflarında yola bakan cepheleri vardır. Batı bölümünde ise kaya oyma mekan bulunması nedeniyle cephe yoktur. Caminin doğu cephesi 1330cm uzunluğunda olup, tamamen kesme taştan yapılmıştır. Bu bölümün güney doğu duvarında caminin girişi ile birbirleriyle aynı ölçülere sahip 70 cm genişliğinde iki tane mazgal pencere vardır. Pencereleler dikdörtgen formudur. Pencerelelerin tam üzerinde sivri kemer nişi bulunur. Bu nişlerin içerisi sonradan doldurulmuştur. Bu cephenin güney doğusunda baldaken tarzda bir minaresi vardır. Minare ka-

re bir taş kaide üzerinde yükselir. Minarenin köşk bölümü dört köşede dört taş sütun üzerinde yükselen külah bölümünden oluşmaktadır. Sütun aralarındaki kemerler yekpare taş üzerine işlenmiş dilimli formdadır. Kemer köşelerinde yuvarlak çıkıntılar vardır. Minarenin alemi ise kurşundan lale motif formlu bir şekilde nihayetlenmektedir. Güney cephesi yaklaşık 1300 cm uzunluğunda devam eder ve daha sonra kayalığa biter. Bu cephede yukarıda iki pencere vardır. Pencereler kare formlu olup yaklaşık 70 cm genişliğinde mazgal pencere formudur. Caminin kuzey cephesi dar sokağın formunu takip ederek nihayetlenir.

Caminin harim bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. Kuzey doğudaki kapıdan geçildikten sonra ulaşılan bölüm 1095x1050 cm ölçülerinde iki sahnalı kare bir mekandır. Burası ortadaki tek ayakla desteklenen beşik tonozla örtülüdür. Bu sahnadaki tonoz, taşıyıcı ayağın hizasında bir kaburga kemerle desteklenmiştir. Mihrap yönünde uzanan tonozlar ortada yine aynı yöndeki iki kemerle iki bölüme ayrılırlar. İçerisi ikisi doğu cephede ikisi de güney cephede yer alan dört mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Güney cephenin ortasında yer alan mihrap oval bir niş şeklindedir. Mihrabın üzerinde nesih yazıyla bir kitabe vardır. Caminin mihrabı oldukça basit olup kaş kemerli bir formun mihrap nişine doğru yönelmesiyle oluşturulmuştur. İçerisindeki kubbecik bölümü hafif ovaldir. Mihrabın tam üzerindeki nesih yazılı besmele dikkat çekicidir. Bunun altında Kur'an-ı Kerim'den bir ayet vardır. Minber tamamen taştan yapılmıştır. Bugün için oldukça harap bir vaziyettedir. Minberin giriş kapısı ile korkulukları tamamen kırılmıştır. Süpürgeliği bulunmayan minber taş bir kaide üzerine oturur. Dolap bölümü yekpare taştan kaş kemer formudur. Yan aynalıkları sadedir. Korkuluklar baklava dilimli ajurludur. Minber köşkü tıpkı baldaken tarzı bir minare formunda olup, dört taş sütun üzerinde yükselen külah bölümü ile nihayetlenir.

Caminin ikinci bölümü batı duvarının yarısından itibaren kuzey batı köşeye kadar batı yönünde 900 cm kadar derinleşerek oluşan kaya oyma mekandır. Bu bölümün planında olduğu gibi ayakların biçim ve dağılışı da düzensiz, üzeri de daha alçaktır. Bu nedenle burası basıklık hissi vermektedir. Güney cephenin arkasında basit bir mihrap nişi vardır. Üzerinde herhangi bir süsleme görülmez. Cami süsleme bakımından önemli bir özelliğe sahip değildir. Mihraptaki yazı haricinde süsleme elemanlarına pek rastlanılmaz.

Cami kaya oyma mekanla taştan yapılmış kargir mekanın kaynaşması bakımından ilginç bir örnek oluşturur. Bu özelliği ile bu yöredeki aynı tip camilerin en erken uygulamasıdır. Caminin mihraba dik olarak uzanan sahınları ise bu yöredeki diğer yapılarda görülen plan şemasının farklı bir uygulamasıdır. Bu yapının hemen batısında yapılan Aladdin Camisinin yazlık bölümü olduğu belirtilen yapının ise başka bir döneme ait yapı olması ve bu yapıyla bir ilişkisinin bulunmadığı da kendisidir. Sadece yörede kaya oyma camilere kışlık isminin verilmesi nedeniyle bu adla anıldığı anlaşılmaktadır. Zaten giriş kapısı üzerindeki kitabe bu camiden önce yapıldığını gösterir.

KATOLOG NO: 12

RESİM NO: 93-102

ÇİZİM NO: 17

YAPININ ADI: ORTAHISAR ALAADDİN CAMİSİ

YAZLIK BÖLÜMÜ

YAPININ YERİ: Ürgüp İlçe merkezinin 7 km güneybatısında bulunan Ortahisar kasabası sınırları içerisinde. Kasabanın Alaaddin Mahallesi ismiyle anılan mahallesindedir. Ortahisar kalesinin eteklerine kurulmuştur. Aynı zamanda tarihi kent dokusu içerisinde.

YAPININ TARİHİ: Caminin yazlık bölümünün giriş kapısının üzerinde bulunan divan-ı tâlik mermer kitabesine göre H. 1274(M.1857) tarihinde yaptırılmıştır. Kim tarafından yaptırıldığı belli değildir. Kitabede şunlar yazılıdır(1);

*Gafil olma bî vefâdır maasûde kim pala
Ayet ile sabit olmuş hayr eden hayrola
Ehli hayratın mekan şüphesiz cennet ola
Sene 1274 (M. 1857)*

YAPININ İNCELENMESİ: Cami tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş koyu kahverengidir. Cami güney kuzey doğrultusunda dikdörtgen formludur. Doğu cephesi 1680 cm ölçüsündedir. Caminin doğu cephesinde üç adet birbirleriyle aynı ölçülerde basık kemerli pencere vardır. Birinci pencere kuzey duvarından 290 cm mesafededir. İkinci pencere ile arasındaki mesafe 350 cm dir. Üçüncü pencerenin ikinci pencere ile arasında ki mesafe ise 370 cm dir. Caminin güney cephesi oldukça sadedir. Bu cephede mihrabın her iki tarafında birer ta-

ne pencere yerleştirilmiştir. Birinci pencere doğu köşeden 245 cm mesafededir. İkinci pencere ile arasındaki mesafe 715 cm dir. Caminin bu cephesi 1410 cm uzunluğundadır. Birinci kat pencerelerinin ve mihrabın üzerinde birer pencere daha vardır. Bu pencereler hafif sivri kemerli mazgal formundadır. Caminin batı cephesi sağırdır. Buranın sadece kuzey batı bölümünde taş bingilerin birbiri üzerine binmesiyle oluşturulmuş bir pahlanma vardır. Kuzey cephe 1430 cm ölçüsündedir. Burada pahlı köşeden 110 cm uzaklıkta bir pencere vardır. Cephenin tam ortasında ise iki kanatlı beşik kemerli bir kapı bulunur. Kuzey cephenin önünde üç mermer sütunla bölümlere ayrılmış revak kısmı yer alır. Burası beşik tonoz örtülü olup iki kademelidir. Sütunlar sokağın meyiline uygun olarak çarpık yapılmıştır. Son cemaat mahalli bütün kuzey duvarını kaplamaz. Buranın girişi doğrudan sokağa açılan kapıyla sağlanmaktadır.

Caminin minaresi beden duvarlarının üzerlerinden itibaren kare bir kaide üzerinde yükselen dört sütunlu taş külahlı baldaken (çardak) minare türündedir. Minareye beden duvarlarının içerisinden çıkılarak ulaşılır. Minarenin köşk bölümü oldukça sadedir. Külah, dört taş sütun üzerinde yükselir. Minare tamamen taştan yapılmıştır.

Cami harimine kuzey cephenin tam ortasında yer alan 150 cm ölçüsündeki bir kapıdan girilir. Harim bölümü, 1300x1150 cm ölçüsünde kuzey güney doğrultusunda dikdörtgendir. Harim her sırada iki tane olmak üzere dört sütunlu iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Orta sahin yan sahinlerden biraz daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Sahinlerin üzeri mihrap istikametinde sivri tonozlarla örtülmüştür. Tonozlar sütun sıralarından itibaren kemerlerle desteklenmiştir. Harim bölümü 150 cm kotunda doğu duvarında üç tane pencere, güney duvarı da her sahına birer tane açılan mihrabın yanlarında iki ve bir de kuzeyde olmak

üzere toplam altı pencere ile aydınlatılmıştır. Ayrıca doğu cephede bu pencerelerin üzerinde bulunan biraz daha küçük üç pencere ile güney duvarında yine her sahına birer tane açılan üç pencere ve kuzey duvarı üzerinde mahfel katında yer alan iki küçük pencere de dahil olmak üzere toplam altı pencere aydınlatma sistemini oluşturmuştur. Pencereler 185 cm genişliğinde ve 115 cm derinliğindedir. Böylece cami içerisinde oldukça güçlü bir aydınlatma sağlanmış olmaktadır. Batı cepheye pencere açılmamasının nedeni bu cephedeki sokağın dar oluşundan kaynaklanmaktadır.

Harim içerisindeki, sütunlar yekpare taştan yapılmıştır. Sütunların kaideleri de yuvarlak formudur. Sütunlar 59 cm çapındadır. Sütun başlıkları da taştan yapılmıştır. Ancak üzerlerinde mermer taklidi boyama vardır. Başlıklar ise kübik formudur.

Cami harimine girişin tam üzerinde 280 cm genişliğinde ve 10x10 cm ölçüsünde toplam altı ahşap ayağın eşit aralıklarla desteklediği mahfel katı vardır. Mahfel katına, girişin hemen yanında yer alan duvar içerisindeki 21 basamaklı merdivenle çıkılır. Mahfel katının tam ortasında, mihrab aksında mihrabiye çıkıntısı vardır.

Caminin mihrabı orijinaldir. Taştan yapılmış olmakla birlikte tepelik kısmında alçıdan süsleme vardır. Mihrap bugün yeşile boyanmış bir bordür ile çevrilmiştir. Tepeliğin altında yer alan aynalık bölümünde boş bir yazı paneli vardır. Mihrap nişinin etrafı 15 cm genişliğinde taş yüzey üzerine yapılmış geometrik motiflerle çerçevelenmiştir. Mihrap alınlığında ise kalem işi olarak işlenmiş uçları yukarı doğru kalkık, bir perde ile sümbül kompozisyonları vardır. Bu tür kalem işleri, 17 yüzyıl sonu saray resimleriyle oldukça benzerlik göstermektedir(2).

Caminin minberi orijinal olmayıp, sonradan taştan yapılmıştır. vaiz kürsüsü doğu duvarı üzerindedir. Kaide bölümü yukarıya doğru ge-

nişleyen taş bileziklerden yapılmıştır. Korkulukları ahşap süslemelidir.

Caminin içerisinde kalem işi süslemeler oldukça yoğun olarak yapılmıştır. Başlıklarda ve kemer gövdelerinde mermer taklidi boyama görülür. Kemer gövdelerinde yine toprak renginde basma kalıp yoluyla yapılmış boyamalar vardır. Tonozlarda gövdelerden itibaren şeritli süslemeler görülür. Bunların haricinde ikinci kat pencere kotundan itibaren, sarı ve lacivert bordürler içerisine alınmış zemini kırmızı toprak renginde ve konturları altın yaldızla çevrili sülüs yazılar oldukça dikkat çekicidir.

Alaaddin Camisinin, süslemesinde kalem işinin kullanılmış olması bu yöre camilerinde pek rastlanılmayan bir durumdur. Plan sistemi olarak daha önce Karamanoğlu İbrahim Bey, Taşkın Paşa, Musa Efendi ve Boyalıköy camilerinde gördüğümüz mihraba dik olarak uzanan üç sahnin sistemi tekrarlanmıştır. Cami girişinde yer alan revaklar düzensizdir. Ancak yine de yukarıdaki camilerin bazılarında görülmeyen bir özelliktir.

DİPNOTLAR:

1- Anonim, Ortahisar, Göreme, Kapadokya, Araştırma Değerlendirme ve Koruma Projesi, Ankara, 1975, s. 53

2- G. Renda, "Göreme'de korunması Gereken Bir Ev" III. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1985, s. 114

KATALOG NO: 13

RESİM NO: 103-112

ÇİZİM NO: 19

YAPININ ADI: ORTAHISAR ABDİOĞLU CAMISI

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 7km güney batısında yer alan Ortahisar Kasabası sınırları içerisinde. Kasabanın meydanında Ortahisar Kalesine çıkan yol üzerindedir. Tarihi kent dokusunun bulunduğu alanda yer alır.

YAPININ TARİHİ: Caminin biri avlu içerisinde, diğer ikisi harim girişinde olmak üzere üç kitabesi vardır. Kitabelere göre cami H. 1258 (M. 1842-43) tarihinde inşa edilmiştir. Yine kitabeye göre banisi Abdiza de Hacı Mehmet'tir. Mimarı belli değildir. Harime giriş kapısının önünde yer alan büyük mermer kitabe üzerinde şunlar yazılıdır(1);

*Bu hayratı hiser orta ecre hak gina etti
Ke Abdizâde el-Hacı Mehmeddir bina etti
Bu yolda çok meşakkatle nice derde elem çekti
Hitamında meserretle hakka şükür ile hamdetti
Hüdâ hayrın kabul ede nemandergâh-ı izzette
Rızaye bezi mal edüp hezaran sim ü zer döktü
Kılıp mümin olan ihvan selatı hamseyi bunda
Bila şekkin vela şüphe hüdâ boynuna farz etti
Bu rana camiin tarihini ediyim size tarif
Sene bin ikiyüz elli ve hem dahi sekiz etti
İlahi dilerim senden bu İbrahim kulun dahi
Bu hayrın defterinde kaydını senden niyaz etti
1258/17..*

Bu kitabenin haricinde giriş kapısının üstünde ikinci bir kitabe

daha vardır. Bu kitabede de şunlar yazılıdır;

Kitabe II (2)

Yapılmış bir güzel cami bulunmaz misli sanis

Ki abdizade el hacı mehmed ağa banisi

Düşürsün medet isminde şöyle sadıkı tarih

Yarın ol ruzu mahşerde ola nacı bu cami

1258/17..

Bu kitabeler haricinde cami avlusuna giriş kapısının üzerinde dikdörtgen bir kitabe paneli daha vardır. Burada H. 1324 (M. 1909) tarihi vardır. Bu kitabeye göre cam 1909 tarihinde bir onarım geçirmiştir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş, Esbelli taşıdır. Çok yumuşak olan bu taşın erimesinin kolay olması nedeniyle çok çabuk aşınmaktadır. Cami kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen formludur. Doğu tarafta bulunan bir kapıdan geçilerek cami avlusuna girilir. Caminin doğu cephesi 1600cm uzunluğunda olup, sadece güney tarafında bir pencere vardır. Güney cephesi 1412cm uzunluğundadır. Pencereleler cepheden epeyce yukarıdadır. Burada her üç sahına da açılan aynı ölçülerde birer pencere vardır. Bu cephenin hafif meyilli olması nedeniyle teraslama yapılmıştır. Batı cephesi 1920 cm ölçüsündedir. Burada cami revak duvarının da bulunması nedeniyle uzundur. Batı cephesinin güneyinde doğudakiyle simetrik bir pencere vardır. Caminin doğu cephesinin bitişiğinde başka yapılar vardır. Caminin kuzey cephesi 1420cm ölçüsündedir. En hareketli cephesi de burasıdır. Bu bölümden cami harimine girilir. Kuzey cephenin önünde girişi batıdan olan bir avlu vardır. Avlunun ortasına sonraki dönemlere ait bir şadırvan ilave edilmiştir. Kuzey cephenin

önünde 1340cm uzunluğunda, 340cm genişliğinde sütunların desteklediği üç kemer sırasıyla dört bölüme ayrılmış, revak bölümü vardır. Revağın doğu tarafı sağır duvar, batı tarafı ise sonradan örülmüş olmakla birlikte kemerli bir bölümden oluşur. Bu bölüm son cemaat mahalli olarak inşa edilmiştir. Doğusunda bir de mihrap vardır. Revağın doğu tarafında, sağır duvara bitleştirilmiş H. 1285 tarihli bir mezar sandukası vardır. Avlunun kuzey batısında cami bünyesinden ayrı yükselen taş kaide- li minare vardır. Bu minare 1973 de yapılmıştır. Orijinal minaresi ise beden duvarları üzerinde yükselen baldaken (çardak) minaredir. Bu minare dört ince sütunlu olup, kare bir kaide üzerine oturmuştur. Minarenin sütunlarının üzerinde yekpare taştan külah bölümü yükselir. Alem, pirinçten yapılmış olup, form olarak lale motifi kullanılmıştır. Minareye cami hariminden çıkılır.

Harim bölümüne, doğrudan ikinci revak ortasından açılan kapıyla girilir. Giriş kapısı 160cm genişliğinde olup, iki kanatlıdır. Giriş kapısının etrafı zincirek motifi ile çevrilmiştir. Kapı yuvarlak kemerli olup iki renk taşın nöbetleşe örülmesiyle oluşturulmuştur. Harim 1360x1220cm ölçüsünde dikdörtgen formludur. Mihraba dik olarak uzanan iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Orta sahnın yan sahnılardan geniş tutulmuştur. Harimin üzeri orta sahında birbiri ardınca sıralanan üç kubbe ile yan sahnılarda ise beşik tonozla örtülmüştür. Kubbeler ortada her kemer sırasında iki tane olmak üzere dört sütuna yanlarda ise duvarlara oturmaktadır. Sütunların hizasında enlemesine atılan kemerlerle yan sahnılar desteklenmiştir. Kubbeye geçiş elemanı olarak pandandifler kullanılmıştır. Kubbeler kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına ve geçiş elemanlarına otururlar. Orta kubbeyi taşıyan sütunlar aynı ölçülerde olup, sütun başlıkları kübik formda sadedir.

Harim, güney duvarında mihrabın yanlarında sahnılara açılan

iki, doğu ve batı duvarlarının güney ucunda da birer tane olmak üzere 140cm açıklığında 80cm derinliğinde sivri kemerli mazgal pencerelerle aydınlatılmıştır. Bu pencere sıralarının üzerinde yine kaş kemer formu, birer tane pencere daha bulunur. Mihrabın üzerinde diğerleriyle aynı formda bir pencere daha vardır. Caminin kuzeyinde kadınlar mahfelinin hizasında yan sahnalara açılan sivri kemer formu birer mazgal pencere daha vardır. Caminin giriş bölümünün iki yanında, 60cm genişliğinde 70cm derinliğinde birer dolap vardır. Harimin giriş bölümünde ahşap ayaklar üzerine oturan kadınlar mahfeli yer alır. Bunun tam ortasında mihrap aksında bir mihrabiye çıkıntısı vardır.

Caminin mihrabı yapılan sıva ve boyalarla asli şeklini tamamen kaybetmiştir. Mihrap nişi yuvarlak profilli süsleme özelliği bulunmayan beş profile çevrilmiştir.

Minber caminin orjinal minberidir. Tamamen taştan yapılmıştır. Kaide üzerinde yer alan s p rgelikleri oldukça küçüktür. Dolap bölümü yekpare taştan oyulmuş hareketli kemer formundadır. Yan aynalıkları sadedir. Giriş söveleri de sade olup, aynalık üzerindeki taş kısmında hilal motifi bulunur. Minber korkulukları iki bölümdür. İlk bölüm yonca yaprağı formunda ajurlu taş kısmıdır. İkinci bölüm ise, ince  itaların çakılmasıyla oluşturulmuş ahşap bölümdür. Köşk bölümü dört taş sütun üzerine yerleştirilmiş yekpare taş bloklu kemerlerden oluşur. K lah bölümü ise ahşaptandır.

Caminin diğer önemli bir bölümü de vaiz k rs s d r. K rs  ahşaptan yapılmış, zemine doğru huni gibi daralmaktadır. Küçük ahşap parçaların birleştirilmesinden oluşturulmuş bir korkuluğu vardır. Cami süsleme bakımından oldukça zayıftır.

Abdioğlu Cami, daha önce görülen Karamanoğlu İbrahim Bey Cami, Taşkınpaşa Cami, Musa Efendi Cami, Boyalıköy Camilerinin plan

şemalarıyla benzerlik göstermektedir. Bu caminin diğer camilerden farkı orta sahinin diğer sahinlardan farklı olarak kubbe ile örtölmesidir. Bu sistemde sahinların enlemesine kemerlerle desteklenmesinde görülen düzende artık iyice yerleşmiştir.

DİPNOTLAR:

- 1- Anonim, Ortahisar, Göreme, Kapadokya Araştırma Değerlendirme Genel Koruma Projesi, Ankara, 1975, s. 53
- 2- Anonim, age, s. 53

KATALOG NO: 14

RESİM NO: 113-121

ÇİZİM NO: 20

YAPININ ADI: ORTAHISAR ÇUKUR CAMI

YAPININ YERİ: Cami, Ürgüp ilçe merkezinin 7km güneybatısında yer alan Ortahisar Kasabasında ki Cami-i Cedid mahallesi ismiyle anılan mevkindedir. Cami yol seviyesinin altındadır. Ortahisar Kalesinin eteklerinde tarihi kent dokusu içerisinde. Caminin kurulduğu alanın oldukça meyilli olmasından dolayı, traşlanarak teraslama yapılmıştır. Cami bugün kaya düşmesine maruz kalması nedeniyle ibadete kapalıdır.

YAPININ TARİHİ: Yapının kesin olarak hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Ancak benzer örneklerinden dolayı 18. yüzyıl ortalarında yapılmış olabilir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami tamamen Esbelli taşı adı verilen kesme taştan yapılmıştır. Yazlık ve kışlık olmak üzere iki kısımdan oluşur. Ayrıca bir de kuzey doğusunda, sübyan mektebi vardır.

Cami farklı kodlarda kademeli olarak yapılmıştır. Güney cephesi en yüksek kotudur. Bu cephenin önünden dar bir sokak geçer. Caminin bu cephesi 760cm uzunluğundadır. Ortaya doğru hafifçe bir kırılma yapar. Bu kırılmanın iki tarafında birer tane mazgal pencere vardır. Pencere 60cm genişliğinde, 132cm derinliğindedir. Batı cephesi doğrudan vadi manzaralıdır. Bu cephe yaklaşık 1400cm uzunluğundadır. Cephenin üzerinde iç mekandaki kemer üzerine açılan iki tane pencere vardır. Bu cephenin bitişiğinde eski bir konut yıkılmış halde bulunur. Caminin yazlık bölümünün kuzey cephesi oldukça sadedir. Burası 860cm uzunluğundadır. Bu cephe düzensiz taş sıralarından örülmüştür. Caminin doğu cephesi kademelenmenin açıkça görüldüğü kısımdır. Bu cep-

he boyunca uzanan bir merdivenle cami avlusuna inilir. Bu merdiven batı cephesinin ortasından itibaren başlamakta ve üzeri hafif sivri tonozla örtülüdür. Bu tonoz örtünün hemen yanında yer alan ikinci bir merdivenle, caminin beden duvarları üzerinde kuzey doğu köşesindeki baldaken (çardak) minareye ulaşılır. Minare tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kûlah kısmı yıkılmıştır. Kemer bölümü ise yekpare taştandır.

Caminin yazlık bölümünün harimine, kuzey doğu köşesindeki basık kemerli bir kapıdan geçilerek girilir. Burası 1100 x700cm ölçüsündedir. Harim bölümü, ortada iki kare ayağın desteklediği bir sütun sırasıyla iki sahına ayrılmıştır. Sahınların üzeri beşik tonozla örtülüdür. Tonozlar, kemer ayakları hizasında enlemesine atılan kemerlerle desteklenmiştir. Caminin içi güney duvarında mihrabın iki yanında yer alan birer pencere ile aydınlatılmıştır.

Caminin mihrabı, kible duvarının ortasında değildir. Mihrap doğudaki sahnin üzerine kaydırılmıştır. Mihrap 100cm genişliğinde olup beden duvarları içerisine 60cm lik bir niş yapar. Beden duvarlarından dışarı taşkınlık yapmaz. Minber ise oldukça sade olup tamamen taştan yapılmıştır. Zeminde küçük bir süpürgeliği vardır. Dolap bölümü beden duvarı ile bitişiktir. Yan aynalıkları sadedir. Köşk bölümü yekpare sütunların taşıdığı taş bir kûlahla nihayetlenmektedir. Yazlık bölümün içerisinde fazla bir süsleme görülmez.

Caminin avlusuna inen merdivenlerin bitişğinde, doğu duvarının ortasında yer alan bir kapıyla kışlık bölümüne geçilir. Burası çokdüzensiz, yamuk planlı kaya oyma mekan olarak tasarlanmıştır. Düz çatı farklı konum ve ölçülerde üç sütunla taşınmıştır. Kışlık bölümün içerisinde kademelenmeler yapılmıştır. Cami mihrabı kaya oyma olup üzerindeki alçı izlerinden ve kalem işlerinden süslü olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kalem işleri günümüze kadar ulaşamamıştır. Caminin minberi ta-

mamen kesme taştan yapılmıştır. Minberin köşk bölümünün külahı ile korkulukları yıkılmıştır. Köşk bölümünün sütunları kare formludur. Minberde başka süsleme elemanları görülmez.

Caminin kuzeyinde bir de sübyan mektebi vardır. Burası iki katlı olarak yapılmıştır. Zemin katta önü eyvan şeklinde taş bir kemerli bir açıklık bulunmaktadır. Ancak gerisi, 610x640cm ölçüsünde düzensiz kare formlu kaya oyma mekandır. Bu mekan içerisinde değişik seviyelerde kademelenmeler yapılmıştır. Burası sadece batıya bakan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Tam köşede birinci kat girişi vardır. İkinci katta aynı mekanın güney doğu köşesindeki merdivenle çıkılır. İkinci kat içerisinde batıya açılan 1/2 oranında iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Ayrıca kuzey tarafında da daha küçük ölçülerde iki pencere vardır. Sübyan mektebinde de süsleme görülmez.

Çukur Cami, bu yörede pek görülmeyen bir plan sisteminde yapılmıştır. İki sahnalı plan sistemini kaya oyma mekanla birlikte kullanılması daha önce Ortahisar Alaaddin Camisinde (1840) görülmüştür. Bu camide yazlık ve kışlık bölümler birbirlerinden ayrılmış olmakla beraber bu bölgedeki bir geleneğin devamıdır (1). Kışlık bölüm ile yazlık bölümün birbirlerinden ayrı yapılması bu yöreye has bir geleneğin sonucudur. Yine cami içerisinde kaya oyma sübyan mektebinin yapılmış olması, ilk defa Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesinde görülür(2). Bu özelliklerinden dolayı cami 18.yüzyıla tarihlendirilebilir.

DİPNOTLAR:

1- İ. Aktuğ, Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesi, Ankara, 1992, s. 38

2- İ. Aktuğ, age, s. 38

KATALOG NO: 15

RESİM NO: 122-131

ÇİZİM NO: 21

YAPININ ADI: BOYALI KÖYÜ CAMİSİ

YAPININ YERİ: Ürgüp'ün 7-8 km doğusunda Ürgüp-Kayseri yolu üzerinde yer alan Boyalı Köyünün merkezindeki köy içi mevkiindedir.

YAPININ TARİHİ: Camiye giriş kapısının üzerinde bulunan kitabesine göre H. 1292 (M. 1865) tarihinde yaptırılmıştır. Banisi Hacı Osman Efendi'dir. Ta'lik kitabesinin transkripsiyonu şu şekildedir;

*Banisi bu caminin bir beyaz-ı nam ehl-i hayr
Terk edip bünyadına alemde atmıştır temel
Eyleyip itmam dokuzyüz doksana tarih düşüp
Bu ibadethaneyi vaz-i eylemişti bi-bedel
Köhnelendi eşgâmette düşüp oldu harap
Rüzigâr-ı bî-mürüvvet rûkine virdi helâl
İstimâ ittikte ey mü'min müezzîn nâlesin
Eyle tathir vaz-i bi camii zibâyegele
İhtidâ eyle imama hakka dinin kıl edâ
Olma gafil iste kâfi ma'firettir bu mahal
Düştüm tarih gedâ-i mağfiret zeccâdesin
1290 serd-i zibâ cami yaptı Hacı Osman çok güzel*

YAPININ İNCELENMESİ: Boyalı Köyü Camisi mihraba dikdörtgen bir plan üzerine kurulmuştur. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. Taş malzeme tûfûn değişik bir türü olan Topuzdağı ve Kisedağı taş ocaklarından getirilmiştir. Ayrıca köyün üzerinde bulunan Gözene tepesindeki taş ocaklarından getirilen taşlar da kullanılmıştır. Cami daha

sonraki dönemlerde ilave edilerek genişletilmiştir. Avlunun etrafı 200cm yüksekliğinde bir duvarla çevrilmiştir. Caminin avlusuna bugün batıdan bir kapıyla geçilerek girilmektedir. Avluda çeşitli dönemlere ait mezarlar vardır. Bu mezarların kimlere ait olduğu belli değildir.

Caminin girişinde içerdeki kemer ve tonoz sistemini cephede de yansıtan yaklaşık 45cm çapında iki ince yekpare sütunlu ve yuvarlak kemerli son cemaat revakı bulunmaktadır. Bu revakın ortasındaki kemer diğerlerinden daha geniştir. Revak cami içinde kible duvarına dik olarak uzanan sahinlerin ölçüsündedir. Revakın batısında dar bir kapıyla girilen baldaken tarzı minareye çıkılmaktadır. Minare bu yöreye has tipik özellikler taşımaktadır. Altı sütünce üzerine oturtulmuş külah ve ezanlık bölümü kare bir kaide üzerindedir. Bugün bu minarenin yanına şerefeli klasik tarzda bir minare daha ilave edilmiştir. Revakın doğusunda girişin hemen yanında fazla derin olmayan 80cm genişliğinde bir mihrabiye bulunmaktadır. Harime revakın ortasında yer alan 125cm genişliğindeki basık kemerli bir kapıyla girilmektedir.

Cami içten ortalama olarak 1200x1350cm ölçüsündedir. Harim kısmı kemerlerin birbirlerine bağlandığı 62x62cm ölçülerinde ikişer ayaklı iki kemer sırası ile kible duvarına dik üç sahına ayrılmıştır. Orta sahin, yan sahinlerden geniş ve yüksek tutulmuştur. Sahinlerin üzeri çok hafif olarak sivri tonozla örtülmüştür. Harim kısmında yer alan sütunlar oldukça ince olup, sütun başlıkları üzerine düşen tonozun yükü nedeniyle parçalanarak dağılmıştır. Kaideleri de aynı tür malzemeden yapılmıştır. Sütun başlıkları akant yapraklarının yüzeyde çok belirsiz bir şekilde işlendiği ve köşelere doğru volütlerin oluşturduğu sade bir formla yapılmıştır. Sütun başlıklarının üzerinde ve duvarlarda ise başlıkların karşıladığı alanda gergi çubukları yer almaktadır. Camide akustik düzeni sağlayan rezonanslar tonoz üzengi seviyesinin hemen üzerinde ke-

mer köşeliklerine genelde mihraba bakan yüzeye yerleştirilmiştir. Harimin kuzeyinde giriş bölümünde yer alan eşikten itibaren başlayan kadınlar mahfeli bulunmaktadır. Mahfel kemer sıralarının biraz içine doğru kaymış yuvarlak kaidelere oturan iki sütunla taşınmaktadır. Bu sütunlar diğerlerine göre oldukça basit ve küçük ölçülerdedir. Mahfel katına doğuda yer alan duvarların içerisinden itibaren yükselen ve üzeri taşların birbirine bindirilmesiyle oluşturulmuş bir merdivenle çıkılmaktadır. Mahfel 210cm genişliğinde olup, orta sahında mihrapla aynı hizada bir mihrabiye çıkıntısı vardır.

Harim, batı cephesinde dört, kuzey ve güney cephesinde aynı kotlarda yer alan toplam dört adet basık kemerli pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencereleer yaklaşık içten 150cm genişliğinde mazgal pencereleridir. Pencereleerın kemer sistemleer duvar örtü sistemleerının tersine işınsal olarak örülmüştür. Harim bölümünde mahfel katı kotunda kuzey ve güney cepheleerde orta sahındakileerle aynı ölçülerde, basık kemerli iki pencere daha vardır. Mihrap cephesinde ayrıca diğer pencerelerden farklı olarak yan sahınları aydınlatan dıştan kare formlu içten kemerli iki mazgal pencere daha vardır. Aşağı kotta yer alan pencereler dış cephelede dikdörtgen bir çerçeve kuşağı içine alınmıştır. Pencere açıklığı üzerinde yükü hafifleten yuvarlak kemerli bir bölüm bulunmaktadır. Buranın altında ise düzgün lentolu taş blokların oluşturduğu dikdörtgen pencereler yer alır.

Caminin en ilginç özelliklerinden birisi de mihrabıdır. Mihrap süsleme bakımından fazla zengin değildir. Oval mihrap nişi cami duvarının kalınlığı nedeniyle cephede dışarıya doğru taşmamaktadır. Mihrabın iki yanında yer alan yaklaşık 20cm çapındaki sütuncelerin dışında mihrabı çevreleyen bir panel bulunmaktadır. Sütunceler Anadolu Selçuklu Camileerinin bir çoğunun mihrabında görüldüğü gibi dönerlidir. Bu-

radan da yapıda herhangi bir deformasyon olup olmadığı anlaşılmaktadır. Sütünceler yukarıda, külah şeklindeki kanalların içine oturmaktadır. Bununla birlikte sanki bunların bir parçasıymış, izlenimini de vermektedir. Bunların üzerinde ise sütun başlıklarındaki formları hatırlatan belirsiz akant yaprakları gibi gözüken ve yine uçlarında volütlü kabartma başlıkları olan sütun başlıkları vardır. Bunun üzerinde ise düz bir hat şeklinde yüzeyden dışarı doğru taşkınlık yapan bir panel vardır.

Minber tamamen taştan yapılmıştır. Altta iki süpürgeliği vardır. Dolap bölümünün ayaklarının arası açık olarak yapılmıştır. Kemerleri yekpare taştandır. Dolabın oturduğu duvar, yüzeyde taşkınlık yapmıştır. Yan aynalıklar üzerinde oldukça büyük bir gülbezek motifi vardır. Minber kapısının formu da tıpkı dolap bölümünde olduğu gibidir. Yalnız kemer girişin üzerinde aynalık olmaksızın taç motifi vardır. Minber sekiz basamaklıdır. Köşk bölümü de tıpkı yöreye has (çardak) baldaken minare tarzında yapılmıştır. Sütun başlıkları ve oranları diğerleriyle aynıdır. Sütunlar kare formu olup devamında yekpare taştan kemerlerin taşıdığı külahla nihayetlenir.

Camide zamanla taşların erimesi sonucu traşlama yapılmıştır. Bu traşlama nedeniyle, belki de önceki dönemlerde var olan tezyinat unsurları günümüze ulaşamamıştır. Cami tezyinat açısından dikkati çeken fazla bir özellik göstermemektedir.

Cami, Ürgüp ve çevresinde görülen mihraba dik olarak uzanan iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılmış bazilikal plan tipinde yapılmıştır. Bu plan tipinin geç dönem örneklerindendir. Benzer örneklerinden farklı olarak, harim bölümünde, üst örtüyü taşıyan ayakların yerine sütunlar kullanılmış ve bunların da yükseklikleri artırılarak iç mekanda ferahlama sağlanmıştır. Yine harimde görülen sütun başlıkları da bu çevredeki yapıların çoğunda görülmez. Ayrıca harimde mahfel katına duvar içerisin-

den çıkılması ve taşıyıcı sisteminin de tamamen farklı bir sistemde olması bu çevre camilerinde görülmeyen bir özelliktir. İlk defa Ortahisar Abdioğlu Camisinde gördüğümüz girişte revaklı bölümün bulunması ve son cemaat mahalli olarak tasarlanması burada da karşımıza çıkmaktadır. Caminin minaresi de, temel özelliklerinin aynı olmasına rağmen çevredeki diğer minarelere göre oldukça farklılık göstermektedir. Altı sütun üzerine yerleştirilmiş bir kubbeciği vardır. Ayrıca minareye ulaşmak için yine klasik minarelerdeki gibi kaide kısmında spiral merdiven sistemi kullanılmıştır. Bu özelliği ile bölgedeki bu tür minarelerden ayrılır. Mihrap da görülen döner sütünceler Selçuklu Camilerinin etkisi sonucu geliştirilmiş bir uygulamadır. Ürgüp'e yakın sayılabilecek Develi Ulu Caminin mihrabında da benzer tür bir uygulama vardır.

KATALOG NO: 16

RESİM NO: 132-144

ÇİZİM NO: 22

YAPININ ADI: DAVUT AĞA CAMI

YAPININ YERİ : Ürgüp ilçe merkezinde, Kayakapı mahallesindedir. Ürgüp'ün en eski şehir dokusunun bulunduğu bu mahalle bugün afet alanında kalması nedeniyle tamamen terk edilmiştir. Cami de bu nedenle kullanılmamaktadır. Topoğrafik bakımdan meyilli bir arazi üzerindedir. Doğu tarafında teraslama yapılarak yamaca yerleştirilmiştir. Batı tarafı ise yol kotunun bir metre kadar aşağısındadır.

YAPININ TARİHİ: İsminden anlaşıldığı kadarıyla Davut Ağa adında bir şahıs tarafından yaptırılmıştır. Caminin kitabe paneli boş olduğu için tarihi kimliği tesbit edilememiştir. Ancak stil özellikleri nedeniyle cami 18. yüzyıla tarihlendirilebilir.

YAPININ İNCELENMESİ: Tamamen Esbelli taşından yapılan cami, girişi batıda olan bir avlunun en uç noktasındadır. Yazlık ve kışlık olmak üzere iki bölümden oluşur. Yazlık bölüm batıda yola bitişik iken kışlık bölümü doğuda teraslar üzerine oturmuştur.

Cami avlusuna, kuzey batıya doğru hafifçe kavislenmiş basık kemerli bir kapıyla girilir. Avlunun etrafı oldukça yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Avlu kapısı duvar yüzeyinden dördörtgen bir kuşakla ayrılır. Basık kemerin taşları üzerinde gül bezek motifleri kabartma olarak yapılmıştır. Cami avlusuna girişte sağda, baldaken (çardak) minareye çıkan merdiven bulunur. Bu merdiven, avlu duvarına tamamen bitişik ve avlu duvarı formunu takip ederek minareye ulaşımı sağlamaktadır. Minare yekpare taştan dört sütun üzerinde bir külahtan oluşur. Caminin giriş cephesi diğer cephelere göre oldukça iyi vurgulanmıştır. Girişi kuzeye doğru hafif sivri tonozlu bir eyvan şeklinde açılmaktadır. Giriş kapısı ba-

sık kemerlidir. Tıpkı avlu kapısında olduğu gibi dikdörtgen bir kuşakla çerçevelenmiştir. Kemerin kilit taşında bir rozet vardır. Üzerindeki boşluk yukarıdaki dikdörtgen kitabe paneline kadar devam etmektedir. Kapı bordürünün tam üzerinde ise müsenna yazılmış celi sülüs Arapça bir vav harfi vardır. Kapıdan geçildikten sonra 995x535cm ölçülerindeki dikdörtgen formlu harim kısmına ulaşılmaktadır. Harim mihrab eksenine dik olarak uzanan hafif sivri bir tonozla örtülmüştür. Harim kısmının içe-risi, doğuya bakan duvar üzerindeki 115cm ölçülerinde iki pencere ve mihrabın üzerinde yer alan mazgal bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Caminin mihrabı kavsaraların bulunduğu bölümün haricinde tamamen tahrip olmuştur. Mihrab taştan yapılmıştır. Taşın üzeri ise daha sonraki dönemlerde boyanmıştır. Kavsaralar basit şekildedir. Kavsara köşeliklerinde gülbezek motiflerinin etrafı sarmaşıklarla çevrilmiştir. Bu süslemeler tamamen taşın üzerine kabartma olarak yapılmıştır. Caminin minberi de tahrip edilmiştir. Minber de tamamen taştan yapılmıştır. Toplam dokuz basamaklıdır. 250x95cm ölçülerinde ki minber, zeminde taş bir kaide üzerine oturur. Buranın üzerinde ise üç tane süpürgelik vardır. Süpürgeliklerin arasında ise vazo içerisine yerleştirilmiş kabartma lale motiflerinden oluşan bir kompozisyon bulunur. Bunun üzerindeki aynalıklarda ise merkezinde büyük bir rozetin etrafını çevreleyen vazo ve içerisindeki lale motiflerinin oluşturduğu kompozisyon görülür. Minber korkulukları ve sütunları kırılmıştır. Fakat mevcut izlerden bu bölümünün tıpkı dışarı avludaki minare gibi olduğu görülmektedir.

Caminin doğusunda bugün üzeri açık olan yazlık bir bölüm vardır. Buranın mihrap duvarı moloz taştan, diğer tarafları ise kesme taştan yapılmıştır. Yamuk plan formundadır. Üst örtüsünün nasıl olduğu ise belli değildir. Yazlık bölümün girişi hafif sivri kemerli bir geçit şeklindedir. Mihrap bu geçidin tam karşısında yer alır. Oldukça sade olup duvar

içerisinde bir niş şeklindedir. İçerisindeki izlerden kalem işleriyle süslü olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bugün bunların büyük bir bölümü tahrip olmuştur. Bu kalem işleri daha çok perde motifi ve ortasında bir zincirle tavana asılı kandilden ibarettir.

Camide esaslı olarak bir tamirat yapılmamıştır. Ancak zaman zaman yapılan tadilatlarla bir takım değişikliklere gidilmiştir. Bunlardan yazlık bölümünün ana cami bünyesi ile dilatasyon oluşturması, buranın daha sonraki dönemlerde ilave edilmiş olduğunu göstermektedir. Diğer bir tadilat ise cami girişinin iki yanında bulunan pencerelerde yapılmıştır. Bu pencerelerin içerisi doldurularak kapatılmıştır. İçeriden, ayakkabı konulan bir bölüm halinde iken dışardan basık kemerli bir pencere formundadır.

Cami içerisinde, mihrap ve minberde görülen bitkisel motifler 18.yüzyıl yapılarında görülen süslemeler benzer özellikler taşır. Yine bu çevredeki diğer bir yapı olan 1757 tarihli Sağır Mescidin mihrabında da bu tür süslemelerin görülmesi caminin 18. yüzyılda yapıldığını göstermektedir.

Cami, Ürgüp ve çevresindeki yapılarda oldukça sık görülen dik-dörtgen bir mekanın üzerinin, tonozla örtülmesiyle oluşturulmuştur. Bu caminin diğerlerinden farklılığı bir iç avlunun teşekkül etmiş olmasıdır. Cami önünde girişten sonra eyvan şeklinde son cemaat mahallinin bulunması da yine farklı bir özelliktir. Mihrap ve minberde görülen vazo içerisindeki lale motifleri ve giriş kapısının üzerinde yer alan müsenna yazılmış, celi sülüs yazı dikkat çekicidir. Bu yazıdaki vav harfinin uç kısımlarına dönem özelliğine bağlı olarak sümbül formu verilmiştir.

KATALOG NO: 17

RESİM NO: 145-150

ÇİZİM NO: 23-28

YAPININ ADI: PANCARCI CAMİSİ (KÖPRÜLÜ CAMİ)

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde, Dereler sokak üzerindedir.

YAPININ TARİHİ: Caminin kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak, yazlık kısmın güney doğusundaki kapının üzerinde taş üzerine siyah boya ile yazılmış maşaallah ve bugün sadece 13.. rakamları okunan bir kitabe vardır. Kitabeyi tam okuyanlar bunun H. 1330 (M. 1913) tarihi olduğunu belirtmiştir. Buna göre 1913 tarihinde caminin bugün kullanılmayan ve yazlık bölüm olarak tabir edilen altı geçitli bölümü inşa edilmiştir. Doğudaki zeminde bulunan cami ve mektebin ise kesin inşa tarihi ve kimin tarafından yaptırıldığı belli değildir. Yapı 1990 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından esaslı bir şekilde onarılmıştır. Onarımlarda asli şekline bağlı kalındıysa da önemli değişiklikler yapılmıştır. Mihraptaki süslemelerin tahrip edilmesi bunların başında gelir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami dere yatağı üzerinde arazinin tesviye edilmesi ve doldurulmasıyla oluşturulmuş, yazlık ve kışlık bölümleri ayrı ayrı olan ve bir de mektebi bulunan iki kısımdan oluşmaktadır. Kışlık bölüm olarak tabir edilen zemin kattaki harim bölümü, güney-kuzey yönünde dikdörtgen formludur. Tamamen düzgün kesme taştan yapılmıştır. Temelden su basman seviyesinin üstüne kadar olan bölümde, moloz taş kullanılmıştır. Beden duvarları oldukça kalındır. Caminin dış cephesi sadedir. Herhangi bir süsleme görülmez. Caminin kışlık kısmına, batıda kuzey duvarına yakın bir yerden basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. İç kısım oldukça sadedir.

Harim, 75cm genişliğinde, altı adet destek kemerli beşik tonozla

örtülmüştür. Yapının içten ölçüsü 950x584cm dir. Destek kemerleri her iki yanda, duvardan 24cm lik dış yaparlar. Giriş kapısı 100cm genişliğinde ve 150cm yüksekliğindedir. Girişten 72cm mesafede derinliği 35cm olan farklı ölçülerde iki niş vardır. Ayakkabı konulması amacıyla açılan bu nişlerden birincisi 65cm genişliğindedir. İkincisi ile arasındaki mesafe ise 85cm dir. İkinci niş ise 56cm derinliğindedir. Mihrap caminin tam ortasında olmayıp doğuya doğru kaymıştır. Mihrap duvarı içeriye göre dışarıdan gönyelidir. Yani doğuya doğru duvar genişler. Caminin içini aydınlatan pencereler, bu cephededir. Birbirlerinden farklı ölçülere sahip üç adet pencere vardır. Batıdaki ilk pencere mazgal pencere şeklinde olup içten 112cm genişliğindedir. Dıştan genişliği 79cm dir. Pencere genişliği duvarın boyutlarının genişleyerek devam etmesi nedeniyle farklıdır. Bu pencere ile aynı kotta yer alan ikinci pencere de yerden 200cm yüksekliğindedir. Tıpkı birincisi gibi içeriye doğru genişleyerek açılır. Pencere içten 79cm dışarıdan 106cm genişliğindedir. Duvarın dışarıda açılarak devam etmesi nedeniyle bu pencerenin genişliği farklıdır. Üçüncü pencere ise mihrabın tam üzerinde içeriye doğru genişleyerek açılmaktadır. Bu pencere içeriden 90cm, dışardan ise 60cm dir. Bu üç pencerenin hepsinde de lentolu kemer kullanılmıştır. Mihrap yarım daire formudur. Beden duvarından 40cm içeridedir. Mihrabın etrafında bordürlü bir silme kuşağı vardır. Mihrap alınlıklarında ise basit geometrik geçmeler görülür. Mihrabın üzerinde istiridye kabuğu şeklinde motifler vardır. Caminin minberi yoktur. Caminin içerisinde kuzeyde betonarme bir kısım vardır. Bu bölüm sonradan yapılmıştır.

Yazlık kısmı caminin kuzeyinde, zeminden yüksektedir. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. Sivri kemerlerle desteklenmiş ahşap hatıllı olarak Dere sokağın üzerinde inşa edilmiştir. Türk Sivil Mimarisinde kabaltı adını verdiğimiz mimari eleman burada da uygulanmıştır. Kabal-

tılı evlere eski Ürgüp evlerinde oldukça fazla rastlanır. Bunun da en büyük nedeni kent merkezinde konut yapılacak alanın az olmasından kaynaklanmaktadır. Yazlık bölüme kuzeyde bulunan, aynı zamanda kışlık bölümün üzerindeki ezanlığada çıkan bir merdivenle ulaşılır. İlk beş basamakla yazlık kısmına çıkılır. Kapının üzerinde "Maşaallah" ve "13.." rakamları bulunan siyah boyalı sülüs yazı türünde bir kitabe paneli vardır. Yazlık kısmın güney cephesi kabaltından bir silmeyle ayrılmış üst kat ve dıştan 68cm genişliğinde iki pencere vardır. Batı duvarı dıştan 701cm ölçüsünde olup, bu bölüme yerden 418cm yüksekliğe kadar ikinci bir duvar daha örülmüştür. Kabaltı farklı ölçülerde beş adet sivri kemerli ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Caminin girişinin iki yanında farklı boyutlarda iki pencere vardır. Bunlar da düz lentolu ve sövelidir. Aynı zamanda lokma demirlidir. Her iki pencere de 40cm genişliğindedir. Batıdaki pencere 60cm doğudaki ise 50cm yüksekliğindedir. İçerisi üç adet 57cm genişliğindeki kemerlerin desteklediği basık tonozla örtülmüştür. Kemerler zeminden itibaren bir metre yükseklikte başlar. Destek kemerlerinin arasındaki mesafeler farklıdır. Kışlık kısmın örtü sisteminde görülen destek kemerleri, belirli bir aralıktta yerleştirilmiştir. Yazlık bölümde ise böyle bir özellik görülmez. Aynı zamanda destek kemerlerinin dışarıya doğru taşkınlık yapması da görülmez.

Yazlık kısmın içerisi güney kuzey doğrultusunda dikdörtgen formudur. İçten içe 355x645cm ölçülerindedir. Girişin hemen batısında batı duvarı üzerinde 51cm genişliğinde 34cm derinliğinde bir niş bulunur. Yine doğu duvarının üzerinde kuzey duvarına 221cm mesafede 55cm genişliğinde ve 36cm derinliğinde bir niş daha vardır. Ayrıca batı duvarı üzerinde, kuzey duvarından 215cm mesafede 36cm derinliğinde ve 54 cm genişliğinde ikinci bir niş daha vardır. Bu nişler de ayakkabı konulması amacıyla yapılmış olmalıdır. Güney duvarında mihrabın iki

yanında aynı ölçülerde iki pencere vardır. Pencereleer 78cm genişliğinde ve 38cm kalınlığıındadır. Yüksekliği 115cm dir. Mihrap bugün için oldukça sadedir. Ancak mihrabın üzerinde Geç Osmanlı devri kalem işi süslemelerinin bulunduğu ve bunların onarım sırasında tahrip olduğu belirlenmiştir. Mihrapta perde motifi ve ortasında bir kandil motifi vardır. Mihrap beden duvarından içeri doğru 22cm lik bir girinti yapmıştır. Yazlık bölümün duvarları kışlık bölüme göre biraz daha incedir. Bu da yapının statik açıdan kolay taşınması amacıyla yapılmıştır.

Kışlık bölümde süsleme elemanı görülmez. Yazlık bölümde ise sadece mihrapta görülen kalem işi süslemeler varken bunlar da tahrip olmuştur. Bu nedenle cami süsleme açısından oldukça sadedir.

Yazlık ve kışlık bölümler arasında ki inşaa farkı kendini göstermektedir. Özellikle taşların işlenişlerinde onarımla giderilmeye çalışılmasına rağmen dilatasyon farkı görülebilir. Bu dilatasyon farkının, caminin kuzeyinde bulunan mektepte de görmek mümkündür. Mektepte farklı taşların kullanılması ve inşa tekniklerindeki farklılık nedeniyle buranın daha sonradan yazlık bölümle birlikte yapıldığı görüşündeyiz. Kışlık bölüm ile yazlık bölüm arasındaki diğeer bir fark da örtü sistemini destekleyen kemerlerde görülür. Şu halde caminin ilk yapılan bölümünün kışlık bölümü olarak adlandırılan kısmı olduğu, daha sonradan yapılan ilavelerle genişletildiğı kesindir. Ancak niçin böyle bir genişletmeye ihtiyaç duyulduğu tartışılabilir.

Bu halde mescid 18.yüzyıl ortalarına tarihlendirilebilir. Ürgüp'teki benzer örnekleri bu tarihi vermemize neden olmuştur. Ancak sokak üzerinde kabaltılı olarak yapılmış tek örnek olması bakımından oldukça önemlidir. Camide farklı dönemlerin inşa gelenekleri bir arada kullanılmıştır.

KATALOG NO: 18

RESİM NO: 151-158

ÇİZİM NO: 29-32

YAPININ ADI: AKSALUR REŞADİYE CAMİ

YAPININ YERİ: Cami, Ürgüp'ün 12 km doğusundaki Aksalur kasabasındadır. Aksalur Kasabasının merkezinde topoğrafik olarak meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Caminin etrafında kasabanın eski dokusuna ait çeşitli sivil mimarlık örnekleri vardır.

YAPININ TARİHİ: Cami H. 1328 (M.1910) tarihinde Evkaf Nazırı Hayrullah Efendi tarafından yaptırılmıştır. Ustası vakıf kayıtlarında Vasfi Usta olarak geçmektedir. Caminin üzerinde herhangi bir kitabe yoktur. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv kayıtlarında Evkaf Nezaret-i adına yaptırıldığı belirtilmektedir. Yapı 1990 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

YAPININ İNCELENMESİ: Yapı tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme Ürgüp'deki diğer yapılardan farklı olarak sert bazalt taşıdır. Bu yapıda kullanılan taş malzeme daha çok Kayseri ve yakınlarında görülen, mimari eserlerde kullanılan taş malzeme ile aynı karakterdedir. Cami bir iç avlunun güney köşesine yerleştirilmiştir. Camiye yine aynı karakterdeki taşlardan yapılmış bir avlu duvarıyla girilmektedir. Caminin doğu cephesi yol boyunca uzanmaktadır. Bu cephede, kubbeyi taşıyan taşıyıcı duvar yüzeyleri dışarıya taşınmıştır. Böylelikle duvarların dış yüzeylerinde görülen masiflik giderilmeye çalışılmıştır. Kuzey cephesi dıştan 1186cm ölçüsündedir. Bu cephede her taşıyıcı ayak arasına bir pencere yerleştirilmiştir. Kuzeyden itibaren pencereler 94cm, 92cm, 93cm ölçülerindedir. Taşıyıcı duvarlar 86cm genişliğindedir. Plasterlar silmeli olarak yapılmıştır. Aynı zamanda üzerinde başlıkları da vardır. Bu cephede pencerelerin etrafı bordürlerle çev-

rılmıştır.

Caminin güney cephesi mihrabın olduğu bölümdedir. Burası dıştan 1187cm ölçüsündedir. Mihrab bölümü beden duvarlarından itibaren dışarıya 332cm taşkınlik yapar. Burası dışardan 618cm genişliğindedir. Mihrap bölümünün iki yanında birer pencere yeri mevcuttur. Bu pencerelerde, tıpkı diğerleri gibi 93cm ölçüsünde olup, etrafı bordürlü olarak yapılmıştır. Bu cephede duvarları güçlendirmek amacıyla köşelerde plasterler yapılmıştır. Aynı şekilde bunların da üst kısmı başlık şeklinde silmelerle dekore edilmiştir.

Caminin batı cephesi doğu cephesiyle aynı ölçülere sahiptir. Dıştan 1104cm ölçüsündedir. Bu cephedeki plasterlar tıpkı diğer cephelerdeki gibi dışarı doğru 10cm kadar taşırılmıştır. Aynı şekilde duvarların dış yüzeylerinde görülen masiflikte bir ölçüde giderilmeye çalışılmıştır. Fakat bu cephenin bulunduğu bölümde topoğrafik bakımdan oldukça eğimli bir yüzey vardır. Camide bu yüzeyin traşlanarak, teraslanmasıyla oluşturulmuş zemine oturmaktadır. Bu eğime rağmen cephede de aynı özellikler devam ettirilmiştir. Mimarın bu cepheyi farklı olarak yorumlayıp sağır bırakmak gibi bir düşüncesinin olmayışı da daha çok caminin içerisindeki ışık bakımından ferahlığı sağlamak endişesinden kaynaklandığını belirtebiliriz. Bu cephede de her taşıyıcı ayak arasına kuzeyden itibaren 93cm, 92cm, 93cm ölçülerinde olmak üzere toplam üç pencere yerleştirilmiştir. Pencerelerin etrafı bordürlü olarak yapılmıştır. Yine çıkıntı yapan taşıyıcıların üzeri başlıklı bir şekilde bitirilmiştir. Caminin her üç cephesinde de silme vardır.

Cami yukarıda belirtildiği gibi duvarlarının çevrelediği bir iç avlunun güneyindedir. Avluya basık kemerli bir kapıdan geçilerek girilir. Kapıdan girilince arazinin meylinde dolayı yüksekte kalan iç avluya dört basamakla ulaşılır. Merdiven güney ve batıya doğru yönlendirilmiştir.

Avlu girişinin hemen doğusunda camiden bağımsız bazalt ve tuf taşının nöbetleşe kullanıldığı bir minare bulunur. Bu minare 1958 yılında yapılmıştır. Orjinal minaresi değildir.

Caminin kuzeyinde duvarı ortalayan, ortada iki sütuna binen ve birbirleriyle eşit ölçülere sahip ahşap tavanlı bir son cemaat mahalli vardır. Sütunların arası hafif sivri kemerlidir. Son yıllarda yapılan onarımlarda son cemaat mahallinin kemer alınlıkları sıvanmış ve kemer araları da camekanla kapatılmıştır. Girişin iki yanında yine taşıyıcı duvarlarda, yükün bindiği kısımlar dışarıya doğru taşırılmıştır. Bu cephede son cemaat mahalline bakan iki pencere vardır.

Caminin harim girişi basık kemerli oldukça sadedir. Harim, içten içe 979x957cm ölçülerindedir. Girişin sağında üst kattaki ahşap kadınlar mahfeline çıkışı sağlayan bir merdiven vardır. Kadınlar mahfeli 275cm genişliğindedir. Mahfelin ortasında, oval bir mihrabiye çıkıntısı vardır. Caminin üzeri beden duvarlarına oturan tek kubbeyle örtülmüştür. Kubbe geçiş elemanı olarak köşelerde tromplar kullanılmıştır. Kubbe yüksek bir kasnakla beden duvarlarına oturur. Kasnağın her dört ekseninde cami akslarına gelecek şekilde birer tane vitray pencere vardır. Caminin çinde pencereler içeriye doğru genişleyerek açılmaktadır. Dış cephede belirtildiği gibi doğu ve batıda içeriden 127cm ölçüsünde üçer tane pencere vardır. Pencereler içeride basık kemerli bir şekilde oldukça yüksek olarak yapılmıştır. Kubbeyi taşıyan ana taşıyıcı duvarlar da içeriye doğru çıkıntı yapmıştır. Bunların da çıkıntı yapan bölümlerin üzerine başlıklar yerleştirilmiştir. Plasterlere, yanalarda duvar yüzeyleri boyunca yerleştirilmiş ve içleri dolu hafifletme kemerleri de oturur. Böylece kubbenin ağırlığı doğrudan ayaklara verilmiş olmakla beraber, duvarlar da bu taşıyıcı sisteme yardımcı olmuştur. Mihrap tarafı zeminden 30cm yükseltilmiştir. Buranın üzeri basık tonozla örtülmüştür. İç duvar yüzeyleri bo-

yunca görülen kemerli taşıyıcı sistem burada da plasterlere oturmaktadır. Ayakların başlıkları silmelerle dekore edilmiştir. Mihrap bölümünü aydınlatan ve yine aynı özellikleri gösteren pencereler bulunur. Mihrap beden duvarlarından dışarı doğru taşkınlık yapmaz. Tamamen beden duvarlarının içine yerleştirilmiş olup oval formudur. Mihrap da bazalt taşından yapılmıştır. İki tarafında, başlıkla nihayetlenen silmeler bulunur. Silmelerin iç kısmı fazla derin olmayan, sathi olarak yapılmış geometrik motiflerle dekore edilmiştir. Bunlar daha çok meandr motifidir. Mihrabın içerisinde yukarıda bindirme tekniği ile yapılmış mukarnaslar görülür. Oval kısmında ise 18.yüzyılda oldukça yaygın olarak kullanılan perde motifi ve ortasında zincirle bağlı bir kandil motifi yer alır. Perde barok karakterli olarak yeşil ronkte yapılmıştır. İki yanında ve ortasında püsküller yer alır. Mihrabın üzerinde sülüs yazıyla yazılmış Kelime-i Tevhid ve Kuran-ı Kerim'den bir ayet ile Muhammeden Resulullah yazıları vardır.

Caminin minberi orjinal olup, ceviz ağacından yapılmıştır. Mihrabın hemen yanında yer almayıp, mihrap bölümüne girişin hemen önündedir. Minber basık formudur. Yan aynalıklarında, silmelerle çevrilmiş bir kuşak içerisinde kabartma olarak çınar yaprağına benzeyen bir motif görülür. Minberin üzerinde herhangi bir yazı yoktur. Kûlahı da ahşaptan olup üzerinde pirinçten bir alemler mevcuttur.

Cami kalem işi süslemeler bakımından da dikkat çekicidir. Süslemeler genelde pencere kenarlarında, kubbe geçiş elemanlarının cephelerinde kemer-cephelerinde ve kasnakta toplanmıştır. Pencere kenarlarındaki süslemeler pencere etrafını bordür halinde çevirmektedir. Burarlarda yeşil, kahverengi ve kavuniçi renklerinin kullanıldığı oval hatlı bitkisel motifler görülür. Geçiş elemanlarının ve duvar yüzeylerindeki kemerlerin cephelerinde ise yine açık kahverenginde geometrik geçme

motifleri görülür. Geçiş elemanların köşelerinde, cephesinde barok karakterli ve ampir üslubunun özelliklerini taşıyan madalyon içerisinde süslü yazıyla yazılmış Allah, Muhammed ve dört halifenin isimleri yer alır. Geçiş elemanı kemerlerinin tam üzerinde yeşil bir hat şeklinde ve 50cm kalınlığında bitkisel motifli geçmeler vardır. Bu bordürün üzerinde ise 20cm kalınlığında kırmızı renkli yapılmış meandr motifi yer alır. Bunların üzerinde kubbe iç yüzeyleri boyunca devam eden lotus-palmet motifleri vardır. Palmet motiflerinin ana damarları nöbetleşe olarak kırmızı ve yeşil renkte yapılmıştır.

Cami, Ürgüp ve çevresinde tek kubbeli olarak yapılmış ender örneklerdendir. En erken uygulamasını Bahçeliköyü Camisinde bulduğumuz tek kubbeli plan sisteminin yörede yerleşmesine etken Nevşehir'de bulunan Damat İbrahim Paşa Külliyesi olmuştur(1). Bu külliye içerisindeki cami H.1134(M.1721) tarihli olup, plan sistemi bakımından tek kubbeli ve mihrabın dışarıya taşırıldığı üzerinin tonozla örtüldüğü bir plan sisteminde inşa edilmiştir. Reşadiye Camisi de bu plan sisteminin taklid edilmesiyle oluşturulmuştur. Farklı olarak, sadece giriş bölümündeki revakların kubbe yerine ahşap bir çatıyla örtülmüş olması görülür. Bu plan sistemi Anadolu'da diğer bir çok yapıda da uygulanmıştır(2). Caminin bunun haricinde içerisindeki kalem işi süslemeleri de oldukça ilginçtir. Bu süslemelerde de Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Camisi ile benzerlik göstermektedir. Özellikle süslemelerdeki stilize motifler barok karakterdedir(3).

DİPNOTLAR:

1- İ. Aktuğ, Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesi, Ankara, 1992, s. 109

2- İ. Aktuğ, age, s. 112

3- R. Arık, Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ankara, 1988, s. 23

KATOLOG NO: 19

RESİM NO: 159-166

ÇİZİM NO: 33

YAPININ ADI: ÇARŞI (ULU) CAMISI

YAPININ YERİ: Cami Ürgüp İlçe merkezinde, İstiklal caddesi üzerinden kente giriş meydanındadır. Yeni hamamın tam karşısında yer alır. Etrafı açıktır. Caminin güneyi ile batısı arasında bir kot farkı varsa da fazla belirgin değildir.

YAPININ TARİHİ: Caminin kim tarafından ve hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Oldukça büyük onarım ve tadilatlar geçirmiştir. Tarihini gösterecek herhangi bir kitabesi veya vakfiyesi yoktur. Bununla birlikte 13.yüzyılda Selçuklulardan Alaaddin Keykubat tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir(1). Fakat bu görüşü destekleyecek herhangi bir belge yoktur. Ancak caminin gösterdiği plan özelliği nedeniyle 18yy, sonuna tarihlenebilir. Cami çeşitli dönemlerde onarımlar geçirmiştir. Son onarımlar sırasında kuzey doğu cepheye bir de minare ilave edilmiştir.

YAPININ İNCELENMESİ: Cami, tamamen sarımsak kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme Avanos taşıdır. Kuzey güney doğrultusunda yaklaşık kare formudur. Kuzey cephesi İstiklal caddesine bakan bölüme açılır. Bu cephenin tam ortasında dikdörtgen bir kuşak içerisine alınmış, basık kemerli bir kapı vardır. Bu cephe yaklaşık 1370cm genişliğindedir. Giriş kapısının iki tarafında, kapıdan 270cm mesafede bir dörtgen mazgal formu iki pencere vardır. Bu cephe yukarıda bir kornişle ikiye bölünmüştür. Kornişin altında ve üstündeki taş örgü sıraları farklıdır. Bu duvarın en üstündeki bölüm yine farklı karakterde bir korniş sırasıyla nihayetlenir. Bu cephenin kuzey doğu bölümünün yukarısında baldaken tarzda bir minare vardır. Bu minare kare bir kaide üzerinde dört taş sütunlu bir formda yapılmıştır. Kemerler ise dilimli olup

bölüm aralarında yekpare taştan oluşur.

Caminin doğu cephesi en hareketli bölümdür. Bu cephe 1435cm uzunluğundadır. Kuzey cepheden itibaren 215cm, 650cm, 1085cm mesafelerde aralıklarla oluşan üç pencere yerleştirilmiştir. Pencereleler dikdörtgen formlu olup birincisi 108cm, diğer ikisi ise 125cm genişliğindedir. Bu cephenin kuzey cepheye göre yüksekliği düşüktür.

Güney cephede mihrap nişinin bulunduğu kısım, beden duvarlarından 225cm dışarı doğru taşırılmıştır. Buranın her iki yanında taşlardan oluşan bir destek sistemi kurulmuştur. Bu çıkıntının güney doğu tarafı pahlanmıştır. Batı tarafında da yine ikinci bir duvar sırasının örülmesiyle ana duvarlar desteklenmiştir. Bu cephenin uzunluğu toplam 1400cm dir. Caminin en sağ cephesi batı cephesidir. Bu cephede ortada yer alan taş formu sırasının haricinde herhangi bir eleman görülmez.

Cami harimine, kuzey cephesinin ortasındaki basık kemerli kapıdan geçilerek girilir. Harim 1225x1165cm ölçülerinde mihraba dik olarak uzanan iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Orta sahin yan sahınlardan geniş tutulmuştur. Tonozlar yanlarda duvarlara, ortada ise her kemer sırasında iki tane olmak üzere toplam dört taş sütuna oturur. Tonozlar, her sütun sırası aksında enlemesine atılan kemerlerle desteklenmiştir. Caminin mihrap aksındaki orta sahinı, 280cm batı duvarı üzerinden ayrılarak dışa doğru taşkınlık yapmıştır. Buranın üzeri sivri tonozla örtülüdür. Harim ikisi girişin yanında bulunan ve girişten 240cm uzaklıkta 152cm genişliğinde iki pencere ile üç tanesi de, doğu duvarı üzerinde kuzey, doğu köşeden 90cm, 503cm, 958cm mesafede toplam beş tane mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Bunun dışında, girişin tam üzerinde yer alan küçük bir pencere ile yan sahınlar devamında mihrap duvarı üzerinde birer pencere de aydınlatmaya katkıda bulunmaktadır.

Caminin mihrabı oldukça sadedir. Derin bir niş şeklinde taştan

yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde sıvanarak boyanmıştır. Nişin her iki yanında üçgen kesitli iki sütunçe ile üzerinde bir bordür vardır. Köşeliklerde birer tane gül bezek motifi görülür. Mihrap nişi kubbeciği, yukarıda istiridye kabuğu motifinin şekillendirdiği basit mukarnaslıdır. Minberi oldukça sade olup taştan yapılmıştır. Köşk bölümü de tamamen taştan yapılmıştır. Üzerinde külah bölümü yoktur. Sadece alem yerleştirilmiştir. Caminin vaiz kürsüsü dikkat çekicidir. Ahşaptan sedef kakma olarak yapılan bu kürsü form olarak geç döneme ait özellikler taşır.

Caminin kesin yapılış tarihi belli değildir. Bununla birlikte iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılmış plan sistemi bu bölgede 13. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Camide bu plan sisteminin biraz olgunlaştırılmış formu kullanılmıştır. Mihrap aksındaki orta sahının beden duvarlarının dışa taşırılmış olması ilk defa bu camide görülür. Buna rağmen bu plan tipinin bölgedeki bir varyasyonudur. Benzer örneklerine, 18. yüzyıl Musa Efendi Camisi, Ortahisar Alaaddin Camisi, Abdioğlu Camisi gibi yapılarda karşılaşıyoruz. Bu nedenle bu caminin en geç 18. yüzyılda yapılmış olması muhtemeldir. Caminin bir çok onarım geçirdiği cephedeki izlerden de anlaşılmaktadır. Ancak bu onarımların boyutlarını belirlemek bugün için zordur.

DİPNOT:

1. Nevşehir İl Yıllığı, Ankara, 1973, s. 149

B- MEDRESELER

KATALOG NO: 1

RESİM NO: 167-180

ÇİZİM NO: 34- 56

YAPININ ADI: TAŞKINPAŞA (DAMSA KÖYÜ) MEDRESESİ

YAPININ YERİ: Taşkınpaşa Medresesi, Ürgüp'ün 18 km güney doğusunda Taşkınpaşa (Damsa) Köyündedir. Medrese köyün girişinde olup, köyün merkezinin biraz dışında kalmaktadır. Topoğrafik bakımdan ova üzerinde, düzlüktedir. Hemen arkasından Damsa çayı geçmektedir.

YAPININ TARİHİ: Medrese aynı köyde bulunan diğer yapılar gibi 14. yüzyıla tarihlenmektedir (1). Medrese'nin kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Sadece Vakıflar Genel Müdürlüğünde bulunan 608 nolu defterin 376. sayfasında kayıtlı Arapça vakfiyede bu yapının Sultan İbrahim bin Mehmet Bey bin Karaman adında bir şahıs zamanında yapıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle Karamanlı dönemine ait bir eser olduğu kesindir. Taşkınpaşa'nın kimliğine cami bölümünde değinilmişti. Medrese'den, O. Aslanapa ve T. Özgüç saray olarak bahseder (2). Ancak bu yapının medrese olduğu kesindir. Bir saray için oldukça büyük bir yapıdır.

YAPININ İNCELENMESİ: Medrese, yola paralel olarak uzanan enlemesine bir forma sahiptir. Bugün oldukça harap bir vaziyettedir. Örtü sistemi tamamen tahrip olmuştur. Duvarlar bugün için ayaktaysa da gerekli tedbirler alınmaması halinde her an yıkılabilir. Medrese'de, portal, mihrap, kapı ve pencere sövelerinde kırmızı renkli kesme taş kullanılmıştır. Bunun dışında kalan diğer bütün duvarlarda düzgün moloz taş kullanılmıştır. Duvarlarda yer yer ahşap hatıllar görülmektedir. Taşkın-

paşa Medresesi 2345x2210cm ölçülerinde hemen hemen kare formudur. Yalnız ana eyvan güney cephede beden duvarlarından 395cm çıkıntı yapar. Bu cephede ana eyvan üzerinde iki pencere vardır. Doğu cephesi düzgün olup dışarı doğru herhangi bir taşma yapmaz. Bu cephede güney cephesinin yakınında bir pencere vardır. Doğu cephesi çevre kotunun düşük olması nedeniyle oldukça yükselmiştir. Kuzey cephesinin üst kısmı yıkık durumdadır. Bu cephenin batısında iki adet mazgal pencere bulunmaktadır. Tüm cephelerde, köşelerde kesme taş, ortalarda ise moloz taş kullanımııştır. Ahşap hatılların bazılarının yerleri bulunmuştur. Medreseye yola göre biraz açılı yapan batı cephenin ortasındaki portalle girilir. Kesme taştan yapılmış portal cepheden dışarıya 22cm taşkınlik yapar. Portalin arkasında bulunan mekanın duvarları tamamen kesme taştan yapılmış olup 398x528cm ölçülerindedir. Holün doğusunda iç avluya, güneyinde mescide, kuzeyinde ise dikdörtgen formlu bir odaya açılan söveli birer kapı vardır. Kuzeyde ayrıca yukarı doğru çıkan bir de merdiven bulunur. Medrese'nin mescidi 518x651cm ölçülerindedir. Güneye bakan duvarın tam ortasında taş mihrabı vardır. Mihrabın solunda 142x156cm ölçülerinde bir niş yerleştirilmiştir. Mescidin üzerinin de tonozla örtülü olduğu belirtilmektedir (3). Mescidin bir diğer girişi de iç avludan basık kemerli bir kapıyla sağlanmaktadır. Mescidin dikkati çeken en önemli bölümü mihrabıdır. Mihrap tamamen kesme taştan yapılmış olup, tepesindeki bir kısım taşların haricinde oldukça sağlamdır. Mihrabın en üstünde tepeliği bulunur. Burada kaytan bağından bir silme içerisine alınmış hayat ağacı motifine benzer stilize bitkisel motifler vardır. Bu gün tepelik taşları yerinde değildir. Ancak yapılan hafriyat çalışmalarında sadece bir tanesi bulunmuştur. Mihrap nişin etrafını iki bordür kuşağı çevreler. Birinci bordür kuşağı 20cm genişliğindedir. Burada oldukça girift olarak yapılmış rumi süsleme görülür. İkinci

bordür 22cm genişliğinde olup, birincisinden oldukça farklı girift süsleme görülür. Mihrap nişin üzerinde köşelik tablası vardır. Burası 115cm genişliğindedir. Ortasında, iki yanında ise birer kabara bulunan bir rozet vardır. Kabarlardan bir tanesi kırılmıştır. Etrafları saç örgüsü motifiyle sarmal olarak çevrilmiştir. Mihrabın köşelikleri boştur. Mihrap nişi beş sıra mukarnaslı olarak yapılmıştır. mukarnaslar sivri bir kemer içerisine alınmıştır. Mukarnasların üzerinde kemerle arasında kalan alınlık bölümünde, tıpkı birinci bordürdeki gibi rumi süslemeler görülür. Mihrap nişi dikdörtgen formlu olup ortasında oval bir niş daha vardır. Bunun üzeri de üç sıra mukarnaslıdır.

Holün doğusundaki basık kemerli kapıdan Medrese'nin avlusuna ulaşılmaktadır. Medrese'nin avlusu 855x830cm ölçülerindedir. Kareye yakın bir hacim olması nedeniyle üzerinin kubbeyle örtülü olduğu belirtilmektedir(4). Medrese'nin avlusunda oldukça fazla bir yığıntı vardır. Bu yığıntıların bu kubbeyle ait olabileceği düşünülebilir. Ancak buranın kubbeyle örtülü olduğuna ilişkin başka bir iz yoktur. 633x618cm ölçülerindeki ana eyvan avlunun güneyindedir. Beden duvarlarının taşan bölümü dışında yaklaşık 90cm genişliğinde olan ve diğer ikisi de eyvanın güney duvarı üzerinde kesme taş söveli dört penceresi vardır. Ana eyvanın karşısında ve arkasında küçük bir eyvan daha bulunur. Bu eyvan 343x343cm ölçülerindedir. Buranın da üst örtüsünün nasıl olduğu bilinmemektedir. Bu eyvanın iki yanında birbirine simetrik iki mekan bulunmaktadır. Bunlardan doğudakinin eyvana bitişik duvarı yıkılmıştır. Burası da 319x186cm ölçülerindedir. Batı taraftaki biraz daha sade olup 176x304cm ölçüsündedir. Burası eyvanın arkasındaki odaya geçit verecek bir şekildedir. 420x591cm ölçülerindeki bu odanın da üst örtü sistemi belli değildir. Odanın kuzey batısında bir mazgal pencere daha vardır. Bu odanın içerisinden, doğuda bulunan basık kemerli bir kapıyla

197x451cm ölçüsünde dar bir hücreye geçilmektedir. Bu hücrede pencere bulunmayıp örtü sistemi bilinmemektedir. Küçük eyvanın doğusundaki hücre, yine medresenin güneyindeki odasına geçit veren bir bölüm şeklindedir. Bu oda tam dikdörtgen olmayıp doğu duvarı 735cm batı duvarı da 765cm, genişliği de 547cm olan yamuk formundadır. Buranın da üst örtü sisteminin nasıl olduğu belli değildir. Bu oda doğuya bakan küçük bir mazgal pencere ile aydınlatılmış, güney duvarının ortası bugün yıkılmıştır. A. Kuran'ın çiziminde bu bölümde bir niş yeri gözükmemektedir (5). İç avlunun doğusunda birbirlerine dikdörtgen formlu düzgün kesme taş söveli basık kemerli iki kapı vardır. Kapılardan kuzeyde olanı 420x552cm ölçüsünde dikdörtgen bir mekana açılır. Buranın da örtü elemanı belli değildir. Odanın doğuya bakan duvarının ortasında mazgal bir pencere bulunur. Bu odanın ara duvarı büyük ölçüde yıkılmıştır. Avlunun güneyindeki ikinci oda ise 550x690cm ölçüsünde dikdörtgen formudur. Medrese'nin diğer bütün odaları gibi örtü sistemi burada da belli değildir. Odanın doğuya bakan duvarı üzerinde bir tane dikdörtgen formlu pencere vardır. Odanın güney batı köşesinde duvar içerisine oyulmuş 211x98cm ölçüsünde bir niş vardır. Güney duvarında yaklaşık 211cm lik bir açıklık bulunmaktadır. Ancak bunun pencere olması mümkün değildir. Çünkü açıklığın fazla olması bunu ispatlamaktadır. Ayrıca, A. Kuran'ın çiziminde de böyle bir pencere görülmemektedir(6).

Medresenin iki katlı olduğu ileri sürülmektedir. Portalden geçildikten sonra yukarıya çıkan merdivenlerin sadece giriş bölümünün üstünde olduğu iddia edilen ikinci kata ulaştığı belirtilmektedir (7). Genelde bu bölümde bir ikinci katın varlığından söz etmek doğrudur. Hatta portaldeki açıklığın da kitabe için fazla büyük ve derin oluşu dikkat çekicidir. Bu nedenle bu açıklığın pencere olma ihtimali daha fazladır. Ancak medrese genelinde kot yüksekliği dikkate alınırsa medresenin sa-

dece giriş bölümünün değil diğer taraflarının da iki katlı olduğu söylenilebilir.

Medresenin süsleme bakımından en dikkat çekici bölümü portalidir. Portalde de tıpkı mihrapta görüldüğü gibi oldukça yüzeysel bir işçilik dikkati çeker. Portalde değişik süsleme motifleri farklı bordürlerde toplanmıştır. Portalin en dışında sütunceye benzer bir şekilde yükselen, 20cm çapında silindirik bir bordür vardır. Bunun üzeri geometrik bir motif ile bezenmiştir. Sütunce en üstte akant yapraklarından oluşan bir başlık ile nihayetlenir. Buranın bitişiğinde yine geometrik motif ile dekore edilmiş 28cm genişliğinde bir bordür vardır. Bu bordürün yukarı bölümü yıkılmıştır. Bu nedenle portalin yukarıda nasıl devam ettiğini bilemiyoruz. Bordürde birbiriyle düzenli bir şekilde sarmal oluşturan geometrik motifler vardır. Kabartma etkisi oldukça fazladır. Bu bordürün duvarında içeriye 3cm kadar verevine girinti yapmış 15cm'lik bir bordür daha vardır. Bu bordürün de portalin yukarısında nasıl devam ettiği belli değildir. Bordürde bir sırayı takip eden ve yan yana iki altıgenin oluşturduğu bir kompozisyon görülür. Bordürde görülen işçilik oldukça yüzeyseldir. Bu bordürün devamında 36cm genişliğinde, portaldeki en geniş bordür bulunur. Bu bordürün bir diğer farkı da rumi motifli tek süsleme bordürü oluşudur. Bu bölümün tepe de nasıl devam ettiği belli değildir. Ancak diğerleri gibi bunun da devam ettiği muhakkaktır. Bordür üzerinde, mes-cid mihrabının ikinci bordüründe gördüğümüz bitkisel-rumi süslemeler görünür. Şekiller arasında geometrik yıldız motifleri de vardır. Bordür üzerindeki motifler yukarıya doğru form değiştirmektedir. Bir noktadan sonra ortasında geometrik yıldız motifinin merkezini oluşturduğu geometrik açılımlı rumi süslemeler görülür. Bundan sonraki bordür içeriye doğru pahlanmıştır. Bu bordür 7cm olup portal giriş kemeri yukarısında pencerenin altından itibaren dolaşır. Üzerinde saç örgüsü motifi vardır.

Bu bordürden sonra dıştaki giriş kemerini taşıyan sütunceler gelmektedir. Birinci sütunce 14cm çapında olup üzerine geometrik geçme motifi işlenmiştir. Sütunce başlığı akant yapraklarından oluşur. Sütünce, yukarıda sivri bir kemer taşımaktadır. Sivri kemerin yüzeyi birbirine geçen yarım dairelerle süslenmiştir. Portal girişi de birbirine geçen taşlardan oluşan basık kemerlidir. Kemerin köşelerinde küçük kabaralar vardır. Bunların etrafı kemerin ortasına yönelen sarmal motifli bir bordürle çevrilmiştir. Kemerin tam üstünde yüzeysel bir rumi süsleme vardır. Bunun üzerinde ise kabartma yapılmış bir rumi motif ile kemer taşlarının yönlendirdiği geometrik motifler vardır. Portalin üstünde pencerenin etrafını çeviren bölümde, rumi süsleme kuşağı ve buranın iki yanında ise merkezinde beş kollu yıldız bulunan birer süsleme paneli vardır. Bunların da altında beş kollu yıldızların birbirine geçirilmesiyle oluşturulmuş ikinci bir süsleme kuşağı bulunur. En üst köşede ise bir tane kabara vardır. Bu kabaranın bir ikincisinin portalin diğer tarafında olduğu düşünülebilir.

Medrese 14. yüzyıla ait bir Karamanlı Devri yapısıdır. Taşkınpaşa tarafından Damsa'da inşa ettirilen iki türbenin lahitlerinde görülen 1342, 1351, 1355 tarihleri Damsa'nın önemli bir dönemini göstermektedir. Bu nedenle Medrese'nin bu tarihler arasında hatta 14. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olduğunu söyleyebiliriz (8).

Karamanlı Medreseleri arasında avlunun kubbeyle örtülü olduğu belirtilen tek medresedir(9). Ancak Medrese'nin taşıyıcı duvarları bu kubbenin yükünü taşıyabilecek kapasite de değildir. Bu nedenle açık avlulu bir yapı olduğunu söylemek daha doğrudur. Yine medresenin giriş bölümünün iki katlı olduğu kesindir. Ayrıca portaldeki açıklığında kitabe açıklığı olmadığı burasının tıpkı benzeri bir kaç medrese de olduğu gibi pencere olduğu düşünülebilir. Ancak medrese genelinde ayakta kalmış sağlam duvarlarından anlaşıldığı kadar oldukça yüksek bir kata

sahip olması, yapının iki katlı olarak yapılmış olabileceğini akla getirmektedir. Eyvan bakımından medresenin iki eyvanlı yapılmış olması ve girişin eyvan aksında olmayıp yanda yer alması dönemine göre farklı bir özelliktir. Karamanlı Medreseleri'nin genel özelliklerinden olan ana eyvanın beden duvarlarından dışarı doğru taşması bu medresede de görülür. Taşkınpaşa Medresesi süsleme bakımından tamamen Selçuklu geleneğini devam ettirmiştir. Ancak devrin özelliğine bağlı olarak, motifler daha karmaşık ve hareketlidir.

DİPNOTLAR:

- 1- E. Diez, O. Aslanapa, M. Koman, Karaman Devri Sanatı, İstanbul, 1950, s. 188.
A. Kuran, "Karamanlı Medreseleri" Vakıflar Dergisi, S.VIII. (Ankara, 1969) s. 212
- 2- O. Aslanapa, "Yeni Araştırmalarda Türk Saray ve Köşklerinin Yeri" Türk Kültür, s.3. , (1963), s. 24
T. Özgüç, "Monuments of the period of Taşkın Paşa's principality" Atti Del Secondo Congresson Internazionale di Arte Turca, Venezia 1963, (Napoli 1965) s. 199
- 3- E. Diez, O. Aslanapa, M. Koman, age, s. 188
A. Kuran, agm, s. 213
- 4- A. Kuran, agm, s. 212
- 5- A. Kuran, agm, s. 229
- 6- A. Kuran, agm, s. 229
- 7- A. Kuran, agm, s. 213
- 8- A. Kuran, agm, s. 213
- 9- A. Kuran, agm, s. 220

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 181-187

ÇİZİM NO: 57-63

YAPININ ADI: YAHYA EFENDİ MEDRESESİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde, Ahmet Refik Caddesi üzerindedir. Bugün cami olarak kullanılmaktadır. Medrese kuzeye doğru hafifçe meyillenen bir arazi üzerine kurulmuştur. Arazinin bu eğiminden faydalanılarak güney cephede kademelenme yapılmıştır.

YAPININ TARİHİ: Yapının kesin olarak hangi tarihte yapıldığını gösteren bir belge yoktur. Portalde bulunan kitabe, medresenin cezaevi olarak kullanıldığı dönemde tahrip edilmiştir. Kitabe yeri boştur. Medrese'nin ismine kaynaklarda rastlanmamaktadır. Ancak benzer örnekleriyle karşılaştığımız 18. yüzyıla ait medreselerin özelliklerini taşımaktadır. Medrese 1964-70 yılları arasında esaslı bir onarım geçirmiştir. Bu onarımda cephenin kuzey bölümü tamamen yenilenmiş içeride de tadilat yapılarak camiye dönüştürülmüştür.

YAPININ İNCELENMESİ: Medrese tamamen düzgün kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş, sarı taştır. Bu bölgedeki taş ocaklarında olmayan bu taş malzeme, Ürgüp'e başka yerlerden getirilmiş olmalıdır. Aynı malzemeye daha önce yapılmış olan Sarı Han'da da raslanılmaktadır.

Medrese doğu batı yönünde açık avlulu plan şeklinde yapılmıştır. Medresenin güney cephesi parka açılmaktadır. Bu bölgede arazi kotunun fazlalığı nedeniyle cephe yükseltilmiştir. Zeminde toprak seviyesinin üzerinde üst kat pencereleriyle aynı konumda pencere lentoları görülür. Bu da Medrese'nin aslında iki katlı olduğunu göstermektedir. Gü-

ney cephesi 2404cm uzunluğundadır. Bu cephede farklı boyutlarda toplam altı tane mazgal pencere vardır. Batı cephesi, yani arka cephesi iki katlı konutlara bitişiktir. Kuzey cephesi 2407cm uzunluğundadır. Bu cephenin önünden ara bir sokak geçmektedir. Medrese'nin bu cephesinde arazi kademelenmesi vardır. Bu nedenle de medrese duvarları bu kademelenmeye uygun bir şekilde yapılarak, arazi üzerine kademelenmeyle oturtulmuştur. Medresinin giriş cephesi doğudadır. Bu cephede, 2212cm uzunluğundadır. Medreseye bu cephenin ortasına yerleştirilmiş 434cm ölçüsündeki bir portalden geçilerek girilir. Portal cepheden dışarı doğru 80cm lik bir taşkınlık yapmaktadır. Portalin üzerinde sekiz taş konsoldan oluşan bir saçak yapılmıştır. Portal nişi hafif sivri bir kemer nişi içerisine alınmıştır. Giriş kapısı basık kemerli olup mermerden yapılmıştır. Bunun tam üzerinde ise yine mermerden bir tabla vardır. Giriş kapısının etrafı sarmal motifi andıran mermer bir bordürle çevrilmiştir. Portalde bunun dışında başka bir süsleme görülmez. Doğu cephesinde dikkati çeken bir diğer husus da giriş portalinin hemen yanında yer alan sivri kemer nişli çeşmedir. Çeşme nişi oldukça derin tutulmuştur. Bugün kullanılmayan çeşme medrese ile aynı malzemeden yapılmıştır. Portalinin iki yanında taş çörtenler vardır.

Basık kemerli kapıdan geçildikten sonra 1360x710 cm ölçülerindeki dikdörtgen bir avluya ulaşılmaktadır. Avlunun iki tarafında revaklar ve gerilerinde öğrenci hücreleri vardır. Avlunun güney doğu köşesinde yukarı çıkan ve duvar içerisinde kademelenme yapan merdivenler vardır. Bu merdiven tam girişin üzerinde geçiş yapar. Buranın tam önünde yer alan bir kapı ile iki taraftan yukarıya ulaşılan bir merdiven boşluğuna çıkılır. Buradan da medresenin çatısına ulaşılmaktadır. Medrese çatısının güney doğu köşesinde kare bir kaide üzerinde yükselen ve dört sütunun taşıdığı baldaken bir minare vardır. Minarenin kü-

lahı da taştan yapılmıştır. Cephedeki örgü izlerinden anlaşıldığı kadar minarenin duvar örgü sistemi medreseden farklıdır. Bu nedenle minare, medreseye daha sonraki dönemlerde ilave edilmiş olmalıdır. Medrese'nin avlusunda havuz yoktur. Güneyde bulunan revaklar, giriş cephesine bitişik bir odanın bitiminden hemen sonra başlarken, kuzey cephe-deki revaklar avlu cephesi boyunca yapılmıştır. Revaklar sivri kemerli ve altıgen taş ayaklıdır. Ayaklarla, öğrenci odaları arasına atılmış kemerler boyunca tonozla örtülüdür. Güney tarafta iki ayak ve duvarlar arasına atılmış, üç kemerli bir revak varken, kuzeyde üç ayak ve duvarlar arasına atılmış dört kemerli bir revak vardır. Güney cephede ilk oda 285x489 cm ölçüsünde olup üzeri yuvarlak tonozla örtülüdür. İçerisi ikisi doğuda, birisi de güneyde toplam üç mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Ayrıca bitişigindeki öğrenci hücrelerine de geçit veren bir pencere vardır. İkinci hücreye, ilk hücrenin duvarına bitişik bir kapıyla girilmektedir. İçerisi 280x356 cm ölçüsünde olup, avluya bakan mazgal bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Üzeri yuvarlak tonozla örtülüdür. Girişin karşısındaki duvarda, yekpare taştan yapılmış ocak ve etrafında da dolaplar vardır. Genelde medresenin öğrenci hücreleri bu tipte yapılmıştır. Bu odanın bitişigindeki öğrenci odasında ocak ve dolap yeri yoktur. Bu bölümler kaldırılarak cephe duvarı incelmıştır. Böylece içeriğin genişliği de artırılmıştır. Burası 179x448 cm ölçülerinde olup üzeri tonozla örtülüdür. Bu odanın içerisi birisi avluya, diğeri de dışarıya açılan iki mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Ancak dışarı açılan pencerenin düzensizliği buranın daha sonraki dönemlerde açılmış olduğunu göstermektedir. Bitişigindeki oda, ikinci oda ile aynı ölçülere sahiptir. Burası yaklaşık 274x355 cm ölçülerindedir. Yine revakın bir köşesindeki kapıyla girilen hücre yuvarlak tonozla örtülüdür. İçerisi biri dışarı, diğeri de avluya açılan iki mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Bu hücrenin içerisinde de

ocak yeri yoktur. Güney cephedeki öğrenci hücreleri kuzey taraftakilere göre daha düzenlidir. Bu cephede revakların önünde üçer tane mezar sandukası vardır. Bunlar genelde 19. yüzyıl sonuna ait mezarlardır. Bu cephede bir tanesi medresenin kapalı bölümünde olmak üzere toplam beş tane öğrenci odası vardır. Bu odaların hepsi aynı özellikleri göstermektedir ve genelde hepsi de aynı ölçülere sahiptir. Odalar yaklaşık 280x360 cm ölçülerinde yuvarlak tonozla örtülüdür. Odaların hepsi de avluya bakan mazgal şeklinde pencerelerle aydınlatılmaktadır. Girişlerin tam karşısında yekpare taştan bir ocak vardır. Ocağın iki yanında ise yine taştan nişler bulunur.

Avlunun batısında çarpık duvarlı kapalı bir bölüm vardır. Burada kullanılan yapı malzemesi medresenin diğer bölümlerinde kullanılan yapı malzemesinden farklılık göstermektedir. Bu duvar güney kuzey doğrultusunda uzanmakta ve kuzeyde revak ayağının girişini içine almaktadır. Ayrıca öğrenci hücrelerinin kuzey cephede de devam etmesi, bu duvarın orijinal olmadığını daha sonraki dönemlerde ilave edilmiş olduğunu göstermektedir. Medrese'nin bu bölümü bugün cami olarak kullanılmaktadır. Buraya kuzey taraftaki basit bir kapıyla girilir. Bu bölüm ortada II. formu iki ayağın taşıdığı merkezi bir kubbe ve bu kubbenin yanlarında iki doğrultuda ve farklı kademelerde uzanan tonozla örtülmüştür. Mihrap, güney duvarının tam ortasında olup sonradan açıldığı belli olacak şekilde basit bir niş formundadır. Bu bölüm ikisi güney cephede, ikisi de avluya bakan dört mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Kubbe, batı tarafta duvarlara otururken doğuda duvarlarla L şeklinde ayaklar arasına atılmış sivri kemerler üzerine oturmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı olarak pandantif kullanılmıştır. Kubbenin kuzeyinde öğrenci hücresinin bitişiğinde 400x432 cm ölçüsünde üzeri tonozla örtülü, eyvan şeklinde bir oda vardır. Bu oda doğrudan kubbeli bölüme yönel-

miştir. Güneyde ise bu odanın form olarak benzerinin olduğu ancak ara duvar bölmesinin bulunmadığı ortada taş bir ayak ve duvar arasına atılmış yuvarlak tonozlu benzeri bir mekan görülür. Yalnız bu bölümde, öğrenci hücreleri yoktur. Kubbeli bölümün önündeki mekan ise duvarlar ile ayaklar arasına atılmış toplam dört farklı kademede yuvarlak tonozla örtülmüştür. Medresenin bu bölümünde görülen mekan düzensizliği, bu mekanda ciddi değişikliğin yapılmış olduğunu göstermektedir. Kubbeli mekanın önünde bulunan ve sonradan ilave edildiği belirtilen duvarın olmaması gerektiğini düşünüyoruz. Ayrıca güney cephede öğrenci odalarından birisi mekan genişliğinin sağlanması için kaldırılarak cami bünyesine katılmış olmalıdır. Çünkü burada bulunan kare ayak ve pencere sistemi bunu doğrulamaktadır. Ayrıca yine güney cephede kare ayaktan itibaren bir duvarın varlığı söz konusudur. Bu duvarla kapalı bölüm kuzey tarafta görülmektedir. Bu durumda medresenin kubbeli bölümünün dersane olduğu kesindir.

Medresede herhangi bir süsleme elemanı yoktur.

Bu medrese de tamamen simetrik düzende yapılmıştır. Kesin olarak yapılış tarihi belli değildir. Ancak 18. yüzyıl olduğu gerek plan ve gerekse mimari özellikleri bakımından anlaşılmaktadır. Medrese portalinin cephesine bitişik olarak yapılan çeşme ilk örneklerini Selçuklularda gördüğümüz ve Karaman Beyliği zamanında da devam eden bir geleneğin sonucudur. Medreselerde dersanelerin kubbeli olarak yapılması 15. yüzyıl Osmanlı Medreselerinde görülen bir özelliktir. Ayrıca giriş mekanının arkasında bir hol veya avlu bulunması da yine Osmanlı döneminde görülür. Kısmen Klasik Osmanlı Medreselerinin özelliklerini taşımaktadır. Bununla birlikte Karamanlı devrine ait bazı özellikler de dikkat çekmektedir.

KATOLOG NO: 3

RESİM NO: 188-199

ÇİZİM NO: 64, 65

YAPININ ADI: MEHMET ŞAKİR PAŞA MEDRESESİ

YAPININ YERİ: Mehmet Şakir paşa Medresesi, Ürgüp'ün 10km kadar güneyinde bulunan eski ismi Sinesos olan Mustafapaşa kasabasındadır. Kasabanın hemen girişinde yer alır. Cumhuriyet meydanı olarak adlandırılan açık alanın kuzeyindedir. Medrese'nin doğusu ile batısı arasında oldukça yüksek bir kot farkı vardır. Bu farklı kotlara uygun olarak medresede kademelenme yapılmıştır.

YAPININ TARİHİ: Medrese, portaldeki kitabesine göre Mısırlı Mehmet Şakir Paşa tarafından H. 1316 (M. 1900) tarihinde yaptırılmıştır. Kitabe paneli Arapça olarak şu şekildedir:

Bir maarif perver ki eltafi hüsni himmeti
Alemin evladı için iddi fevzi necat
Yeni ol Muhammed Şakir halk Hüseyin ta
Mısır'dan Konya etti iltifat
Hayra sarf eyledi, Allah için zamanın
Eyle idi, kimri manında nel fırat
Kerfi rüyasını lütf ile abad eyledi
Himmeti ve rızaune ali tebaası ile
Kat betat yapıldı paşa mektebi rüşdiye
Feyziyle anda tahsil ulum ile ruhu
Çar cihat razı etti ruhi paki hazreti Peygamber

Eylerdi hayret ve murat için fevzi necat

Hanzeler yazıldı taliba tarih 1316

Yapıldı etfal ve rüşdiye mektebi dari hayat

Kitabe panelinin Türkçe transkripsiyonu ise şu şekildedir:

Tahsili seven bir kişi olarak arzulayarak yaptığım yardım

Halkın çocukları için feyiz ve kurtarıcı oldum

Yani Mehmet Şakir Paşa Halk Hüseyin Mısır'dan Konya'ya bağışta bulundu

Zamanını tarü yakında hayırlı işlere sarfetti

Bu yolda fıratı sele çevirdi

Rüyasını yorumlayarak iyilikte bulundu ve iman etti

Para vermek suretiyle rızası ve isteği ile

Kat kat Paşa Mektebi rüşdiyesi yapıldı

Onun feyzi ile orada tahsil ve ilim yapılacak

Dörtbir yanda onun ve peygamberin ruhu sevindirildi

Hayır ve bağış için iyilik etti

1316 tarihinde yapılan ve bir hayat kapısı olan

İlk ve ortaokul için şiirler yazıldı(1).

Bu kitabaden, medresenin sübyan mektebi ve rütiye olarak yapıldığı yine kitabede ve kaynaklarda medreseyi yaptıran şahsın Samit ağanın oğlu ve bir topçu grubunun komutanı Mehmet Şakir Paşa olduğu anlaşılmaktadır. Mehmet Şakir Paşa döneminin meşhur kişisi Mehmet Kamil Paşa'nın kardeşiydi (2). İki kardeş askeri bir okulda eğitilmek üzere Mısır'a gönderilmiş ve dönüşlerinde bir özerkliğe vali olarak atan-

mişlardır. Medresedeki diğer önemli bir döküman ise kitabe panelinin tam üzerinde bulunan tuğradır. Tuğra 20. yüzyıl erken tuğraları ile karşılaştırdığımızda II. Abdülhamid'in tuğrasıyla büyük bir benzerlik göstermektedir. Yine batı cephesinde II. Abdülhamit tarafından kullanılan bir de arma vardır.

Medrese 1986 yılında basit bir onarım geçirmiştir. Bugün için oldukça sağlamdır. İçerisi bugün turistik eşya satış yeri olarak kullanılmaktadır.

YAPININ İNCELENMESİ: Medrese tamamen düzgün kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş melzeme, Ürgüp ve çevresindeki taş ocaklarından çıkarılmayıp dışarıdan getirilmiştir. Kahverengi olan bu taş oldukça sağlamdır. Medrese'nin batı ve kuzeyinde Şakir Paşa caddesi doğusunda Şahin Caddesi vardır. Batı bölümü görünüşte iki kattan oluşur. Binanın doğu bölümü Şahin Caddesine bakar. Bu cadde, buranın en yüksek seviyesindedir. Bina bu yönden tek kata sahip olduğu şeklinde görülebilir. Kuzey cephe Cumhuriyet Meydanına bakar ve tek katlı bir görünüm arzeder. Doğudan batıya doğru kot düşmektedir ve iki katlı bir bölüm oluşmaktadır. Medrese açık avlulu olarak yapılmıştır. Girişi batı cephesinin ortasına yerleştirilmiş abidevi bir portalle sağlanır. Ancak güneyde de küçük bir kapısı vardır.

Batı cephesi binanın yapılış bütünlüğünü tamamlar. Yapının giriş bölümündeki bütün odaların, pencereleri bu cephede bulunmaktadır. yapının kuzey batı cephesinde portali vardır. Portalden 135cm uzaklıkta iki pencere bulunur. Pencereler zeminden 355cm yüksekliktedir. Yukarıda kat kornişini ile son bulmaktadır. Kornişin tam üzerinde ise binanın bütün çatısını dolaşan 28cm yüksekliğinde bir taş sırası vardır. Portal cepheden dışarıya doğru taşkınlık yapmaz. Ancak saçak seviyesinden biraz daha yüksek tutulmuştur. Böylece portal 800cm yüksekliğinde

643cm genişliğinde bir dikdörtgen form oluşturmuştur. Portal kapıya doğru dört konsantirik kemerden oluşmaktadır. Kemerlerin hepsi iki merkezli sivri uçludur. Birinci kemer 15cm genişliğinde olup, merdiven sahinliğinden 366cm yüksekliktedir. Kemerin dış yüzeyi basit oval girinti ve çıkıntılarla profillendirilerek cepheden ayrılmıştır. İkinci kemer 26cm genişliğindedir. Cephe duvarından 56cm içeride başlar Bu kemer yüksek kabartma tekniğinde girift olarak işlenmiştir. Kemer zemininde kare tabanlar üzerine oturtulmuş yüzeyleri işlenmiş akant yapraklı başlıkları olan sütuncelerle taşınmaktadır. Sütuncelerin kaideleri kare formu ve ovale yakındır. Kaide ile sütünce arasında akant yapraklı bir dekoratif süsleme daha vardır. Sütünce kaideleri üzerinde ise basit geometrik şekilli süsleme bulunur. Üçüncü kemer 26cm ölçüsünde olup üzerinde basık girinti ve çıkıntılı süslemeler görülür. Dördüncü kemer 13cm genişliğindedir. Üzerinde yine kabartma olarak yapılmış basit geometrik motif sırası vardır. Giriş kapısının kemeri yuvarlaktır. Kemerin iç yüzü arasında, yıldızların ve yaprak motiflerinin oluşturduğu birbirine geçmiş yarım daire motiflerle süslenmiştir. Yukarıda bulunan kilit taşı dışarıya 9.5cm çıkıntı yapmakta ve bunun yüzeyi de yapraklarla süslüdür. Giriş kemeri yekpare taştan oluşan düz lentolu olup üzerinde sarmal bir motif vardır. Lentonun yukarısında kemere geçit veren bölümde kare bir başlık vardır. Giriş kemerinin köşeliklerinde ise birbirine geçmiş geometrik şekiller görülür. Bu bölümün üzerinde, farklı tekniklerde dekore edilmiş ve yüzeyinde geometrik kabartma motifi olan bir süsleme kuşağı vardır. Ancak bu kuşak içerisindeki süslemelerde herhangi bir kompozisyon yoktur. Bu bölümün tam üzerinde ve ortasında 110cm genişliğinde 72cm yüksekliğinde kitabe paneli ve bunun üzerinde yarım daire içine yerleştirilmiş alçak kabartma tekniğinde yapılmış tuğra paneli bulunur. Kitabe paneli ile tuğranın etrafı her ikisini de kapsayacak şekilde deko-

ratif profillerle çevrilidir. Medrese'nin orjinal kapı kanatları bugün mevcuttur . Kapı kanatları üç parçaya bölünmüş ve paneller basit profilli çerçeveli dekorasyonla oyulmuştur. Kapının ortasında ve altında gülbezek motifli bir süsleme, yukarıda ise kıvrım dallardan oluşan dekoratif bir süsleme görülür. Portalin önünde oval bir merdiven vardır. Portalin güneyindeki bölüm iki katlıdır. Katlar birbirinden yatay profilli bir kornişle ayrılmıştır. Kornişin yukarısında çıkıntılı duvar parçalarıyla bölünmüş beş bölüm vardır. Bu bölümlerden parkeden itibaren olan ikinci ve üçüncü bölümler de kemerli bir duvar sistemi görülür. İlk bölümde 68cm genişliğinde ve 90cm yüksekliğinde bir pencere vardır. İki ve üçüncü bölümler 265cm genişliğinde ve her iki bölümünde ortasında ikişer tane 69cm genişliğinde ve 168cm yüksekliğinde düz lentolu pencere vardır. Dördüncü bölüm biraz daha geniş olup 425cm genişliğinde üç yarım daire kemerli 75cm genişliğinde ve 139cm yüksekliğinde üç pencere vardır. Ortadaki pencerenin tam üstünde bulunan 135x210cm ölçüsünde i mermer arma tabelasının etrafı duvar yüzeyi boyunca geometrik geçme motifi ile şekillendirilmiştir. Son bölüm 420cm genişliğinde olup üçüncü bölümdeki pencerenin benzeri aynı ölçülerde bir pencere vardır.

Bu cephede ortadaki kornişin altında kot farkından dolayı bir kat daha vardır. Bu katta bölünme yoktur. Burada doğrudan caddeye açılan iki kapı ve beş pencere vardır. Portalde 550cm mesafede ilk pencere yer alır. Burada aynı türden bir pencere vardır. Bu pencereler 54cm genişliğinde ve 110cm yüksekliğindedir. Pencerelerin bitiminden itibaren iki kapı vardır. Kapı yarım daire kemerdur. Bu kapıdan 315cm güneyde ikinci ve üçüncü kapı yerleştirilmiştir. Bu kapının iki tarafında üçüncü ve dördüncü pencereler bulunur. Bunlar da 76cm genişliğinde ve 155cm yüksekliğindedir. Son pencere cephenin güneyinde olup, küçüktür. Güney batı cephede kot ayrımını gösteren korniş devam etmek-

tedir. Kornişin üzerinde iki pencere vardır. Bu pencereler 69cm genişliğinde ve 168cm yüksekliğindedir. Kornişin altındaki bölümde 400cm genişliğe sahip açık bir alan vardır. Açık yüzey yerden 283cm yükseklikte ahşap kirişlere sahiptir. Tek merkezli kemer 190cm yüksekliğindedir. Güneydoğu cephesi üç bölümlüdür. Bu cephe orta çizgiden güney cepheye doğru bölünen, yukarıya kadar olan bölümün ilk kısmıdır. Arazinin kot farkı burada da kendini belirginleştirmektedir. Bu cephede ilk bölüm korniş ve üzerindeki taş sırasından oluşur. Duvarın yüksekliği orta kornişten yukarıya 456cm dir. Bu parçadan sonra 385cm uzunluğunda ve kornişli bir bölüm vardır. Diğer bölüm ise birinci ve ikinci katlar arasında yer alır. Kuzey güney doğrultusunda ikinci parça ile açı yapar. Bu duvarın ortasında 86cm genişliğinin de, 150 cm yüksekliğinde kemerli bir pencere vardır. Kornişin altında güneybatı köşeden itibaren 1570cm mesafede ikinci bölüm başlar. İkinci bölümün iki kapısı ve bu bölüme açılan iki küçük penceresi vardır. Birinci kapı kuzeybatı köşeden itibaren 438cm mesafededir. 107cm genişliğinde ve 125cm yüksekliğindedir. Bu kapı yarım daire kemerlidir. İkinci kapıda yarım daire kemerli ve 90cm genişliğinde 133cm yüksekliğindedir. Bu kapı kemerinin üzerinde, 25x30cm boyutlarında bir niş vardır. İkinci bölümden sonra ikinci avlunun girişi ve dikdörtgen pencereli bir bölüm daha vardır. Kapı dikdörtgen çerçevenin içerisine yerleştirilmiştir. Bu cephede ayrıca doğu cephesine bakan bir de pencere vardır.

Doğu cephesinde farklı seviyelerdeki iki bölüm birbirinden aynı türde iki kornişle ayrılmıştır. Güney köşeden 93cm uzaklıkta üç açıklık vardır. Her birinin arasında 120cm lik bir mesafe vardır. Bu açıklıklardan sonra aralarındaki mesafe 30cm olan iki açıklık daha vardır. Bu cephede, bir de zemin aşağısında toprak içerisinde kemer kalıntısı vardır.

Medrese'nin kuzey cephesi Cumhuriyet Meydanına bakar ve

tek katlıdır. Bu cephenin yüksekliği 472cm dir. Batıya doğru yükseklik artmaktadır. Doğu cephede devam eden korniş bu cephede de devam eder. Bu kornişin üzerinde altı adet oluk vardır. Bu cephede dördü oval olan beş pencere vardır. Genişliği 22cm yüksekliği 39cm dir. Beşinci pencere batıda olup kornişin altındadır. Ahşap pencereli ve demir çubukludur.

Medrese'nin çatısı düz serilmiş topraklar kapatılmıştır (3). Seviyelerdeki farklılık nedeniyle altı parçaya bölünmüştür(4). Bugün çatının üzeri marsilya kiremit çatıyla örtülmüştür.

Medreseye portalden geçilerek iç avluya doğru açılan tonozlu bir sofadan girilir. Bu bölüm 355x418cm ölçülerinde olup bir eyvan şeklinde düşünülmüştür. İç avlu 600x1125cm ölçülerinde dikdörtgen formudur. Avlunun zemini kalın taşlarla döşenmiştir. Avlu kuzey ve doğu cephe boyunca yönelmiş altı ayağın oluşturduğu bir revakla çevrilidir. Medrese'nin odaları (öğrenci hücreleri) bu revağa açılır. Revak zeminin avludan yüksekliği 170cm dir. Kuzeye yönelen avlu, iki pencere ve bir kapı bulunan duvarla çevrilidir.

Avlunun kuzeyinde beş ayağın taşıdığı dört kemerden oluşan revak avludan 172cm yukarıdadır. Bu revakın önünde duvarın altında çıkıntı yapan profilli iri taş basamaklı bir merdiven vardır. Revakın her ayağı 60cm genişliğinde, 170cm yüksekliğinde ve 105cm derinliğinde taş kaidelere oturmuştur. Her kaidenin arasında revağın zeminini taşıyan basık iki parça taş vardır. Sütunlar 175cm yükseklikte olup tek parça taştan yapılmıştır. Ayakların yukarısı kaideleri gibi profillendirilmiştir. Sütunlar genelde aynı yüksekliktedir. Sütunlar arasında kemerlerin başlangıç seviyesinde demir gergi çubukları vardır. Dördüncü ve beşinci sütunlar hariç sütunlar arasındaki mesafe 292cm dir. Kemerlerin hepsi iki merkezlidir. Bandlar konsollarla hareketlendirilmiştir. Konsolların al-

tında demir bilezikler vardır. Doğu cephedeki revakta iki merkezli iki kemer bulunur. Birinci kemer ayağa otururken, ikinci kemerin bir ayağı sütuna diğer ayağı ayrı duvara oturur. Sütunlar arasındaki mesafe 335cm dir. Güney cephe bu bölümdeki dersane odasının giriş cephesidir. 985x570 cm ölçülerdeki bu dikdörtgen cephede 105cm genişliğinde ve 175cm yüksekliğinde dekoratif bir kapı ile 68cm genişliğinde 142cm yüksekliğinde iki pencere vardır. Her iki pencere de taşla doldurulmuştur. Batı cephesi girişin yanındaki odanın duvarıdır. Odanın avluya bakan tarafında 87cm genişliğinde 140cm yüksekliğinde yuvarlak kemerli kapısı vardır. Avlunun ortasında, dairevi bir hol olduğu belirtilmektedir(5). Ancak bugün bu bölüm tamamen ters köşelidir.

Medrese girişinin sağında yer alan ilk odaya, avluya bakan, batı cephesinin köşesine yerleştirilmiş kapıyla girilir. Burası içten içe 182x443cm ölçülerinde olup, odanın batı cephesinde 68cm genişliğinde, 90cm yükseklikte bir pencere vardır. Odanın içinde güney duvarında bir dolap vardır. Oda kuzey güney yönünde, iki merkezli sivri bir tonozla örtülüdür. Tonozun ortasında kaburga kemeri vardır. Zemin, kapının önüne kadar ahşap kalaslarla örtülüdür. Bunun üzerinde ise döşeme taşı vardır.

İç avlunun güney cephesinde yer alan odaya, güneyde bulunan bir kapıyla girilir. Bu oda 540x1373cm ölçülerinde olup dikdörtgendir. Odanın üzeri ortada üçü serbest, ikisi duvarlara bitişik toplam beş sütun ve bunların arasına atılan dört kemerle iki sahına ayrılmış ve üzerleri iki merkezli sivri tonozla örtülmüştür. Her tonoz 57cm genişliğinde kaburga kemere sahiptir. Sütunlar arasında kemer başlangıç noktalarından itibaren yerleştirilmiş gergi çubukları vardır. Odanın içerisi dört tanesi cepheye iki tanesi de avluya bakan toplam altı pencere ile aydınlatılmıştır. Ancak avluya bakan her iki pencere de bugün taşla doldurulmuştur.

İkinci kapı ise bu odanın arkasındaki diğer odaya açılmaktadır. Portal-
den girildikten sonra zemin katı kotunda yer alan güneydeki oda
292x360cm ölçülerinde dikdörtgendir.

Avlunun kuzey cephesinde yer alan zemin kat odaları birinci
katta tekrarlanan revak sistemin, taş ayaklarla devam ettirilmesi ile oluş-
turulmuş bir revakın gerisindedir. Bu revağa avlunun kuzey tarafındaki
85cm genişliğindeki bir merdivenle inilmektedir. Koridor ilk odaya reva-
ka açılan 53cm genişliğinde 130cm yüksekliğinde güney duvarının üze-
rindeki bir kapıyla girilir. Oda 286x364cm ölçülerinde dikdörtgendir.
Odanın üzeri doğu batı yönünde ve birbirine 65cm mesafedeki 57cm
genişliğinde üç kaburga kemerle desteklenmiş iki merkezli sivri bir to-
nozla örtülmüştür.

Yine zemin katta yer alan revakın üzerindeki ikinci oda diğer
odalara göre çok dardır. Aşağıya yönelen moloz taş basamaklara sa-
hiptir. Oda 300x425cm ölçülerinde dikdörtgen formudur. Odanın üzeri
tıpkı diğer odalar gibi sivri tonozla örtülmüştür. Odanın giriş kapısı 62cm
genişliğinde, 140cm yüksekliktedir. Basamakların önünde içi suyla dolu
olan 140cm çapında bir kuyu vardır. Bu odanın bitişiğinde yer alan diğer
odaya da, yine zemin kattaki koridor vasıtasıyla ulaşılmaktadır. Bu oda
297x414cm ölçülerindedir. Örtü sistemi iki merkezli sivri tonozdur. Gü-
ney duvarı üzerindeki giriş kapısı 65cm genişliğindedir. Bu odanın bitişi-
ğinde yer alan odanın girişi diğerleri gibi zemindeki revaktadır. Oranın
kapısı güney cephenin ortasındadır. Bu oda, 287x428cm ölçülerindedir.
Üzeri, doğu batı yönünde iki merkezli bir sivri tonozla örtülüdür.

Medrese odalarının önünde, zeminde revağın kuzey ve doğu
cephelerinin kesiştiği köşede bir koridor oluşmuştur. Zeminde bu korido-
ra, medresenin en köşedeki odası açılmaktadır. Bu oda, 268x247cm öl-
çülerindedir. Odaya zeminin tam ortasındaki yuvarlak kemerli bir kapıy-

la girilir. Odanın üzeri doğu batı yönünde sivri tonozla örtölüdür. Zemindeki revak sistemi doğu cephede devam etmekte ve bu bölümde iki oda bulunmaktadır. Odalardan ilki 220x265cm ölçülerinde dikdörtgendir. Girişı batı duvarının köşesindeki yuvarlak kemerdir. Diğer oda ise 265x220cm ölçülerindedir. Yuvarlak kemerlidir. Her iki odanın da üzeri sivri tonozla örtölüdür. Tonozlar doğu batı yönündedir.

Birinci katta yer alan revağa giriş önündeki basamaktan çıkılarak ulaşılır. Bu revaktaki ilk odaya yuvarlak kemerli bir kapıyla girilmektedir. Oda iki bölümlüdür. İlk bölüm 132x370cm ölçülerinde dikdörtgendir. Burası doğu batı yönünde sivri tonozla örtölüdür. Tonozda üç kaburga kemeri vardır. Buradan batıda bulunan küçük bir kapıyla ana odaya girilmektedir. Burası 375x505cm ölçülerinde üzeri doğu batı yönünde sivri tonozla örtölüdür. Tonoz, aralarındaki mesafe 135cm olan iki kemerle desteklenmiştir. Odanın dışarıya bakan üç penceresi vardır. Pencerelerden ikisi, batı duvarında birisi kuzey duvarındadır. Bu revaktaki ikinci oda 293x420cm ölçülerinde dikdörtgendir. İki merkezli sivri tonozla örtölmüştür. Bu odada birisi güney duvarında diğer kuzey duvarında olmak üzere iki pencere ve batı duvarında da bir ocak vardır. Bu elemanlar diğer medrese odalarında da tekrarlanmıştır. Giriş kapısı 86cm genişliğinde 195cm yüksekliğinde yuvarlak kemerlidir. Odanın kuzey duvarındaki pencere oval formludur. Revağın üzerindeki üçüncü oda 294x466cm ölçülerindedir. Odanın elemanları önceki odayla aynıdır. Bu odanın bitişığindeki dördüncü oda da diğerleriyle aynı olup 298x459cm ölçülerindedir. Odanın üzeri sivri tonozla örtölmüştür. Medrese'nin güney doğu köşesindeki beşinci oda da aynı formda, 293x423cm ölçülerinde üzeri sivri tonozla örtölüdür. Revakın önünde bu son odayla birlikte başlayan bir koridor oluşmuştur. Bu alanın ölçüleri 127, 460, 142 ve 400cm dir. Burası 68cm aralıkla üç kaburga kemerle

desteklenmiş ve yuvarlak tonozla örtülmüştür.

Bu koridorun bitişiğinde revakın doğu sırasında iki oda daha vardır. Bu odalardan ilki 270x249cm ölçüsündedir. Buranın üzeri de doğu batı yönündeki sivri tonozla örtülüdür. Giriş kapısı yuvarlak kemerlidir. Bu cephedeki son oda ise 273x425cm ölçülerindedir. Bu oda medresenin diğer odalarıyla aynı elemanlara sahiptir.

Kuzey ve doğu duvarları arasındaki açıklıktan ikinci avluya geçilir. Bu avlu 260cm genişliğinde, daha çok üzeri açık bir hol şeklindedir. Avlunun etrafını çevreleyen duvarlar kesme taşla yapılmış ve plaster kullanılmamıştır. Basamakların genişliği 21cm dir. Avlunun güney cephesinde yer seviyesinden 185cm mesafede bir duvar vardır. Doğü cephesinde iki pencere vardır. Yerden yüksekliği 377cm olan bir kornişle nihayetlenir. Avlunun bu bölümü tek katlıdır. Kuzey duvarında lavabo bölümüne açılan 54cm genişlikte 105cm yükseklikte bir pencere vardır. Bu cephedeki ilk kapı, 85 cm genişliğindedir. İkinci kapı birinci kapıdan 183cm mesafede olup aynıdır. Her iki bölüm de yarım daire formlu kemere sahiptir. Batı cephesindeki duvarda bir niş, bir kapı ve bir pencere vardır. Pencere 86cm genişliğinde 150cm yüksekliğinde dikdörtgendir. Bu pencere bugün taşla doldurulmuştur. Pencerenin bitişiğinde de kemerli bir kapı bulunmaktadır. Kuzey cephe ikinci avluyu birinci avluya bağlayan cephedir. Burası 165cm genişliğindedir. İkinci avlu sonradan medrese avlusunun duvarıyla bölünmüştür.

İkinci avlunun etrafındaki odalardan ilki doğu cephesi üzerinde bugün tuvalet olarak kullanılan odadır. Bu oda 165x327cm ölçüsünde doğu batı istikametinde bir tonozla örtülmüştür. Sivri tonozun üzeri iki adet kaburga kemerle desteklenmiştir. Tuvalet bölümünün bitişiğindeki oda kuzey güney istikametinde yuvarlak kemerlidir. Yamuk formlu olan bu odada bir ocak iki pencere ve bir kapı vardır. Küçük pencere güney

duvarı üzerindedir. İkinci pencere ve giriş kapısı batı duvarındadır. Avlunun batı kesimindeki ilk oda düzensiz bir beşgen şeklindedir. Doğu batı istikametinde odanın bir tonozu vardır. Tonozun birinci kaburga kemeri kuzey duvarı üzerinde farklı bir pozisyonda yerleştirilmiştir. Bu odanın içerisinde iki kapı ile iki pencere izi ve başka kapı ve pencere izleri de vardır. Kuzey duvarı üzerindeki pencere taşla doldurulmuştur. Kuzey duvarı üzerinde bir kapı kemeri izi dikkati çekmektedir. Bugün tamamen moloz taşla doldurulmuştur. Duvar, tonozun ikinci kemerinin kaburgasının ortasına yerleştirilmiştir. Duvarın ortasında dikdörtgen bir kapı vardır. Bu kapıdan geçilerek girilen oda, bu odanın devamıdır. Bu nedenle önceki odadaki örtü sistemi tekrarlanmıştır. Bu oda 428x841cm ölçülerinde dikdörtgen formudur. Doğu duvarından 327cm uzaklıkta güney duvarının ortasında bir kapı vardır. Batı duvarının üzerinde, 75cm genişliğinde 139cm yüksekliğinde üç pencere vardır. Pencereleer yuvarlak kemerlidir. Bu odanın güneyindeki bir kapıyla üçgen formlu odaya girilir. Burasının üzeri kalas kaburgalı ahşapla örtülmüştür. Batı duvarı üzerinde 69cm genişliğinde 168cm yüksekliğinde bir pencere daha vardır. Bu odanın bitişiğinde 692x382cm ölçülerinde dikdörtgen oda vardır. Duvarların üzerinde korniş bulunur. Odanın üzeri oda yönünde ahşap kirişlerle örtülmüştür. İçerisi batı duvarında olan 95x177cm ölçülerinde iki pencere ve bir tane de kuzey duvarı köşesinde olan 782x124cm yüksekliğinde toplam üç pencere ile aydınlatılmıştır.

Birinci katta yer alan duvar aslında kot farkından dolayı oluşturulan zemin altındaki kapılardadır. Bu katta yer alan odalar doğrudan sokağa açılırlar. Bu odalardan ilki portalden 745cm uzaklıkta girişi olanıdır. Bu oda 538x1436cm ölçülerinde dikdörtgen formudur. Üzeri iki merkezli iki tonozla örtülmüştür. Tonozlar ortada 62x62cm ölçülerinde kare formu üçü serbest ikisi duvarlara gömme toplam beş sütuna otu-

rur. Aralarında iki merkezli yuvarlak ve basık kemerler vardır. Üst örtüde her tonoz üç kaburga kemerle desteklenmiştir. Odanın içerisi batıya açılan iki yuvarlak kemerli pencereyle aydınlatılmıştır. Kuzey duvarı üzerinde toplam üç adet niş vardır. Odanın zemini taş döşelidir. Bu odanın güneyinde yer alan ikinci odaya da batı cephesindeki duvarın ortasında yer alan bir kapıyla girilir. Bu oda 751x455cm ölçülerinde dikdörtgendir. İki merkezli sivri tonozla örtülüdür. Oda giriş kapısının iki yanında bir tane pencere vardır. Bu pencereler 76cm genişliğinde, 155cm yüksekliğindedir. Doğu duvarında bu odanın arkasındaki odaya geçit veren bir hol benzeri mekan vardır. Hol 65cm genişliğinde ve üzeri tonozla örtülüdür. Batı cephesinin en ucunda üçgen formlu, son bir oda yer alır. Burası 334x319x462cm ölçülerindedir. Kuzey duvarının ortasındaki 70cm derinliğinde 80cm yüksekliğinde bir kapıyla kuzeybatıda bulunan odaya geçilmektedir. Odanın üzeri kaburga kemerli yuvarlak tonozla örtülüdür.

Medrese'nin kuzey batı cephesinde pahlanarak oluşturulan bölüm beşgen formudur. 384, 660, 335, 190, 920cm ölçülerindedir. Üzeri beş kaburga kemerli, iki merkezli yuvarlak tonozla örtülüdür. Kemer aralarındaki mesafe 70cm dir. Oda iki pencere ile dışarıya açılmaktadır. Geniş olanı güney batı cephede, küçük olanı ise güney cephededir. Geniş pencerenin yanlarında ahşap geçmeler vardır. Bunların üzerinde ise arası taşla dolu yuvarlak kemer dikkati çeker. Odanın batı duvarı üzerinde küçük bir açıklık vardır. Doğu batı yönünde iki merkezli yuvarlak tonozla örtülüdür. Tonozlar üç kaburga kemerle desteklenmiştir. Güney duvarı üzerinde yer alan giriş kapısı batı duvarına bitişiktir. Dolabın batısında dar ve karanlık bir geçit yer alır. İkinci bir aralık ise kuzey duvarının üzerindedir. Batı duvarının üzerinde de üçüncü bir aralık vardır. Odanın zemini diğer odalarda olduğu gibi taş döşelidir.

Medrese'nin süsleme elemanları yukarıda belirtildiği gibi portal-

de toplanmıştır. Portal haricinde süslemeye pek rastlanılmaz.

Geç dönem Osmanlı Medreselerinde, genellikle 16. yüzyıl medreselerin plan şemalarını tekrarlanmıştır. Ancak bu dönemde, batı etkisiyle gelişen mimari bir takım unsurlar da ortaya çıkmıştır. Bu medreseler de genelde eski geleneklerin devamını taşır. Medrese'nin giriş portalı Selçuklu-Beylikler Devrinin özelliklerini taşır. Ancak form ve portaldaki süsleme özellikleri tamamen farklıdır. Genellikle barok ve rokoko özelliklerini taşımaktadır. Medrese'nin planı, arazinin yapısına uygun olarak şekillenmiş ve işlenmiştir. Öğrenci odaları, revakların arkalarında yapılmıştır. Devrin diğer medreselerinden farklı olarak ana dersane, girişin karşısında olmayıp hemen yanında yer alır. Bu dönemde, yapılmış benzeri bir medrese de Develi Şıhlı Kasabasındaki II. Abdülhamit'e ait medresedir. Bu medrese dikdörtgen bir avlu etrafındaki revakların gerisinde yer alan öğrenci odaları ve girişin tam karşısında yer alan ana sınıftan ibarettir. Ayrıca giriş bölümünün üzerinde merdivenlerle avludan ulaşılan bir oda vardır. Bu medrese, Mehmed Şakir Paşa Medresesi'nden tamamen farklı özellikler taşımaktadır.

Geç dönem Osmanlı Medreseleri, avlunun formuna göre üç grupta sınıflandırılmaktadır(6); kare formu medreseler, U formu medreseler ve L formu medreseler. Bu medreseler de gruplandırılırken, avlu etrafındaki odaların ve revakların düzenlenmelerine göre gruplandırılmıştır. Buna göre, Mehmed Şakir Paşa Medresesi, L plan formunda gruplandırılabilir. Bu plan şemasındaki benzeri diğer örnekler ise şunlardır; Kuyucu Murat Paşa Medresesi (1606-1610), Karamustafa Paşa Medresesi (İncesu) (17.yy.), Cihanoğlu Medresesi (Aydın), (1756), Karavezir Seyit Mehmed Paşa Medresesi, (Gülşehir) (1780).

DİPNOTLAR:

1. Ali Fuat Tek, The Medrese of Mehmet Sakir Paşa In Mustafapasa,
ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara, 1979, s. 45
(Basılmamış Yüksek Lisans tezi)
2. A.F. Tek, age, s. 45
3. A.F. Tek, age, s. 8
4. A.F. Tek, age, s. 8
5. A.F. Tek, age, s. 13
6. A.F. Tek, age, s. 53

C- TÜRBELER

KATOLOG NO: 1

RESİM NO: 200-206

ÇİZİM NO: 66

YAPININ ADI: TAŞKINPAŞA TÜRBESİ

YAPININ YERİ: rgp ilçe merkezine, 18km uzaklıkta bulunan Taşkınpaşa (Damsa) Köyündedir. Türbe aynı isimle anılan Taşkınpaşa Caminin doğusundadır. Cami ile arasında bir metrelik mesafe bulunur. Türbenin bulunduğu avlunun kuzeyinde bir türbe daha mevcuttur. Türbe zeminde tf taşından oluşan bir kaya kütlesinin üzerine oturmuştur. Türbenin cenazelik katı bu kaya kütlesinin içerisine oyularak yerleştirilmiştir.

YAPININ TARİHİ: Türbenin Karamanoğulları'nın bölge valisi olan Taşkınpaşa tarafından 1303 yılında cami ile beraber yaptırılmış olduğu vakıf kayıtlarından anlaşılmaktadır. Mimarının kim olduğu belli değildir. Ancak yapıda çok çeşitli taş ustalarının çalıştığı, hatta bunların bazılarının camide de çalışmış olması türbenin cami ile çağdaş olduğunu göstermektedir. Bu nedenle türbenin Taşkınpaşa'ya ait olduğu da ileri sürülmektedir(1).

YAPININ İNCELENMESİ: Yapı tamamen kesme taştan yapılmıştır. Cenazelik kısmında yukarıda belirtildiği gibi kaya oyma mekan kullanılmıştır. Türbe oldukça abidevi görünüştür. İçten içe 479x479cm ölçülerinde kare bir forma sahiptir. Taşkınpaşa türbesi kübik gövdenin üst köşeleri pahlanarak sekizgen tanbur ve piramidal külaha geçmektedir(2). Türbeye, kuzeye bakan bir portalle girilir. Portal oldukça süslü olup, devrin özelliklerini yansıtmaktadır. Cepheden 6cm kadar dışarı

taşkınlık yapar. Portaldeki süsleme kuşakları türbe cephesi boyunca tanbura kadar devam eder. Burada iki adet kabara oldukça güzel işlenmiştir. Portaldeki ilk süsleme kuşağında, 7cm genişliğinde geometrik geçmeli sathi taş işçiliği görülür. 2cm lik bir bordürden sonra 21 ve 26cm den ibaret bitkisel süsleme elemanları vardır.

Türbenin portalı, dikdörtgen formludur. Portal, üç bordür kuşağı ile çevrilmiştir. Türbenin portalı cepheden dışarıya fazla bir taşkınlık yapmaz. Portaldeki bordürler cephede bir kaide üzerindeki gibi konumlanmıştır. Birinci bordür, düz bir silmeyle çevrilmiştir. Burada, sarmal bir şekilde geometrik geçme motiflerinin oluşturduğu bir kuşak bulunur. İkinci bordür birincisine göre biraz daha geniştir. Burada sathi bir şekilde işlenmiş geometrik geçme motifleri vardır. Bu motifin benzeri, Taşkınpaşa Medresesi' nin portalı ile, Taşkınpaşa Camisinin portallerinde de görülür. Üçüncü bordür kuşağı kapıya kadar yönelmiş verevine portale doğru girinti yapmıştır. Burada, saç örgüsü şeklinde helezonik bir motif yer alır. Bu bordürlerin yukarıda alt kısmında iki tane kabara vardır. Bunlar da, birbirinden farklı olarak yapılmıştır. Sağdaki kabara merkezinde sekiz kollu yıldızın şekillendirdiği geometrik motiflerden oluşurken, soldaki kabara, daha basit şekilli bir kompozisyon görülür. Türbenin girişi sivri kemerle içeriye alınmış, yekpare taştan oluşan basık kemerlidir. Kemer taşının üzerinde, merkezinde sekiz kollu yıldızların şekillendirdiği bir süsleme paneli vardır. Kemer başlangıçlarında ise gülbezek motifi görülür. Bunların devamındaki motifler silinmiştir.

Sivri kemerli kapıdan sonra türbenin sanduka kısmına geçilmektedir. Burası oldukça sadedir. Herhangi bir süsleme özelliği görülmez. Kapının bulunduğu bölüm haricinde diğer duvar yüzeylerinin tam ortasına 80cm genişliğinde, 112cm yüksekliğinde türbenin zemini ile aynı seviyede basık kemerli birer pencere açılmıştır. Türbe içten kubbe

ile örtölüdür. Kubbeye geöiş elemanı olarak tek parçadan oluşan üçgenler kullanılmıştır. Üçgenlerden güney tarafta bulunanların alt kısımlarında mukarnaslar görölür. Diğeri ikisi ise sadedir. Türbenin iöerisinde mermerden bir lahit sandukası vardır. Bu sanduka oldukça sadedir. Üzerinde herhangi bir süsleme yada yazı yoktur. Lahit tek parça taş halinde yapılmıştır. İöerisi oyularak boşaltılmıştır. Türbenin cenazelik bölümü türbenin mescid katıyla aynı seviyededir. Bölgenin yapım geleneğinden kaynaklanarak cenazelik kaya oyma bir mekan iöerisinde yapılmıştır. Türbenin doğusunda bulunan basamaklarla cenazelik bölümüne geçilir. Basamakların bir bölümü açıkta iken türbe ile aynı eksenin başladığı yerden itibaren kaya oyma mekan başlamaktadır. Buradan basamakla merdiven sahanlığına ve dört basamakla da cenazeliğinin giriş bölümüne ulaşılır. Merdiven sahanlığının üzeri tıpkı tonoz gibi kaya oyma olarak yapılmıştır. Cenazelik bölümünün kapısı basık kemerli olarak, zemininden 40cm kadar yüksekte yapılmıştır. 431x384cm ölçülerinde yer alan cenazelik bölümünün tam ortasında bir sanduka yer alır. Tavanı basık tonoz şeklindedir. Fakat fazla yüksek olmayıp basıktır. Cenazelik'deki sanduka, 256x150cm ölçülerinde demir profille koruma altına alınmıştır. Cenazeliğı güney duvarında yukarıya doğru uzanan bir mazgal delik vardır. Burası beden duvarlarının tam altında başlamaktadır.

Taşkınpaşa Türbesi gerek plan, gerekse form bakımından 14. yüzyılda Eratnalılar tarafından kullanılan özellikleri taşımaktadır. Kayseri ve çevresinde görölün kübik form üzerinin külahla örtölmesi bu türbe de de tekrarlanmıştır. Benzer örnekleri 14. yüzyıla tarihlediğimiz şah Kutluğ Hatun türbesi, Alaca Mescid Türbeleri bu formun diğeri temsilcileridir. Bu nedenle türbenin çağdaşı bu türbeler gibi 14. yüzyılda yapılmış olması muhtemeldir.

DİPNOTLAR:

1. Tahsin Özgüç, "Monuments of The Period of Taşkınpaşa's Principality", Atti Del Secondo Congresso Internazionale Di Arte Turca, Venezia 1963, Napoli 1965, s. 198
2. Oluş Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", Anadolu (Anatolia), XI, (Ankara 1969) s. 77

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 207-212

ÇİZİM NO: 67

YAPININ ADI: HIZIRBEY TÛRBESİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezine, 18km uzaklıkta bulunan Taşkınpaşa (Damsa) Köyü sınırları içerisinde. Taşkınpaşa külliyesinin kuzey doğusunda yer alır. Cami ile birlikte bir kompleks oluşturmaktadır.

YAPININ TARİHİ: Türbe içerisindeki sandukalar üzerinde yer alan kitabeye göre H. 752 (M. 1351) yılında vefat eden Hızır Bey adına yaptırılmıştır. Hızır Bey'in Eratna Beylerinden olduğu öğrenilmektedir(1). Türbenin içerisinde üç tane sanduka vardır. Bu sandukaların üzerinde çeşitli kitabeler bulunur. Bu sandukalardan birincisi H.752 (M. 1351) yılında vefat eden Hızır Bey sandukasıdır. Sanduka üzerinde şunlar yazılıdır;

Rabbihi ümmeh el merhum el mağfur Hızır Beğ nurullah ruha sene isneyn hamsune ve seb'a mie.

İkinci sanduka, Hasan isminde küçüklüğünden dolayı çocuk olası muhtemel birisine ait olup H. 750 (M. 1349) tarihlidir. Sanduka üzerinde şunlar yazılıdır;

Hazal kabri el merhum el mağfur Hasan nurullah kabrihi sene hamsune ve seb'a mie.

Üçüncü sanduka H. 752 (M. 1351) tarihlidir. İlyas Bey'e aittir. Sandukada şunlar yazılıdır;

Haza el kabrel merhum Ilyas Beğ nurullahi sene isneyn ham-sune ve seb'a mie.

Türbe 1961-1962 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarılmıştır.

YAPININ İNCELENMESİ: Türbe tamamen düzgün kesme taştan yapılmıştır. Altıgen planlı piramidal külahlı bir türbedir. Altıgenin her kenarı 360cm dir. Altıgen ayaklar içeri doğru 120° lik bir açıyla kırılmıştır. Türbe 180cm yüksekliğinde altıgen bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaide ile türbenin gövdesi birbirlerinden dışa doğru 15cm lik taşkın-lık yapan yuvarlak profilli iki silmeyle ayrılmıştır. Türbenin gövdesine güney cepheden iki taraflı dörder basamaklı merdivenlerle çıkılmaktadır. Basamakların kenarları alttan silmelerle yumuşatılmıştır.

Altıgen gövdenin üzerinde bulunan ayaklar sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Kemerler giriş bölümünde ve girişin sonundaki ayağın dış yüzünde mukarnaslı, diğerlerinde S profilli konsollara otur-maktadır. Kemerler arasında gergi çubuğu yoktur.

Güney cephedeki kemer iki sıralı örgüye sahiptir. Kemerin üstünde köşelerde içleri boş iki adet rozet vardır. Yine güneyde, giriş cephesinde kemerin ayaklarının başlangıcında birer sütunce bulunur. Sütunceler boğumlara bölünmüş ve bunlarda meandrlarla zenginleştirilmiştir. Gövde yine dışa doğru 15cm taşan bir profille bitmektedir.

1961 yılında yapılan onarımda Mahmut Akok'un projesine göre türbenin açık olan üst örtüsü altıgen piramidal külah ve içten kubbe ile tamamlanmıştır(1). Türbenin zemini tamamen kesme taş kaplıdır. Altıgen gövdenin ayaklarının üst kısmında mukarnas bingiler bulunmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan fotoğrafta türbenin sembolik bir kapısının olduğu ve batıdaki iki kemerin arasının pencereli

bir dolguyla kapatıldığı görülmektedir. Fakat onarım sırasında bu elemanlar kaldırılmıştır.

Türbenin, Oluş Arık tarafından gösterilen cenazelik katının izine rastlanılmamıştır(2). Dolayısıyla cenazeliğe nereden inildiği belli değildir. Bu durumda türbenin cenazeliğinin bulunmadığı görüşünü savunabiliriz. Türbenin içinde iki tane mermer sanduka bulunmaktadır. Sonradan buraya bir mermer sanduka daha konulmuştur(3). Sandukanın yanları sekizgen geçmeler ve mukarnaslarla süslenmiştir. İki başta kitabeler ve Ayet el-Kürsi yazılıdır. Ayrıca türbenin içinde kırık mezar taşı parçaları da vardır.

Bu türbe de Taşkınpaşa'daki diğer türbelerde görüldüğü üzere taşçı işaretlerine rastlanılmaz. Türbe süsleme bakımından oldukça zayıftır. Baldaken tarzda bir mimariye sahip olması, oldukça ilginçtir. Ürgüp şehir merkezinde görülen Altı Kapılı Türbe de aynı formda yapılmıştır. Bu formun en erken örnekleri 13. yüzyılda görülür. Benzer örnekleri arasında Karaman Karabaş Veli Türbesi, Niğde Dörtayak Türbesi, Kayseri Suyakanmış Hatun Türbeleri sayılabilir(4).

DİPNOTLAR:

1. Tahsin Özgüç, "Monuments of The Period of Taşkınpaşa's Principality", Atti Del Secondo Congresso Internazionale D'Arte Turca, Venezia 1963, Napoli 1965, s. 198
2. Oluş Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", Anadolu (Anatolia), XI, (Ankara, 1969,)s. 77
3. Anonim, Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar, Ankara, 1973, s. 33
4. A. Kılıcı, 14. ve 15. Yüzyıl baldaken tarzı Denen Türbeler, Ankara, 1992, s. 67, (Basılmamış yüksek lisans tezi)

KATOLOG NO: 3

RESİM NO: 213-217

ÇİZİM NO: 68-71

YAPININ ADI: TAŞKINPAŞA KESİKBAŞ TÜRBEİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçesinin 18km kuzey doğusunda Taşkınpaşa Köyündedir. Şahin Efendi Köy yolu üzerindedir. Yola yaklaşık 50m uzaklıktaki mezarlığın ortasındadır. Türbe çevresinde eski mezarlar bulunur. Çevresinde bulunan bu mezarların kitabelerinin hiç birisi okunamamıştır.

YAPININ TARİHİ: Türbenin kim tarafından ve hangi tarihte yapıldığını gösteren bir kitabesi yoktur. Bu sebeple kesin olarak yapılış tarihini belirlememiz mümkün değildir. Ancak Taşkınpaşa'nın genelde Karamanoğulları Beyliği döneminde imar olması nedeniyle bu türbenin de Taşkınpaşa'daki diğer çağdaşlarıyla beraber yapılmış olduğu düşünülebilir.

YAPININ İNCELENMESİ: Kesikbaş Türbesi, kesme taştan yapılmıştır. Ancak kubbe ile külah arasında dolgu malzemesi olarak moloz taş dolgu kullanılmıştır.

Türbe bugün toprakla kapanmış olmakla birlikte, zeminde, yer yer görülen izlerden geniş ve dikdörtgen formlu bir kaideye oturmaktadır. Türbe dıştan dışa 505x505 ölçülerinde kare planlıdır. Köşelerde bulunan kalın ayaklar arasındaki 70cm genişliğinde sivri kemerlerin araları açıktır. Türbenin üzeri içten kubbe dıştan dört köşe piramidal külahla örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak pandantifler kullanılmıştır. Cephelerde kemer sırasını oluşturan taşlar 2cm içeriden başlamaktadır. Türbe külahında yerden 335cm yükseklikte profilli saçak bulunur. Türbe'nin cephelerinde yer alan sivri kemerlerin içe doğru 1 cm girmesi, türbe içerisinde kemer yüzeyinde görülmektedir. Türbenin ortasında,

230x85cm ölçülerinde taş örölü bir sanduka mevcuttur. Sandukanın üzerinde moloz taş yığıntıları olup baş kısmında ise sarıklı bir taş vardır. Ancak üzerinde herhangi bir kitabe yoktur.

Türbenin ve mezarlığın bulunduğu alanın alt kısmı bugün soğuk hava deposu olarak kullanılmaktadır. Burada yapılan incelemede, cenazelik bölümünün izlerine rastlanılmamıştır. Bundan dolayı da türbede cenazelik bölümü yoktur.

Yukarıda da belirtildiği gibi türbenin özellikle Taşkınpaşa'da Karamanoğulları Beyliği döneminde imar faaliyetinin yoğunlaştığı dönemde yapılmış olduğu söylenebilir. Devir olarak da XIV. yüzyılı verebiliriz. Benzer örneklerine XIV. yüzyılda Karamanoğulları Döneminde rastlanılmaktadır. Bu tip yapıların içerisinde kübik formlu olup üzeri piramidal kûlahla örtölü tek yapı olması bakımından ilginçtir. Bununla birlikte gerek malzeme ve gerekse teknik bakımından Taşkınpaşa'daki diğer yapılarla benzerlik göstermektedir.

KATOLOG NO: 4

RESİM NO: 218-224

ÇİZİM NO: 72-73

YAPININ ADI: ALTI KAPILI TÜRBE

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde, Temenni Tepesinin doğusunda şehir merkezinin biraz dışındadır.

YAPININ TARİHİ: Türbenin kime ait olduğu ve hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir. Türbenin kitabe paneli bu gün boştur. Türbeye ilişkin herhangi bir kitabe de yoktur. Altı Kapılı Türbe olarak adlandırılan türbenin asıl adının ne olduğu ve kimin için yapıldığı da bilinmemektedir. Altıgen türbenin her cephesinde yeralan sivri kemerli açıklıktan dolayı bu isim verilmiştir.

YAPININ İNCELENMESİ: Türbe yukarıda belirtildiği gibi, bir kenarı 485cm gelen altıgen formda yapılmıştır. Yapı malzemesi olarak, sarı renkli düzgün kesme taş kullanılmıştır. Türbenin üst örtüsü bugün için yoktur. Ancak, türbe duvarının henüz bitiminde görülen taş örgüsündeki farklılık buranın örtü sisteminin olduğunu göstermektedir. Kuzey doğu köşede görülen mukarnaslı bingilerde bu görüşümüzü doğrular. Ancak örtü sisteminin nasıl olduğu ise belli değildir. Türbenin cenazelik bölümü yoktur. Buna karşılık cenazelikli türbelerde olduğu gibi sanduka kısmı zeminden 150cm yükseltilmiştir. Ayrıca kat araları da beden duvarlarından dış yüzeye taşkınlık yapan profilli bir silmeyle belirlenleştirilmiştir.

Sanduka kısmına iki gözlü beş basamaktan oluşan bir merdivenle ulaşılır. Basamaklar yekpare taşlardan yapılmış olup, altları içeri doğru kavislendirilmiştir. Sanduka bölümünün girişi, yapının sadeliğine ters düşecek şekildedir. Portal 155cm genişliğinde dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçevenin içinde sütuncelerin taşıdığı sivri bir

kemer bulunur. Bu sivri kemer sarı ve siyah renkli taşların birbirlerini nöbetleşe takibinden oluşur. Sivri kemerin tam altında bir kitabe yeri bulunmasına karşılık bugün burası boştur. Anlaşıldığı kadarıyla yapıyla ilgili olan buradaki kitabenin bugün ortada olmadığı kesindir. Türbenin girişi, basık kemerli formda, yekpare taştan yapılmıştır. Türbenin içerisinde, birbiriyle aynı ölçüde üç tane taş sanduka vardır. Bunların üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu sebeple bu sandukaların kime ait olduğunu tesbit etmemiz mümkün değildir. Yukarıda da belirtildiği gibi türbenin her kenarı ortasında 112cm genişliğinde etrafı ikinci bir kemer kuşağı ile bordürlendirilmiş sivri kemerli birer pencere vardır. Yapının üst örtüsünün nasıl olduğu belli olmamakla beraber sonradan örüldüğü tahmin edilen taş örtülü bölüm yukarıya doğru uzadıkça duvar iç yüzeyine doğru daralma yapmaktadır. Türbenin güney yüzünde mermi yarası izleri görülmektedir. İsyancıların buraya sığınmalarıyla çıkan çatışma sonucunda buradaki yaralar oluşmuştur.

Yukarıda belirtildiği gibi yapının kesin olarak hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Sözkonusu türbenin benzeri Kayseri'deki Suyakanmış Hatun Türbesi'dir. Bu türbenin de kesin yapılış tarihi belli değildir. Ancak mimari kuruluş olarak 13. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Yine Ürgüp yakınlarındaki Taşkınpaşa köyünde bulunan Hızır Bey türbesi de benzer formdadır. 1351-55 tarihlerinde yapıldığı belirtilen Hızır Bey Türbesi de altıgen formlu ve baldaken tarzındadır(1). Bu ve benzeri diğer örneklerden hareketle baldaken türbelerin XIV. yüzyıldan itibaren çoğalmaya başladığı kabul edilmektedir(2). Ancak yukarıda belirttiğimiz örneklerde, bu türbe formunun 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'da kullanılmaya başlanması, özellikle bu çevrede baldaken tarzında yapılan türbelerin rağbet görmesi nedeniyle Altı Kapılı Türbenin 14. yüzyılın ilk yarısına ait olabileceği fikrini kuvvetlendirmektedir.

Türbenin dışında olduğu gibi içinde de sadelik hakimdir. Sadece kuzey doğu köşede görülen mukarnasın dışında süsleme görülmez.

DİPNOTLAR:

1. Oluş Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", Anadolu (Anatolia), S. XI, (Ankara,1969), s. 72
2. Oluş Arık, agm, s. 95

KATOLOG NO: 5

RESİM NO: 225-232

ÇİZİM NO: 74-75

YAPININ ADI: RÜKNEDDİN KILIÇASLAN TÜRBESİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde tarihi, kentsel doku bulunan ve Temenni Tepesi olarak da adlandırılan bir tepe üzerinde yer almaktadır. Türbenin bulunduğu alan bütün Ürgüp'ün görünümüne hakimdir.

YAPININ TARİHİ: Türbe, Selçuklu ailesinden Kılıç Aslan adına yaptırılmıştır. IV. Rükneddin Kılıçaslan, Alaaddin Keykubat'la Ürgüp yakınlarında yaptığı savaşta şehit düşmüştü. Fakat mezarının neresi olduğu kesin olarak bilinmiyordu. Ürgüp halkı sultana izafeten daha sonra bu türbeyi yaptırmıştır. Türbenin yerinin kesin olarak bilinmemesi nedeniyle ulemadan bir kişinin önerisiyle sultanın ismi bir kağıdın üzerine yazılmış ve Temenni Tepesinden aşağı doğru bırakılarak, kağıdın düştüğü yer türbenin yapılacağı yer olarak belirlenmiştir. Böylece türbe Temenni Tepesine yapıldı. H. 1273 (M. 1857) tarihinde yaptırıldığı türbe içerisindeki sanduka başında bulunan kitabeden anlaşılmaktadır. Kitabeye ta'lik yazıyla mermer üzerine yaldızlı dört satır olarak yazılmıştır. Kitabede şunlar yazılıdır;

*Ki sultan namıdır biladen isimdir Hakan,
Bıaktım Pehlevî mahles hidayet senden ey sübhan
Emanettir iyalü evladlarım ancak sana (süb)han
Bu kapıda karar ettim medet Gazi Kılıç Aslan
Sene 1273*

Türbenin, Ürgüp Müzesi bahçesinde ayrıca bir kitabesi daha

vardır. Bu kitabe mermer üzerine yine ta'lik olarak yazılmıştır. Kitabede yukarıda belirtilen yapılaş amacı açıklanmıştır. Kitabede şunlar yazılıdır;

*Hüdaa ihsanıdır. Gazi bu Ürgübe karar etmiş
Muvaffak olmaz bir zat bu hayratı safa itsün
Hüda'nın rahına teslim bundan eyledim razi
Elti bezminde kaybolmuş ki bu saat eda itsün
Zaman-ı Hazreti Sultan el-Gazi Abdülmecid Hanın
Vezir-i Azam oldu muvaffak bina itsün
Bu arasın kala baki vefatın olmaya asla
Cihanda zikrola ismin kıyamete şifa itsün,
Kılıçaslan Gazinin ki ihya eyledi Allah
Küşad oldukça bu dergah-ı ibadullah dua itsün
Bu hayrat sahibinin dünyevi-uhrevi ola ma'mur
Ki sevk-i cenneti ala içinde pür daha itsün
Derununda vaz oldu iki lah-yı Resulullah
Okuyan Fatiha-i İhlas salavatiyle riva itsün
Muhammed Vecihi Paşadır bu hayrat eden inşa,
Pirine cennet firdevs aladan ata itsün
Bu aciz pehlev dai cihanda Ber Murad oldu,
Gayri saz oldu tarihin sela itsün
Sene H. 1268 (M. 1852)*

YAPININ İNCELENMESİ: Dört kenarı birbirine eşit yaklaşık kare bir alana oturan türbenin cenazelik bölümü yoktur. Mescid kısmından oluşan bölüm de; içerisinde kible yönünde bir mihrap ve bir de ahşap sanduka bulunmaktadır. Türbe tamamen kesme taştan inşa edilmiştir. Türbeye mihrapla aynı yönde bulunan dıştan, 108x140cm ölçülerinde

olan bir kapıyla girilmektedir. Kapı lentosu yekpare taştan ibaret olup bunun üzerine dekoratif amaçla yapılmış, mimari ve taşıyıcı fonksiyonu bulunmayan kaş kemer bulunmaktadır. Güney cephesinde bu kapı dışında iki pencere vardır. Pencerelerden batıda olanı dıştan 82x110cm ölçülerindedir. Diğer pencere ise 110x86cm ölçülere sahiptir. Pencere-ler içerden dışarıya doğru genişlemektedir. Pencere-lerin ikisi de dikdört-gen forma sahiptir. Ancak lentoları yekpare taştan yapılmış olup, üzerin-de hiç bir mimari görevi bulunmayan kaş kemerlerle hareketlendirilmeye çalışılmıştır. Kemerlerin uç noktasında birer rozet motifi bulunur.

Yapı içeride 445x450cm ölçülerine sahiptir. Duvarlar sıvalı de-ğildir. Kubbeye geçiş elemanı olarak yekpare taşların birbirini nöbetleşe takip ederek oluşturduğu basık kemerli tromplar kullanılmıştır. Trompla-rın tam üzerinde her biri diğerinden farklı olmak üzere ortada rozet di-ğer iki yanda ise sivri dişli geçmeler mevcuttur. Doğu duvarında tromp-larla aynı seviyede başlayan ve kubbe üzen-ği seviyesinde son bulan lambalık vardır. Lambalık taştan kabartma şeklinde alınlıklı olarak yapılmıştır. Ortasında ahşap bir kapak vardır.

Türbenin batısında orta akstan kuzeye doğru kaydırılmış bir gömme dolap vardır. Kapağı sonradan değiştirilmiştir. Dolap 70cm ge-nişliğinde 40cm derinliğindedir. Türbe içerisinde pencere kenarlarında yarım daire içerisine alınmış rozet süslemeler görülür. Bu süsleme pen-cerelerin lento ve sövesi boyunca devam eder (pencere-lerin alt kısmı hariç). Yarım dairelerden ortada bulunanı diğerlerine göre daha geniştir. Türbede bunların haricinde başka bir süslemeye rastlanılmaz.

Rükneddin Kılıçaslan Türbesi bölgede aynı türde yapılmış tür-belerin devamıdır. Benzeri örneklerin plan özelliklerini aynen devam et-tirmektedir. Gerçek bir mezar yapısı olmamasına karşın türbe yapıları-nın bütün özelliklerini taşır.

KATOLOG NO: 6

RESİM NO: 233-238

ÇİZİM NO: 76

YAPININ ADI: SOFULAR KÖYÜ - SOFU DEDE TÜRBEİ

YAPININ YERİ:Türbe, Ürgüp'ün 13km kuzey doğusunda Sofular köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Köyün biraz dışında eski mezarlığın içerisinde yer almaktadır. Türbe ilginç bir arazi yapısının üzerine kurulmuştur. Tamamen düz bir yamaç üzerindedir. Özellikle bu yamacın doğu tarafı da bu türbe içerisine dahil edilmiştir. Türbenin doğu tarafı türbeye giriş bölümü olarak şekillendirilmiştir. Ayrıca bu alanın aynı zamanda cami olarak da kullanıldığı belirtilmektedir.

YAPININ TARİHİ: Türbenin kime ait olduğu ve yapım tarihi belli değildir. Türbenin üzerinde herhangi bir kitabe yoktur. Ancak bu bölgedeki benzeri diğer türbelerle karşılaştırılınca 18.yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

YAPININ İNCELENMESİ: Kare planlı ve kubbeli türbenin kaidesi ve cenazeliği yoktur. Yapı malzemesi oldukça çeşitlidir. Genelde moloz taş kullanılmıştır. Kubbede dolgu malzemesi olarak moloz taş kullanılırken duvarda ve içerideki kemerlerde pek düzgün olmayan kesme taş kullanılmıştır.

Türbenin içerisinde kubbe ve duvarlar sıvanmıştır. Türbenin güney ve batı cephesi oldukça tahrip olmuştur. Yer yer içerideki kemerler de gözükmemektedir.

Türbeye doğuya bakan mermer bir kapıyla girilmektedir. Kapı basık kemerli olup etrafı bir bordürle çevrilidir. Girişte kapıdan sonra 220x250cm ölçülerinde üzeri hafif sivri tonozla örtülü bir koridor bulunmaktadır.

Türbe içten içe 423x390cm ölçülerindedir. Kubbe duvar içerisin-

deki kemerler üzerine kasnak olmaksızın doğrudan oturmaktadır. Ancak kubbe bileziği ile kubbenin eğiminin başlangıcı arasında bir mesafe bulunması kasnak izlenimini uyandırmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı olarak pendentifler kullanılmıştır. Beden duvarları içerisinde sivri kemerlerle takviye edilmiş böylece kubbenin yükü kemerlere taşıtırılmıştır. Türbenin içi, kubbenin dört tarafında birer tane olmak üzere toplam dört tane küçük tepe penceresi ile aydınlatılmıştır. Kubbenin tam tepesinde taş bir alem bulunmaktadır.

Türbenin içerisinde iki tane sanduka vardır. Sandukalardan birisi tahrip olmuştur. Sağlam olan sanduka türbenin ortasında yer almakta olup beton olarak yenilenmiştir. Diğer sanduka ise türbenin güney batı duvarına bitişik olarak yapılmış etrafı duvarla çevrili oldukça basittir. Türbenin esas sandukası ortadaki olmalıdır. Türbede süsleme elemanı yoktur.

Bu türbe, Ürgüp'te bulunan Rükneddin Kılıçaslan Türbesi ile gerek plan ve gerekse mimari özellikleri bakımından büyük benzerlik göstermektedir. Bu yapı da kare planlı ve üzeri kubbeye örtülüdür. Taş alemler de bu bölgenin bir özelliğidir. Bu özelliklerinden dolayı bu türbenin 18.yüzyıl ortalarında yapılmış olması muhtemeldir.

KATOLOG NO: 7

RESİM NO: 239-242

ÇİZİM NO: 77-78

YAPININ ADI: KARACAÖREN KÖYÜ TÜRBEİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 6km doğusunda yeralan Karacaviran Köyünün mezarlığındadır. Ürgüp-Kayseri yolu üzerinde yer alır.

YAPININ TARİHİ: Türbe içinde sanduka üzerinde yeralan kitabeğe göre H. 1289 (M. 1872) tarihinde yapılmıştır.

Türbenin kim için yapıldığı ve yapılış tarihi belli değildir.

YAPININ İNCELENMESİ: Kare planlı ve kubbeli türbenin kaidesi ve cenazeliği yoktur. Yapı malzemesi olarak düzgün moloz taş kullanılmıştır ve yakın zamanımızda da derzleri çimento ile sıvanarak kapatılmıştır.

Türbeye doğuya bakan düz lentolu kapı ile girilmektedir. Türbe içten içe 440x450cm ölçülerindedir. Basık kubbe kare gövde üzerine kasnak olmaksızın doğrudan oturmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı olarak pandantifler kullanılmıştır. Kubbe içeri de silme olmaksızın gövdeye otururken, dışarda kenarlardan yaklaşık 15cm kadar taşan saçak oluşturmaktadır. Kubbenin üst bölümünde ise taş bir alem bulunmaktadır. Türbenin içi güneye bakan mazgal bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Sandukalar türbenin batı duvarına bitişik olarak yapılmış ve taş duvarla yükseltilerek başına, baş taşları yerleştirilmiştir. Bunlardan anlaşıldığı kadarıyla türbenin iki kişiye ait olduğu kesindir. Fakat kimlere ait olduklarını tesbit etmemiz mümkün değildir. Türbede herhangi bir süsleme elemanı bulunmamaktadır.

Türbede yapılış tarihini gösteren herhangi bir kitabe olmaması nedeniyle kesin olarak tarihleyemiyoruz. Ancak sanduka üzerindeki ta-

rihlere göre H. 1289 (M.1872) tarihinde yaptırıldığı kesindir.

Bu Türbe Ürgüp'te bulunan Rükneddin Kılıçaslan türbesiyle gerek plan ve gerekse kuruluş bakımından büyük benzerlikler göstermektedir. Her iki yapı da kare planlı ve üzeri kubbeyle örtülüdür. Kullanılan taş alemler ise yörede bir geleneğin devamıdır. Türbenin süsleme bakımından zayıf oluşu bu türbenin de yöre geleneğine bağlı kaldığını göstermektedir.

C- HAMAMLAR

KATOLOG NO: 1

RESİM NO: 243-254

ÇİZİM NO: 79

YAPININ ADI: ÜRGÜP ESKİ HAMAM

YAPININ YERİ: Ürgüp'te şehir merkezindedir. Davutağa Mahallesi Esatağa sokakta yer alır. Temenni Tepesinin doğusundadır. Sivil mimarlık örneklerinin yoğun olarak bulunduğu eski kent dokusu üzerindedir. Özellikle hamam ve çevresi yoğun bir iskan görmüş olmakla birlikte. Bölgenin afete maruz kalması nedeniyle bugün tamamen terk edilmiştir. Eski Hamam tekli hamam olarak yapılmıştır. Hamamın bulunduğu bölümde kaya yuvarlanması ve erozyon nedeniyle batı cephesi tamamen kapatılmıştır. Güney cephesinde derin bir yar olmakla birlikte, bugün için hamama geçişi sağlayan açıklık mevcuttur.

YAPININ TARİHİ: Hamamın kesin olarak hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Kesin olarak bilinmemekle birlikte 18. yüzyıla tarihllemek mümkündür.

YAPININ İNCELENMESİ: Hamam tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme yumuşak tüftür. Bugün tamamen harap vaziyette olan hamam girişinin kesin olarak neresi olduğu belli değildir. Hamamın güneyinde önünde bir çeşme vardır. Ancak bu çeşmenin de kitabesi sökülmüştür. Güney cephesi oldukça yüksek formudur. Doğru cephesinde soyunmalık bölümüne bitişik bir konut vardır.

Hamamın soyunmalık bölümüne, güneye bakan cephedeki açıklıktan geçilerek girilmektedir. Burada çeşmenin tam üzerinde bulunan açıklığın pencere olduğu kesindir. Çünkü içeriye doğru genişleterek açılmakta ve ölçüleri de bir kapı için yeterli değildir. Hamamın güney

doğu köşesinde yer alan açıklık bugün için tahrip olmuştur. Ancak burasının hamama ait kapı olduğu kesindir. Hatta kapı üzerinde kitabe yeri de bulunmaktadır. Fakat burasının yol kotunun altında kalması nedeniyle girişinin nasıl sağlandığını ve ulaşıldığını belirlemek mümkün değildir. Ancak, giriş buraysa mutlaka buraya ulaşımı sağlayacak bir düzenleme olmalıdır. Bunu anlamak için hamam ve çevresinde araştırma hafriyatının yapılması gerekmektedir. Hamam soyunmalığına geçit veren bölüm 100cm genişliğinde ve yaklaşık 130cm yüksekliğindedir. Soyunmalık 677x675cm ölçülerinde kare bir mekandır. Üzeri doğrudan beden duvarlarına oturan kubbeye örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak köşelerde sivri kemerli tromplar kullanılmıştır. Trompları oluşturan kemerler duvar yüzeyleri boyunca da devam etmektedir. Böylece duvarların taşıyıcı etkisi biraz olsun azaltılmaya çalışılmıştır. Kubbenin ortasında bugün taşla örülerek kapatılmış bir açıklık vardır. Kubbe eteklerinde tıpkı şehir hamamında olduğu gibi güneye doğru bakan bir pencere bulunmaktadır. Kubbe yüzeyindeki sıva kalıntılarından tütün alçı karışımı ile sıvandığını belirliyoruz. Soyunmalık bölümünün batı duvarının kuzey köşesinde bir niş ve kemerli bir geçiş bölümü yer almaktadır. Ancak toprakla iyice dolması nedeniyle bu bölümün nereye açıldığını belirlemek zordur. Bununla birlikte, hamamın çevresiyle olan durumuna bakıldığında yola doğru yönelmiş olması ve pencere formunda olmayışı nedeniyle hamamın orijinal girişinin olabileceği görüşündeyiz. Soyunmalık bölümünde zemin bugün için yerden 10cm kadar yükseltilmiştir.

Soyunmalığın güney doğu köşesinde trompun başlangıcının tam altındaki iki bölümlü taştan sivri kemerli bir kapıyla ılıklik bölümüne geçilmektedir. ılıklik bölümü, iki sivri kemerle birbirinden ayrılmış üç bölümden oluşmaktadır. Burası 581x200cm ölçülerindedir. Girişin bulunduğu bölümün üzeri tekne tonozludur. Tavanın ortasında altışar gözlü

bir bölüm bulunmaktadır. Burası da tekne tonozla örtülmüştür. Ancak mekanın kare olması nedeniyle tekne üzeri de kare ışıklıklı olarak yapılmış ve bunların tam aralarına gelen yerde de bir ışıklık deliği açılmıştır. Girişin solunda bulunan bölüm biraz daha dar olup 143x200cm ölçülerindedir. Buranın da üzeri tekne tavanla örtülmüştür. Ancak formu diğerlerinden farklı olup, tek sıra dikine ışıklıklıdır. Ilıklık bölümünü birbirinden ayıran kemerlerden batıda olanı diğerine göre daha geniş olup üzerinde kemer başlangıcında palmet süslemesi vardır. Diğerleri ise oldukça sadedir. Kemerlerde ve duvar yüzeyindeki izlerden burada da sıvanın kullanılmış olduğunu öğreniyoruz. Ilıklıktan, tıpkı ilıklığın geçişine benzeyen bir kapıyla sıcaklığa geçilmekteyse de, bugün için sıcaklık bölümünün toprakla dolu olması nedeniyle girilememiştir. Ancak sıcaklık bölümünün dışardan bakıldığında tek kubeyle örtülmüş bir bölümden oluştuğu ve kubbenin üzerinin de tuğla örgü malzemesiyle kapatılmış olduğunu görüyoruz.

Hamam hakkında hiç bir kayıt bulunamamakla birlikte yapının şekillenışı bize bilgi vermektedir. Hamamın içerisinde ilıklıkta görülen alçıdan palmetvari süslemenin ilk olarak 18. yüzyılda görüldüğü bilinmektedir. Bu nedenle hamamın 18. yüzyılda yapılmış olabileceği kanaatindeyiz. Hamamın sıcaklık bölümüne girilememesi nedeniyle planı belli değildir. Ancak üst örtü sisteminden anlaşıldığı kadar, dört eyvanlı köşe hücreli plan tipinde yapılmıştır. Sofanın üzerini örten kubbe bugün açıktır. Osmanlı Dönemi Hamamlarında bu plan tipi oldukça sık kullanılmıştır(1).

DİPNOTLAR:

1. S. Eyice, "İznik'te Büyük Hamam ve Osmanlı Dönemi Hamamları Hakkında Bir Deneme", Tarih Dergisi, S. 3, (1960) s.108

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 255-271

ÇİZİM NO: 80

YAPININ ADI: ÜRGÜP ŞEHİR HAMAMI

YAPININ YERİ: Ürgüp'te şehir merkezinde, İstiklal Caddesi üzerindedir. Şehir hamamı, Ürgüp'te kentsel dokunun oldukça yoğun olduğu, Eski Mahalle'de yer alır. Hamam caddeye doğru düz bir alan üzerine kurulmuştur. Fakat arka tarafında tüf kaya oyma mekanlar bulunmaktadır. Hamamın arkasındaki bu doğal yapıdan faydalanılarak Külhanı kaya oyma mekan içerisine yerleştirilmiştir. Külhanın üzerinden ise ara sokaklara devam eden bir yol geçmektedir.

YAPININ TARİHİ: Şehir hamamının üzerindeki Karamanlıca kitabeye göre, 1900 yılında temeli atılmış 1902 yılında işletilmeye başlanmıştır.

Kitabenin Karamanlıcası şöyledir:

ΑΣΡΗΣΥΛΤΑΝΗ ΧΑΜΙΑΙ ΣΑΝΙ

ΦΑΧΡΗ ΑΛΕΜΔΙΡ ΔΕΗΡΙΝ ΣΑΔΜΑΝΙ

ΣΑΥΕΣΙΝΔΕ ΙΝΣΑ ΟΛΔΗΠΥ ΧΑΜΑΜ

ΠΙΔΠΠΓ ΠΥΓΓΥΡΑΗ ΕΒΛΑΔΗ ΒΑΤΑΝ

ΙΑΝΕΣΙΝ ΠΥΓΑΛΑΝ ΚΕΡΕΚ ΤΑΣΡΑΔΑΝ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΧΑΤΖΙ ΣΑΒΒΑ ΕΣΕΡΙ

ΓΑΛΕΤΑΙΡΙΡ ΕΣΕΡ ΕΧΛΙ ΧΟΨΝΕΡΙ

ΕΘΕΜΕΝ 1900

Kitabenin Türkçe transkripsiyonu şu şekildedir:

*Asrı sultan-ı hamili sani
Fahri alemdir dehrin sadmani
Sayesinde inşa oldu bu hamam
..... bu gılrın evladı vatan
lyanesin bu galan gerek taşradan
Haralampos hatzı savva eseri
Hallettirir eser ehli hoyneri
Etemen 1900*

YAPININ İNCELENMESİ: Hamam tamamen düzgün kesme taştan yapılmıştır. Kesme taş malzeme bu yöreye ait olmayıp dışarıdan getirilmiştir. Hamamın soyunmalığında gözenekli tuf taşı kullanılmıştır. Duvarlarında ise, daha sert taş malzeme kullanılmıştır. Soyunmalığın güney ve doğuya bakan cephelerinde kullanılan taş malzeme oldukça düzgün orantılı iken diğer cephelerde kullanılan taş malzemelerde bu orantı görülmez. Hamamda, tuğla hiç kullanılmamıştır. Cehennemlik bölümündeki ayaklarda dahi taş malzeme kullanılmıştır. Bunlar genelde tek parça olmakla birlikte, iki parçalı olanları da mevcuttur.

Şehir Hamamı, Ürgüp'te tek hamam olarak Barok üslupta inşa edilmiştir. Hamamın cephesi İstiklal caddesine doğru bakmakta ve buraya da bir kapı açılmaktaydı. Ancak daha sonraları doğu tarafına eklenen iki oda ve bir koridorla girişin yönü değiştirilmiştir. Buna neden olarak, Anadolu Türk Hamamlarının geleneğine bağlayabiliriz. Bilindiği gibi, Türk Hamamlarında, özellikle kadınların kullandığı hamamlarda, giriş ara sokaklara bakmaktadır. Bu hamamında belirli günlerde kadınlara hizmet vermesinden dolayı böyle bir düzenlemeye gidilmiş olabileceği

düşünülebilir. Hamamın güney doğu cephesi, en dikkat çekici bölümdür. Bu cephede portal 8cm kadar beden duvarlarından dışarı doğru taşkınlık yapar. Daha sonra ise derin bir niş halinde içeri doğru girmektedir. Portal basit bir bordürle dikdörtgen çerçeve içerisinde vurgulanmıştır. Portal dışarıdan içeriye doğru 51cm lik bir girinti yapar. Burası yuvarlak kemerle kapatılmıştır. Kemerlerin başlangıç noktalarında, plaster başlıkları bulunur. Kemerin kilit taşının tam üzerinde 187x85cm ölçülerinde etrafı bir bordürle çevrilmiş mermer kitabe yer almaktadır.

Portalin içerisinde 113cm genişliğindeki bugün kullanılmayan basık kemerli bir kapı yer almaktadır. kapının üzerinde ise oval formu bir pencere vardır. Pencerenin etrafı yine basit bordür kuşakları ile çevrilmiştir. Cephede görülen portaldeki bu çıkıntı üst örtünün şekillenmesini de etkilemiştir. Saçakların şekillenişindeki fark, dönemin mimari etkileşimi nedeniyle yola doğru esnetilerek verilmiştir. Böylece Barok mimarisinin bir esprisi de cephede oluşturulmuştur. Portalin iki yanında 76x155cm ölçülerinde birer pencere vardır. Cephede dikkati çeken diğer bir eleman da, soyunmalık duvarların köşesinde yer alan, ağırlık kuleleridir. Bunlar da plasterli olarak yapılmıştır. Bu cephede yer alan ve doğudaki eklentinin parçası olan bölüm ise, hamamın ön cephe hattından 38cm kadar önde yapılmıştır. Burada da yine diğerlerine göre biraz daha dikkat çekici 38x165cm ölçüsünde bir pencere vardır. Pencere kenarları bordürlü ve üst kısımda plaster çıkmaları görülür. Saçaklar ise düzdür.

Hamamın doğu cephesi bugün hamama girişte kullanılan cephe olup, simetrik bir düzene sahiptir. Bu cephede girişin yanlarında ikişer tane olmak üzere 83x165cm ölçülerinde toplam dört pencere vardır. Soyunmalığın girişi yapının tam ortasında, basık kemerlidir. Giriş bölümü 94cm genişliğinde olup, kemer saçak seviyesinde bitmektedir. Ha-

mamın soyunmalığına sonradan ilave edilen bu bölüme, 94cm genişliğindeki bir kapıyla girilmektedir. Kapının devamında yuvarlak tonozlu 315cm genişliğinde bir koridor yer almaktadır. Koridorla aynı genişlikte olan bir kapıyla hamamın soyunmalık bölümüne geçilmektedir. Soyunmalık 725x710cm ölçülerinde kare bir mekandır. Üzeri kubbeyle örtülmüştür. Kubbe, kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına oturmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı olarak, soyunmalıkta içeri doğru çıkıntı yapan, ayakların taşıdığı silmeli başlıklara oturan yuvarlak kemerli tromplar kullanılmıştır. Trompların kemer aralarında gergi çubuğu vardır. Kubbenin eteklerinde, bilezik kısmının üzerinde, ışıklandırma amacıyla açılmış basık kemerli pencere açıklıkları mevcuttur. Ancak bu açıklıklar daha sonraları örülerek kapatılmıştır. Soyunmalık içerisinde, tam ortada, bir sebilli havuz mevcuttur. Bu havuz betonarme olarak sonradan yapılmıştır. Ancak ortasında yekpare mermerden yapılmış emzikli sebilin orijinal özelliklerini taşımaktadır. Girişin iki yanında, sonradan yapılan odalara geçilen 70cm genişliğinde birer kapı bulunmaktadır. Odalardan kuzeyde olanı 230x278cm ölçülerindedir. Diğer oda ise 340x289cm ölçülerindedir. Soyunmalıkta kubbe beden duvarlarından ayrılmış plaster başlıklı ayaklara oturmaktadır. Soyunmalığın esas girişi ile ılıkliğe girişi sağlayan bölümde, ayakların arası doldurulduğundan düz duvar şeklindedir. Ayaklar arasına kemerlerin yerleştirilmiş olması, duvarların taşıyıcı özelliğini tamamen ortadan kaldırmıştır. Böylece kubbenin bütün yükü ayaklara taşıttırılmıştır. Soyunmalık içerisinde, sonradan yapılmış 195cm genişliğinde, beş soyunma hücresi mevcuttur.

Hamamın ılıklik kısmına 68cm genişliğindeki bir kapıdan girilmektedir. Giriş bölümünden derin bir koridorla ılıkliğe ulaşılmaktadır. Koridorun ortasında bir havalandırma bacası (davlumbaz) vardır. Soyunmalıktan sıcaklığa geçit veren kapının üzerinde yer alan bu havalan-

dırma bacaları Osmanlı Dönemi Hamamlarının değişmez detaylarıdır. Ilıklık bölümü, birbirleriyle hemen hemen aynı ölçülerde üzerleri doğrudan beden duvarlarına oturan, kubbelerle örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak pendentif kullanılmıştır. Girişten sonra hemen geçilen ilk bölüm 241x248cm ölçüsündedir. Girişin solunda 84x169cm genişliğinde, bir seki mevcuttur. Girişin sağında yer alan ikinci kubbeli oda ise bu bölüme göre zemini bir basamak yükseltilmiştir. Buraya 60cm genişliğinde yuvarlak kemerli bir kapıyla girilir. Bu bölümde hamamın tuvaletleri yer almaktadır. Buranın üzeri de kasnak olmaksızın doğrudan kubbeyle örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak pendentifler görülür. Bu bölüm içerisinde duvarlarla birbirinden ayrılmış iki tuvalet yer almaktadır.

Girişe göre solda bulunan ılıklığın üçüncü odası ise 266x239cm ölçülerindedir. Buraya da yine yuvarlak kemerli, 64 cm genişliğindeki bir kapıyla girilmektedir. Girişin sağında yer alan duvar yüzeyi boyunca, 60cm genişliğinde bir seki görülür. Bu odanın üzeri de kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına oturan bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak pendentif kullanılmıştır. Ilıklık bölümünde aydınlatma, kubbelerin çeşitli yerlerine açılan cam fanuslarla sağlanmıştır.

Ilıklığın orta bölümünde yer alan 58cm genişliğindeki basık kemerli bir kapıyla hamamın sıcaklık bölümüne girilir. Hamamın sıcaklık bölümü, S. Eyice'nin tipolojisini yaptığı dört eyvanlı, köşe hücreli plan tipindedir(1). Sıcaklığın ortasında sekizgen bir göbek taşı mevcuttur. Sıcaklık bölümünde sofanın üzeri kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına oturan bir kubbeyle örtülmüştür. Çokgen bir taban alanı oluşturulmuş olması nedeniyle kubbeye geçiş elemanı kullanılmamıştır. Kubbe kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına oturmaktadır.

Giriş eyvanı basık tonozlu olup eyvanın sofaya açılan bölümü destek kemerlidir. Girişin hemen sağında 68x154cm ölçüsünde bir seki vardır. Sıcaklık bölümünün en dikkat çekici unsuru halvetlerin giriş bölümleridir. Halvetlerin kapıları sofaya doğru açılmaktadır. Giriş kapıları yörede sivil mimarlık örneklerinde kullanılan avlu kapılarının formunda yapılmıştır. Girişlerde düzgün bir geçiş ve bunun üzerinde profil içerisine alınmış yelpaze motifi görülür. Kapılarda görülen bu özellik hamama ayrı bir hava katmıştır. Girişin hemen sağında yer alan birinci oda 222x236cm ölçülerindedir. Üzeri kubbeyle örtülmüştür. Kubbeyle geçiş elemanı olarak pandantif kullanılmıştır. Kubbede kasnak kullanılmamıştır. İçeride iki duvar yüzeyi boyunca 65cm genişliğinde seki vardır. Her duvar yüzeyine bir kurna yerleştirilmiştir.

Birinci odanın hemen devamında yer alan eyvan 280x200cm ölçülerindedir. Yuvarlak tonozla örtülmüştür. Tonozun bitiminde destek kemeri vardır. Eyvanın üç tarafı boyunca sekiler yer almakta ve her duvar yüzeyine de bir kurna yerleştirilmiştir.

Eyvanın devamında yer alan ikinci oda 348x238cm ölçülerindedir. Bu odanın dikdörtgen mekana sahip olması nedeniyle diğer odalardan bir takım farklılıklara sahiptir. Halvetin içerisi girişe doğru 52.5cm genişliğinde sivri kemerle iki bölüme ayrılmıştır. Kemerin bölmesiyle geniş kalan taraf kubbeyle örtülmüş geçiş elemanı olarak da pandantif kullanılmıştır. Kemerin böldüğü bölüm ise sivri tonozla örtülmüştür. Kubbe burada da kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına oturmaktadır. Kubbe üzerindeki cam fanuslarla içerisi aydınlatılmıştır. Hamamın duvarları boyunca yerleştirilmiş sekiler bulunmaktadır. Her duvar yüzeyinin ortasına gelecek şekilde bir kurna yerleştirilmiştir.

Odanın solunda yer alan eyvan bölümü farklı olarak duvar örgüsüyle kapatılmış ve su deposu olarak kullanılmaktadır. Deponun içe-

risi de tıpkı diğer eyvanlar gibi yuvarlak tonozludur. Anadolu Türk Hamamlarında su deposu ayrı bir bölüm halinde sıcaklık duvarları boyunca uzanırken burada, sıcaklık eyvanı içerisinde değerlendirerek farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Su deposunun hemen önünde ise, sonradan yapılmış ahşap bir bölüm vardır. Deponun solunda bulunan hamamın ikinci büyük odası da tıpkı diğer odanın formunda yapılmıştır. Yani üst örtü kemerle ikiye bölünmüş geniş (kare) olan bölüm, kubbe ile dar olan bölüm ise sivri tonozla örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak pantiif kullanılmıştır. Bu odada 349x238cm ölçülerindedir. Odanın iki duvar yüzeyi boyunca 89cm genişliğinde oturma sekisi yerleştirilmiştir. Halvetin sağında, hamamın eyvanlarından biri vardır. Bu eyvan da yuvarlak tonozludur. Sofaya bakan tarafında yuvarlak kemerle desteklenmiştir. Bu eyvan 200x277cm ölçülerindedir. Eyvanın üç tarafına oturma sekileri ve her sekinin ortasına da bir tane olmak üzere bir kurna yerleştirilmiştir.

Sıcaklıkta bulunan son oda, kare şeklinde olup, tıpkı girişin hemen yanında yer alan diğer odanın formuna sahiptir. Buranın üzeri de yine tek kubbeyle örtülmüştür. Kubbeye geçiş elemanı olarak da pantiif kullanılmıştır. Kubbede kasnak yoktur. Odanın içerisinde batı ve güney duvarları boyunca yıkanma sekileri yer alır. Bunların herbirinin yüzeyinde de bir kurna bulunur. Odanın aydınlatılmasında tıpkı diğer odalarda olduğu gibi kubbedeki cam fânuslu deliklerden yararlanılmıştır.

Hamamın sıcak su deposu belirttiğimiz gibi eyvanın bir bölmesinin kapatılmasıyla elde edilmiştir. Bu diğer hamamlardan ayrılan bir özelliktir. Hamamın külhanı topografik yapı nedeniyle kayalık bir bölüme rastlamış ve bu kayalık alanda mimari yapı bünyesinde değerlendirilmiştir. Külhan bugün için harap olmakla birlikte planını tesbit etmemiz mümkündür. Burası hamamın eyvan duvarlarının devamı olan ve eyvan

açıklığında iki yuvarlak kemerle üç bölüme ayrılmış üzerleri de tonozla kapatılmıştır. Tonozlar güneyde hamama dayanırken kuzeyde tabi kayalıkların içerisine yerleştirilmiştir. Hatta mekan kazanmak amacıyla da kayalar yolun altına kadar oyulmuştur.

Cehennemliğin girişi biraz daha düşük kottadır. Burası basık kemer içerisine alınmıştır. Cehennemliğe ise düz atkılı bir kapıyla geçilmektedir.

Hamam genel olarak oldukça sadedir. En gösterişli bölümü Barok Mimarisinin bir katkısı olan soyunmalıkta bordürlerde ve cephe düzenlemesinde görülür. Böylece biraz da olsa hamamın cephe düzenine hareketlilik sağlamıştır. Hamamın cephe düzenlemesinde sadece Barok Mimarisinin etkileşimi değil aynı zamanda, Neoklasik üslup ta kendini hissettirmektedir. Özellikle pencere bordürlerinde bu görülür. Diğer taraftan köşelerdeki kulelerde ve bu gün kullanılmayan portalin şekillenişinde ise tamamen Barok üslup hakimdir.

Barok ve Neoklasik üsluplarını yansıtan hamam Osmanlı-Türk Hamamlarının, 20 yy başındaki farklı bir denemesi olmakla birlikte, temelde Türk Hamamlarının bütün özelliklerini yansıtmaktadır. Hamamın en dikkati çeken bölümü plan sistemindeki su deposunun, eyvanlardan birinin içerisinde yer almasıdır.

DİPNOTLAR:

1. S. Eyice, "İznik'te Büyük Hamam ve Osmanlı Dönemi Hamamları Hakkında Bir Deneme", Tarih Dergisi, S. 3, (1960) s.108

C- HANLAR

KATALOG NO: 1

RESİM NO: 272-286

ÇİZİM NO: 81-85

YAPININ ADI: SARI HAN

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 7km kuzeyinde Avanos yakınlarındadır. Hanın doğusundan Damsa Çayı geçmektedir. Sarı Han, Avanos ilçe merkezine daha yakın olması nedeniyle genellikle Avanos Sarı Han olarak adlandırılmıştır. Ancak han Ürgüp ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Sarı Han Damsa Vadisinin devamı olan vadinin üzerinde düzlük bir alanda yer almaktadır. Eski İpek Yolu güzergahı buradan sonra ikiye ayrılarak biri Ürgüp üzerinden Niğde'ye diğeri ise Aksaray üzerinden Konya'ya ulaşmaktadır. Kervansaray tam bu yolların kavşak noktasındadır. Ürgüp yolundan Niğde'ye giden kervan yolu üzerindeki kervansarayların büyük çoğunluğu yıkılmıştır.

YAPININ TARİHİ: Kervansaray iç avludan kapalı bölüme geçişi sağlayan portal üzerindeki mermer kitabesinde "El-Şükrullah" kelimesinin ebced hesabına göre H. 616 (M. 1219) tarihlenmektedir. Ancak bazı araştırmacılar kervansarayın bu şekilde tarihlendirilmesinin ebced formülüyle izahının olmadığını belirtmektedirler(1). Yapı bununla birlikte 13. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreğine tarihlendirilebilir. Çünkü aynı yol güzergahı üzerinde bulunan diğer yapıların tarihleri de bu devre rastlamaktadır. Sarı Han'dan önce gelen Tekgöz Köprüsü de yine 13. yüzyıl ilk yarısına aittir. Aksaray yolu üzerindeki Ağzıkara Han Kervansaray'da yine 13. yüzyıl ilk yarısına tarihlendirilmektedir.

YAPININ İNCELENMESİ: Kervansaray, Anadolu Türk Hanları

içerisinde açık ve kapalı bölümlerden oluşan plan tipinde yapılmıştır. Tamamen kesme taştan inşa edilmiştir. Avanos taşı denilen bu taş malzeme, Avanos yakınlarındaki bir taş ocağından çıkarılmaktaydı. Kervansarayın taşları daha sonraları bugün Avanos ilçe merkezinde bulunan Kızılırmak üzerinde köprü yapılması amacıyla 1940 senesinde taşınmıştır. Bu tarihe kadar sağlam olan kervansaray bu tarihten sonra hızla aşınmış ve tahrip olmuştur. Koruyucu duvarları tamamen ortadan kalkmıştır. Kervansarayda daha sonraları Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce büyük bir onarım yapılmış 1991 senesinde tamamen onarım bitmiştir. Sarı Han bugüne kadar bir çok defa yayınlanmıştır(2). Bu çalışmamızda Sarı Hanın restorasyon sonrası durumunun tesbit edilerek değerlendirmesi yapılmıştır.

Sarı Han bulunduğu vadiye göre doğu batı istikametinde yerleştirilmiştir. Sarı Han'ın güney cephesi açık ve kapalı bölümlerin kademelenendirildiği iki bölümden oluşur. Bu cephe 6677cm uzunluğundadır. Açık bölüm 3561, kapalı bölüm ise 3106cm dir. Bu cephe doğusunda biri altıgen gövdeli diğerleri kare olmak üzere beş adet payanda ile desteklenmiştir. Doğu ve batıdaki payandalar beden duvarlarından dışarı doğru epeyce bir taşkınlık yapmaktadır. Kervansarayın batı cephesi kapalı bölümün cephesidir. Burası 325cm uzunluğunda olup kapalı bölümün üst örtü sistemini destekleyen kemer sıraları hizasında bir üçgen payanda ile desteklenmiştir. Kervansarayın kuzey cephesi 6841cm uzunluğundadır. Kuzey cephede, açık bölüm 3904cm kapalı bölüm ise 2937cm dir. Bu cephede doğu batı ve bir de açık bölüm ile kapalı bölümün kesiştiği yerde olmak üzere üç tane çokgen payanda vardır. Bunların haricinde birer tane de cephe ortasına yerleştirilmiştir. Kervansarayın en hareketli cephesi kuzey cephesidir. Bu cepheye hareketlilik kazandıran portal cepheden dışarı doğru 220cm taşkınlık yapmaktadır.

Portal cephesi oldukça sathi bir taş işçiliği ile bezenmiştir. 1991 onarımında portalde bazı değişiklikler yapılmıştır. Kervansarayın portalı 398cm genişliğindedir. Portalin yaklaşık 540cm yüksekliğe kadar olan bölümü orjinaldir. Bu bölümden sonrası ise tamamen restorasyon çalışmaları ile yenilenmiştir. Portalin üst örtüsünün nasıl olduğu bilinmemekle birlikte tamamlanmıştır. Portal oldukça gösterişlidir. Portal kemeri iki farklı renkteki taşların geçmeli olarak birbirini takibiyle oluşmaktadır. Portal çevresinde değişik motiflerden oluşan süsleme kuşakları görülür. Birinci süsleme kuşağı sağlam motiflerden oluşan geometrik bir kompozisyondur. Bu kısımda görülen süsleme kuşağı oldukça dardır. Bu bordürden sonra içeri doğru 10cm girinti yapan dik saç örgüsü motifi vardır. Bunun devamında ise genellikle hanların portal süslemelerinde görülen 32cm lik bir bordür bulunur. Burada birbirini farklı eksenlerde kesen ve içerideki portale doğru kabartılmış, yarım yıldız motifleri işlenmiştir. Bunların devamında ise 85cm genişliğinde ve sathi olarak işlenmiş geometrik motifler vardır. Bunlar sekiz kollu yıldızların birbirleriyle kesişerek oluşturduğu formda yapılmıştır. Portalin en geniş bordürü burasıdır. Bu bordürden sonra içeriye 10cm lik bir girinti yapan farklı nitelikte verevine yerleştirilmiş 2cm lik geometrik desenli bir bordür devam eder. Bordürün devamında kübik başlıklı sütunceler vardır. Sütuncelerin üzerinde tıpkı birinci bordürde işlendiği gibi geometrik sarmal motifi bütün sütünce üzerini kaplamaktadır. Portaldeki süsleme bordürlerinin devamında ise karşılıklı olarak yerleştirilmiş küçük birer mihrabiye vardır. Bunların etrafı geometrik desenli bordür kuşağı ile çerçevelenmiştir. Portalin üzerinde plastik etkisi fazla olan kavsaralar görülür. Kavsaraların altındaki bordürde ise sekizgen yıldızların formlandığı, geometrik bir süsleme kuşağı yer alır. Bunun tam altında ise basık kemerli giriş vardır. Portalden geçildikten sonra 506x315cm ölçülerinde eyvan şeklinde bir hole

girilir. Bu holün iki tarafında 40cm derinliğinde 260cm genişliğinde basık kemerli birer niş vardır. Bunlardan sağdaki basık kemerli bir kapıyla üzeri sivri tonozla örtülü 545x296cm ölçüsünde girişi köşeden olan dikdörtgen formlu bir odaya ayrılır. Bu mekanın diğer kervansaraylarda olduğu gibi hanın kontrol odası olduğu kesindir. Holün devamında kervansarayın avlusuna ulaşılır. Kervansarayın avlusunun orijinalinin taş döşeli olduğu belirtilmektedir(3). Avlunun doğusunda yine cephesi avluya açılan bir eyvan vardır. Burası 420x560cm ölçüsünde üzeri sivri tonozla örtülüdür. Buranın doğu duvarı üzerinde bir çeşme nişi görülür. Bu çeşme nişi 80cm derinliğinde olup 85cm genişliğindedir. Çeşmeye cephedeki izlerden anlaşıldığına göre dışarıdan su getiriliyordu. Bugün çeşmenin ayna taşı açıkta olup kırılmıştır. Çeşme nişinin etrafı ise kabartmalı yarım yıldız motifleri ile çevrilidir. Yine doğu duvarı üzerindeki bir merdivenle girişin tam üzerinde yer alan mescide ulaşılmaktadır. Mescid merdivenleri, Sarı Hanın beden duvarlarından itibaren yükselmektedir. Son restorasyonlarda merdivenler tamamlanmıştır. Bu merdivenler ikiye ayrılarak devam eder. Bunlardan duvar boyunca olanı çatıya çıkmaktadır Mescid girişi yine sathi işlenmiş geometrik motiflerle süslüdür. Mescid, kare planlı olup üzeri bugün sadece kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı olarak sekiz köşeli tromplar kullanılmıştır. Kubbe tromplarının içi mukarnaslı olarak yapılmıştır. Bu günkü mescid örtü sistemi orijinal olmayıp, moloz taş örgülü örtü sistemi kullanılmıştır. Mescid üzerinde ikinci bir örtü sisteminin olup olmadığı ise belli değildir. Mescidin mihrabı oldukça dikkat çekicidir. Mihrap iki süsleme bordüründen oluşur. Birincisi sarmal motiflerden oluşan küçük bir kuşaktır. İkincisi ise geometrik motiflerin birbirlerini kestiği geometrik motiflerden oluşan bordür kuşağıdır. Bunun altında kalan bölümde ise kavsaralı mihrap nişi sivri kemerli saç örgüsü motifi ile çevrilmiştir. Bu kemer, mihra-

bın iki yanında üzeri geçme motifli iki stunceye oturmaktadır. Mescidin içinden mihrabın tam karşısındaki bir merdivenle kervansarayın damına ulaşılır. Burasının ezan okumak amacıyla yapıldığı belirtilmektedir(4).

Sarı Han'ın avlusu 2820x1646cm ölçülerindedir. Avulunun güneyinde 100x100cm ölçüsünde iki sıra taş ayağın taşıdığı önleri avluya doğru yönelmiş sivri tonozlu revaklar vardır. Bunlar birbirlerine kemerlerle bağlanmış olup, araları açıktır. Revakların altında bugün restorasyon sırasında yapılmış bir seki vardır. Kervansarayın örgü sisteminde yoktur.

Tonozlar avluya bakan cephede iki sıralı olarak yapılmıştır. Avlunun kuzeyindeki bölümde ise kapalı odalar bulunmaktadır. Bunların girişleri cepheye doğru yönlendirilmiş ve üzerleri tonozlarla örtölüdür. Avlunun doğusundaki oda, en köşede olması nedeniyle girişi bir geçit şeklindedir. Bu oda 362 x 703 cm ölçüsündedir. Buranın içi kuzey duvarı üzerindeki mazgal bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu odanın devamındaki oda, içerisinden birbirine geçilen odalardan oluşmaktadır. Bu odaların diğerkleri ile bağlantısı yoktur. Bu odaya giriş cephesi oldukça süslüdür. Giriş üç bordürle çevrilmiştir. Birincisi, yıldız formlu süslemelerin oluşturduğu basit gemelerdir. ikinci bordür ise kabartılmış oval şeklindedir. Devamında ise portalde de gördüğümüz sathi olarak yapılmış geometrik süslemeli kompozisyon görülür. Portalin köşeliklerinde rozet yerleri varsa da bugün tahrip olmuştur. Portal kavsarası küçük sütunceler üzerine oturan, sağ örgüsü motifli sivri bir kemerle çevrilmiştir. Bunun altında ise mukarnas vardır. Odanın girişi düz atkıdır. Kemer yapılmamıştır. Girişten sonraki bölüm 707 x 426 cm ölçüsündedir. Buranın doğusunda iki basık kemerli kapı vardır. Bunlardan soldaki, 454 x 235 cm ölçüsünde olup, içerisi mazgal bir pencere ile aydınlatılmıştır. Sağdaki oda ise 240 x 156 cm ölçüsündedir. Bu odanın içerisini aydınlatan

pencere yoktur. Oda içerisinde bulunan su yolları ve kanallar nedeniyle hamam olduğu belirtilmektedir(5). Ancak içerisinin nasıl ısıtıldığı ve suyun nasıl toplandığı belli değildir. Holün karėısında batıda bulunan oda ise, 710 x 360 cm ölçüsünde olup, bu odanın da içerisinin nasıl aydınlatıldığı belli değildir. Bu odadan sonra yer alan nc kapının formu diğer ikisi ile aynıdır. Oda giriğinde kapı üzerinde oldukça dikkat çekici, mukarnasları vardır. Bu oda, 705 x 445 cm ölçüsündedir. Ierisi kuzey duvarı üzerindeki mazgal bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu odanın devamında ise iki tane, aynı formda giriğlere sahip oda vardır. Odalardan birincisi, 705 x338cm ölçüsünde olup içerisi kuzey duvarı üzerindeki mazgal bir pencereyle aydınlatılmaktadır. Odaların giriğleri, kabartma yüzeyli yarım yıldızlarla erevelenmiğtir. Giriğler düz atkılıdır. İkinci oda, 705 x 320cm ölçüsündedir. Odanın içerisi kuzey duvarı üzerindeki mazgal bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu odanın içerisinde biri giriğin karėısında, 65cm geniğliğinde diğeri de doğu duvarı üzerinde 255 cm geniğliğinde iki niğ vardır.

Kervansaray'ın kapalı bölümünün giriği güney duvarı ortasındadır. Portal 650 cm geniğliğindedir. Dığarı doğru beden duvarlarından 210cm tağkynlık yapmaktadır. Portal giriğinin etrafında üç tane süsleme kuğağı bulunur. Bunlardan en dığtaki birinci süsleme kuğağı 10cm geniğliğindedir. Burada cephe boyunca devam eden zincirek motifi vardır. Buranın devamında ise bir boğluk vardır. Bundan sonra ise tıpkı portalde olduğu gibi sathi yüzeyli, kabartma oluğturan yarım yıldız formlu bir süsleme kuğağı görülür. Bunun devamında ise verevine girinti yapmığ sekiz kollu yıldızların oluğturduğu geometrik motifler görülür. Bu bordrdeki süslemeler oldukça basittir. Bu bordürden sonra bir boğlukla cephe süslemesi tamamlanır. Portalin kğeliklerinde kurs ėeklinde yuvarlak formlu, merkezinde sekiz kollu yıldızların oluğturduğu rozetler vardır.

Bunlar da oldukça sathi olarak işlenmiştir. Portal girişi sivri kemerli bir tonoz şeklindedir. Üstünde mukarnas yoktur. Sivri kemer cephede yarım yıldız formu olarak işlenmiştir. Portal kemerinin her iki tarafında köşelerle yüzeyleri eğik çizgilerle işlenmiş sütunceler vardır. Bunların devamında ise kemer nişinin iki tarafında karşılıklı olarak yerleştirilmiş aynı forma sahip iki mihrabiye bulunur. Mihrabiyelerin etrafı iki sıra süsleme bordürü ile çevrilmiştir. Birincisi 10cm genişliğinde, verevine yerleştirilmiş, geometrik sarmal motiflerinden ibarettir. İkinci kuşak ise diğerine göre daha geniş olup 30cm dir. Burada da sathi olarak işlenmiş ve birbirlerine kolları ile bağlanan sekiz kollu yıldız motifi vardır. Bunların devamında mihrap kavsarasını çevreleyen sivri kemer formu saç örgüsü motifi işlenmiştir. Bu bordür, mihrabiye'nin köşelerinde üzeri spiral olarak, çevrilmiş kübik başlıklı sütuncelere oturur. Mihrabiyeler, üç köşeden kavislidir. Üzerleri ise mukarnaslı olarak yapılmıştır. Mihrabiyelerin tam üzerinde yine mukarnaslı bir geçiş vardır. Giriş bölümü birbirine geçmeli olarak bağlanmış, iki renkli taşların nöbetleşe takip ettiği, basık kemerlidir. Bunun üzerinde yine bir niş içerisine yerleştirilmiş, mermer üzerine sülüsle yazılmış kitabe bulunur.

Kervansarayın, kapalı bölümü, 2320 x 2580cm ölçüsünde dikdörtgen formudur. Kapalı bölüm, üzeri sivri tonozla örtülü olan ve yine ortasında aydınlık feneri bulunan bölüme doğru yönelmiş sağ ve solundaki sahinde, her sırada iki ayağın bulunduğu dört sıra ayakla, beş bölümden oluşur. Orta sahin, diğer sahinlerden daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Kapalı bölümün içerisi, güney ve kuzey duvarı üzerinde bulunan toplam altı pencere ile aydınlatılmıştır. Ayrıca mukarnaslı bingiler üzerine oturan sivri kemerlerin taşıdığı, orta kubbe üzerindeki küçük delikler de aydınlatmaya yardımcı olmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı olarak pendentifler kullanılmıştır. Orta sahindeki bu aydınlık fenerinin üze-

ri, bugün dışarıdan piramidal bir k lahla kapatılmıştır. Ancak H. Rott'un Kervansaraya ait en eski fotoğraflarında kubbe haricinde ikinci bir örtü görülmemektedir. Kapalı bölümün orta sahn haricinde diğ r sahnların iki tarafında, taş sekileri vardır. Orta sahn yan sahnlar boyunca uzanan kemerlerle desteklenmiştir. Orta sahn üzerindeki aydınlık feneri olan kubbenin dışarıda, sekizgen bir kasnağı olmasına rağmen, üzerinin k lahla  rt l  olup olmadığı belli değıldir.

Türk Hanları arasında Sarı Han'ın özel bir yeri vardır. Açık avlulu ve kapalı bölümden oluşan plan tipine sahiptir Bu plan tipinin bilinen ilk uygulamalarındandır. Bu plan tipi daha sonraları aynı yol güzergahı üzerinde bulunan Ağızı Karahan Kervansarayında, Tuzhisar Sultan Hanı, Aksaray-Konya yolu  zerindeki Sultan Hanlarında da kullanılmıştır. Sarı Han'ın kervansaraylardan plan bakımından ayrılan tek yönü mescidin girişin üzerinde yer almasıdır. Aynı plan şemasında mescidin bu şekilde portalin üzerinde görüldüğü örneklerden birisi Tokat Pazar Hatun Hanıdır (H. 636. M. 1239) Bu planın benzer uygulaması, ipek yolunun aynı güzergahı üzerinde yer alan Alay Han'da da görülür. (M.1156-1192)

Sarı Han'ın dikkati çeken bir özelliğı de, girişin hemen yanında yer alan çeşmesidir. Çeşmenin form bakımından, daha sonra gelişen Anadolu Selçuklu eşmelerine öncülük yapmıştır. Buradaki eşme türünün ilk uygulaması olarak, değıerlendirilebilir. Selçuklu Hanlarında çeşmelerin kullanılması daha sonraları da devam etmiştir. Yalnız eşme bu sefer Hanın dışına alınmıştır. Tokat Pazar Hatun Han'da ve Alara Han'da da böyledir. Pazar Hatun Han'da, su bronzdan aslan başlığı l lelerden akıtılmaktadır. Sarı Han'da da suyun bu şekilde aslan başı şeklindeki taş l lelerden akıtıldığı belirtilmektedir(6). Ancak bu taş l leler bu gün kaybolmuştur. Kervansarayda hamam olarak kullanıldığı belirtilen

bölümde, hamam için gerekli olan diğer tesisatlara rastlanmıştır. Bu bölümde düzenli bir su tesisat sistemi yoktur. Bu bakımdan tartışmalıdır. Kervansarayın en dikkat çekici bölümlerinden birisi de, portal üzerinde görülen taş süslemeleridir. Taş süslemeciliğinin oldukça olgunlaştırılmış formları kullanılmıştır. Süsleme motiflerinde, Kayseri yapılarında görülen sathi taş işçiliği vardır. Genelde geometrik motiflerin kullanılmış olması, XIII yy ilk yarısına ait bir özellik olarak dikkati çeker.

Kervansaray'da dikkati çeken diğer bir husus da, taşçı işaretleridir. Bunlar, kervansarayın sağlam kalan taşları üzerinde görülür. Bu taşçı işaretleri, özellik bakımından, XIII yy'ın ilk yarısında görülen yapılardaki ile benzerdir. Ancak tarihlendirme açısından etken değildir. Bu taşçı işaretlerinden bazıları şunlardır. L, Δ, Γ

DİPNOTLAR:

- 1-)T.Özgüç, M.Akok, "Sarı Han" Belleten, s.79. C.xx, (Ankara,1959) S.382.
- 2-)K.Erdman, Das Anatolische Karavansaray des 13 jahrhunderts, Berlin, 1967, s.130-135
- I.İlter, Tarihî Türk Hanları, Ankara, 1969.
- H.Rott, Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kapadokien und Lyden, Leipzig, 1908, s. 241.
- 3-) T. Özgüç, M.Akok, "Sarı Han" Belleten, s.79. C.xx, (Ankara,1959), s. 380
- 4-) T. Özgüç, M.Akok, agm. s. 380
- 5-) T. Özgüç, M.Akok, agm, s. 381
- 6-) T. Özgüç, M.Akok, agm, s. 381

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 287-290

ÇİZİM NO: 86

YAPININ ADI: KARACA ÖREN HANI - (KONAKLAMA EVİ)

YAPININ YERİ: Han, Kayseri-Ürgüp yolu üzerindedir. Ürgüp'ün 6km doğusunda yer alır. Karaca Ören köyünün dışında köye giriş yolu üzerindedir. Konaklama yeri, Ürgüp'ten, Kayseri-Niğde-Develi'ye ulaşan yol güzergahı üzerinde yapılmıştır. Bugün arazinin ortasında kalmıştır. Önünde tarlalar, güneyinde ise bir dere vardır.

YAPININ TARİHİ: Hanın kesin olarak hangi tarihte yapıldığı bilinmiyor. Ancak içerisinde bulunan süslemelerden 19. yüzyıla tarihlen-
dirmek mümkündür. Kim tarafından yaptırıldığı belli değildir.

YAPININ İNCELENMESİ: Yapı doğu batı doğrultusunda yerleştirilmiş dikdörtgen formda yapılmıştır. Yapı malzemesi tamamen düzgün kesme taştır. Kullanılan taş malzeme Karain yakınlarındaki taş ocaklarından çıkartılmıştır. Yapı oldukça basit planlı, dikdörtgen formda yapılmıştır. Yapının batı cephesi, dıştan 560cm uzunluğundadır. Bu cepheye köşelerden, 145cm uzaklıkta dıştan dikdörtgen formlu 68.5cm genişliğinde iki pencere yerleştirilmiştir. Kuzey cephesi sağır olup 950cm ölçüsündedir. Doğu cephesi de sağırdır. Burası da 540cm ölçüsündedir. Yapının giriş cephesi güney taraftadır. Burası, 935cm ölçüsündedir. Doğu duvarından 454.5cm mesafede, 85cm genişliğinde bir kapı vardır. Kapı basık kemerlidir. Buradan geçilerek yapının içerisine girilir. Yapı içten 355x785cm ölçüsünde dikdörtgen formudur. Üzeri doğu batı yönünde hafif sivri tonozlarla örtülmüştür. Tonoz örtü, doğudan 290cm mesafede tamamen yıkılmıştır. Batı bölümünde üst örtünün şeklini gösteren küçük bir bölüm kalmıştır. Mevcut izlerden tonozun bu bölgeye has bir özellik olan, kemerlerle desteklenmiş olduğunu görüyoruz. Yapı-

nın kuzey duvarı üzerinde, üç tane niş vardır. Bu nişler batı duvarından itibaren 140cm, 425cm, 565cm mesafelerde yerleştirilmişlerdir. Bunlar fazla derin değildir (25cm). Yine bu cephenin ortasında bir ocak izi görülmektedir. Bu izlerden sadece baca bağlantısı açıkta diğerleri toprak altında kalmıştır. Doğu duvarında da her biri arka arkaya yerleştirilmiş iki niş vardır. Bunlar güney duvarından itibaren 28cm ve 248cm aralıkla yerleştirilmiştir. Güney duvarında farklı yüksekliklerde iki niş vardır. Bunlardan, aşağıda olan diğerleri ile aynı boyuttadır. Daha yukarıda olanı ise küçüktür. Batı duvarı üzerinde iki tane mazgal pencere görülür. Bunlar da güney duvarından itibaren 18cm ve 220cm aralıklarla yerleştirilmişlerdir. İçeriden genişlikleri 125cm dir. Pencereelerde kemer kullanılmamıştır.

Yapının içerisinde süsleme elemanları görülmez. Sadece içeride kaburga kemer aralarında derzleri çeviren aşı boyasından, süslemeler vardır.

Karacaören Hanı bu tür yapıların Ürgüp içerisindeki en nadir örneğidir. Benzeri türde başka bir yapı yoktur. Yapı sisteminde görülen tonoz örtü, diğer bir çok yapıda olduğu gibi burada da kullanılmıştır.

C- ÇEŞMELER

KATALOG NO: 1

RESİM NO: 291-293

ÇİZİM NO: 87-88

YAPININ ADI: YUNAK ÇEŞMESİ

YAPININ YERİ: Çeşme, Ürgüp ilçe merkezinde Yunak Caminin güneyinde yer alır. Çeşmenin doğu ve batısından birer yol geçmektedir.

YAPININ TARİHİ: Çeşme Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından 1133 H. (M.1720) yılında yaptırılmıştır. Adı geçenin Ürgüp'te yaptırdığı 10 çeşmeden biridir (1).

*Cenab-ı sadrı kerem sahir Sultan Ahme.. Fehmi
Veziri azam Damad İbrahim Paşa Kerim Ma'ad
Kazayı Ürgüp içere on mahalle çeşme yaptırdı
Olur tatvayla bahs bir yerin eylesin ta'mad
Ateş emmeti erva idüp ab-ı tasdan
Hicabım hayratımda bir ihsan ile evvel bi azad*

.....
Bu ve ala çeşme par sadrı ali ..... ab'ad

Sene 1133

YAPININ İNCELENMESİ: Yunak Çeşmesi tamamen kesme taştan yapılmış çamaşır yıkama yeri, çeşmesi ve su deposundan oluşan komple bir yapıdır. Çeşme iki sokağın kesişerek küçük bir meydan- cık oluşturduğu bir alandadır. Bu konumu nedeniyle hem sokak tarafına hem de meydana cephelenmektedir. Bu özelliği ile Yunak Çeşmesi bir

meydan çeşmesidir.

Çeşmenin ilk bölümü, doğuya bakan tarafında sivri bir kemer nişi içerisine alınmıştır. Burası meydana bakmaktadır. Çeşmenin yalağı ve musluğu kırılmıştır. Dıştan 425cm genişliğindedir. İçten ise 300cm dir. Çeşmenin kemerden itibaren derinliği 120cm dir. Çeşmenin bu cephesinin zeminden yüksekliği, saçaklar da dahil olmak üzere 330cm dir. Cephede sivri kemer profili taşların 15cm kadar içe doğru kazılmasıyla kemer izlenimi oluşturulmuştur. Çeşmenin üzerinde 45cm lik bir saçak vardır. Saçak yanlardan 10cm dışarı taşkınlık yapmıştır. Çeşmenin kitabesi de bu cephededir. Mermer üzerine ta'lik olarak yazılmıştır.

Çeşmenin ikinci bölümü kuzey batıya doğru eyvan şeklinde açılan ve çeşmenin de adını aldığı Yunak kısmıdır. Ürgüp ve çevresindeki çeşmelerde müstemilat olarak görülen bu kısım, üzeri üç adet sivri kemerin desteklediği hafif sivri tonozla örtülüdür. Burası içten içe 405x255cm ölçülerindedir. Diğer çeşmeye göre 40cm kadar dışarı taşkınlığı vardır. Yunağın ön yüzünde, 40cm yüksekliğinde çamaşırların tokaçlandığı taş yunaklar vardır. Yunak zeminden 40cm kadar aşağıdadır. Buraya iki basamakta inilir. Yunağın doğu duvarının ortasında yerden yaklaşık 20cm yüksekliğinde suyun akıtıldığı bölüm vardır. Yunağın güneyinde ise bir niş vardır. Yunağın suyu da çeşmenin su deposuyla aynı yerdedir.

Üçüncü bölüm olan su deposunun içi tamamen dıştan kapatılmış olduğu için girilmemiştir. Su deposu dıştan 460x320cm ölçülerdedir. Deponun kuzey köşesi yakınından geçen yol nedeniyle hafifçe pahlanmıştır. Çeşmenin su deposuna bugün eski şekliyle su hala gelmekte ve akmaktadır.

Ürgüp ve çevresinde görülen karakteristik çamaşır yıkanan yer ile çeşmenin birbirlerinden ayrı tutulduğu yapılarındandır. Bu türün Ür-

güp de bilinen en eski örneğidir. Çamaşırların yıkandığı yere yunak ismi verilmektedir. Genellikle eyvan şeklinde önleri, yana doğru açılmakta ve üzerleri kaburga kemerlerle desteklenmiş sivri tonozlarla örtülüdür. Bütün çeşmelerde fazla süsleme elemanı görülmez. Ancak bazı çeşmelerin cephelerinde kemer formunda çıkıntılardan oluşan basit süslemeler vardır.

DİPNOTLAR:

1. A. Refik, "Damat İbrahim Paşa Zamanında Ürgüp ve Nevşehir", Türk Tarihî Encümeni Mecmuası, Sene 14, No:3 (1980), İstanbul, 1340 (M. 1924), s. 161.
- K. Özdoğan, Kayseri Tarihî Kültür ve Sanat Eserleri, Kayseri, 1948, s. 57

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 294-295

ÇİZİM NO: 89

YAPININ ADI: İLTAŞ KÖYÜ ÇEŞMESİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 13 km doğusundunda yer alan İltaş Köyündedir. Çeşme köy meydanında yer alır. Çeşmenin arkasında İltaş Köyü Camisi vardır.

YAPININ TARİHİ: Üzerinde yer alan kitabesine göre H. 1223 (M.1808) tarihinde yaptırılmıştır. Mimarı belli değildir. Kitabesine göre banisi Seyyid Mustafa Paşa'dır.

YAPININ İNCELENMESİ: İltaş Köyü Caminin önünde köy meydanında yer alan çeşme 430x240cm ölçülerinde ve 305cm yüksekliğinde bir dikdörtgen oluşturmaktadır. Çeşme yanlardan 135cm taşkınlik yapmaktadır. Bu taşkınliğin üzeri hafif sivri bir tonozla örtölerek adeta çeşme önünde bir korugan oluşturulmuştur. Ayna taşı oldukça sade olup, herhangi bir özelliği yoktur. Ayna taşının önünde 50x50cm ölçüsünde bir yalak vardır. Bu yalak daha sonra arkada genişleyerek devam etmektedir.

Çeşme cephesi, hafif bir sivri kemerin üzerinde dışarı doğru çok az bir şekilde taşan saçakla nihayetlenmiştir. Kitabe aynı alan üzerinde olup mermerden sülüsle yazılmıştır.

Kitabe metni şöyledir;

Sahibül hayrat ve'l hasenat

Metekallid Seyyid Mustafa paşa

Zevcesi merhume ve mağfur leha

Fatma Hatun zevcetül Fatiha

sene 1223

Ürgüp'deki tipik sivri kemerli bir mekan içinde yerleştirilmiş ve eyvan şeklinde öne açılan meydan çeşmeleri tipindedir. Bu tür çeşmelerde yunaklık bölümü yoktur ve genellikle bağımsız olarak sokak köşelerinde ve bazen de meydanlarda yeralır. Çeşmelerde su deposu görülmez. Bazı çeşmelerde suyun akıtıldığı lüle burma lüle şeklinde olabilmektedir.

KATOLOG NO: 3

RESİM NO: 296

ÇİZİM NO: 90

YAPININ ADI: SUTUNLU ÇEŞME

YAPININ YERİ: Çeşme, Ürgüp ilçe merkezinde Veli Gökten Sokakının köşesinde yer alır. Güneydeki bahçe duvarına bitişik olarak yapılmıştır.

YAPININ TARİHİ: Çeşme su deposu ve önündeki revaklı bölümden oluşan bir meydan çeşmesidir. Tamamen kesme taştan yapılmış olup sütunlar mermerdendir.

Çeşmede suyun akıtıldığı bölüm, 400x240cm ölçülerinde cephede iki sütun arasına atılan hafif sivri kemerli, yanlarda ise sütunlarla duvarın iki dairesel kemerle birbirine bağlandığı revak vardır. Revak su deposunun duvarına bitişiktir. Üzeri hafif sivri tonozla örtülüdür. Çeşmenin üzerinde dışarı doğru profillenen taş saçak vardır. Aynalığı çeşmenin ortasında değil biraz daha yana kaymıştır. Fakat bunun daha sonraki dönemlerde yapılmış olması muhtemeldir. Ortada bir niş yeri mevcutsa da burası bugün boştur. Cephedeki kemerin ortasında bir demir gergi çubuğu vardır. Fakat burası da taşla kapatılmıştır. Çeşmenin su deposunun yüksekliği çeşmeye göre biraz alçaktır. Sütunlar kaide olmaksızın doğrudan zemine oturtulmuştur. Sütun başlıkları sade olup iki yuvarlak halka üzerine oturan küp şeklindedir.

Ürgüp'te görülen meydan çeşmelerinden tamamen farklı bir anlayışta yapılmıştır. Önü sütunlara oturan revaklı tek çeşme budur. Bu özelliği ile Ürgüp'teki diğer çeşmelerden ayrılır. Bu tipte yapılmış benzeri türde başka çeşme görülmez.

C- EVLER

KATALOG NO: 1

RESİM NO: 297-317

ÇİZİM NO: 91-100

YAPININ ADI: KUTSİ ALYAMAÇ EVİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde, Esbelli mahallesi Hacı Hafız sokakta bulunmaktadır. Ürgüp'te Türklerin yerleştiği bir bölgedir. Evin arkası, kayalık olan bir alana kurulmuştur. Kayalar oyularak evin kullanım mekanı içerisinde değerlendirilmiştir. Yalnız ev, kayalık mekandan bağımsız yapılmış olup, arada bir bahçesi vardır.

YAPININ TARİHİ: Kesin olarak hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Cephede bulunan kitabeliklerde herhangi bir tarih yoktur. Yalnız evin arkasındaki kaya oyma mekanlardan birisinin içerisinde kalem işi bakımından oldukça süslü bir oda vardır. Bu odadaki süslemeler arasında H. 1376 (M. 1898) tarihi vardır. Bu nedenle evin bu tarihte yapıldığı düşünülmektedir. Yaptıranı belli değildir.

YAPININ İNCELENMESİ: Ev, Ürgüp'te bugüne kadar gerçek anlamda onarılarak işlevlendirilen ilk örnektir. Restorasyonda yapının bir takım incelikleri verilememiş olmasına karşın, evin gelecek kuşaklara kalmasının sağlanması sevindiricidir. Evde 1991 yılında başlanılan restorasyon çalışmaları da 1993 yılında bitmiştir. Bugün turistik amaçlı satış merkezi olarak kullanılmaktadır.

Ev, Esbelli taşı da denilen gri (kirli beyaz) renkte tamamen kesme taştan yapılmıştır. Zeminde kullanılan yapı malzemesi taş duvar, örgüsü statik açıdan üst kata göre daha kalındır. Ev yukarıda da belirttiğimiz gibi kaya oyma ve esas bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ev, doğu batı yönünde olup, iç sofalı plan tipinde yapılmıştır.

Eve girişte iki ayrı kapı vardır. Bunlardan birincisi doğrudan evin cephesinde, eve açılırken, diğeri de yandan bahçeye açılmaktadır. Bu kapı daha çok servis kapısı olarak kullanılmaktadır. Eve cepheden girişte iki kanatlı ahşap kapı bulunmaktadır. Girişte sokağın meyiline göre üç basamaklı bir merdiven vardır. Eşik'ten geçildikten sonra sofaya girilir. Sofa 1060x525cm ölçülerindedir. Sofanın üzeri üç kaburga kemerin desteklediğı hafif sivri bir tonozla örtölmüştür. Sofanın en uç kısmında sofa genişliğinde devam eden ve ortada iki ahşap ayak üzerine bine rek yükselen ikinci kat merdiveni bulunur. Ahşap merdiven sofanın yanları boyunca yukarı doğru çıkarken, köşede oluşan merdiven boşluğunda karşılıklı iki küçük mekan vardır. Birinci katta sofanın iki yanında yaklaşık aynı ölçülerde iki oda vardır. Bu iki odanın girişi karşılıklı olarak açılmaktadır. Bunlardan girişinin solunda bulunan oda 590x345cm ölçülerinde üzeri üç kemerin desteklediğı sivri tonozla örtölü bir mekandır. Bu odanın içerisi cepheye açılmış iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın içinde, kapının tam karşısında bir şömine, pencere önünde ahşap bir sedir ve karşısında da ortasında taş bir şerbetlik ve iki yanında ahşap dolaplar vardır. Sofanın sağında yer alan oda 605x355cm ölçülerindedir. Bu odanın da üzeri tıpkı diğeri gibi üç sivri kemerin desteklediğı sivri bir tonozla örtölmüş içerisi cephede açılan iki pencere ile aydınlatılmıştır. Bu oda içerisinde de diğeri gibi bir şerbetlikle ahşap dolaplar vardır. Merdivenin başlangıcından itibaren karşılıklı iki oda yerleştirilmiştir. Bu odalardan sağdaki 295x355cm ölçülerindedir. Buranın üzeri bir kemerin desteklediğı sivri bir tonozla örtölmüştür. İçerisi güney cepheye bakan bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerenin önünde taş bir sedir yanında ocak vardır. Pencerenin iki yanında bir dolap bulunur. Sofanın solunda yer alan diğeri odaysa 535x355cm ölçülerinde hafif yamuk bir yapıdır. Buranın nın üzeri de üç kemerin desteklediğı hafif

sivri tonozlarla örtülmüştür. Bu da avluya iki yönden bakan farklı ölçülerdeki iki pencere ile aydınlatılmıştır.

İkinci kata, zeminde iki taraflı olarak başlayan ancak daha sonra birleşen bir merdivenle ulaşılmaktadır. İkinci katta da alt kattaki odaların planları aynen tekrarlanmıştır. Yalnız duvarları biraz daha ince ve üst örtüde de ahşap mertekler kullanılmıştır. Sofa bu katta cephede çıkma yapar. Ancak çıkma ile sofanın bu bölümü arasında, ahşap bir bölüm vardır. Merdivenin iki yanında kalan bölümler merdiven kalınlığı olarak kullanılmıştır. Bu sahanlıktan, solda olanının devamında, ince uzun bir depo vardır. Sağdaki ise dışarı bir kapıyla açılmakta, devamında avlunun karşısındaki kayalık mekana ulaşılmaktadır. Merdivenin sağında yer alan oda, 520x80cm ölçüsündedir. İçerisi avluya bakan bir pencere ile aydınlatılmıştır. Bunun iki yanında ahşap dolaplar vardır. Merdivenin solundaki oda ise 280x395cm ölçüsündedir. İçerisi güneye açılan aynı ölçülerde iki pencere ile aydınlatılmıştır. Bunun tam önünde taş bir sedir vardır. Sofanın devamında sağda 685x360cm ölçülerinde bir oda daha vardır. Bu oda cephede üç tane eşit genişlikte pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın içerisinde bağdadi bir şerbetlik ve iki yanında ahşap bir dolap vardır. Bu odanın karşısında yine 685x395cm ölçülerde bir oda daha bulunur. Bu odanın içerisinde de doğu duvarında bağdadi bir şerbetlik ve dolap yerleştirilmiştir. Odanın içerisi, üç tanesi batıya bakan, dördü de güneye bakan toplam yedi adet pencere ile aydınlatılmıştır. Pencereilerin önünde ahşap bir sedir vardır.

Evin sofası üst katta yukarıda da belirtildiği gibi taş çıkmalı ahşap iki sütunun desteklediği bir balkonla nihayetlenir. Evin servis bölümü arkadaki taş avlu ve gerisindeki kaya oyma mekanlarda yer almaktadır. Buranın güney cephesinde iki kanatlı ahşap kapılı ayrı bir girişi olduğu kadar, doğrudan merdiven altından geçilerek ulaşılan ikinci bir gi-

rişi daha vardır. Bu bölgedeki evlerde genelde tuvalet her türlü kötü kokunun dışarda tutulması amacıyla avlunun bir köşesinde evin dışındadır. Burada tuvalet evin güney duvarı bitişiğinde avlunun bitişiğindedir. Avlunun tam karşısında iki katlı bir mekan görünümü arzeden kaya oyma mekanlar vardır. Bunlardan zeminde önünde sivri kemerlerin desteklediğı tonozlu bir tandır damı ve gerisinde iki farklı kapıyla girilen iki oda vardır. Odalardan soldaki daha çok mutfak ve kaplık olarak kullanılmaktadır. Kuzey duvarında bir de ocak bulunması bu fikrimizi kuvvetlendirmektedir. Tandır evinde sağdaki kapıyla geçilen bölümün avluya bakan tarafında bir penceresi vardır. Burası evin banyosunun olduğı bölümdür. Odanın devamında, köşede küçük bir banyosu vardır. Avlunun kuzey tarafındaki kayalık bölümü yine avludan geçilen bir kapıyla girilen içten birbirine geçmeli iki bölüm halinde yapılmıştır. Burada bodruma inişi gösteren bir de merdiven bölümü vardır.

Avlunun güney duvarı boyunca uzanan toplam 15 basamakla çıkılan bir merdiven vardır. Kaya oyma mekanlardan üst kattaki bu bölüm cephede iki kemerli bir şekildedir. Merdivenin karşısındaki ilk bölümün cephesi taş kaplamalı ve sivri tonoz görünümündedir. Buranın gerisindeki bölüm, düzgün kare formlu bir oda olup içerisi cepheye bakan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu bölümün yanındaki kaya oyma mekanının önü açık, diğerine göre biraz daha düşük kottadır. Oda içinde tandırın bulunması evin mutfak işlerinin burada da devam ettirildiğini göstermektedir. Evin bu bölümlerinin haricinde arkadaki kaya oyma mekanının en üst katında bir kaya oyma mekanı daha vardır. Bu oda içerisindeki bezemeler gerek işleniş ve gerekse tezyinat açısından oldukça önemlidir. Bu oda kare ölçülerde olup içerisi batıya bakan iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

Evin süsleme bakımından önemli bölümü arkadaki kaya oyma-

mekanlardır. Burada odanın dört yüzünde farklı kalem işi süslemeler görülür. Girişten geçildikten sonra, odanın doğu duvarı üzerinde ortada bir şerbetlik bulunur. Bu şerbetliğin içerisinde oval bir kubbe ve eteklerinde ortadan iki yerden tutturulmuş bir perde motifi vardır. Bunun altında ise sarı renkli palmet yaprakları ve aralarında lacivert menekşelerden bir demet kompozisyon işlenmiştir. Şerbetliğin etrafı sarmaı çiçek motiflerinden oluşan bordürle çevrilidir. Şerbetliğin üstünde yanlara doğru uzanan ve sapları bir noktada birbirine bağlanmış çiçek demetleri; bunların da üzerinde palmet yaprağı yer alır. Şerbetliğin solunda yukarıda kahverengi bir saat motifi ile altında Barok karakterli bir vazo vardır. Sağında ise bir nargile ile altındaki gaz lambası realist bir anlatımla işlenmiştir. Şerbetliğin sağında Arapça rakamlarla H. 1316 (M.1900) yazısı vardır. Yukarıdaki bu süsleme paneli iki selvi ağacı ile sınırlandırılmıştır. Selvi ağacının solunda bir çaydanlık ile bardaktan oluşan bir kompozisyon görülür. Güney duvarındaki süslemeler en fazla tahribatı görmüştür. Burada sadece köşede sapları bir iple bağlanmış Edirnekâri bir çiçek buketiyle divani yazı ile oluşturulmuş bir kompozisyonun yarısı vardır. Batı duvarında pencerelerin üzerinde ise bir iple bağlı gibi duran bir karpuz motifi vardır. Kuzey duvarında ise müsenna yazı ile yazılmış bir yazı ve sehpa üzerinde meyvelerden oluşan natürmort benzeri kompozisyon dikkati çeker. Nakkaş sehpayı açığı yapacak şekilde yerleştirilerek dört ayağını da göstermiştir. Bunun üzerinde ise elma, armut, karpuz, üzüm gibi meyveler tasvir edilmiştir. Sehpanın koyu fonundan dolayı meyveler daha iyi vurgulanmıştır. Bu nedenle meyveler havada uçar gibi algılanmaktadır.

Bu duvar yüzeyinde iki yazı arasında bir vazo içerisine yerleştirilmiş çiçek motifleri de vardır. Odanın içerisinde ahşap tavan izlenimini yapmak için köşeler ve tavanda ahşaba benzer kalem işi süsleme yapılmıştır.

mıştır.

Evde görülen diğer süslemeler genelde cephede toplanmıştır. Cephede giriş kemerinin üzerinde kıvrımdal ve geometrik süslemeler görülür. Benzer tür süslemeler taş çıkma yüzeyinde kabartma olarak yapılmıştır. Çıkma konsollarının araları kabartma rozetlerle doldurulmuştur. Bu süsleme kuşağının dışında yapıda başka süsleme unsurları görülmez.

Evin arkasındaki kaya oyma oda içerisinde görülen süslemeler, Göreme'de Türk Konağının selamlık odasındakileri hatırlatmaktadır. Form olarak büyük benzerlikler gösterir. Duvardaki saat motifi sehpa motiflerinin benzerleri bu evdede görülür. Aynı zamanda form olarak 18. yüzyıl İstanbul saraylarındaki duvar süslemelerini de hatırlatmaktadır(1). 1825 tarihli Göreme Mehmet Paşa Konağındaki duvar süslemeleri daha sonra Ürgüp'teki bu yapı için de kaynak oluşturur.

DİPNOT:

1. G. RENDA, "Göreme'de Korunması Gereken Bir Ev", III. Araştırma Sonuçları Toplantısı, (Ankara, 1985), s. 114

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 318-337

ÇİZİM NO: 101-109

YAPININ ADI: MEHMET TOYBIYIK EVİ (Akıllılar Evi)

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinde, Musa Efendi Mahallesindedir. Ev arkada bulunan kaya kütesine doğru yanaşmıştır. İki bölümden oluşan bu evin arkasındaki ikinci ev, kat olarak oldukça yüksek bir seviyede olması nedeniyle öndeki eve göre kademelenmiştir.

YAPININ TARİHİ: Ev, Şeyhülislam Hayri Ürgüplü'ye aittir. 18.yy ortalarında yapılmıştır.

YAPININ İNCELENMESİ: Ev tamamen kesme taştan yapılmıştır. Ürgüp'te Türk kesiminin oturduğu mahallededir. Üç bölüm halinde inşa edilen ev oldukça büyüktür. Bu özelliği ile Ürgüp'teki on büyük evlerden birisidir. Evin büyüklüğü hane halkının kalabalığı ile ilgilidir. Ayrıca evde Türk evlerinde oldukça sık görülen haremlik selamlık uygulaması vardır. Bu evdeki ayrılan özellik ise selamlık ve haremliğin iki ayrı kitle halinde konumlanmış olmasıdır.

Evin ilk bölümü sokağa cepheli olanıdır. Bu ev, konağın selamlık bölümüdür. Bu evin batı cephesi doğrudan sokağa yönelmiştir. Bu cephe üç bölümden oluşmaktadır. Ortada iki kanatlı ahşap bir kapı vardır. Buranın iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş 80cm genişliğinde, 50cm derinliğinde üç tane, pencere görülür. Bu cephenin üst katında girişin üstünde "Yazlık Evyanı" cephesi bunun iki yanında da simetrik olarak yerleştirilmiş, 80cm genişliğinde dört tane pencere bulunur. Yazlık evyanı cephede sekiz taş konsolun taşıdığı bir balkonla nihayetlenmiştir. Evin güney cephesi, farklı kademelenmelerle mimari elemanlardan oluşmaktadır. Zemin kat cephesinde, farklı seviye ve konumlarda, iki pencere vardır. Bu cephenin en arka tarafında ise kemerli bir geçiş ele-

manı vardır. Burasının, önceden bu bölümün önünde yer alan ve bugün yıkılmış evin diğer mekanları ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Bu cephenin ikinci katında ise içerisindeki odaları aydınlatan ahşap kenekli toplam dokuz adet pencere vardır. Bu pencerelerden batı taraftan ilk boş tanesi, aynı seviyede yerleştirilmişken, devamındaki dört pencere farklı kotlardadır. Bu cephenin ortasında batıdan dört ve beşinci pencerelerinin altında kalan bölümde altı taş konsolla taşınan bir çıkma vardır. Yapının kuzey cephesi en sade bölümdür. Burada arazinin kotundan dolayı kademelenme görülür. Birinci kat seviyesinde pencere yoktur. İkinci katta ise ön cephedeki odayı aydınlatan, 80cm genişliğinde üç pencere, devamında bir tepe penceresi ile arkadaki odayı aydınlatan iki pencere vardır. Evin bütün cephelerinde birinci kat ile ikinci katı birbirlerinden aralarında rozet bulunan bir sarmal motifi ile ayrılmıştır.

Evin içerisine cephede yer alan basık kemerli, iki kanatlı bir kapıya girilir. Ön cephedeki bu ev iç sofalı-karniyarık plan tipinde yapılmıştır. Girişten sonraki mekan sofadır. Sofanın karşısında üst kata ulaşımı sağlayan merdivenler ile kayıt damına geçilen bir kapı vardır. Sofa, 402x1020cm ölçülerindedir. Sofanın üzeri hafif sivri tonozla örtülüdür. Tonoz, ortasında yer alan kaburga kemerlerle desteklenmiştir. Sofanın güneyinde birisi batıya cepheli 352x632cm ölçüsündeki bir odayla bitişiğinde, 605x262 cm ölçülerinde üzeri ahşap merteklerle örtülü iki dikdörtgen oda vardır. Batıdaki odadan içeriye giriş, ahşaptan iki kanatlı kapıyla sağlanmaktadır. İçerisi güney cephede yer alan üç mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Oda içerisinde girişin sağında ve solunda dolap nişleri vardır. Dolap nişlerin içerisinde vazo içerisine yerleştirilmiş çiçek motifleri görülür. Ancak epeyce tahrip olmuştur. Odanın doğu duvarında ise 79cm genişliğinde üç tane niş vardır. Diğer odanın girişi, güney cephenin ortasında yer alan mazgal formu iki kanatlı ahşap bir kapıyla

sağlanır.

Girişin solunda kuzeyde 625x361cm ve 593x293cm ölçülerinde ahşap merteklerle örtülü iki oda vardır. Girişin yanındaki birinci odaya iki kanatlı ahşap bir kapıyla girilir. Tıpkı diğerinde olduğu gibi, girişin iki yanında dolap nişleri vardır. Bu dolap nişi içerisinde de kalem işi vazoz vardır. Ancak epeyce tahrib olmuştur. Bu odanın girişi üzerinde de kalem işi manzara ve duvarlarda da Barok kompozisyon görülür. Doğu duvarı üzerinde ise iki tane niş bulunur. Bu odanın içerisi batıya açılan üç mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu oda bugün tuvalet mekanı olarak kullanılmaktadır. Birinci katta odaların devamında üzerleri sivri tonozlarla örtülü, karşılıklı olarak yerleştirilmiş, dikdörtgen formlu iki oda daha vardır. Bu odalardan güneyde olanı, bu cepheye açılan bir mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzeyde olanı ise yine bu cephedeki küçük bir tepe penceresinden ışık almaktadır. Sofanın en ucunda, duvar yüzeyindeki taş sıralarının birbirleri üzerine bindirilmesi ile oluşturulmuş iki yönlü merdiven bulunur. Merdiven 125cm genişliğindedir. Ortadan tek sıra bir merdivenle üst kata ulaşılan. Üst katta merdivenler kapı ve pencere formundaki bir geçitten geçilerek, sofaya açılır. Sofa, 649x430cm ölçülerindedir. Üst kat sofası, oda ortalarında, içeri doğru girinti yapmaktadır. Bu özelliği ile orta sofalı plan tipindeki evleri hatırlatmaktadır. Sofanın üzeri ahşap merteklerle örtülüdür. Merdivenin solundaki girinti üzerinde üç tane kapı vardır. Bu kapılar, girintinin her yüzeyi boyunca yerleştirilmiştir. Doğudaki kapı, tek kanatlı olup, 657x393cm ölçüsünde dikdörtgen formlu bir mekandır. Bu oda güney cephesindeki iki pencere ile aydınlatılmakta, pencere önünde ahşap bir sedir yer almaktadır. Kuzey duvarı üzerinde taş bir ocak vardır. Ocak bugün kırılmıştır. Ocağın yanında bir dolap yeri vardır. Girintinin ortasındaki kapıdan, 495x290cm ölçüsünde dikdörtgen formlu bir odaya girilir. Bu oda iki

pencere ile aydınlatılmaktadır. Girintinin batısındaki kapıdan geçilerek ön cepheye açılan 649x420 cm ölçüsündeki odaya girilir. Burası, üç tanesi güneye, dört tanesi batıya bakan ahşap kanatlı pencerelerle aydınlatılmıştır. Güneydeki pencere önünde, ahşap bir seki vardır. Odada tavan kenarlarında, ahşap bir süsleme kuşağı dolaşır. Burada kabartma olarak işlenmiş, palmet motifleri ve aralarında vazo içerisinde yerleştirilmiş, natürmort motifler yer alır. Odanın tezyinat bakımından en önemli özelliği, kuzey duvarı üzerinde bir niş şeklinde yerleştirilmiş şerbetliğidir. Bu şerbetliğin yüzeyinde kalem işi olarak yapılmış, üstte yelpaze motifinin sınırlandığı, perde motifi içerisine yerleştirilmiş bir vazo içindeki çiçek motiflerinden oluşan natürmort süslemelerdir. Barok karakterli olarak işlenmiştir.

Üst katta sağda ön cephede bulunan oda, 644x398cm ölçüsündedir. Bu odanın içerisi, dört tanesi batıya, üç tanesi de kuzeye bakan pencereler ile aydınlatılmakta, içerisi de tavan silmeleri ile süslüdür. Buralarda, daha çok Barok karakterli bir süsleme özelliği görülür. Güney duvarı üzerinde, dikdörtgen bir kuşak içerisine alınmış tepede yelpaze motifi ile sınırlandırılmış, perde motifi ile çevrili, bir vazo içerisinde çiçekler görülür. Bu süsleme de Barok karakterlidir. Ancak çiçeklerde gerçekçi bir anlatım vardır. Ön cephedeki bu odaların pencere parmaklıkları da oldukça düzgün formu ve perçinli olarak yapılmıştır.

Girintinin ortasındaki tek kanatlı kapıdan evin ihtiyaç mekanları olan tuvalet ve hamam bölümüne geçilir. Bu mekan 480x289cm ölçüsündedir. Girintinin doğusunda bulunan bir kapıyla, 638x375cm ölçüsündeki bir odaya girilir. Bu oda, dikdörtgen formu olup, kuzeye bakan, iki pencere ile aydınlatılmaktadır.

Evin arkasında, hayat ismi verilen zemini taş döşeli avlu bulunmaktadır. Avluya güneye açılan bir kapıyla girilir. Avlunun güneyinde,

doğrudan avluya açılan bağımsız tandır evi vardır. Tandır evi güneye yönelmiş iki pencere ile aydınlatılmıştır. Avlunun tam batısında ayrıca mutfak bölümü de vardır. Burasının içinde iki tane ocak yeri bulunur.

Avlunun gerisinde doğrudan avluya bakan, evin ikinci bölümü vardır. Evin bu cephesi de oldukça dikkat çekici bir görüntüye sahiptir. Cephede kat araları bir silmeyle birbirlerinden ayrılmıştır. Birinci katta, yan odalara açılan, demir parmaklıklı ikişer taneden toplam dört pencere vardır. İkinci katta, odalar boyunca uzanan cephede toplam sekiz taş konsolun dışarı doğru taşınmasıyla oluşturulmuş bir konsol sistemi vardır. Konsol aralarında, istiridye kabuğu motifi görülür. Cephede bu konsollar oda boyunca yapılmış ve bunların üzerinde ahşap kepenkli üçer pencere yerleştirilmiştir. Sofa, dışarı doğru açılan bir eyvan şeklinde ve oda çıkmalarının gerisinde yer alır. Sofanın önünde ahşap bir korkuluk bölümü vardır. Bunun üzerinde ise ahşap dikmelerden oluşan bir bölüm yer alır.

Eve, ön cephenin ortasında, yer alan iki kanatlı ahşap bir kapıyla girilir. Buradan geçildikten sonra ulaşılan bölüm, sofadır. Sofanın uç kısmında, iki yollu taş bir merdiven ve altında da kayıt damına girilen bir kapı bulunur. Sofanın sağında 657x415cm, ölçüsünde dikdörtgen planlı bir oda vardır. Bu odanın içerisi batıya doğru, açılan iki mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın içerisinde, girişin bitişiğindeki bölümde, iki tane şerbetlik nişi ve ortasında ahşap kanatlı bir dolap vardır. Bu odanın ön tarafında, ise bir oturma sekisi bulunur. Sofanın sağındaki bölüme birisi batıya, diğeri de kuzeye cepheli iki oda yerleştirilmiştir. Odalardan, batıya bakanı, iki mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. İçerisi 464x355cm ölçüsündedir. Bu odanın içerisinden doğuda bulunan bir kapıyla, diğer odaya da girilebilmektedir. Bu oda 265x320cm ölçüsünde olup, doğu duvarı üzerine taş ocağı yerleştirilmiştir.

Evin ikinci katına, taş iki yollu merdivenle ulaşılır. Burada yazlık eyvanı da denilen orta sofanın önü açıktır. Ön tarafında bir tane, ahşap korkuluk vardır.

İkinci katta merdivenler ahşap iki kanatlı bir kapıyla avluya açılmaktadır. Bu kapıların iki tarafında birer odacık vardır. Merdiven katının üst bölümü yüklük şeklinde tasarlanmıştır. Burası yandaki odacıktan çıkılan yemişlik bölümüdür (musandra). Sofanın sonunda bulunan oda, 697x422cm ölçüsünde, kare formudur. İçerisi üç tanesi batı cephesine, iki tanesi güney cepheye açılan ve üç tane de sofaya bakan toplam sekiz pencere ile aydınlatılmıştır. Pencere önlerinde ahşap bir sedir vardır. Odanın, doğu duvarı üzerinde ortada bir şerbetlik nişi ve iki tarafında da ahşap dolap kapakları vardır. Bunlardan solda olanı dolap görevini görürken sağdaki, evin hamamlık bölümüne açılır. Şerbetlik nişi yuvarlak kemerli olup, kemer üzerinde kıvrım dallardan oluşan bir motif vardır. Şerbetlik nişi içerisinde bir vazo içerisinde yerleştirilmiş, çiçek motifleri görülür. Vazo Barok karakterli özellikler taşımasına karşın, çiçekler oldukça, gerçekçi bir anlatımla çizilmiştir. Vazo zeminde mavi bir fon üzerine yerleştirilmiştir.

Sofanın, sağında tıpkı birinci katta olduğu gibi iki oda vardır. Bunlardan batıya cepheli olanı, 520x351cm ölçüsündedir. İçerisi ikisi kuzeye yönelmiş mazgal formu, üç tanesi de batıya bakan, toplam beş pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu odanın doğu duvarında ise ahşap kafeslerle bu odaya bakan bir oda daha vardır. Bu kafeslerden dolayı bu odanın, evin harem odası olduğu belirtilmektedir. Odanın içerisinde ki, üç dolap nişi aynı aks üzerine yerleştirilmiştir. Kuzeye bakan iki mazgal pencere ile içerisi aydınlatılmaktadır. Her iki evin üzeri düz toprak damla örtülüdür. Ancak yapılan onarımlarla bazı değişiklikler geçirmiştir.

Ürgüp ve çevresindeki en büyük konaklardandır. Bu evin, bir-

birleriyle irtibatlı üç ayrı mekandan oluşması farklı bir özellik olmasına karşın, temel unsurlar devam etmektedir. Bu evin plan sisteminde görülen, yazlık eyvanı veya divanhane olarak adlandırılan bölüm odalar arasında önü açık balkon şeklinde vurgulanmıştır. Birinci evde, yazlık eyvanı, konsollarla taşınırken ikinci evde konsollar yoktur. Ayrıca bu evlerde görülen Barok karakterli süsleme de oldukça ilginçtir. Vazolar ve bordürlerde Barok süsleme hakim iken çiçeklerde realist bir özellik görülür. Bütün bu özellikleri nedeniyle Ürgüp ve çevresinde görülen ilginç bir ev türüdür.

KATOLOG NO: 3

RESİM NO: 338-340

ÇİZİM NO: 110-115

YAPININ ADI: KAYHAN CANTÜRK EVİ

YAPININ YERİ: Ürgüp ilçe merkezinin 7km güney batısında bulunan Ortahisar Kasabasıdır. Kasaba merkezinin güneyinde kalenin batı eteklerine doğru eski kent dokusunun bulunduğu alan içerisinde kalmaktadır.

YAPININ TARİHİ: Evin kesin olarak hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Ancak, gerek bölgesel konut mimarisi içerisindeki yeri, gerekse yapılış tekniği bakımından 19. yüzyıl sonlarına doğru yapılmış olmalıdır.

YAPININ İNCELENMESİ: Ev hafifçe meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kesme taş duvarların çevrelediği avlunun en gerisine yerleştirilmiştir. Avlu duvarlarının yüksekliği yaklaşık 275cm ile 370cm arasında değişmektedir. Evin avlusuna güneybatıdaki sokağa gönye yaparak yönelen çift kanatlı bir kapıdan geçilerek girilir. Avlu kapısı yuvarlak kemerli olup kapı dikdörtgen bir çerçeve içerisinde alınmıştır. Kapı kemerinde bir açıklığın etrafında dönen bordür bulunmaktadır. Bu bordür çapraz bir motif şeklindedir.

Evin avlusu düzensiz ölçülerde yamuk formdadır. Böyle düzensiz yapılmasının nedeni yolun formundan kaynaklanmaktadır. Avludan girişte doğuda küçük bir kaya oyma mekan bulunur. Burası avlu zemininden yükseltilmiştir. Buranın da bitişiğinde yine 200x215cm ölçüsünde kaya oyma mekan olarak yapılmış kare formlu bir oda vardır. Bu odanın ortasında da küçük bir delik bulunur. Avlu zemini taş döşelidir. Avlunun ortasında yine kaya oyma merdivenlerle yükseltilmiş bir kaya oyma mekan bulunur. Burası oldukça düzensiz bir forma sahip olup üzüm, kayısı vs gibi meyvelerin kurutulup saklandığı hevenk damıdır(1).Hevenk da-

mının solunda bulunan bir başka merdivenle üst kattaki hevenk katına çıkılır. Avlunun kuzeyinde evin esas yapı kütlesi vardır. Burası ortadaki kaya kütlesi üzerine kurulmuş iki katlı bir yapıdır. Alt katta ortada bir aralık ve iki yanda da tonozlu birer oda bulunur(2). Aralık 540x220cm ölçülerinde dikdörtgen formlu, eyvan şeklinde önü güneye doğru yönelmiştir. Aralığın batı duvarında yer alan bir merdivenle üst katlara ulaşılmaktadır. Taş merdivenin basamakları içe doğru kavislenmiştir. Aralık bölümünün üzeri iki sivri kemerle desteklenmiştir. Batı duvarını üzerinde merdivenlerin çıkış bölümünde duvar içine yerleştirilmiş üzeri istirdye kabuğu formunda bir niş vardır. Aralık kısmının doğusunda kalan oda 520x330cm ölçülerinde dikdörtgen formlu olup evin mutfağıdır. Buranın kuzey duvarı üzerinde kaya oyma mekan içerisinde şekillendirilmiş dolaplar mevcuttur. Mutfak bölümünün arkasında evin kışlık yiyecek malzemelerinin saklandığı kayıt damı vardır(3). Burası oldukça düzensiz bir formda yapılmış olup, doğuda oval bir çıkıntı oluşturur. Mutfak bölümünün içi doğrudan avluya açılan iki dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır. Aralık bölümünde yekpare taştan yapılmış bir de ocak vardır. İkinci kat merdivenleri, bu ocak üzerinde de kıvrılarak devam eder. Aralık bölümünün batısında bulunan diğer oda ise girişi avludan olan ve üzeri iki sivri kemerin desteklediği tonozla örtülü ahırdır. Evin ikinci katı da plan olarak birinci katın devamı şeklindedir. İkinci kata çıkışta, zemin kattaki aralık bölümünün devamı olan Divanhaneye ulaşılır(4). Bu bölüm 520x220cm ölçülerindedir. Üzeri iki sivri kemerin desteklediği tonozla örtülmüştür. Divanhane cephede bir sütunun taşıdığı iki kemer gözüyle dışarı açılmaktadır. Kemerler yanlardan daralmayla at nalı formu kazanmıştır. Divanhane kuzeyde bulunan bir pencere ile de ayrıca aydınlatılmaktadır. Divanhaneden merdivenlere çıkışta hemen yukarıda bir tane taş ocak daha vardır. Bu da yekpare taştan yapılmıştır. Buranın

önünde merdivenleri çeviren merdiven korkuluğu vardır. Merdivenlerin karşısında yer alan oda 495x340cm ölçülerindedir. Dikdörtgen formlu olup, iki sivri kaburga kemerle desteklenmiş tonozla örtülüdür. Odanın içerisi ikisi cepheye açılan 75cm genişliğinde dikdörtgen pencere ile birisi de batıya açılan 65cm genişliğindeki mazgal bir pencere vasıtasıyla aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarı üzerinde 145x50cm ölçülerinde yuvarlak kemerli bir yüklük bölümü vardır. Divanhanenin doğusunda yer alan ikinci odanın üzeri ise iki sivri kemerin desteklediği sivri tonozla örtülüdür. Bu oda 450x335cm ölçülerinde dikdörtgen formlu olup kuzey tarafının kayaya yaklaşması nedeniyle çarpıklık görülür. Bu odanın içerisi yine cepheye açılan dikdörtgen formlu iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın doğu duvarı kaya oyma mekana bitişik olarak yapılmıştır. Burada bir de niş vardır. Bu duvar ortasında yer alan açıklıktan geçilerek yamuk formlu kaya oyma bir mekana ulaşılır. Burasının da evin ihtiyaç mekanlarından birisi olduğu kesindir. Bu bölümün evin hamamı olabileceği düşünülebilir. Evin üst örtüsünde kiremit çatı yoktur. Düz teras çatıdır. Süsleme elemanları pek fazla görülmez. Sadece ocak üzerlerinde geometrik zigzag motifleri ile rozet motifleri vardır. Evin cephe düzeni çıkma olmamasından dolayı oldukça ilgi çekicidir. Birinci kat odalarıyla ikinci kat odaları birbirlerinden bir taş sırası vasıtasıyla ayrılmıştır. Yalnızca bu taş sırası cephede dışarıya doğru hafifçe taşkınlık yapar. Birinci katta ki aralık kemeri yuvarlak formlu olup etrafı profillendirilmiştir. Sağda mutfak pencereleri dikdörtgen formudur. Etrafı bir bordür içerisinde çerçeveselendirilmiştir. Cephede, divanhanenin iki tarafındaki diğer iki pencerede de aynı tür form görülür. Çerçeve pencere üstlerinde yer alan bir gülbezek motifini de içine alarak dışarı doğru kavis yapar. Divanhanedeki kemer sütununun yüzeyi birbirine paralel motiflerle çevrilmiştir.

Bu ev, bölgede özellikle Avanos ve Göreme Evlerinde oldukça sık karşılaştığımız iç sofalı plan tipindedir. Cephede bir sütunla ikiye ayrılan kemerle bölünmüş divanhaneli evlerin örneğidir. Bu tip evlerde divanhanelerde görülen sütunların ve kemerlerin sayısını artırmak mümkündür. Yine bu yöre evlerinde aralık da formunu iyice kazanmıştır. Kaya oyma mekanlarla yığma mekanın birbirleriyle iyice kaynaştığı örnek evlerdendir.

DİPNOTLAR:

1. M. Ali Esmer, **Avanos Evleri**, Ankara, 1992, s. 22

2. M. Ali Esmer, age,s. 22

3. M. Ali Esmer, age,s. 22

- G. Renda, "Göreme'de Korunması Gereken Bir Ev", **III. Araştırma Sonuçları** (Ankara 1985), s. 111

4. M. Ali Esmer, **Avanos Evleri**, Ankara, 1992,s. 23

C- DİĞER YAPILAR

KATALOG NO: 1

RESİM NO: 341-344

ÇİZİM NO: 116

YAPININ ADI: KÖPRÜ

YAPININ YERİ: Mustafapaşa Kasabası, merkezinde kuru dere yatağı olan Zafer Caddesi üzerinde yer alır. Köprü vadi şeklindeki iki dağ arasına yerleştirilmiştir.

YAPININ TARİHİ: Köprünün batı tarafında bulunan kitabesine göre 1865 yılında Dimitri Maraşoğlu tarafından yaptırılmıştır. Mimarı belli değildir. Yapıldıktan sonra tamir ve tadilat görmemiştir. Kitabenin bugün sadece Osmanlıca olan bölümü okunmaktadır. Karamanlıca bölümündeki tahribat nedeniyle okunamamıştır. Kitabede;

sahibül hayrat maraşoğlu vasıl yazılıdır.

YAPININ İNCELENMESİ: Köprü, doğu batı doğrultusunda yerleştirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi kuru dere yatağı üzerinde kurulu bulunan köprü kış ve bahar aylarında bu dere yatağının akıntısına karşın, karşıdan karşıya geçmek için kullanılmaktadır. Köprü tamamen kesme taştan yapılmıştır. Kullanılan taş malzeme suya dayanıklıdır. Köprü doğu ve batı yönlerde ana kaya kütlesine oturan ortada ise 220x210cm ölçülerinde ayaklara oturan üç sivri kemerlidir. Kemerlerden doğudan itibaren birincisi 285cm , ikincisi 425, üçüncüsü ise 270cm genişlikte olup köprünün toplam, uzunluğu 1510cm dir. Orta kemer diğerlerinden daha geniştir. Ayaklarda mahmuz bölümü yoktur. Bu da köprünün suyla fazlaca bir temasının olmadığını gösterir. Ayaklarda zemin-

den 190cm yükseklikte dışa doğru 13cm taşkınlık yapan yuvarlak profilli plasterler bulunur. Bugün dere yatağının kuru olası nedeniyle şehir girişine göre merdivenlerle köprüye çıkılmaktadır. Merdivenlerin tam karşısında, alınlıklı ve çatılı olarak yapılmış, tarih köşkü içerisine yerleştirilmiş bir kitabe vardır. Köprünün üstü düzgün taş döşeli olup 192cm genişliğindedir. Her iki tarafta da 90cm yüksekliğinde korkulukları bulunur. Köprü üzerindeki suların tahliyesi için kuzey ve güney taraflardan dörder tane çörten yerleştirilmiştir. Köprünün kuzeye bakan alınlıklarında geniş kemerin köşelerinde kare boşluklar vardır. Köprünün üstünde batı tarafında bir tarih köşkü vardır. Köşk sade olup üzeri alınlıklı çatı şeklindedir.

Bu köprü Ürgüp ve çevresindeki tek taş köprü olması bakımından önemlidir. Köprünün tarih köşkü de dikkat çekici olup, arazinin kotuna uygun olarak yerleştirilmiştir.

KATOLOG NO: 2

RESİM NO: 345-349

ÇİZİM NO: 117

YAPININ ADI: TAHSİN AĞA KÜTÜPHANESİ

YAPININ YERİ: Tahsin Ağa Kütüphanesi, Ürgüp ilçe merkezinde doğal kaya oluşumu olan Temenni Tepesinde yer alır. Aynı tepe üzerinde Rükneddin Kılıçaslan Türbesi de bulunur. Ürgüp'ün her yerinden rahatlıkla izlenebilen bir noktadadır.

YAPININ TARİHİ: Kütüphane bugün şehir merkezindeki yeni kütüphane binasında bulunan kitabesine göre H. 1272 (M. 1855) tarihinde Tahsin Ağa tarafından yaptırılmış olup mimarı belli değildir(1). Yapı, 1950 yılında onarılmıştır.

Yapı tamamen düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Yapı malzemesi Avanos taşı adı da verilen sarı taştır.

Yapı dıştan 670x655cm ölçülerinde kare formludur. Oldukça sade bir yapıdır. İçeriye kuzey batı köşede bulunan 110cm genişliğinde basık kemerli bir kapıdan girilir. Kemerin başlangıç noktasında kuzey batı köşede basit rozetler vardır. Kuzey batı köşede aynı zamanda destek kemeri izleri vardır. Bunlar 75cm ölçüsünde olup sadece bu cephenin ortasında yer alır. Destek kemerlerinin bu izleri nedeniyle yapının önünde bir revak olduğu görüşündeyiz. Ancak bilinmeyen bir tarihte, bilinmeyen bir nedenle yıkılmış olmalıdır.

İçeriye yukarıda da belirtildiği gibi basık kemerli bir kapıyla girilir. Kapı üst örtüye geçişi sağlayan trompun tam altındadır. Yapının içi oldukça sadedir. İkisi doğuda biri güneyde olmak üzere toplam üç pencere içeriye aydınlatmaktadır. Doğudaki pencereler birbirinin simetrigi olup eşit ölçülerdedir. Bu pencereler 90cm genişliğindedir. Güneydeki pencere de yaklaşık aynı ölçülerde ve güney cephenin tam ortasında

yer alır.

Yapının üst örtüsü köşelerde, birbirini nöbetleşe takip eden taşlarla örülmüş ve gerisinde de yekpare taşla doldurulmuş, tromplarla geçilen kubbeye örtülmüştür. Kubbe oldukça farklı özelliklere sahiptir. Kasnak olmaksızın doğrudan geçiş elemanlarına ve duvarlara oturur. Kubbenin tepesi basıktır. Yapının çevresinde başka kalıntılar varsa da bunun başka yapılara ait olduğu söylenmektedir.

Kütüphanenin önünde, girişte revaklı bir bölümün varlığı kesin-dir. Burası yıkılmıştır. Kütüphanenin tek kubbeli olarak yapılması 19. yüzyılda sıkça görülen bir formdur. Kubbeye geçiş elemanında görülen taşların biçimlenişleri de bu yöreye has bir özelliktir.

III-) YAPILARIN GENEL ÖZELLİKLERİ:

A-) SELÇUKLU DEVRİ YAPILARI:

Ürgüp ve çevresinde Selçuklu Dönemine ait yapılar sayı bakımından azdır. Çalışmamızda, bu döneme ait tek yapı olarak Ürgüp Sarı Han yer almaktadır. Bu yapı itibarı ile Selçuklu Dönemi yapılarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Kullanılan taş malzeme daha sonraki yapılarda da kullanılmaya öncülük edecek olan ve yapıya ismini veren sarı Avanos taşıdır. Bu taşın özelliği işlenmesi bakımından oldukça yumuşak olmasına karşın dış etkilere karşı dayanıklı olmasından kaynaklanmaktaydı. Selçuklu Dönemine ait bu kervansarayın planı, aynı güzergahta bulunan, Alay Han'da da kullanılan açık ve kapalı bölümlerden oluşan plan sistemindedir. Bu plan sistemi daha sonraki kervansaraylarda da kullanılmıştır. Yine bu kervansarayın, plan sistemi olarak avlu ortasındaki köşk mescidinin olmayıp, mescidin giriş üzerinde yer alması diğerlerinden ayrılan bir özelliktir. Mescidin bu şekilde kullanılması, daha sonraları Tokat Pazar Hatun Han'da da görülür. Hanın planı içerisinde, girişin sağında yer alan çeşme de, Anadolu Selçuklu Mimarisi bakımından oldukça önemlidir. Çeşmenin kervansaraylarda kullanılmış olması dikkat çekicidir. Çeşme için bir nişin oluşturulmasının, daha sonraki çeşme formlarının oluşmasında, etkileyici olduğu muhakkaktır.

Kervansaray da süsleme bakımından XIII. yüzyıl ilk yarısında görülen geometrik süslemeler hakimdir. Daha çok portalde görülen taş işçiliği oldukça yüzeysel olarak yapılmıştır. Bu özellikleri ile de Kayseri ve çevresindeki yapılarla benzerlik gösterirler. Geometrik süslemeler, daha çok sekiz kollu yıldızların şekillendirdiği geçmeler, sarmal geometrik geçmeler, zincirek motifi ve mukarnaslardan oluşmaktadır. Süsleme-

lerin haricinde yapıda görülen taşçı işaretleri bir geleneğin devamı olarak sürdürülmüş ve daha sonraları bu bölgedeki diğer yapılarda kullanılmıştır.

B-) BEYLİKLER DEVRİ YAPILARI:

Bölgede beylikler devrinde, iki farklı beylik hüküm sürmüş olmakla birlikte ortak karakterli yapılar inşa edilmiştir.

Bölgedeki, Beylikler Devri yapılarının genelinde kesme taş kullanılmıştır. Kullanılan taş malzeme genelde sarı Avanos taşı ve Esbelli taşıdır. Ayrıca, Kavak taşı da kullanılmıştır. Esbelli taşı ocaktan çıkışta yumuşaktır. Ancak sonraları havayla temas ettikçe sertleşmektedir.

Beylikler devrine ait Camilerde; genelde, mihrap eksenine dik olarak uzanan bazilikal plan sistemi uygulanmıştır. Bu sistemin ilk uygulaması XIII yüzyıl sonu XIV yüzyıl başlarına tarihlenen Karamanoğlu İbrahim Bey Camisinde görülür. Burada mihraba dik olarak uzanan iki ayak sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Orta sahin yan sahinlerden daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Tonozlar, çapları oldukça geniş ayak şeklindeki sütunlarla taşınmaktadır. Aynı plan sistemi daha sonraları Taşkın Paşa Camisinde de kullanılmıştır. Yalnız burada Cami içerisindeki sütunlar diğerine göre yüksek tutulmuştur. Taşkınpaşa Camisinde yine ilk olarak girişin yanında bir kemer sırası ile ikiye bölünmüş, son cemaat mahalli şeklinde, önü açık bir mekanla karşılaşılmaktadır. Bu mekanın, yazlık olarak kullanıldığı belirtilmekteyse de, Karamanlı devri yapılarında görülmeyen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Plan sistemi bakımından mihraba dik olarak uzanan sahinler, Anadolu Selçuklu Devrinde en yaygın cami tipi olarak görülür(1).

Bu plan sistemi Karamanlılar'da, pek görülmemekle birlikte Eratna Beyliği dönemine ait Niğde Sungur Bey Camisinde de görülür.

Ürgüp Karamanoğlu İbrahim Bey Camisinden ayrı olarak, Taşkınpaşa'da orta sahında mihrap önünde bir kubbe vardır. Bu özelliği ile Taşkınpaşa Camisi diğerlerinden ayrılır. Genellikle örtü sistemlerinde sivri tonozlar kullanılmış ve bunlarda ayak sıralarından itibaren, kaburga kemerlerle desteklenmiştir. Camilerin içi genelde beden duvarları üzerinde bulunan mazgal pencerelerle aydınlatılmaktadır. Mazgal pencereler bazen oldukça yukarıda da yer alabiliyorlar.

Ürgüp Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi süsleme bakımından oldukça yetersizdir. Camide yapılan onarımlarla bir takım unsurları da değiştirilmiştir. Girişi oldukça sadedir. Bununla birlikte Taşkınpaşa Camisi'nin portalı, klasik Selçuklu portallerinin süsleme geleneklerinin bazılarını devam ettirir. Süsleme bordürlerinde görülen geometrik motifleri tamamen Selçuklu özelliklerini taşır. Bunun yanısıra, portalde mukarnas olmaması, buna karşın pencere bulunması farklı bir özelliktir. Yine portalin dışarı doğru fazla bir taşkınlık yapmaması da dikkat çekicidir. Portal üzerinde görülen dendanlar eski geleneğin devamıdır. Camilerin çörttenleri Karamanlı Devri yapılarının bir kısmında görülen aslan başı şeklinde çörttenlerden oluşmuştur. Bu çörttenlerde, aslan başlarının ifadeleri oldukça yumuşaktır. Yine cami beden duvarları üzerinde taşçı işaretlerinin kullanılmış olması da dikkat çekicidir. Taşkınpaşa Camisinin bir diğer özelliği de mihrap ve minberidir. Anadolu'da Beylikler Devrinde bilinen tek ahşap mihraplı camidir. Beylikler devrine ait medrese olarak yörede sadece Taşkınpaşa medresesi görülür. Medrese bugün açık avlulu iki eyvanlı olmakla birlikte avlu üzerinin kubbe ile örtülü olduğu belirtilmektedir(2). Karamanlı Medreselerinin aksine portal yandadır. Ayrıca kullanılan yapı malzemesi moloz taştır. Portal üzerinde ikinci bir katın bulunması ve portalin cephesinde dışarı açılan pencere olması yine dikkat çekici bir özelliktir. Medrese'nin zemininde mahiyeti bilinmeyen kü-

çük açıklıklar bulunmaktadır. Medrese de ana eyvan döneminin geleneğine bağlı olarak beden duvarlarından dışarı doğru epeyce bir taşkınlık yapmıştır. Taşkınpaşa Medresesi plan olarak Selçuklu geleneğini devam ettirir. Bu özelliği ile de Karamanoğulları'na ait medreselere benzerlik gösterir (3). Beylikler devrine ait bu medresede , süsleme bakımından Selçuklu geleneğini devam ettirmiştir. Selçuklu taş işçiliğinde görülen, geometrik geçmeler, rumi motifler geleneğin devamı niteliğindedir.

Beylikler devrine ait türbeler genelde Selçuklu devri geleneğinin devamı şeklindedir. Taşkınpaşa'ya ait kare gövdeli türbe bu yörede daha sonra sevilerek kullanılacak, kaya oyma mekanla bütünlük oluşturacak bir şekilde inşa edilmiştir. Kare gövdeli türbede cenazeliğin kaya oyma mekan içerisine yerleştirilmesi farklı bir özelliktir. Türbe gövdesi kare formlu iken yukarıda sekizgen bir kasnakla külaha geçilmektedir.

Taşkınpaşa'daki diğer bir türbe olan Hızır Bey türbesi de baldaken türbe tarzında piramidal külahlı olarak yapılmıştır. Bu özelliği ile bölgede daha sonraları yapılacak olan diğer iki türbeyi de etkilemiştir. Ürgüp Altı Kapılı türbede benzer plan şemasında yapılmıştır. Tıpkı Hızır bey türbesinde olduğu gibi altıgen formda cenazeliksiz yapılmıştır. Bu türbenin üst örtüsü bugün bulunmamakla birlikte içten kubbe dıştan piramidal külahla örtülü olması daha muhtemeldir. Beylikler dönemine ait diğer bir türbe de, yine Taşkınpaşa'daki Kesikbaş Türbesidir. Bu türbede, kare gövdeli olup, üzeri dört köşede yeralan, dört ayağın taşıdığı içten kubbe dıştan, piramidal külahla örtülüdür. Türbelerde süsleme elemanlarına fazla yer verilmemiştir. Bununla birlikte Taşkınpaşa Türbesinde, girişte geometrik karakterli süslemeler görülür. Beylikler Devrine ait farklı fonksiyonlu bir yapı olan Taşkınpaşa Köyündeki namazgah dikkat çekicidir. Bugün sadece mihrap bölümü ayakta kalmıştır. Diğer bölümler-

ri yer altındadır.

C-) OSMANLI DEVRİ YAPILARI:

Osmanlı Devrine ait yapılar genelde 17 ve 18 yüzyıla tarihlenmektedir. Bu yapıların hepsinde genelde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kullanılan taş malzeme bazen sarı Avanos taşı, bazen Esbelli taşı ve bazen de Kavak taşıdır.

Osmanlı dönemine ait camilerin en erken tarihli, Bahçeli Köyü Camisidir. Bu cami doğrudan beden duvarları üzerine oturan, tek kubbeli plan tipinde yapılmıştır. Bu plan sistemi daha sonraları Sağır Mes-cid'de de kullanılmıştır. Bahçeli Camisinin kubbesi kasnak olmadan beden duvarı üzerine oturmuştur. Yörede bu iki caminin haricinde, tek kubbeli cami plan tipi görülmez. Osmanlı Dönemine ait camilerde bunun haricinde iki plan sistemi ile karşılaşırız. Bunlardan birincisi, dikdörtgen planlı harimin tek bir tonozla örtülmesiyle elde edilmiştir. Bu plan sisteminde yapılmış örnekler; Yunak Cami, Sofular Köyü Cami, İltaş Köyü Cami, Akköy Cami, Esbelli Cami ve Davut Ağa Camileridir. Bu camilerden bazıları kaya oyma mekanlarla iç içe olarak yapılmış, bazen caminin giriş bölümü bazen de başka bir bölümü kaya oyma mekanla oluşturulmuştur. Bu tip camilerde giriş önünde bazen son cemaat mahalleri veya giriş mekanı bulunur. Akköy Camisinde olduğu gibi giriş bölümü kaya oyma mekanla bütünleşmişken, diğer camilerde sadece tonozun devamı şeklindedir. Bu plan sisteminde bazen tonoz örtü sistemi enlemesine atılan kemerlerle desteklenirken, bazen de her taş sırasında girinti ve çıkıntı yaparak devam etmektedir. Esbelli Camisinde ise bu plan sisteminde biraz farklılık yapılarak, kademeli örtü sistemi oluşturulmuştur. Bu camide ayrıca giriş bölümünde iki taş sütunun taşıdığı revak vardır. Bu tip camilerde ayrıca bir de yazlık bölüm görülür. Yazlık bölüm

bazen Esbelli Camisinde olduğu gibi caminin yan duvarları boyunca uzanmaktadır. Bazen de Davutağa Camisinde olduğu gibi bu bölümle-
rin yarısı kadardır. Yazlık bölümlerin üzeri açık olup, mihrap yönünde
küçük birer mihrabiyeleri vardır.

Diğer tip camiler ise, mihraba dik olarak uzanan, iki kemer sıra-
sı ile üç sahına ayrılmış camilerdir. Bu dönemdeki plan sistemi önceleri
Selçuklular tarafından kullanılmış daha sonraları ise bölgede Beylikler
devrine ait Karamanoğlu İbrahim Bey ve Taşkınpaşa Camilerinde de
devam ettirilmiştir. Bu plan sisteminde yapılan camiler, Musa Efendi Ca-
misi, Ortahisar Aladdin Camisi (kışlık), Ortahisar Aladdin Camisi (yaz-
lık), Abdioğlu Camisi, Boyalı Köy Camisi ve Çarşı (Ulu) Camisidir. Bu
plan sisteminde kemer sıralarındaki ayak sayısı iki ile beş arasında de-
ğişmektedir. Bu plan tipinde bazen Boyalı Köy Camisinde, Ortahisar
Abdioğlu Camilerinde olduğu gibi içerideki örtü sistemi dışarıda da de-
vam ettirilerek revak oluşturulmuştur. Musa Efendi Camisinde olduğu
gibi bazen bitişiğine tek sütunlu revaklı birer yazlık bölüm de ilave edil-
miştir. Bu plan tipinde, Çarşı (Ulu) Caminde olduğu gibi mihrabın bulun-
duğu sahnın dışarı doğru taşırılarak mihrap sahnını oluşturulmuştur. Yine
bu plan tipindeki camilerde, genelde girişin üzerinde bir son cemaat ma-
halli vardır. Burasına genellikle açıkta bulunan merdivenlerle çıkılırken,
bazen de beden duvarları içerisinden çıkılan merdivenlerle ulaşılmakta-
dır. Ayrıca bu plan tipinde tonoz örtü sistemi, ayaklar arasında kabur-
ga kemerlerle desteklenmiştir. Üst örtü genellikle sivri tonozlarla örtülü
iken Ortahisar Abdioğlu Camisinde orta sahnın üç küçük kubbe ile örtül-
müştür. Burada, cami içerisi sahnınlar arasına açılan mazgal pencereler
ile aydınlatılmıştır.

Bu plan tiplerinin haricinde kaya oyma mekanlarla, içiçe olarak
yapılmış camilerde vardır. Bunlar Ortahisar Aladdin Camisi (kışlık) ve

Ortahisar ukur Camileridir. Bu camilerde genellikle giriş bölümü taştan yapılmış devamında ise kaya oyma mekan olarak nihayetlendirilmiştir. Kargir bölüm mihraba dik olarak uzanan bir kemer sırası ile iki saħına ayrılırken, kaya oyma bölümde taşıyıcı sistem endişesi olmaması sebebiyle düzensizlik göze çarpar. Bu kaya oyma mekanlarda da mihrap nişi vardır. Bu tip plan sistemi sadece yöreye has bir özelliktir.

Camilerde genelde kalemışi süsleme görülür. Ancak bu kalem işi süslemelerin çoğu camide nem yüzünden traşlama yapılarak yok edilmiştir. Kalan rnekler ise basit şekilli baskı niteliğinde boyamalardır. Camilerin mihrapları genelde sadedir. Ancak Sağır Mescit Camisinde Selçuklu geleneğinin devamı olarak geometrik motifler görülür.

Yöre camilerinin bir yerel özelliği de, kare kaide üzerinde dört taş stnla yükselen ve devamında yekpare taşla nihayetlenen balda-ken(ardak) minarelerdir. İlk rnekleri 13 yüzyıla ait Kayseri'deki Selçuklu Camilerinde görülür. Bu geleneğin devamı olarak bu minareler bölgede çokça yapılmıştır. Bu tip minareler iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, cami bünyesi içerisinde, cami beden duvarları içerisinden yükselen minarelerdir. Bu formdaki minarelere bölgede oldukça çok rastlanılır. Yunak Camisi, İlaş Camisi, Esbelli Camisi, Ortahisar Camisi, Aladdin Camisi (yazlık-Kışlık) Abdioğlu Camisi, arşı (Ulu) Camilerinde olduğu gibi. İkinci formdaki minaralar ise beden duvarları haricinde ayrı bir bölümden oluşan minarelerdir. Bu tip minarelere kaideden bazen spiral, bazen de rampa şeklindeki merdivenlerle çıkılır. Bu tip minareye sahip olan camiler ise şunlarıdır. Boyalı Köy Camisi, Baheliky Camisi, Davutağa Camisi, Pancarcı Camilerdir.

Osmanlı Dönemine ait medreseler genelde son döneme aittir. Bu medreseler de tamamen kesme taştan yapılmıştır. En eski olanı Yahya Efendi Medresesidir. Kesin olarak tarihi belli değildir. Portal yakı-

nındaki çeşmesi oldukça ilgi çekicidir. Portal cepheden dışarı taşkınlık yapmıştır. Açık avlulu medresenin ana eyvan bölümü ve sınıfları bugün birleştirilmiştir. Öğrenci hücrelerinin önünde revaklı bölümler vardır.

Osmanlı dönemine ait diğer bir avlulu medrese de Mustafa Paşa kasabasında bulunan Mehmet Şakir Paşa Medresesidir. Bu medrese kurulduğu arazinin yapısı nedeniyle iki farklı kotta yapılmıştır. II. Abdülhamit Devrine ait diğer medreselerle benzer özelliklere sahip olmasına karşın yerel özellikler de gösterir. Medrese'nin portalı oldukça süslü, yapılmıştır. Portalin etrafı değişik ölçülerdeki bordür kuşakları ile çevrilmiştir. Öğrenci hücreleri iki katlı bölüm şeklindedir. Önlerinde kemerli galerilerden oluşan revaklar vardır. L formu olarak yapılmış bu plan tipinde, ana dersane avlunun kuzey doğu köşesindedir.

Osmanlı Devrine ait diğer bir yapı türü de türbelerdir. Türbeler genelde kare bir gövde üzerinde kubbe ile örtülü olarak yapılmıştır. Genellikle düzgün kesme taş kullanılmış olmasına karşın, Sofu Dede, Karacaören Türbeleri moloz taştan yapılmıştır. Osmanlı Dönemi türbelerinin hiçbirisinde cenazelik bölümü yoktur. Türbelerden sadece, Sofular Köyü Türbesinde giriş şeklinde bir bölüm oluşturulmuştur. Diğerlerinde türbe odasına doğrudan girilmektedir. Türbelerin ortak özelliklerinden birisi de kubbe üzerinde yeralan, taş alemleridir.

Osmanlı Dönemine tarihlenen en önemli yapılardan birisi de, hamamlardır. Osmanlı dönemine ait iki tane hamam vardır. Bunlardan Eski Hamam oldukça harap vaziyettedir. Sadece soyunmalık bölümündeki kubbeli mekan açıktadır. Şehir Hamamı ise bugün oldukça sağlamdır. Her iki hamam da, tekli hamam tipinde yapılmıştır. Her iki hamamın soyunmalık bölümü, tek bir kubbeyle örtülüdür. Ilıklık bölümü ise, üç kubbeli ve araları kapalıdır. Şehir Hamamı dört eyvanlı köşe hücreli

plan tipinde yapılmıştır. Eyvanlardan girişin karşısında olanı bu gün su deposu olarak kullanılmaktadır. Hamamın külhan bölümünde diğer Osmanlı Hamamlarından ayrı olarak, iki kemer sırası ile üç bölüme ayrılmıştır. Üzeri ise tonozla örtülüdür. Diğer hamam ise yeterince incelenmemiştir. Osmanlı Dönemine ait bu hamamlarda ayrıca bir süsleme görülmez.

Ürgüp ve çevresinde Geç Osmanlı Dönemine ait tek bir mekandan oluşan Karacaören Hanı vardır. Şehir içerisinde ise bu türde han yoktur.

Ürgüp ve çevresinde Osmanlı Dönemine ait oldukça fazla çeşme vardır. Çeşmeler özellik bakımından Lale Devrine giren, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa döneminde yapılmıştır.

Ürgüp çevresindeki çeşmeleri üç gruba ayırmak mümkündür.

1-) Meydan Çeşmeleri;

Bu da kendi içerisinde Yunaklı ve Yunaksız olmak üzere iki gruba ayrılır. Yunaklı çeşmeler üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, çeşmenin meydana bakan ve bir kemer nişi içerisine alınmış ortasında musluğu bulunan bölümdür. Kitabe taşı genelde burada yer alır. İkinci bölüm ise genellikle çamaşır yıkamak için kullanılan bölümdür. Burada da yine bir tane lüleden devamlı akan bir su vardır. Yunak bölümü çeşme cephesi boyunca devam eder ve iki bölümün arasında, yer alır. Yunak bölümünün üzeri, kaburga kemerle desteklenmiş sivri tonozlarla örtülüdür. Üçüncü bölüm ise, su deposunun oluşturduğu bölümdür. Damat İbrahim Paşa tarafından Ürgüp'te yapılan çeşmeler genelde bu türde yunaklı çeşmelerdir.

Yunaksız meydan çeşmeleri ise, cephede sadece çeşme nişinden oluşan ve arkasında bir su deposu bulunan çeşmelerdir. Bu tip çeşmeler de , değişik formlar da yapılmış olup, genel özelliklerini korurlar.

2-) Sokak eşmeleri; Bu tür çeşmelerde genelde sokak üzerinde yeralan ve sadece çeşme nişinden ibarettir. Çeşme nişi bazen kemerli iken bazen de basamaklı bir formda da yapılmaktadır. Çeşme nişinin üzerinde ise kitabe taşı yer alır.

3-) Bir yapı bünyesinde yer alan çeşmeler; Bu çeşmeler de genellikle sokak çeşmesi formundadır. Bunların farkı su sisteminin yapı içerisinde çözömlenmesidir.

Ürgüp Mimari yapıları arasında sivil mimarlık örnekleri olan evler en çok dikkat çekenlerdir. Evler kendi içerisinde oldukça farklı özellikler göstermesine karşın, benzer örnekleri de vardır. Ürgüp sivil mimarisi, Kapadokya bölgesinin mimari bütünü içerisinde değerlendirilmelidir. Ürgüp ve çevresindeki evler iki grup oluştururlar. Birincisi yerleşme bakımından doğrudan kaya oyma mekanlar içerisine kurulmuş olanlardır. Diğer i se bahçe arkasında yer alan evlerdir.

Ürgüp evleri, bağ evlerinde olduğu gibi bazen tek katlı çoğunlukla da iki ve çok katlı yapılardır. Kat sayısı ve oranları evin büyüklüğü ve arazinin meyili olmasına göre değişmektedir. Kaya oyma mekanlar genellikle zemin katın bir bölümünü oluşturmaktadır. Zeminin bir kısmı ve üst katlar i se tamamen yığma olarak yapılmıştır. Kütleyi biçimlendiren hacimler tandır evi etrafında, arazi yapısına ve gereksinimlere göre yerleştirilmiştir. Konutların yamaca yapıştığı, evlerin yamaca dayandığı bazı örneklerde oyma mekanlar üst katlarda da görölmektedir.

Evlerin alt katları kışlık olarak kullanılmaktadır. Bölgede, taşın bol olması nedeniye yapı malzemesi olarak genelde, düzgün kesme taş kullanılmıştır. Evlerde sokaktan avluya çift kanatlı cümle kapıları ile girilir. Kapı, geometrik çerçeve formlu olarak yapılmıştır. Evlerin kışlık bölümü olan mutfak, çardak ve ahır alt kat avlusu etrafında yer alır. Avlunun bir köşesinde evin zemin katına ulaşımı sağlayan aralık bölümü

vardır(5). Aralığın sağında ve solunda sufa adı verilen kemerler görülür. Yine evlerin zemin katlarında sufalardan geçilen ve kiler olarak kullanılan kayıt damı da görülür.

Ürgüp Evlerinde, sokak kapıları yöreye has genel karakterler taşımaktadır. Kapı formları kemerli ve geometrik örgü motiflerinin çevrelediği formda yapılmıştır. Cümle kapılarından geçildikten sonra geniş bir avluya ulaşılır. Avlu etrafında evin diğer mekanları vardır. Avlu iki şekilde biçimlenmiştir. Evlerin sokak cephesine bakması durumunda evin arkasında kalmaktadır. Diğer tür ise evlerin bahçesi içinde geride yer alması durumunda ilk ulaşılan mekan olmaktadır.

Avlu evin dağıtım mekanı görevini üstlenmiştir. Avlunun etrafında tandirevi, sufa, zemin kat odaları, ahır gibi servis mekanları bulunmaktadır. Bu mekanlardan bazıları eyvanlı bir şekilde yapılmıştır. Eyvan üç tarafı kapalı, açık ön kısmı bir kemerle sınırlanmış derinlemesine dikdörtgen tonozlu bir mekandır. Eyvan zemin katta tek olduğu zaman tandır evi ismini almaktadır. Eyvan sayısının çok olması durumunda bunların birisi girişin kendisini oluşturmaktadır. Diğer eyvanlar ise üst kata çıkışı sağlayan merdivenleri ihtiva etmektedir. Genellikle eyvanlar avlu girişinin karşısında yer alır. Etraflarına bir veya bir kaç oda yerleştirilmiştir. Eyvanlar bazen de kaya oyma mekanların önünde yer alır.

Yöre evlerinin en önemli mekanlarından birisi de "Tandır Evi" dediğimiz plan elemanlarıdır. Tonozlu bir mekandan ibaret tandır evleri genellikle derinlemesine dikdörtgen bir plana sahiptir. Ortalarında 40-45 cm çapında yere gömülü vaziyette tandır bulunmaktadır. Kullanılmadığı zamanlarda tandırın üzeri küçük bir taşla kapatılır. Tandır evinin arkasında genellikle evin erzak deposu olarak kullanılan mekanlar yer almaktadır. Bazı örneklerde avluda tek eyvan bulunması durumunda tandır evi diğer mekanlara açılmaktadır. Bölgede tandır evinin bulunduğu

bölüme "Tafana" ismi de verilmektedir. Bu ismin kaynağının ise Kayseri ve çevresindeki evlerde oldukça çok görülen "Togana" dan geldiği belirtilmektedir. Tandır evinin arkasında yer alan ve genellikle kaya oyma mekanlardan oluşan kışlık yiyeceklerin saklandığı mekanlara "Kayıt Damı" denilmektedir.

Yöredeki evlerde görülen diğer bir plan elemanı da, "Üst Kat Eyvanı (Divanhane)" dır. Görünümü alt kat eyvanıyla aynı olan üst kat eyvanı genellikle alt kat eyvanının üstünde iki odanın ortasına yerleşmektedir. Ancak alt kat ve üst kat mekan birimlerinin konumunda belirgin şemalar olmadığı için, eyvan oda veya odaların bir tarafına bakabildiği gibi L biçiminde dönük olarak da yerleşebilmektedir. Üst kat eyvanlarında süslü ocaklar, nişler yan odalar arasında küçük pencereler gibi unsurlar bulunmaktadır. Zemini kesme taş döşeli eyvanların açık önleri alt kat eyvanlarına benzer bir şekilde tek bir kemerle dışarı açıldığı gibi ikili, üçlü, dörtlü veya askılı iki kemerle de sınırlanabilmektedir. Bölgede tek kemerli örnekler azdır. Ancak iki ve üç kemerli örnekler daha fazladır. İkili ve üçlü türde tek tür kemer kullanıldığı gibi, farklı kemerlerin de kullanıldığı görülür.

Ürgüp Evlerinin zemin katlarında belirli mekanlar bulunmaktadır. Ancak plan elemanlarının varlığı ve gruplaşmalarıyla bazı tipler ortaya çıkmaktadır. Bu plan elemanları; eyvan, oda ve oyma birimlerdir. Bunlardan hareketle iki plan tipi ve bunların bazı alt grupları belirlenebilir. Birincisi, eyvan ve oyma mekanlardan oluşan plan tipidir, bu da kendi içinde tandır evi ve oyma mekan ile tandır evi, eyvan, oyma mekan olmak üzere iki grup oluşturur. İkinci plan tipi ise eyvan, oyma mekan, odadan oluşmaktadır. Bu plan tipinde de bazı alt gruplar görülür. Bu plan tipi, Türk Evi plan tipinde İç Sofalı plan tipi dediğimiz örnekler içine girmektedir.

Evlerin üst katlarında diğer bütün Türk Evlerinde olduğu gibi belirli şemalar görülmektedir. Üst katlarda genelde plana yön veren yazlık eyvanlardır. Bunların konumlarına göre yörede üç ayrı plan tipi görülür. Birincisi; oda, eyvan, odadan oluşan Orta Anadolu Evlerindeki karniyarık plan şemasıdır. İkinci plan tipinde, yine aynı mekan elemanları görülür. Ancak bu plan tipinde, plan L şeklinde olduğundan eyvan köşeye yerleştirilmiştir. Üçüncü plan tipinde ise plan elemanları oda, oda, eyvan şeklinde yerleşmektedir. Bu plan sisteminde eyvan odaların bir ucunda yer almaktadır.

DİPNOTLAR:

1. G. Öney, Beylikler Devri Sanatı, Ankara, 1988, s. 38
2. A. Kuran, "Karamanlı Medreseleri", Vakıflar Dergisi, VIII (Ankara, 1969), s. 212
3. A. Kuran, agm, s. 210
4. A. Refik, "Damat İbrahim Paşa Zamanında Ürgüp ve Nevşehir", Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Sene 14, No 3, (80), İstanbul 1340 (1924), s. 161
5. A. Esmer, Avanos Evleri, Ankara, 1992, s. 22

IV.YOK OLAN YAPILAR:

Ürgüp ve çevresinde bulunan Türk-İslam Devri Yapılarına ait bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle, bu devre ait yapıların hangilerinin yok olduğunu ancak kayıtlarda geçen isimlerinden tesbit edebiliyoruz. Buna göre bölgede, sayıları fazla olan Kervansaray türü yapılar günümüze ulaşmamıştır. Bu yapıların isimleri kaynaklarda, geçtiği şekli ile şöyledir. Kayseri-Damsa çayı vadisi üzerinde bulunan Pervane Hanı. Bu hanın yeri belli değildir(1). Ürgüp-Ereğli yolu üzerinde bulunan Misli Han(2). Bu Han hakkında da fazla bir bilgi yoktur. Yine aynı güzergah üzerinde bulunan Gömük Han hakkında daha fazla bir bilgiye rastlanamamıştır(3).

Bugün mevcut olmayan yapılardan bir diğeri ise, Yahya Efendi Medresesinin karşısında bugün park olan alan içerisinde bir hamamın olduğu kayıtlarda belirtilmektedir. Ürgüp ilçe merkezinde, Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılan, 10 çeşmeden maalesef 2 tanesi günümüze kadar sağlam gelebilmiştir(5). Diğerleri ise tamamen yıkılmış olup kitabeleri Ürgüp Müzesi içerisinde. Yine Kültür Bakanlığı tescil kayıtları ile vakıf kayıtlarında isimleri geçen Ortahisar'daki medrese ile, Ortahisar Kalesinin yakınında yer alan tekke de yıkılmıştır. Ürgüp ilçe merkezindeki, Dolay Cami ve Mektebi, kayıtlarda geçmesine karşın bugün mevcut değildir. Yine II. Abdülhamit Döneminde yapıldığı belirtilen Ürgüp Telgrafhanesine ait herhangi bir bilgi de yoktur.

Bu yapıların haricinde; Ürgüp ve çevresindeki yapılarda onarım maksadıyla yapılan tadilatlarla eski özelliklerini kaybetmiştir. Bunlar, Ayvalı Köyü Camisi, Akköy Eski Camisi, Karacaören Köyü Eski Camisi, Ürgü Karavaiz Camileridir.

Taşkınpaşa Köyü sınırları içerisinde yer alan ve bu köydeki Türk-İslam Devri yapıları ile çağdaş olduğunu tesbit ettiğimiz, dağın ya-

macındaki kaleden de fazla bir şey günümüze ulaşamamıştır. Yine bu köyde bulunan Taşkınpaşa'ya ait Saraya'da ratlanmıştır.

DİPNOTLAR:

- 1-) M.K.Özergin, "Selçuklu Kervansarayları", Tarih Dergisi, 20, (Ankara, 1965), s.159. kat. no.97
- 2-) M.K. Özergin, agm, s.157 kat. no.85
- 3-) M.K. Özergin, agm, s.151 kat. no: 44
- K. Erdman, Das Anatolische Karavansaray 13 Jahrhunderts, Berlin, 1967, s.245, Nr. 110
- 4-) A. Refik, "Damat İbrahim Paşa Zamanında, Ürgüp ve Nevşehir" Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Sene 14, No:1340, (1924) s. 157-160.

V- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ürgüp ve çevresindeki Türk İslam Devri Mimari Eserleri, Anadolu Türk Mimarisini'nin küçük bir bölümünü oluştururlar. Bölgede 13. yüzyılda Türkler tarafından yapılmış mimari eserler sayı bakımından azdır.

Bölgedeki yapılarda, bir çok ortak özellik bulunmaktadır. Bölgedeki Türk Devri Yapılarında değişik yapıım teknikleri kullanılmıştır. Bunlar içerisinde kaya oyma mekanlar oldukça dikkat çekicidir. Kapadokya bölgesinin Jeolojik yapısı nedeniyle bölgedeki tüf türü kayalar oldukça kolay işlenebilmektedir. Kaya oyma mekanlar yapılarda değişik amaçlarla kullanılabiliyordu. Camilerde kaya oyma mekanlar iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, kargir ve kaya oyma mekanların birbirleriyle içiçe kullanılmasıdır. Diğerisi ise sadece kaya oyma mekandan oluşan yapılardır. Camilerde genelde kaya oyma mekanlar kışlık mekan olarak kullanılmaktadır. Türbelerde ise bazı hallerde de cenazelik katını oluşturur. Evlerde ise kışlık yiyeceklerin saklandığı bölümdür. Bunların haricinde bazen yardımcı mekan görevinde üstlenebilmektedir.

Yöredeki Türk İslam Devri Yapıları genelde düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Taş duvar örgüsü cephede vurgulanmıştır. Moloz taş duvar örgüsüne sahip yapılar sayı bakımından azdır. Bu tür yapılarda, genellikle portal ve pencere kemerleri ile kapıların lento ve söveleri büyük blok kesme taş şeklindedir. Beylikler Devrine ait yapılarda duvarlar içten ve dıştan iki sıra taş örgülüdür. Bu devir yapılarda yine bir geleneğin devamı şeklinde taşçı işaretleride görülür. Osmanlı Dönemi-ne ait yapılarda, eski duvar örgü teknikleri devam ettirilmiş olmakla birlikte, bazı yeni tekniklerde görülür. Bu dönemin yapılarında, duvarların çelik kuşakla bağlanmaları farklı bir özelliktir. Osmanlı Dönemi yapılarında, duvar kalınlıkları önceki döneme göre daha incedir. Bu da örtü

sisteminin yapılarda duvarlar haricinde ayaklara taşıttırılmasından kaynaklanmaktadır.

Bölge yapılarında değişik örtü teknikleri kullanılmıştır. En eski tarihli yapılarda örtü sistemi olarak hafif sivri beşik tonoz kullanılmıştır. Tonoz bazen ayak sırasında, duvarlarla karşılıklı olarak atılan kaburga kemerlerle desteklenmiştir.

Geç dönem yapılarında tonoz sisteminde pek farklılık yoktur. Ancak tek bir mekanın örtülmesi durumunda, tonoz eşit aralıklarla uzatılan kemerlerle desteklenebiliyordu. Kullanılan diğer bir örtü elemanında kubbedir. Kubbeli yapılar daha çok Osmanlı Döneminde kullanılmıştır. Bu tür örtü sisteminde kubbe doğrudan beden duvarlarına oturduğu gibi bazende duvar içerisinde, köşelere yerleştirilmiş küçük ayaklara da oturabiliyordu. Kubbeye geçişte genelde kasnak kullanılmamıştır. Geçiş elemanı olarak ise tromp ve pandantif görülür. Bunun dışında erken tarihli örneklerde Türk Üçgeni'nde görülür. Kubbe bazen tek bir mekanın üzerini örterken bazende sahin boyunca yanyana sıralanabilmekteydi. Diğer bir örtü tekniği de daha çok evlerde görülen ahşap merteklerin desteklediği düz toprak damdır.

Yöredeki yapılarda, hafif sivri kemer formu daha çok kullanılmıştır. Kemerler genelde geçiş mekanlarında görülür. Bazen ise tonoz destek sistemine katılır. Bu durumda kemerler destek sistemi görevini yapar. Kapı ve pencerelerde kullanılan kemerler bazen yekpare taşlardan şekillenirken, bazen de birbirine geçmeli taşlardan oluşmaktadır.

Yöredeki yapılarda görülen farklı bir özellikte konumlarıdır .Yapılar genelde meyilli araziler üzerine inşa edilmektedir. Bu durumda meyilli olan bölüm tesviye edilerek teraslama yapılmaktadır. Bazende beden duvarlarının farklı kotlarda yapılmasıyla, bir kadelenme oluşturulmaktadır.

Yörede sayı bakımından camiler oldukça fazladır . İlk örnekleri Beylikler Devrine kadar uzanmaktadır.Bölgedeki Beylikler Devrine ait camilerde tek tip plan karşımıza çıkmaktadır. Bu da, mihraba dik olarak derinlemesine uzanan plan tipidir. Bu plan sisteminde sahin sayısı üçtür.Ancak taşıyıcı sistemdeki ayak ve sütun sayısı değişebilmektedir. Bazen mihrap önünde küçük bir de kubbe yer alabiliyordu.Bu planın ilk örnekleri Selçuklular Devrinde,Divriği Kale ve Ulu Camiler, Niğde Aladdin Camisidir.Beylikler Devrine ait bazı örnekler ise şunlardır; Niğde Sungur Bey Camisi, Yeşilhisar Ulu Camileridir.

Beylikler Devri yapılarında, girişin sağında yazlık mekan ismi verilen önü açık üç tarafı kapalı revaklı mekanlarda plan sistemi içerisinde yer alır. Bu mekanda kible yönünde küçük bir niş şeklinde mihrap vardır. Sonraki dönemlerde, diğer camilerde de kullanılmaya başlanmıştır.

Osmanlı Döneminde, cami plan sisteminde farklılıklar görülür. Bu devir camilerini üç ayrı grupta değerlendirebiliriz.

İlk grup eski geleneğin devamı şeklinde mihraba dik olarak uzanan bazilikal planlı camilerdir.Bu plan tipinde, örtüde önceki dönemde olduğu gibi tonoz kullanılmaktadır.Ancak bazı örneklerde, orta sahin tonoz yerine arka arkaya sıralanmış kubbelerle örtülmektedir.Bu plan sisteminde bölgede yapılmış bazı camiler şunlardır; Nevşehir Tepe Köy Camisi, Kayseri Sarıoğlu Palas Köyü Camisi, Kayseri Cıncıklı ve Yanıkoğlu Camileridir.

Diğer plan tipini son cemat mahali ile harimin kubbeyle örtüldüğü camiler oluşturur.Bu plan sisteminde kubbe genelde kasnak olmaksızın doğrudan beden duvarlarına oturur. Bu tipteki yapıların yöredeki ilk örneği Nevşehir Damat İbrahim Paşa Camisidir.

Üçüncü plan tipi, mihraba dik olarak uzanan tek bir tonozla ör-

tülü harimden oluşur.

Bu plan tiplerinin haricinde yukarıdaki grupların hiç birisine girmeyen, kaya oyma mekanla kargir mekanın birlikte inşa edildiği münferit planlı camilerde vardır.

Bölge yapılarının karakteristik ortak özelliklerinden biriside baldaken (çardak) minarelerdir. Bu minareler, kare bir kaide üzerine dört sütunun taşıdığı külah kısmından ibarettir. Külahı taşıyan sütun sayısı genellikle dört yada altıdır. Sütunlar kare yada silindirik gövdelidir. Bu minarelerin erken örnekleri Kayseri Hunat Hatun Camisi ile Külük Camilerinde görülür.

Beylikler Devrine ait camilerde süsleme genelde portalde toplanmıştır. Portalde sathi olarak işlenmiş geometrik motifler görülür. Bunlar genelde sekiz kollu yıldızların formlandığı kompozisyonlardır. Bunun haricinde bazı bitkisel ve rumi motiflerde görülür. Dış cephede görülen diğer bir süslemede aslan ve koç başı şeklindeki çörtenlerdir. Beylikler dönemi camilerinde süsleme özellikle mihrap ve minberde toplanmıştır. Bunlarda genelde yazı ile oluşturulan süslemin yanında geometrik formlu süsleme elemanları kullanılmıştır.

Osmanlı Dönemine ait camilerde süsleme genelde mekan içerisindedir. Duvar yüzeylerinde kalem işi olarak yapılan süslemeler bugün tamamen dökülmüştür teknik olarak daha çok baskı tekniği kullanılmıştır.

Beylikler Döneminde bölgede iki tür türbe ile karşılaşırız.

Birincisi kübik gövdeli türbeler, diğerleri ise baldaken tarzındaki türbelerdir. Kübik gövdeli türbelerde üst örtü kademeli olup, içten kubbe dıştan piramidal külahla örtülüdür. Bu türbelerde giriş bölümü vurgulanmıştır.

Baldaken tarzındaki türbelerde ise iki ayrı form karşımıza çıkmak-

tadır. Birinci plan tipi kare formlu piramidal k lahla  rt l  türbelerdir. Diğeri ise altıgen kaide üzerinde altıgen formlu Baldaken T rbelerdir. Baldaken tarzı türbelerde cenazelik bölümü yoktur. Bu türbelerin benzeri  rnekleri; Kayseri Yanık Kümbeti, Dörtayak Türbesi ve Niğde Dörtayak T rbeleridir.

Osmanlı döneminde ise eski geleneğın devamı şeklinde kübik gövdeli türbeler görülür. Ancak bu türbeler form olarak basittir.

Süsleme Beylikler Devri T rbelerinde genelde portalde görünür. Türbe girişleri oldukça sathi olarak işlenmiş geometrik motiflerle tezyin edilmiştir. Osmanlı Dönemi T rbelerinde ise herhangibir süsleme elemanına raslanılmaz.

Beylikler Devrine ait bölgede bir tane medrese vardır. Açık avlulu plan tipinde yapılmıştır. Ancak avlunun formundan dolayı kubbeyle  rt lm ş olabileceğii belirtilmektedir. Bölgedeki tek medrese  rneğii Karamanlı Medreselerinin özelliklerini taşımaktadır. İki katlı, iki eyvanlı Karamanlı Medreselerinin tipindedir.

Osmanlı Dönemine ait bölgede iki tane medrese vardır. Bu medreselerin her ikisinde farklı dönemlerde yapılmıştır. Bu nedenle birbirlerinden birçok yönden ayrılırlar. Birincisi kare avlu etrafında şekillen  ğrenci odalarından oluşan plan tipidir. Diğeri ise avlusu L plan formlu medresedir.

Yörede günümüze gelebilen iki hamamdan bütün elemanları mevcut olan hamam dört eyvanlı köşe hücreli plan tipinde yapılmıştır. Diğeri hamamın plan tipi belirlenememiştir. Her iki hamamda, tekli hamam tipinde yapılmıştır. şehir Hamamı, k lhanın bişimlenişi bakımından diğeri Osmanlı Hamamlarından farklı özellikler taşımaktadır.

 rg p'teki diğeri bir yapı t r de çeşmelerdir.  eşmelerde görülen plan türü yöreye has özellikler taşımaktadır.    tür  eşme planı y -

rede görülür. Meydan Çeşmeleri, Sokak Çeşmeleri ve bir yapıyla bitişik çeşmelerdir. Meydan Çeşmelerinin en belirgin özelliği yunaklı ve yunaksız olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmasıdır.

Bölge evlerinin en güzel örnekleri yine burada yer alır. Ürgüp evleri, geleneksel Türk Sivil Mimarisinin genel özelliklerini taşır. Ancak farklı bir takım mimari özelliklerde sahiptirler. Bunlardan ilki iç sofalı evlerin oda aralarında eyvan şeklinde dışarıya açıldığı ve cephede kemerli bir bölümün bulunduğu plan tipidir. Diğer plan tipi ise dış sofalı evlerdir. Ürgüp Evleri süsleme bakımından oldukça zengindir. Özellikle kalemşi süslemeler İstanbul yakınlarındaki 18. yüzyıl saray duvar resimlerini hatırlatmaktadır.

Bu araştırmayla Ürgüp ve çevresindeki Türk İslam Devri Yapılarının mimari özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yukarıda ana özelliklerini belirttiğimiz yapılar, türlerini göre yapım ve tasarım bakımından Selçuklu ve Beylikler Devri özelliklerini devam ettirmektedir. Bu da bölgenin kapalı bir kültür çevresine sahip olduğunu göstermektedir. Amacımız bölgedeki yapıları belgelemek ve önemlerine işaret etmektir. Bundan sonra yapılacak ayrıntılı çalışmalara katkıda bulunduğumuzu ümit ediyoruz. Aslında bölgedeki Hristiyan devri yapıları ayrıntılı olarak ele alınmış buna karşılık Türk Devri yapıları ihmal edilmiştir. Çalışmayla bu alandaki eksikliğide bir ölçüde gidermiş olduğumuzu sanıyoruz.

ÖZET

Ürgüp ve Çevresindeki Türk-İslam Devri Mimari yapıları Anadolu Türk Mimarisinin küçük bir bölümünü oluşturur. Türklerin Anadolu'yu fethiyle birlikte hızla islamlaşan bu topraklarda, Hristiyanlarda kalmışlardı. Bir piskopozluk merkezi olan Kapadokya'daki hristiyanlar bu bölgeyi terk etmeyip, İslamiyetin geniş hoşgörüsü içerisinde dini inançlarını serbest bir şekilde yaşatmışlardır. Bu nedenle bölgede 13. yüzyıla kadar Türklere ait mimari eserler sayı bakımından azdır. Ancak bu tarihten itibaren bölgedeki Türk nüfusunun da artmaya başlaması ile birlikte Türk-İslam devri mimari yapıları da inşa edilmeye başlanılmıştır.

Türkler tarafından bölgede ilk olarak inşa edilen yapılar camiler ve medreseler olmuştur. Bu yapıların yanısıra bölgenin ipek yolu güzergahı üzerinde de kalması nedeniyle kervansaraylar da yapılmıştır. Bunların en önemlilerinden birisi olan Sarı Han açık ve kapalı bölümlerin birbirinden ayrı bir şekilde inşa edildiği plan tipinde yapılmıştır. Sarı Han haricinde başka kervansarayların da yapılmış olmasına rağmen bugüne kadar ulaşmamıştır.

Bölgede Selçuklu dönemine ait cami türbe gibi yapılar yoktur. Ancak Beylikler döneminden itibaren bu türde yapıların inşa edilmeye başlandığını görüyoruz. Bu tür yapıların ilk örneğini Ürgüp ilçe merkezindeki Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi oluşturur. Bu camide daha önceleri Anadolu'da sevilerek kullanılan, mihraba dik olarak uzanan iki kemer sırasıyla üç sahına ayrılan hilal tipinde yapılmıştır. Bu tip camiler daha sonra bölgede oldukça fazla yapılmıştır. Bu camiden sonra gelen Taşkınpaşa cami de bu türde inşa edilmiştir. Ancak bu camide farklı olarak mihrab önüne bir kubbe yerleştirilmiştir. Bu tür camiler daha sonraları Beylikler devrinde de kullanılmışlardır. Özellikle Karamanoğulları

Beyliği mimarisinde bu türde bir çok cami yapılmıştır. Bu tür camilerin değişik bir varyasyonu olan mihraba enlemesine uzanan plan tipi beylikler devrindeki diğer yapılar da kullanılmasına karşın Ürgüp ve çevresindeki yapılar da kullanılmamıştır.

Taşkınpaşa Cami bu plan tipinde yapılmıştır. Bu caminin plan tipinde mihrap önüne ilave edilmiş kubbesiyle giriş bölümünün sağındaki son cemaat mahalli farklı olarak yerleştirilmiştir. Beylikler Dönemi türbeleri kübik gövde üzerine kubbe ile örtölü ve baldaken tarzda olmak üzere iki türde yapılmıştır. Çevrede baldaken tip türbe ismini verdiğimiz türbelere oldukça fazla rastlanılmaktadır. Bu türbelerde Ürgüp Altı Kapılı Türbe ile Damsa Köy Hızır Bey Türbeleri altıgen planlı olarak cenazeliksiz yapılmıştır. Hızır Bey Türbesi külahlı grupta değerlendirilebilir. Ancak Ürgüp Altı Kapılı Türbede üst örtünün nasıl olduğu belli olmamakla birlikte külahla örtölü olabileceği görüşündeyiz. Bu türbenin benzeri türbelerden birisi de Kayseri Yanık Kümbeti'dir. Bu türbede cenazeliksiz olarak yapılmıştır. Taşkınpaşada bulunan diğer bir türbe de Kesikbaş Türbesidir. Bu türbe diğerlerinden farklı olarak kare gövdeli ve piramidal külahla örtölüdür. Beylikler dönemine ait diğer bir yapı da Taşkınpaşa Medresesi'dir. Bu medresenin Karamanlı Beyliğine ait olduğu belirtilmektedir. Bu medrese çağdaş diğer medreselerden farklı bir takım özellikler taşır. İki eyvanlı açık avlulu olduğu belirtilmekteyse de, avlunun kubbeyle örtölü olabileceği de belirtilir. Plan tipinde görölen girişin avlunun aksında yer alması farklı bir özelliktir. Karamanlı Medreseleri arasında iki katlı olan medreselerdendir.

Osmanlı dönemine ait camilerde genelde iki tip karşımıza çıkmaktadır. Birincisi mihraba dik olarak uzanan üç sahnalı camilerdir. Bu camilerde caminin büyüklüğu sahnaların geriye doğru uzatılmasıyla artırılmaktadır. Bazen de ön cephelerinde sahnın sisteminin devam etti-

rilmesi ile oluşturulan revak bölümü de vardır. Bu plan tipindeki camiler yöredeki beylikler dönemine ait yapılarda da kullanılmış ve bir geleneğin devamı şeklinde günümüze kadar gelmiştir.

Osmanlı dönemine ait bölgede fazla türbe yoktur. Türbeler genelde XVIII. yüzyıla aittir. Yapı malzemesi olarak düzgün moloz taş kullanılmakla birlikte kesme taştan yapılmış örnekler de vardır. Türbeler oldukça basit formlu olup, herhangi bir süsleme elemanına rastlanılmaz.

Bölgedeki Osmanlı Hamamları, Türk Hamam Mimarisi'nin genel özelliklerini taşırlar. Hamamlardan birisi metruk olmasına karşın soğukluk ve ılıklik bölümleri klasik Osmanlı hamamlarının özelliklerini taşır. Diğer hamam ise klasik hamam plan tipinde yapılmış ve Türk hamamlarının plan özelliklerini taşımaktadır. Bu hamam da külhanın bir mimari eleman olarak şekillenmesi ve su deposunun eyvanın birinin içerisinde yer alması farklı bir özelliktir.

Ürgüp çeşmeleri kendi içerisinde gösterdiği çeşitlilik ve zenginlik nedeniyle başlı başına bir konu olarak kendi içerisinde incelenmelidir. Çeşmelerde görülen plan türü bu yöreye has bir çok özellikler taşımaktadır. Yine çeşme formlarından bazıları sadece bu yörede görülür.

Ürgüp evleri yine başlı başına bir araştırma konusudur. Bu araştırmada yine özellik arzeden evlerden üç tanesi incelenmiştir. Ürgüp evleri kendi içerisinde değişik plan tipine sahiptir. Bunlar karnıyarık dediğimiz iç sofalı evler ve dış sofalı evlerdir. İç sofalı evler Ürgüp ve çevresinde çok fazla yaygındır. Sofa genellikle ikinci katta cephede kapatılmayıp bir kemer sırasıyla cepheden dışarıya doğru açılır. Bazen kemer sırası balkon şeklinde de devam ettirilmektedir. Avanos Evlerinde "divanhane" adı verilen bu mekana, Ürgüp ve çevresinde yazlık eyvanı ismi verilmektedir. Evlerde kalem işi süslemeciliği de yaygındır. Bu tür süslemeler 18. yüzyıla ait olup genellikle natürmort tarzında yapıl-

mıştır.

Bu arada bölgede genelde bütün yapı türlerinde görülen bir yapı tekniği, daha doğrusu yapı mekanından da bahsetmekte yarar vardır. Bunlar kaya oyma mekanlardır. Bu mekanlar bizzat bölgedeki tüfün jeolojik yapısından kaynaklanmaktadır. Tüf oldukça yumuşak bir malzeme olmasına karşın kolayca işlenilebilen bir taştır. Anadolu da kaya oyma mekanın mimari bünye içerisinde değerlendirildiği tek bölge burasıdır. Kaya oyma mekanın mimari de bu kadar önemli bir mekan olarak kullanılması, bölgenin jeolojik yapısının yanısıra eski yapı geleneklerinin devamı şeklinde de açıklanabilir.

Ürgüp ve çevresindeki özellikle camilerde görülen baldaken tarzı minareler de yine yöreye özgü bir özellik taşır. Genellikle kare bir kaidede üzerinde dört sütun üzerine oturan külah kısmından ibarettir. Tamamen taştan yapılan örnekleri olduğu gibi külah kısmı ahşap olan örnekler de vardır.

SUMMARY

The buildings erected in the Türk-Islam period in and around the Ürgüp, must be examined in the nation of Turkish architecture more than other styles.

Within the borders of Anatolia that had been Islamized rapidly with the sovereignty of Turks, Christian populations kept on living as well. Especially Christians in Capadocia where became very crucial bishopric place after 4th century B.C., preferred staying to leaving this territory. The immense tolerance of Islamiyet these minor populations to perform their ritual activities without any hardships. Because of this reason there isn't any Turkish architecture building dated before 13th Century A.C. From this time on, the other hand, Türk-Islam period, architectural buildings are begun to be constructed with the beginning of the increase of Turkish population in the territory

The first buildings constructed by Turks in the territory were mosques and medresses. In addition to these buildings because the territory was on the Silk Road, Kervansarays were also erected. Sarı Han which was one of the most important of them, was constructed in a way in which the closed and open sections were separated from each other.

There aren't buildings like mosques and tombs which were constructed in Selçuk Period, in the territory.

But we observe that these kinds of buildings are begun to be constructed from states period on. Karamanoğlu İbrahim Bey mosque stands for the first example of these buildings in the center of the town Ürgüp. This mosque was also built in a plan which was very popular in those days in the Anatolia. This plan was extending to mihrap

perpendicularly. Many of these types of mosques were then begun to be built in the territory extensively. The next building Taşkınpaşa mosque has been constructed in the same style too. Not in accordance with İbrahim Bey mosque, only a dome has been settled in front of the altar. These types of mosques has then been used in the States Period.

This type of plan may be observed in those buildings which were erected by Eratna State. Regardless off it has been changed in appercance Yeşilhisar Ulu mosque and Niğde Sungurbey mosque were very fantastic examples of this type. A dome in front of the mihrap and a last community place on the right hand of the enterance were the only differences to the plan mentioned above in the tombs of States Period a style is worth noticing. Tombs that we call baldaken type in the vicinity, are very wide spread Ürgüp Altı Kapılı and Damsa Köy Hızır Bey Tombs which are Baldaken type are constructed in hexagen plan withhout crypt. Hızırbey Tomb may be classified in tombs with conical caps. Although we aren't very certain about the roof cover of the tomb Ürgüp Altı Kapılı we think that it was covered with a conical cap. This tomb was also built without crypt too. Kesikbaş Tomb is another tomb in the Taşkınpaşa. Different from others this tomb has got a square structure and is covered with a pyramidal cap.

Another building belonging to States Period is Taşkınpaşa Medrese. That this Medrese belonged to Karamanlı State is mentioned. This medrese refrects a few differences when it is compared whit its contemporary tombs. Although it is mentioned that it was with two eyvan and was open courtyard was cavered with a dome too. As seen in its plan, it is a different feature to set enterance behind the hall. The medreses of Karamanlı State may be classified in two floored

medreses.

We observe two types of mosques in Ottoman Period. The first one has three perpendicular sahn to altar. The volume in these mosques can be increased by extending sahns to the back. Sometimes there are revak sections which were formed by extending this sahn system in their fronts.

There isn't so much tomb belonging to Ottoman Period in the territory. Most of the tombs have been constructed in XVII century. Regardless of rubble stones have been used as a construction material, cut-out stone constructed examples exist. Tombs look very simple and they are constructed without wing decoration materials. Adornments formed with pencils were also used in the houses. The adornment style in the room that was carved in rocks over the K. Alyamaç House very noticeable indeed. These sorts of adornments belong to the 18 century and they are formed in still life forms in general.

It is necessary to mention about an architectural technique which is used in the houses of the vicinity extensively. In a sense this technique may be called as architectural place.

These places were carved out of rocks. The geological structure of the tuf bring about such kind of places. Although it is fairly soft, the tuf can be mold easily. The tuf of the territory is getting very hard when it faces with air after carved. Ürgüp is the only place where the carved dwelling units are assessed in architectural structure, Anatolia. While it was used as crypt in tombs and was used as a külhan, it was also used as winter sides in mosques.

Baldaken style minarets, especially seen in the mosques in and around the Ürgüp has a speciality on its own. They are formed from a cap which is set on four columns which are placed on a square base. Besides stone made samples, wooden conical parts exist.

Unfortunately Türk-Islam Architectural buildings has not been searched in and around Ürgüp so far. Only name-list have been prepared. The destination of this research is to show and prove the region. We hope and desire that the purpose. Turkish buildings in the territory will where in beliefs such as There weren't Turkish sovereignty and etc. It is an obligatory need to introduce these architectural masterpieces of our national culture to prove how prosperius cultural inheritance we have.

BİBLİYOGRAFYA

- AKMAYDALI H. , "Nevşehir Tepe Köyü Eski Camisi", Rölöve Restorasyon Dergisi, 5 (Ankara 1983)
- AKMAYDALI H. , "Kayseri Sarıoğlu İlçesi Palas Kasabası Camisi " Vakıflar Dergisi", XVIII, (Ankara 1985)
- AKSOY N. , Ürgüpte Kentsel Dokunun Gelişimi ve Korunması ve Yapı Elemanları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul, 1988, (Mimarsinan Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- AKTUĞ İ. , Nevşehir Damat İbrahim Paşa Külliyesi ; Ankara, 1992
- AREL A.; Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci, İstanbul, 1975
- ARIK R. , Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ankara, 1988
- ARIK O.M., "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", Anadolu (Anatolia), XI, (Ankara 1969) s. 57-100
- ASLANAPA O., Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı. 14 yüzyıl, İstanbul 1977
- ASLANAPA O. , Türk Sanatı, İstanbul, 1989
- ASLANAPA O., DİEZ. E.KOMAN M., Karaman Devri Sanatı, İstanbul, 1950
- ASLANAPA O. , "Yeni Araştırmalarda Türk Saray ve Köşklerinin Yeri", Türk Kültürü, 3, 1963, s. 23-28
- BAKIRER Ö. , XIII ve XIV yy'larda Anadolu Mihrapları, Ankara, 1976
- BAKIRER Ö. , "Ürgüp'ün Damsa Köyündeki Taşkınpaşa Camisinin Ahşap Mihrabı" Bellekten, CXXXV. , 139, (Ankara, 1979) s. 367-382
- CHANTRE E. , Mission En Cappadoce, Paris, 1893
- ÇAYIRDAĞ M., "Kayseri'nin İncesu İlçesinde Şeyh Turesan Zaviyesi", Bellekten, Cilt XLIV, (Ankara 1980), s. 174,
- ERKİLETLİOĞLU Halit, Kayseri Tarihi, Kayseri, 1992,
- ESMER M. A. , Avanos Evleri, Ankara 1992

- ERDMAN K. , Das Anatolische Karavansaray des 13 Jarhunderts, Teil I.
Katalog, Text, Abbildungen, 2 Cilt, Berlin 1961
- GIOVANNI L., Arts de Cappadoce, Geneve, 1971
- GODWIN G. , A History Of Ottoman Architecture, London 1972
- GÖDE K., Sultan Alaaddin Eratna, Ankara 1990
- GÖKTAN V. , "Ürgüp'ün Tarihi Coğrafyası", Erciyes, s. 21, (Kayseri, 1943)
S. 634
- GÜLYAZ M., ÖLMEZ, İ., Kapadokya, Ankara, 1992
- GÜNEY E., Nevşehir İli Yakın Çevre İncelemeleri, İstanbul, 1974
- İLTER İ. , Tarihi Türk Hanları, Ankara, 1969
- İMAMOĞLU V. , Kayseri Evleri, Ankara, 1992
- K.B.; ODTÜ, Ortahisar Koruma ve Geliştirme Projesi, Rapor 1-2, Ankara
1975, (Yayınlanmamış Rapor)
- KIZILTAN A. , Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescidler, İstanbul, 1956
- KURAN A. , "Karamanlı Medreseleri" Vakıflar Dergisi, VIII, (Ankara 1969)
s.29-209-223
- ÖNEY G., Beylikler Devri Sanatı XIV-XV. Yüzyıl (1300-1453), Ankara 1988
- ORAL M. Z. , Anadolu'da Sanat Değeri Olan Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri" Vakıflar Dergisi, V, (Ankara 1962) s. 64-66
- ÖZDOĞAN K. Kayseri Tarihi, Kültür ve Sanat Eserleri, C. I Alimler Sairler, Sanatkarlar, Kayseri, 1948
- ÖZGÜÇ T. AKOK M. "Sarı Han", Belleken, XX, (Ankara 1956) s. 379-383
- ÖZGÜÇ T. "Monuments of the Period of Taşkın Paşa's Principality" Atti del secondo Congresso Internazionale di Arte Turca, Venezia 1963, Napoli 1965, s. 197-201
- REFİK A. "Damat İbrahim Paşa Zamanında Ürgüp ve Nevşehir" Türk Tarihi Encümeni Mecmuası, sene 14, No: 3 (80) (İstanbul, 1340(1924)
s. 156-185

- REDA G. "Göremede Korunması Gerekli Bir Ev" III Araştırma sonuçları, (Ankara, 1985), s. 104-120
- ROTT H. , Kleinasiatische Denkmale aus Pisidien, Pamphylien, Kapadokien und Lykien, Leipzig, 1908
- TEK. A.F. , The Medrese Of Mehmed Şakir Paşa In Mustafa Paşa, Ankara, 1979 (ODTÜ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Nevşehir İl Yıllığı, Ankara, 1973
- TEXIER, C., Küçük Asya, C.II, (Çev. Ali Suat), Matbai Amire, İstanbul, 1339
- THIERY N. M. , Nosvelle Eglises Ruppelstresde Cappadoce. Region du Hasan Dağı, Rasis, 1963

26399

ÇİZİM LİSTESİ

- 1- Ürgüp Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi Planı
- 2- Taşkınpaşa Camisi Planı
- 3- Taşkınpaşa Camisi Giriş Cephesi
- 4-Taşkınpaşa Camisi Kesiti
- 5- Taşkınpaşa Camisi Kesiti
- 6- Taşkınpaşa Camisi Kesiti
- 7- Taşkınpaşa Camisi Mihrap Görünüşü
- 8- Taşkınpaşa Camisi Minber Görünüşü
- 9- Bahçeli Camisi Planı
- 10- Yunak Camisi Planı
- 11- Sofular Köyü Camisi Planı
- 12- İltaş Köyü Camisi Planı
- 13- Musa Efendi Camisi Planı
- 14- Akköy Camisi Planı
- 15- Sağırmescid Camisi Planı
- 16- Esbelli Camisi Planı
- 17- Ortahisar Alaaddin Cami Planı (Yazlık Bölümü)
- 18- Ortahisar Alaaddin Cami Planı (Kışlık Bölümü)
- 19- Ortahisar Abdioğlu Camisi Planı
- 20- Çukur Camisi Planı
- 21- Boyalıköy Camisi Planı
- 22- Davutağa Camisi Planı
- 23- Pancarcı Camisi Planı
- 24- Pancarcı Camisi Üst Kat Planı
- 25- Pancarcı Camisi Kesiti
- 26- Pancarcı Camisi Kesiti

- 27- Pancarcı Camisi Giriş Cephesi
- 28- Pancarcı Camisi Güney Cephesi
- 29- Reşadiye Camisi Planı
- 30- Reşadiye Camisi Kesiti
- 31- Reşadiye Camisi Giriş Cephesi
- 32- Reşadiye Camisi Doğu Cephesi
- 33- Çarşı Camisi Planı
- 34- Taşkınpaşa Medresesi Planı
- 35- Taşkınpaşa Medresesi Portal Cephesi
- 36- Taşkınpaşa Medresesi Kuzey Cephesi
- 37- Taşkınpaşa Medresesi Güney Cephesi
- 38- Taşkınpaşa Medresesi Doğu Cephesi
- 39- Taşkınpaşa Medresesi Kesiti
- 40- Taşkınpaşa Medresesi Kesiti
- 41- Taşkınpaşa Medresesi Kesiti
- 42- Taşkınpaşa Medresesi Kesiti
- 43- Taşkınpaşa Medresesi Kesiti
- 44- Taşkınpaşa Medresesi Kesiti
- 45- Taşkınpaşa Medresesi Mihrap Detayı
- 46- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 47- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 48- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 49- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 50- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 51- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 52- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 53- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı

- 54- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 55- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 56- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 57- Yahya Efendi Medresesi Planı
- 58- Yahya Efendi Medresesi Portal Cephesi
- 59- Yahya Efendi Medresesi Güney Cephesi
- 60- Yahya Efendi Medresesi Kesiti
- 61- Yahya Efendi Medresesi Kesiti
- 62- Yahya Efendi Medresesi Kesiti
- 63- Yahya Efendi Medresesi Portal Detayı
- 64- Mustafa Paşa- Mehmet Şakir Paşa Medresesi 1. Kat Planı
- 65- Mustafa Paşa- Mehmet Şakir Paşa Medresesi 2. Kat Planı
- 66- Taşkınpaşa Türbesi Mescid Katı ve Krypta Katı Planı
- 67- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Planı ve Kesiti
- 68- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Planı
- 69- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Doğu Cephe Görünüşü
- 70- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Güney Cephesi
- 71- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Kesiti
- 72- Ürgüp Altı Kapılı Türbe Planı
- 73- Ürgüp Altı Kapılı Türbe Kesiti
- 74- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Planı
- 75- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Cephe Görünüşü
- 76- Ürgüp Sofular Köyü Sofu Dede Türbesi Planı ve Kesiti
- 77- Ürgüp Karacaören Köyü Türbesi Planı
- 78- Ürgüp Karacaören Köyü Türbesi Kesiti
- 79- Eski Hamam Planı
- 80- Ürgüp Şehir Hamamı Planı

- 81- Ürgüp Sarı Han Planı
- 82- Ürgüp Sarı Han Kesiti
- 83- Ürgüp Sarı Han Cephe Görünüşü
- 84- Ürgüp Sarı Han Mescid Katı Planı
- 85- Ürgüp Sarı Han Portal Görünüşü
- 86- Karacaören Hanı Planı ve Kesiti
- 87- Yunak Çeşmesi Planı
- 88- Yunak Çeşmesi Görünüşü ve Kesiti
- 89- İltaş Köyü Çeşmesi Planı ve Görünüşü
- 90- Sütunluçeşme Planı ve Görünüşü
- 91- Kutsi Alyamaç Evi Planı
- 92- Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Planı
- 93- Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi Planı
- 94- Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi Üst Kat Planı
- 95- Kutsi Alyamaç Evi Cephe Görünüşü
- 96- Kutsi Alyamaç Evi Batı Cephe Görünüşü
- 97- Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi Cephe Görünüşü
- 98- Kutsi Alyamaç Evi Kesiti
- 99- Kutsi Alyamaç Evi Kesiti
- 100- Kutsi Alyamaç Evi Kesiti
- 101- Mehmet Toybıyık Evi 1. Ev Planı
- 102- Mehmet Toybıyık Evi 1. Ev Üst Kat Planı
- 103- Mehmet Toybıyık Evi 1. Ev Önce Cephe Görünüşü
- 104- Mehmet Toybıyık Evi 1. Ev Güney Cephe Görünüşü
- 105- Mehmet Toybıyık Evi 1. Ev Kesiti
- 106- Mehmet Toybıyık Evi 2. Ev Zemin Kat Planı
- 107- Mehmet Toybıyık Evi 2. Ev Üst Kat Planı

- 108- Mehmet Toybıyık Evi 2. Ev Cephe Görünüşü
- 109- Mehmet Toybıyık Evi 2. Ev Kesiti
- 110- Kayhan Cantürk Evi Zemin Kat Planı
- 111- Kayhan Cantürk Evi Üst Kat Planı
- 112- Kayhan Cantürk Evi Cephe Görünüşü
- 113- Kayhan Cantürk Evi Yan Cephe Görünüşü
- 114- Kayhan Cantürk Evi Kesiti
- 115- Kayhan Cantürk Evi Kesiti
- 116- Mustafa Paşa Köprüsü Planı ve Cephe Görünüşü
- 117- Tahsinağa Kütüphanesi Planı
- 118- Niğde Dörtayak Türbesi Planı
- 119- Kayseri Suyakanmış Hatun Türbesi Planı
- 120- Kayseri Dörtayak Türbesi Planı
- 121- Kayseri Palas Köyü Camisi Planı

RESİM İSTESİ

- 1- Kapadokya Bölgesinin Genel Görünüşü
- 2- Ürgüp ve Çevresinin Genel Görünüşü
- 3- Ürgüp İbrahim Bey Camisinin Batıdan Görünüşü
- 4- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Genel Görünüşü
- 5- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Doğu Cephesinden Görünüş
- 6- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Girişi
- 7- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Şeyhülislam Hayri Efendinin Mezarı
- 8- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Orta Sahından Görünüş
- 9- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Onarım Öncesi Üst Örtüsü
- 10- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Onarım Öncesi Çörtenleri
- 11- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Yan Sahından Görünüş
- 12- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Minberin yan Aynalığı
- 13- Ürgüp İbrahim Bey Camisi Müzede Bulunan Kitabesi
- 14- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Kuzeyden Görünüşü
- 15- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Portalden Görünüşü
- 16- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Yazlık Bölümü
- 17- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Genel Görünüşü
- 18- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Güney Cephesi
- 19- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Çörtenleri
- 20- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin İçerden Orta Sahından Görünüş
- 21- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihrabı

- 22- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihrap Alınlığı
- 23- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihrap Alınlığı
- 24- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihrap Köşeliği
- 25- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihrap Nişi Detayı
- 26- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihrap Köşelik Detayı
- 27- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Mihber yan Aynalıği Detayı
- 28- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Minber Kapısı
- 29- Damsa Köyü Taşkınpaşa Camisinin Minber Aynalıği
- 30- Bahçeliköyü Camisi Genel Görünüşü
- 31- Bahçeliköyü Camisi Kuzey Cepheden Görünüş
- 32- Bahçeliköyü Camisi Minaresi
- 33- Bahçeliköyü Camisi Mihrabı
- 34- Bahçeliköyü Camisi Mihrap Üzerindeki Perde Motifi
- 35- Bahçeliköyü Camisi Minber Üzerindeki Tarih Kitabesi
- 36- Bahçeliköyü Camisi Kubbeye Geçiş Elemanı
- 37- Ürgüp Yunak Camisinin Genel Görünüşü
- 38- Ürgüp Yunak Camisi Minaresinin Görünüşü
- 39- Ürgüp Yunak Camisi mihrabının görünüşü
- 40- Ürgüp Yunak Camisi Mihrap ve Minberinin Görünüşü
- 41- Ürgüp Yunak Camisi Duvarlardaki Yazılar
- 42- Ürgüp Sofular Köyü Camisinin Girişi
- 43- Ürgüp Sofular Köyü Camisi Güney Cephesinin Görünüşü
- 44- Ürgüp Sofular Köyü Camisi Minaresinden Görünüş
- 45 - Ürgüp Sofular Köyü Camisi Mihrabının Görünüşü

- 46- Ürgüp Sofular Köyü Camisi Mihrap Üzerindeki Kitabe
- 47- İltaş Köyü Camisinin Kuzey Doğu Cephesinden Görünüş
- 48- İltaş Köyü Camisi Minaresinin Görünümü
- 49- İltaş Köyü Camisi Giriş kapısı
- 50- İltaş Köyü Camisi Harim Giriş Bölümü
- 51- İltaş Köyü Camisi Mihrap ve Minberi
- 52- İltaş Köyü Camisi Minberi
- 53- İltaş Köyü Camisi Mihrap Üzerindeki Yazı Detayı
- 54- İltaş Köyü Camisi Minber Korkuluk Detayı
- 55- Musa Efendi Camisi Genel Görünüşü
- 56- Musa Efendi Camisi Giriş Bölümü Görünüşü
- 57- Musa Efendi Camisi Harim Bölümü Görünüşü
- 58- Musa Efendi Camisi Girişi
- 59- Musa Efendi Camisi Yan sahınları
- 60- Musa Efendi Camisi Mihrabı
- 61- Musa Efendi Camisi Minberi
- 62- Musa Efendi Camisi vaiz Kürsüsü
- 63- Musa Efendi Camisi minaresi
- 64- Musa Efendi Camisi Kitabesi
- 65- Akköy Camisi Genel Görünüşü
- 66- Akköy Camisi Giriş Bölümünün Görünüşü
- 67- Akköy Camisi Giriş Üzerindeki Kitabe
- 68- Akköy Camisi Mihrabı
- 69- Ürgüp Sağırmescid Camisinin batı Cephesinden Görünüşü

- 70- Ürgüp Sağırmescid Camisi Kuzeybatıdan Görünüş
- 71- Ürgüp Sağırmescid Camisi Kitabesi
- 72- Ürgüp Sağırmescid Camisi Kubbeye Geçiş Elemanı
- 73- Ürgüp Sağırmescid Camisi Mihrabı
- 74- Ürgüp Sağırmescid Camisi Mihrap Köşeliği Detayı
- 75- Ürgüp Sağırmescid Camisi Mihrab Bordür Detayı
- 76- Ürgüp Esbelli Camisi Güney Cephesi Görünüşü
- 77- Ürgüp Esbelli Camisi Kuzeydoğu Cephesi Görünüşü
- 78- Ürgüp Esbelli Camisi Doğu Cephesi Görünüşü
- 79- Ürgüp Esbelli Camisi Baldeken Minareden Görünüş
- 80- Ürgüp Esbelli Camisi Baldeken Minare
- 81- Ürgüp Esbelli Camisi Baldeken Minare Alemi
- 82- Ürgüp Esbelli Camisi Mihrabın Görünüşü
- 83- Ürgüp Esbelli Camisi Giriş Bölümü Görünüşü
- 84- Ürgüp Esbelli Camisi Minberin Görünüşü
- 85- Ürgüp Esbelli Camisi Kitabesi
- 86- Ürgüp Esbelli Camisi Tame Kitabesi
- 87- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Giriş Bölümü
- 87- a -Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Giriş Bölümü
- 88- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Mihrap cephesi
- 89- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Minare Görünüşü
- 90- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Mihrap Nişi
- 91- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Minberi
- 92- Ortahisar Alaaddin Camisi (Kışlık Bölümü) Giriş Üzerindeki Kitabe

- 93- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Kaleden Görünüş
- 94- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Çövrösünün Görünüşü
- 95- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Kitabesi
- 96- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) mahfel katı
- 97- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Mihrabı
- 98- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Minberi
- 99- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Vaiz Kürsüsü
- 100- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Mihrap Nişi
- 101- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Mihrap Nişi Detayı
- 102- Ortahisar Alaaddin Camisi (Yazık Bölümü) Kalem İşi Süslemeler
- 103- Ortahisar Abdioğlu Camisi Genel Görünüşü
- 104- Ortahisar Abdioğlu Camisi Kaleden Görünüşü
- 105- Ortahisar Abdioğlu Camisi Giriş Üzerindeki Kitabesi
- 106- Ortahisar Abdioğlu Camisi Kapı Üzerindeki Kitabesi
- 107- Ortahisar Abdioğlu Camisi Minaresi
- 108- Ortahisar Abdioğlu Camisi Harim Örtü Sistemi
- 109- Ortahisar Abdioğlu Camisi Mihrabı
- 110- Ortahisar Abdioğlu Camisi Minberi
- 111- Ortahisar Abdioğlu Camisi Vaiz Kürsüs
- 112- Ortahisar Abdioğlu Camisi Mahfel Katı
- 113- Ortahisar Çukur Camisi Giriş Bölümünün Görünüşü
- 114- Ortahisar Çukur Camisi Kaleden Görünüşü
- 115- Ortahisar Çukur Camisi Cami İçerisinden Görünüşü
- 116- Ortahisar Çukur Camisi Cami Harim Girişi

- 117- Ortahisar ukur Camisi Kışlık Bölümün Girişı
- 118- Ortahisar ukur Camisi Kışık Bölümün Görünüşı
- 119- Ortahisar ukur Camisi Sıbyan Mektebinin Cephesi
- 120- Ortahisar ukur Camisi Sıbyan Mektebinin Zemini
- 121- Ortahisar ukur Camisi Sıbyan Mektebinin Zemini
- 122- Boyalı Köyü Camisi Cepheden Görünüşı
- 123- Boyalı Köyü Camisi Giriş Revakı
- 124- Boyalı Köyü Camisi Giriş Revakı Üzerindeki Kitabesi
- 125- Boyalı Köyü Camisi Giriş Revakının İçeriden Görünüşı
- 126- Boyalı Köyü Camisi Mihrabının Görünüşı
- 127- Boyalı Köyü Camisi Minberin Görünüşı
- 128- Boyalı Köyü Camisi Mihrab ve Minberin Görünüşı
- 129- Boyalı Köyü Camisi Mahfel Katı Görünüşı
- 130- Boyalı Köyü Camisi Minberden Detay
- 131- Boyalı Köyü Camisi Batı Duvarı
- 132- Davutağa Camisi Görünüşı
- 133- Davutağa Camisi Tepeden Görünüşı
- 134- Davutağa Camisi Avlu Kapısı
- 135- Davutağa Camisi Giriş Bölümü
- 136- Davutağa Camisi Minaresi
- 137- Davutağa Camisi Harim Giriş Kapısı
- 138- Davutağa Camisi Harim Giriş Kapısı Üzerindeki Süsleme
- 139- Davutağa Camisi Harim İçeriden Görünüşı
- 140 - Davutağa Camisi Mihrab ve Minberi

- 141- Davutağa Camisi Mihrap Mukarnaları
- 142- Davutağa Camisi Minberi
- 143- Davutağa Camisi Minber Aynalığı
- 144- Davutağa Camisi Yazlık Bölüm Mihrap Nişi
- 145- Pancarcı Camisi Güney Cephesi
- 146- Pancarcı Camisi Genel Görünüşü
- 147- Pancarcı Camisi Yoldan Görünüşü
- 148- Pancarcı Camisi Kuzeyden Görünüşü
- 149- Pancarcı Camisi Sıbyan Mektebi
- 150- Pancarcı Camisi Giriş Üzerindeki Kitabe Paneli
- 151- Reşadiye Camisi Genel Görünüşü
- 152- Reşadiye Camisi Doğu Cephesinin Görünüşü
- 153- Reşadiye Camisi Avlusuna Giriş Kapısı
- 154- Reşadiye Camisi Kubbe ve Duvar Sistemi
- 155- Reşadiye Camisi Örtü Sistemi
- 156- Reşadiye Camisi Mihrap Nişi
- 157- Reşadiye Camisi Minberi
- 158- Reşadiye Camisi Kubbe Geçiş Elemanları
- 159- Çarşı (Ulu) Camisi Temenni Tepesinden Görünüşü
- 160- Çarşı (Ulu) Camisi Kuzey Batı Köşesinden Görünüşü
- 161- Çarşı (Ulu) Camisi Giriş Cephesi
- 162- Çarşı (Ulu) Camisi Minaresi
- 163- Çarşı (Ulu) Camisi Mihrap Cephesi
- 164- Çarşı (Ulu) Camisi Hariminden Görünüşü

- 165- Çarşı (Ulu) Camisi Mihrabından Görünüş
- 166- Çarşı (Ulu) Camisi Minberinden Görünüş
- 167- Taşkınpaşa Medresesi Giriş Bölümü Görünüşü
- 168- Taşkınpaşa Medresesi Portalı
- 169- Taşkınpaşa Medresesi Portalı
- 170- Taşkınpaşa Medresesi Kuzeybatı Cephesi
- 171- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 172- Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı
- 173- Taşkınpaşa Medresesi Mescid Mihrabı
- 174- Taşkınpaşa Medresesi Mescid Mihrabı Altındaki Açıklıklar
- 175- Taşkınpaşa Medresesi Oda Aralarının Görünüşü
- 176- Taşkınpaşa Medresesi Açıklıklardan Detay
- 177- Taşkınpaşa Medresesi Mihrap Taşı Detayı
- 178- Taşkınpaşa Medresesi Mihrap Detayı
- 179- Taşkınpaşa Medresesi Ana Eyvandan Görünüş
- 180- Taşkınpaşa Medresesi Öğrenci Hücreleri Giriş Kapısı
- 181- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Genel Görünüşü
- 182- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Portal Cephesinden Görünüş
- 183- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Giriş Çeşmesi
- 184- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Giriş ve Çeşmesi
- 185- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Minaresi
- 186- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Revakları
- 187- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Dersane Bölümü
- 188- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Portal Cephesi

- 189- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Portal Cephesi
- 190- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Portali
- 191- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Portali
- 192- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Kitabesi
- 193- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Abdülhamit Arması
- 194- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Kuzey cephesi
- 195- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Portalin Arkası
- 196- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi 1. Avlu Revakları
- 197- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Avlu ve Revakları
- 198- Mustafa Paşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Çeşmesi
- 199- Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Ana Sınıftan Görünüş
- 200- Taşkınpaşa Türbesi Genel Görünüş
- 201- Taşkınpaşa Türbesi Kryptaya Giriş Bölümü
- 202- Taşkınpaşa Türbesi Mescid Katındaki sandukalardan Görünüş
- 203- Taşkınpaşa Türbesi Krypta Bölümünden Görünüş
- 204- Taşkınpaşa Türbesi Portalden Detay
- 205- Taşkınpaşa Türbesi Kubbeye Geçiş Elemanları
- 206- Taşkınpaşa Türbesi Pencere Üzerindeki Geometrik Motif
- 207- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Genel Görünüş
- 208- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Görünüşü
- 209- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Giriş Bölümü
- 210- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Kubbeye Geçiş Elemanı
- 211- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Mescid Katı
- 212- Taşkınpaşa Hızırbey Türbesi Lahitler

- 213- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Güneyden Görünüş
- 214- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Güneybatıdan Görünüş
- 215- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Batıdan Görünüşü
- 216- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Sanduka Bölümünün Görünüşü
- 217- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi Kaidedeki Geometrik Süsleme
- 218- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin Temenni Tepesinden Görünüşü
- 219- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin Genel Görünüşü
- 220- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin Giriş Bölümünün Görünüşü
- 221- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin Batı Cepheden Görünüşü
- 222- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin Sandukaların Görünüşü
- 223- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin İçeriden Görünüş
- 224- Ürgüp Altı Kapılı Türbenin Köşe Mukarnaları
- 225- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Giriş Bölümü
- 226- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Giriş Bölümü
- 227- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Kubbesi
- 228- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Müzedeki Kitabesi
- 229- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Mihrabı
- 230- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Kubbeye Geçiş Elemanı
- 231- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Alemleri
- 232- Ürgüp Rükneddin Kılıçaslan Türbesi Mezar Kitabesi
- 233- Sofular köyü Sofu Dede Türbesi Genel Görünüşü
- 234- Sofular köyü Sofu Dede Türbesi Doğu Cephesi Görünüşü
- 235- Sofular köyü Sofu Dede Türbesi Kubbenin Görünüşü
- 236- Sofular köyü Sofu Dede Türbesi Giriş Bölümü

- 237- Sofular köyü Sofu Dede Türbesi Giriş Holü
- 238- Sofular köyü Sofu Dede Türbesi Kubbeye Geçiş Elemanı
- 239- Karaca Ören Köyü Türbesi Genel Görünüşü
- 240- Karaca Ören Köyü Türbesi Cephesinin Uzaktan Görünüşü
- 241- Karaca Ören Köyü Türbesi İçindeki Sandukalar
- 242- Karaca Ören Köyü Türbesi Mezar Taşı
- 243- Ürgüp Eski Hamam Cepheden Genel Görünüş
- 244- Ürgüp Eski Hamam Cepheden Genel Görünüşü
- 245- Ürgüp Eski Hamam Giriş Cephesi
- 246- Ürgüp Eski Hamam Sıcaklık ve Ilıklık Bölümlerinin Görünüşü
- 247- Ürgüp Eski Hamam Cephesindeki Çeşme
- 248- Ürgüp Eski Hamam Soyunmalık Bölümü
- 249- Ürgüp Eski Hamam Soyunmalık Bölümü Kapı İzi
- 250- Ürgüp Eski Hamam Soyunmalık Bölümü Kubbe Örtüsü
- 251- Ürgüp Eski Hamam Ilıklık Girişi
- 252- Ürgüp Eski Hamam Ilıklık Bölümü
- 253- Ürgüp Eski Hamam Ilıklık Bölümü Örtü Sistemi
- 254- Ürgüp Eski Hamam Ilıklık Bölümü Kemer Altı Palmeti
- 255- Ürgüp Şehir Hamamı Genel Görünüş
- 256- Ürgüp Şehir Hamamı İstiklal Caddesi Güney Cephesi
- 257- Ürgüp Şehir Hamamı Güneybatı Cephesi Genel Görünüş
- 258- Ürgüp Şehir Hamamı Giriş Cephesi
- 259- Ürgüp Şehir Hamamı Doğu Cephesi
- 260- Ürgüp Şehir Hamamı Kitabe Paneli

- 261- Ürgüp Şehir Hamamı Soyunmalıkta Kubbe Sistemi
- 262- Ürgüp Şehir Hamamı Soyunmalıkta Kubbe Pencereleri
- 263- Ürgüp Şehir Hamamı Ilıklık Bölümüne Giriş
- 264- Ürgüp Şehir Hamamı Kubbe Örtüsü Görünüşü
- 265- Ürgüp Şehir Hamamı Sıcaklık Genel Görünüşü
- 266- Ürgüp Şehir Hamamı Sıcaklık Köşe Oda Görünüşü
- 267- Ürgüp Şehir Hamamı Yan Eyvanları
- 268- Ürgüp Şehir Hamamı Odalardan Çıkış Bölümü
- 269- Ürgüp Şehir Hamamı Oda Kapıları
- 270- Ürgüp Şehir Hamamı Külhan Kemerli
- 271- Ürgüp Şehir Hamamı Cehennemlik Giriş Bölümü
- 272- Ürgüp Sarı Han Genel Görünüşü
- 273- Ürgüp Sarı Han Genel Portali
- 274- Ürgüp Sarı Han Portal Detayı
- 275- Ürgüp Sarı Han Portal Mihrabiyesi
- 276- Ürgüp Sarı Han Avludaki Revaklı Bölüm
- 277- Ürgüp Sarı Han Avlunun Kuzey Bölümü
- 278- Ürgüp Sarı Han Kapalı Bölümün Portali
- 279- Ürgüp Sarı Han Kuzeydeki Oda girişleri
- 280- Ürgüp Sarı Han Mescid Girişi
- 281- Ürgüp Sarı Han Avlu ve Revaklardan Görünüş
- 282- Ürgüp Sarı Han Eyvandaki Çeşme
- 283- Ürgüp Sarı Han Mescit Mihrabı
- 284- Ürgüp Sarı Han Kapalı Bölümden Genel Görünüş

- 285- Ürgüp Sarı Han Kapalı Bölümden Genel Görünüş
- 286- Ürgüp Sarı Han Kapalı Bölüm Portalinin Mihrabiyesi
- 287- Ürgüp Karacaören Hanı Genel Görünüşü
- 288- Ürgüp Karacaören Hanı Cepheden Görünüş
- 289- Ürgüp Karacaören Hanı Giriş Bölümü
- 290- Ürgüp Karacaören Hanı İç Bölümün Görünüşü
- 291- Ürgüp Yunak Çeşmesi Çeşme Bölümü
- 292- Ürgüp Yunak Çeşmesi Yunak Bölümü
- 293- Ürgüp Yunak Çeşmesi Kitabe Paneli
- 294- İltaş Köyü Çeşmesi
- 295- İltaş Köyü Çeşmesi Kitabe Paneli
- 296- Ürgüp Sütunlu Çeşme
- 297- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Cepheden Görünüş
- 298- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Yan Görünüşü
- 299- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Giriş Bölümü
- 300- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Sofa
- 301- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Zemin Kat Odası
- 302- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi ve Kayıt Damı
- 303- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan
- 304- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kapı Detayı
- 305- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Sofası
- 306- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Odası
- 307- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Odası
- 308- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Odası Şerbetlik Nişi

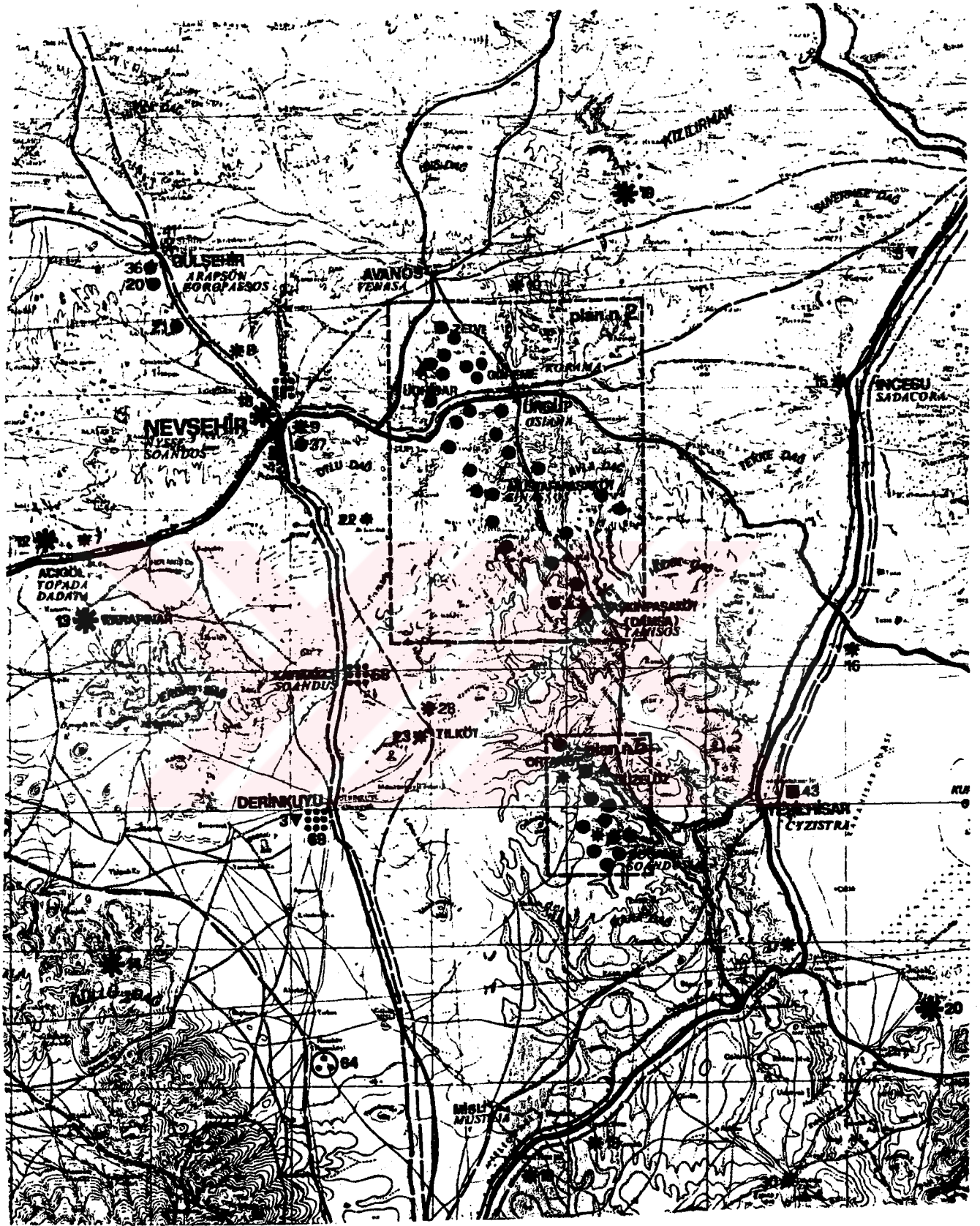
- 309- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Ocak
- 310- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Sofası Balkon Tarafı
- 311- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kaya Oyma Mekan
- 312- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan Duvar Nişi
- 313- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan Sehpa ve Natürmord
- 314- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan Duvar Süslemesi.
- 315- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan Saat Motifi
- 316- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan Natürmord duvar süslemesi
- 317- Ürgüp Kutsi Alyamaç Evi Kayaoyma Mekan Mihrap Nişi Detayı
- 318- Mehmet Toybıyık Evi Genel Görünüş.
- 319- Mehmet Toybıyık Evi Cepheden Görünüş
- 320- Mehmet Toybıyık Evi Güney Batı Cephesinin Bir ve İkinci Evlerin Görünüşü
- 321- Mehmet Toybıyık Evi Ön Cephedeki Birinci Ev
- 322- Mehmet Toybıyık Evi Sufa Görünüşü
- 323- Mehmet Toybıyık Evi Zemin Kattaki Oda
- 324- Mehmet Toybıyık Evi Üst kattaki Sofa
- 325- Mehmet Toybıyık Evi Yazlık Eyvanı Sağındaki Oda Duvar Nişi
- 326- Mehmet Toybıyık Evi Oda İçerisindeki Korniş Süsleme Nişi
- 327- Mehmet Toybıyık Evi Şerbetlik Detayı
- 328- Mehmet Toybıyık Evi Yazlık Şerbetlik Nişi Detayı
- 329- Mehmet Toybıyık Evi Korniş Nişi Süslemesi
- 330- Mehmet Toybıyık Evi Arkadaki Ev (Haremlik)

- 331- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Ev Cephe Çıkması
- 332- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Ev Yan Cephesi
- 333- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Evin Sufası
- 334- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Ev Odası
- 335- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Ev Üst Kat Odası Şerbetlik Nişi
- 336- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Ev Üst Kat Odası Şerbetlik Nişi Detayı
- 337- Mehmet Toybıyık Evi İkinci Ev Üst Kat Odası Şerbetlik Nişi Detayı
- 338- Ortahisar Kayhan Cantürk Evi Genel Görünüş
- 339- Ortahisar Kayhan Cantürk Evi Ön cephe görünüşü
- 340- Ortahisar Kayhan Cantürk Evi Divanhane Görünüşü
- 341- Ürgüp Mustafa Paşa Köprüsü Genel Görünüş
- 342- Ürgüp Mustafa Paşa Köprüye Çıkan Merdivenler
- 343- Ürgüp Mustafa Paşa Köprü Kitabesi
- 344- Ürgüp Mustafa Paşa Köprü Ayak ve Korkulukları
- 345- Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi ve Çevresinden Görünüş
- 346- Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi ve Çevresinden Görünüş
- 347- Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi Kuzey Cepheden Görünüş
- 348- Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi Güneydoğu Cepheden Görünüş
- 349- Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi İçerdeki Kubbeye Geçiş Elemanlarından Görünüş

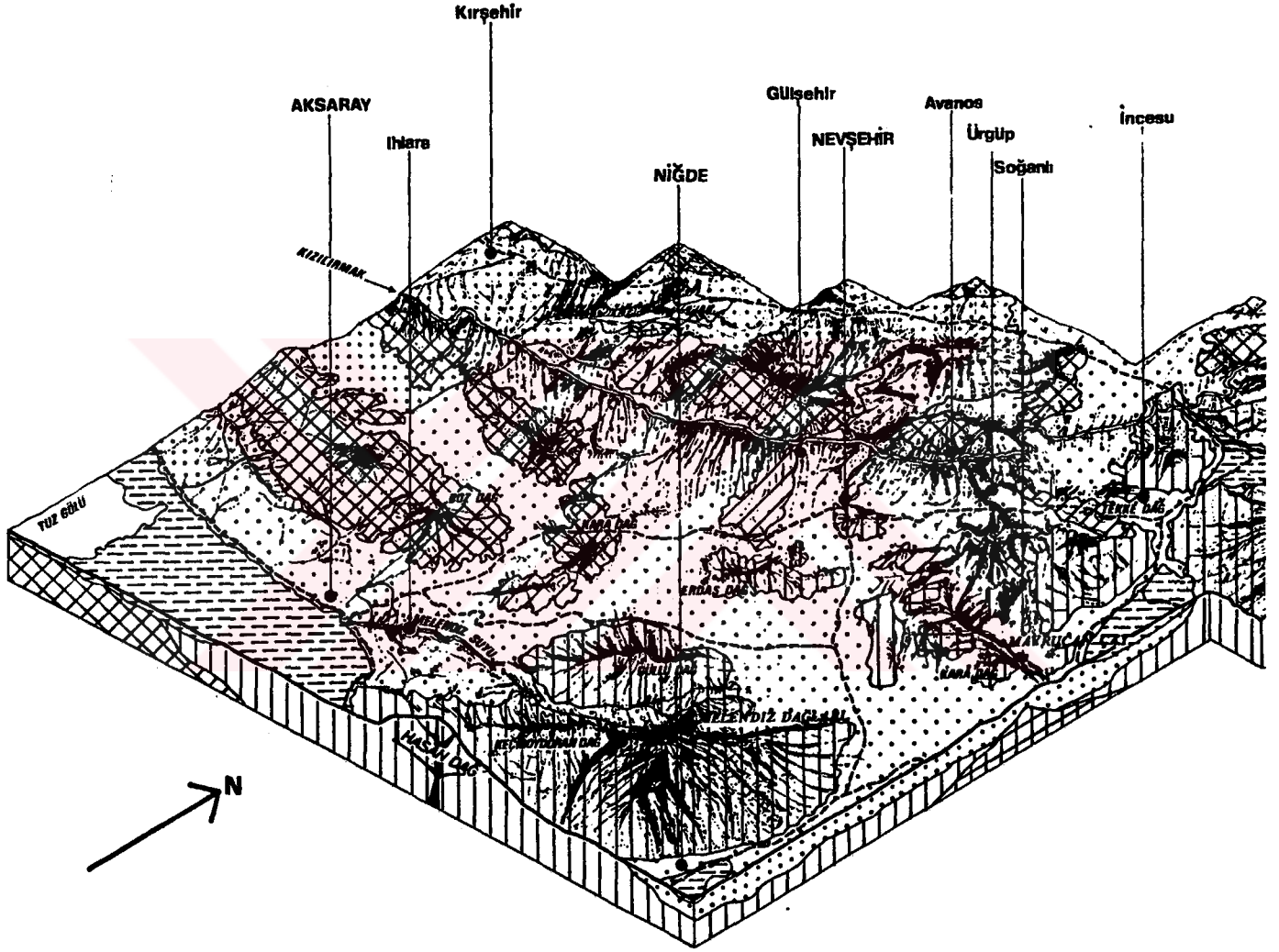
HARİTALAR

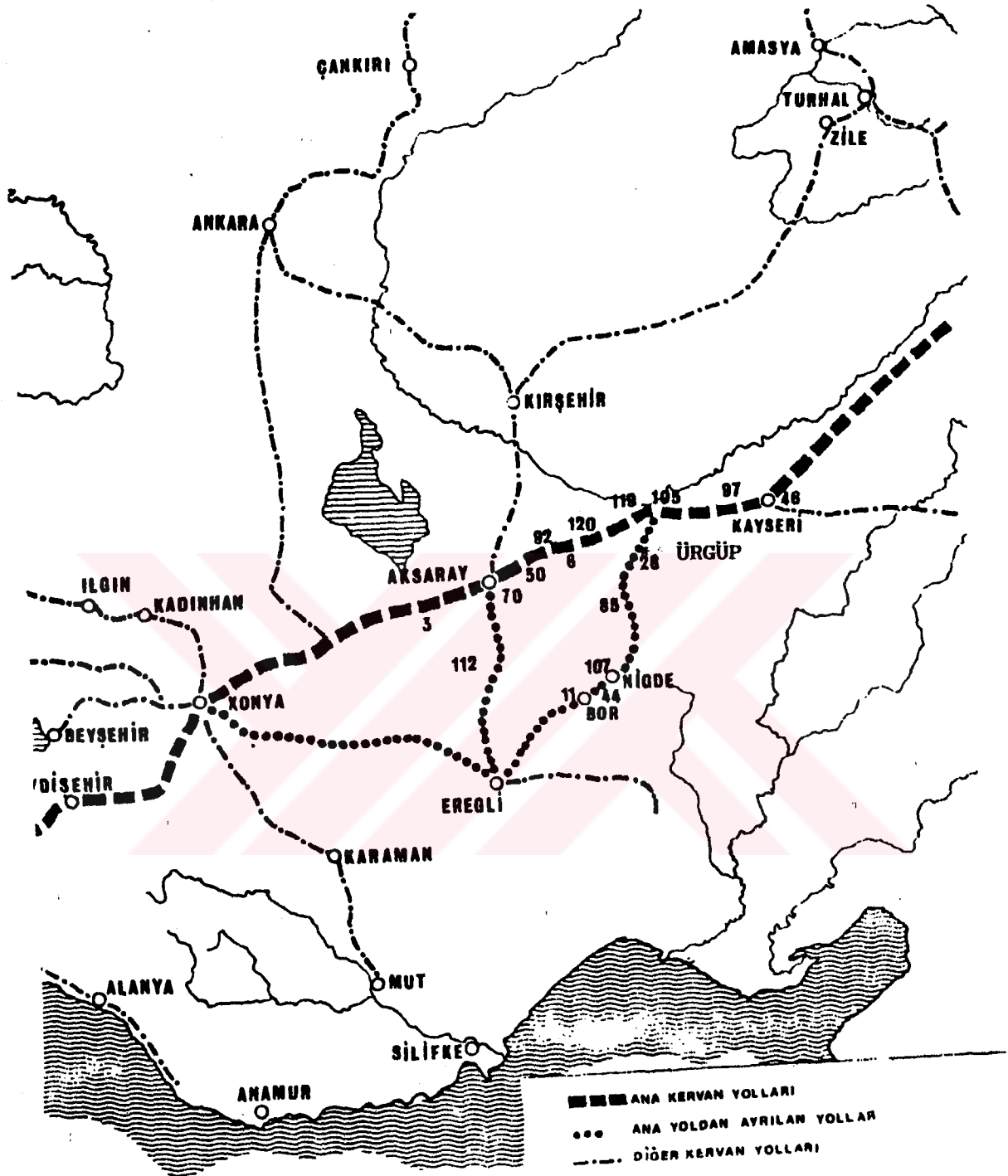

Harita No 1-Ürgüp'ün Bölge İçerisindeki Yeri.(Arts de Cappadoce'den)

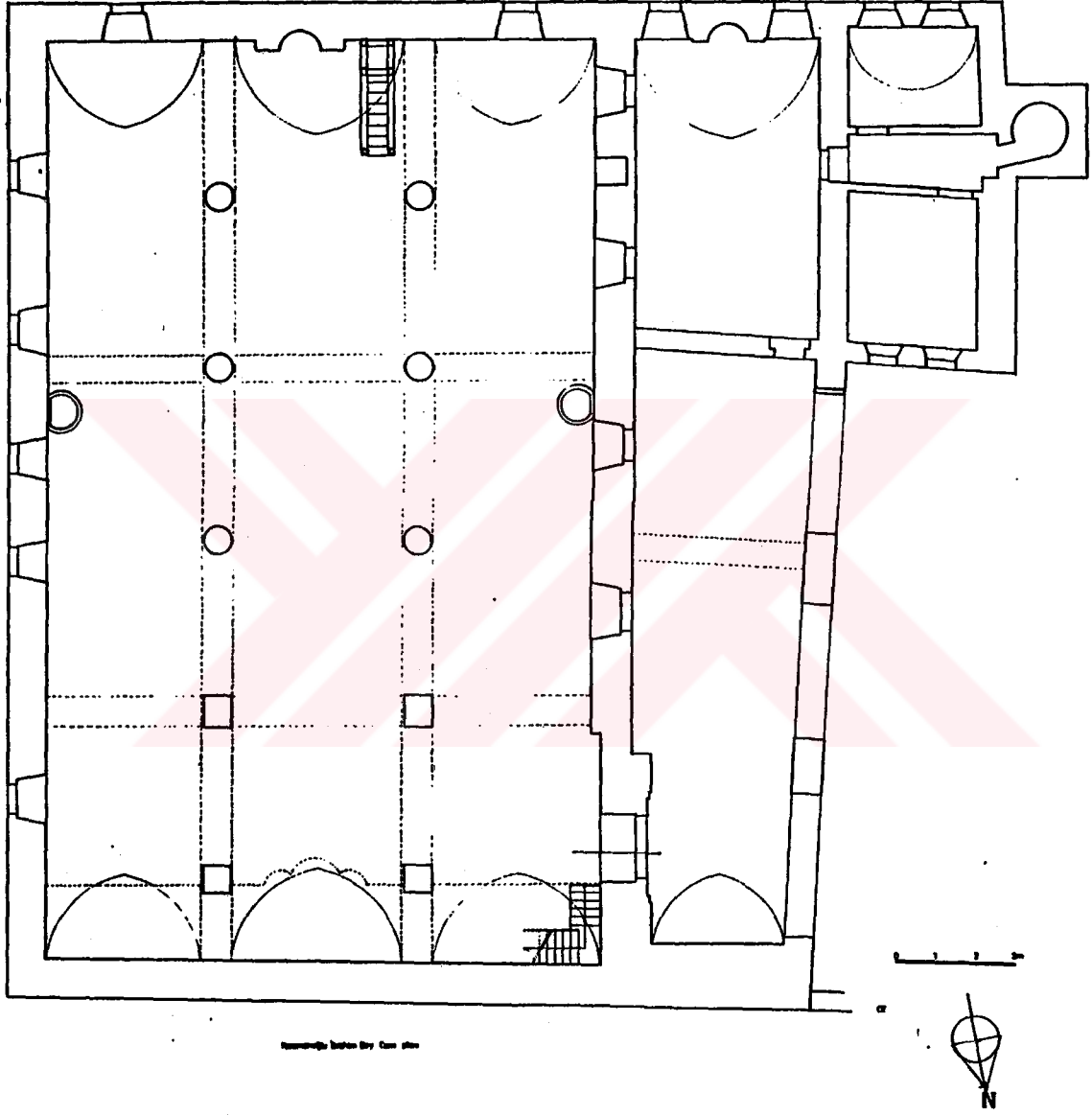
Harita No 3-Bölgenin perspektif görünüşü.(Arts de Cappadoce'den)

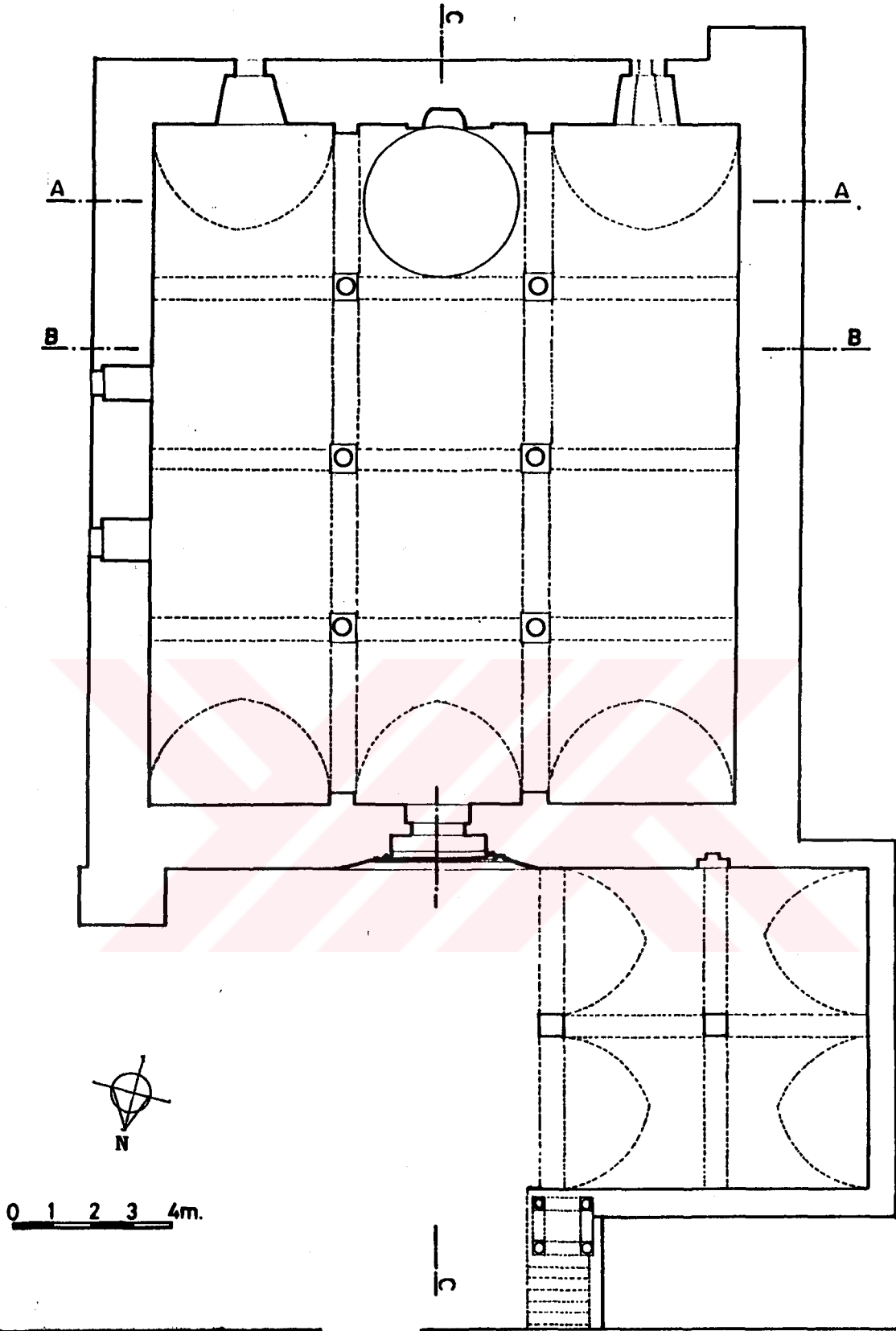
Harita No 4-Bölgedeki Kervan Yolları.

ÇİZİMLER

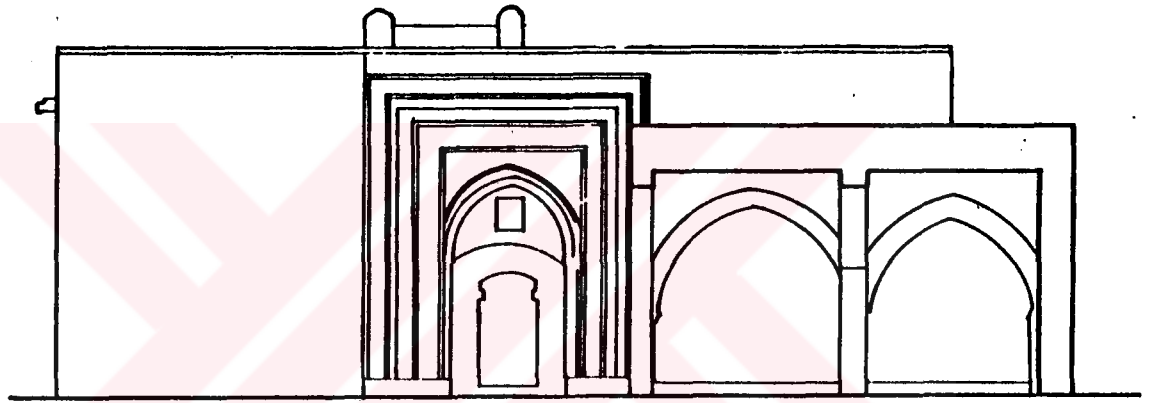

Çizim 1-Ürgüp Karamanoğlu İbrahim Bey Cami Planı.

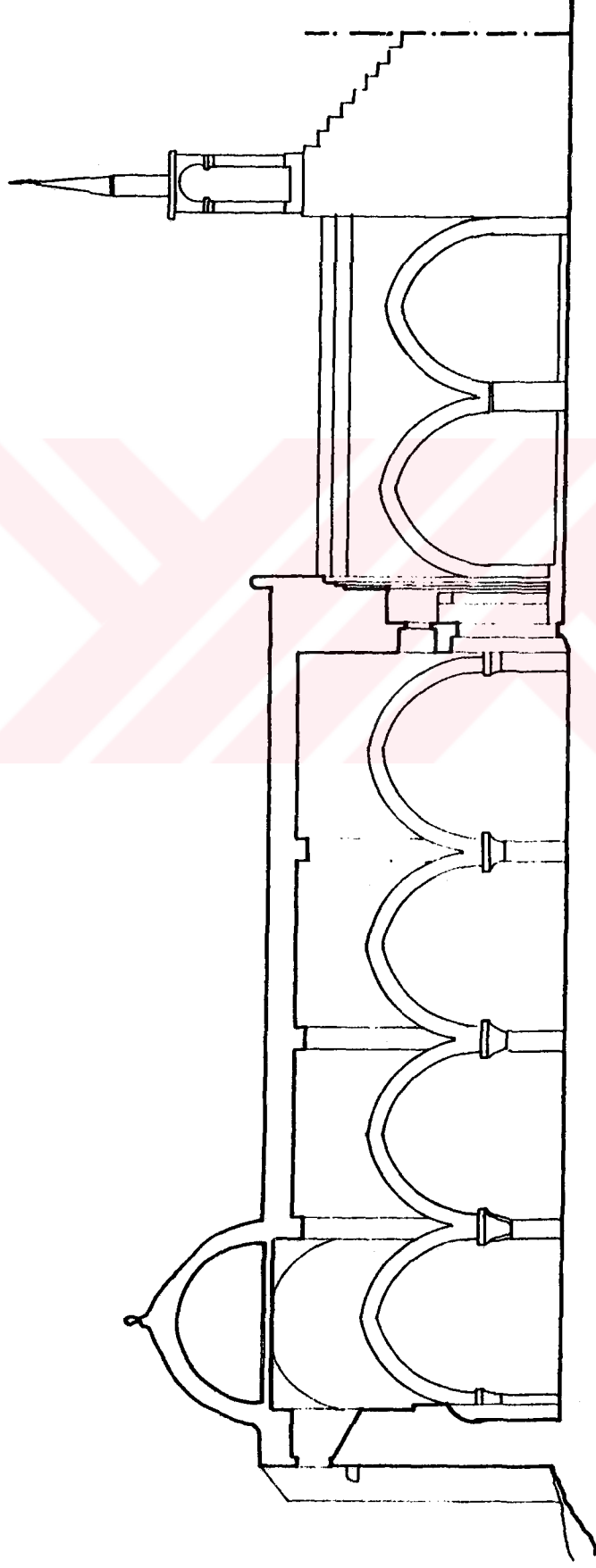
Çizim 2-Taşkınpaşa Cami planı.

1 2 3 4 5 m

Çizim 3-Taşkınpaşa Cami giriş (kuzey)cephesi.

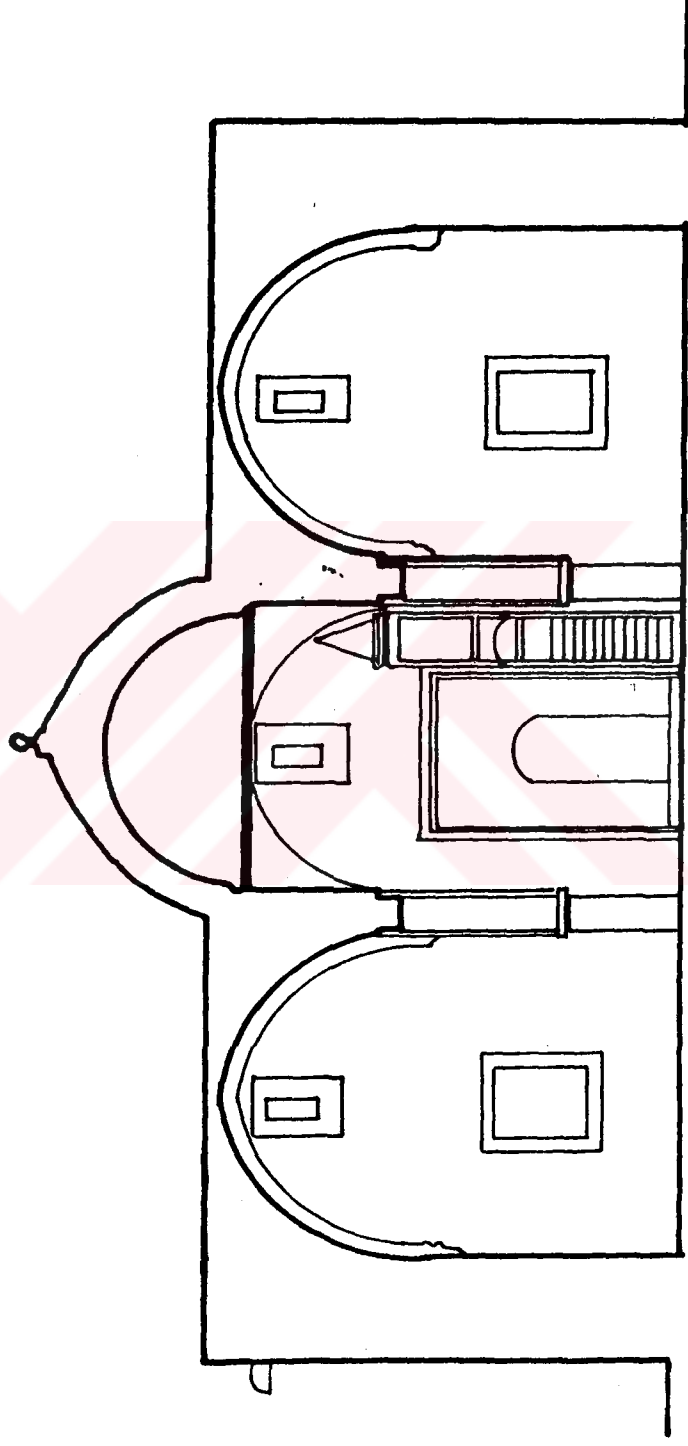

G-C KESİTİ

0 1 2 3 4m.

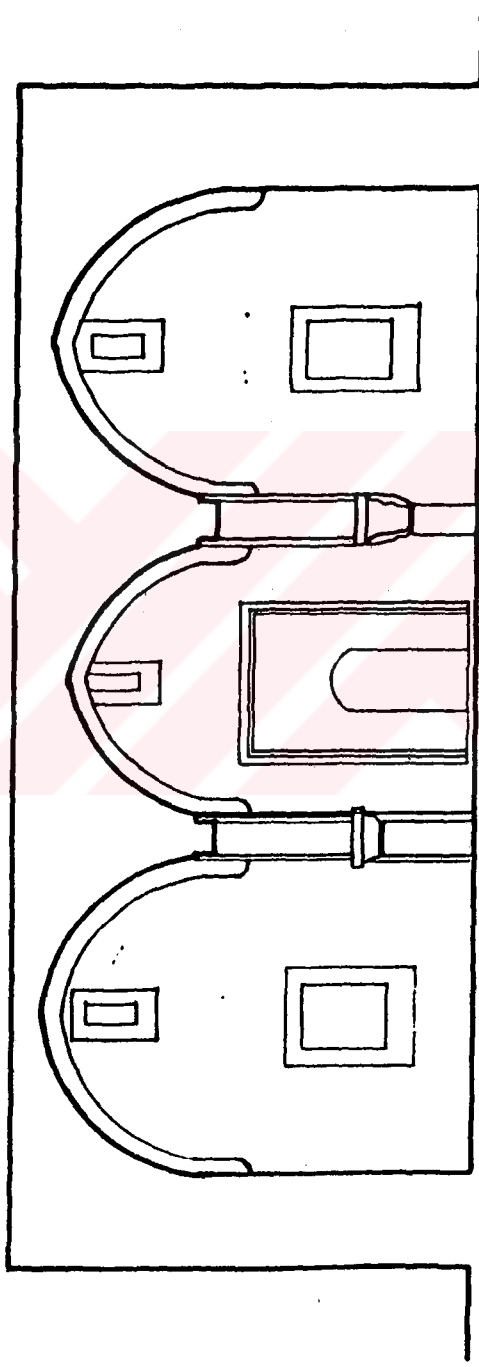
Çizim 4-Taşkınpaşa Cami kesiti.

0 1 2 3 4m.

A-A KESİTİ

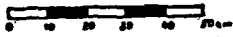
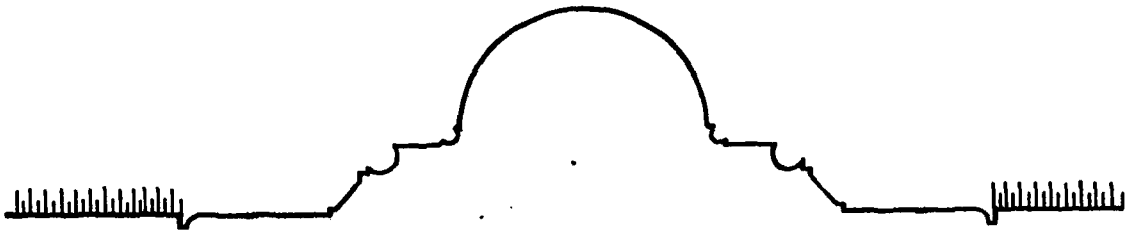
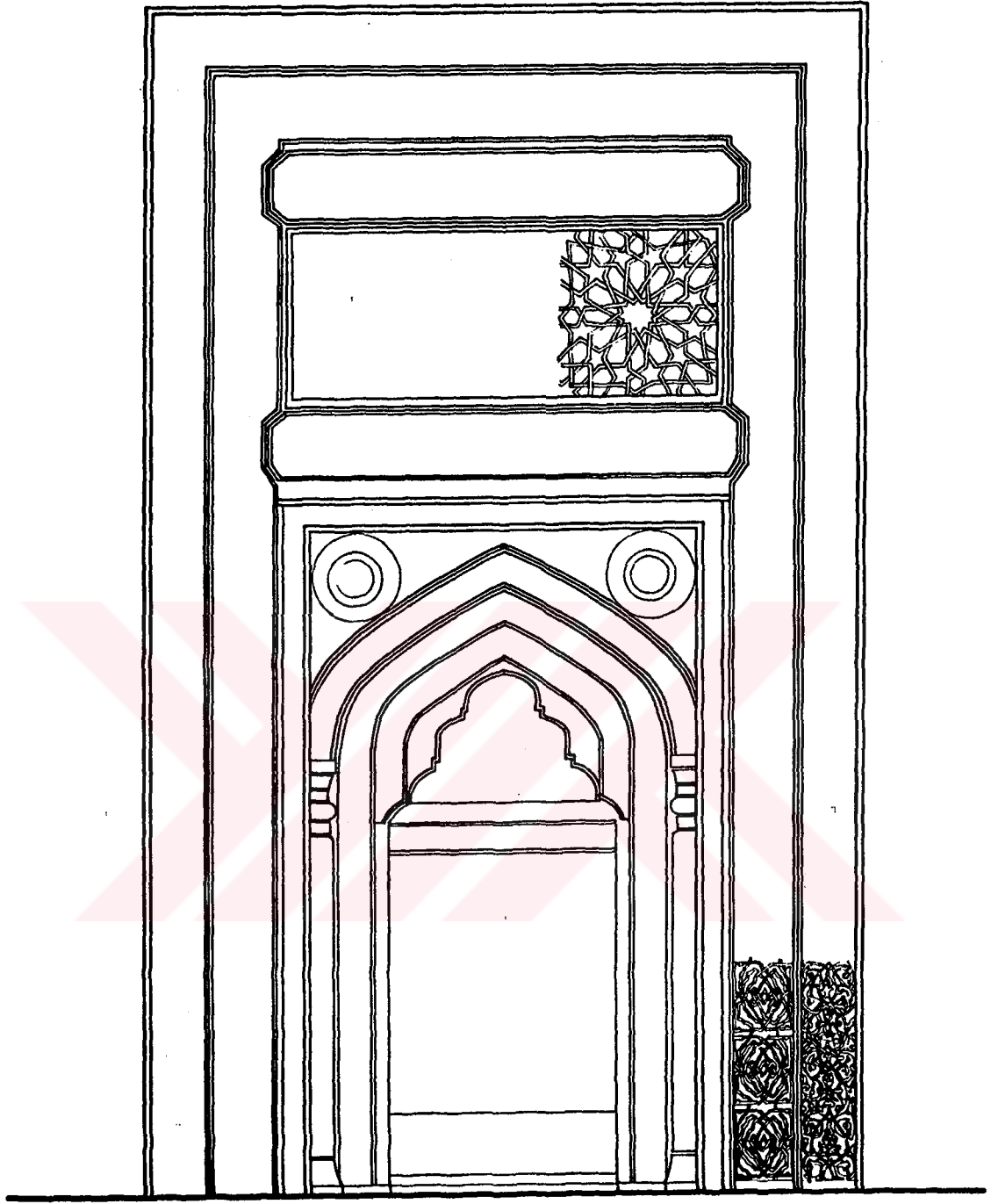
Çizim 5-Taşkınpaşa cami kesiti.

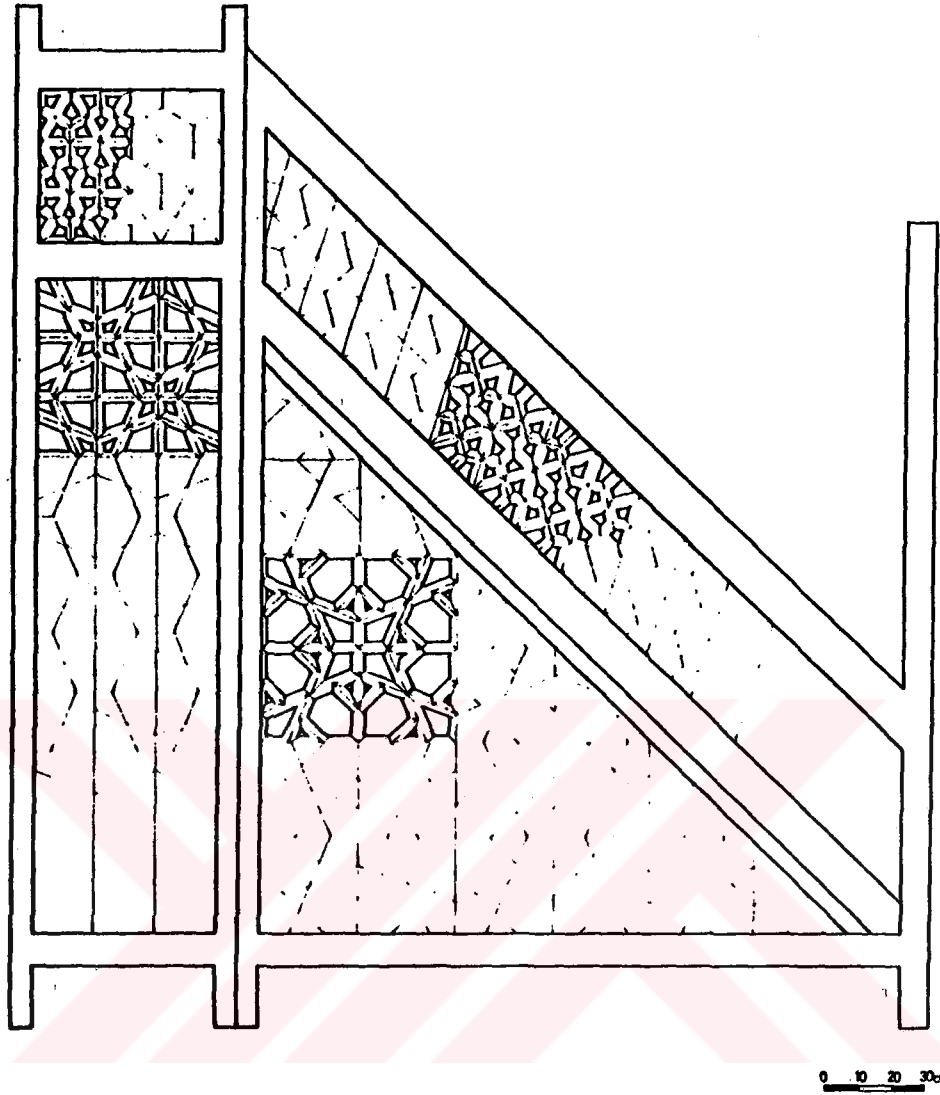
0 1 2 3 4m.

B-B KESİTİ

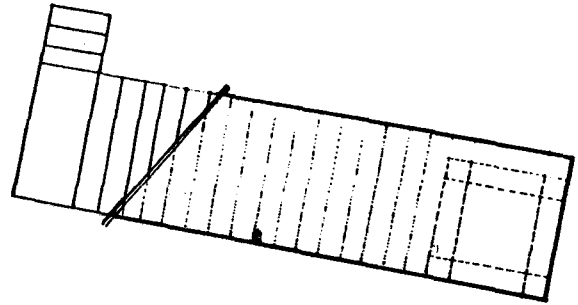
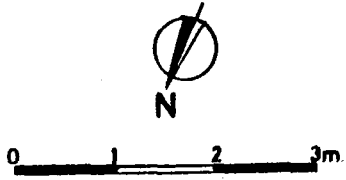
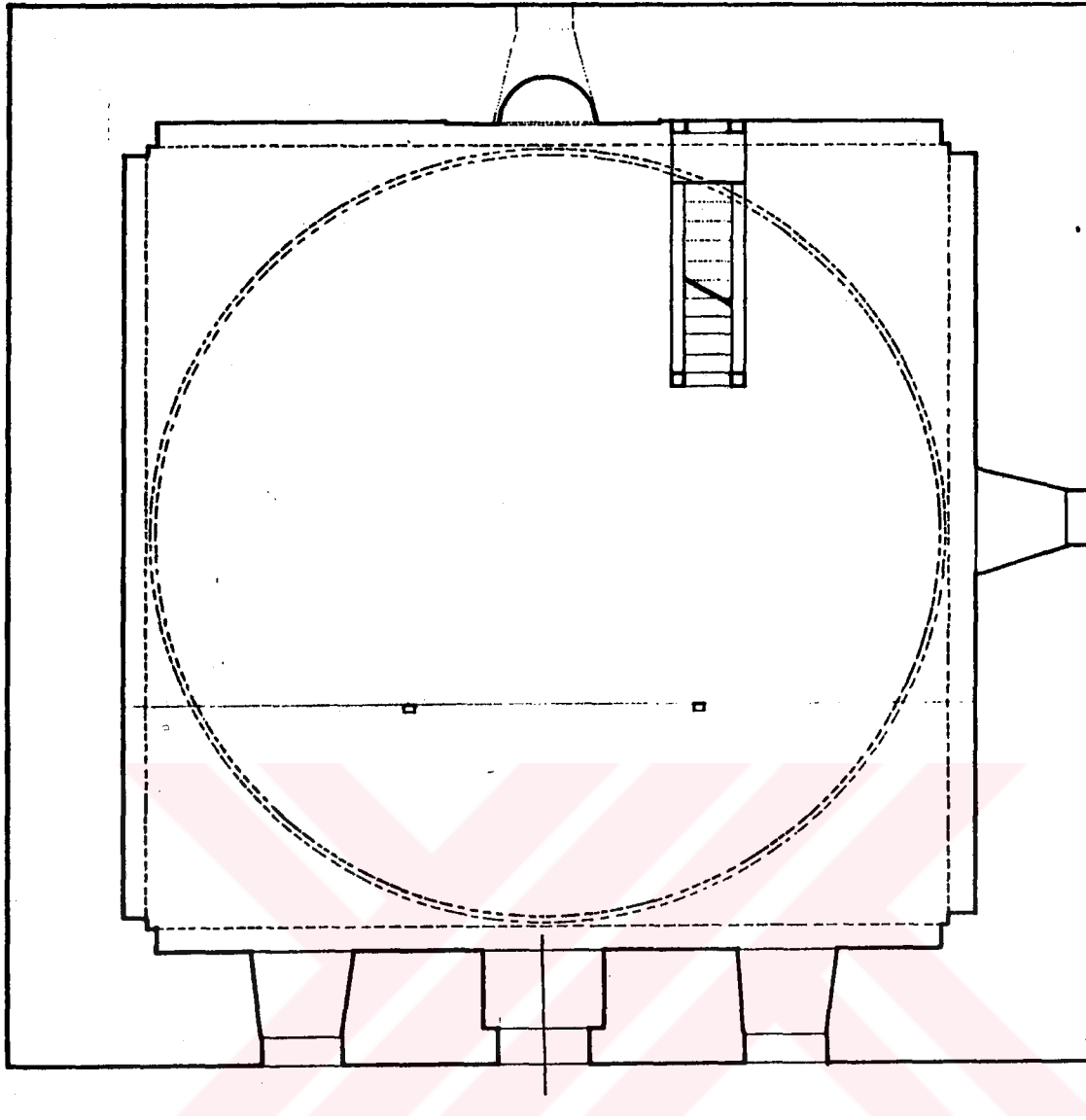
Çizim 6-Taşkınpaşa Camiyesi.

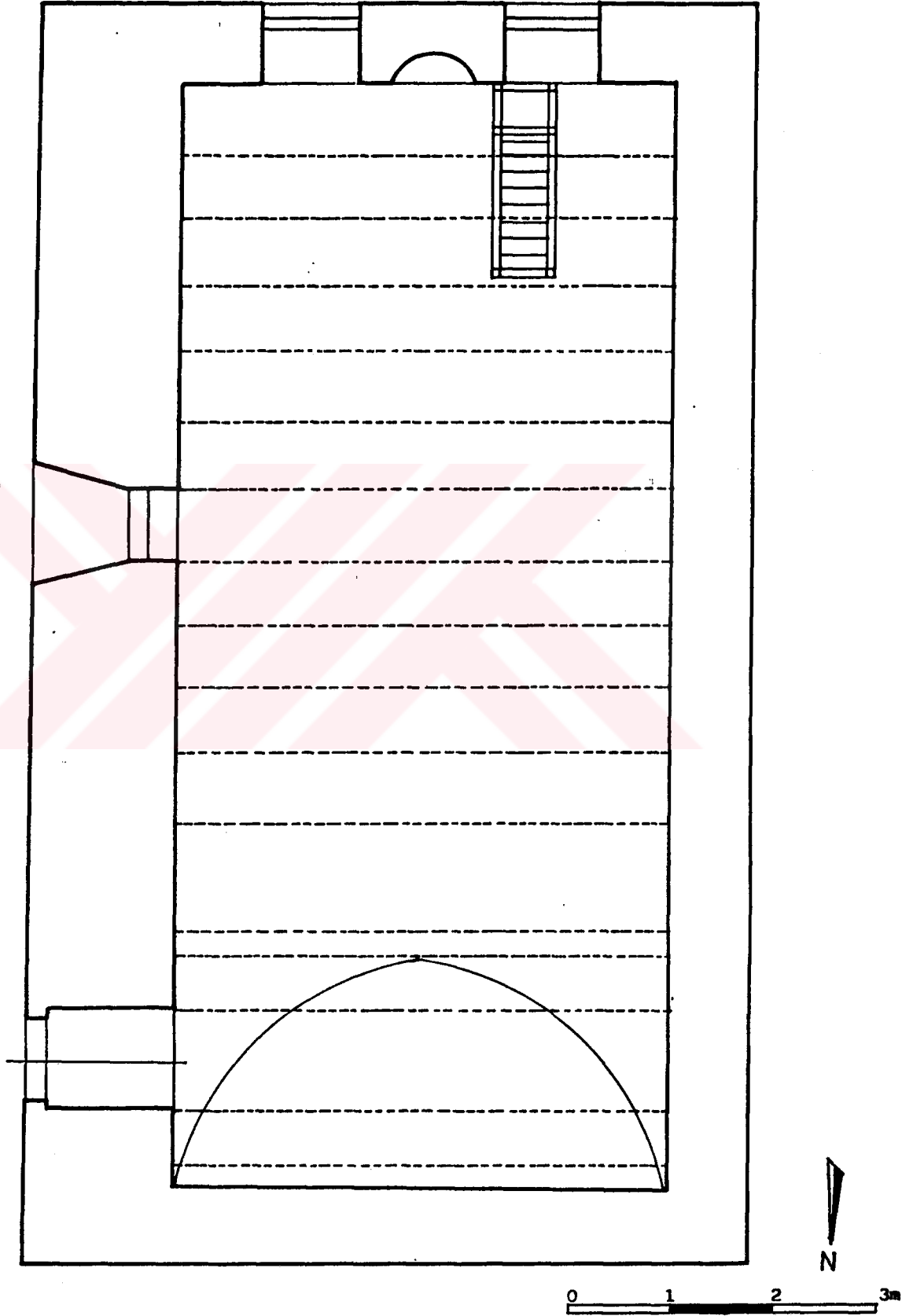
Çizim No7-Taşkınpaşa Camisi Mihrap görünüş ve planı (Ö.Bakırer'den)

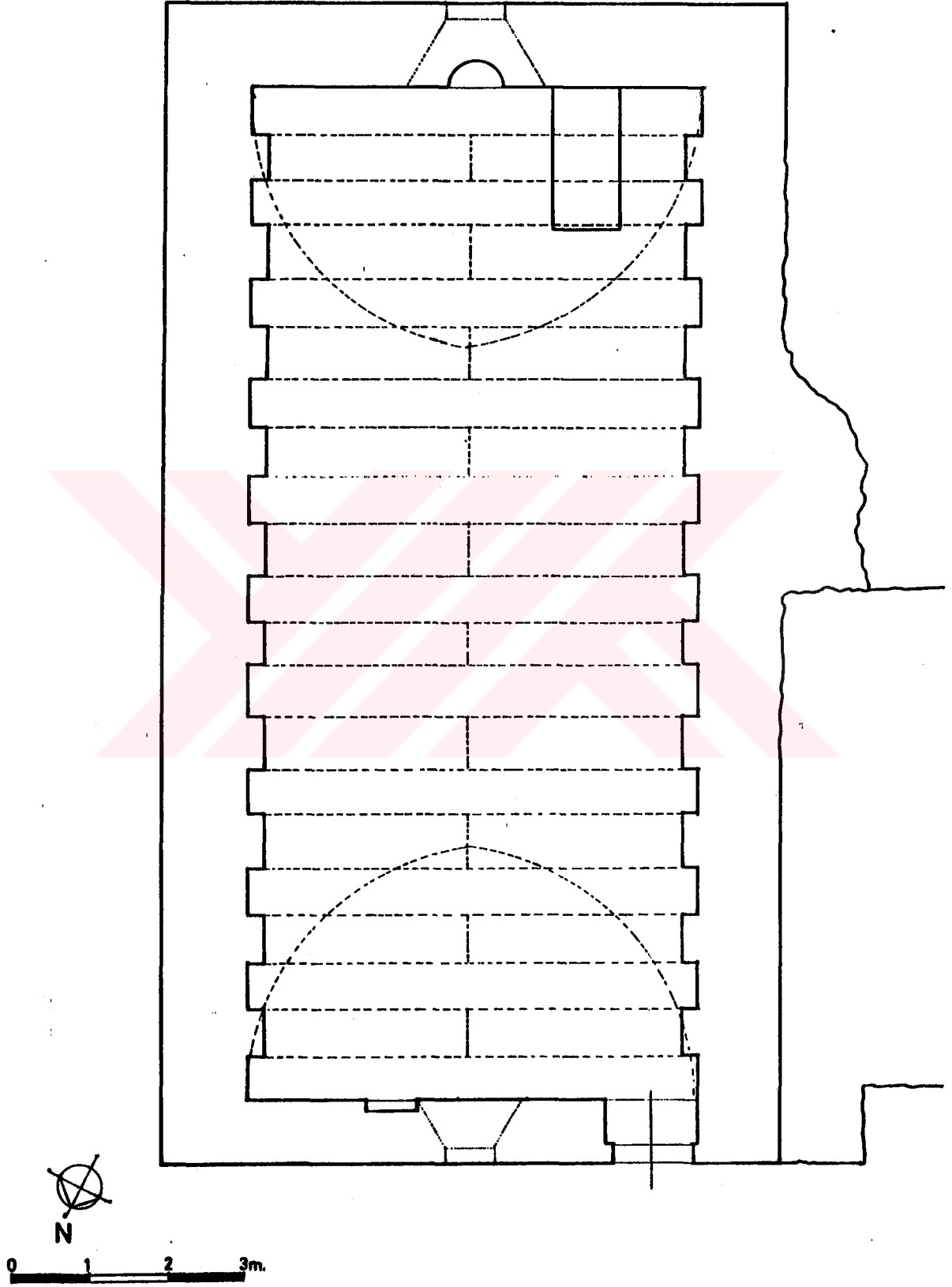
Çizim 8-Taşkınpaşa Cami minber detayı.

Çizim 9-Bahçeli Cami Planı.

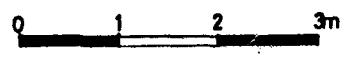
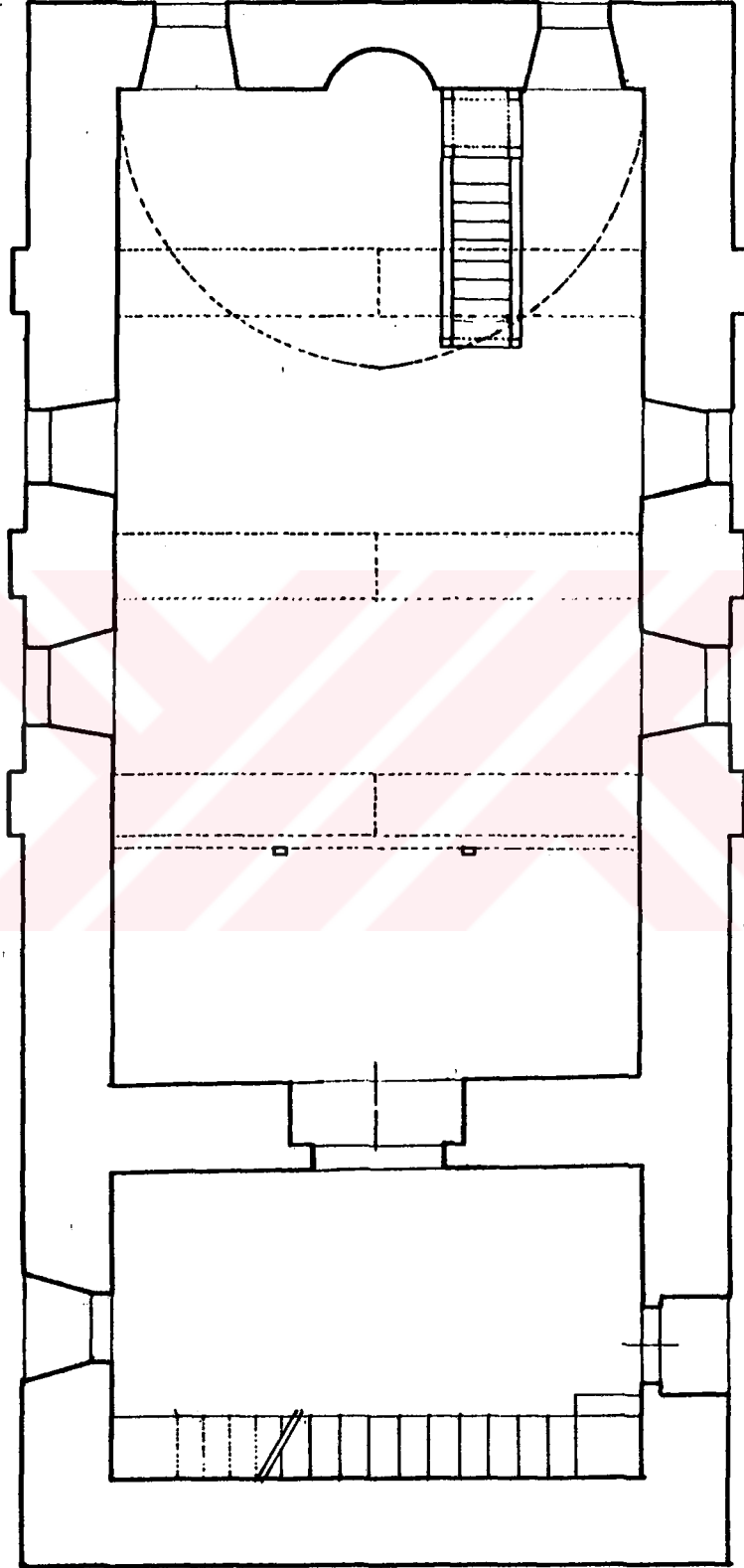

Çizim 10-Yunak Cami Planı.

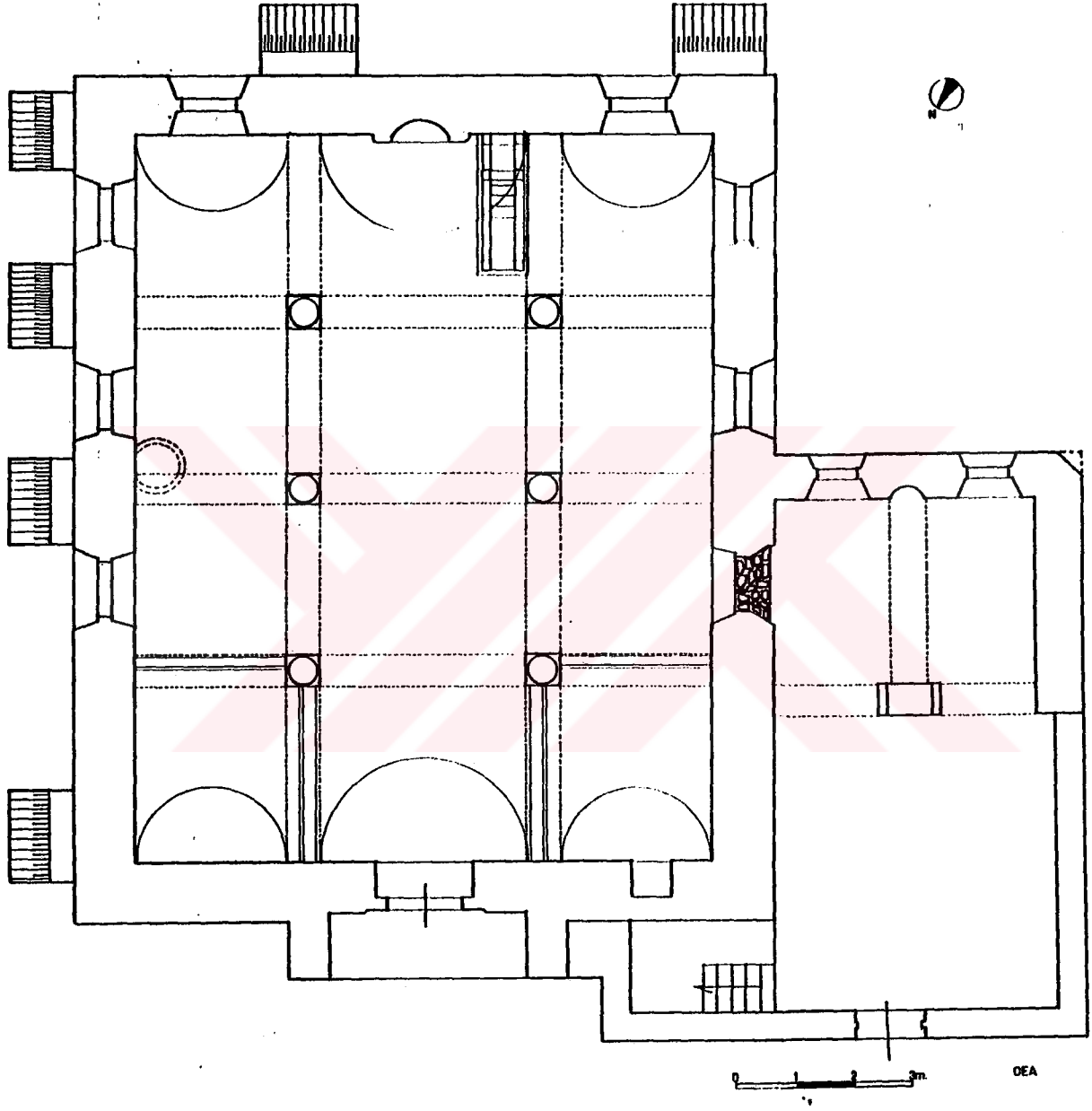

Çizim 11-Sofular Köyü Cami Planı.

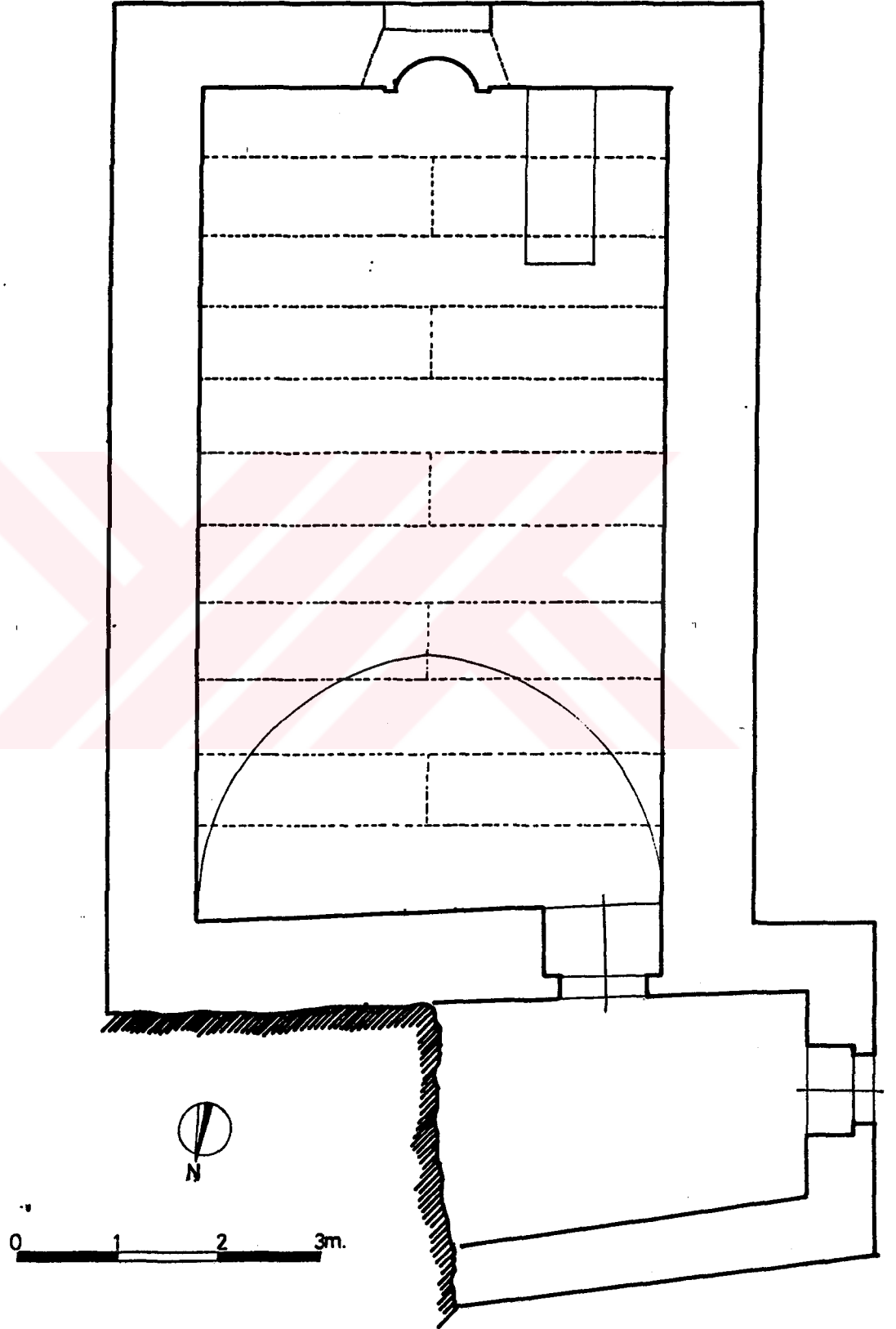

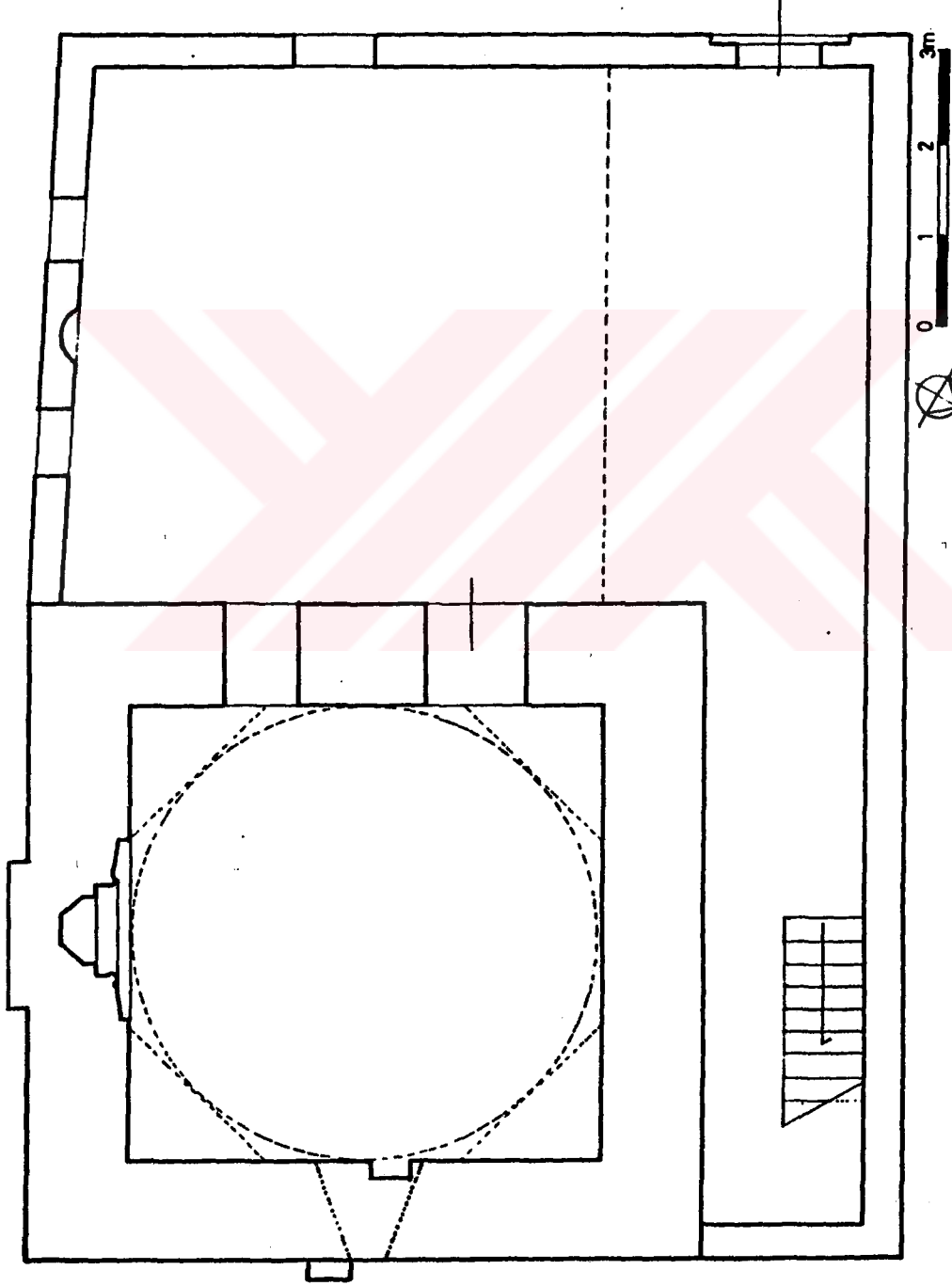
Çizim 12-İltaş Köyü Cami Planı.

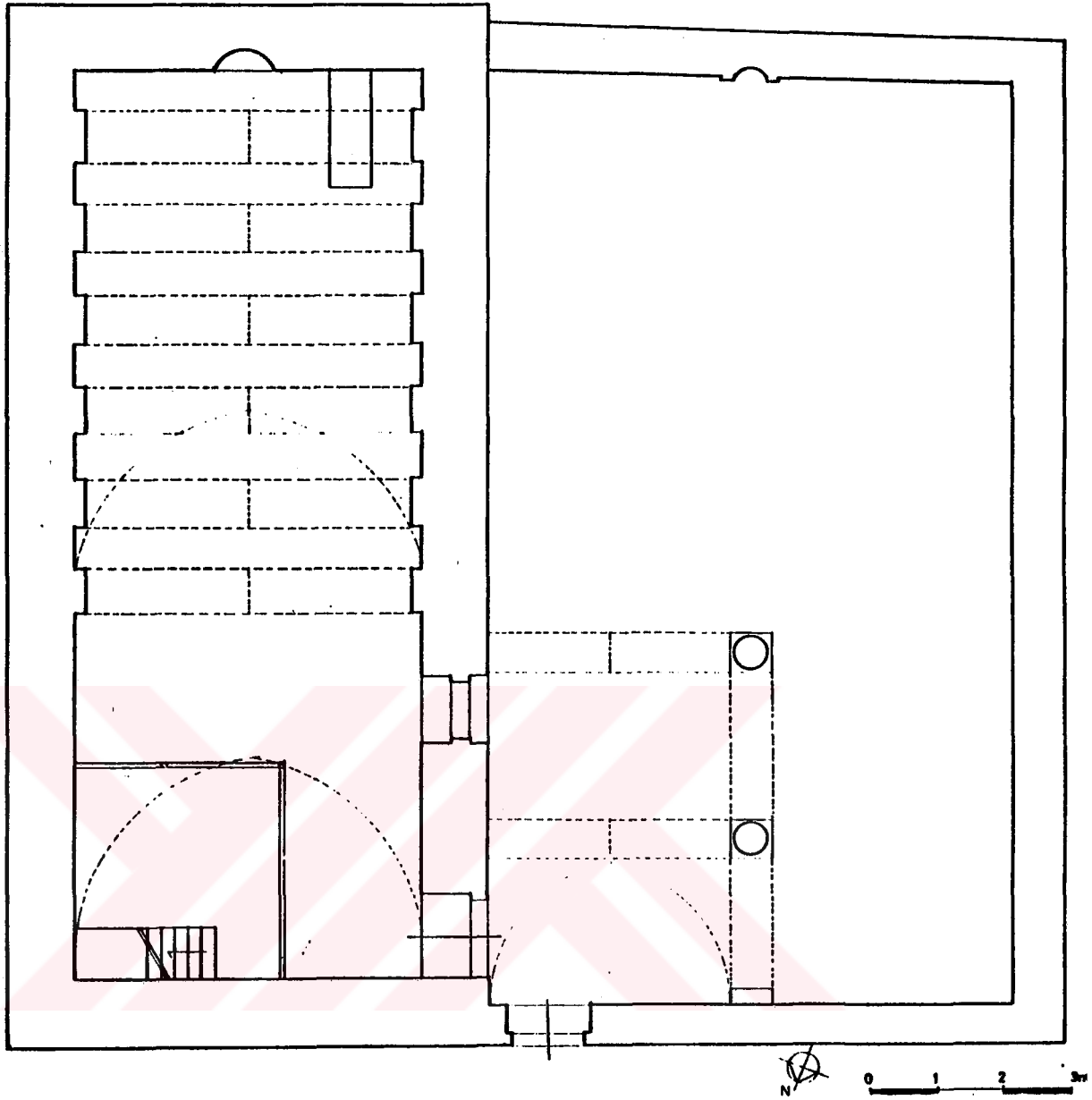
Çizim 13-Musa Efendi Cami Planı.

Çizim 14-Ak köy Eski Cami Planı.

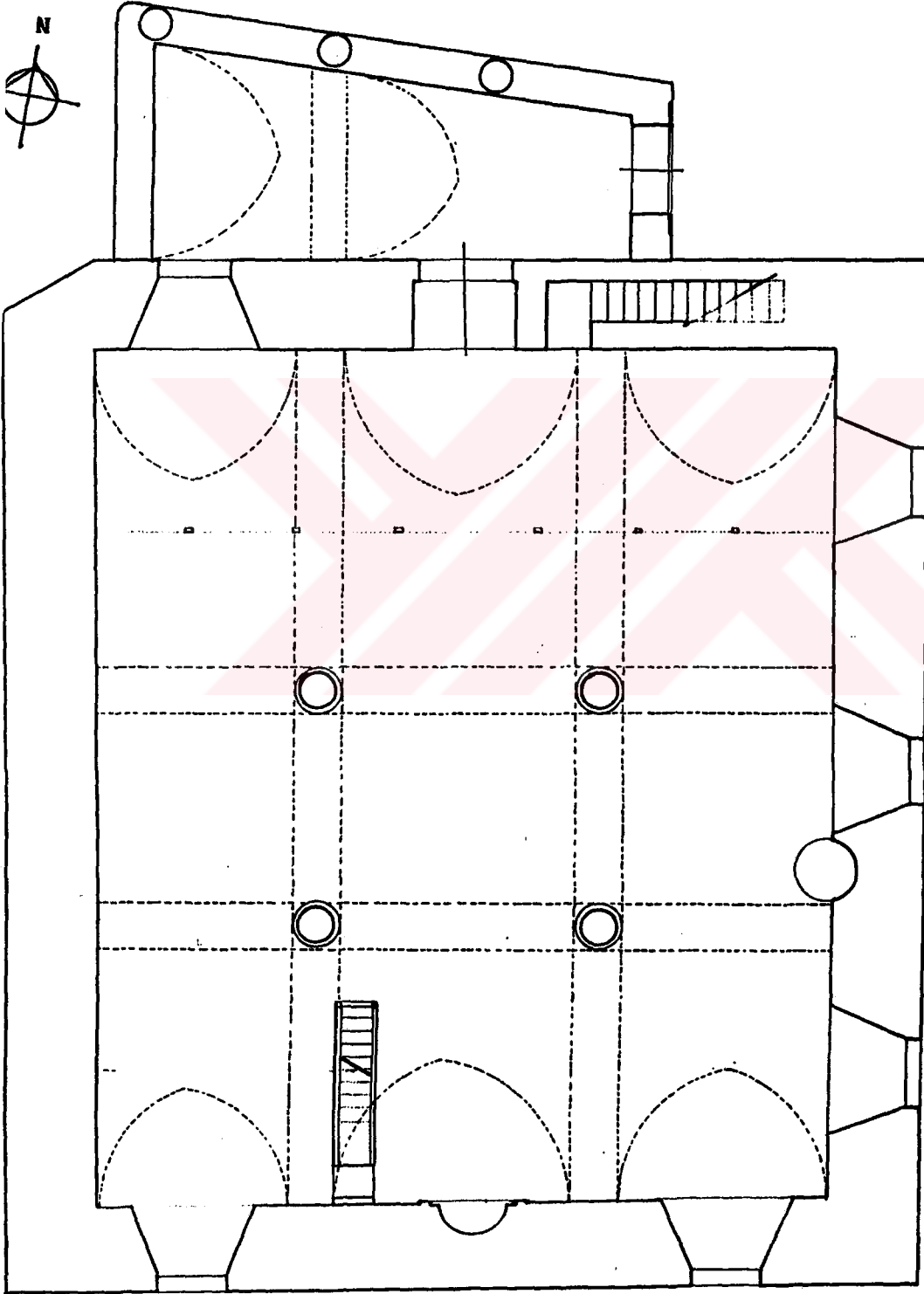

Çizim 15-Sağır Mescid Cami Planı.

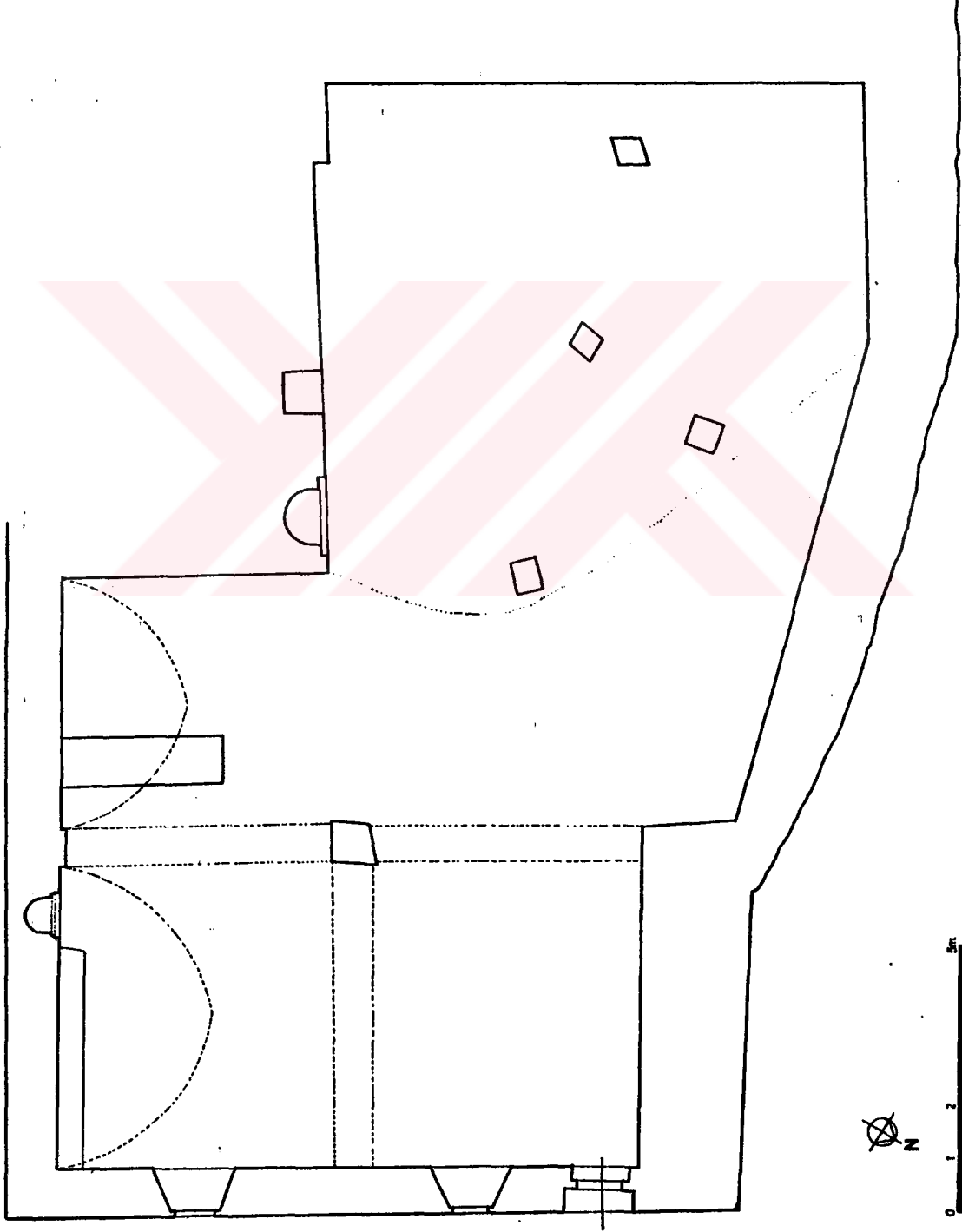

Çizim 16-Esbelli Cami planı.

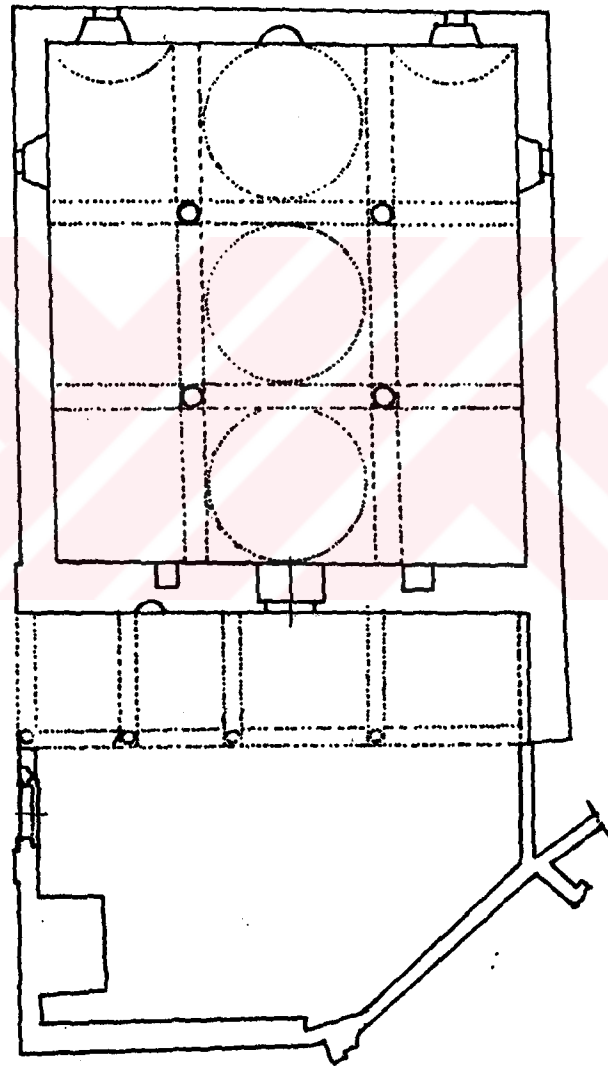
0 1 2

17- Ortahisar Alaaddin Cami Planı (Yazlık Bölümü)

18- Ortahisar Alaaddin Cami Planı (Kışık Bölümü)

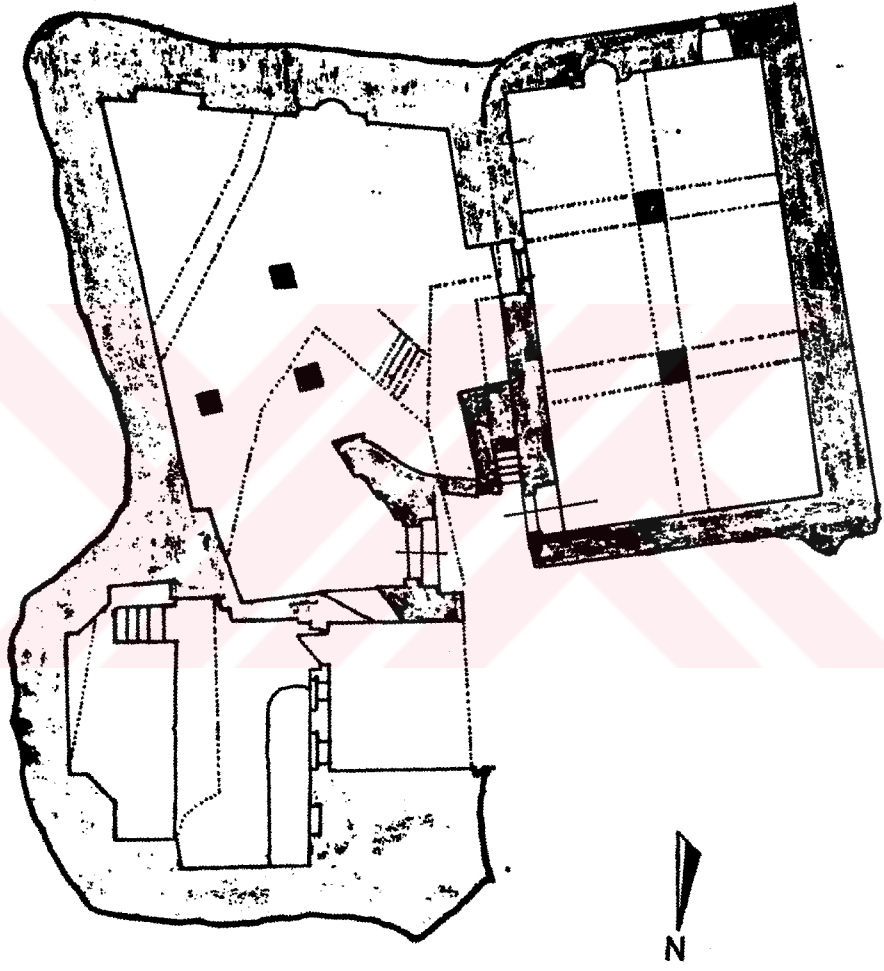

0 1 2 3 4 5 6m.

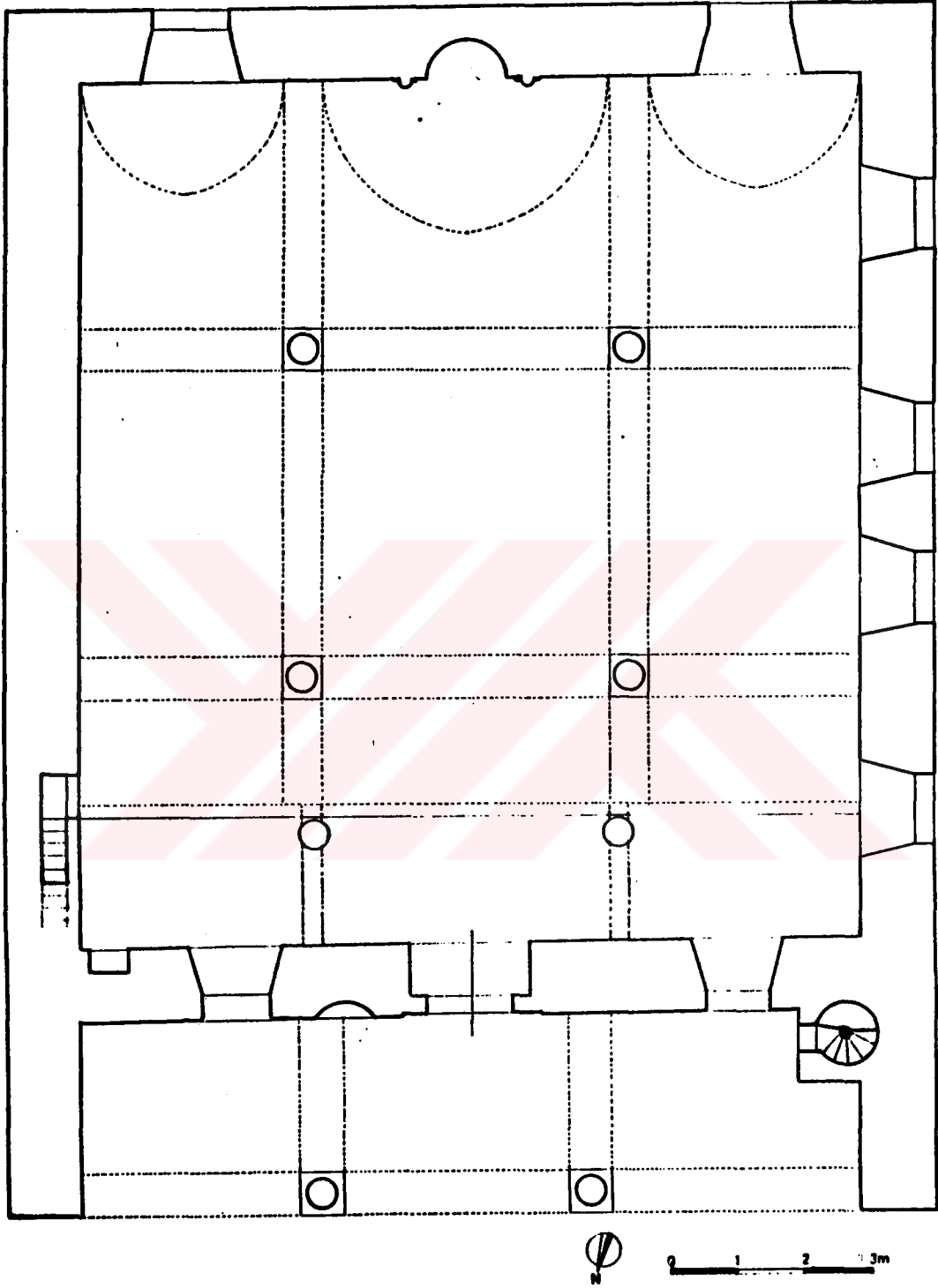
Çizim 19-Ortahisar Abdioğlu Cami Planı.

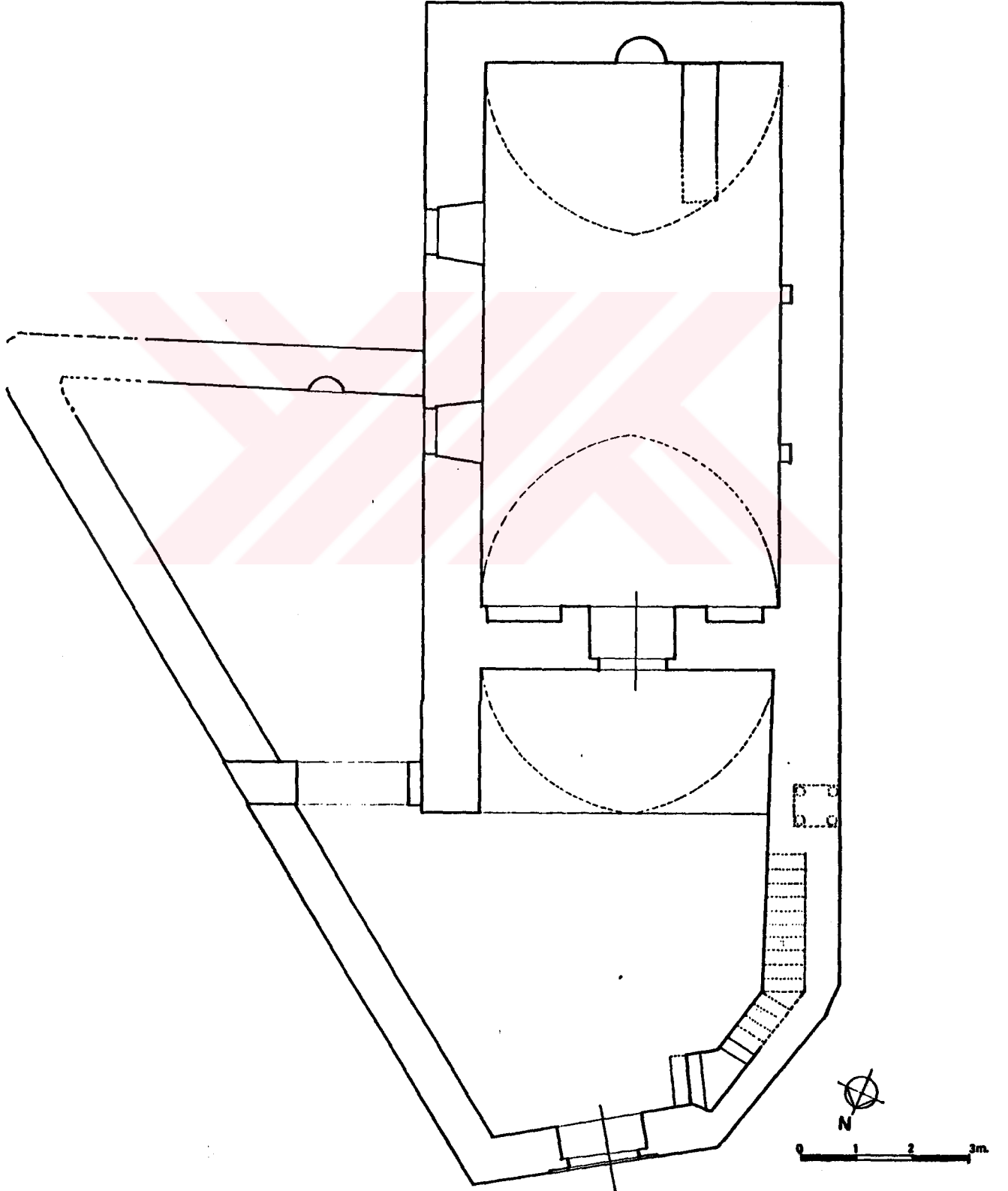

0 1 2 3 4 5 6m.

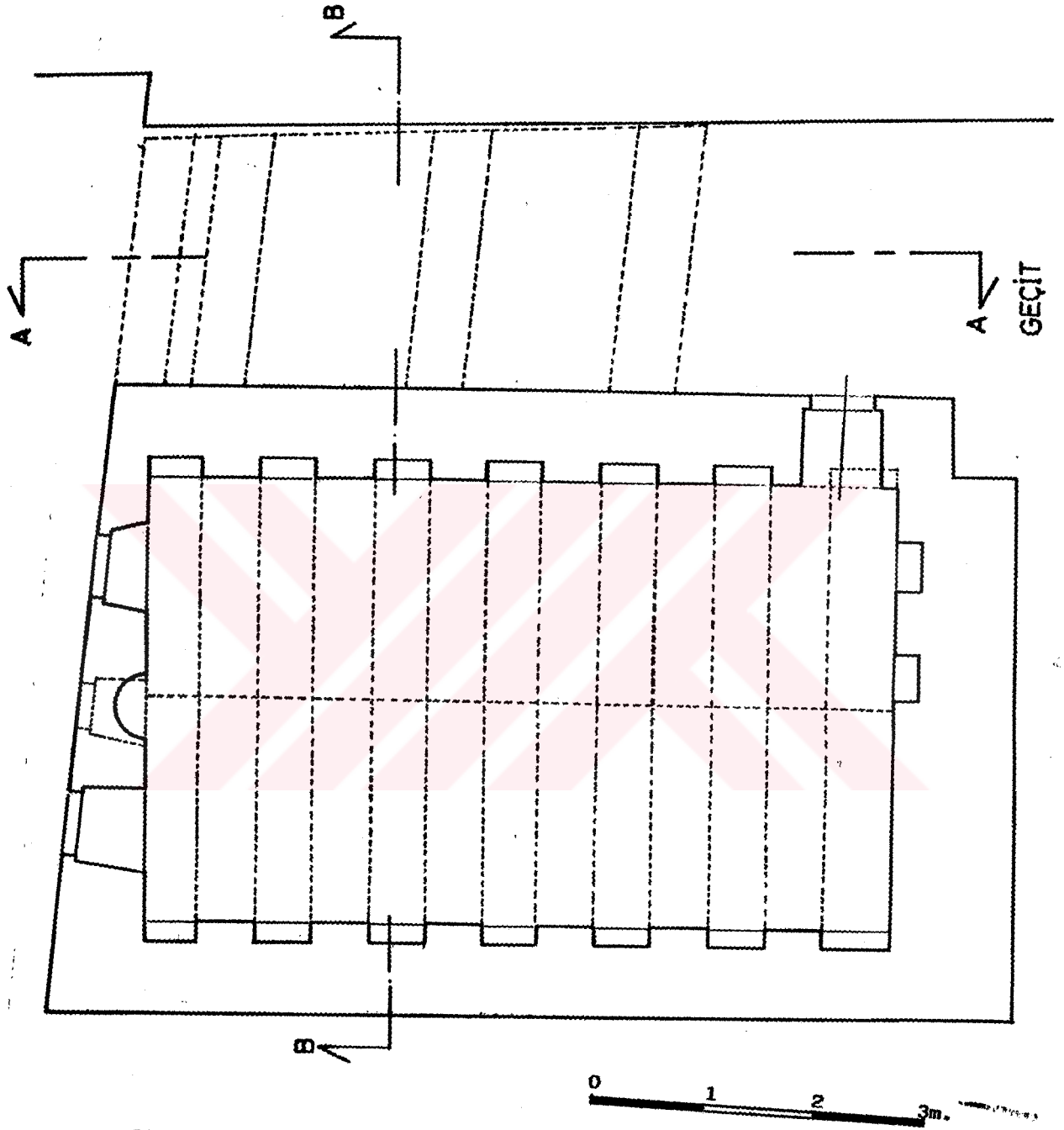
Çizim 20- Çukur Cami Planı

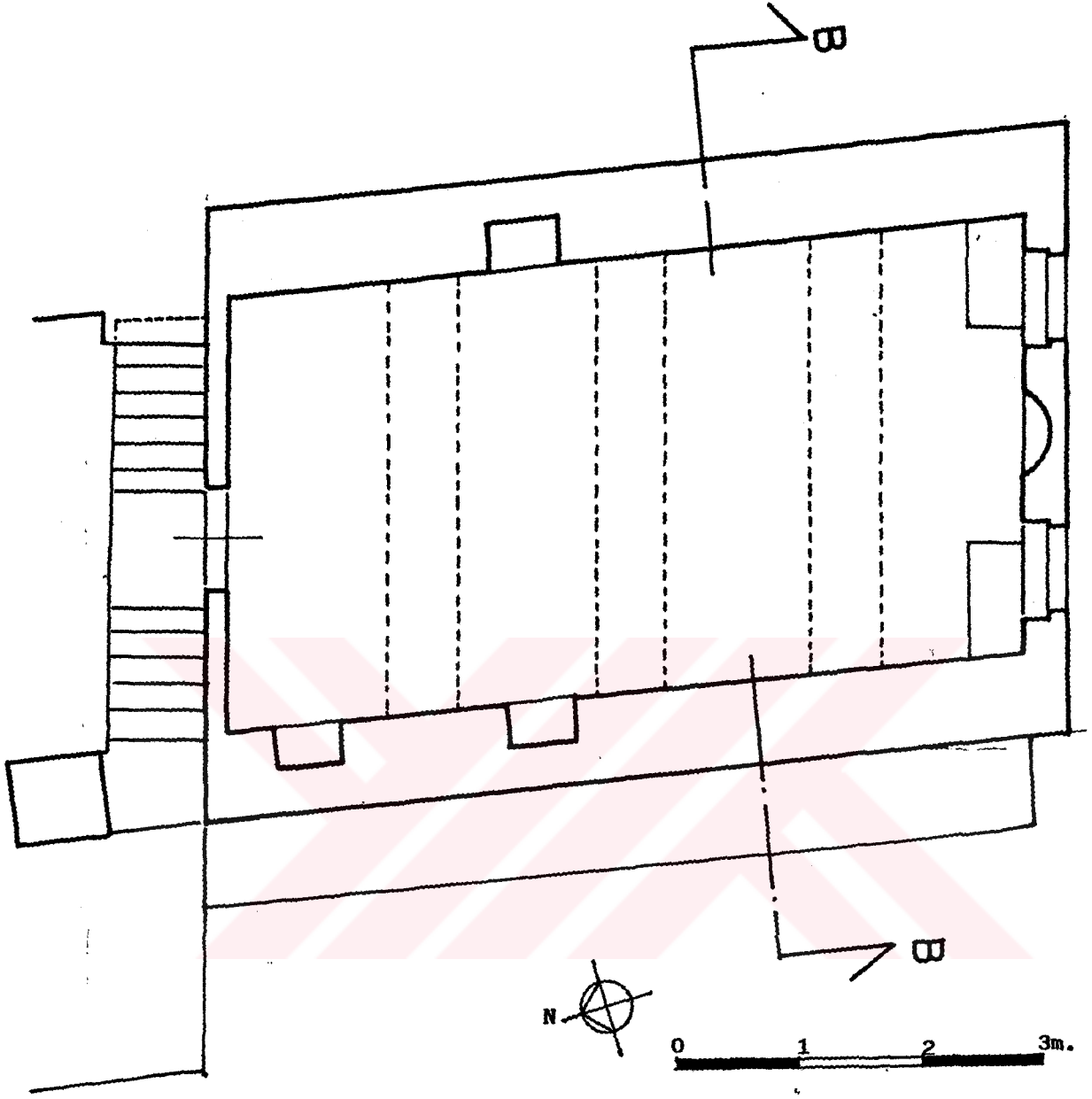
Çizim 21-Boyalı köy Cami Planı.

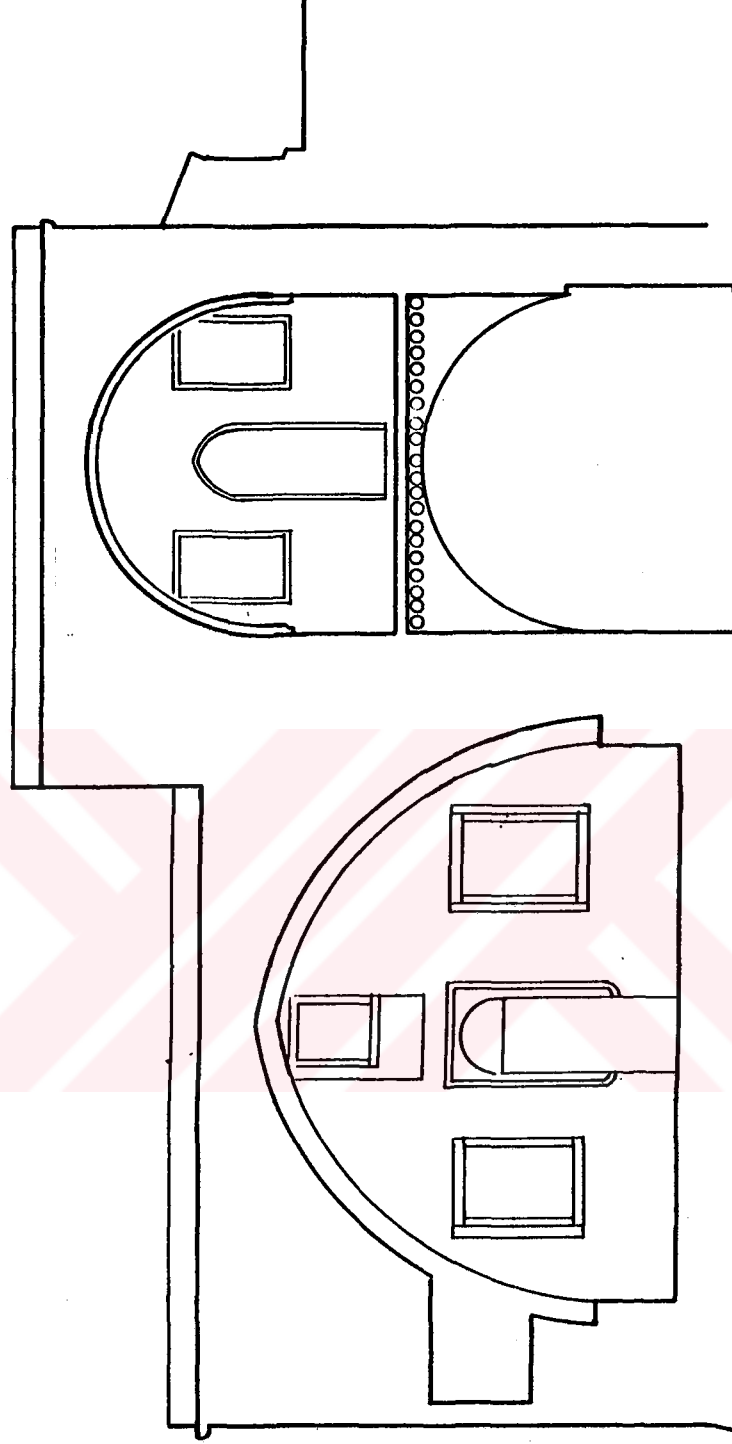
Çizim 22- DAVUT AĞA CAMI

Çizim 23- Pancarcı Cami Planı(VGA'dan)

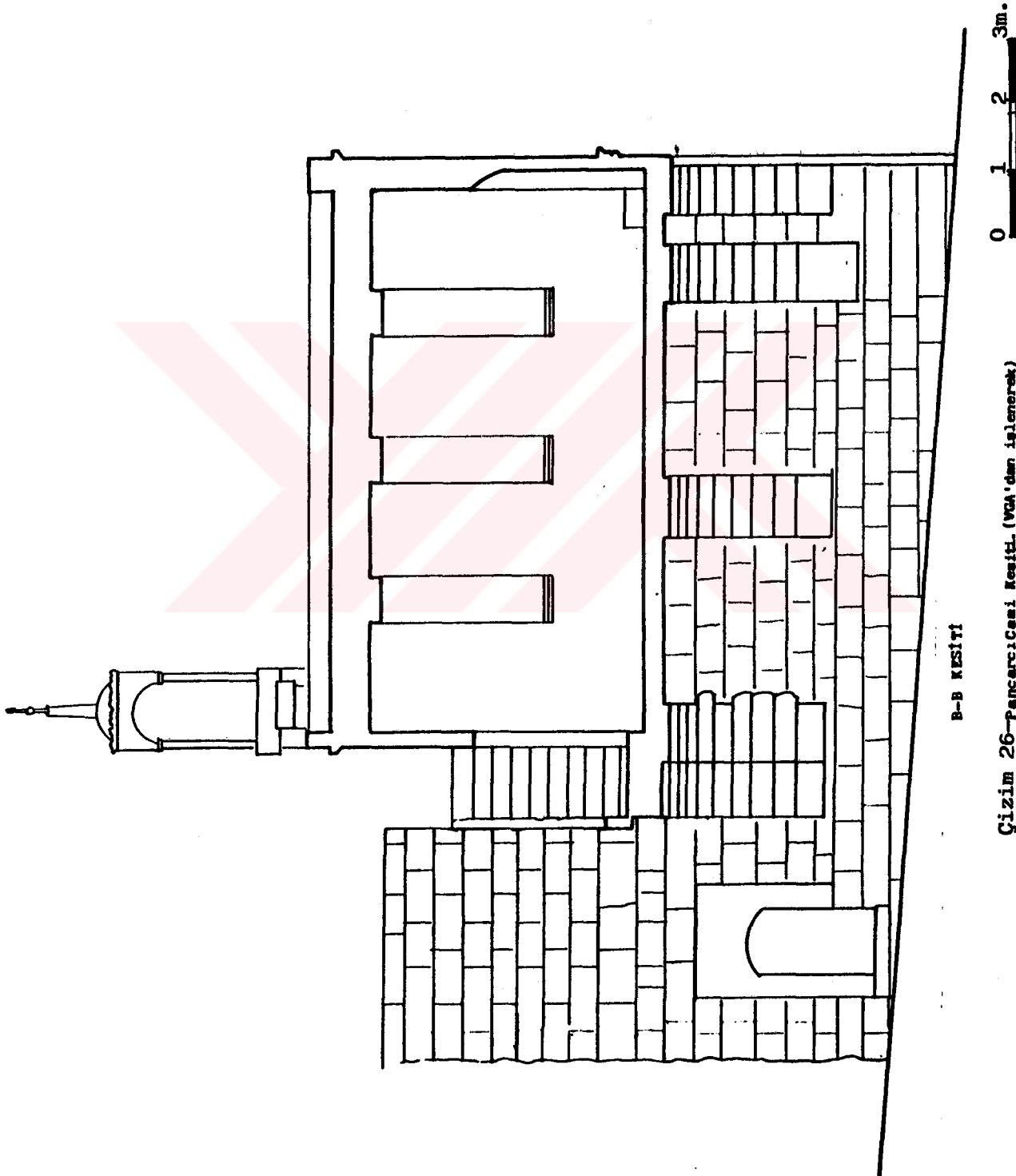
Çizim 24-Pancarcı Cami Ust kat planı (VGA'dan işlenerek)

0 1 2 3m.

A-A KESİTİ

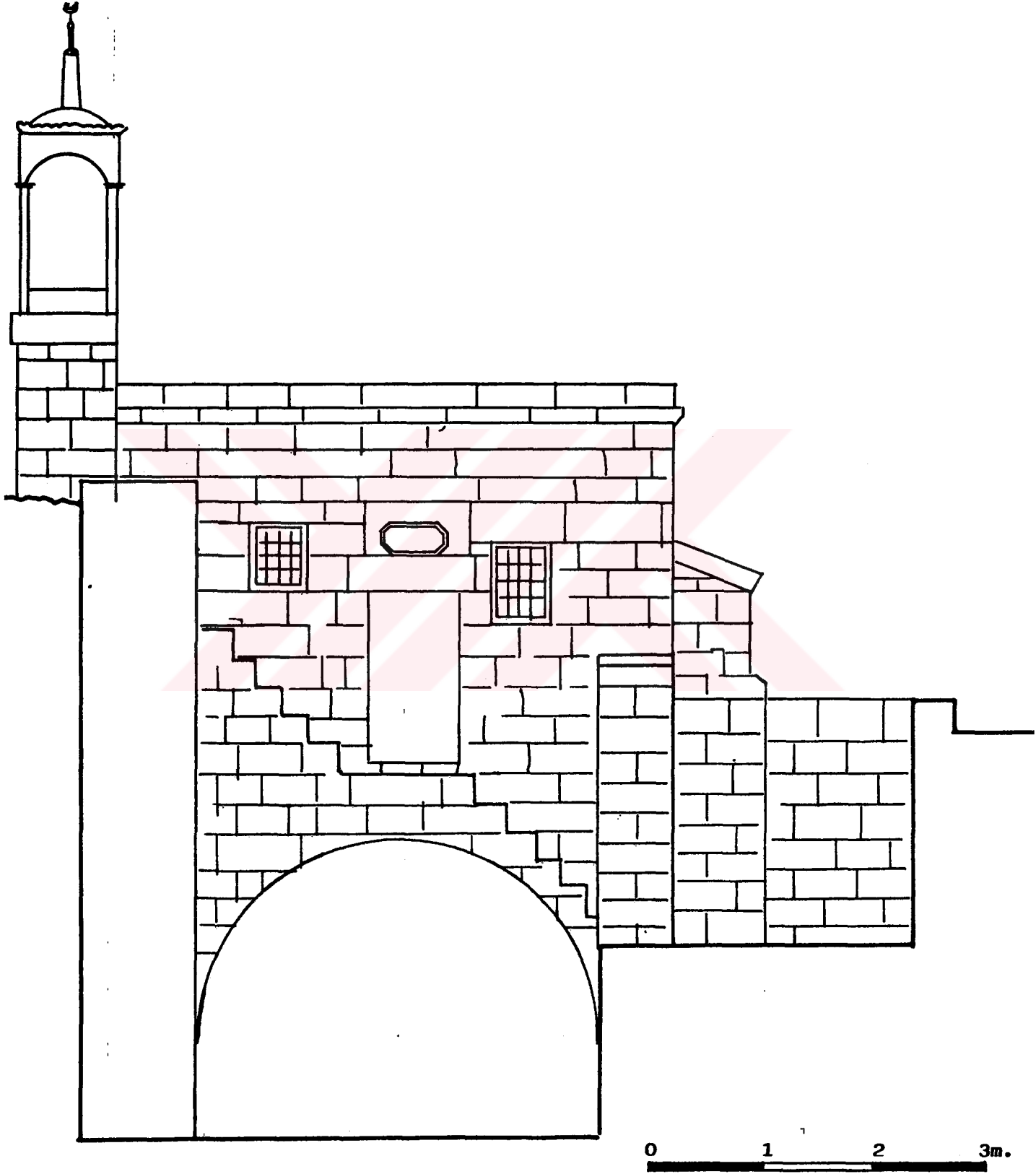
Çizim 25 Pancara: Cami Kesiti (VGA'dan İşlenerek)

B-B KESİTİ

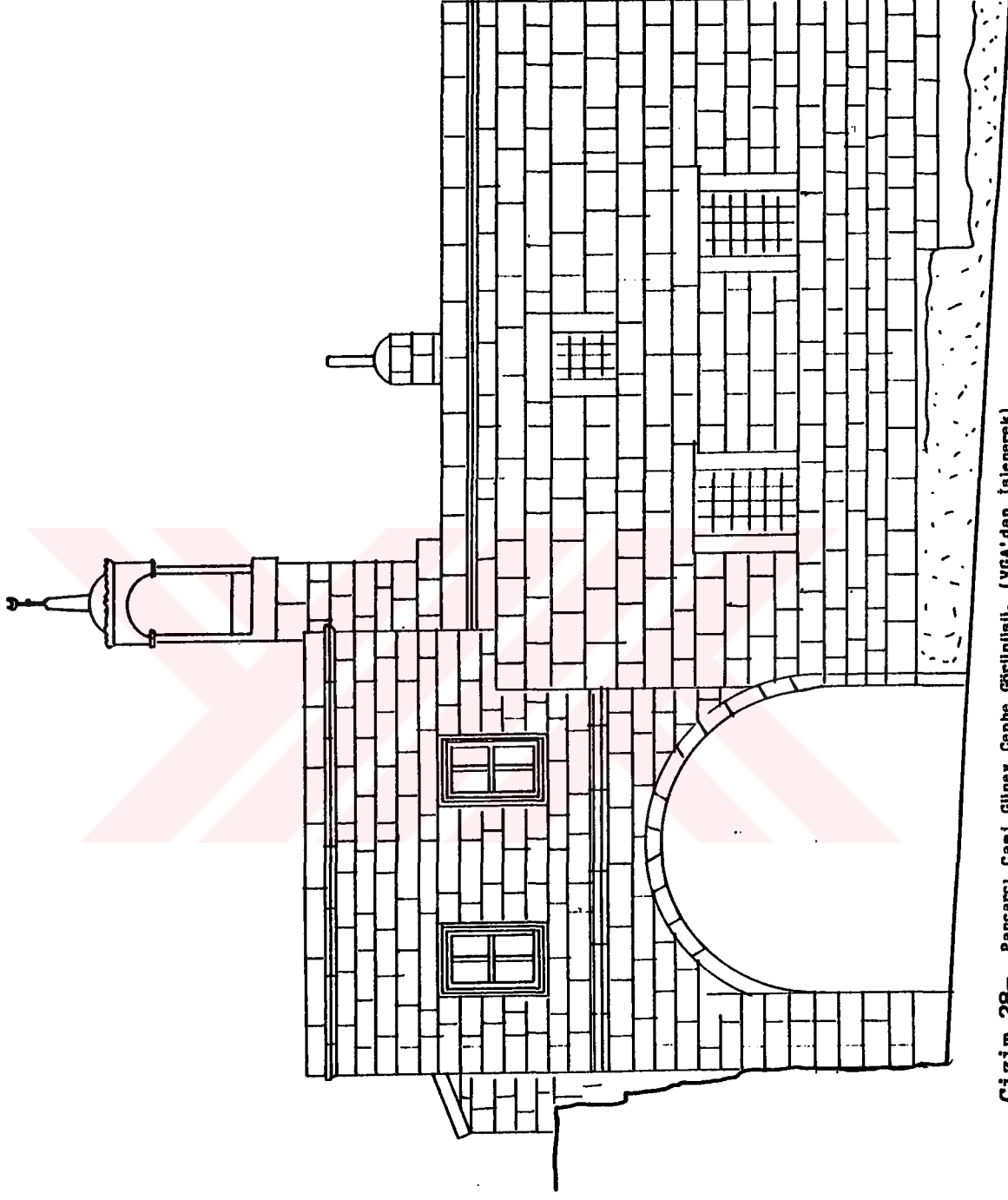
Çizim 26-Pancarcı Cami Kesiti. (VGA'dan işlenerek)

0 1 2 3m.

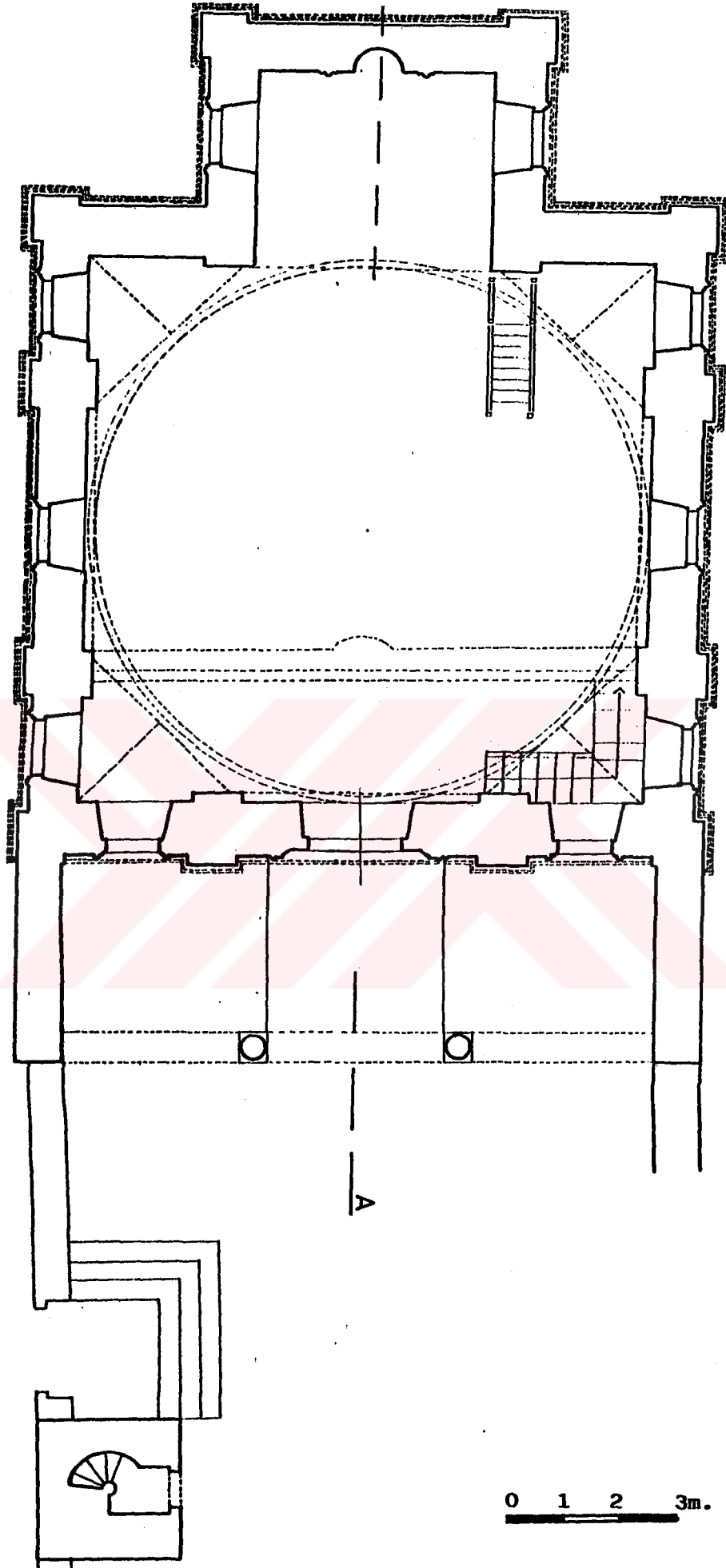
Çizim 27- Pancarcı Cami Kuzey Cephe görünüşü.(VGA'dan işlenerek)

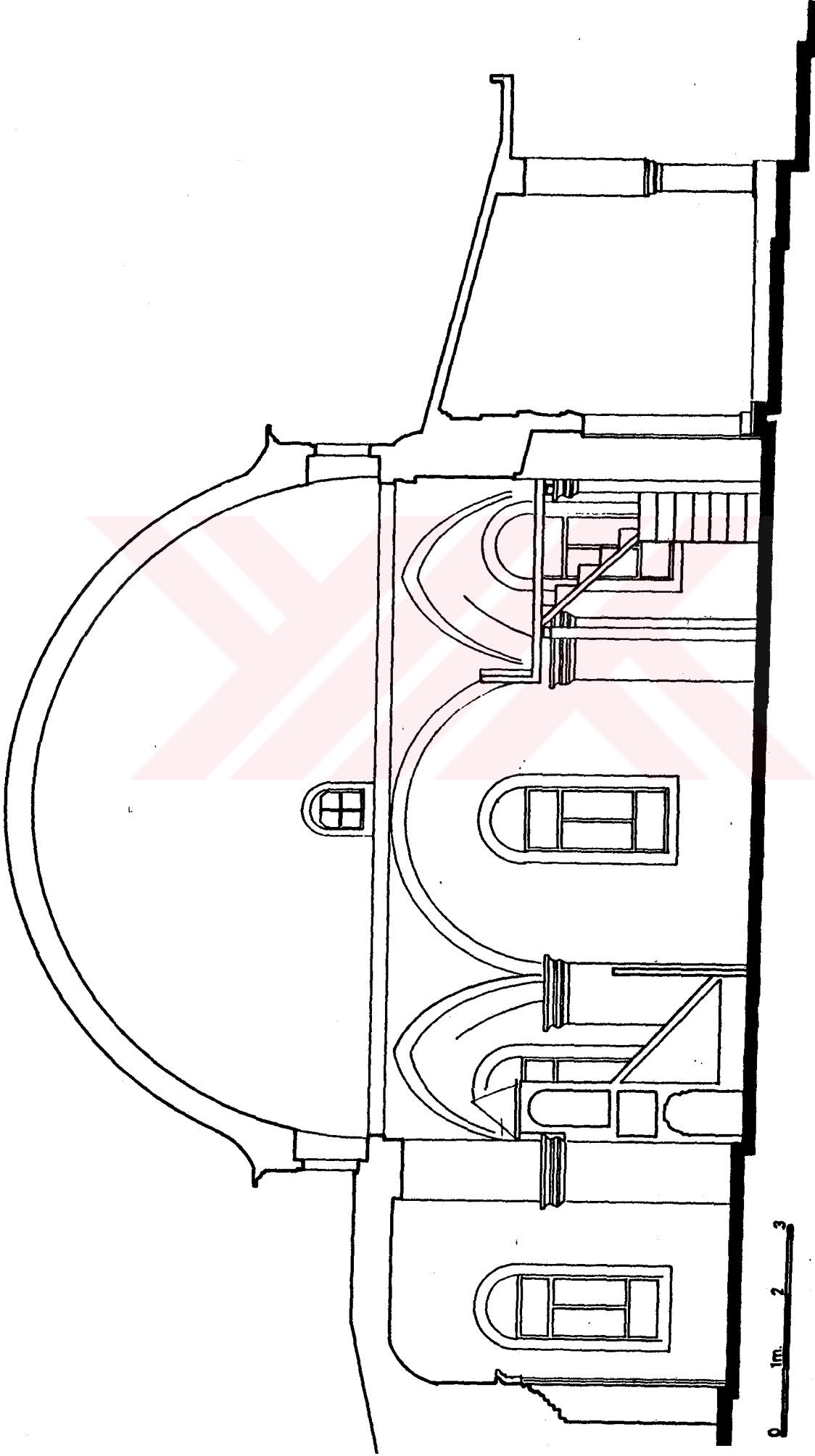

Çizim 28-- Pancarol Cami Gliney Cephe Gbr'lnuğl. (VGA'dan ığlenerek)

0 1 2 3m.

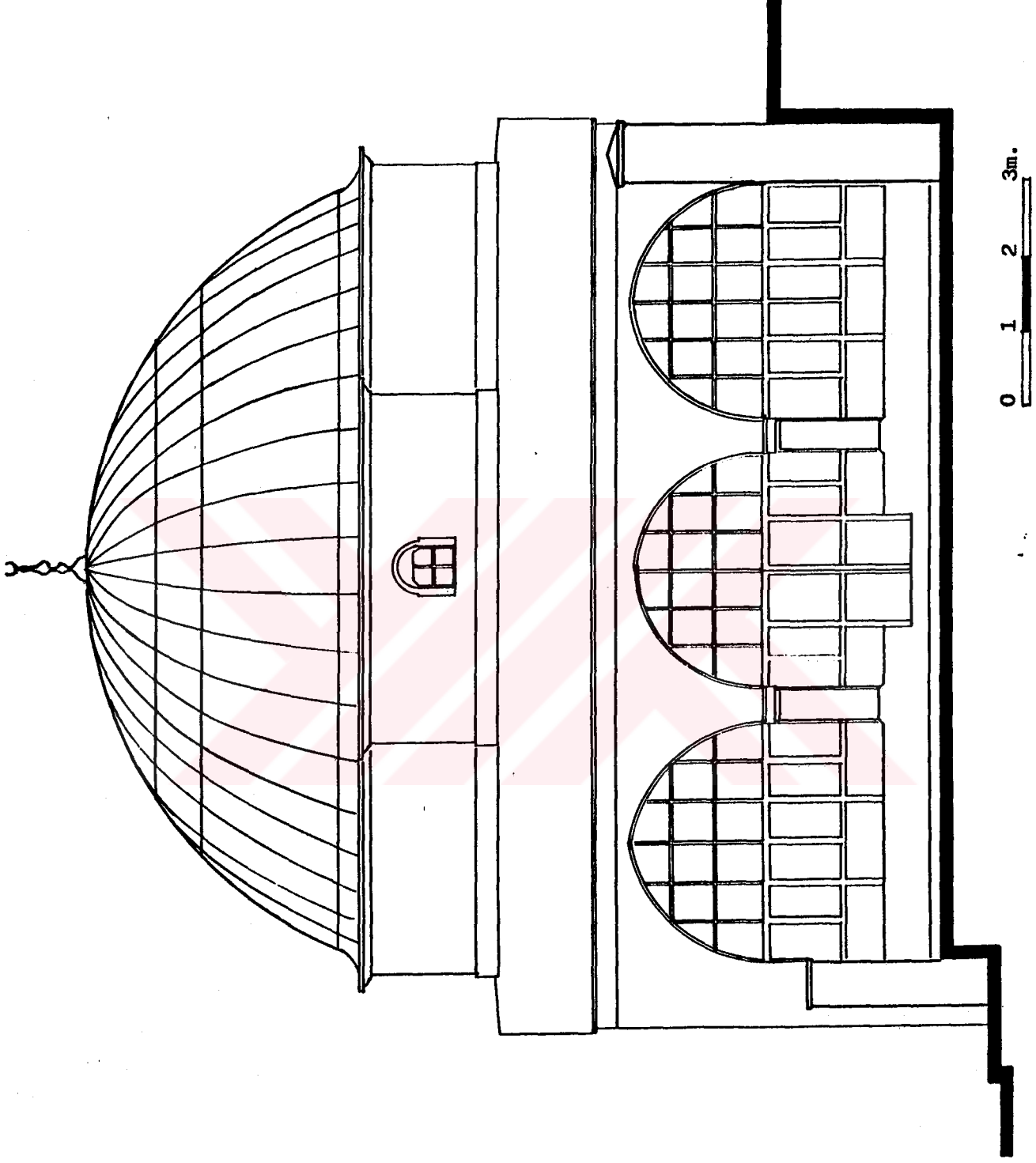

Çizim-29 Reşadiye Cami Planı.

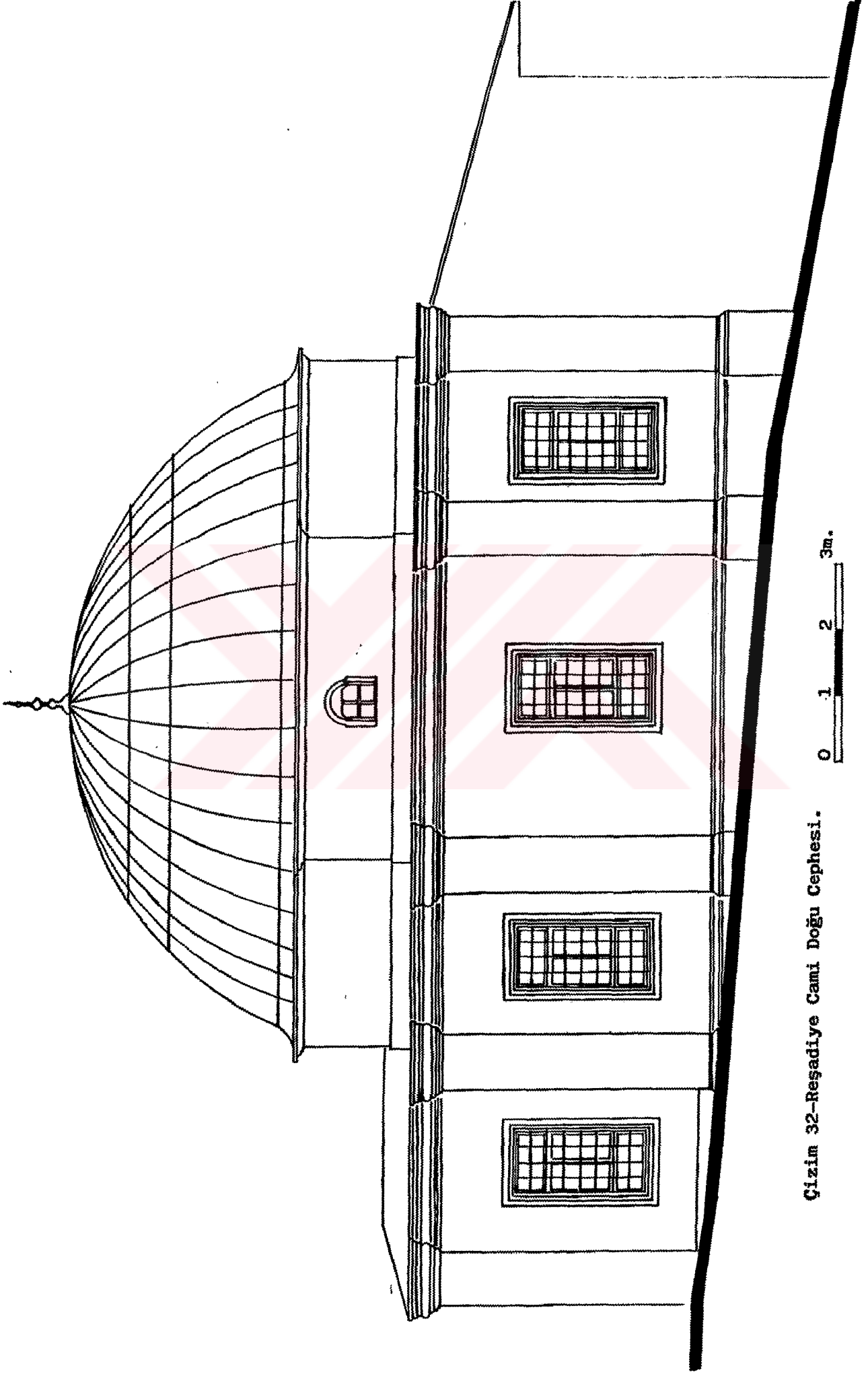

Çizim 30-Resadiye Cami Kesiti.

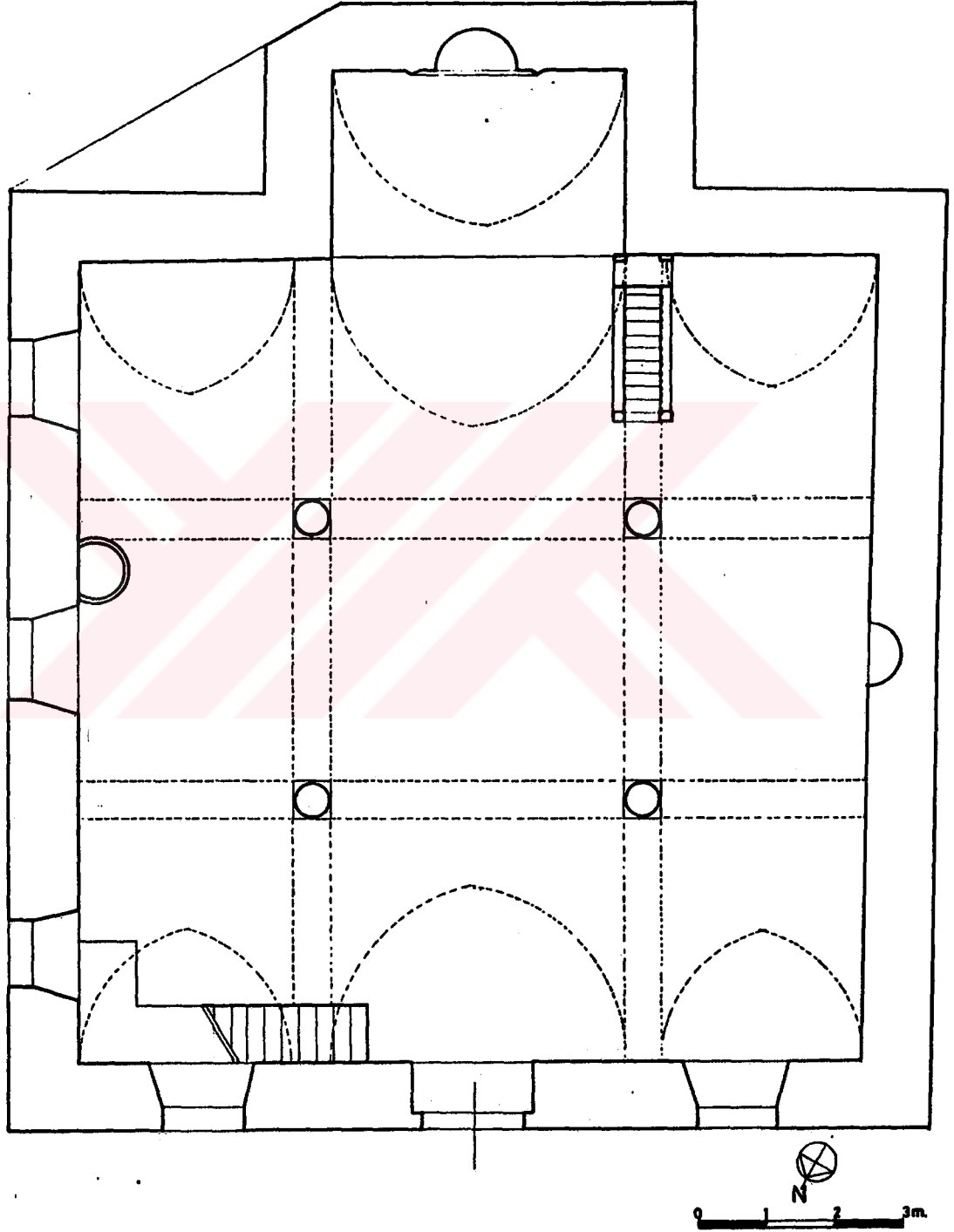
A-A KESİTİ

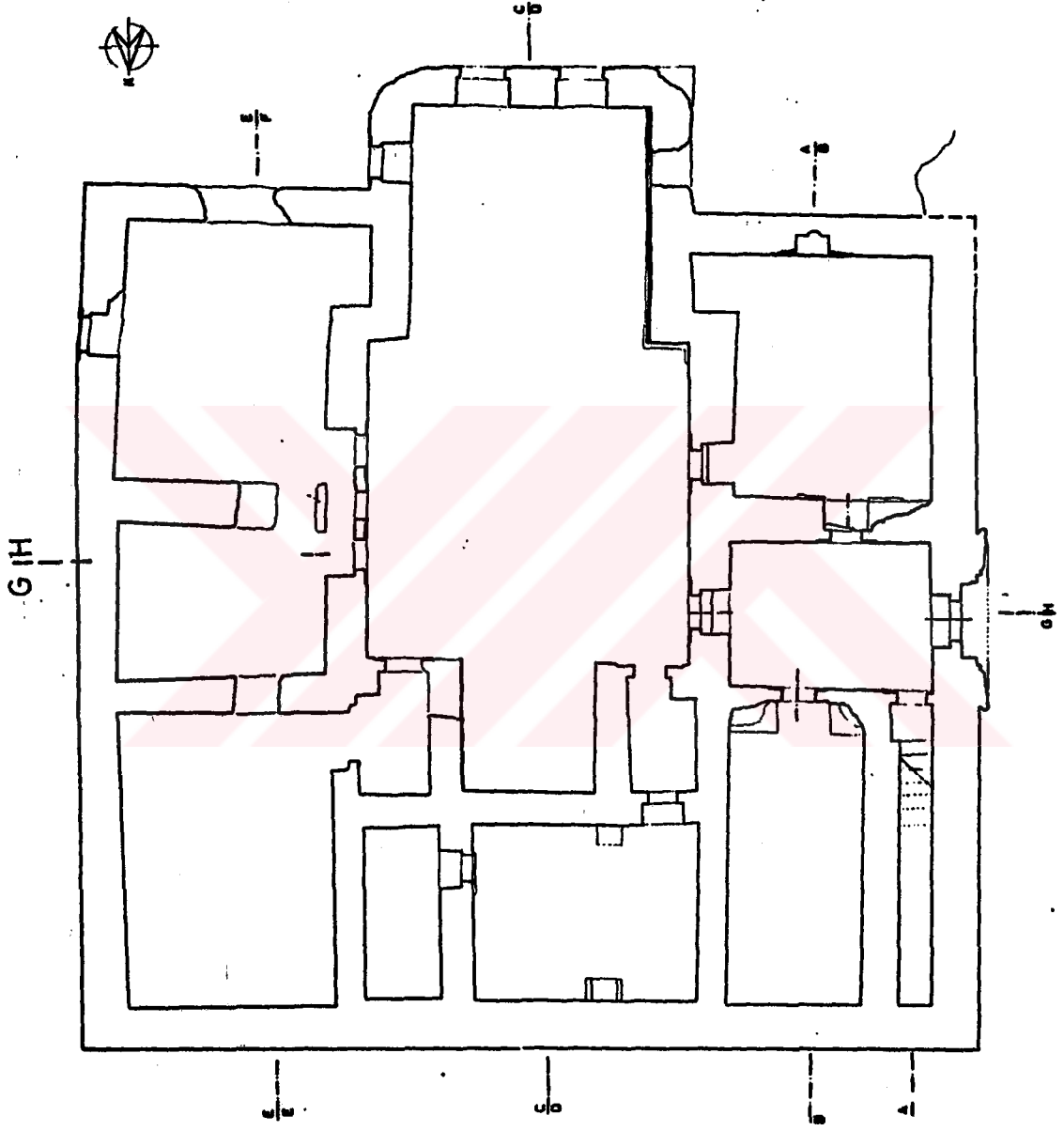
Çizim 31-Reşadiye Cami Giriş Cephesi.

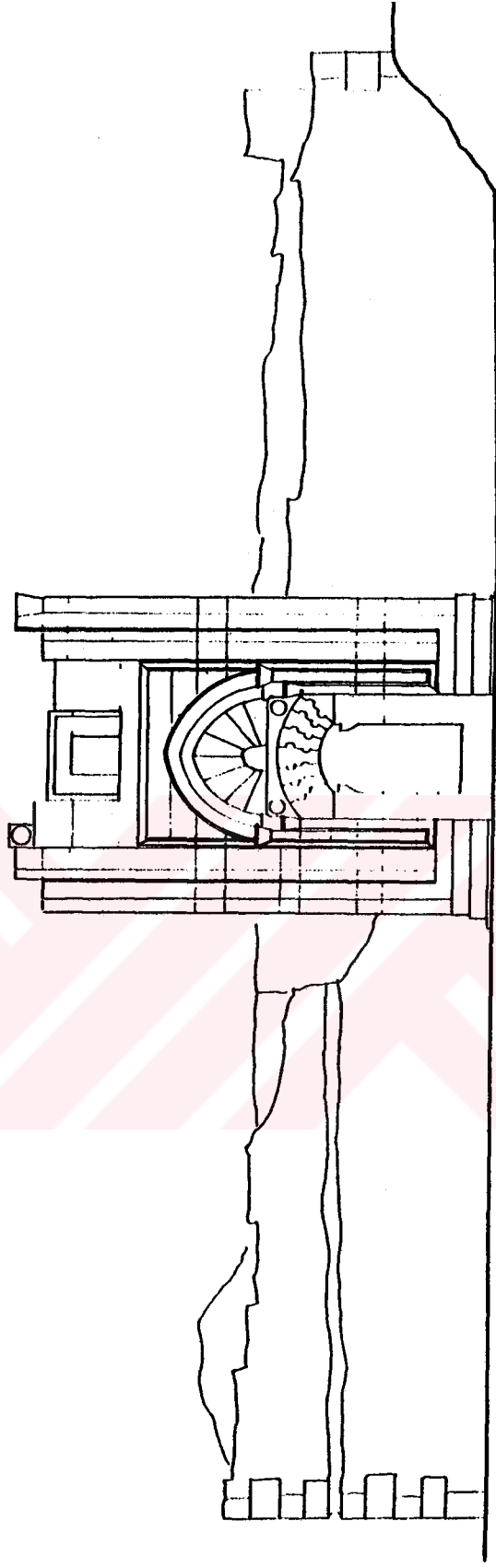
Çizim 32-Reşadiye Cami Doğu Cephesi.

Çizim 33-Çarşı Cami Planı.

Çizim 34-Taşkınpaşa Medresesi Planı(F.Eren'den işlenerek)

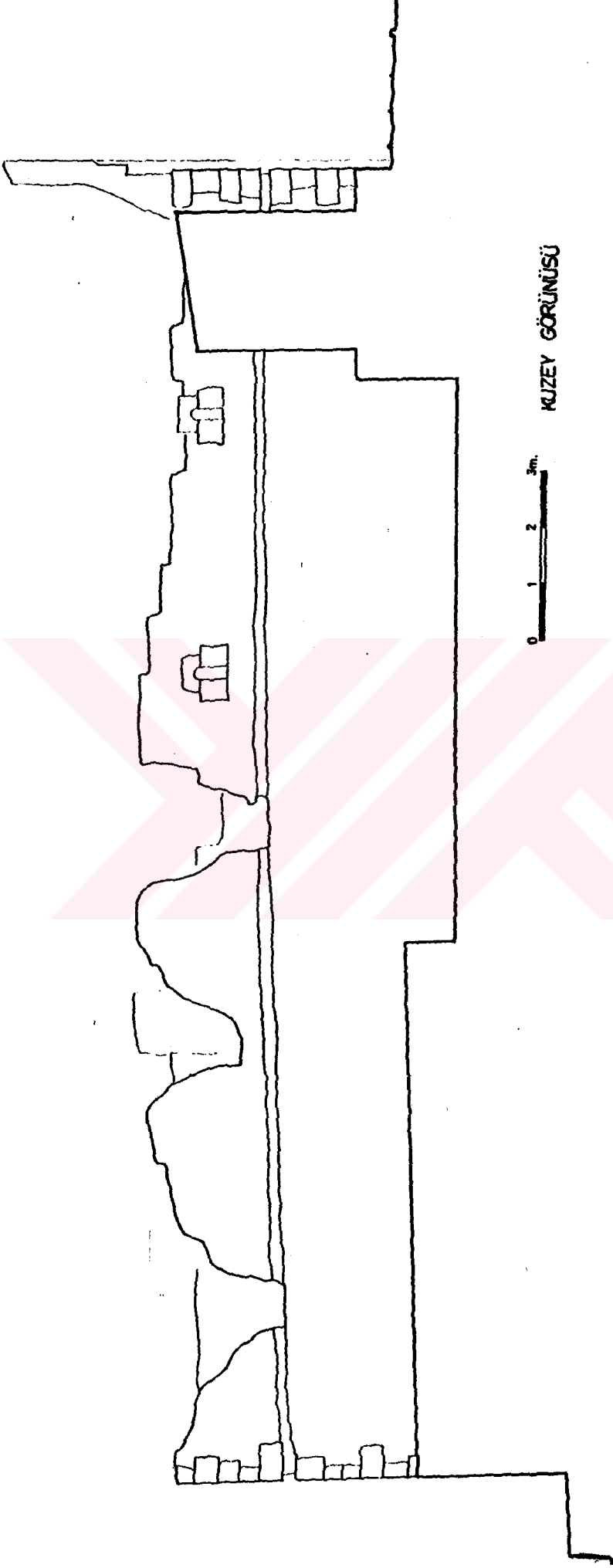

BATI GÖRÜNÜŞÜ

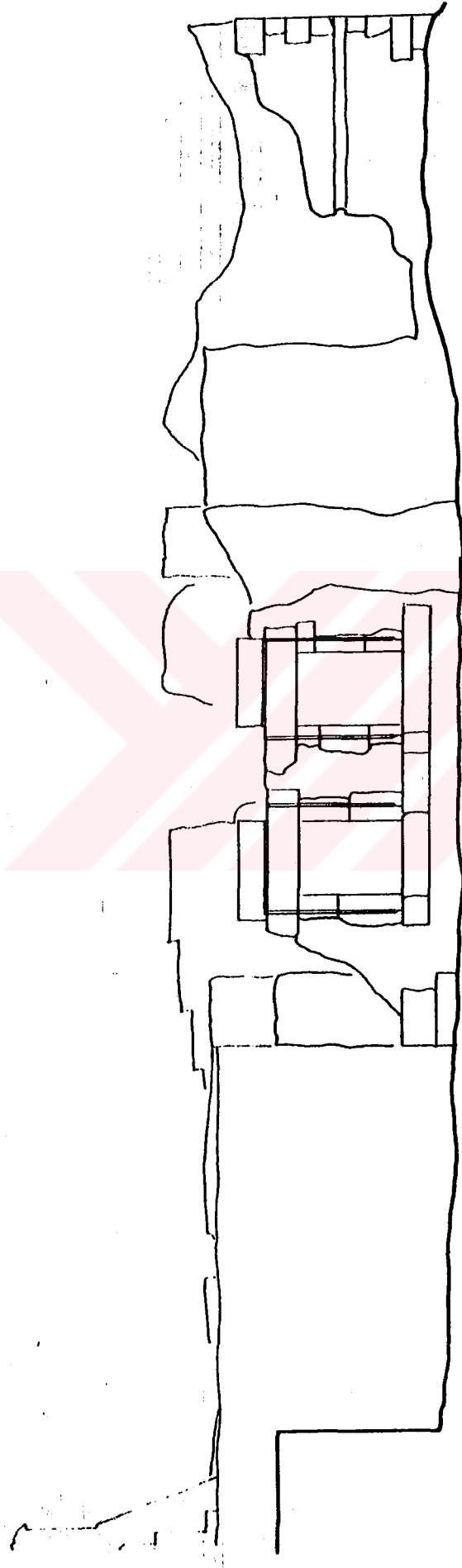
0 1 2 3m.

Çizim 35---Taşkınpaşa Medresesi Portal Cephesi

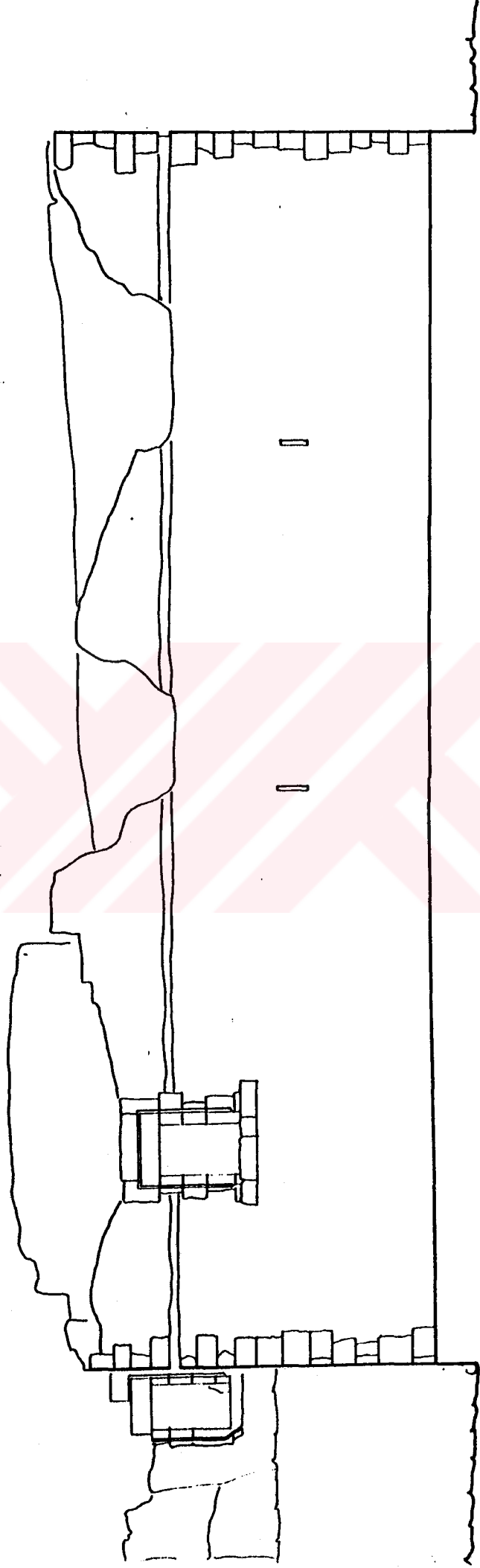
Çizim 36-Taşkınıpaşa Medresesi Kuzey Cephesi.

GÜNEY GÖRÜŞÜ

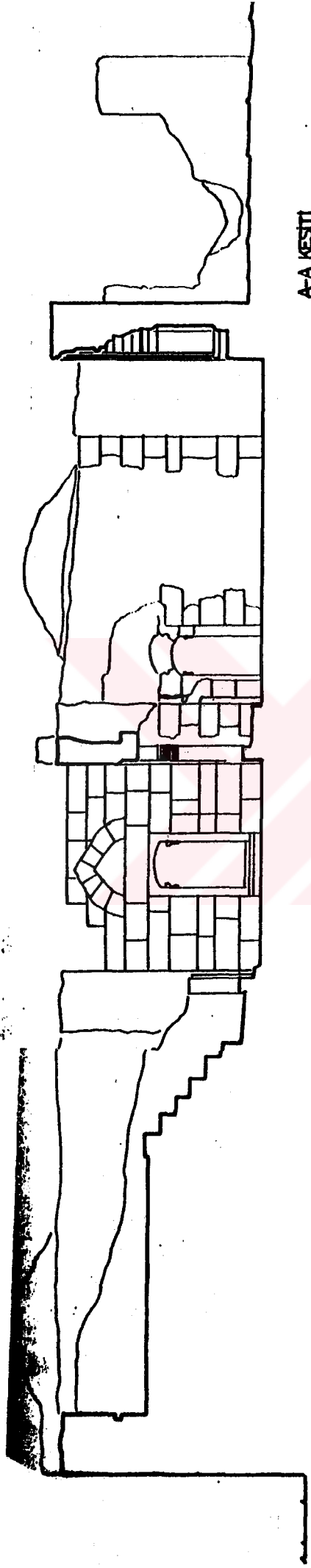
Çizim 37-Taşkınıpaşa Medresesi Güney Cephesi.

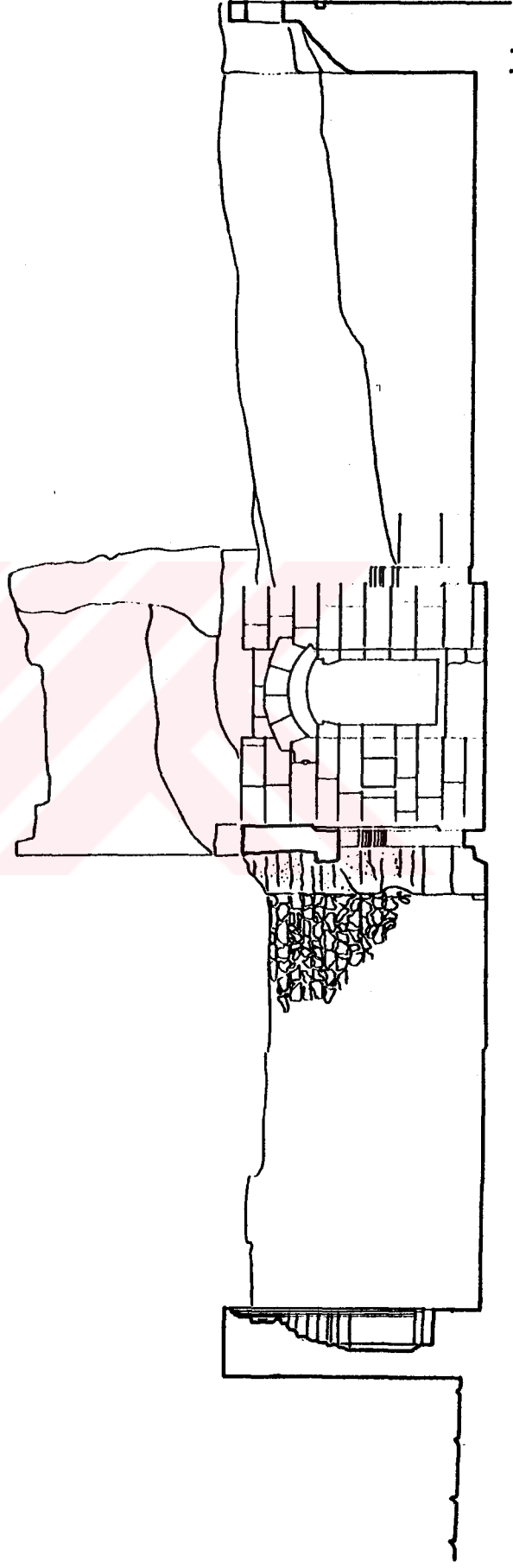
DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

0 1 2 3m.

Çizim 38-Taşkınpaşa Medresesi Doğu Cephesi.

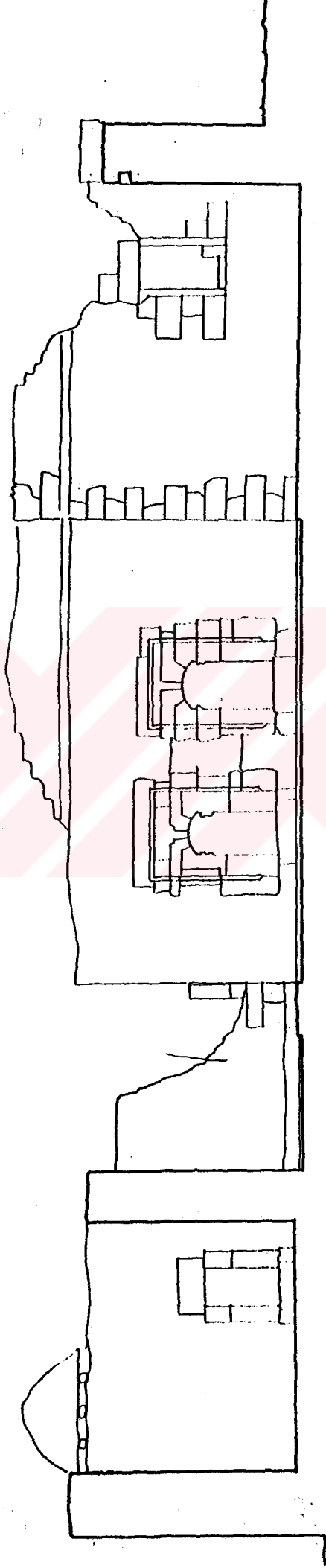
A-A KESİTİ

B B KESİTİ

0 1 2 3m.

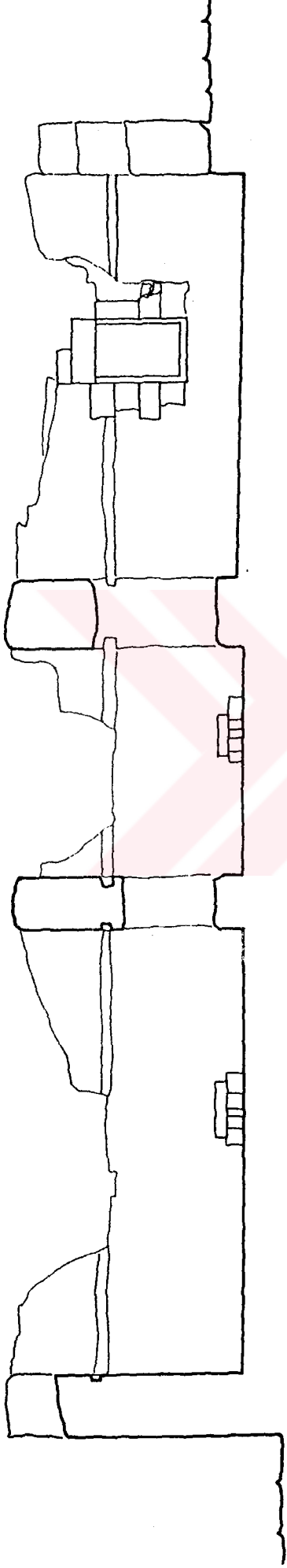
Çizim 39-Taşkınpaşa Medresesi Kesitler.(F.Eren'den işlenerek)

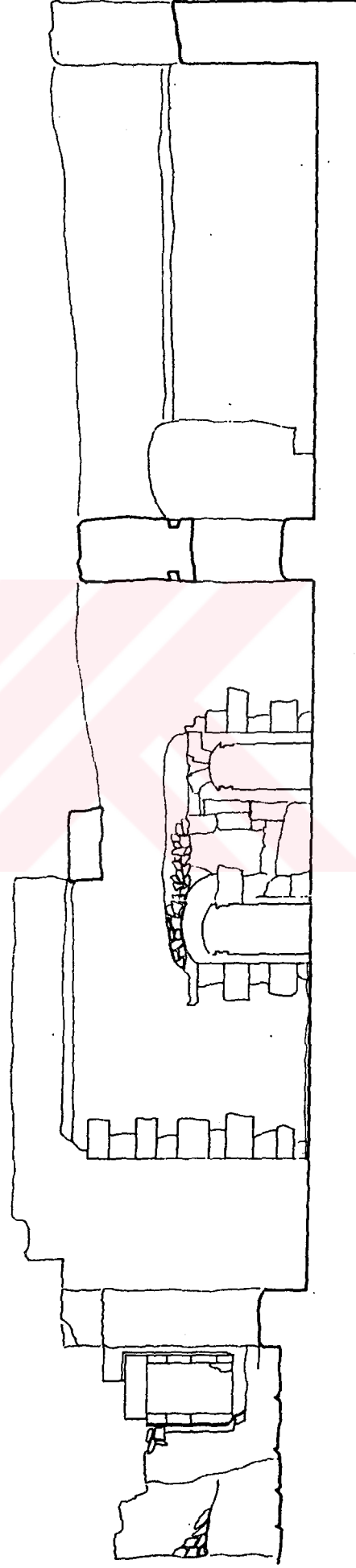
C-C KESİTİ

0 1 2 3m.

Çizim 40-Taşkınpaşa Medresesi Kesiti.

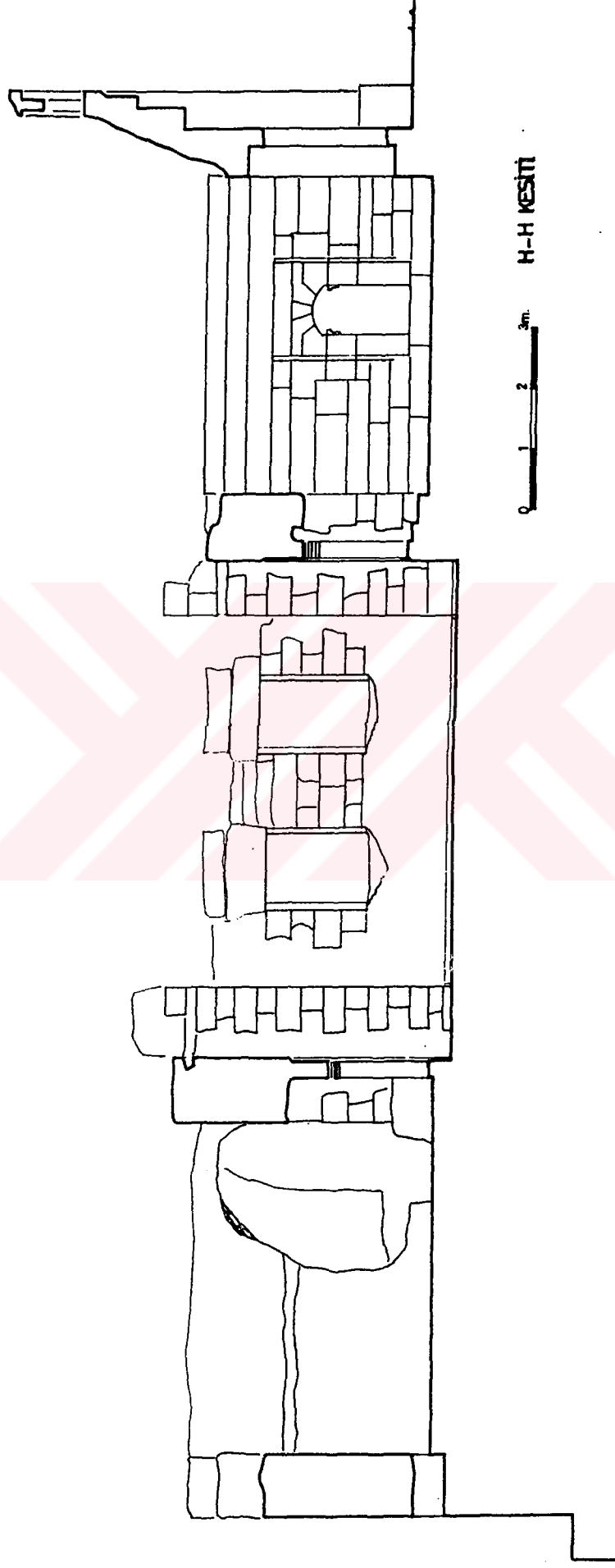
E-E KESİTİ

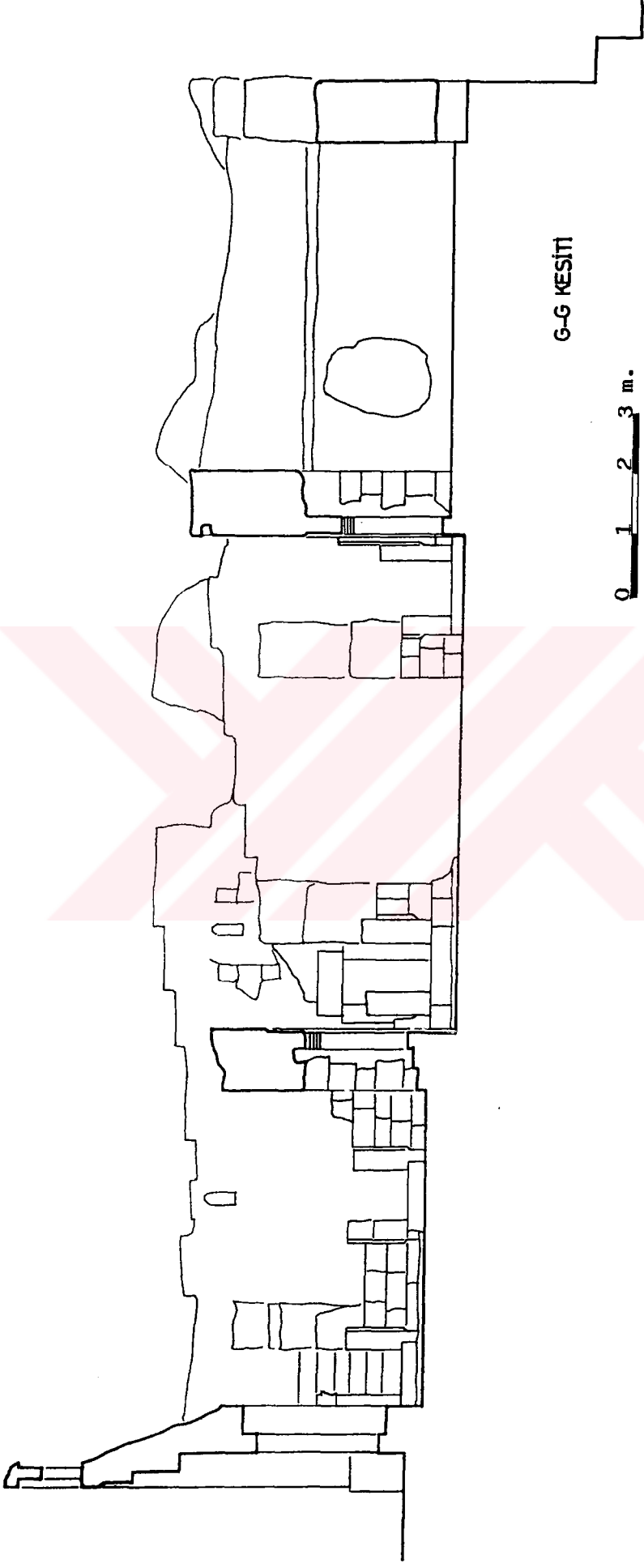
F-F KESİTİ

Çizim 42-Taşkınpaşa Medresesi Kesitleri.

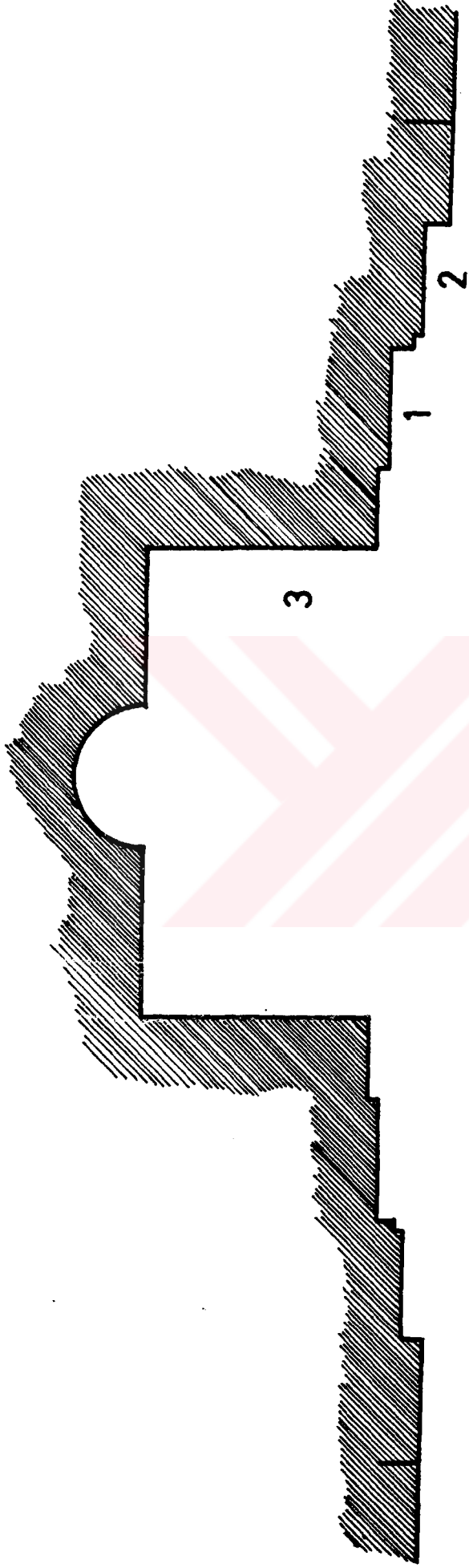

Gizim 43-Taşkınpaşa Medresesi Kesiti. (F.Eren'den işlenerek)

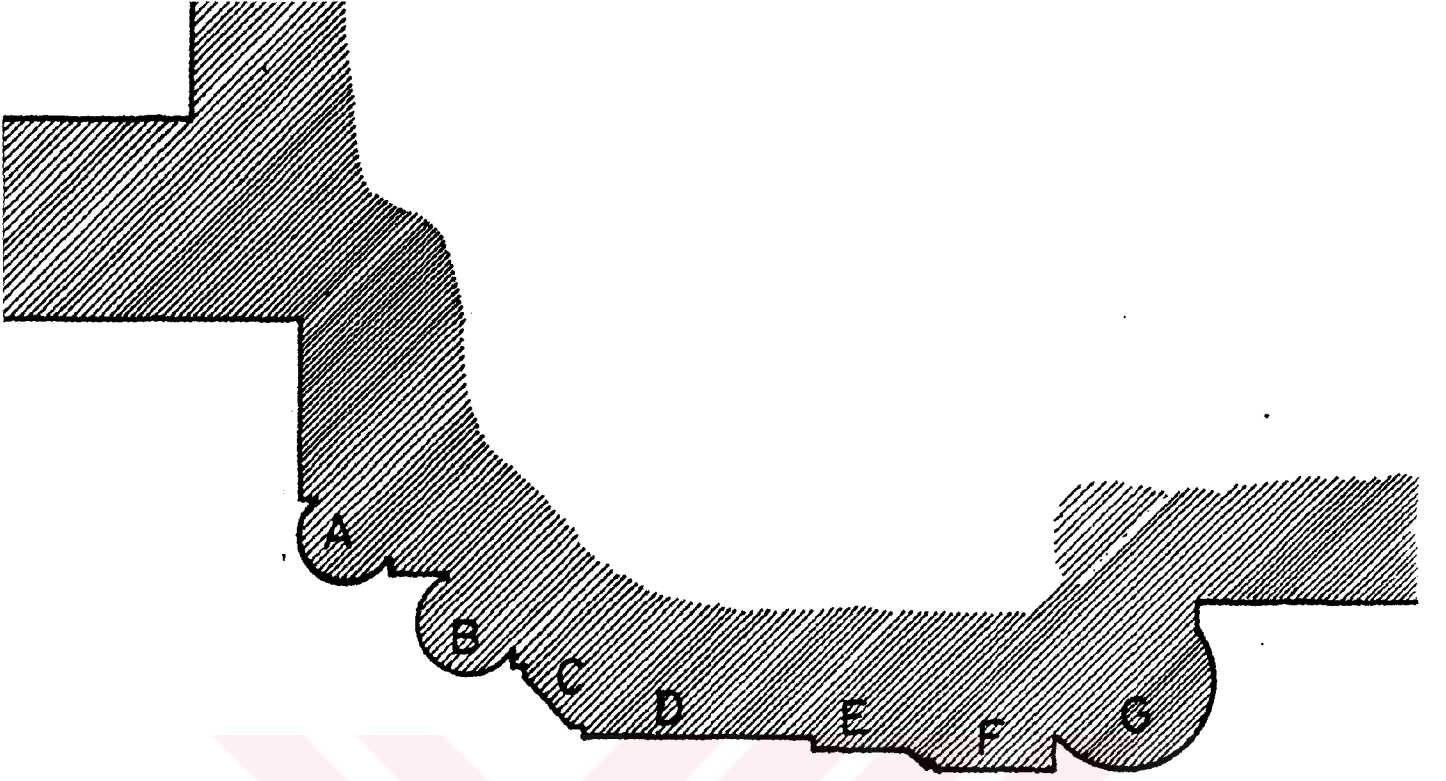

Çizim 44-Taşkınpaşa Medresesi Kesiti. (F.Eren'den işlenerek)

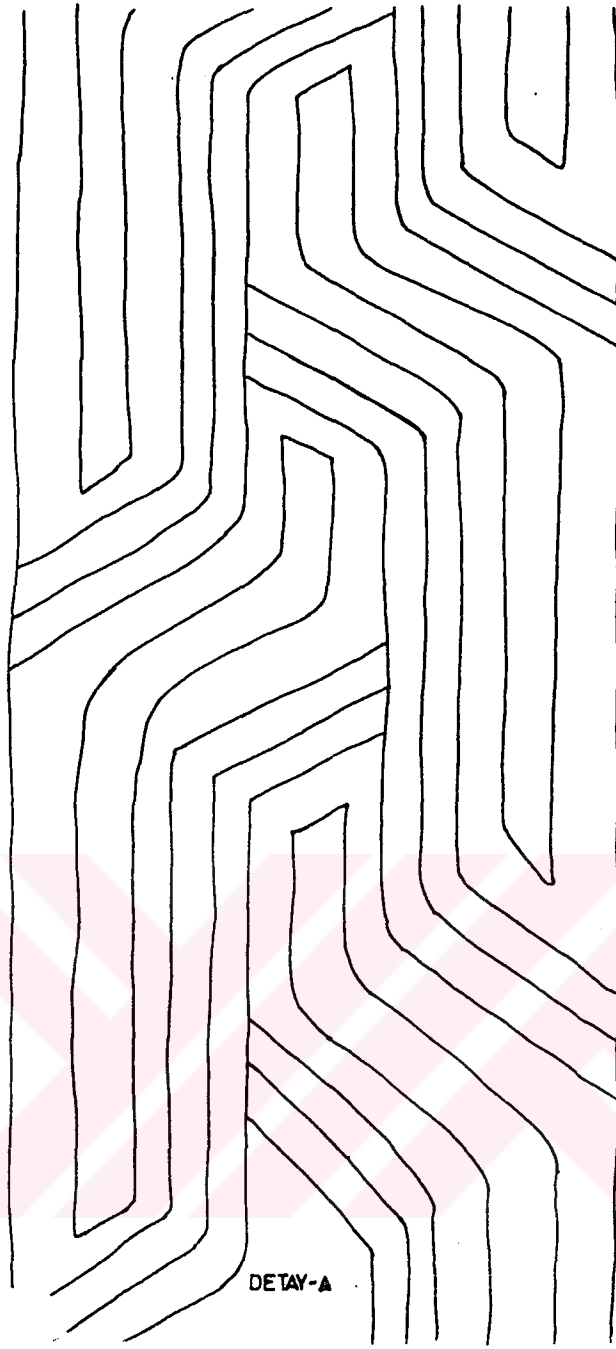

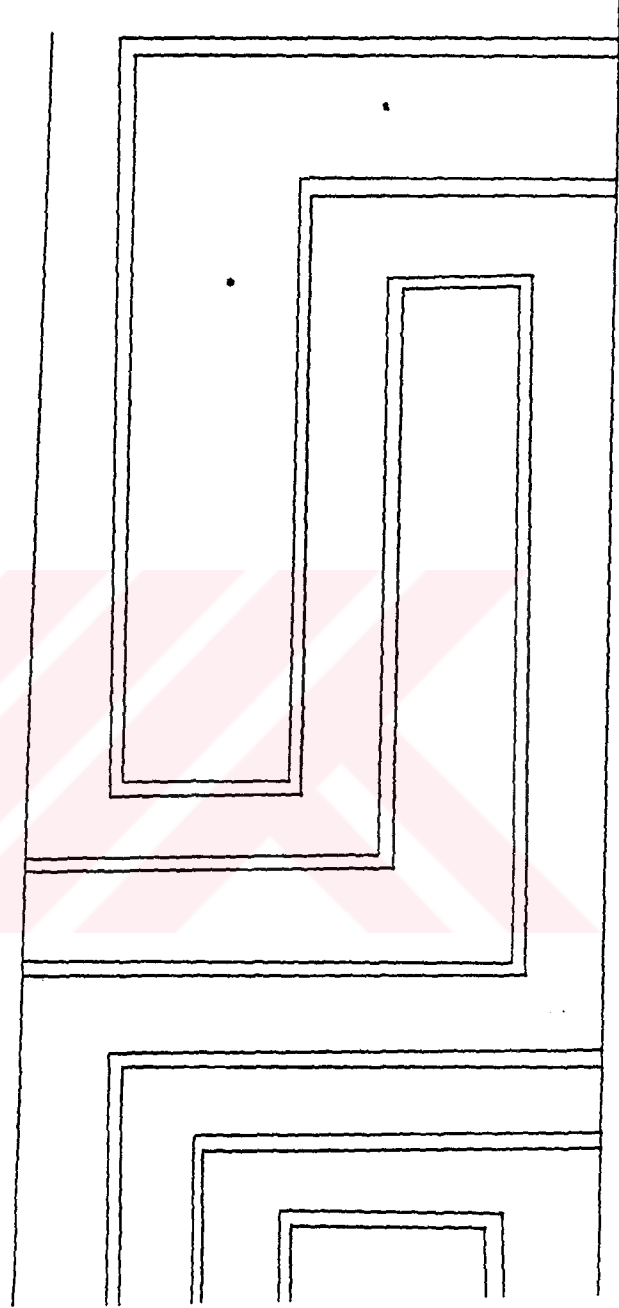
Çizim 45- Taşkın Paşa Medresesi Mescit Mihrap detayı.

Çizim 46-Damsaköy Taşkınpaşa Mederesesi Portal planı. (ölçek 1/10)

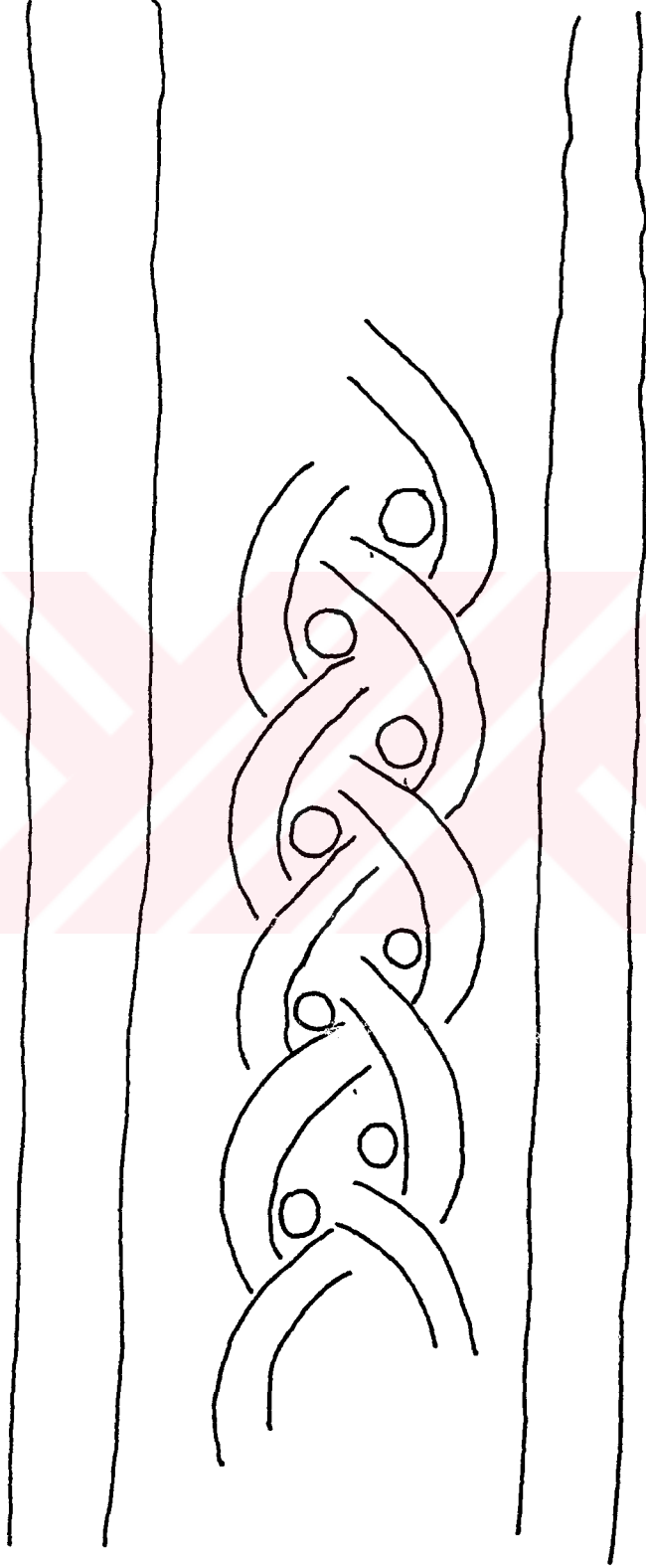

Çizim 47—Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı.

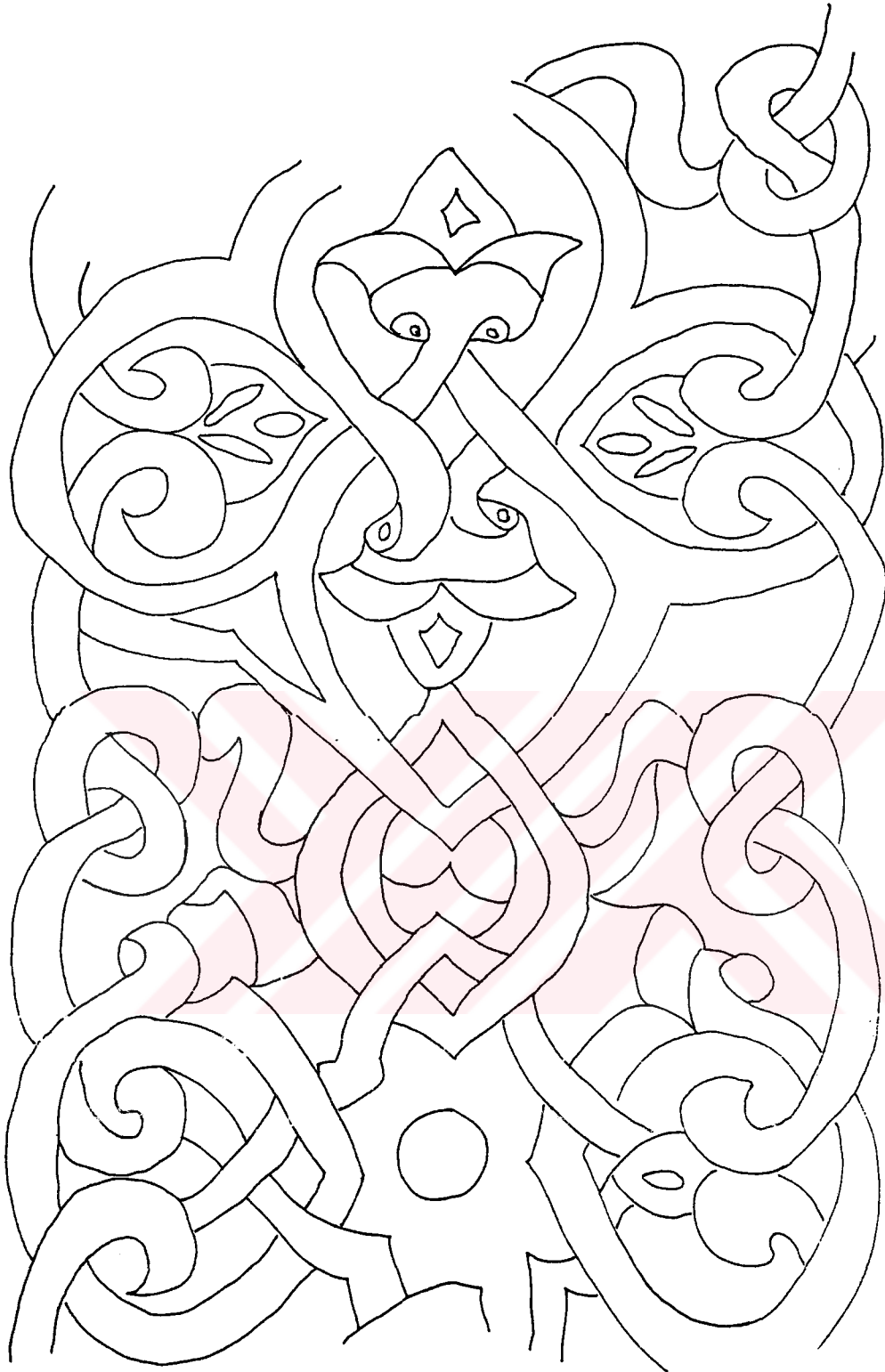

DETAY B

Çizim 48-Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı.

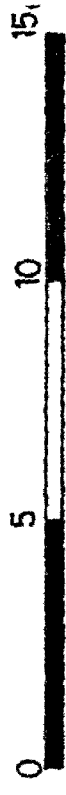
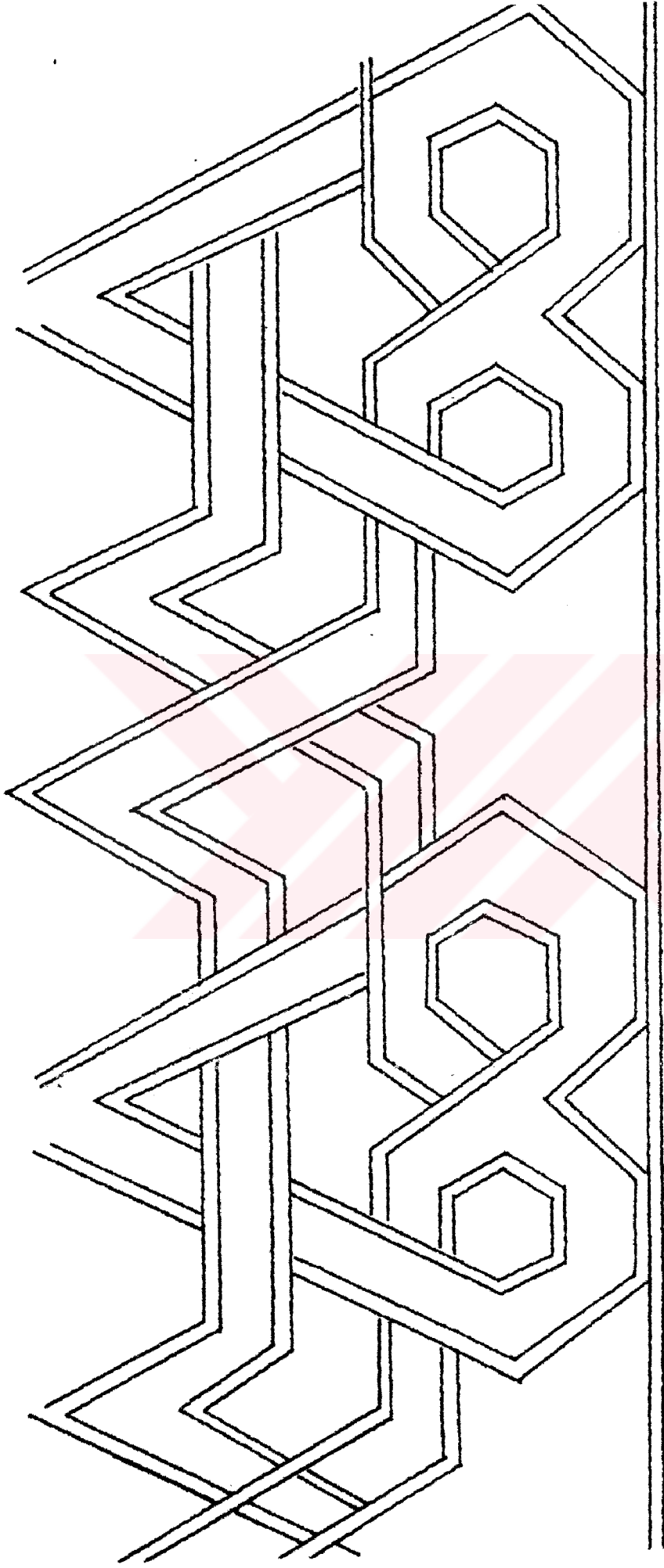
DETAY C

0 5 10 15cm

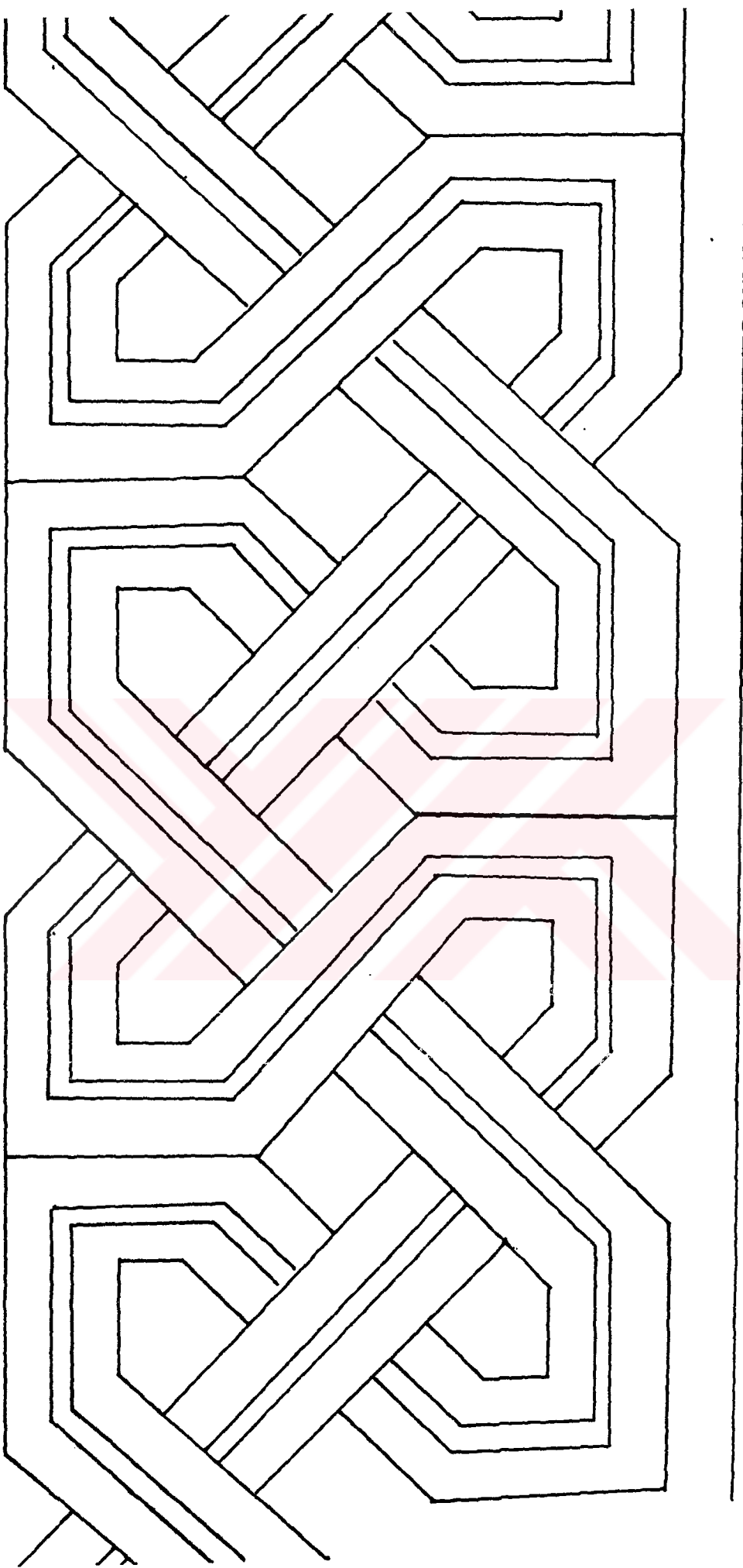
DETAY D

Çizim 50-Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı.

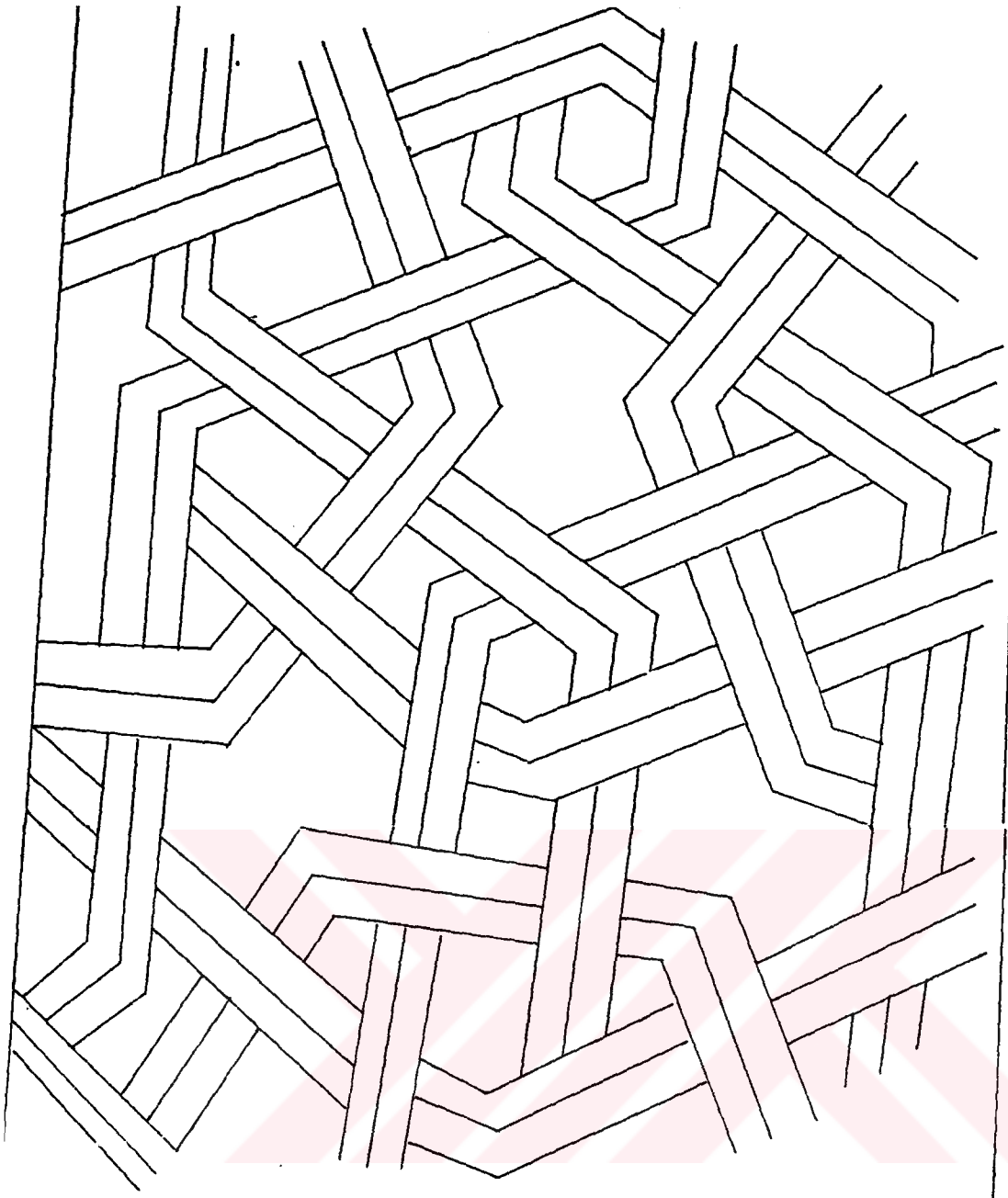
DETAY E

Gizim 51-Taşkınpaşa Medresesi Portalı Detayı.

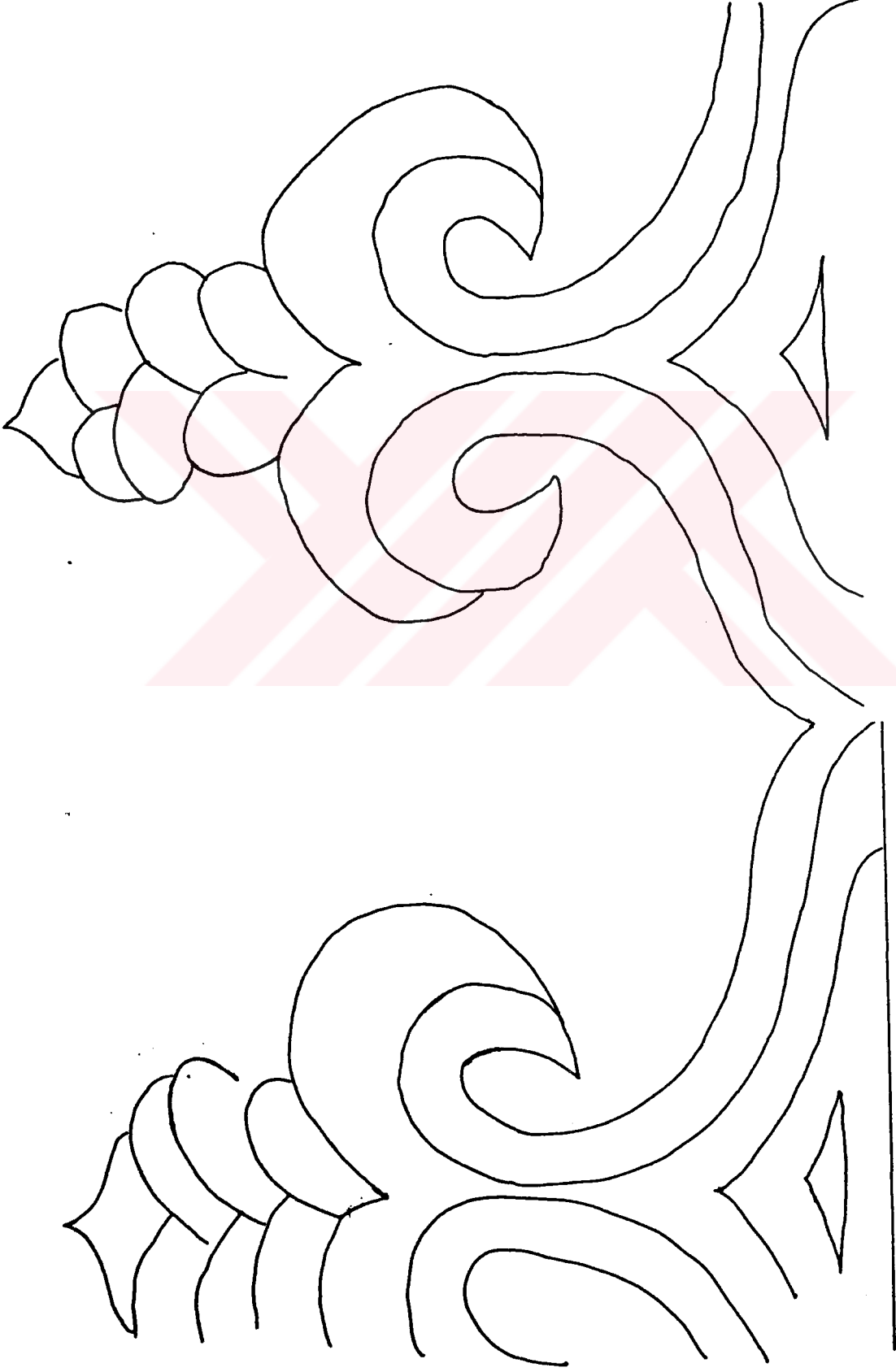
DETAY - F
Çizim 52-Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı.

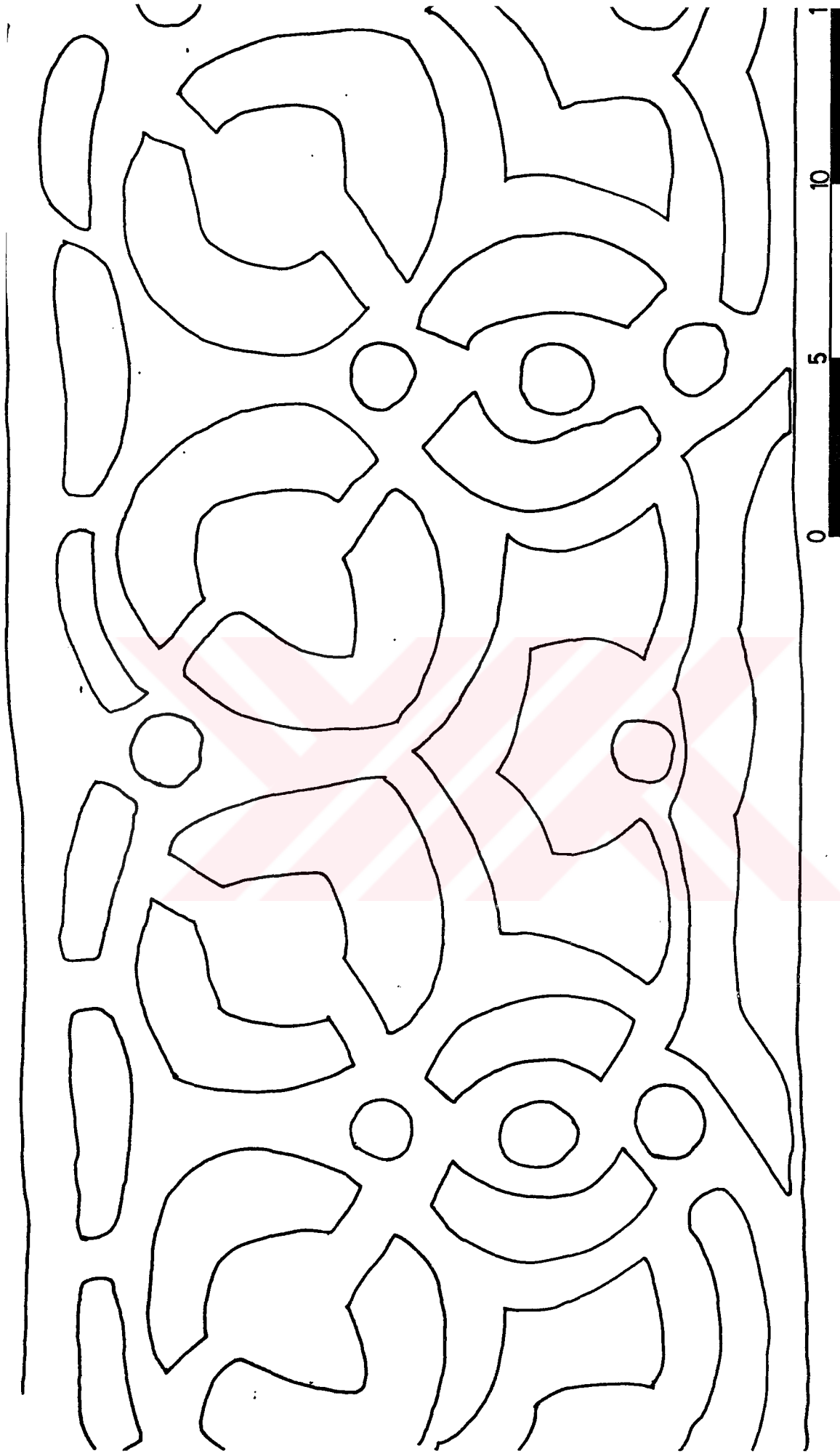
DETAY G

Çizim 53-Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı.

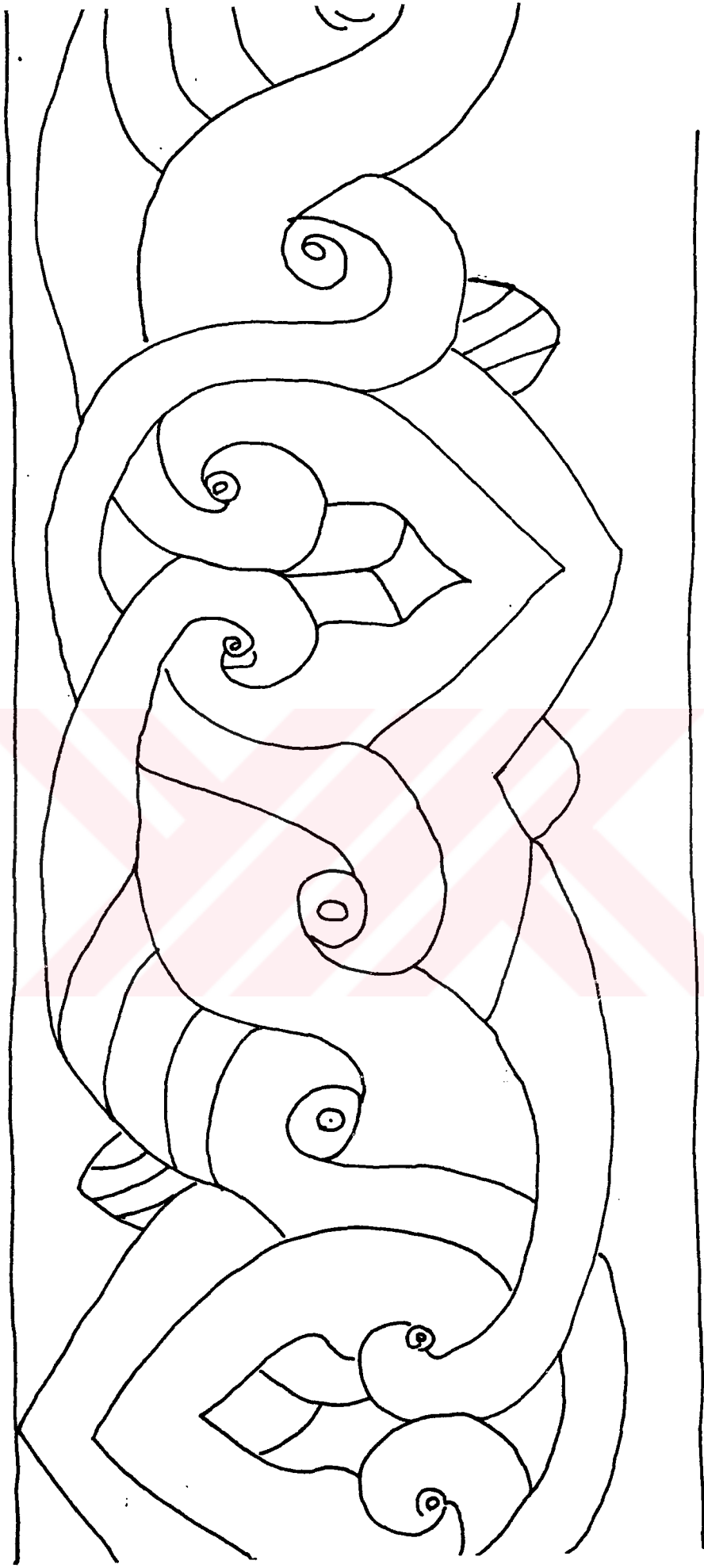
DETAY-H

Çizim 54-Taşkınpaşa Medresesi Portal Detayı.

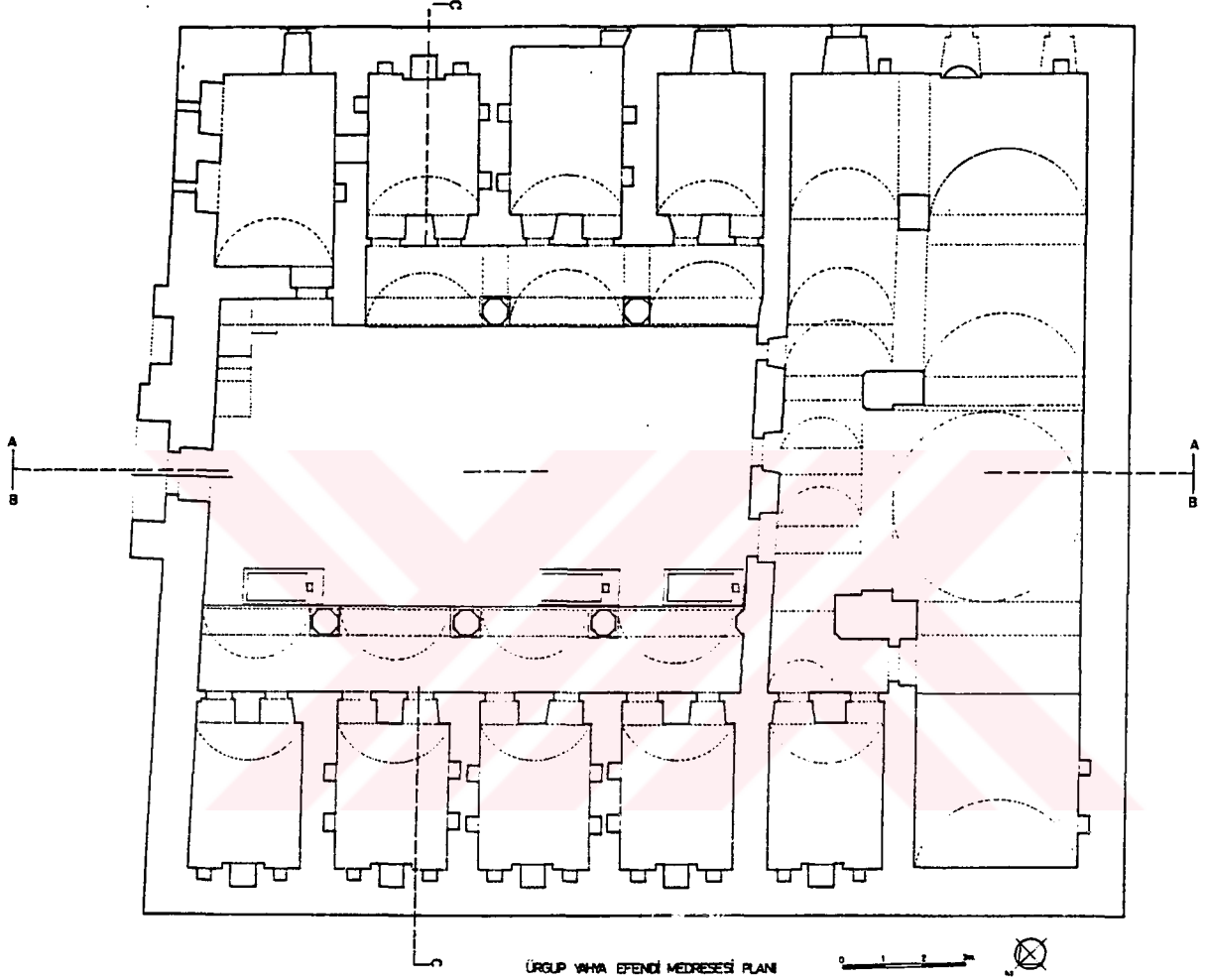
DETAY 1

Çizim 55-Taşkınıpaşa Medresesi Portal Detayı.

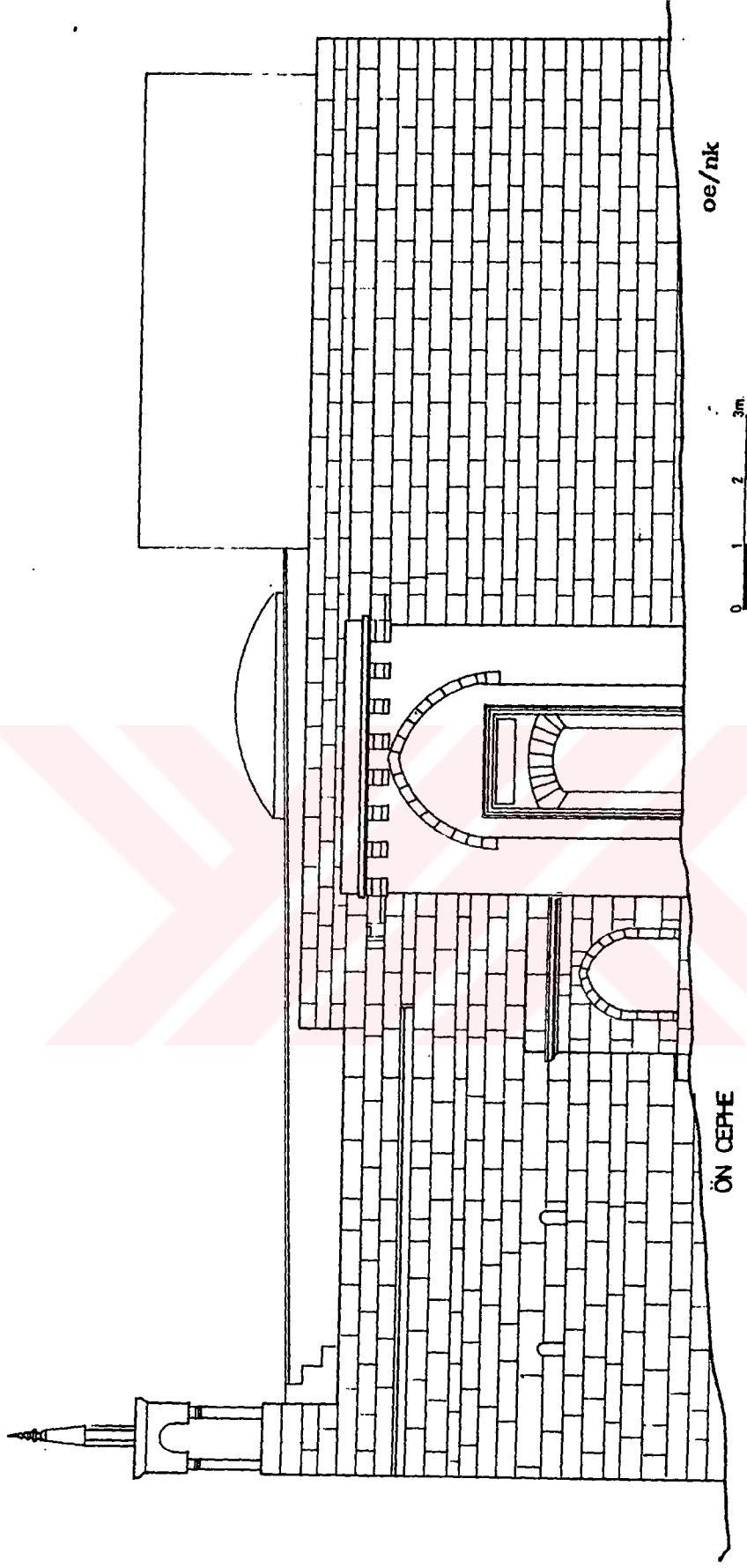

DETAY-J

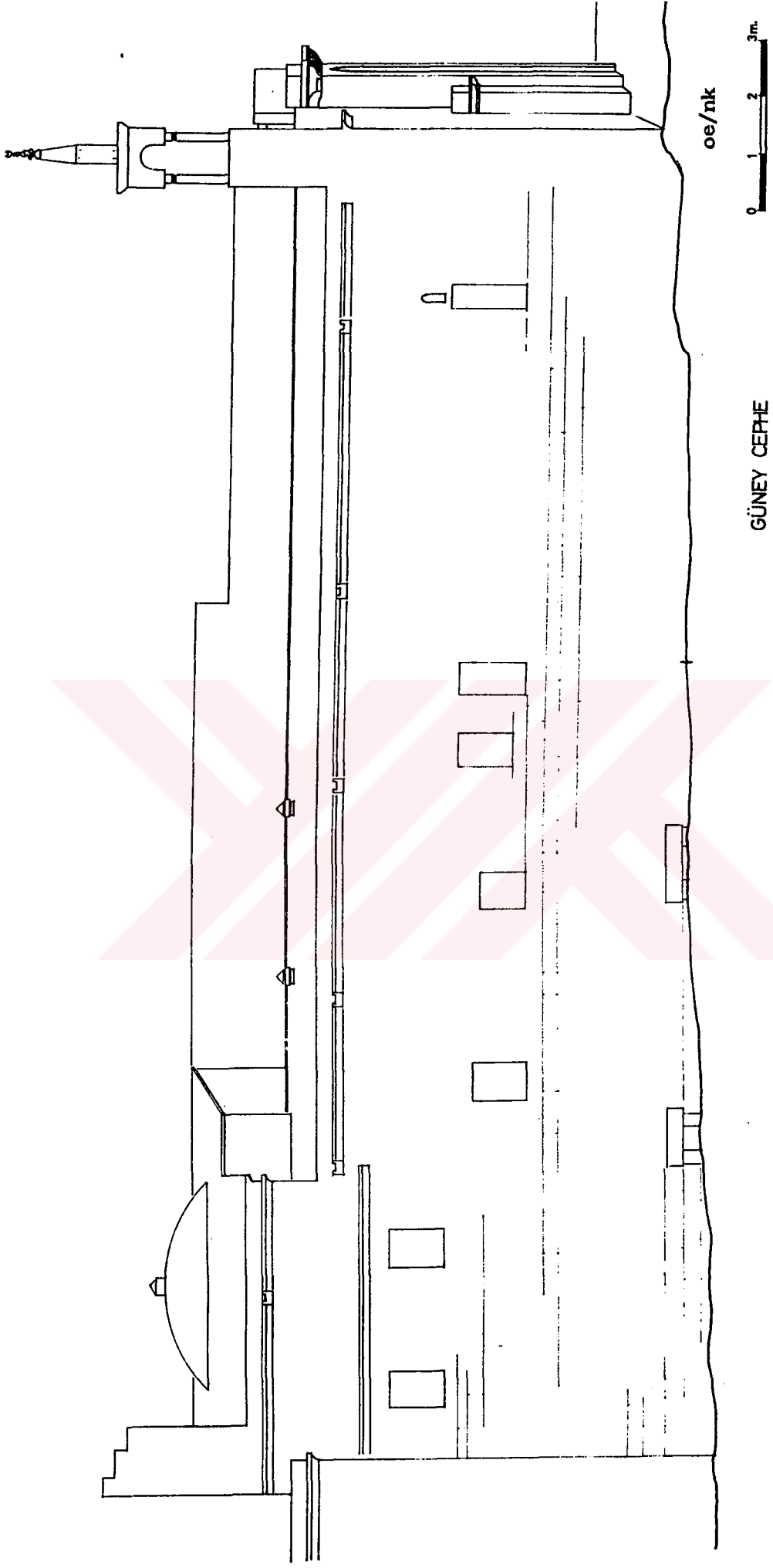
Çizim 56-Taşkınıpaşa Medresesi Portal Detayı

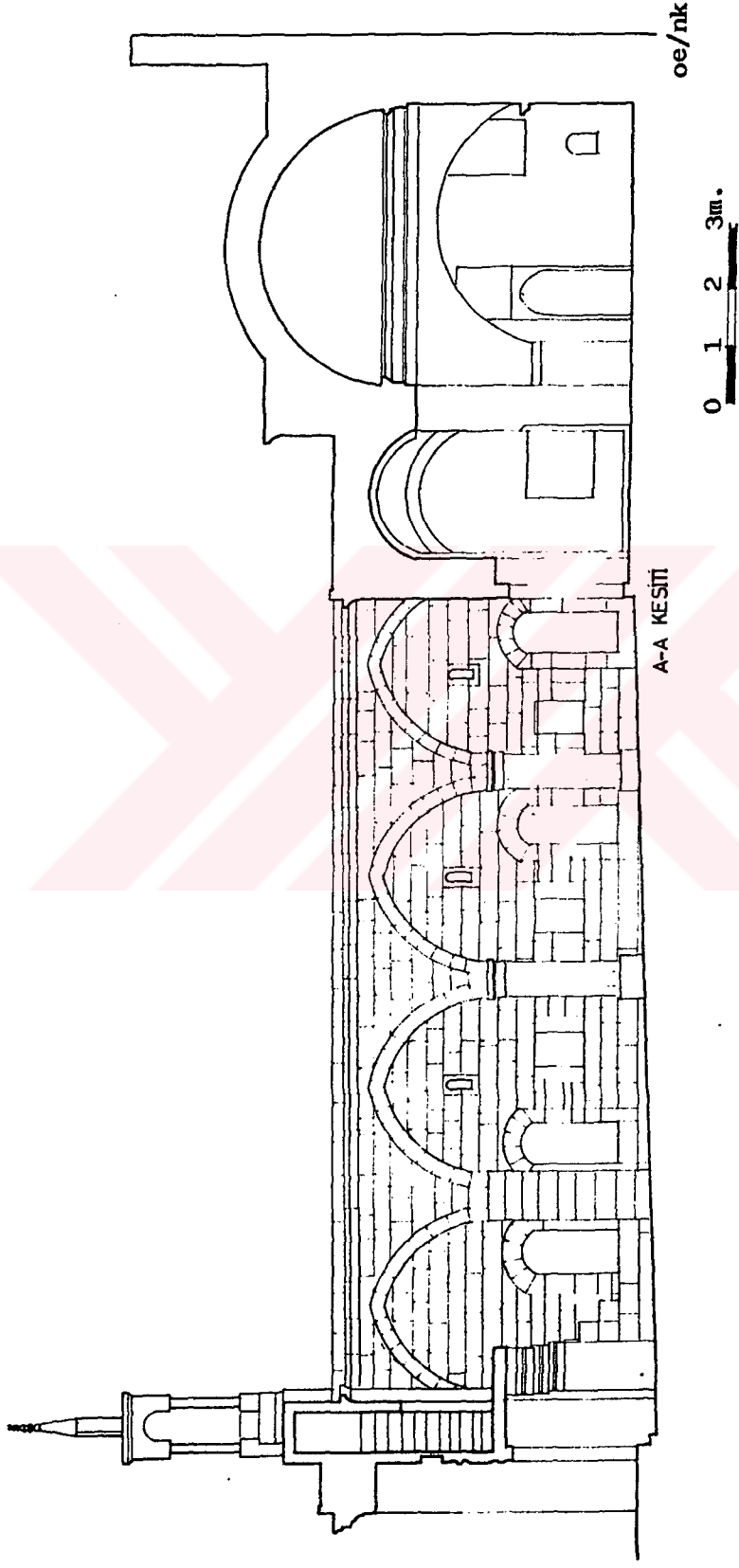
Çizim 57-Yahya Efendi Medresesi Planı

Çizim 58-Yahya Efendi Medresesi Portal Cephesi.

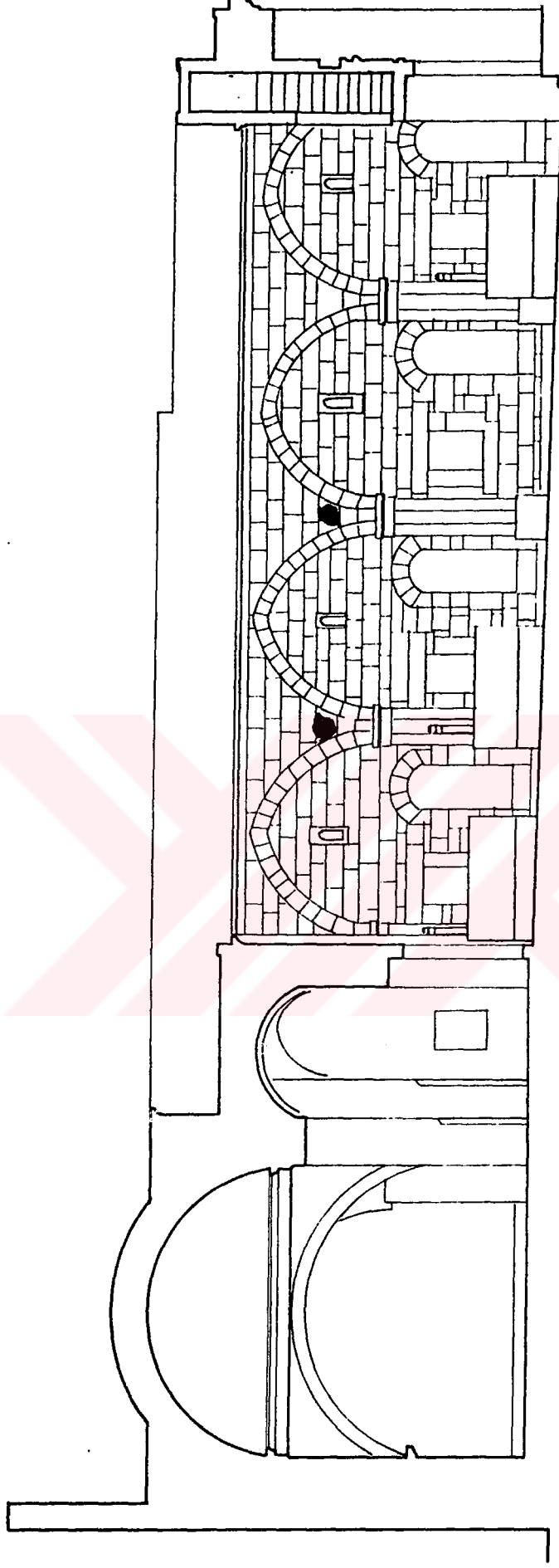

Çizim 59-Yahya Efendi Medresesi Güney Cephesi.

Çizim 60-Yahya Efendi Medresesi Kesiti.

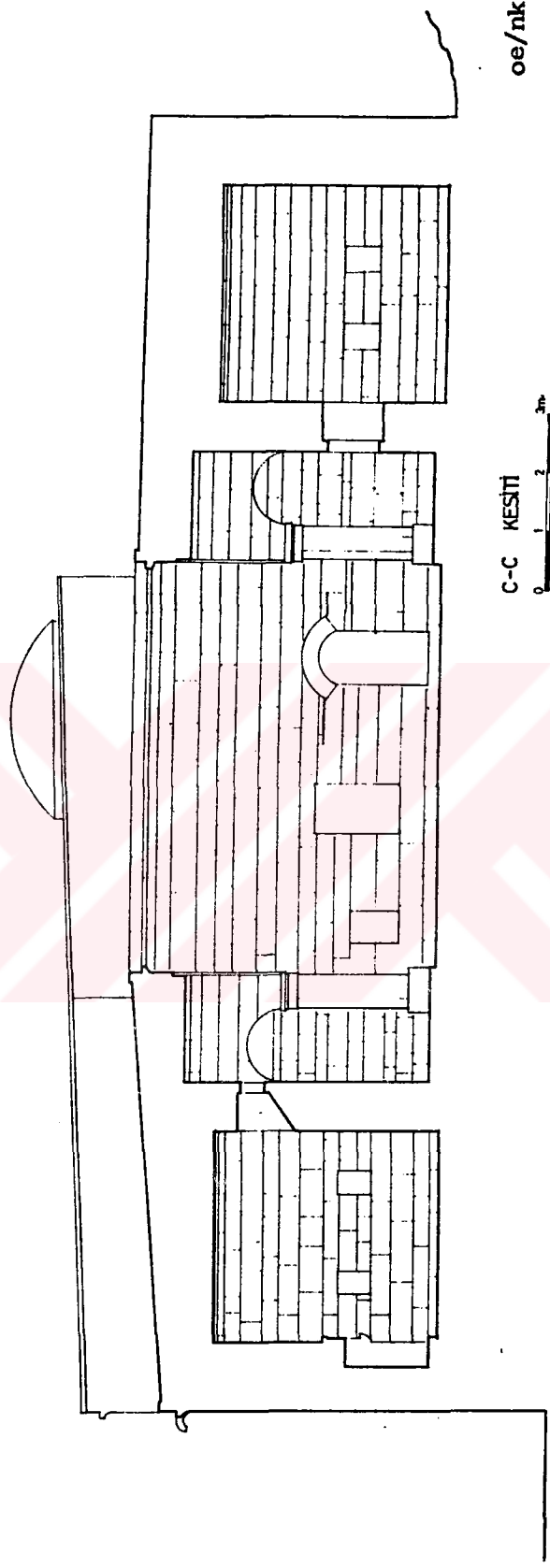

B-B KESIT

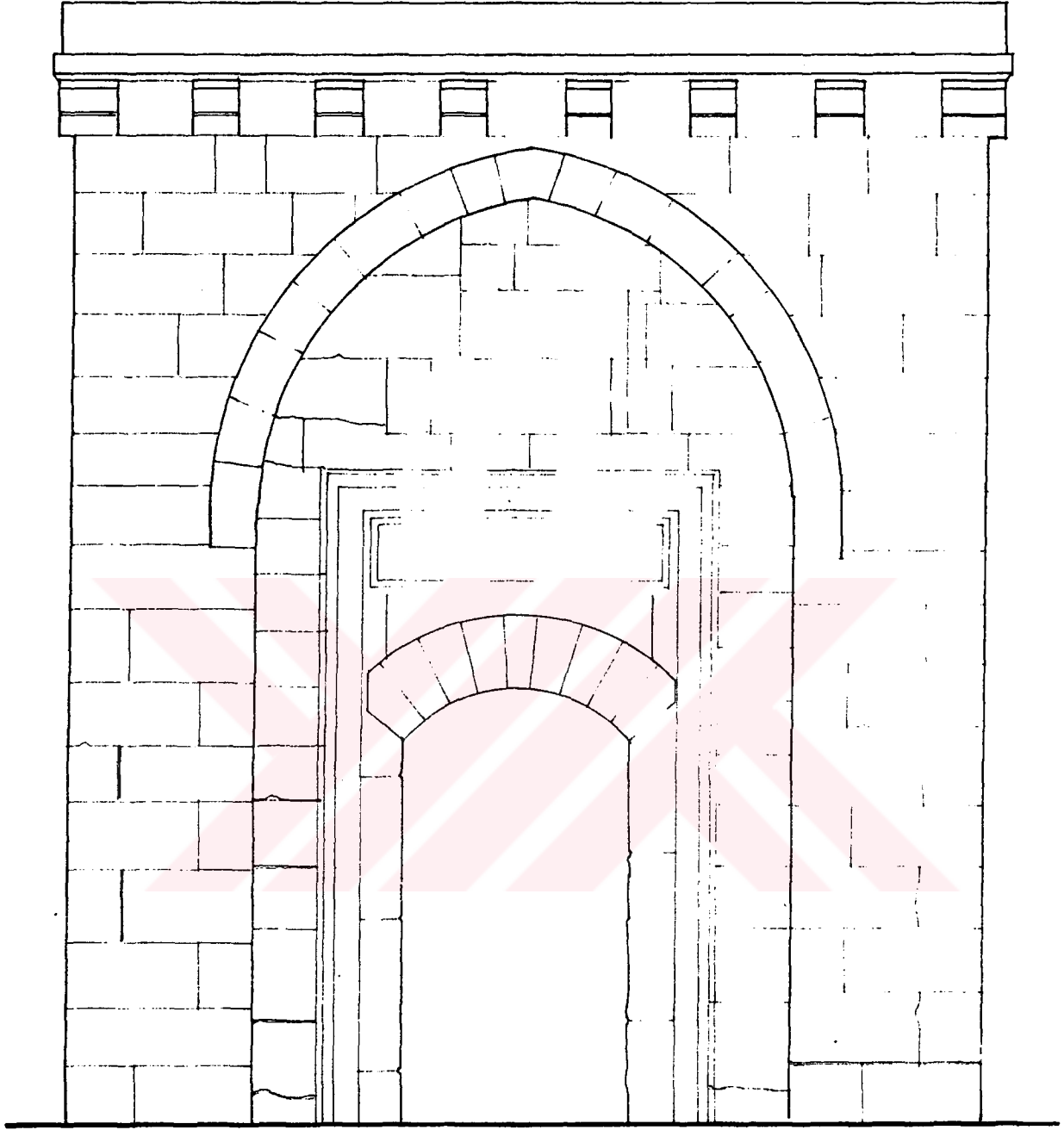
oe/nk

0 1 2 3m.

Gizim 61-Yahya Efendi Medresesi kesiti.

Çizim 62-Yahya Efendi Medresesi Kesiti.

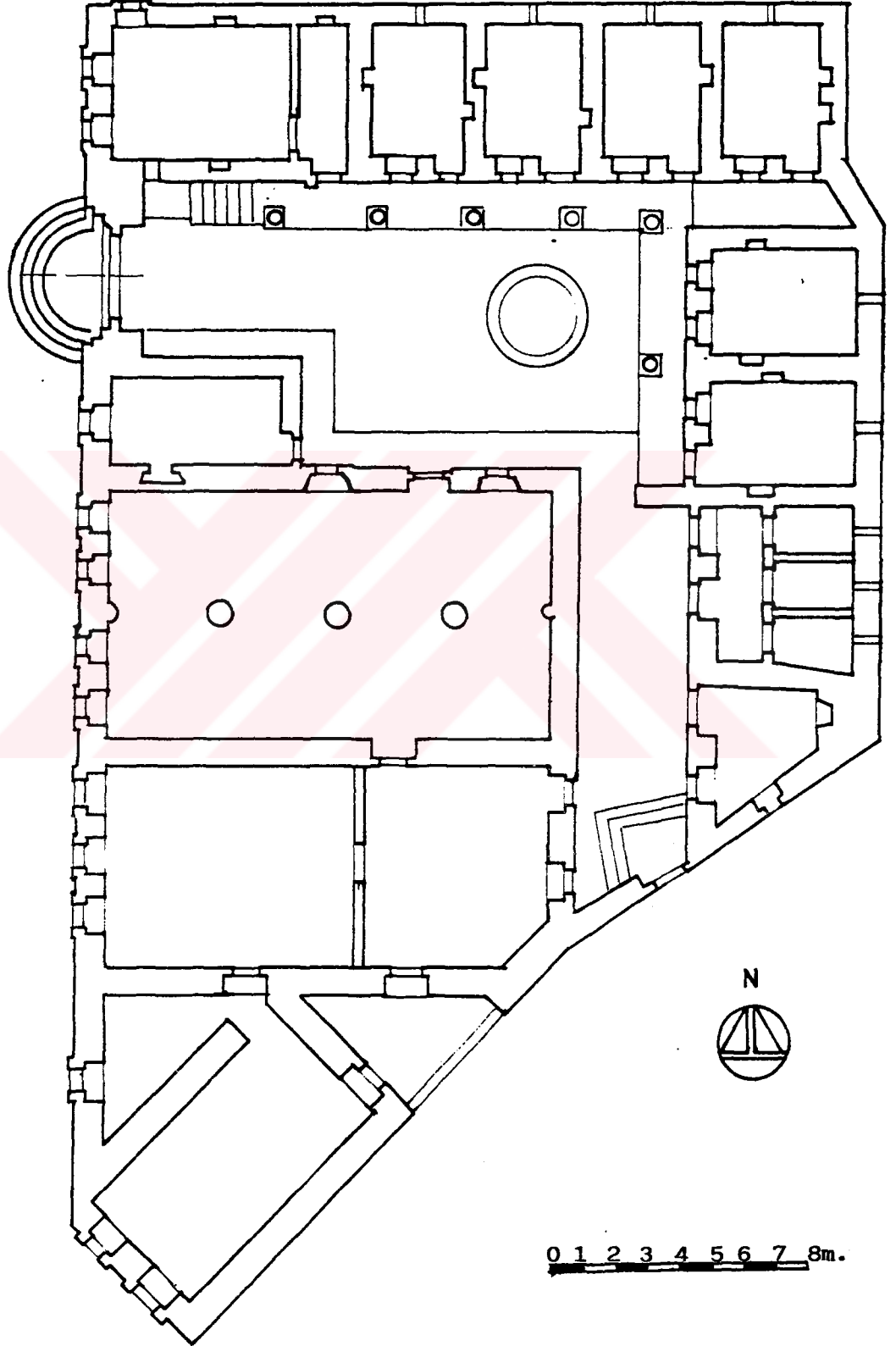

PORTAL ÖN GÖRÜNÜŞ

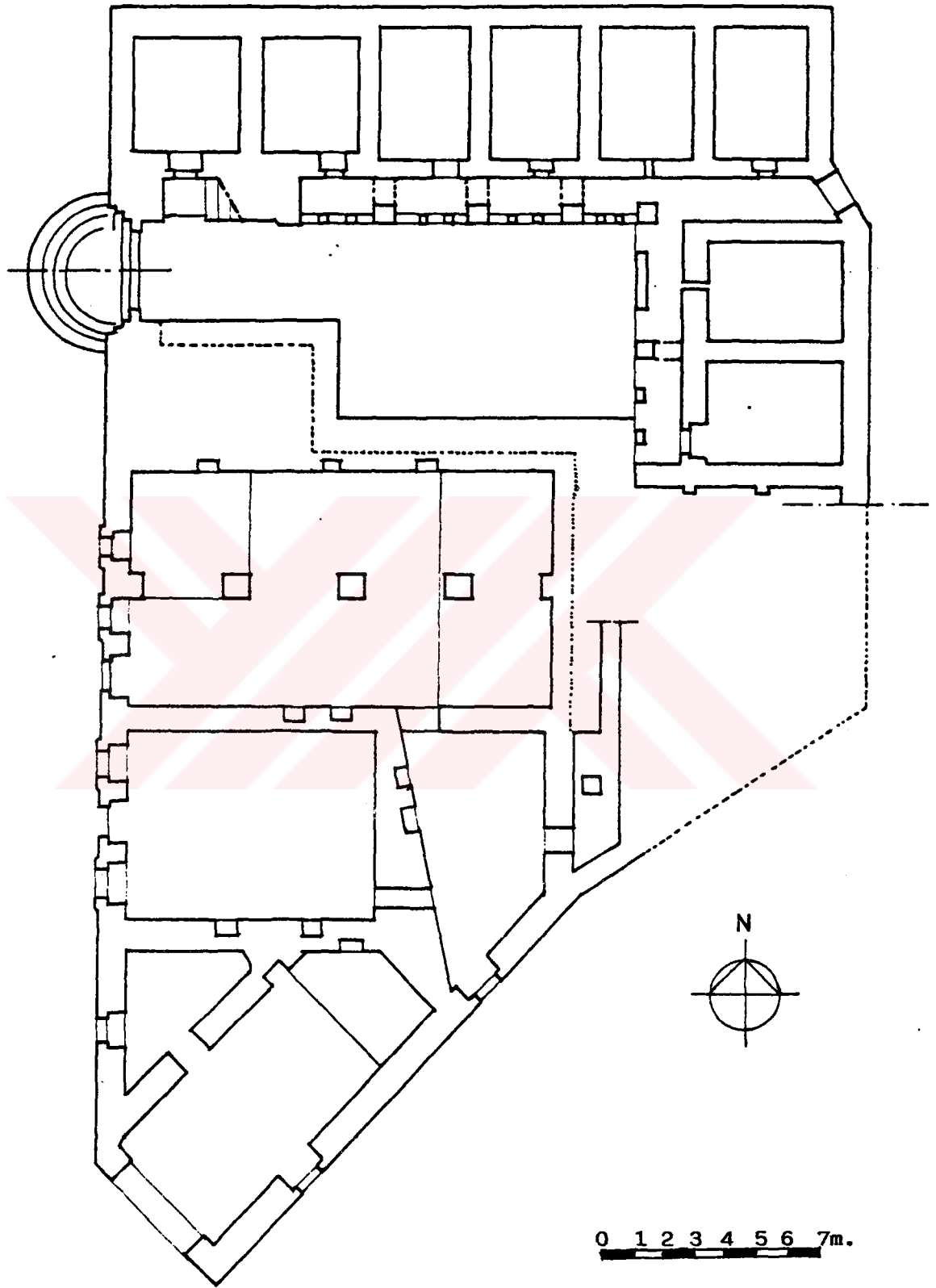
oe/nk

0 20 40 60 80 100 cm.

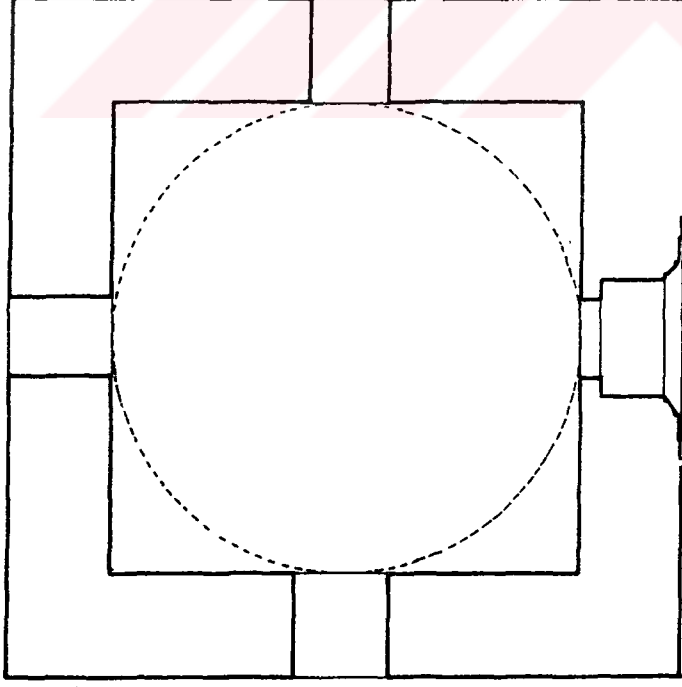
Çizim 63-Yahya Efendi Medresesi Portal Detayı.

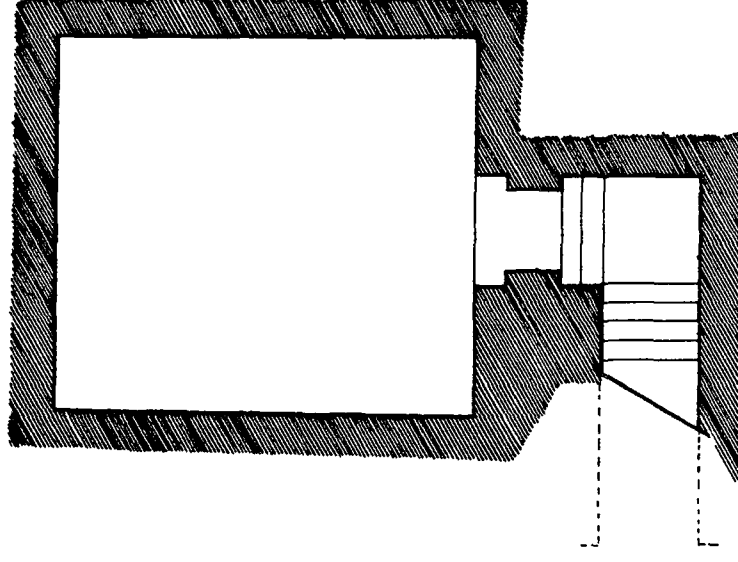
Çizim 64- Mehmet Şakir Paşa Medresesi birinci kat planı (A.F.Tek'den)

Çizim 65- Mehmet Şakir Paşa Medresesi zemin kat planı. (A.F.Tek'den)

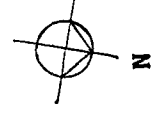

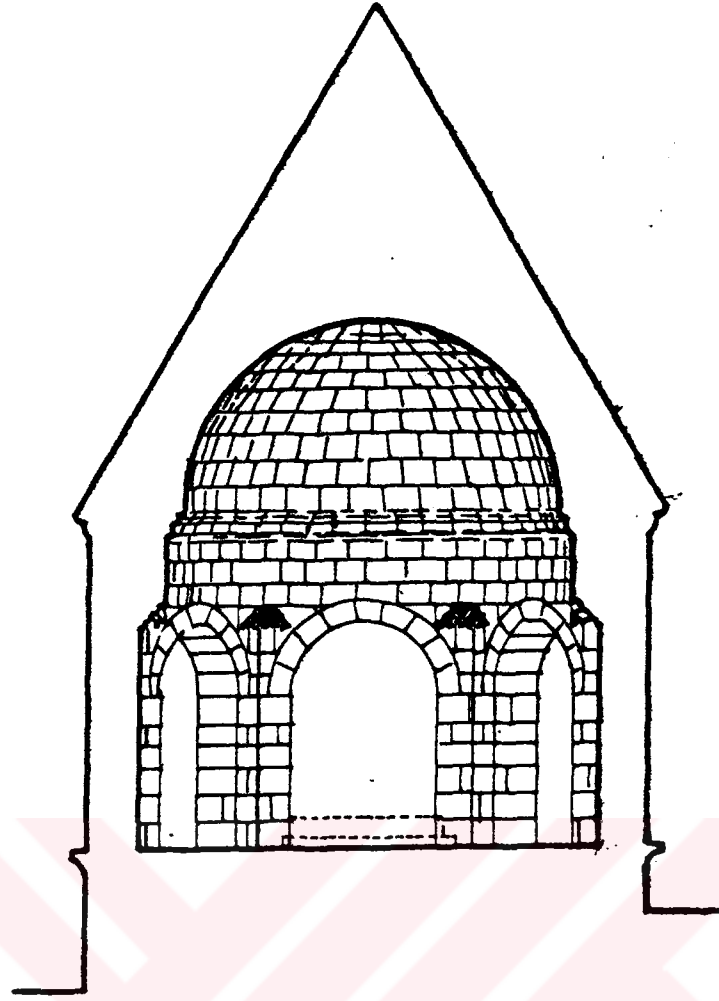
PLAN -Taşkınpaşa Türbesinin üst kat planı..

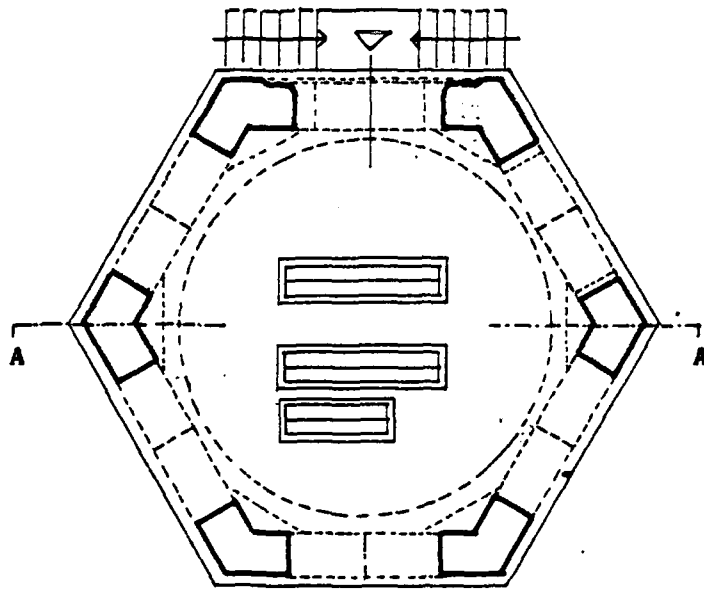
PLAN -Taşkınpaşa türbesinin alt kat planı..

Çizim 66-Taşkınpaşa Türbesi Krypta katı ve Mescid Katı Planı..

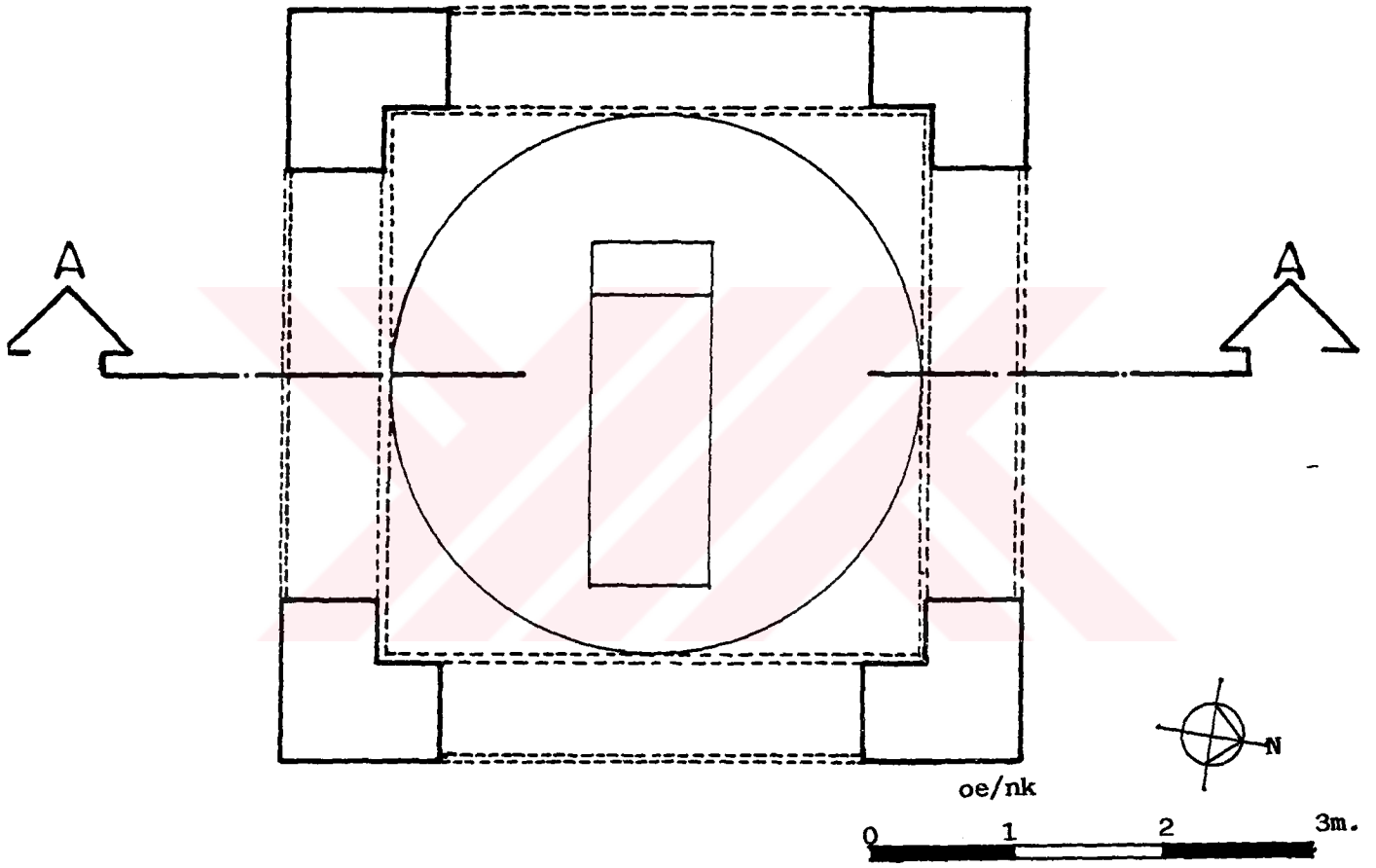

A-A KESİTİ

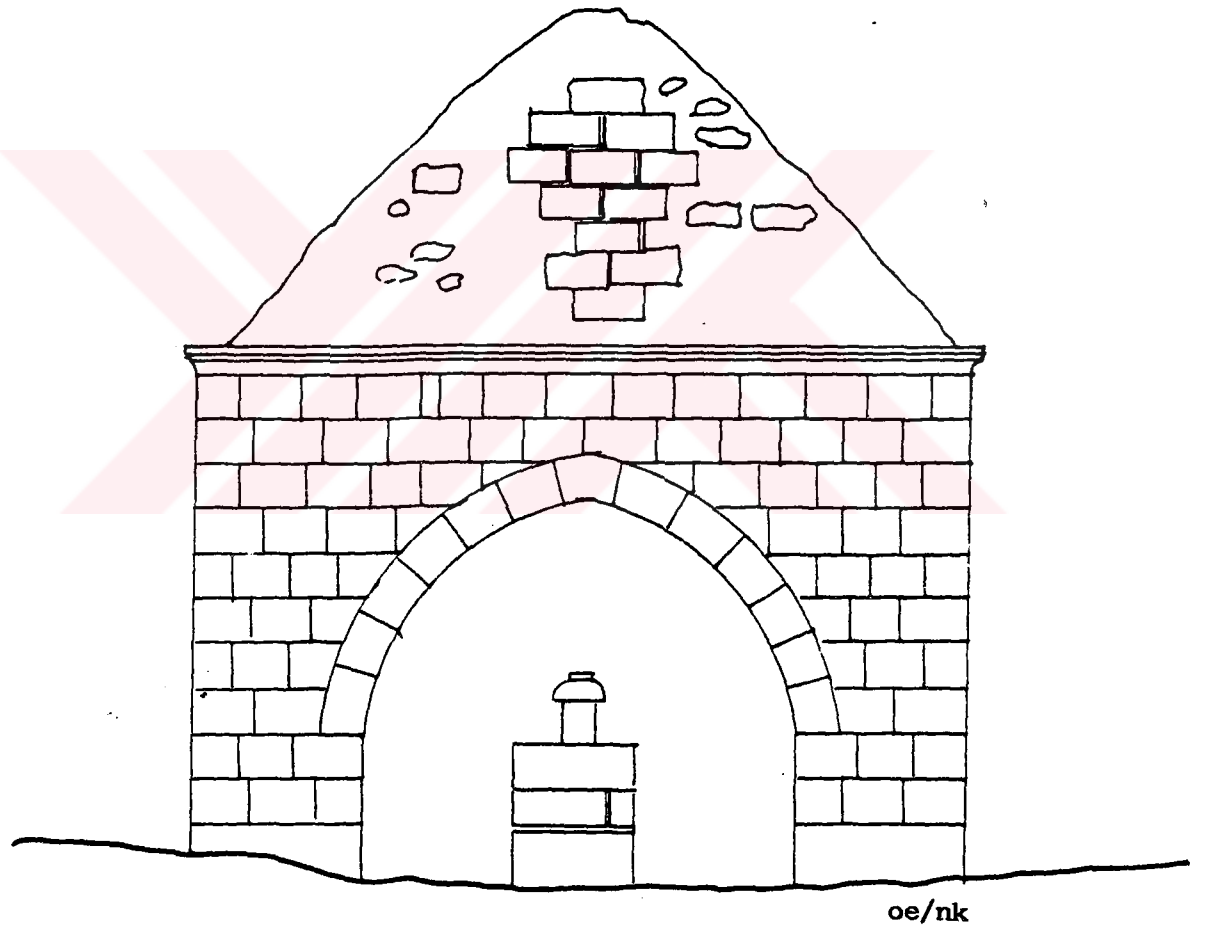

Çizim 67Ürgüp Taşkınpaşa Köyü Hızır Bey Türbesi(O.C.Tuncer'den :
işlenerek)

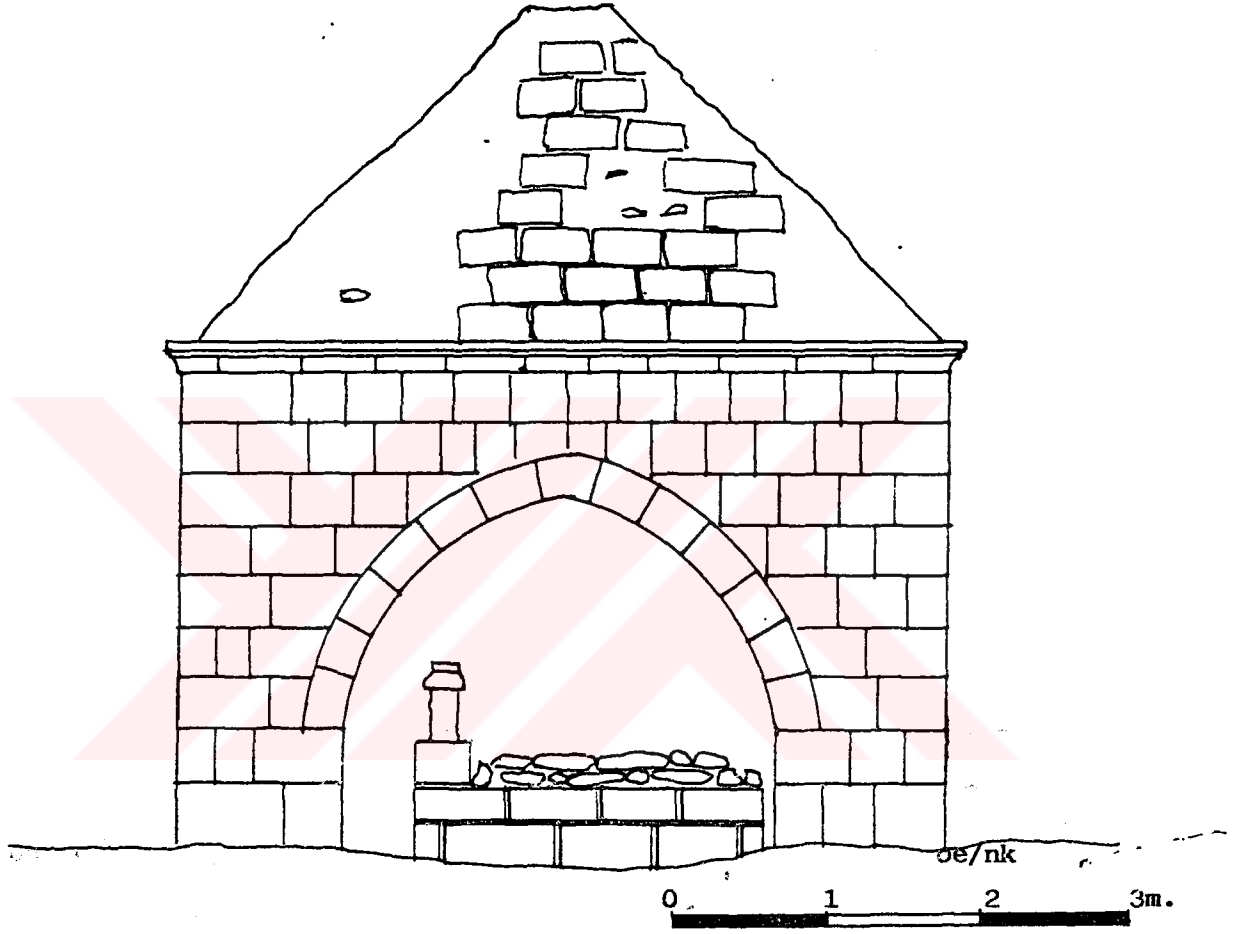
Çizim 68- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi planı.

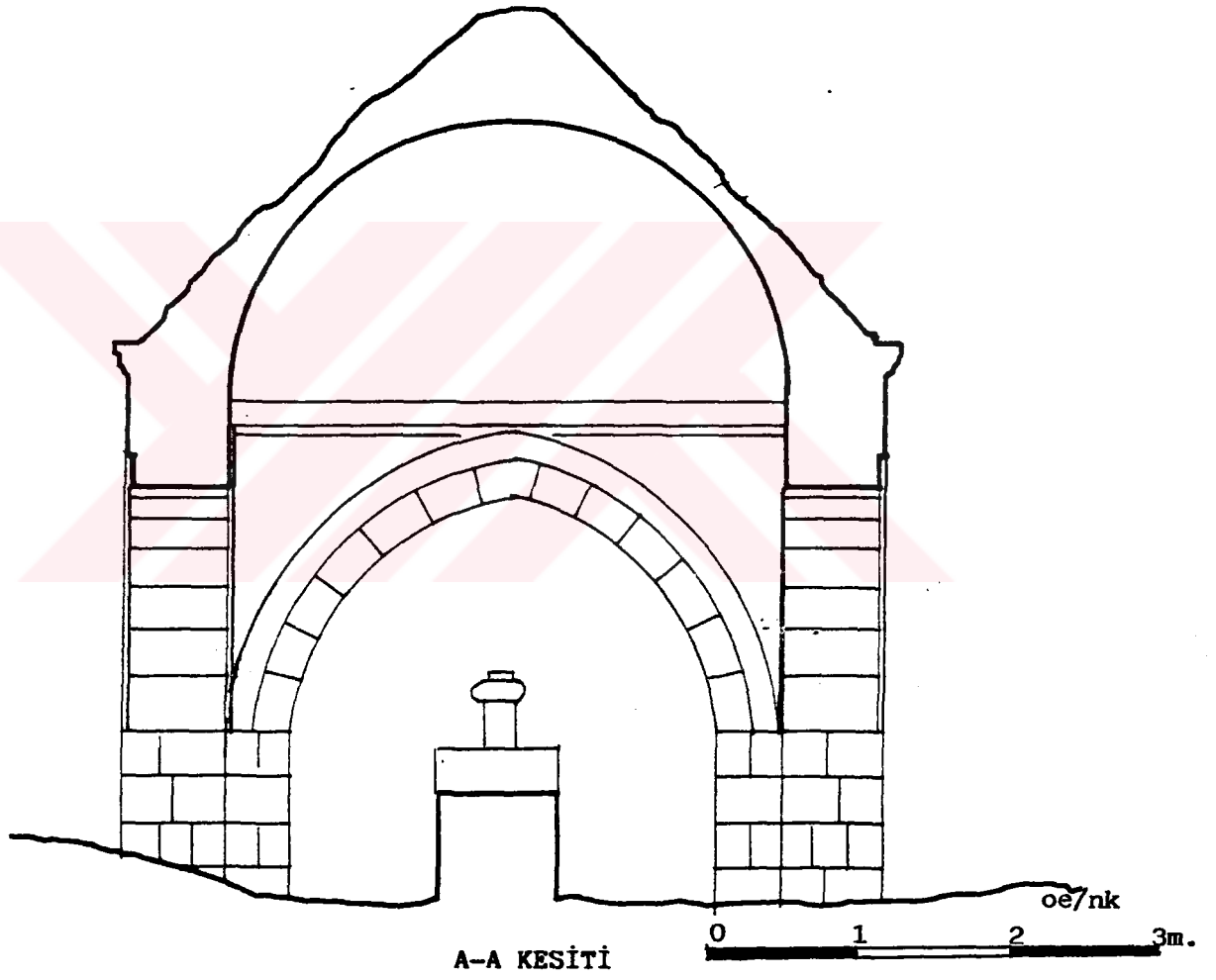

Çizim 69- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi doğu cephe görünüşü.

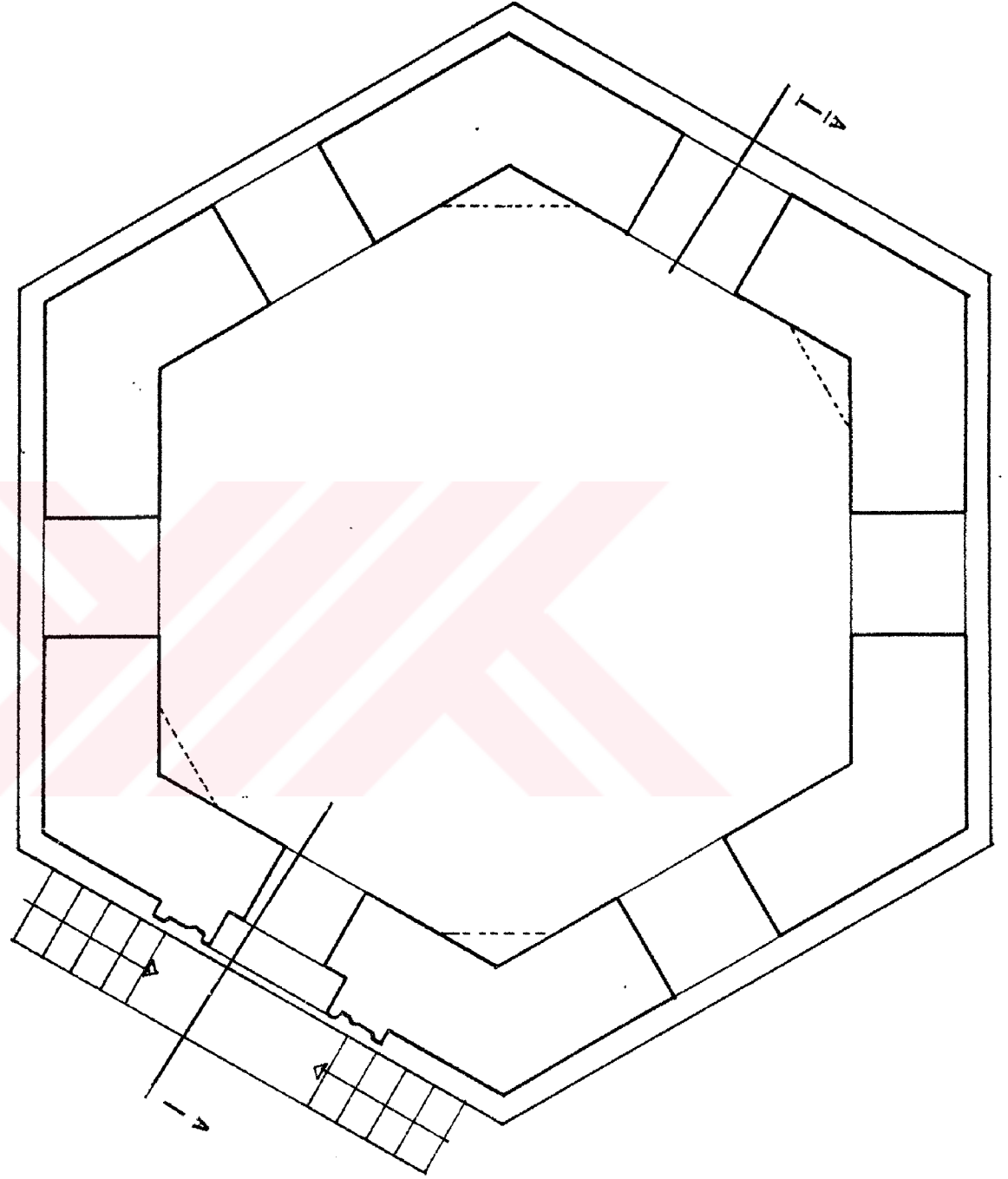
0 1 2 3m.

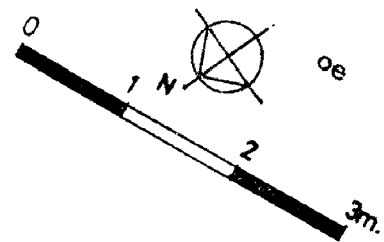
Çizim 70- Taşkınpaşa Kesikbaş Türbesi güney cephe görünüşü.

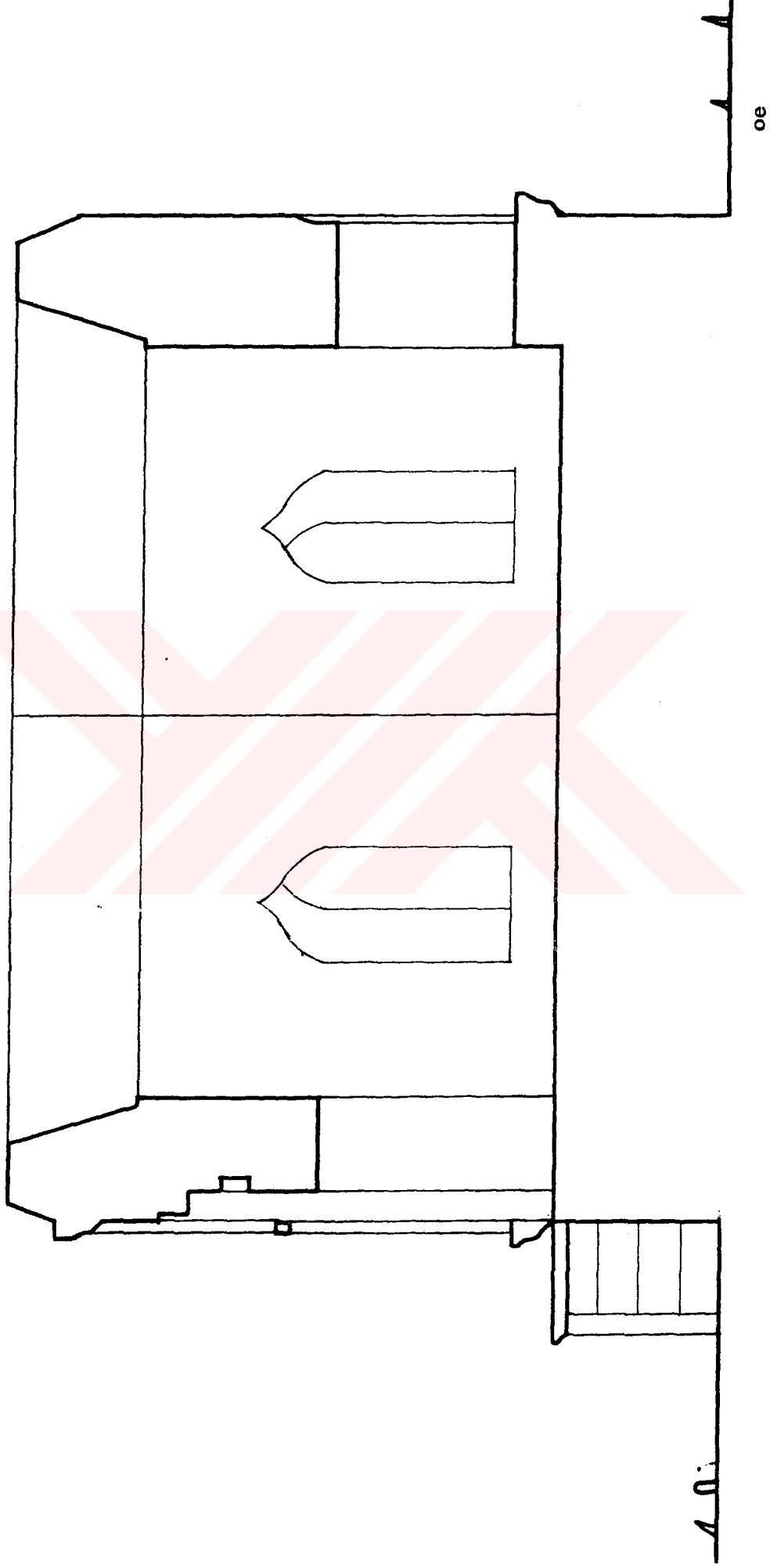

Çizim 71-Taşkınpaşa Kesik Baş türbesi kesiti.

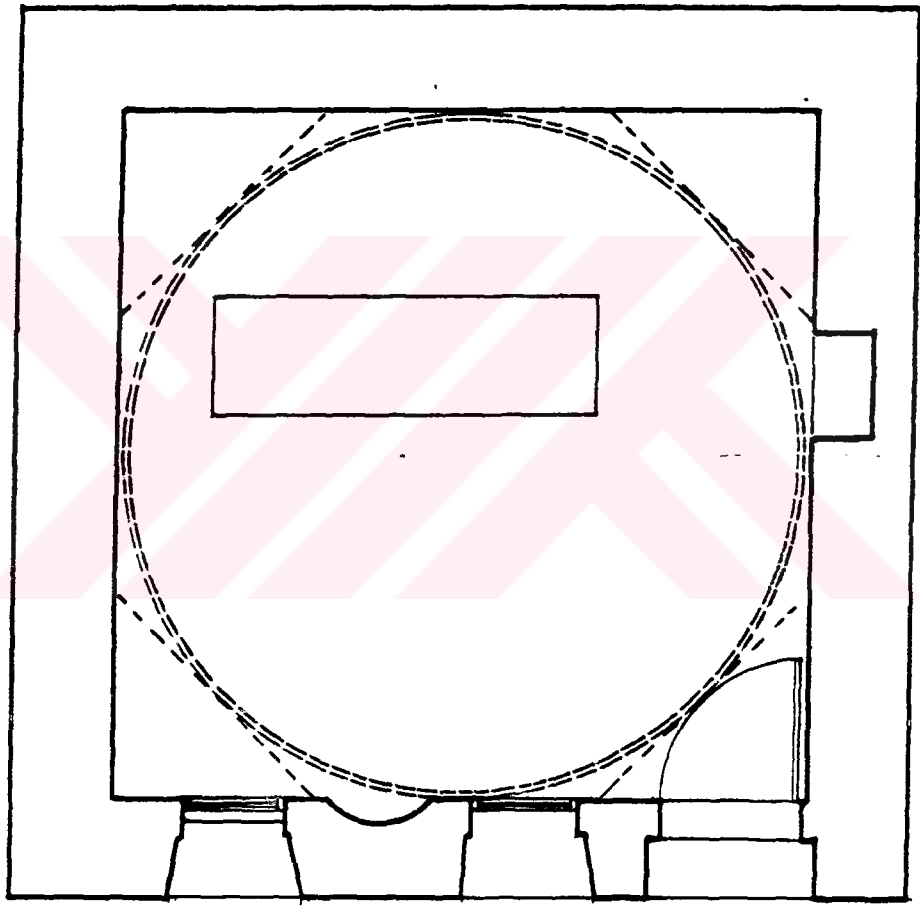
Çizim 72-ürgüp Altı Kapılı Türbe Planı..

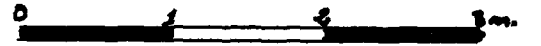

Gizim 73-Ürgüp Altı Kapılı Türbe Kesiti.

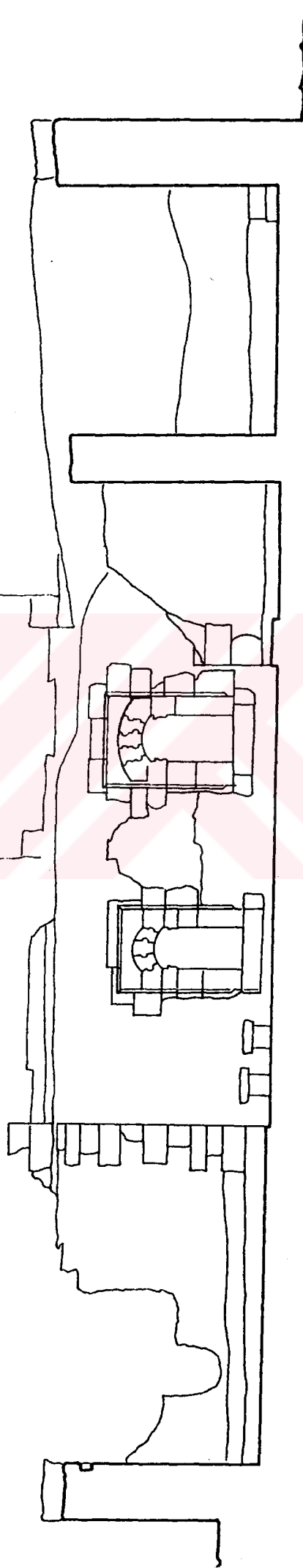
0 1 2 3m
A A KESİTİ

oe/aa

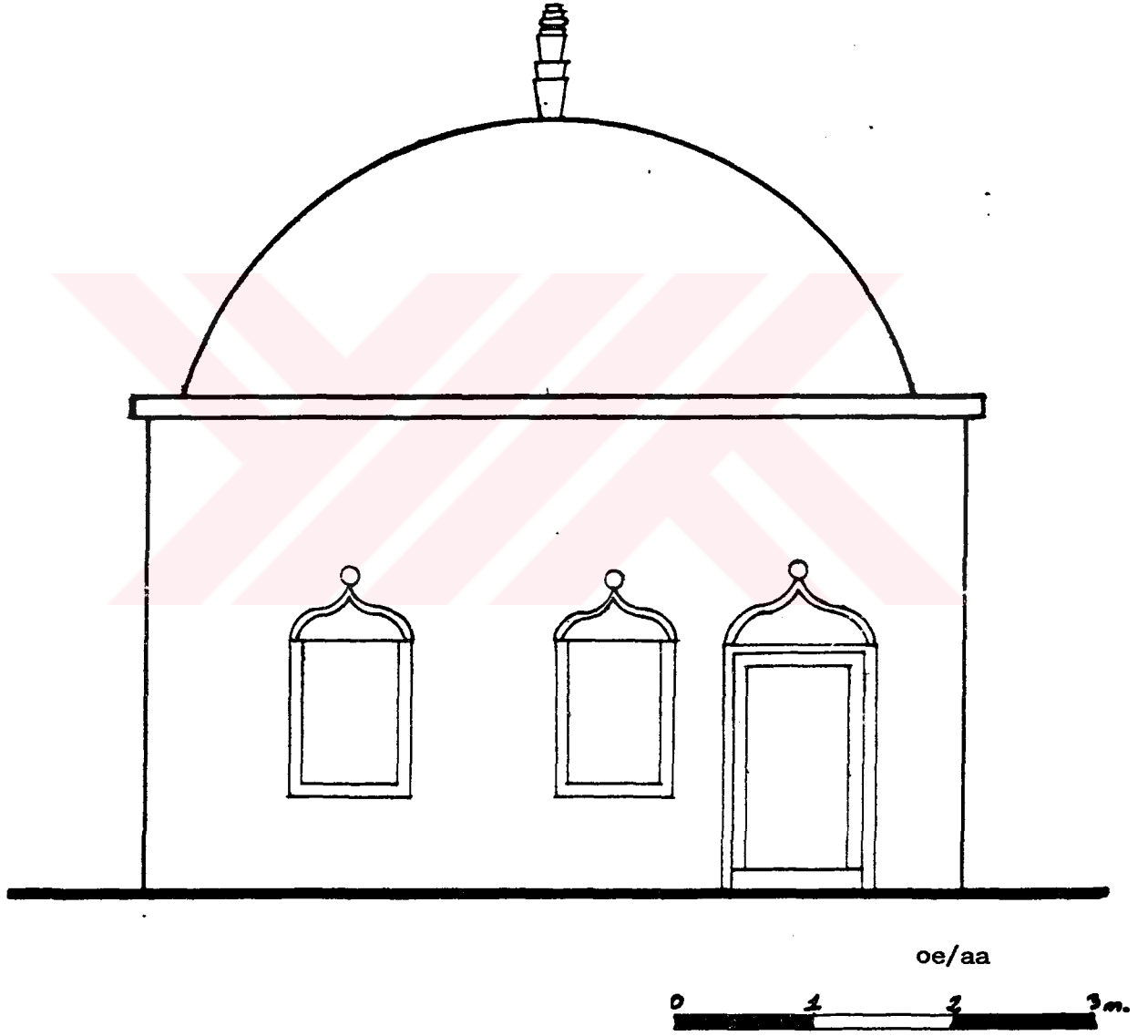

Çizim 74-Ürgüp Rükneddin Kılıç Aslan Türbesi Planı.

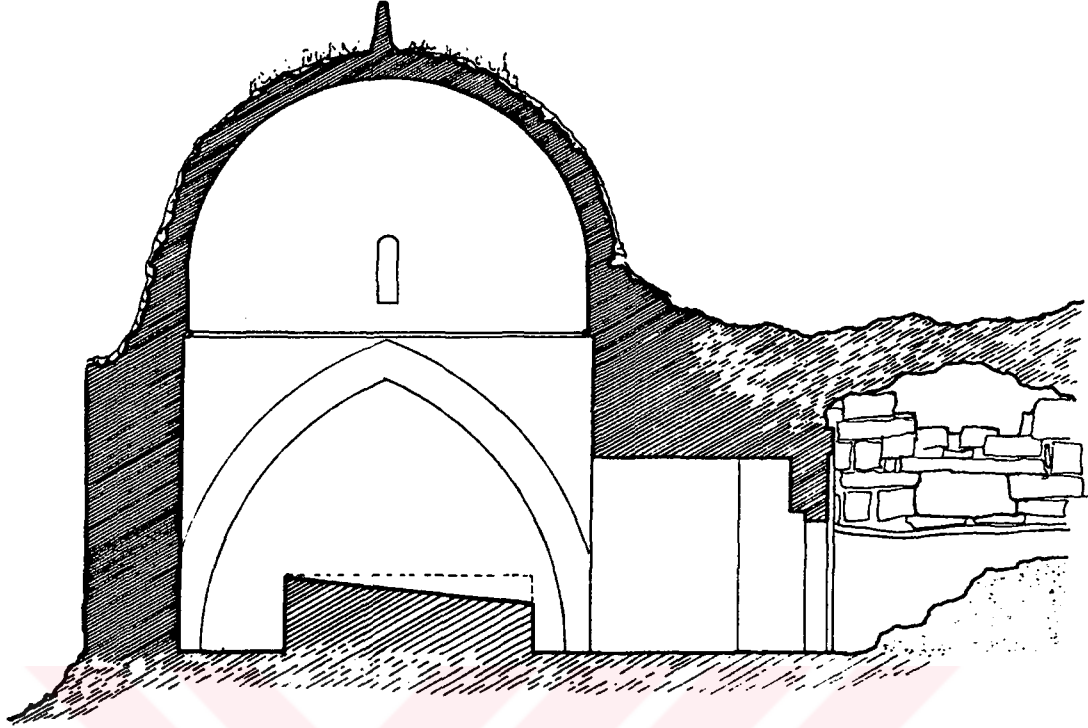
0 1 2 3m. D-D KESİTİ

Çizim 41-Taşkınpaşa Medresesi Kesiti .

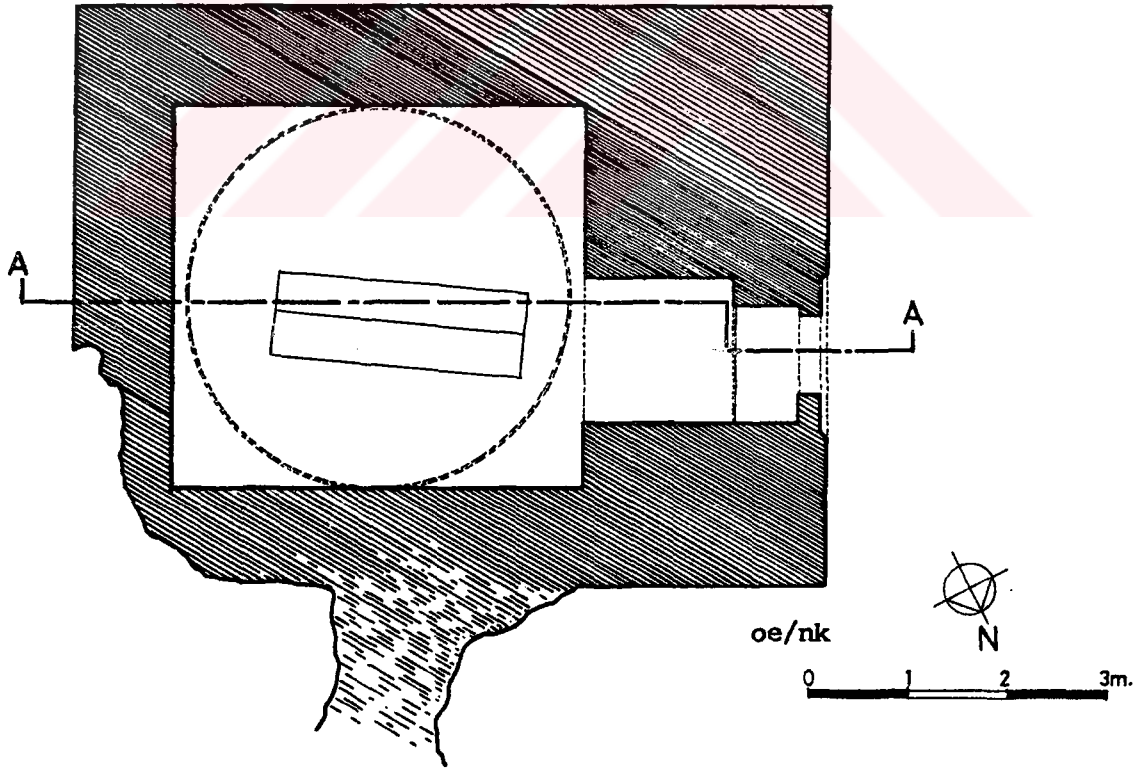

Çizim 75-Ürgüp Rükneddin Kılıç Aslan Türbesi Cephe Görünüşü.

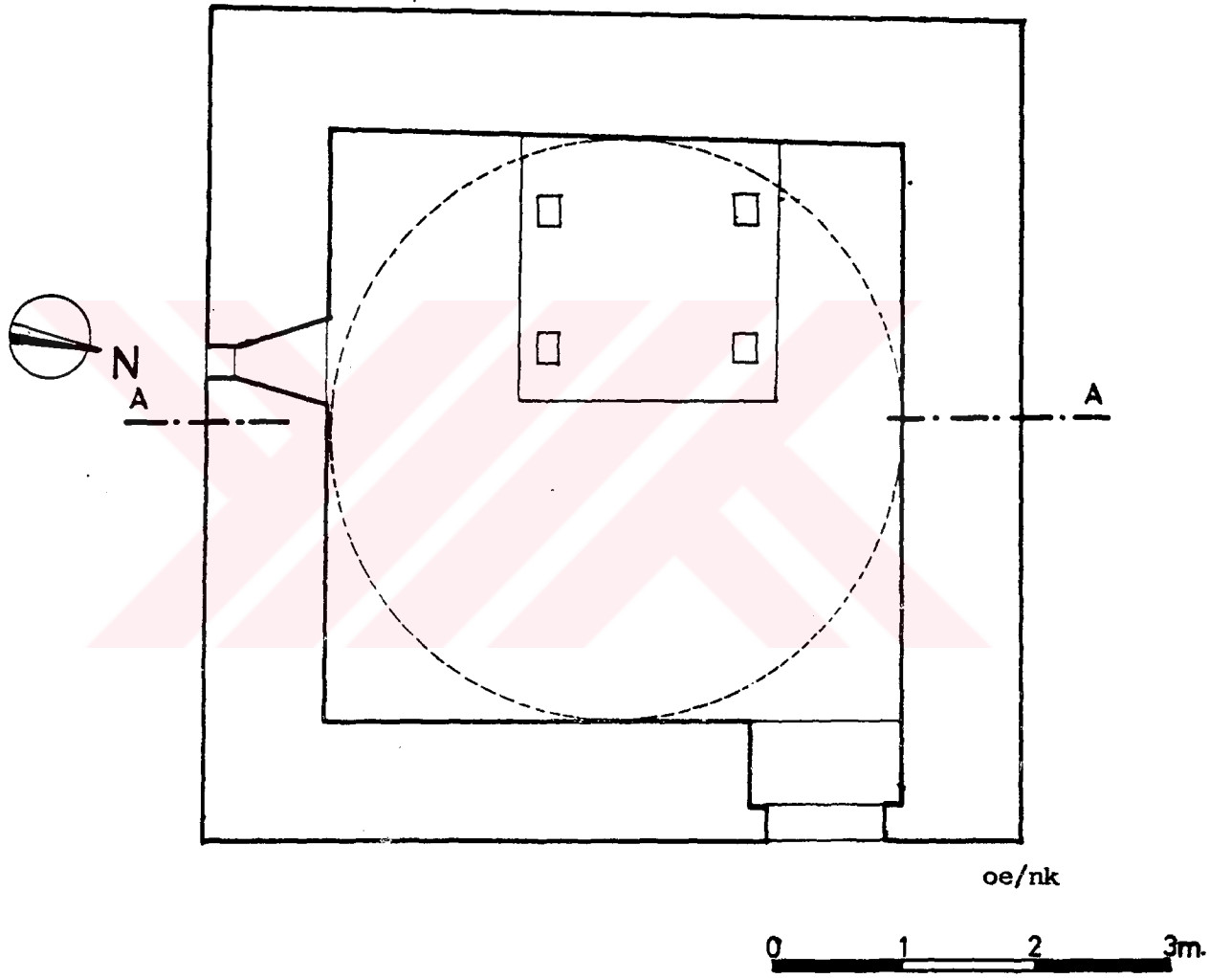

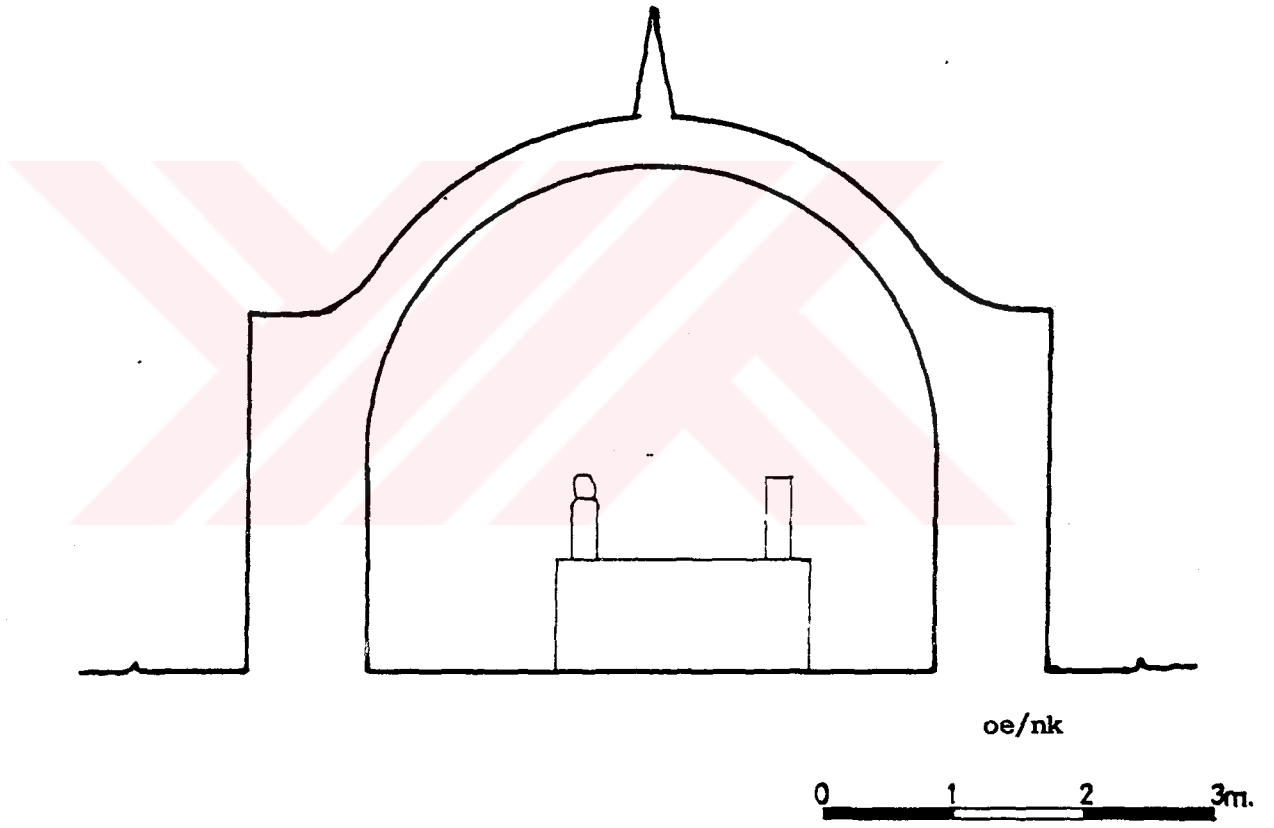
A-A KESİTİ

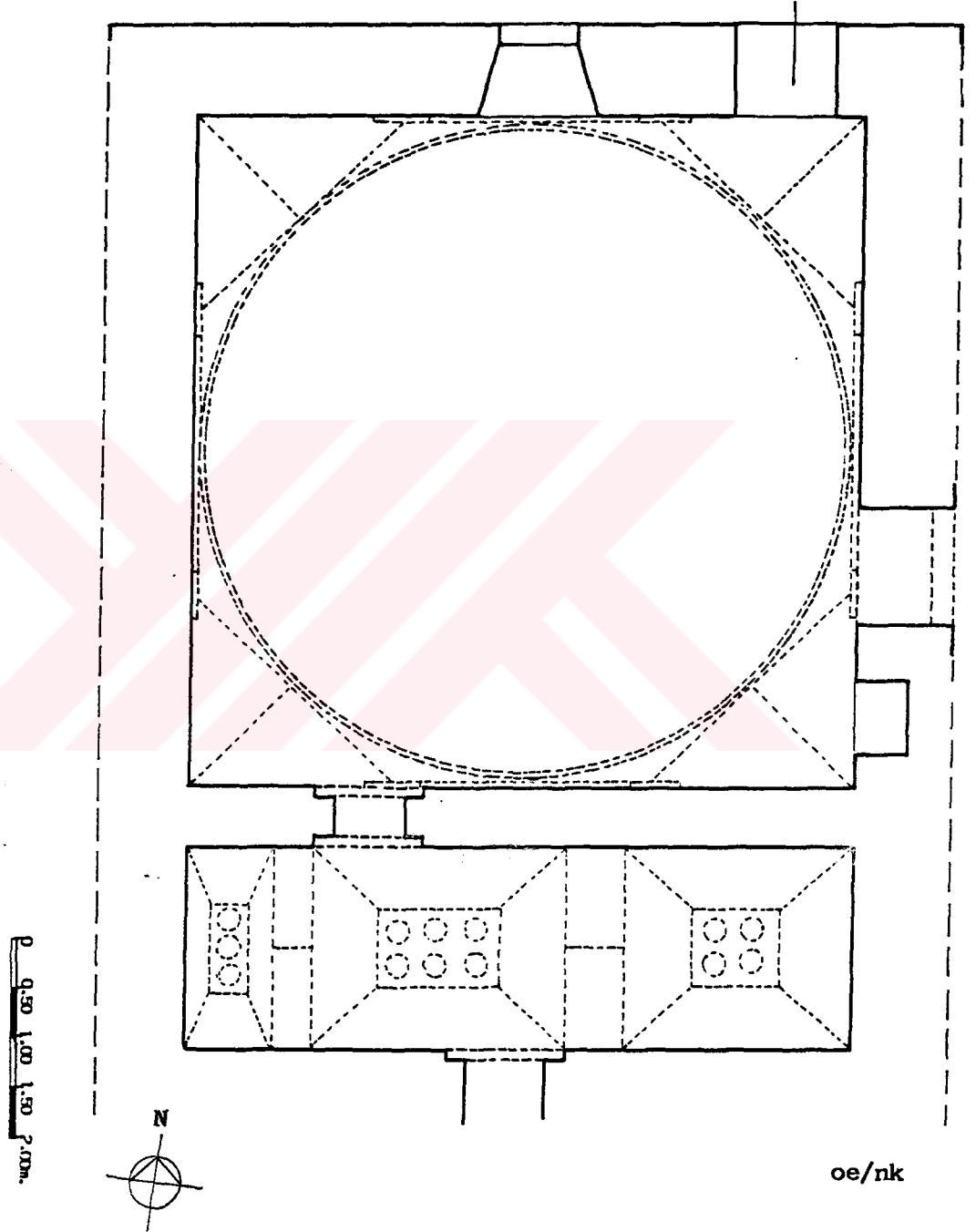
Çizim 76-Ürgüp Sofular Köyü Türbesi Planı.

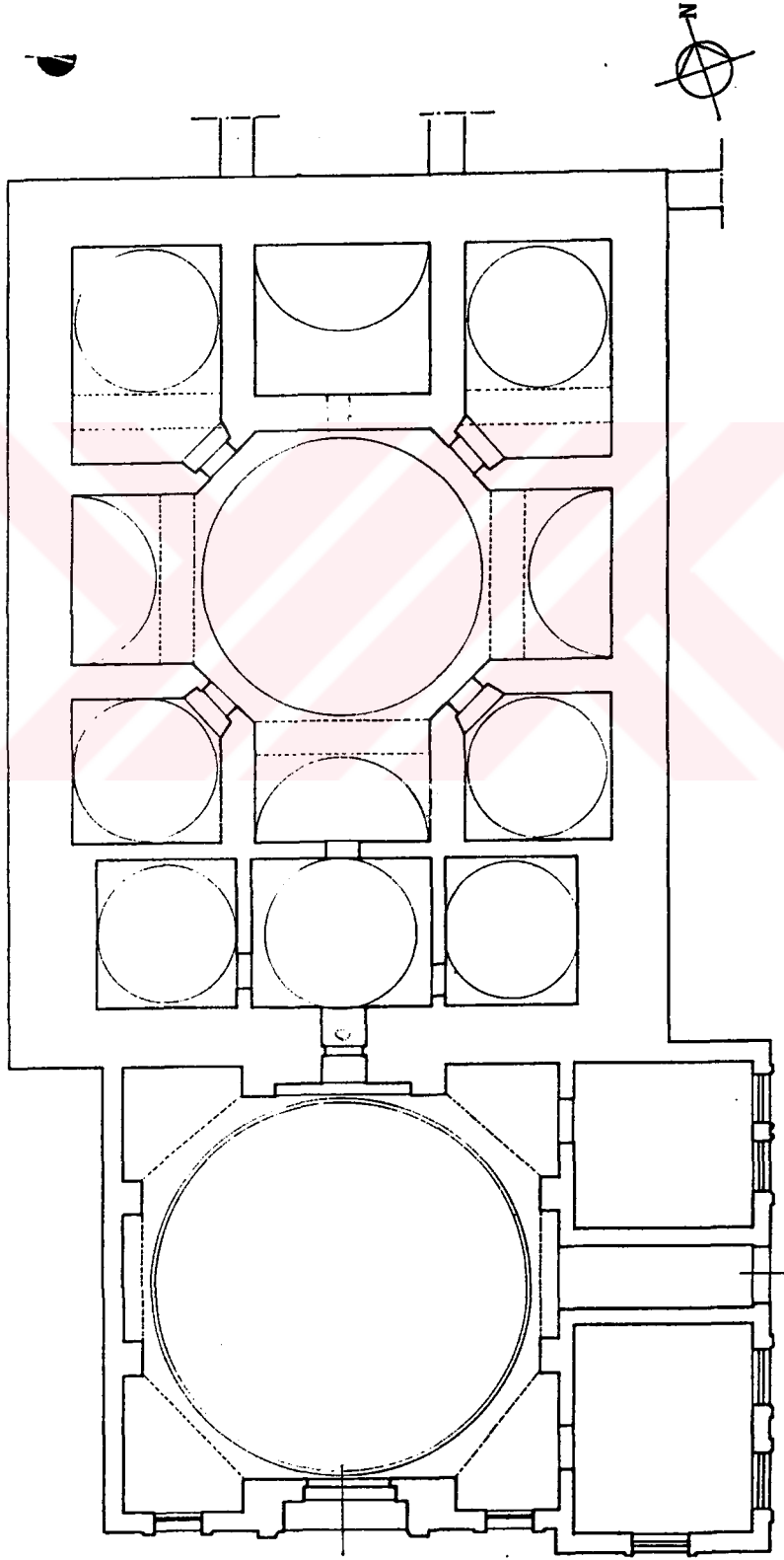
Çizim 77-Karaca Ören Köyü Türbesi.

Çizim 78-Karaca Ören Türbesi Kesiti.

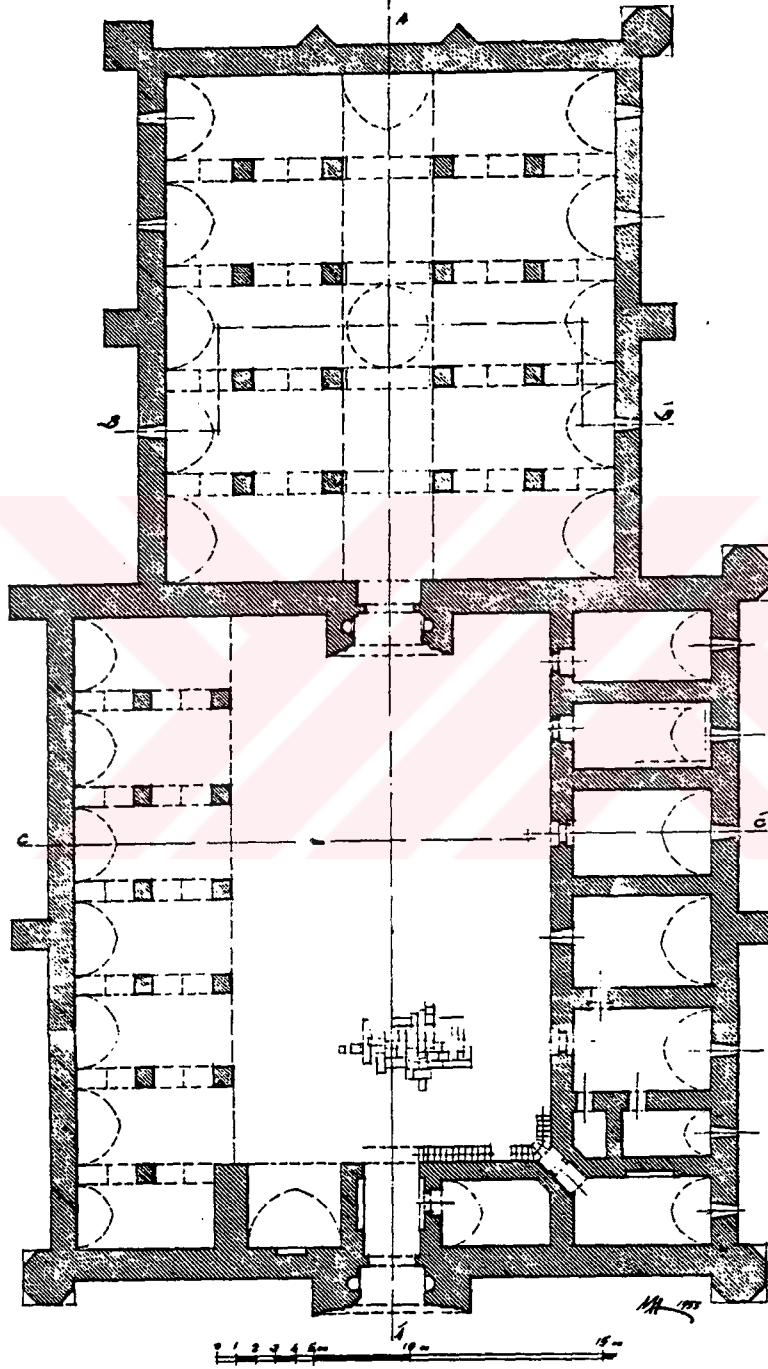
Çizim 79-Eski Hamam Planı..

PLAN Ürgüp Şehir Hamamı

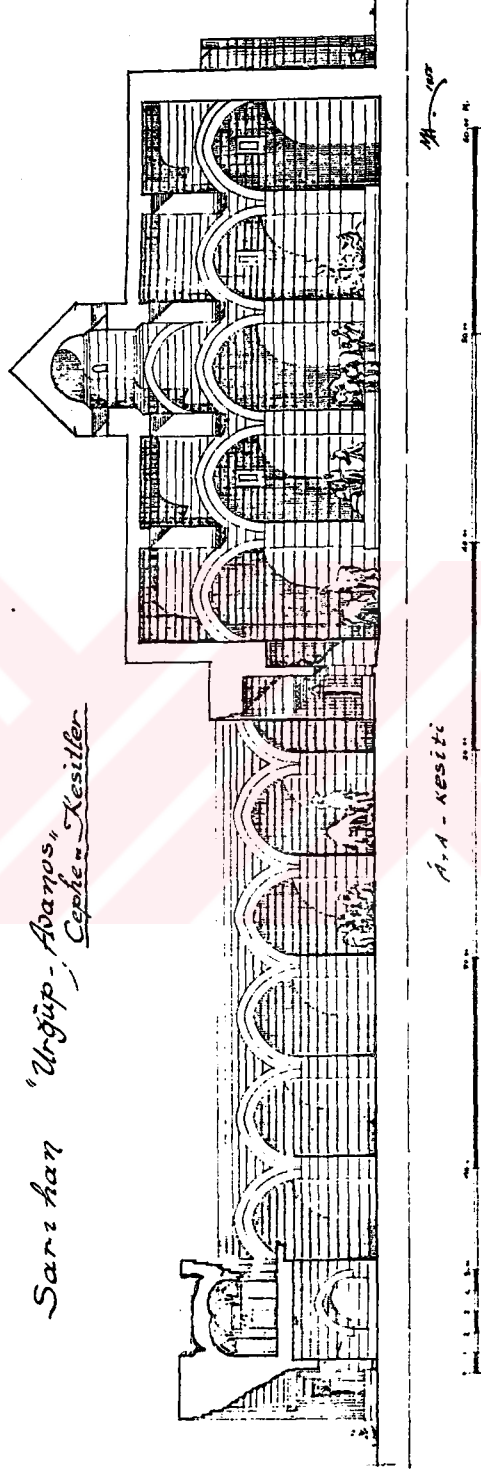
Çizim 80-Ürgüp Şehir (Belediye) Hamamı Planı.

Sarıhan Ürgüp-Avanos, PLANI

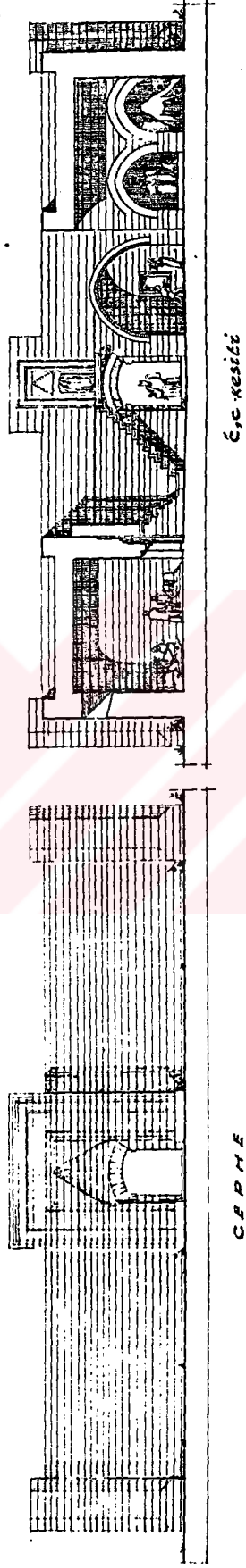

Çizim No 81 - Ürgüp Sarı Han Planı (M. Akok'tan)

Sarıhan "Ürgüp - Adanos" Cephe Kesitleri

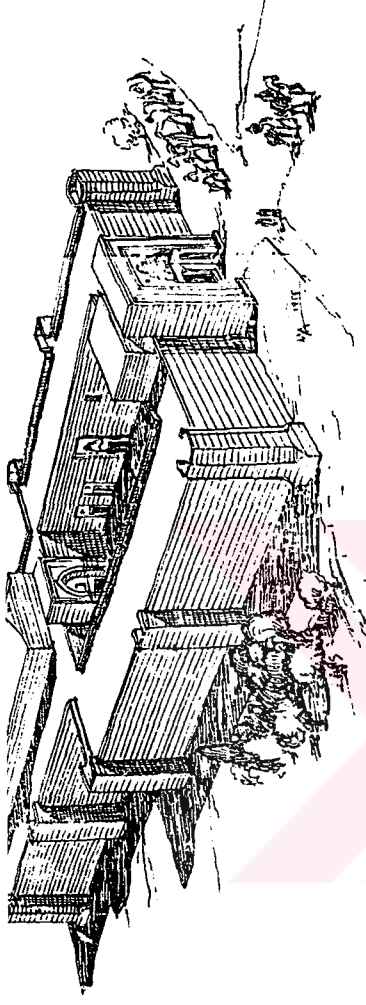

Çizim No 82- Ürgüp Sarıhan Kesiti (M. Akok'tan)

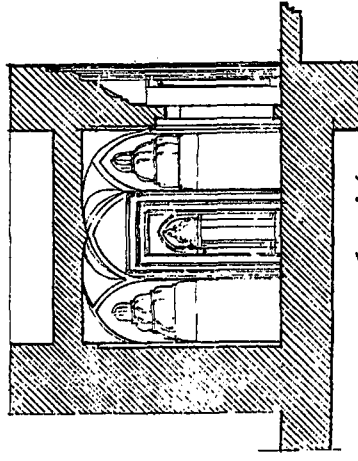

Çizim No 83- Ürgüp San Han Çeşmesi Görünüşü (M. Akok'tan)

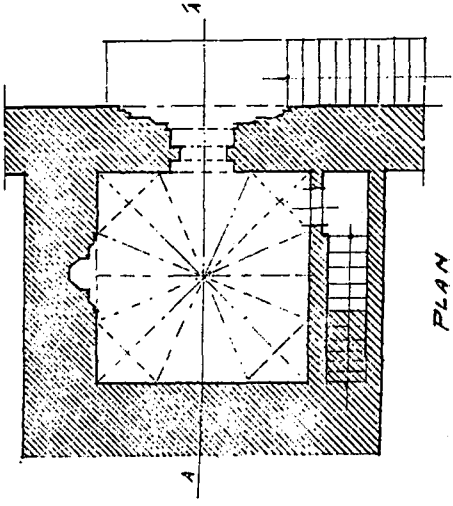

Mescit kısmı

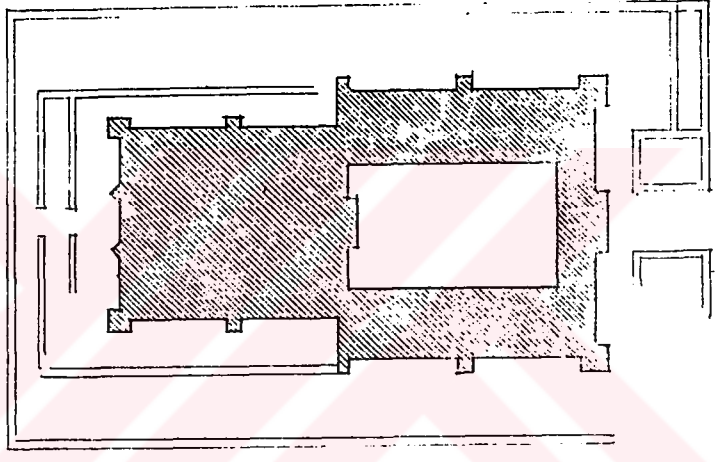

A-B KESİTİ
4m 50cm
5m

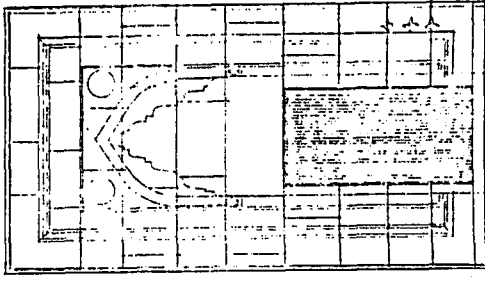
PLAN

Avan ve avlu kısmındaki yapı izleri

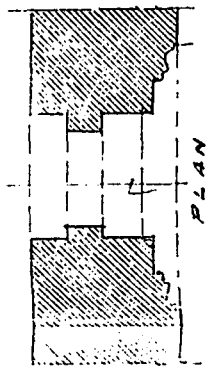

1:100
0 10m 20m 30m 40m 50m

Çita Kapıları :

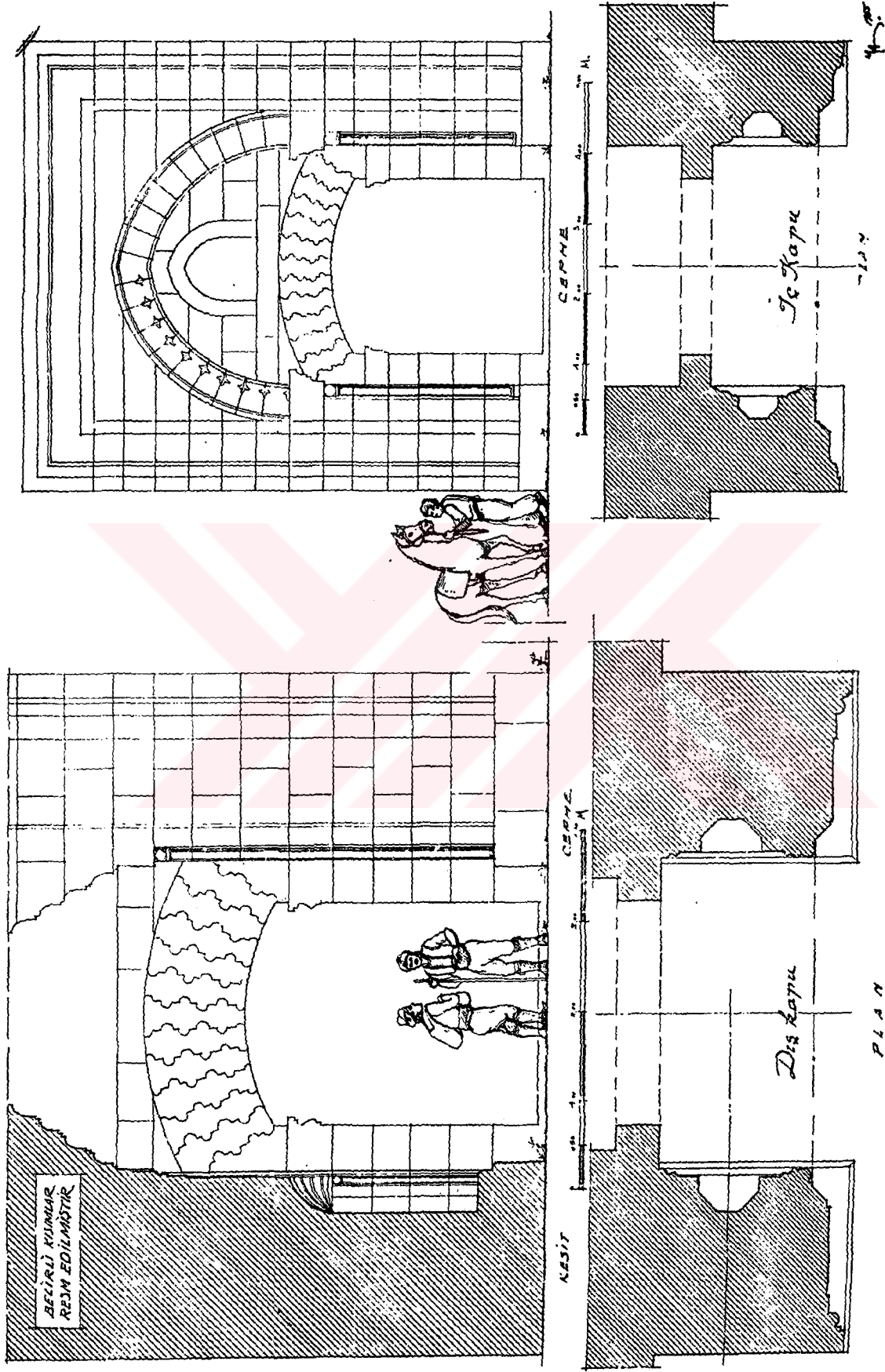

CEPHE

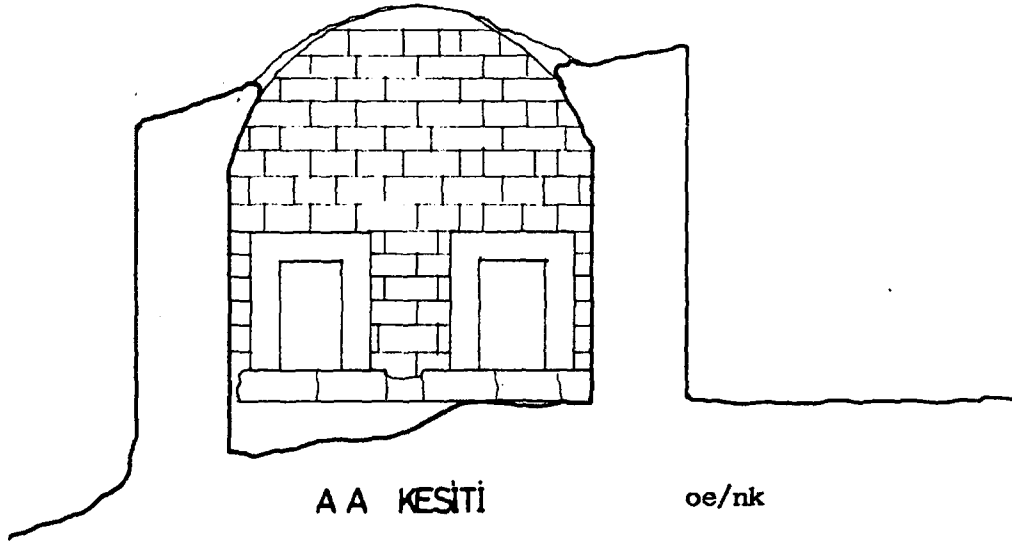
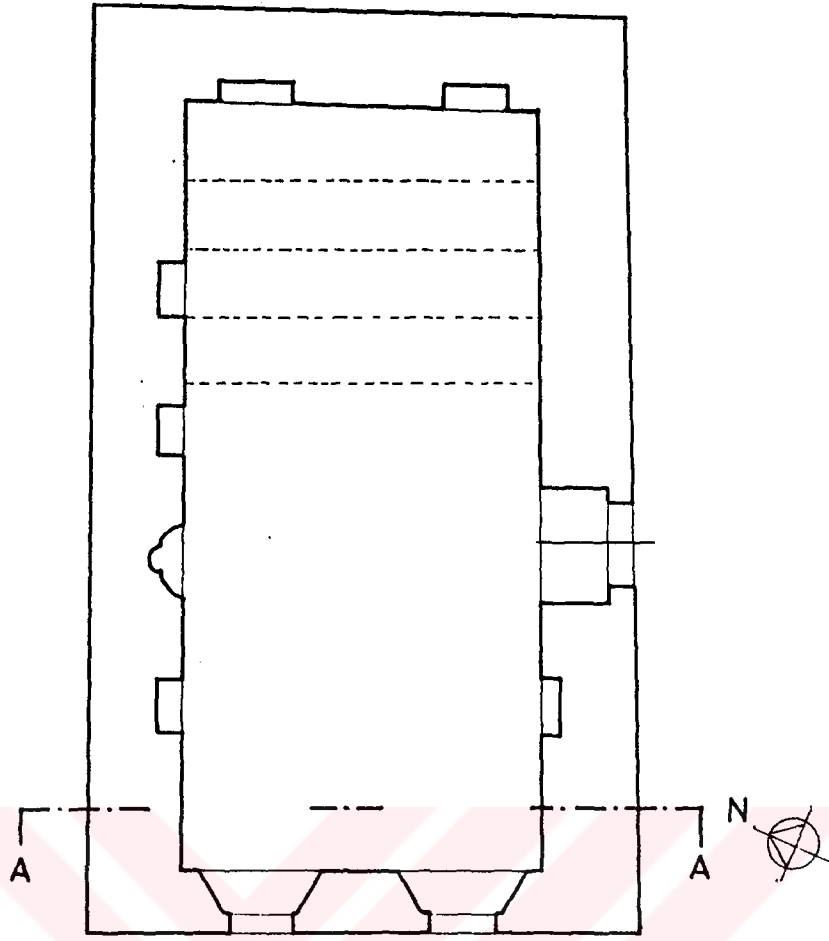

PLAN

Çizim No 84- Ürgüp Sarı Han Mescid katı ve Perspektif Görünüşü (M. Akok'tan)

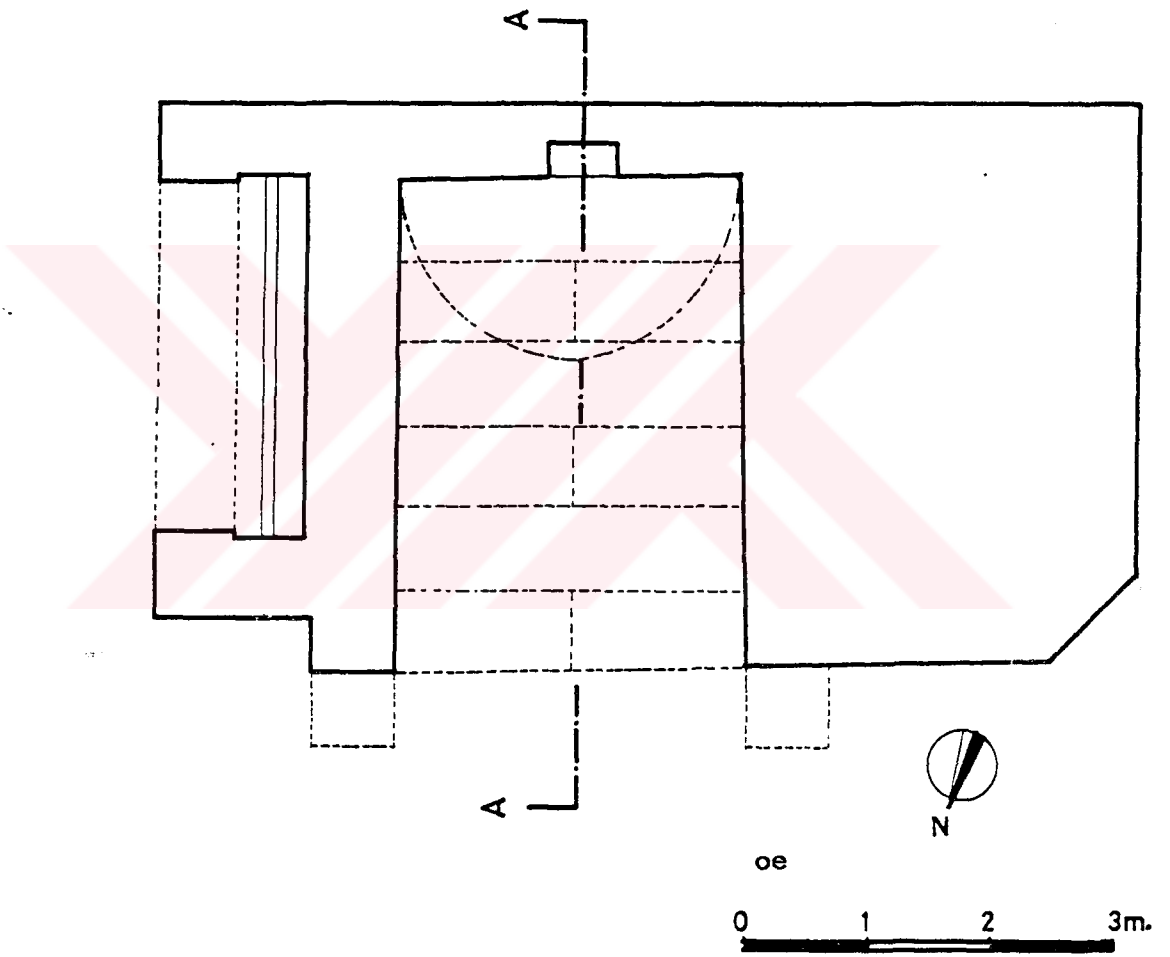

Çizim No 85- Ürgüp Sarı Han Portal Görünüşü (M. Akok'tan)

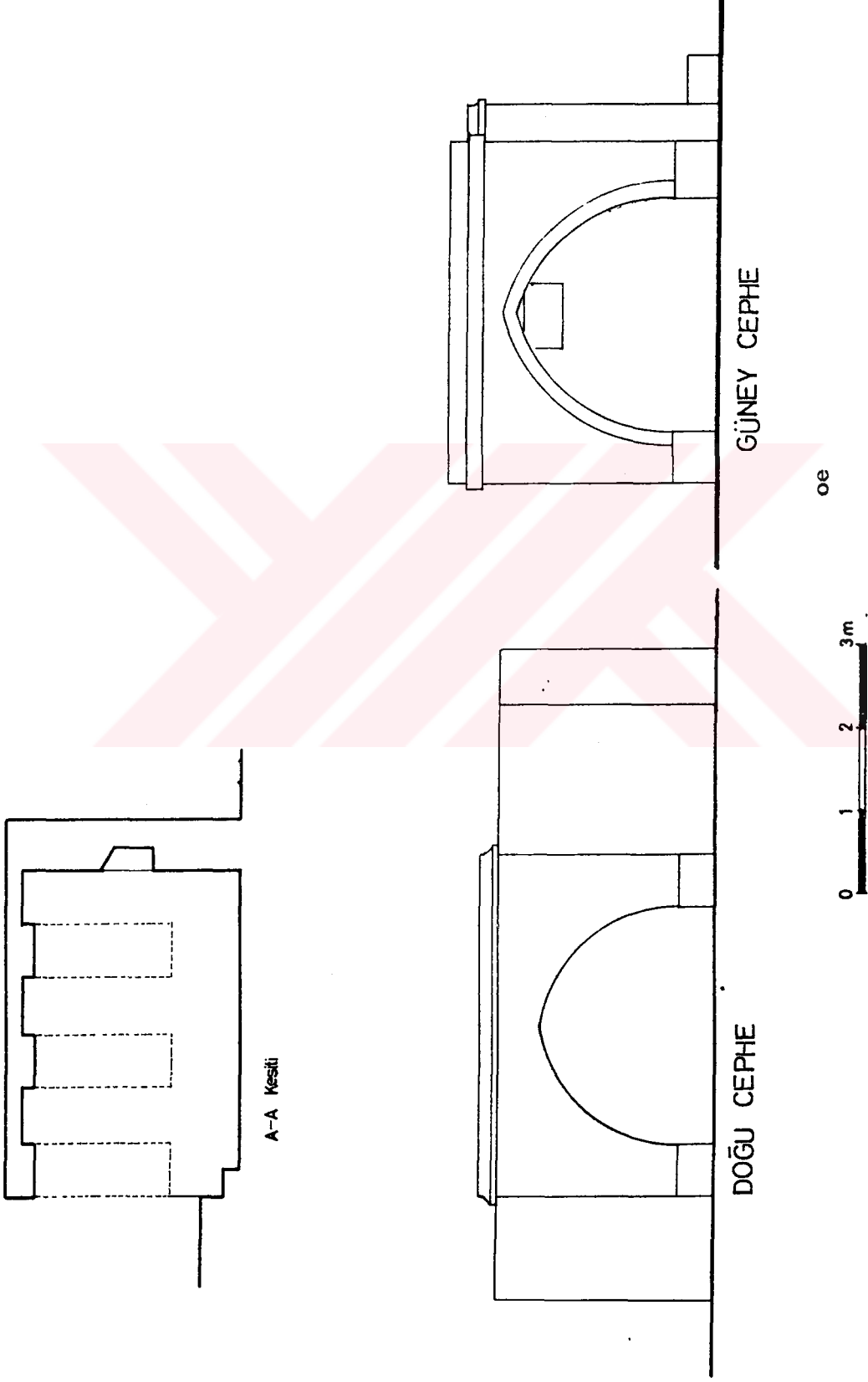

0 1 2 3m.

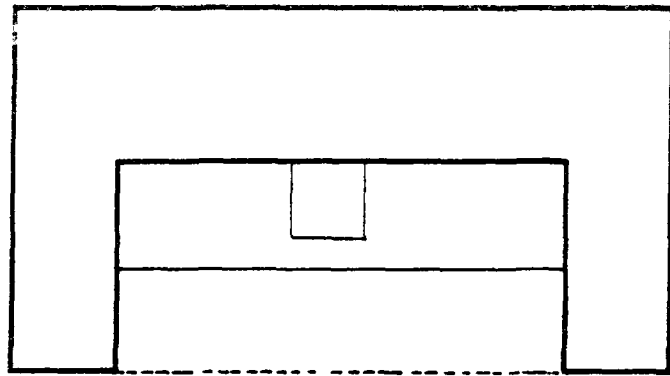
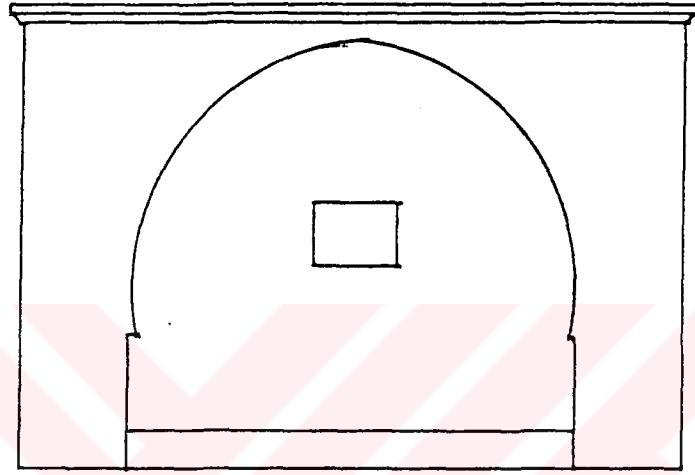
Çizim 86-Karaca ören köyü konak yeri planı ve kesiti.

Çizim 87—Yunak Çeşmesi Planı..

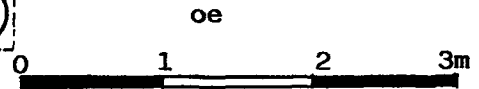
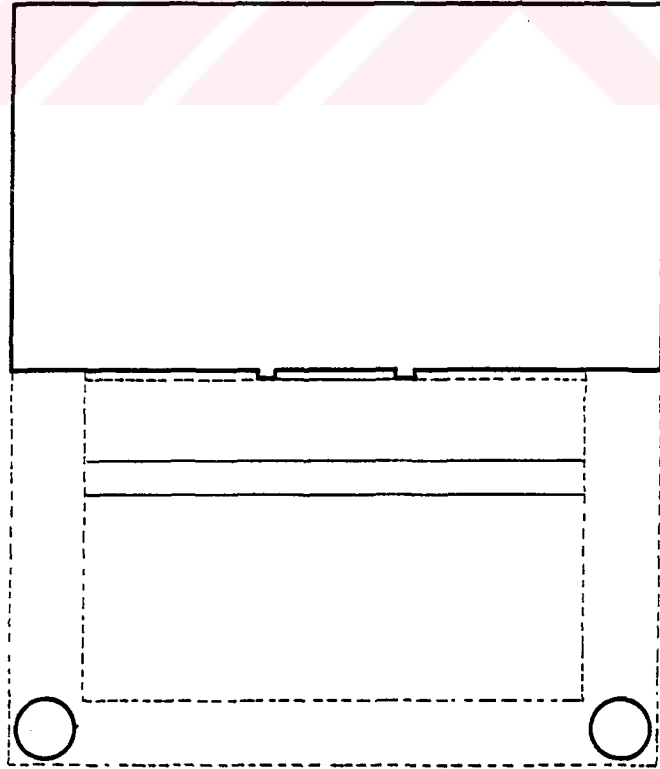
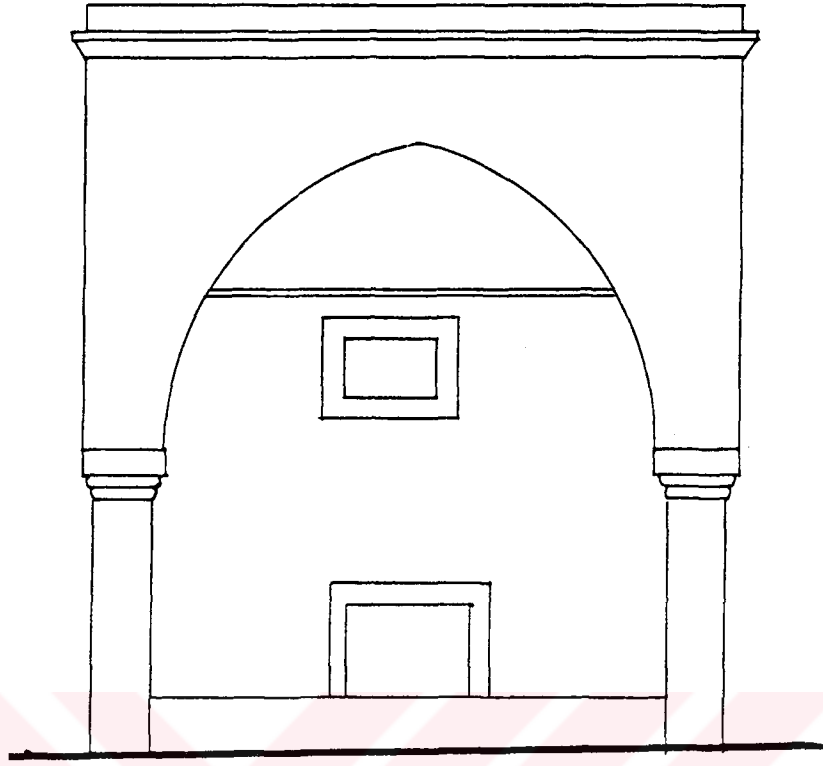

Çizim 88-Yunak Çeşmesi kesit ve görünüşler.

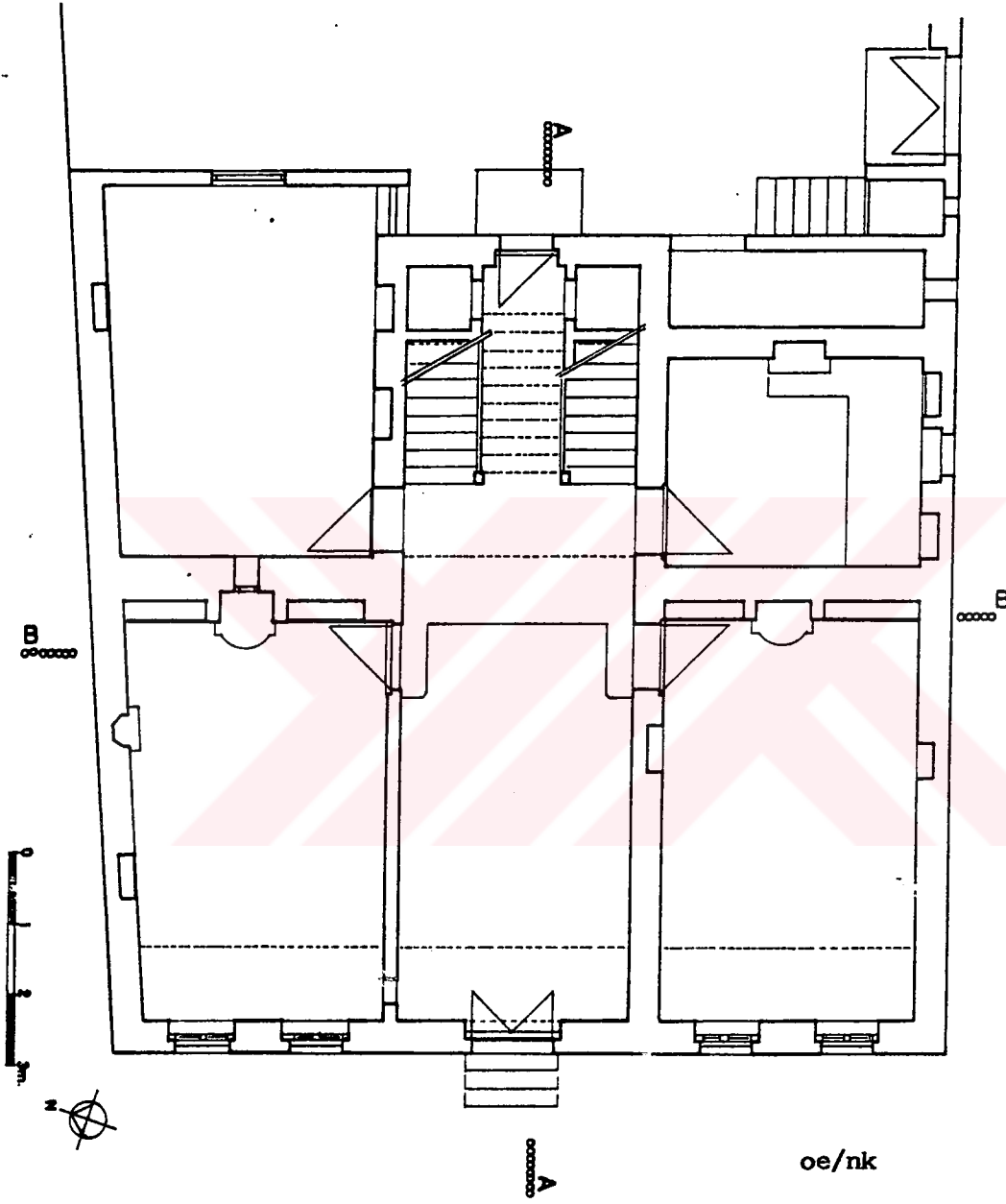

Çizim 89-İltaş Köyü Çeşmesi planı.

0 . 1 2 3m.

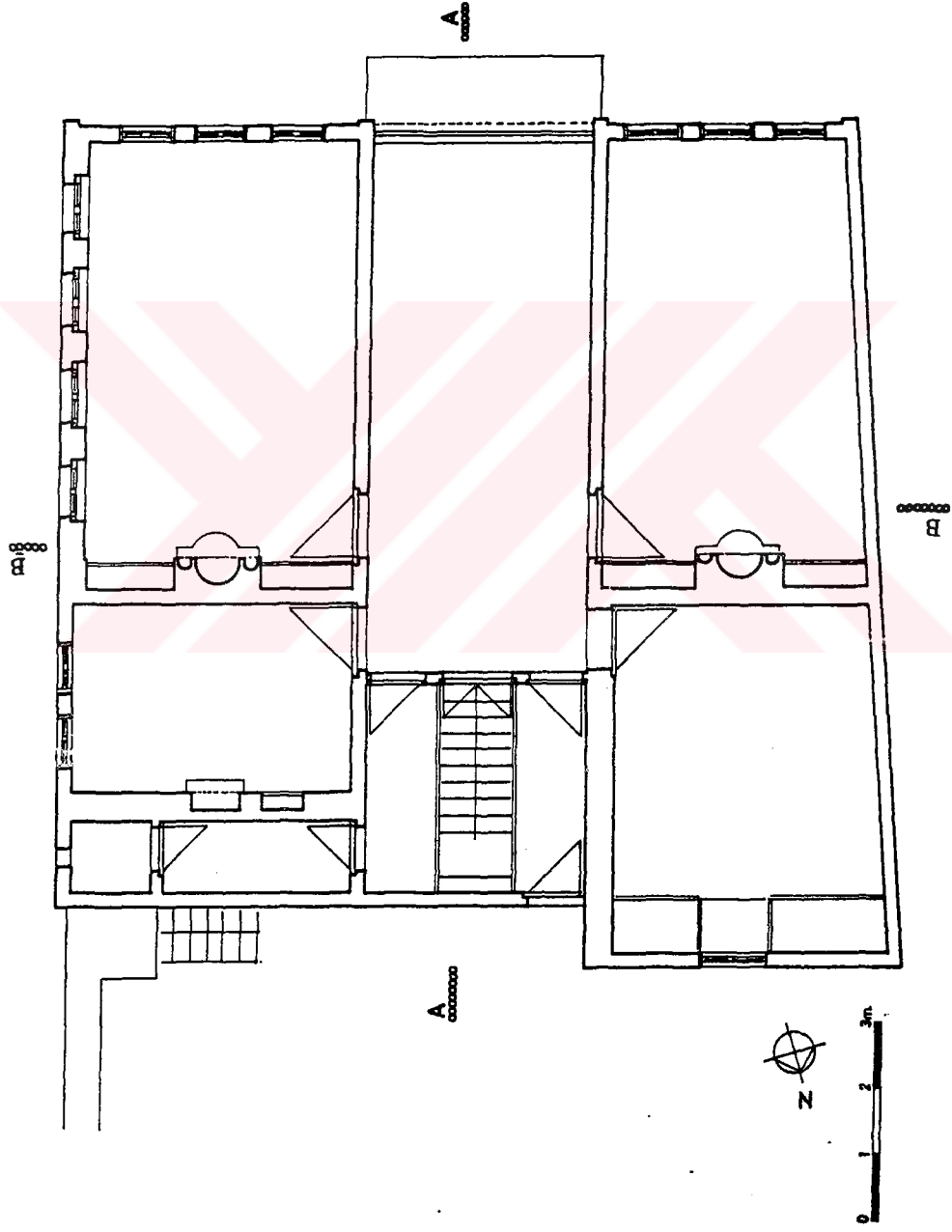

Çizim 90-Sutunlu Çeşme Planı.ve görünüşü.

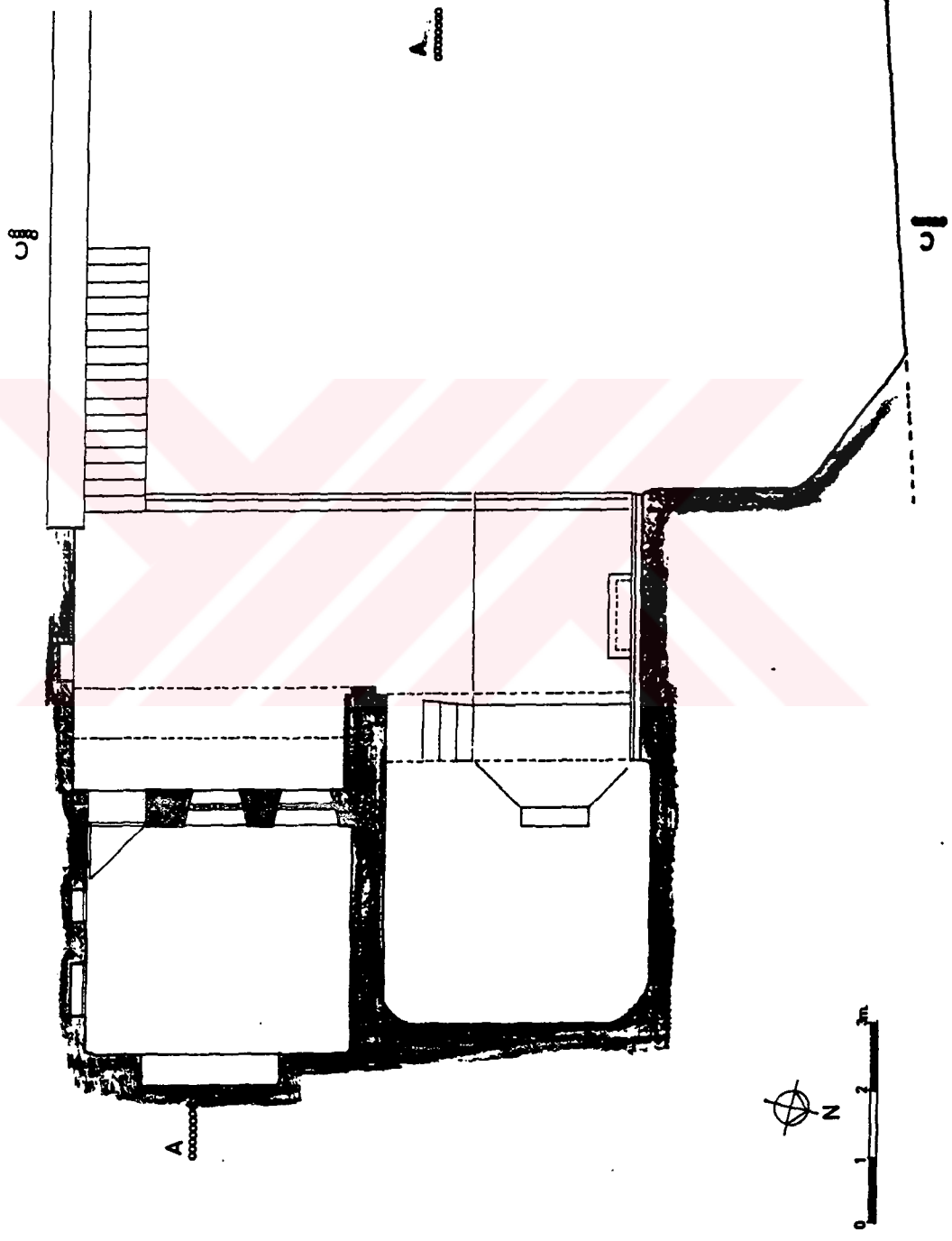
Çizim 91-Kutsi Alyamaç Evi zemin kat planı.

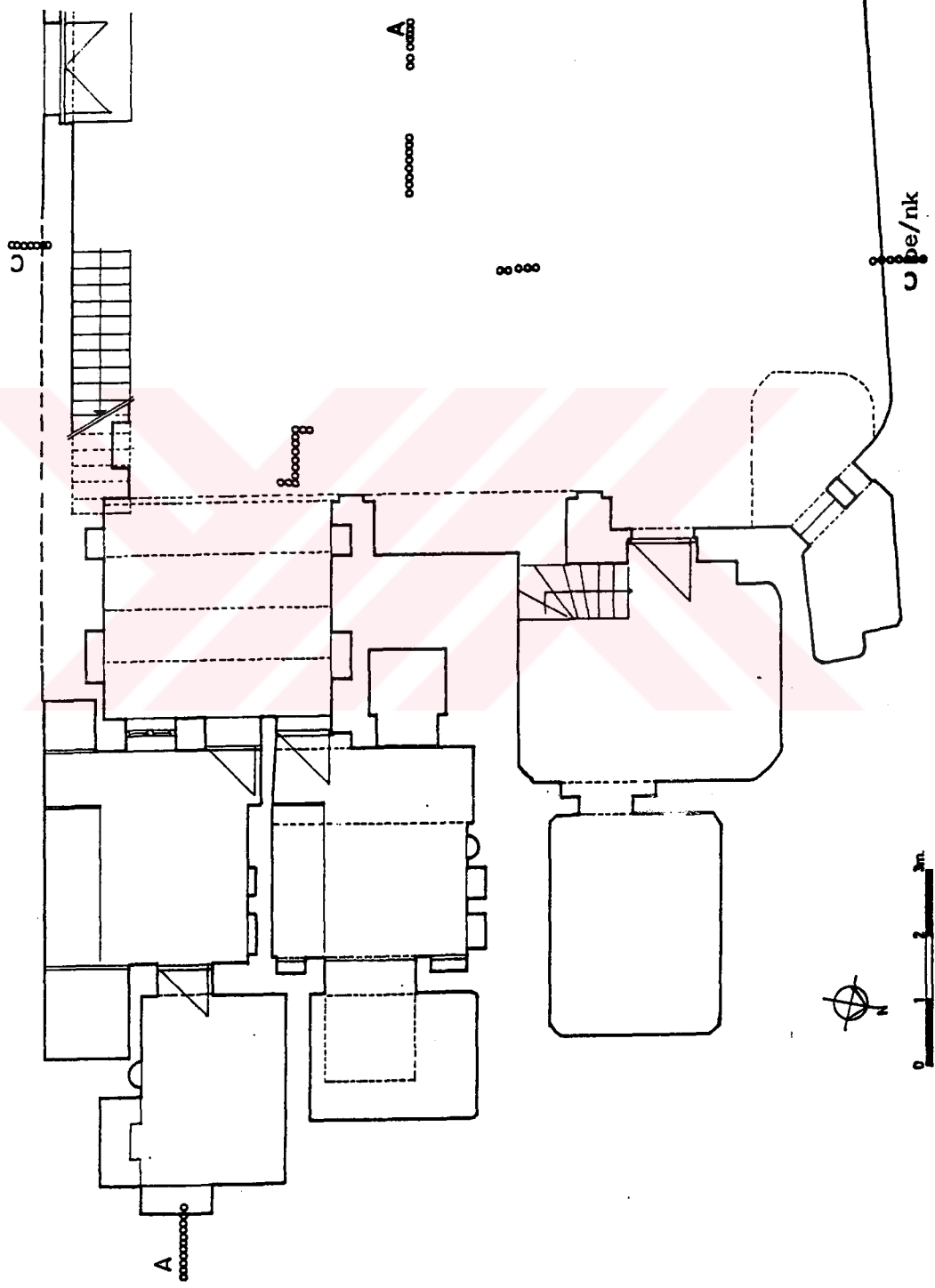
Güzim 92-Kutsi Alyamaç Evi Üst Kat Planı.

oe/nk

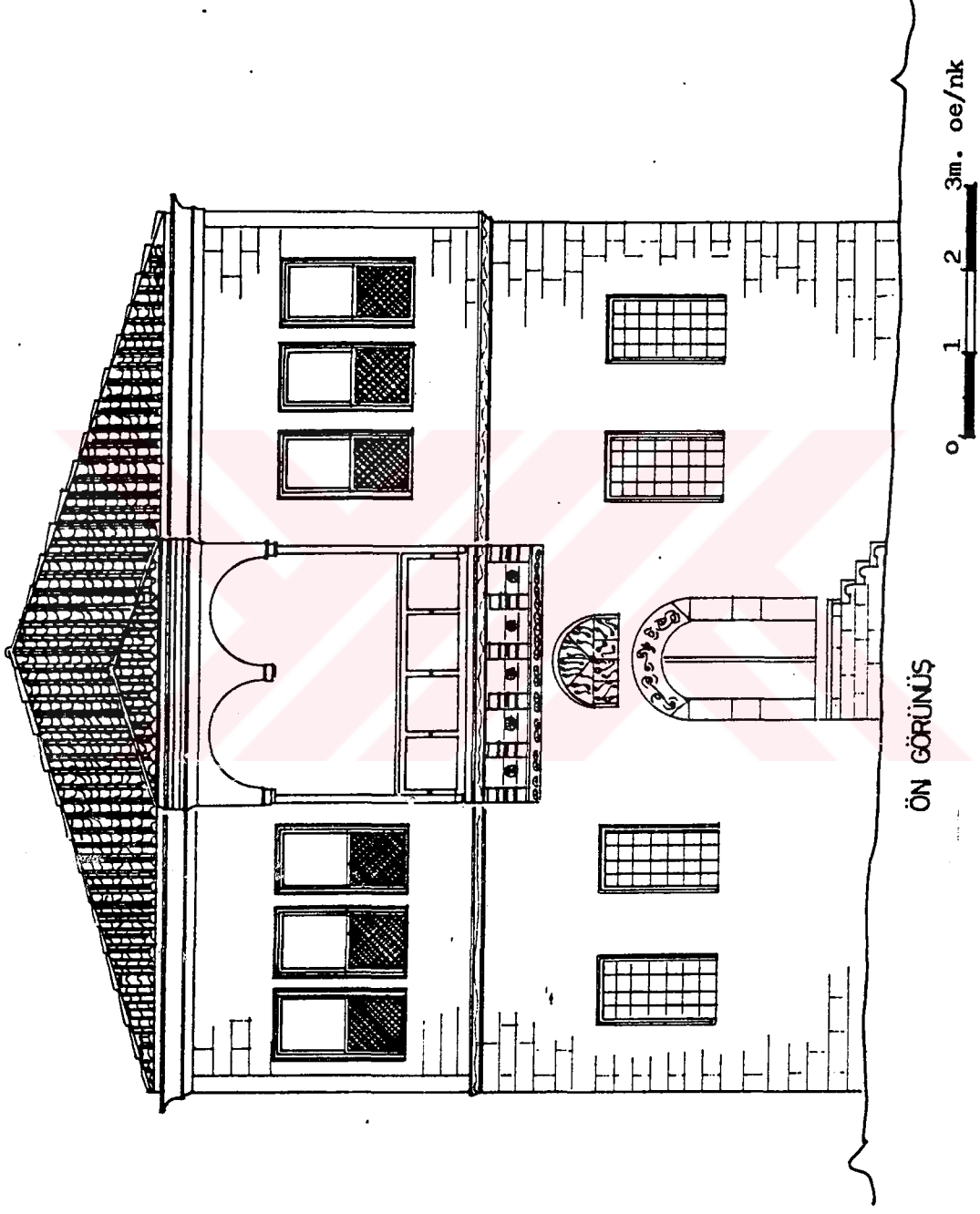

Çizim 93-Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi Alt Kat Planı.

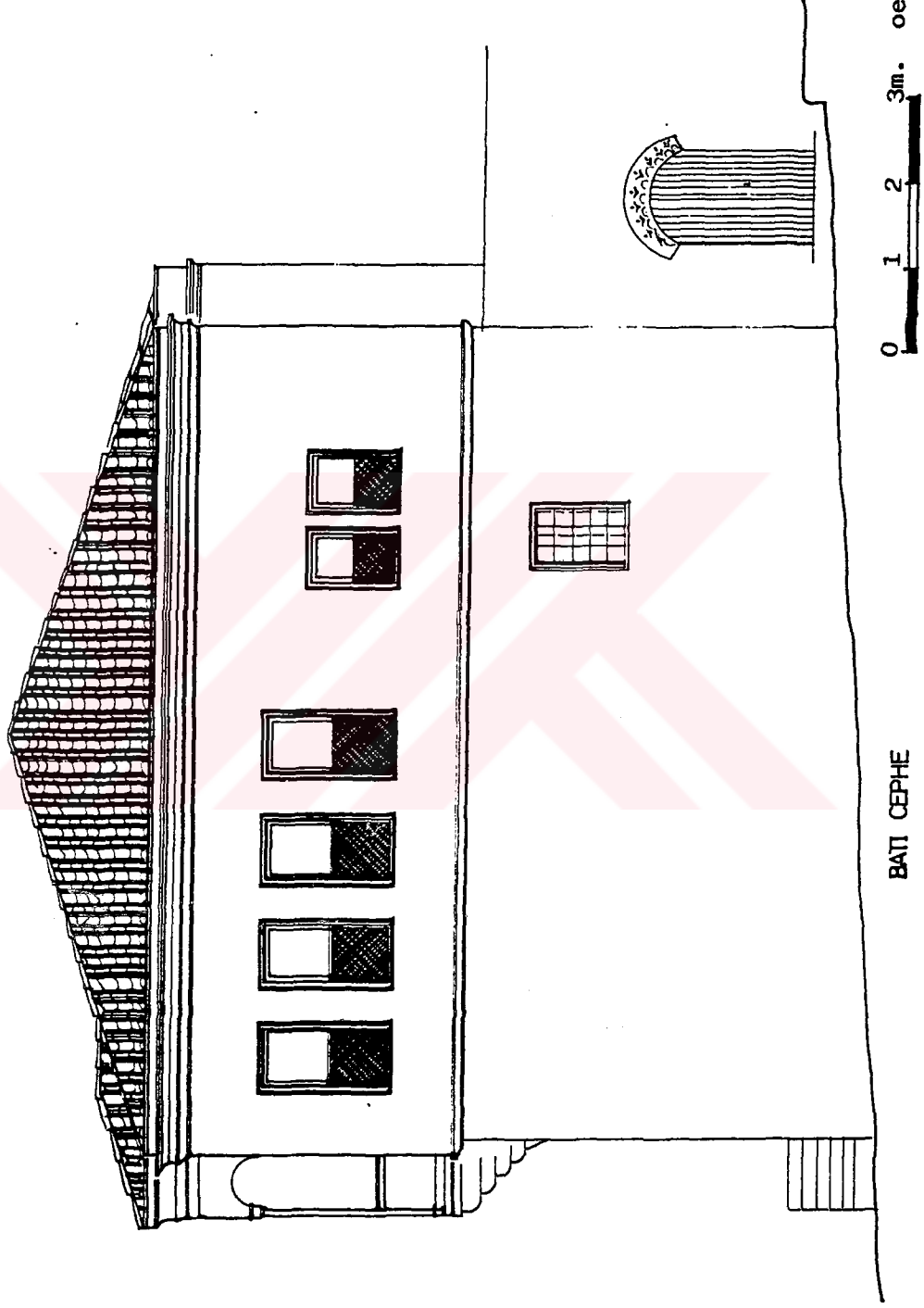
oe/nk

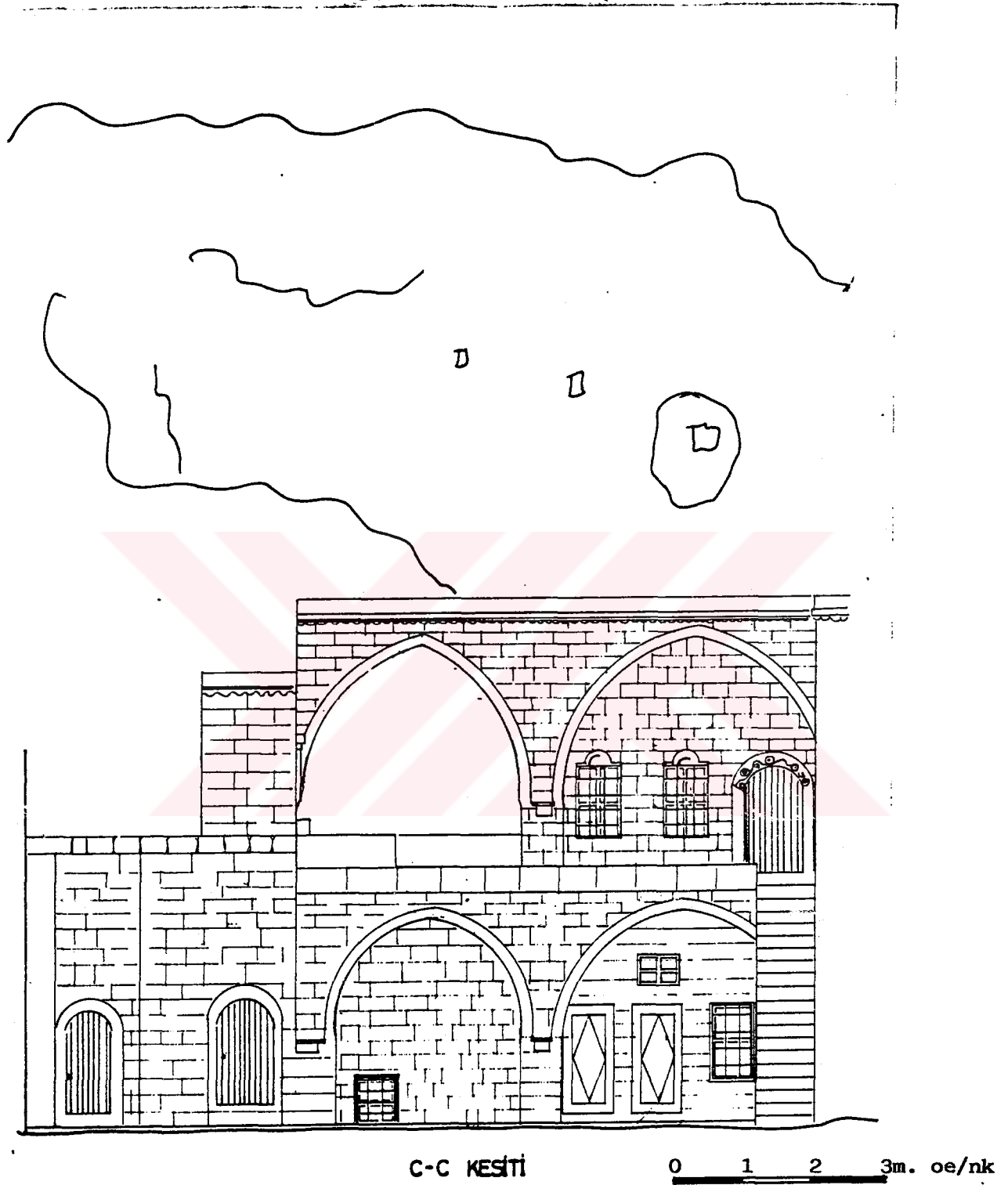
Gizim 94-Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi Üst Kat Planı.

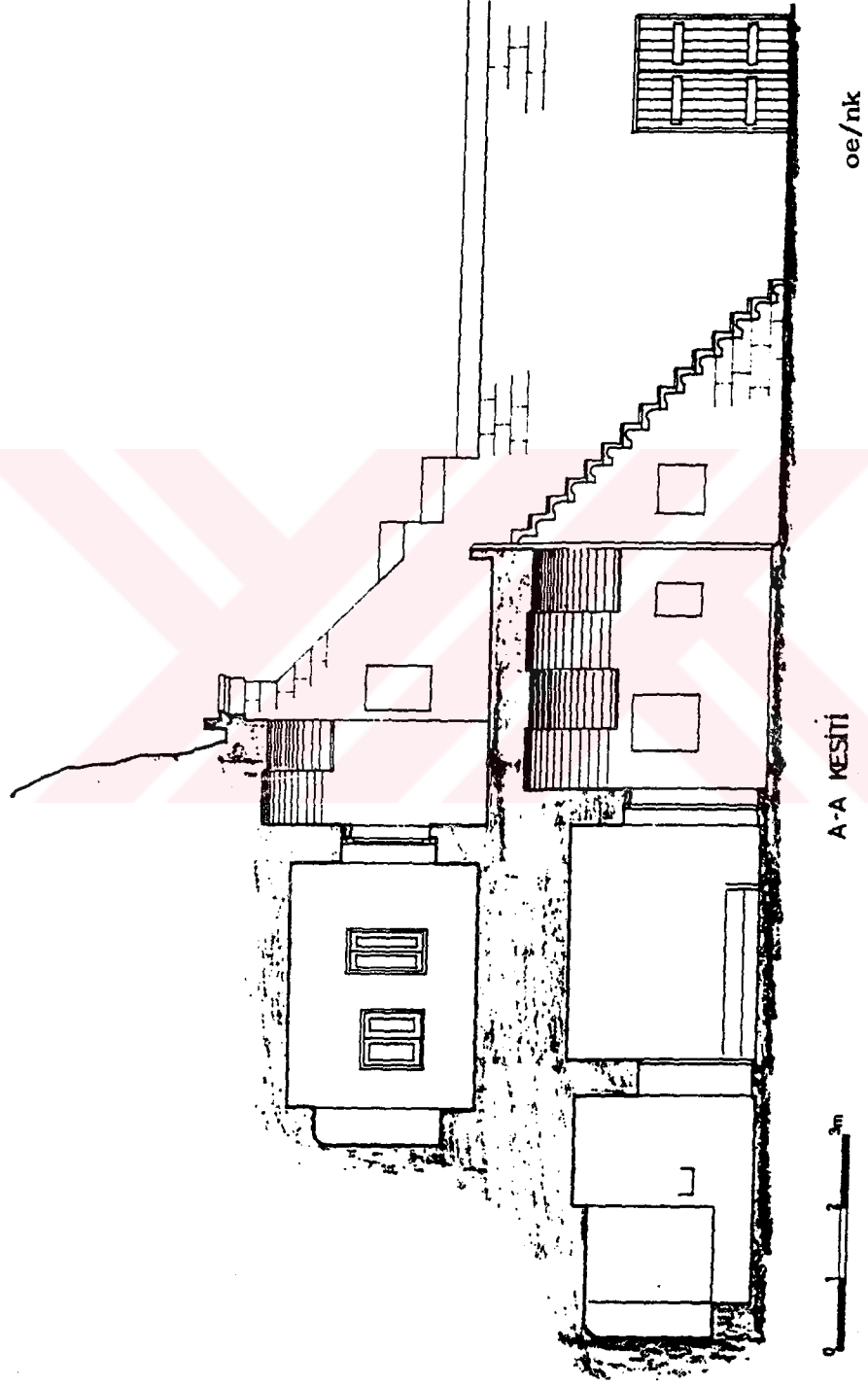
Çizim 95-Kutsi Alyamaç Evi Cephe Görünüşü.

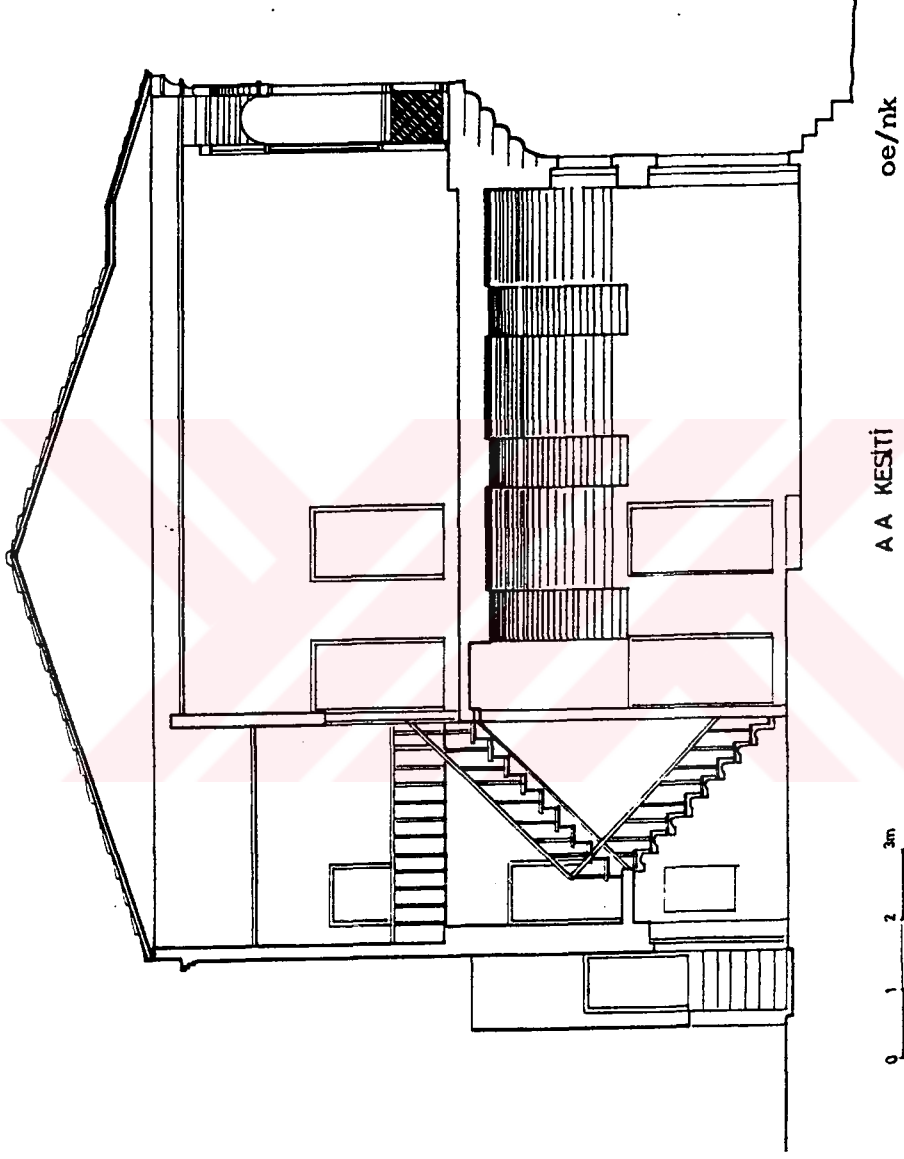
Çizim 96-Kutsi Alyamaç Evi Batı Cephe Görünüşü.

Çizim 97-Kutsi Alyamaç Evi Tandır Evi Cephe Görünüşü.

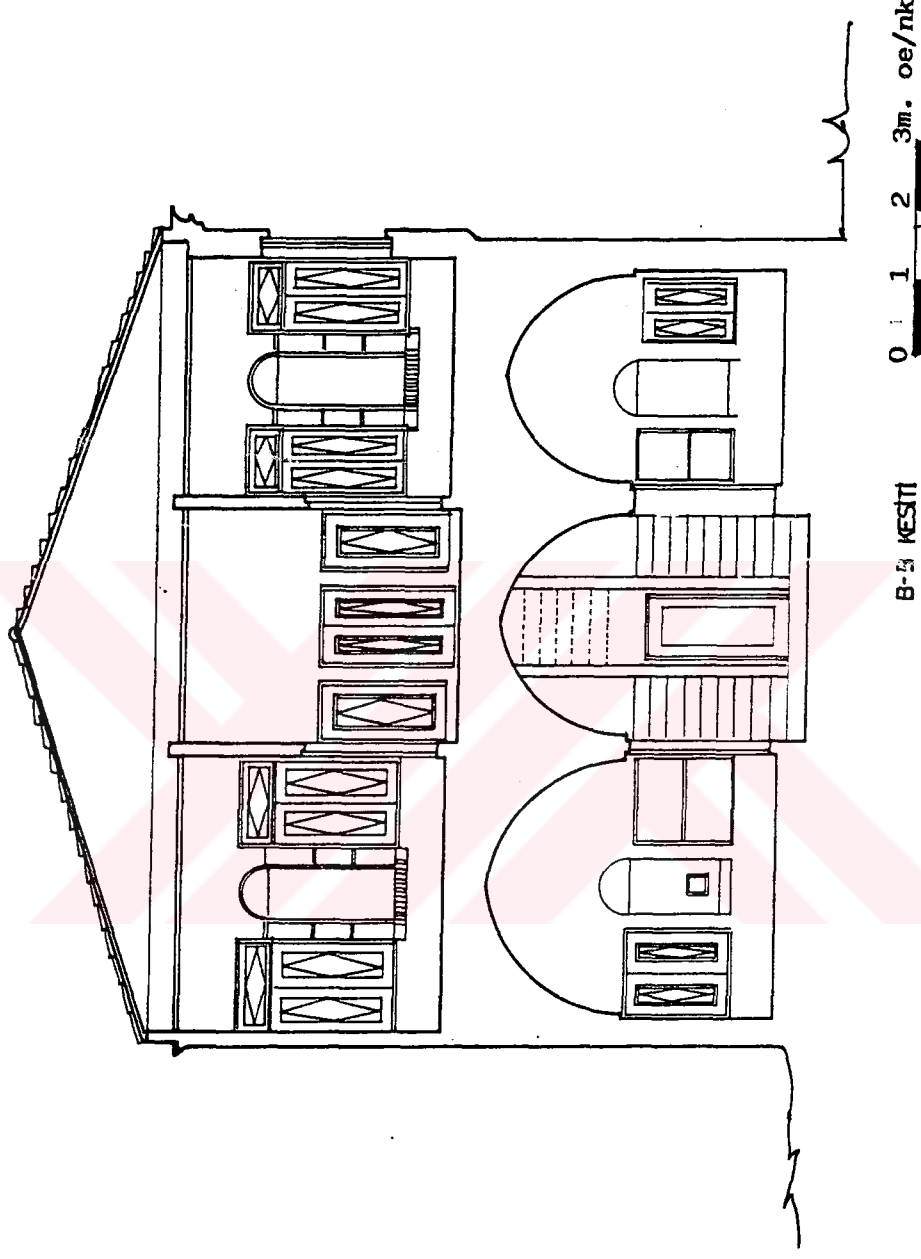

Çizim 98-Kutsi Alyamaç Evi Kesiti.

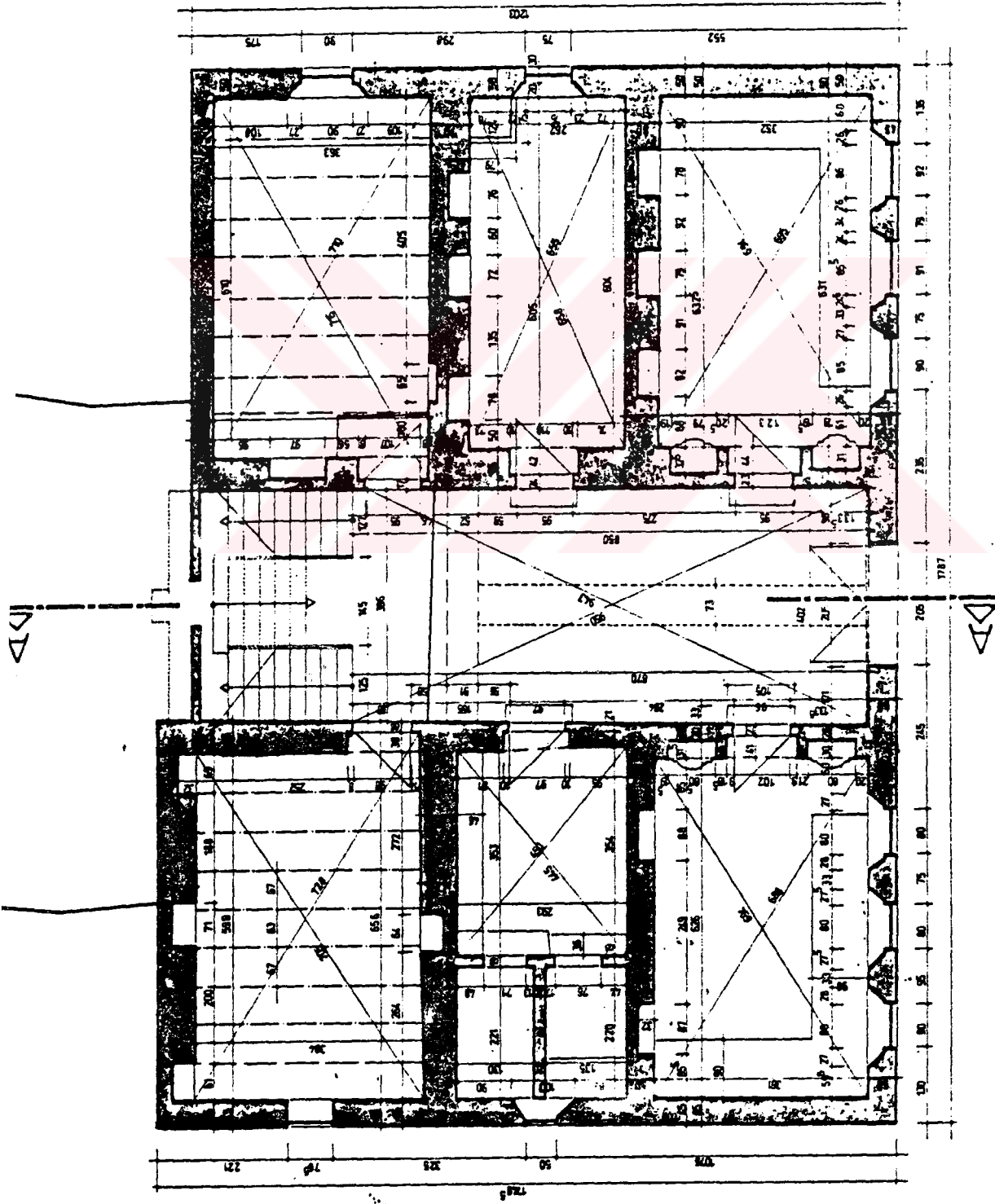
Çizim 99-Kutsi Alyamaç Evi Kesiti

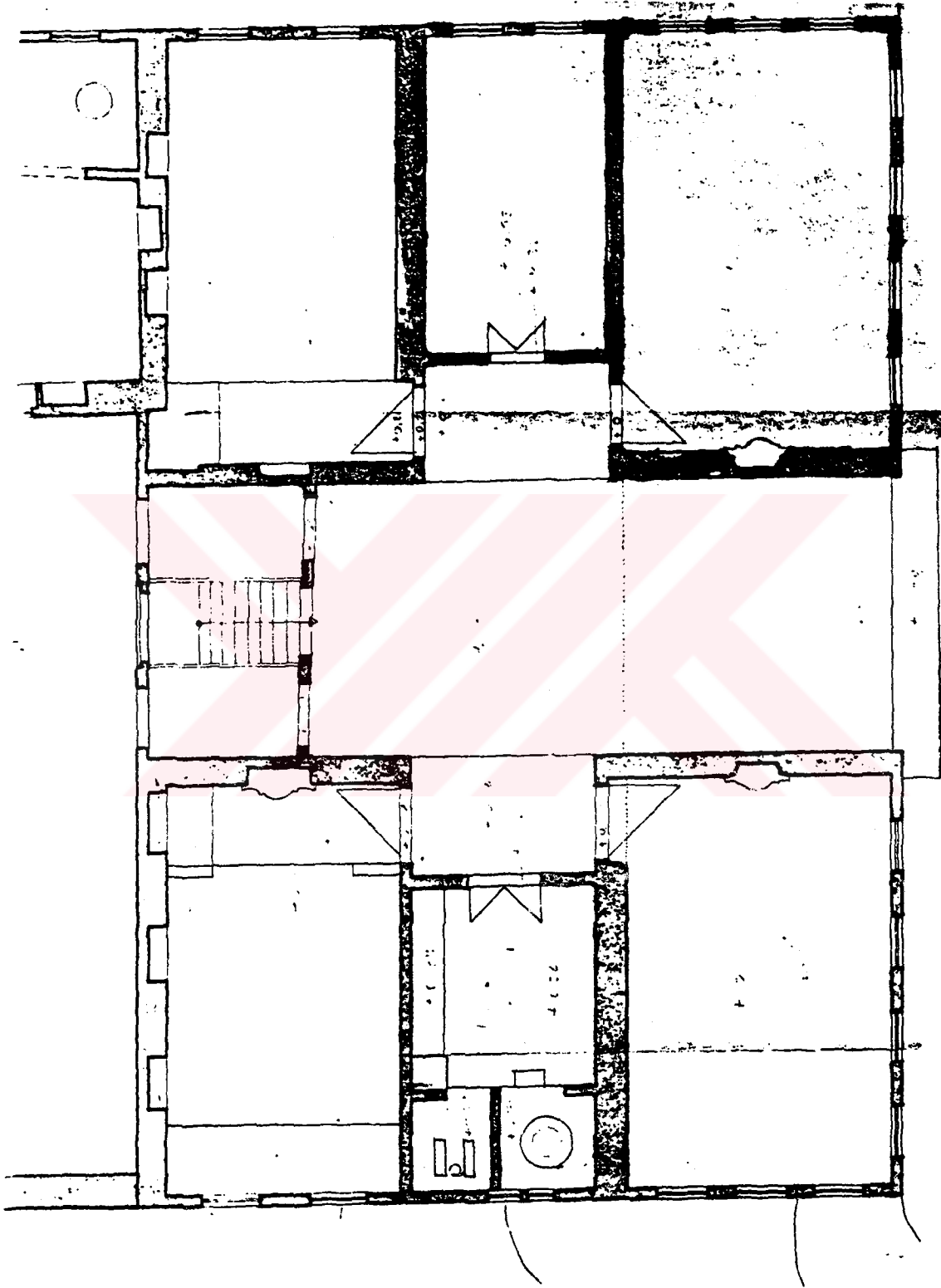
B-5 KESİTİ

Çizim 100-Kutsi Alyamaç Evi Kesiti.

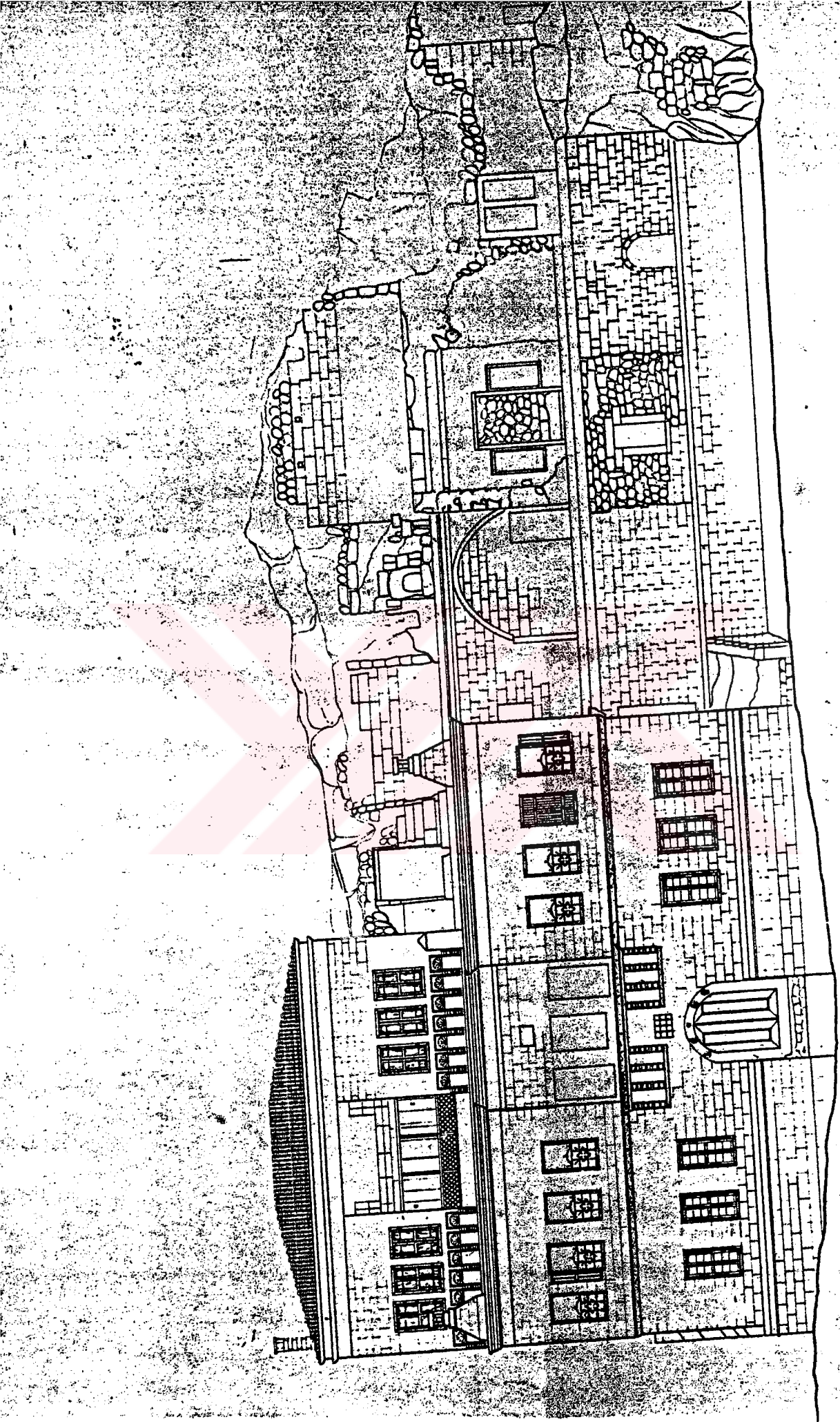

ÖN BİNA ZEMİN KAT PLANI 1:50

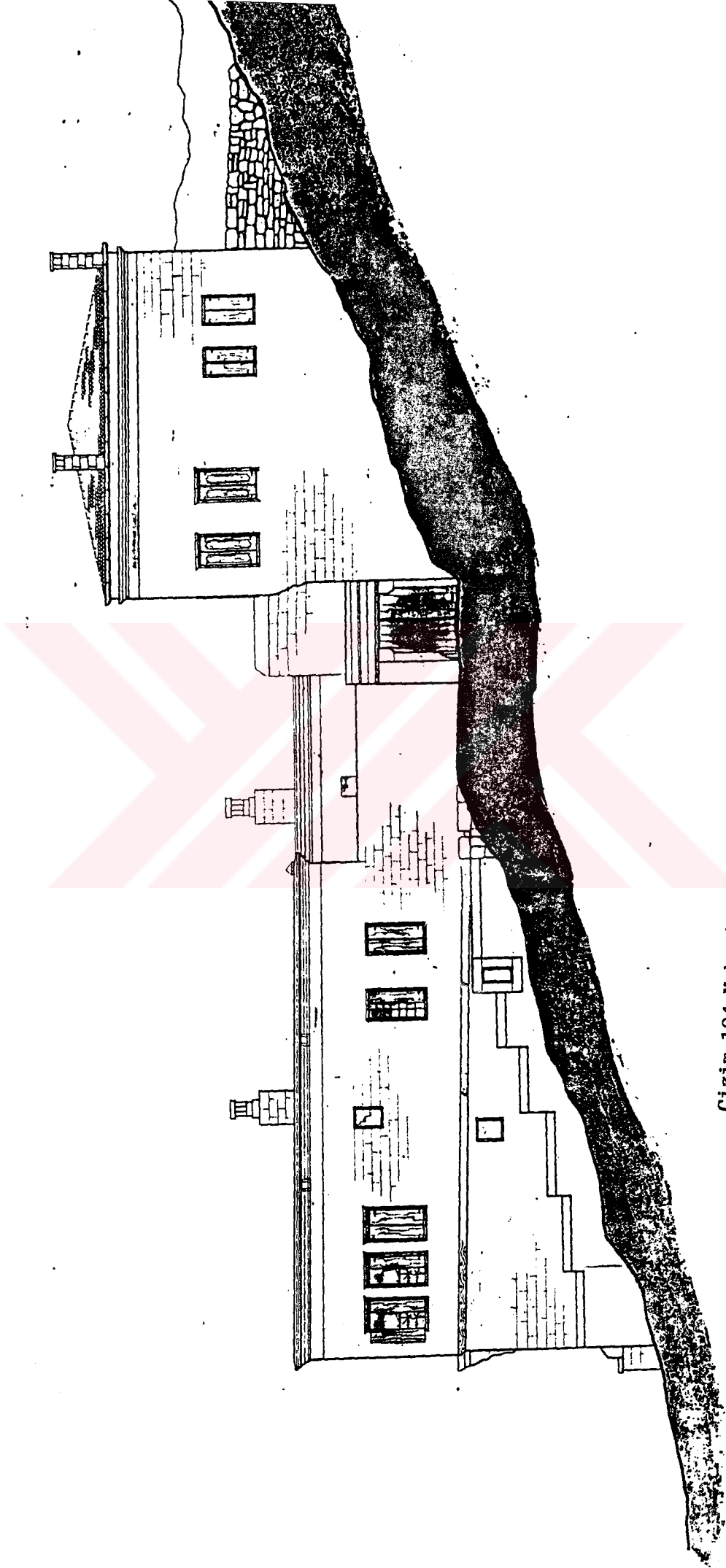
Çizim 101-Mehmet Toybıyık Evi 1.Ev zemin kat planı.(P.Hoşer'den)

Çizim 102-Ürgüp Mehmet toybıyık Evi 1. Ev Üst Kat Planı.(P.Hoşer'den)

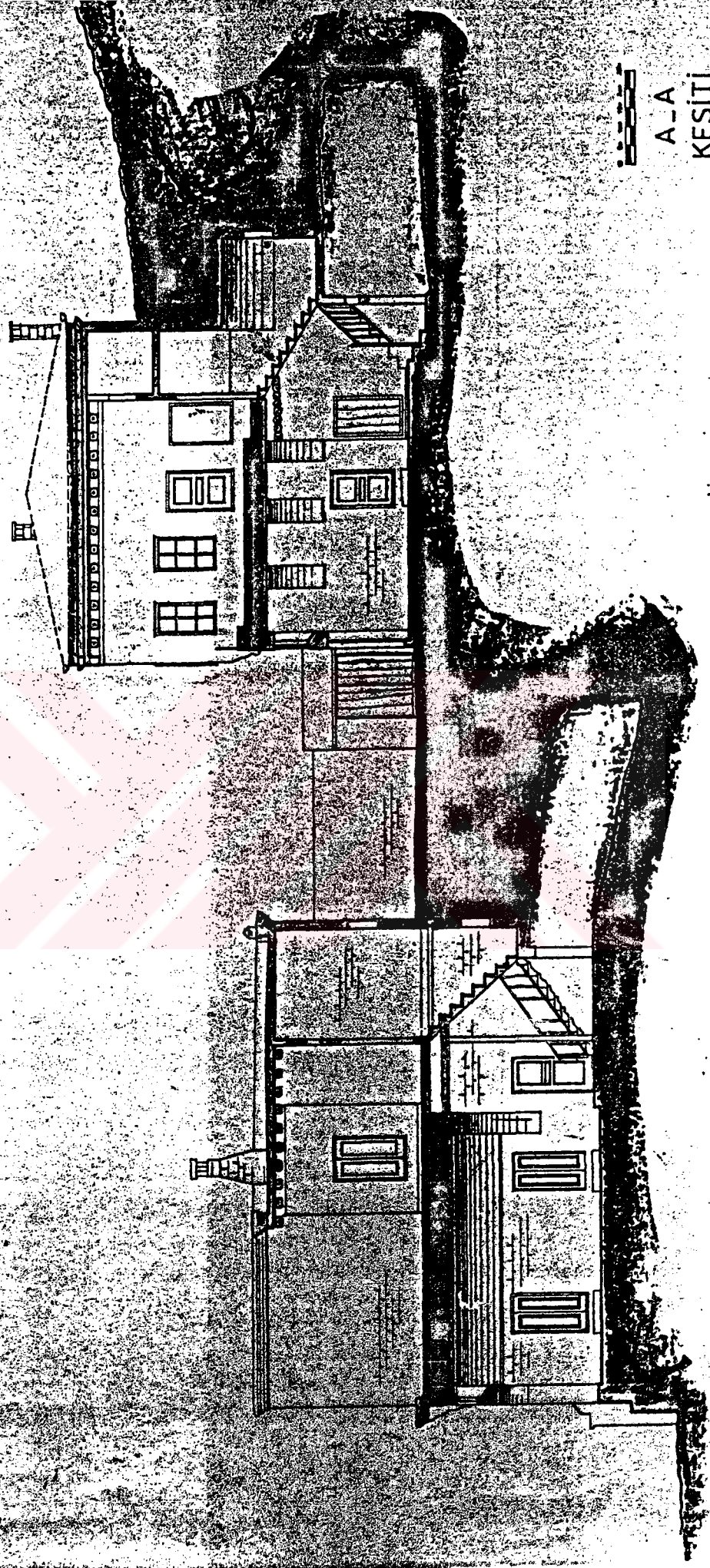

Çizim 103-Mehmet Toybıyık Evi 1.Ev Ön Cephe Görünüşü(P.Hoşer'den)

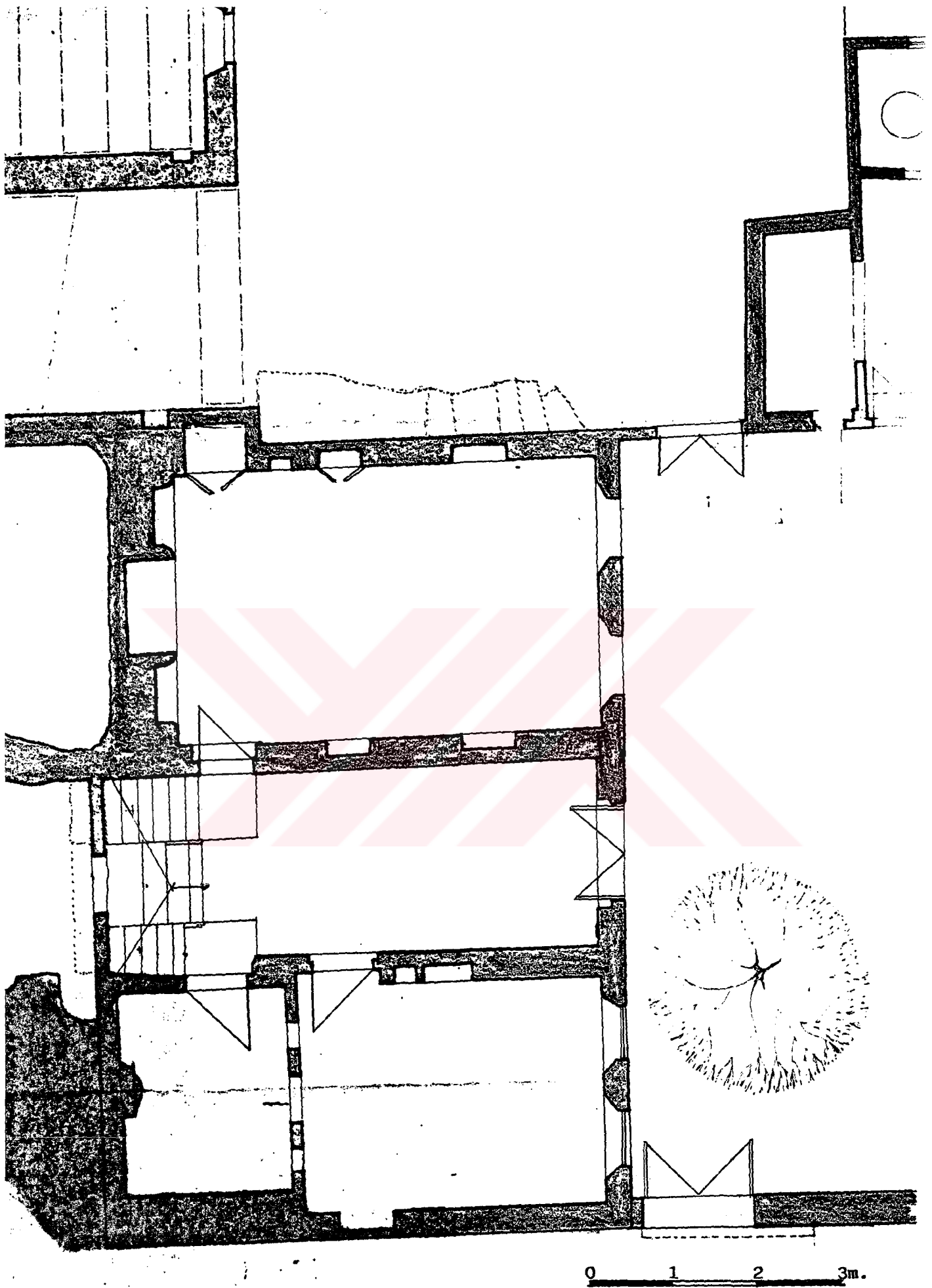

Çizim 104-Mehmet Toybıyık Evi 1.ev ve 2.ev (Haremlik) güney Cephesi. (P.Hoşer'den)

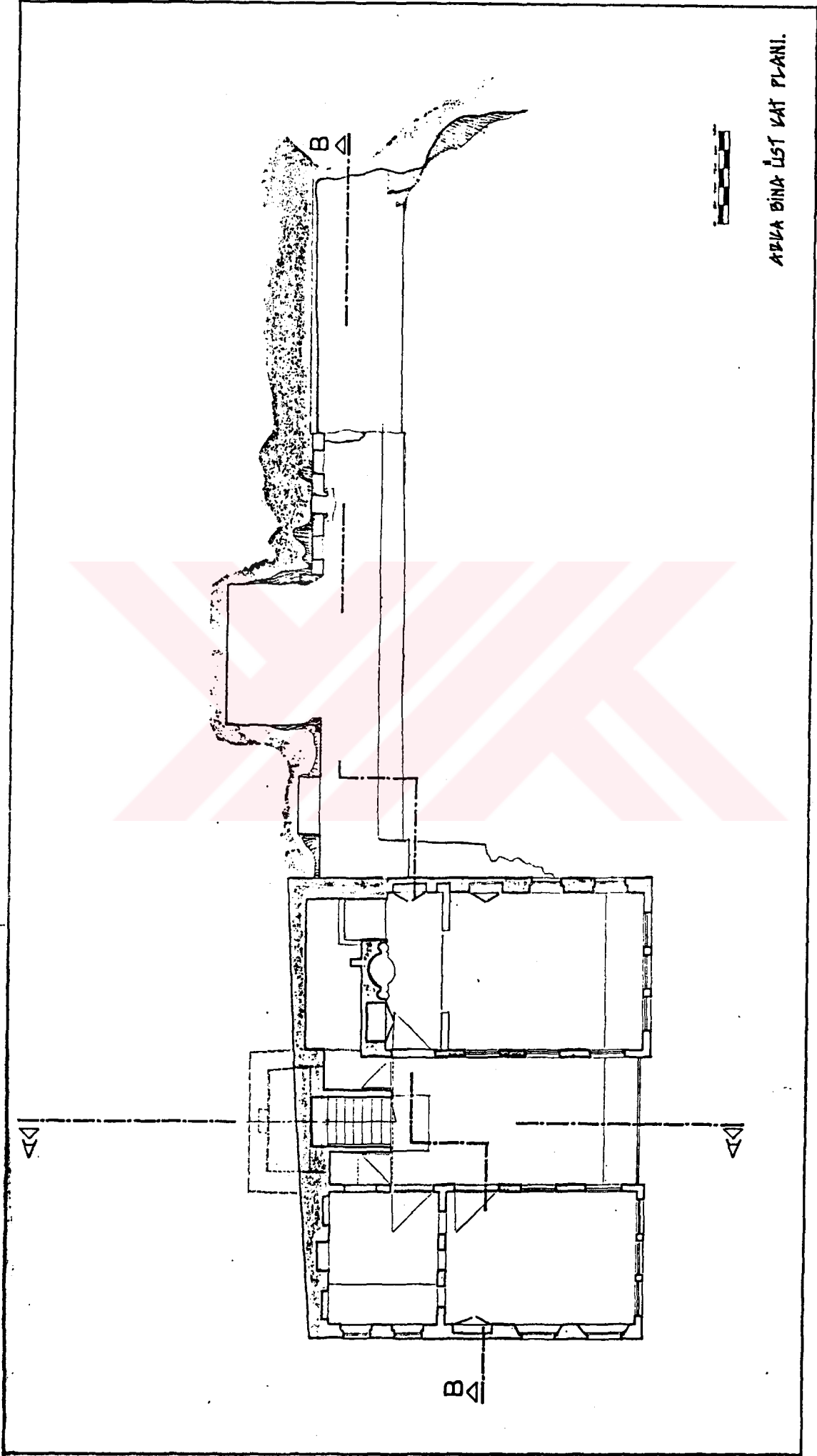

Gizim 105-Mehmet Toybılyk Evi 1.Ev ve 2Ev(Haremlik) Kesiti.

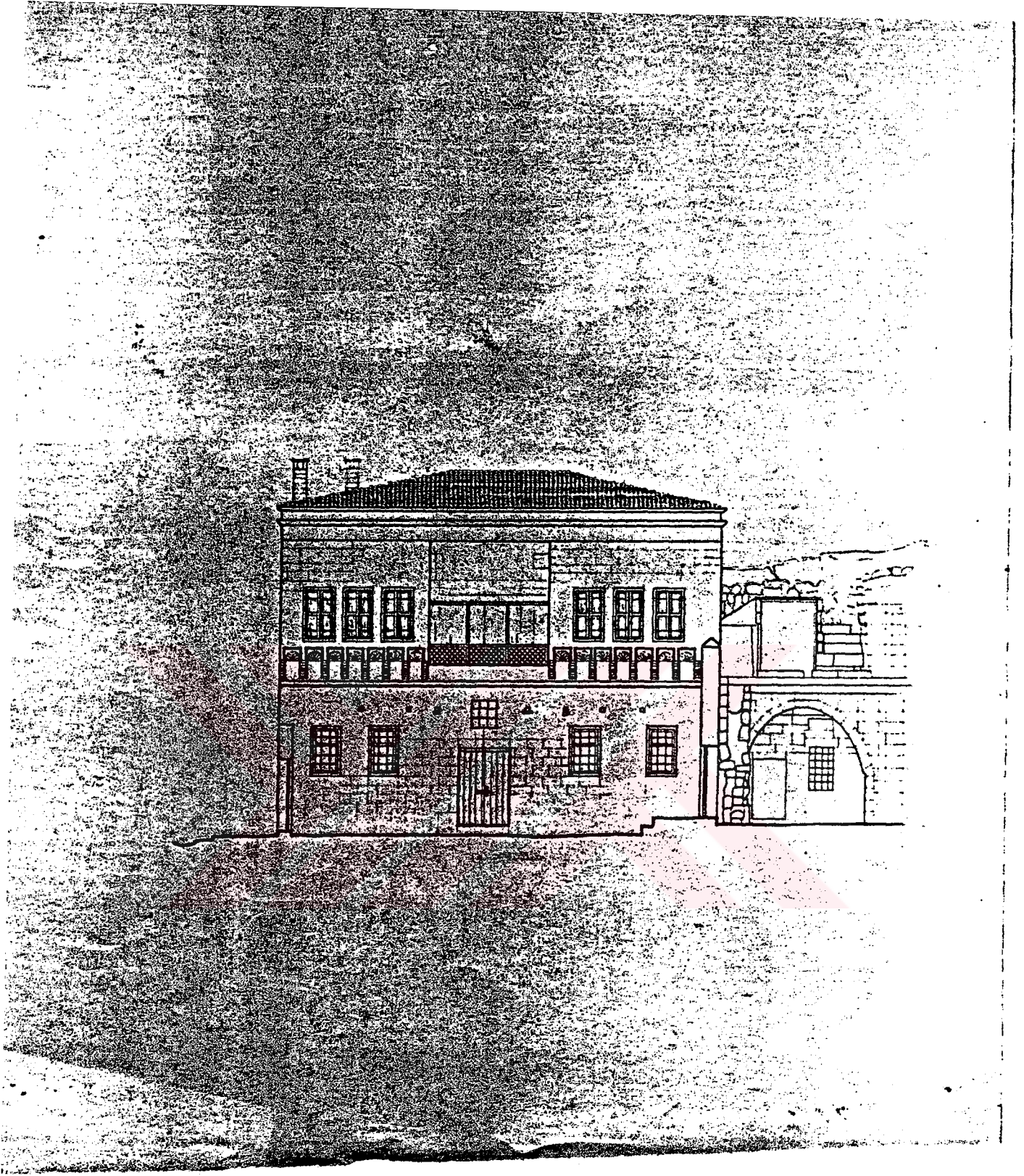
Çizim 106-Ürgüp Mehmet Toybıyık Evi 2.Ev Zemin kat Planı.(P.Hoşer'den)

ATILAN BİNA ÜST KAT PLANI.

Çizim 107-Menmet Toybuluk Evi 2 .ev (Haremlik) üst Kat Planı.(P.Hoşer'den)

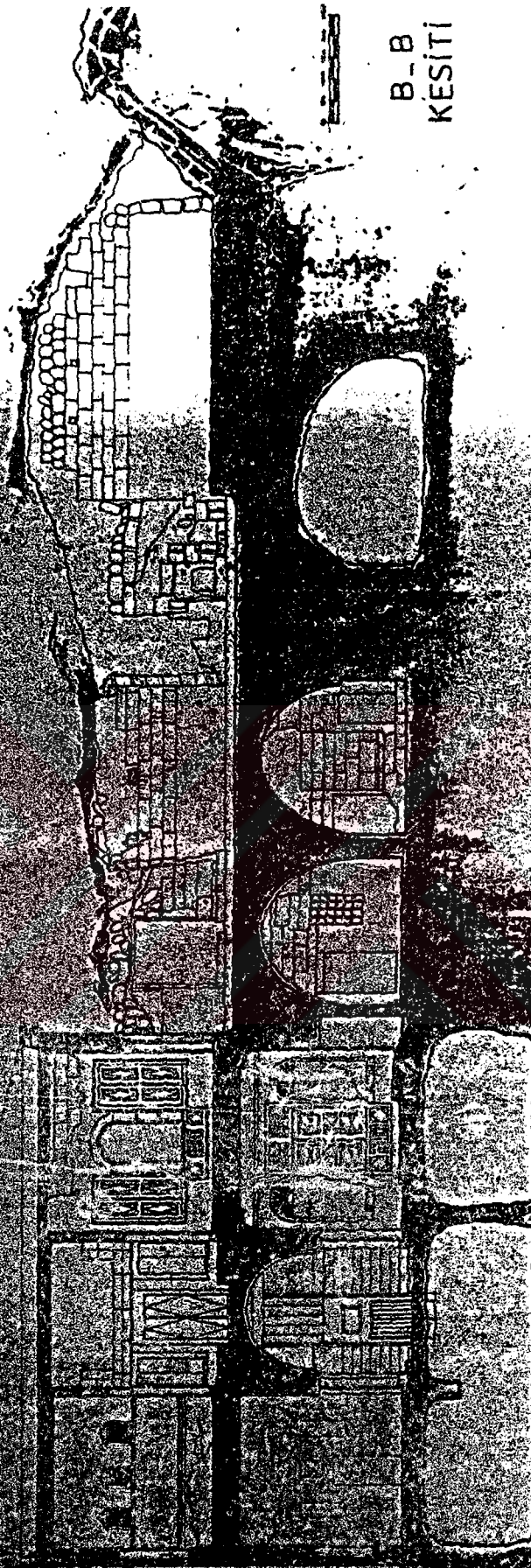

Çizim 108-Mehmet Toybıyık Evi 2.Ev (Haremlik) Ön cephe görünüşü.

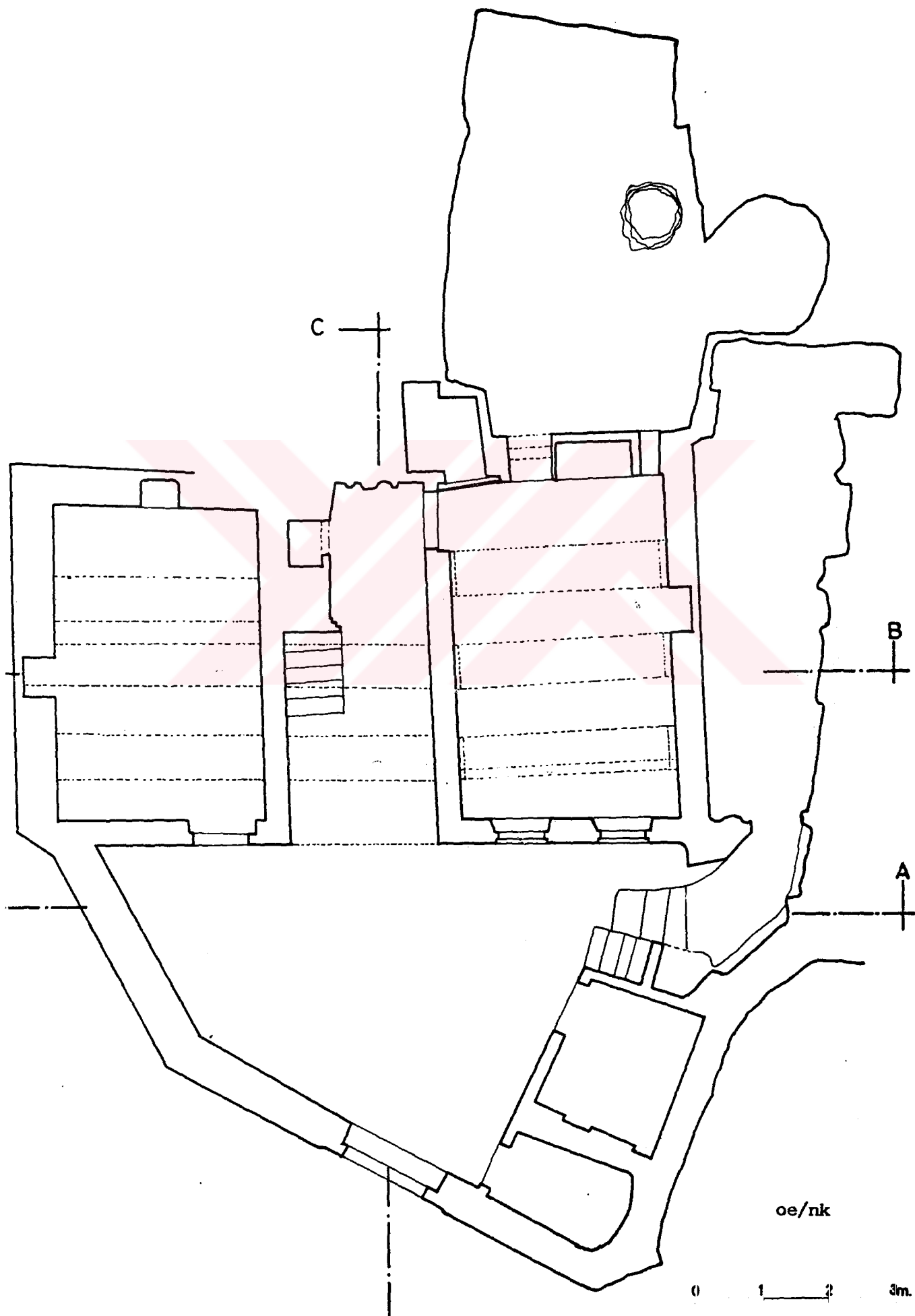
(P.Hoşer'den)

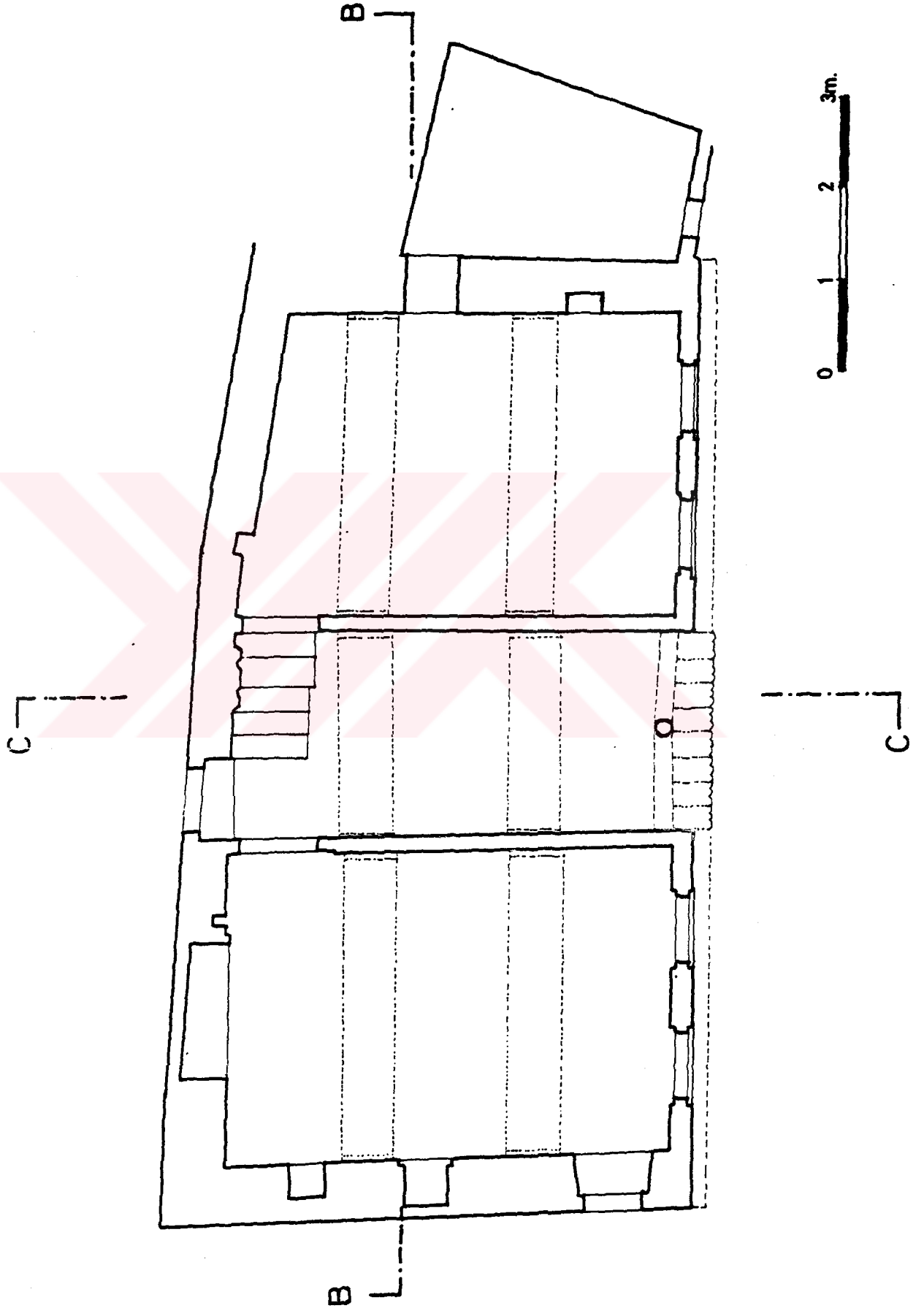

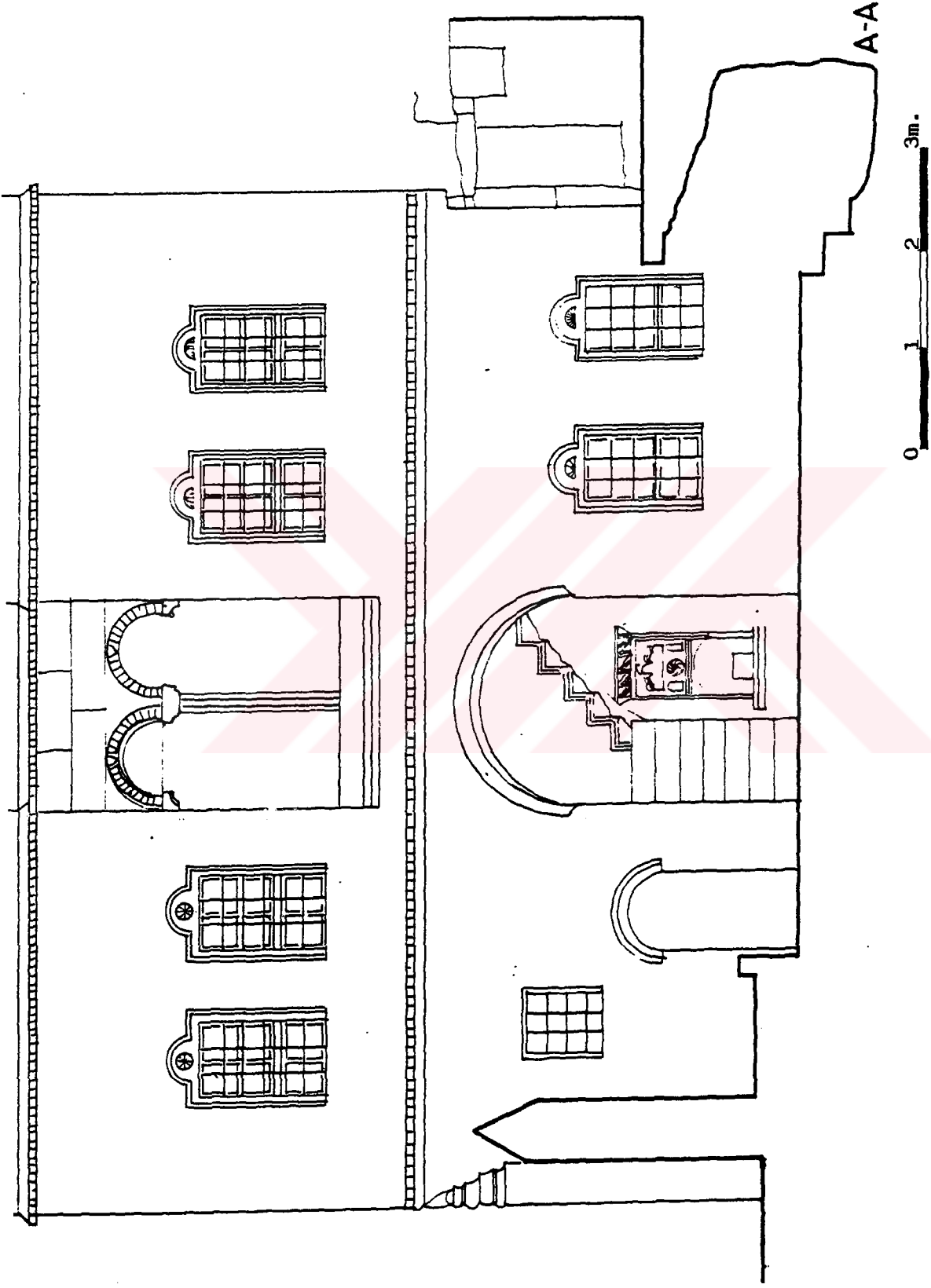
B-B
KESİTİ

Gizim 109-Mehmet Toybıyık Evi 2.Ev (Haremlik) Kesiti. (P.Hoşer'den)

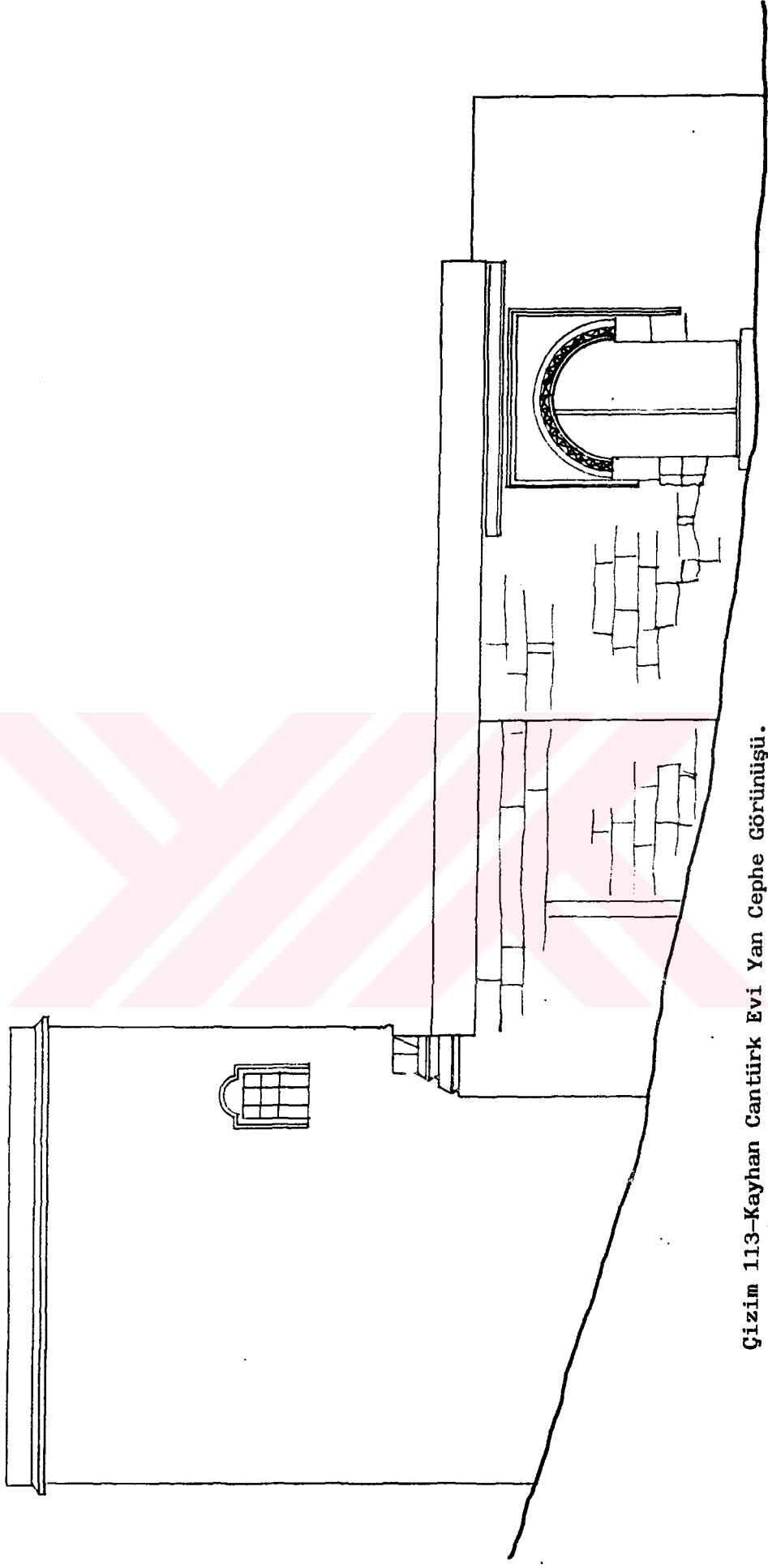

Çizim 111.-Kayhan Cantürk Evi Üst Kat Planı.

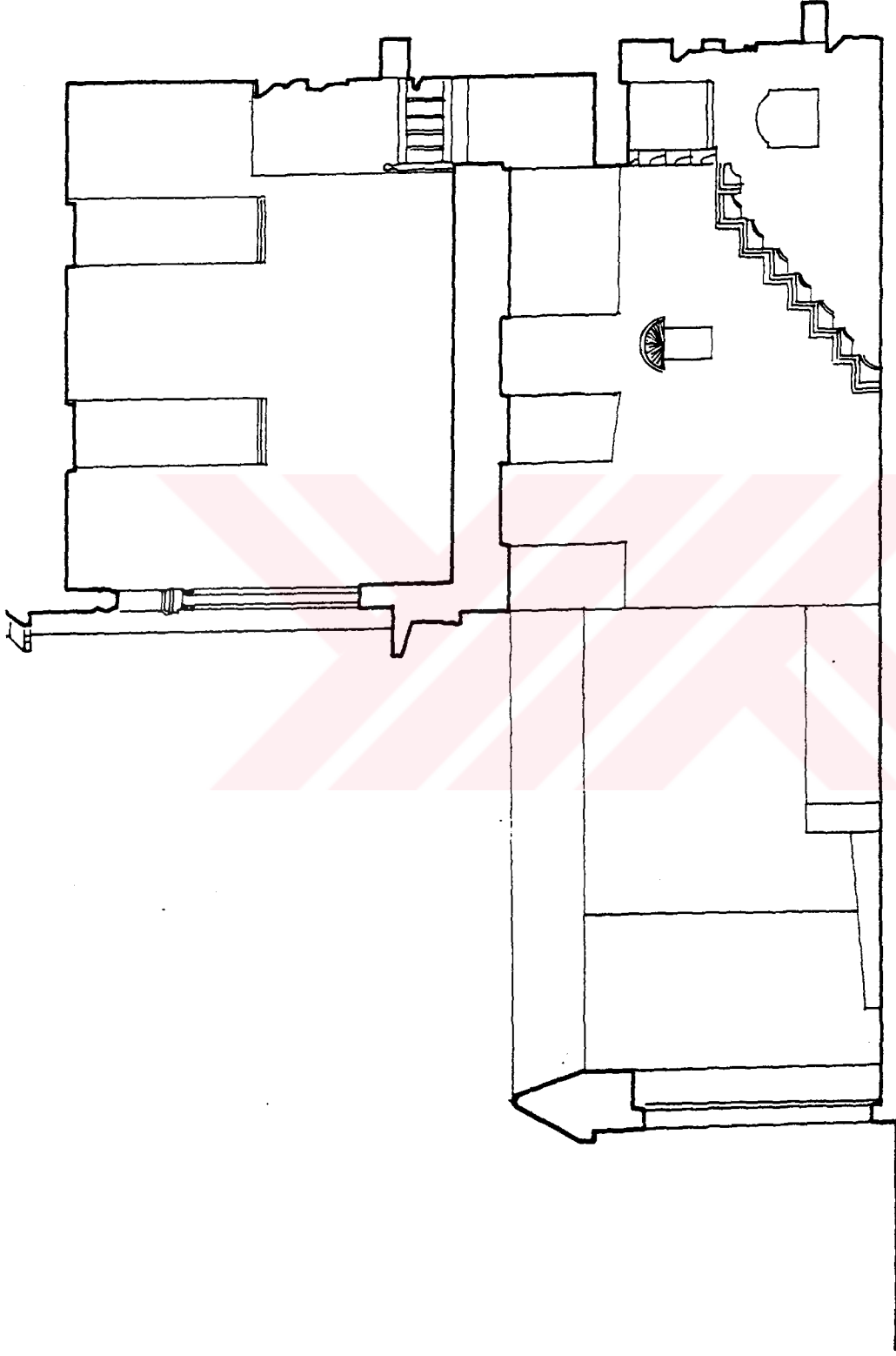

Çizim 112-Kayhan Cantürk Evi Ön Cephe Görünüşü.

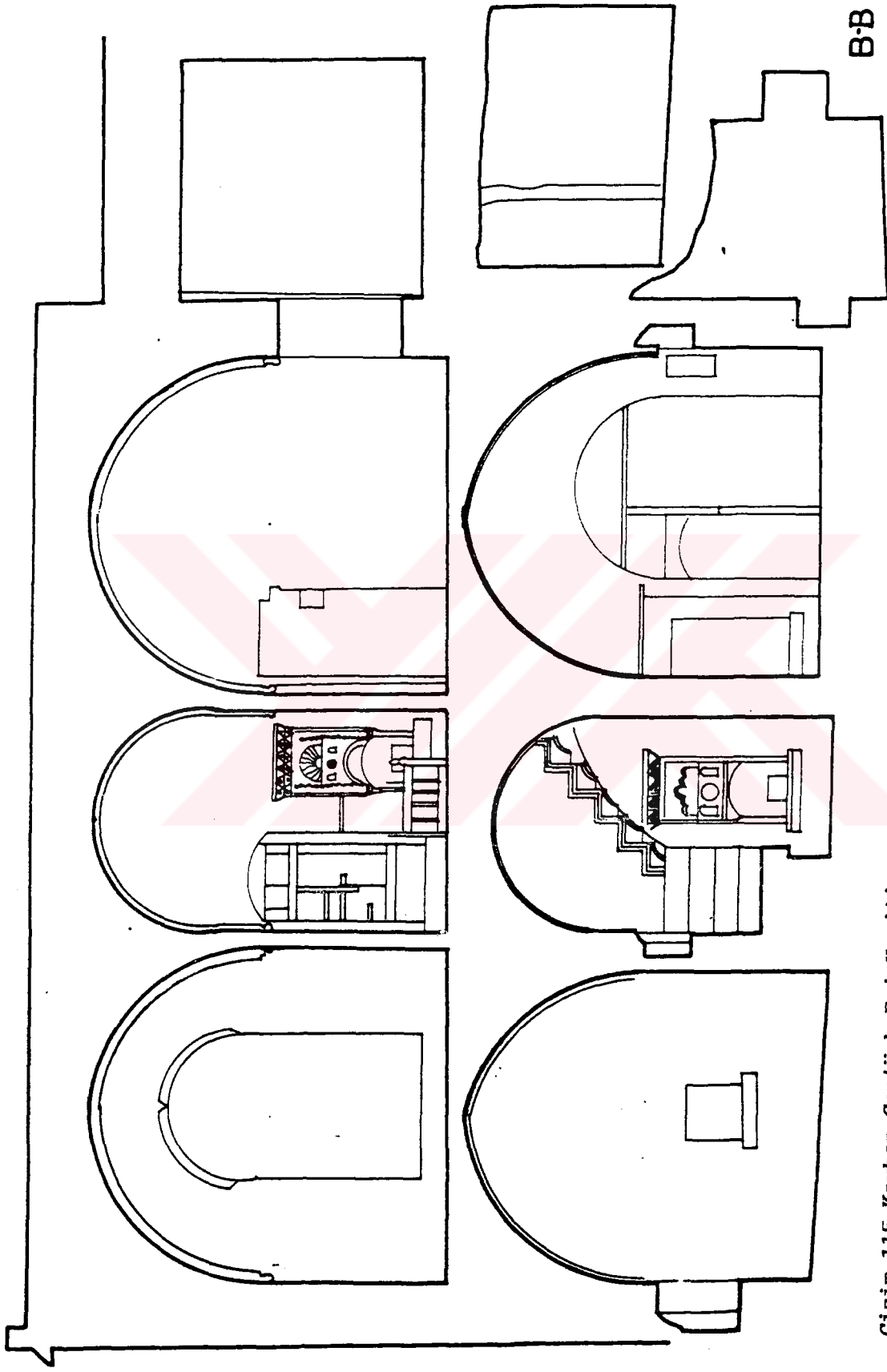
Çizim 113-Kayhan Cantürk Evi Yan Cephe Görünüşü.

C-C

0 1 2 3m. oe

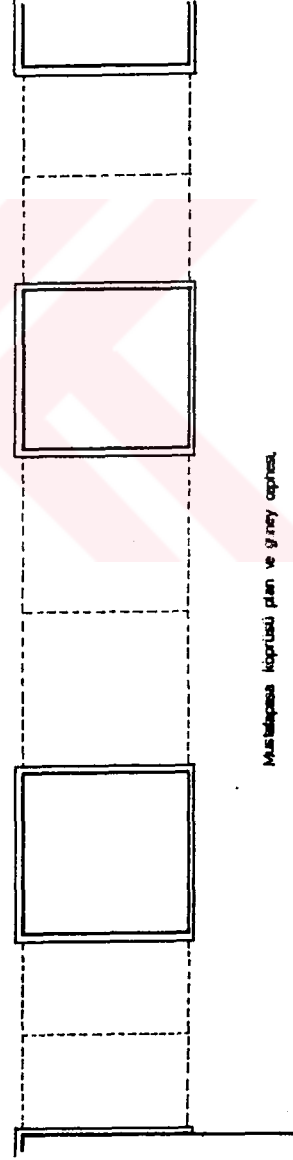
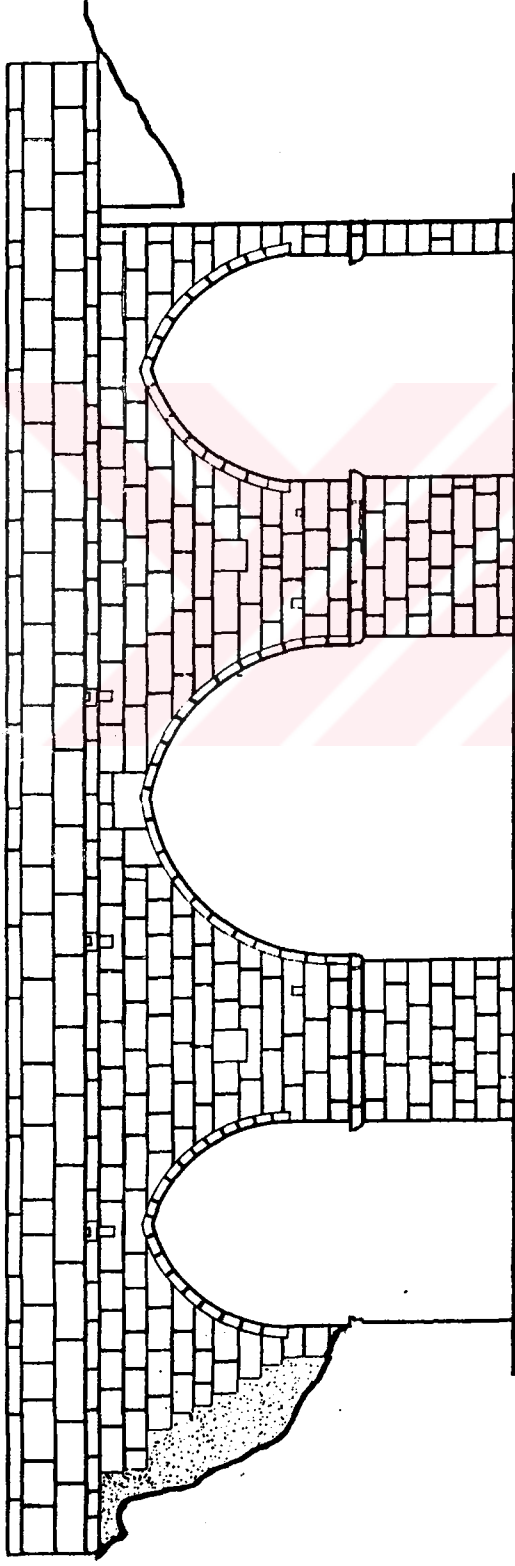
Çizim 114-Kayhan Cantürk Evi Kesiti.

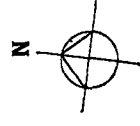
Çizim 115-Kayhan Cantürk Evi Kesiti.

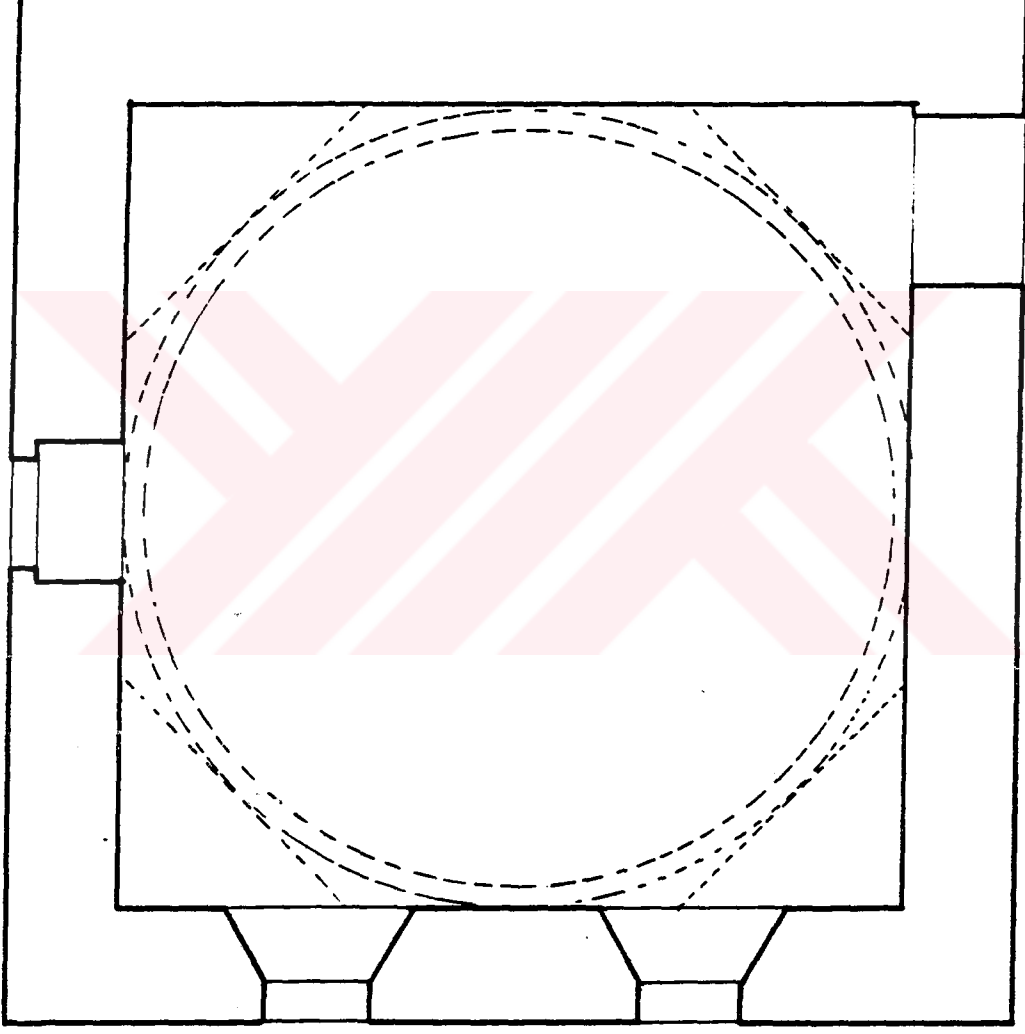

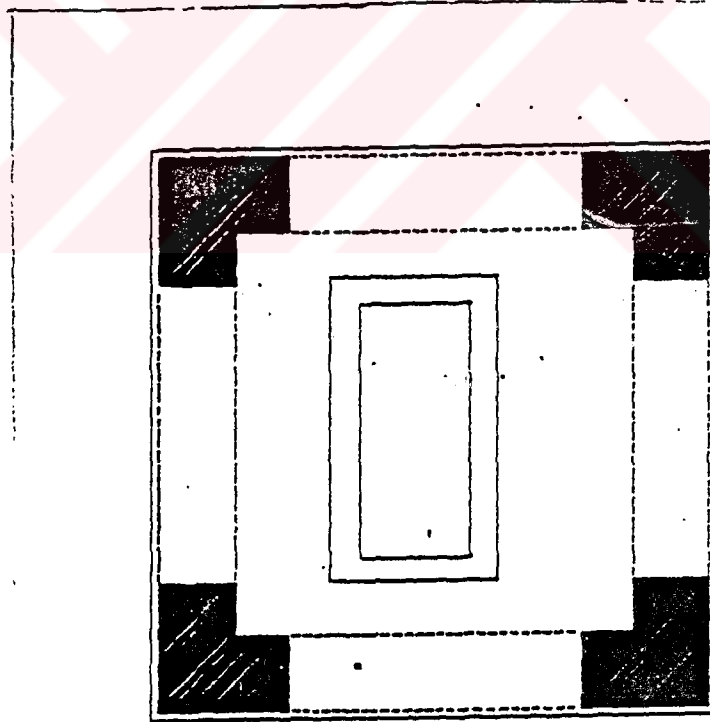
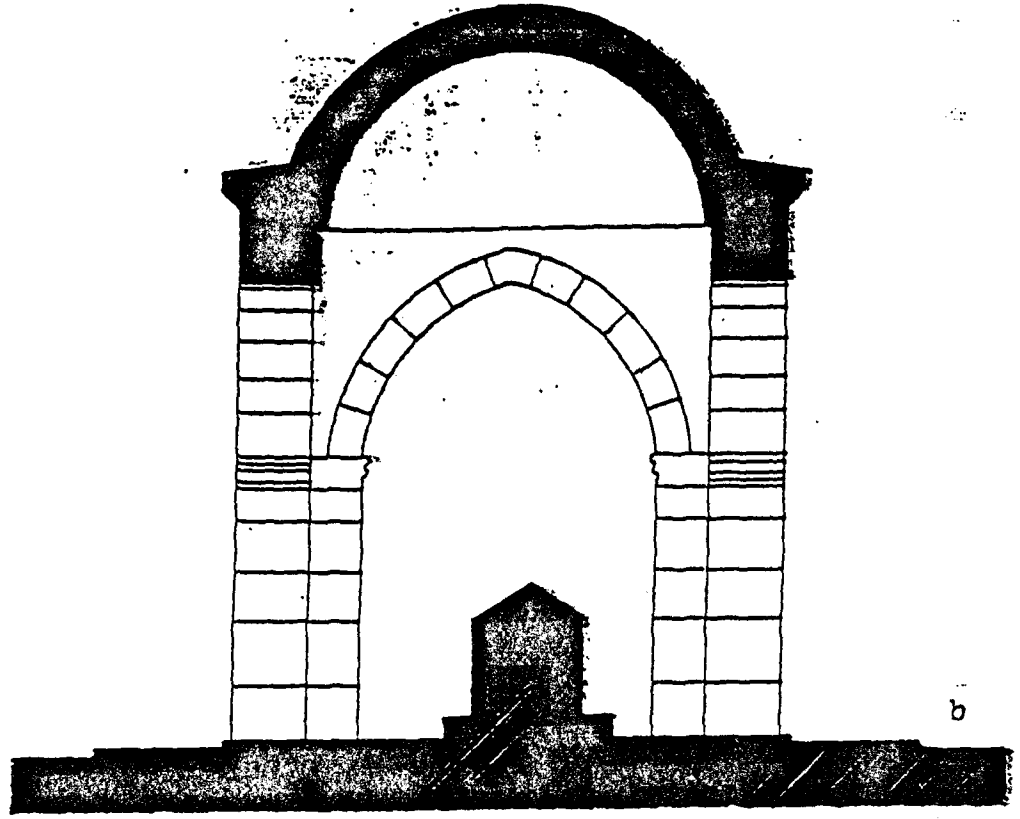
Mustafapaşa köprüsü plan ve g'ney cephesi.

Çizim 116-Mustafa Paşa Köprüsü Planı ve Cephe Görünüşü.

Çizim 117-Tahsinaga Kütüphanesi Planı.

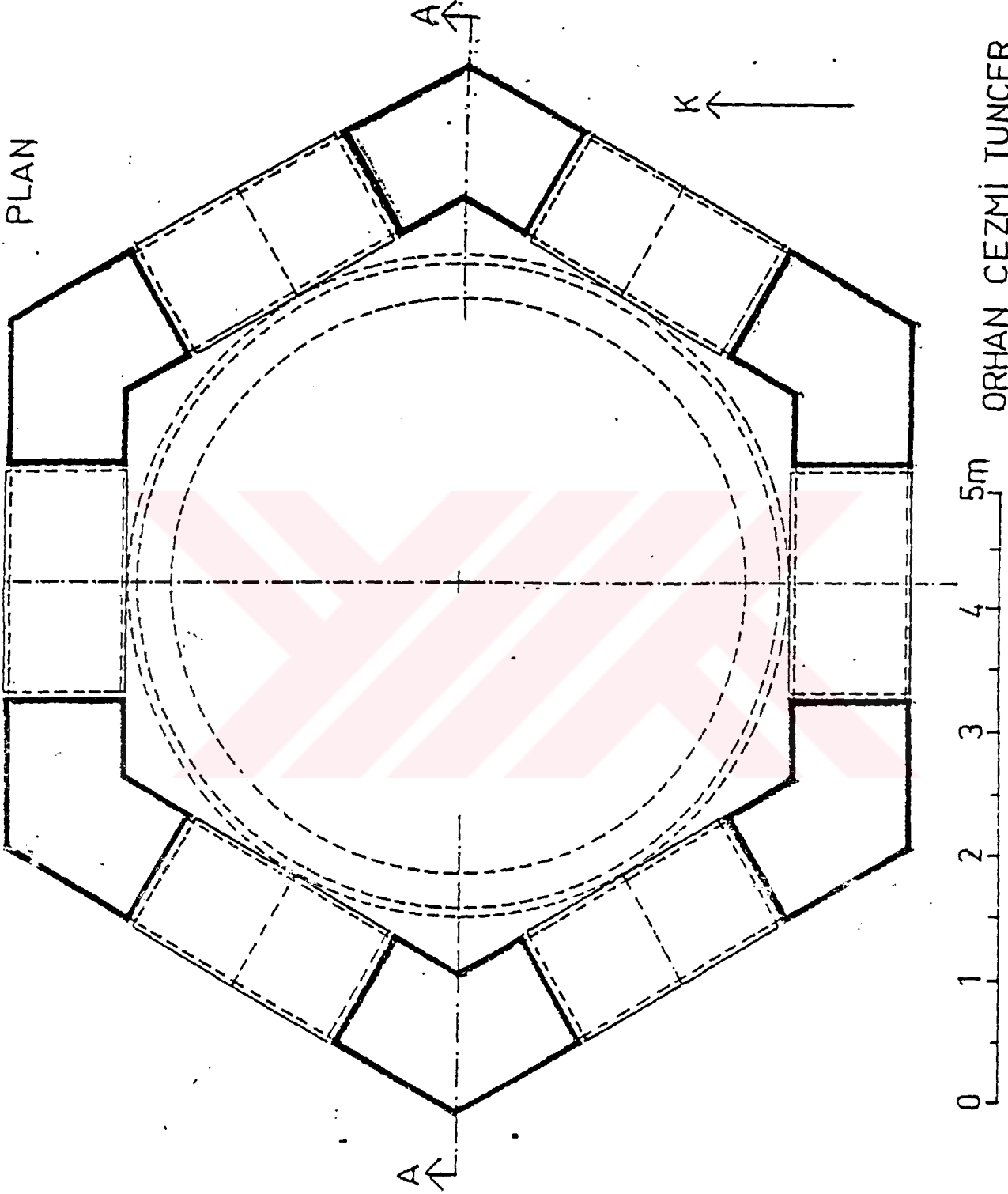

PLAN

Çizim 118-Niğde, Dört Ayak Türbesi (V.G.M.A.den)

PLAN

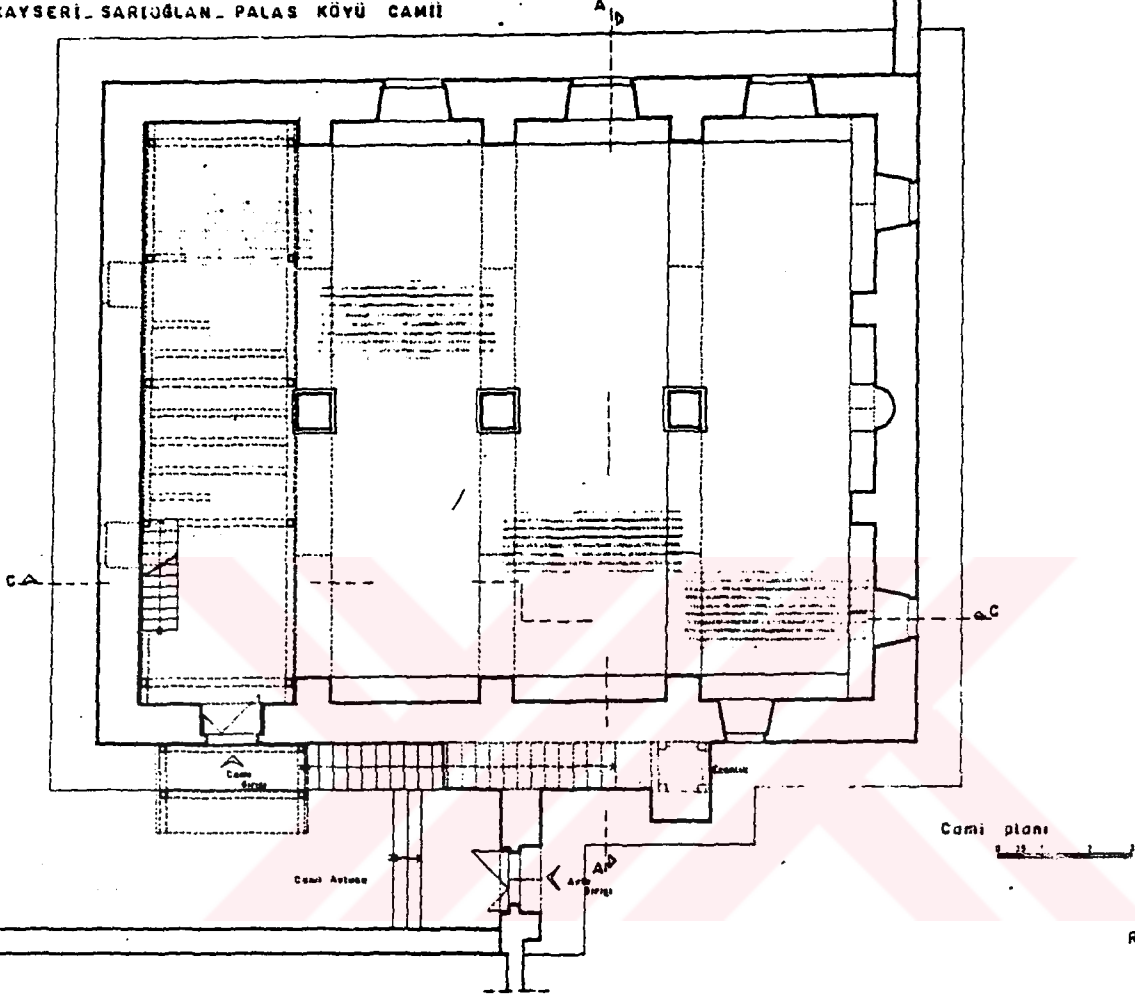

ORHAN CEZMI TUNCER

Çizim 119 Kayseri, Yanık Kümbet (O.C.Tuncer'den)

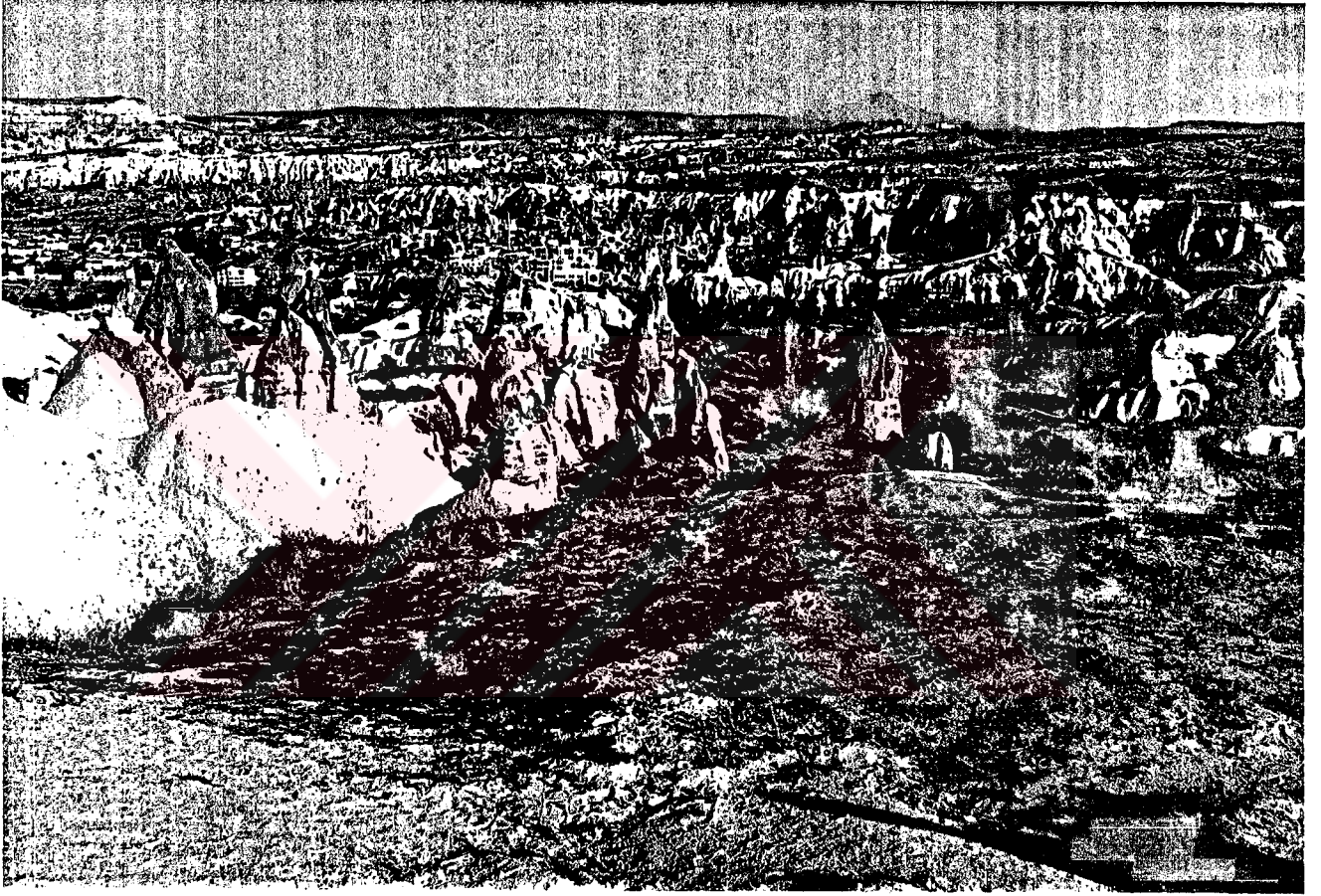

KAYSERİ - SARIOĞLAN - PALAS KÖYÜ CAMİİ

Çizim No 120-Kayseri Palas Köyü Cami Planı
(H.Akmaydalıhan)

RESİMLER

Resim No 1- Kapadokya Bölgesinin Genel Görünüşü

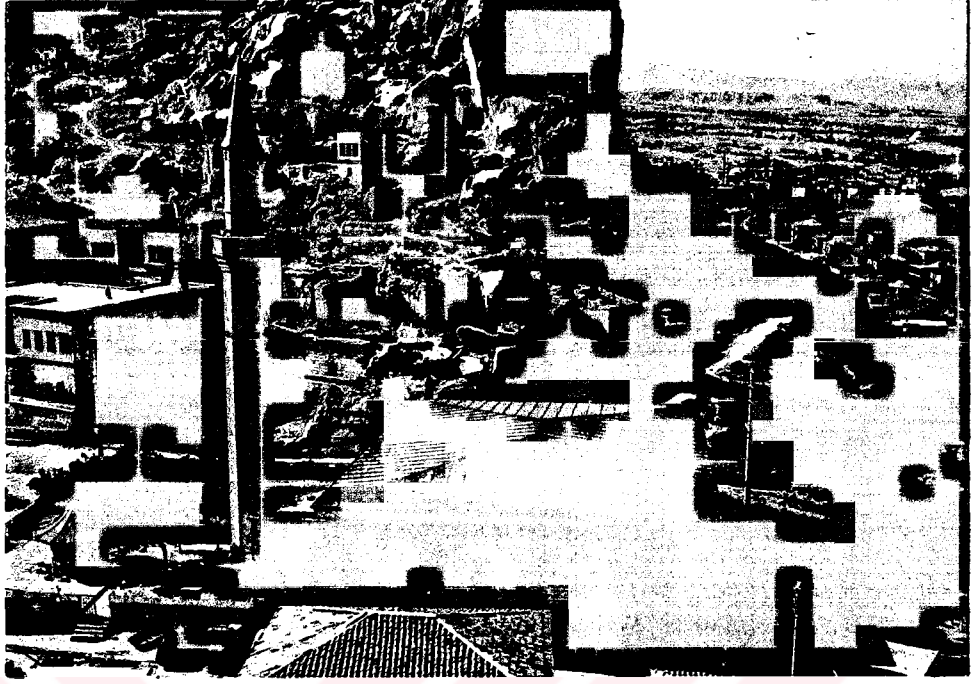

Resim No 2- Ürgüp ve Çevresinin Genel Görünüşü

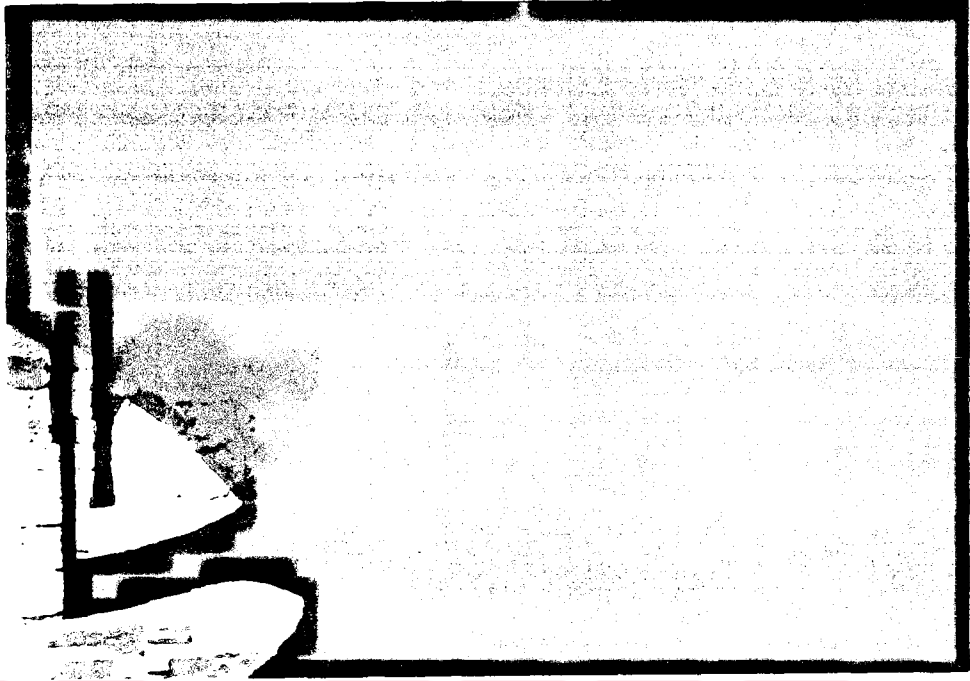
Resim No 3- Ürgüp İbrahim Bey Camisinin Doğu Cephesinden görünüşü

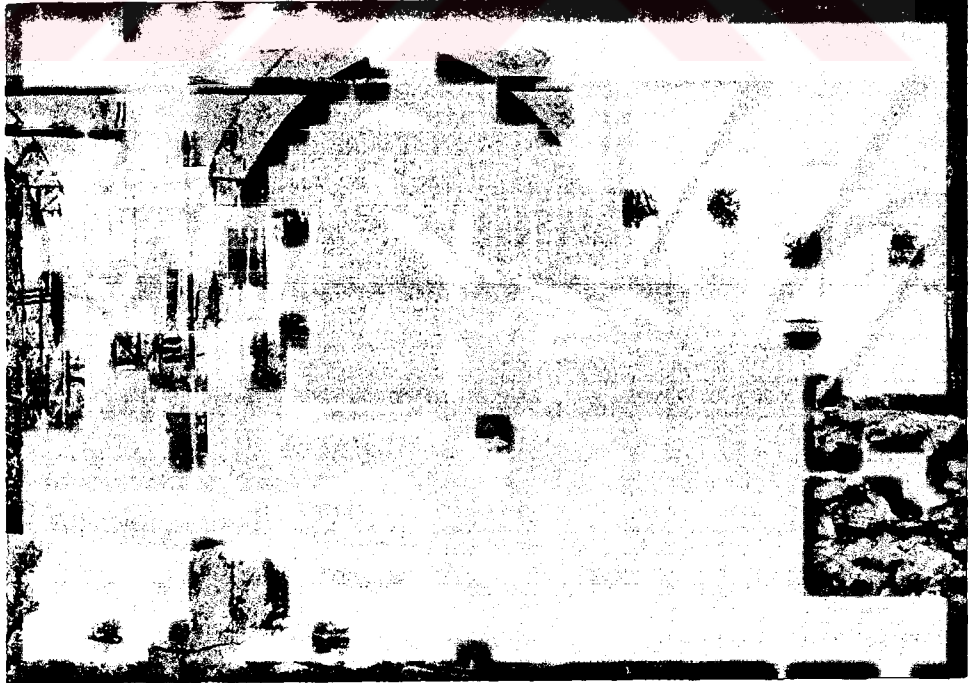
Resim No 4-Ürgüp İbrahim Bey Cami Genel Görünüşü.

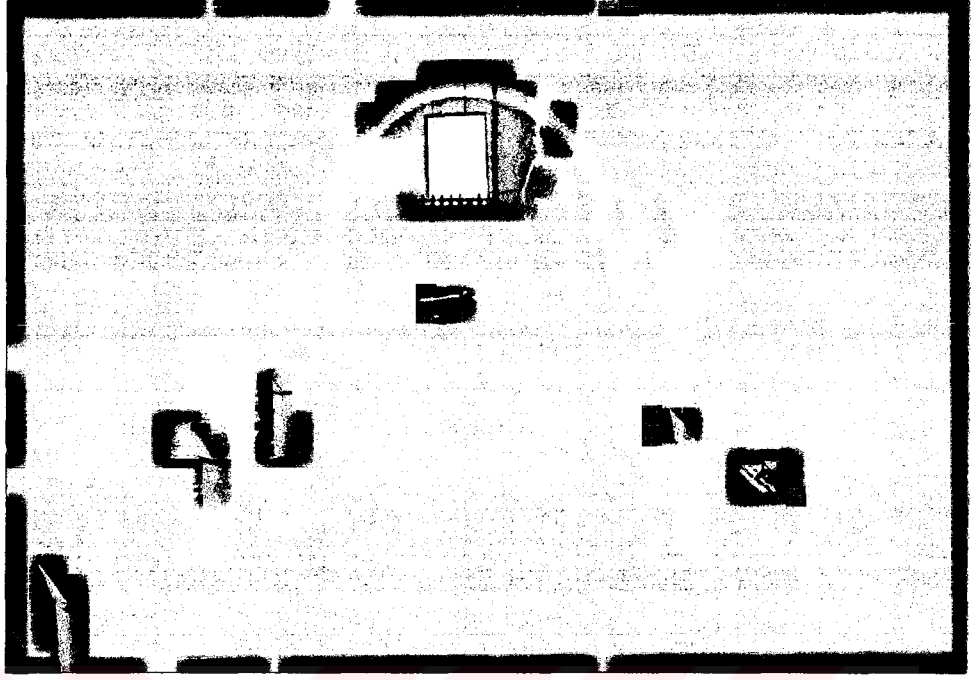
Resim No 5-Ürgüp İbrahim Bey Cami Doğu Cephesinden Görünüş.

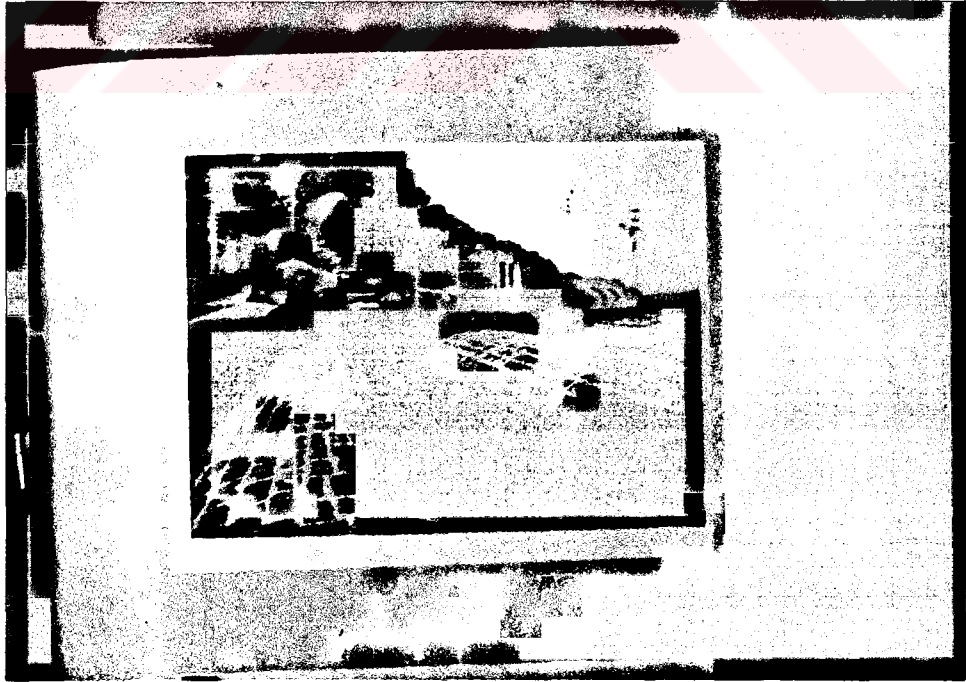
Resim No 6-Ürgüp İbrahim Bey Cami Girişi.

Resim No 7-Ürgüp İbrahim Bey CamiŞeyhül İslam Hayri Efendi'nin Mezarı.

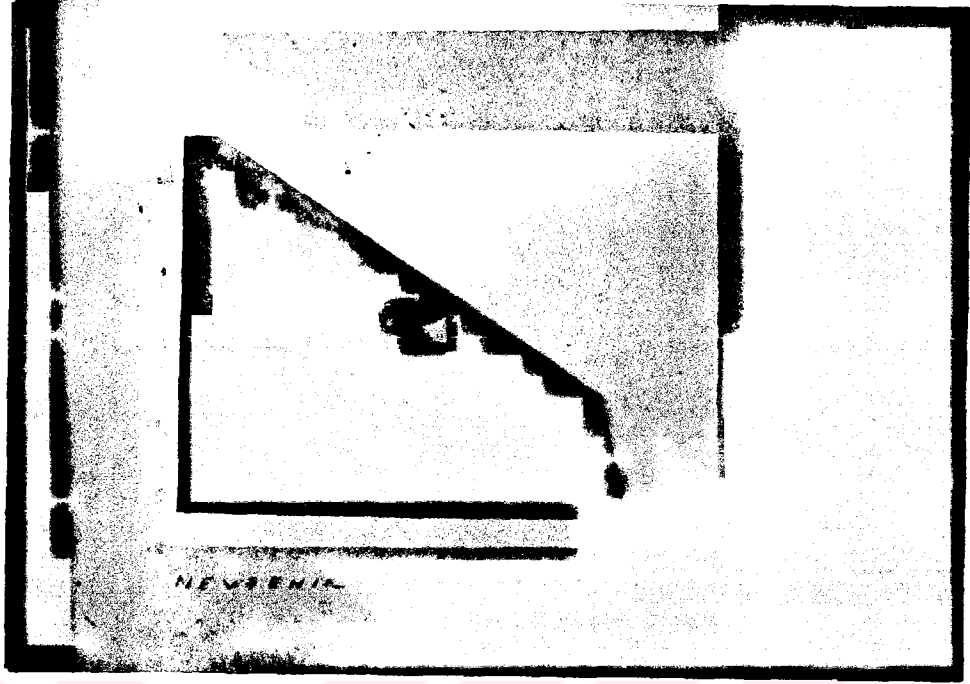

Resim No 8-Ürgüp İbrahim Bey CamiOrta Sahından Görünüş.

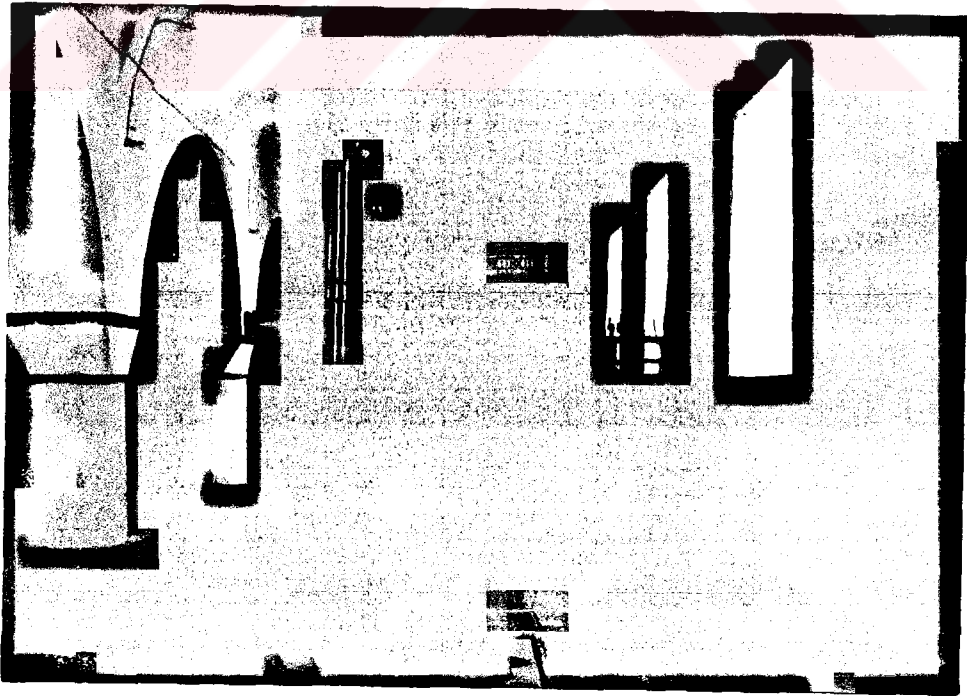

Resim No 9-Ürgüp İbrahim Bey Cami onarım öncesi üst örtüsü.

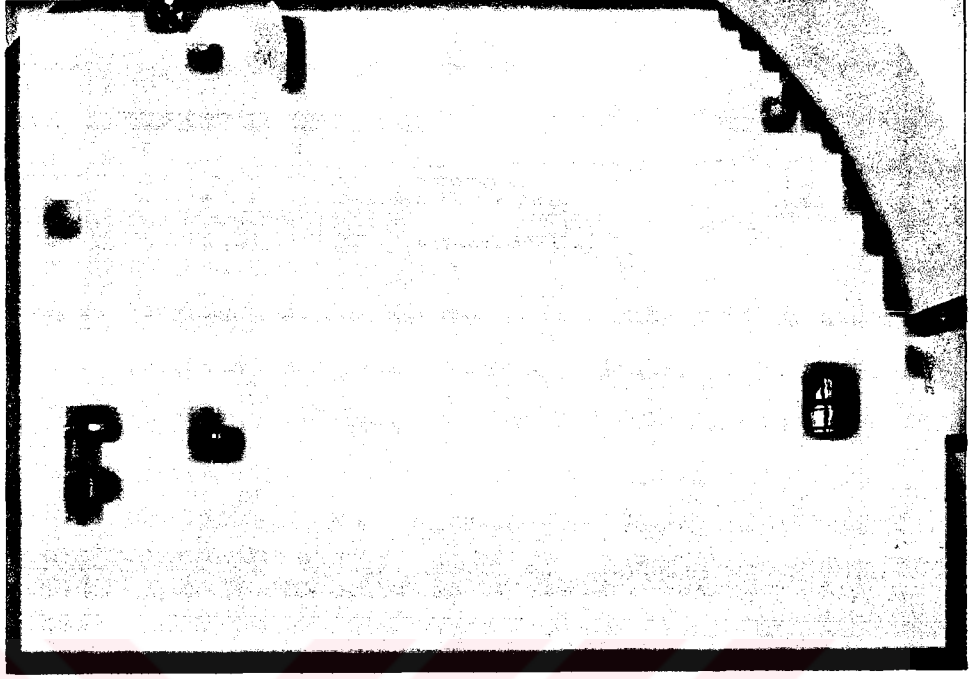

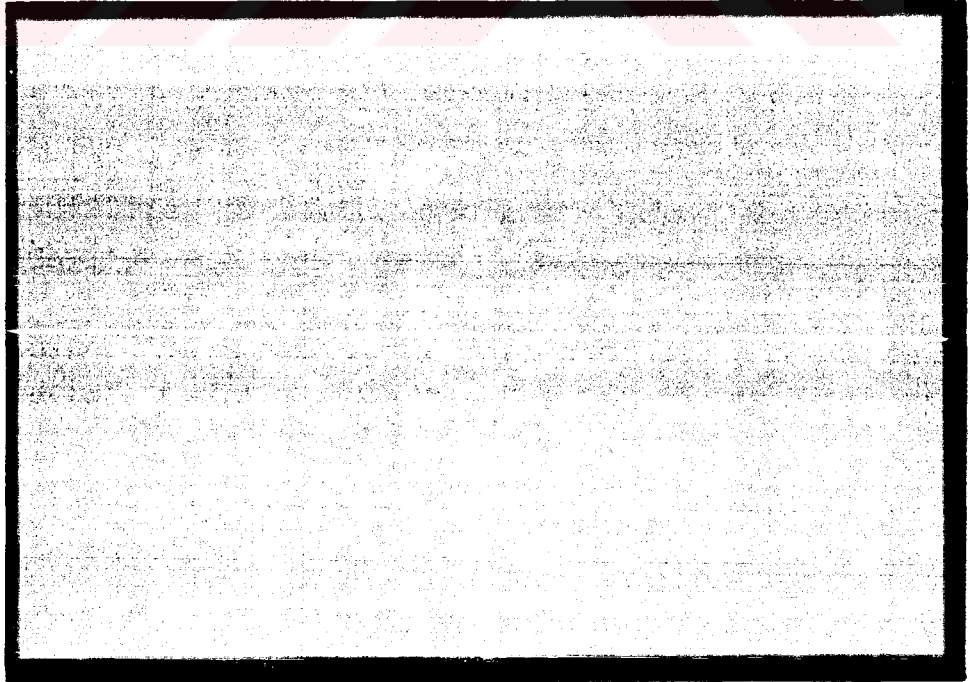
Resim No 10-Ürgüp İbrahim Bey Cami onarım öncesi çörtenleri.

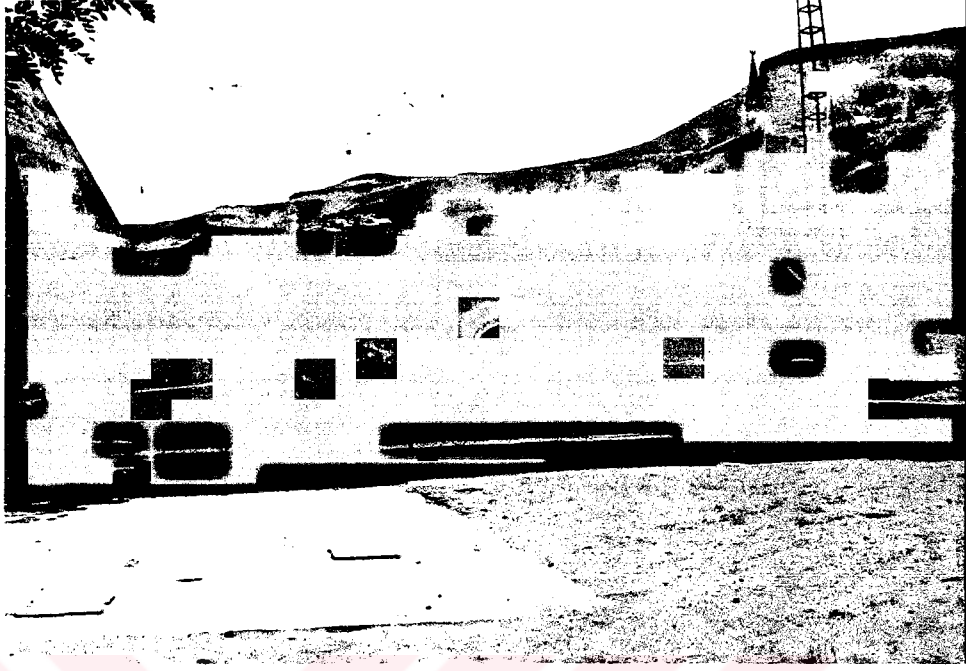
Resim No 11-Ürgüp İbrahim Bey Cami yan sahından görünüş.

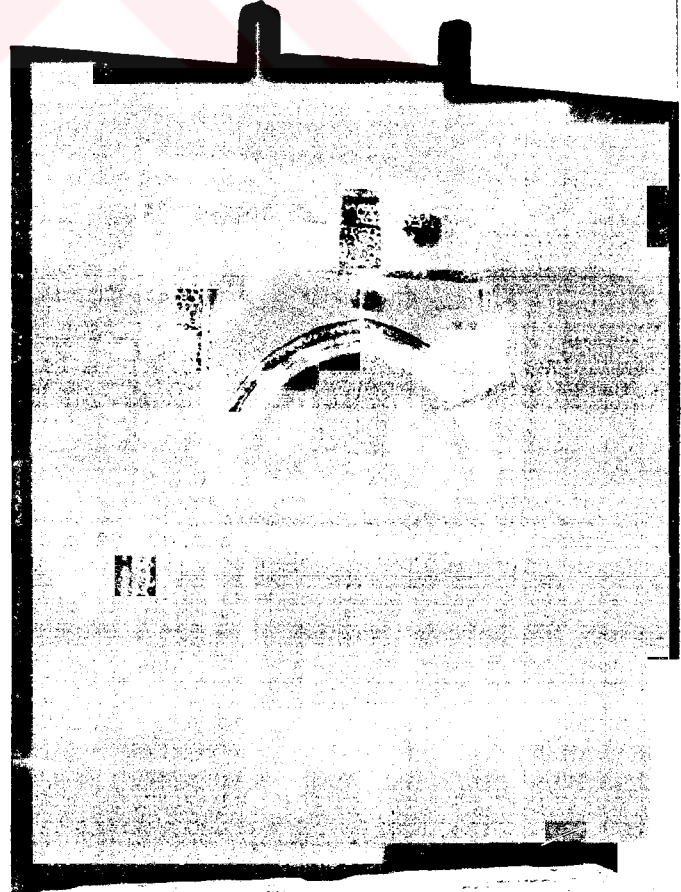
Resim No 12-Ürgüp İbrahim Bey Cami yan aynalığında görünüş.

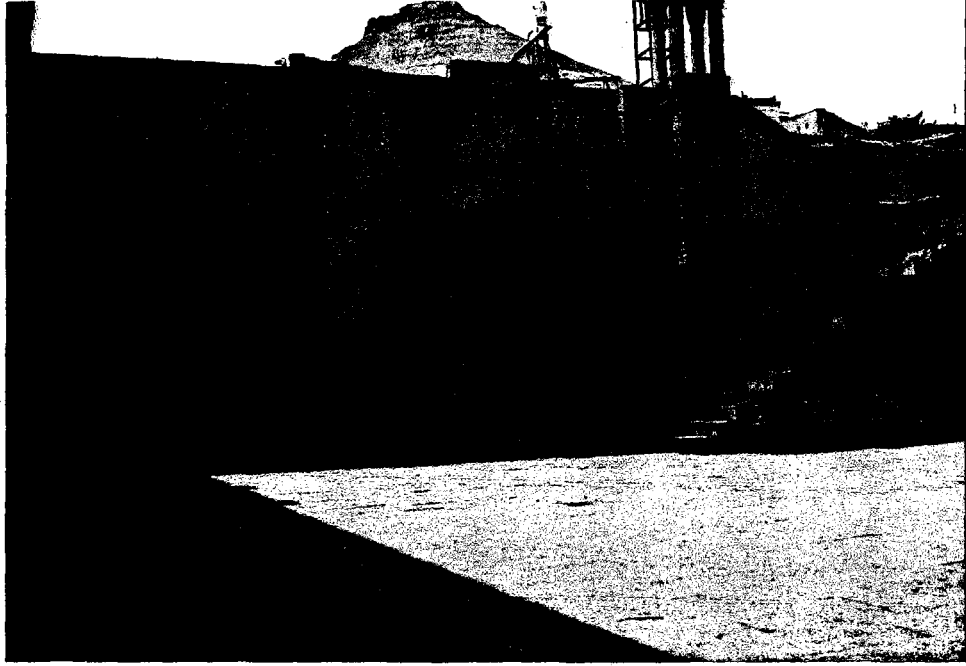
Resim No 13-Ürgüp İbrahim Bey Cami Müzede bulunan mermer kitabesi.

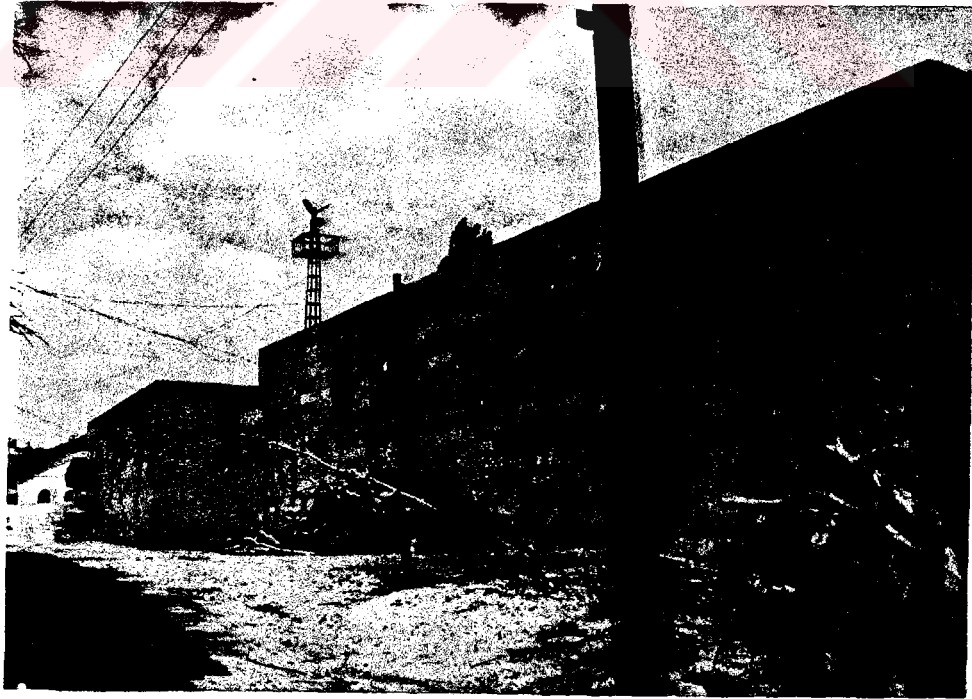
Resim No 14-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin kuzeyden görünüşü.

Resim No 15-Damsa Köyü Taşkınpaşa caminin portal görünüşü.

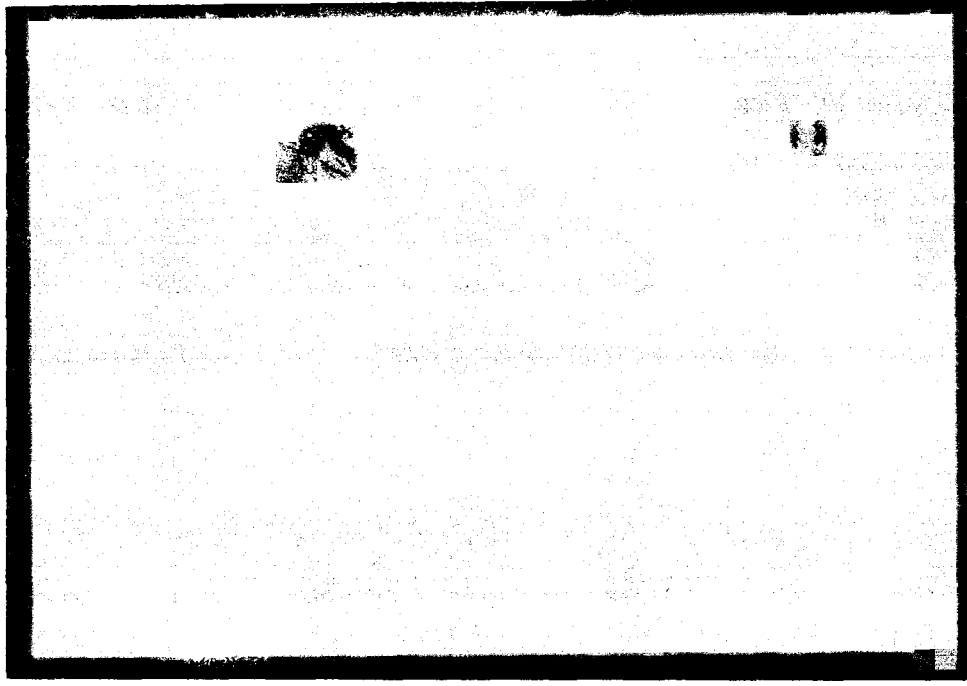

Resim No 16-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin yazlık bölümü.

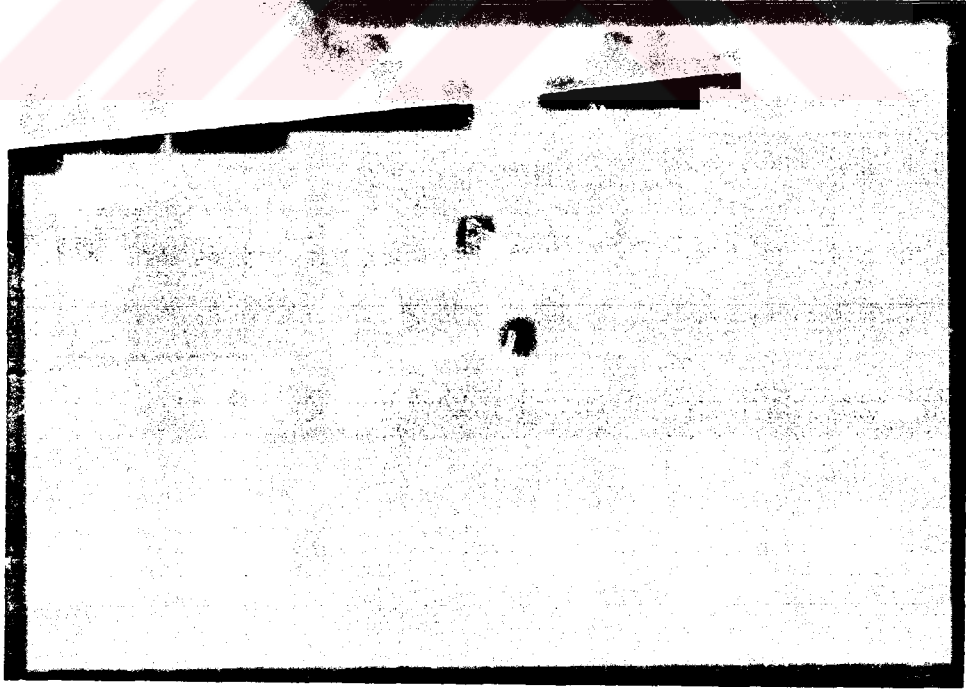

Resim No 17-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin genel görünüşü.

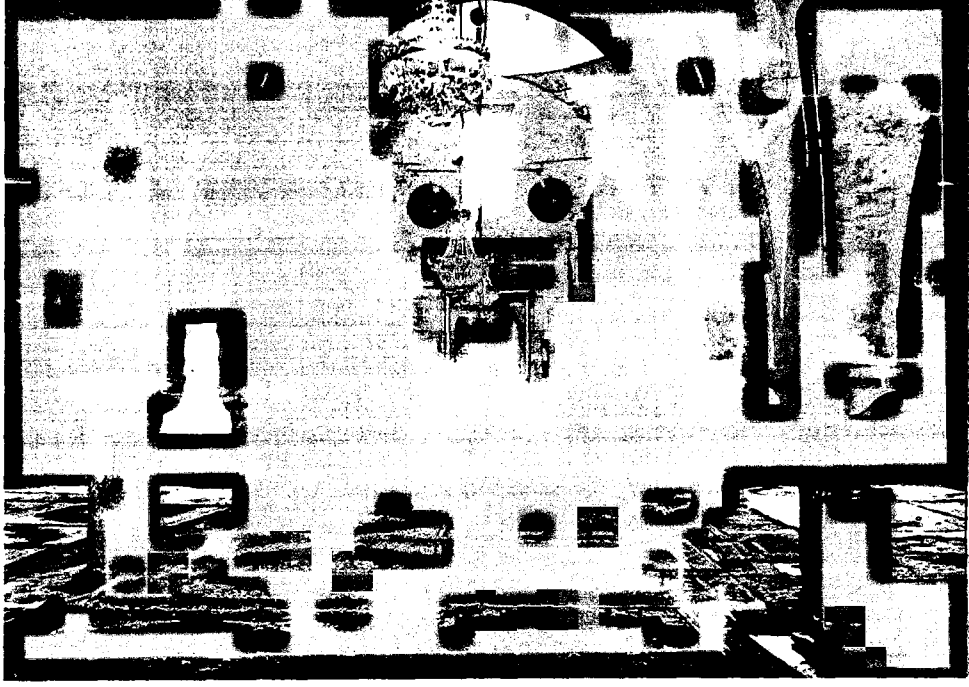

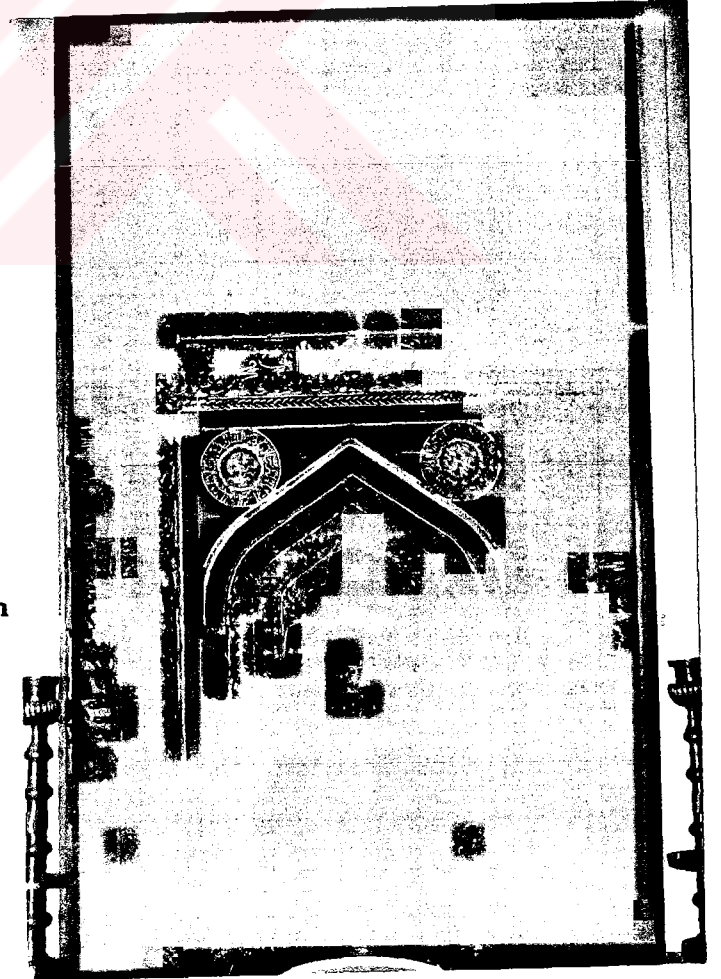
Resim No 18-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin çörtenleri. .

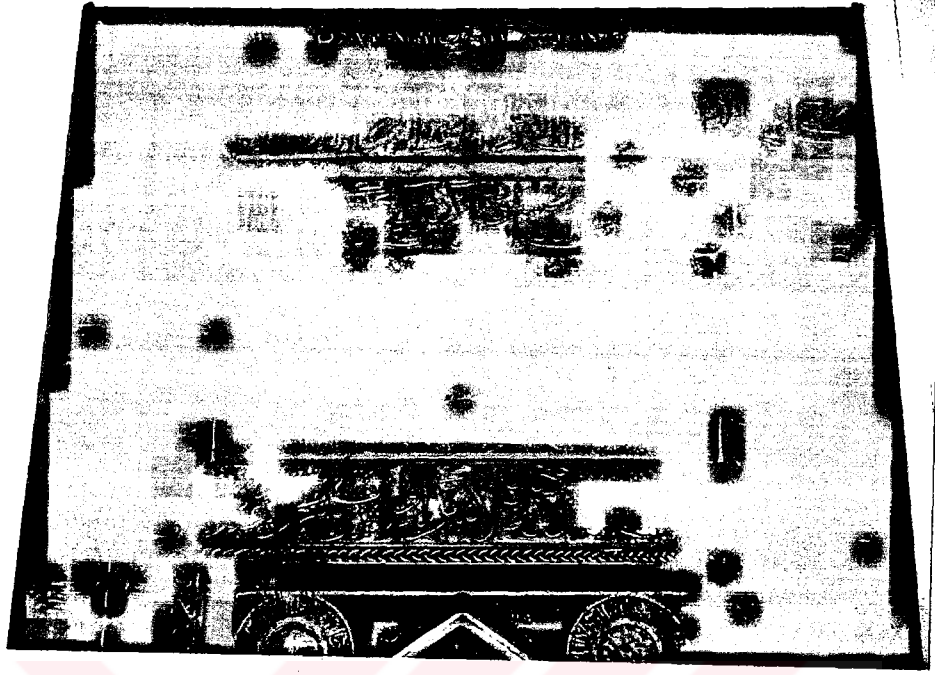
Resim No 19-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin çörtenleri.

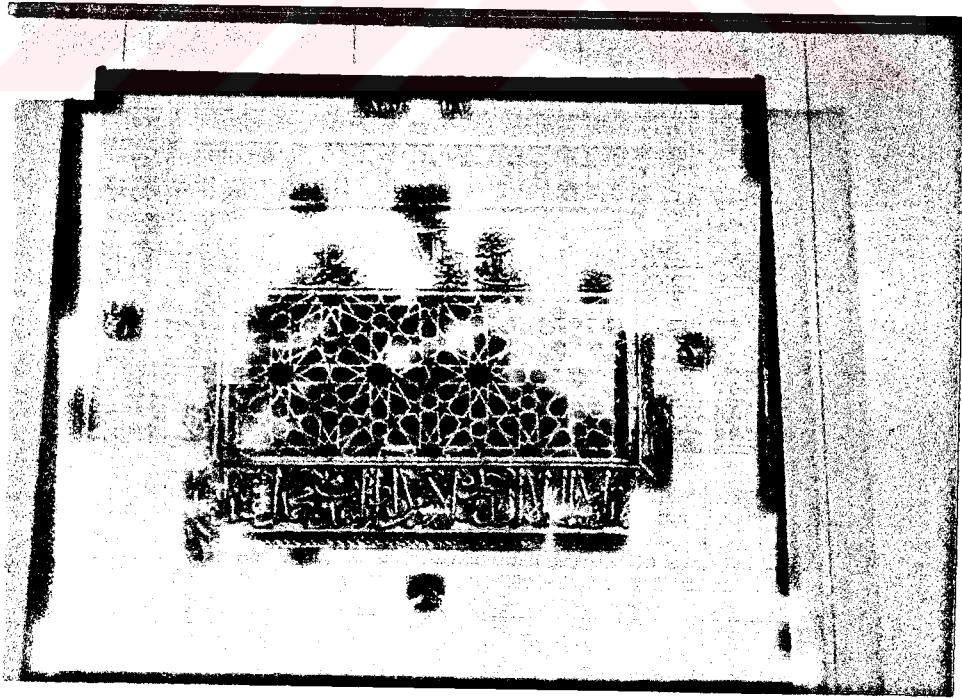
Resim No 20-Damsa köyü, Taşkınpaşa Caminin orta sahnından görünüş.

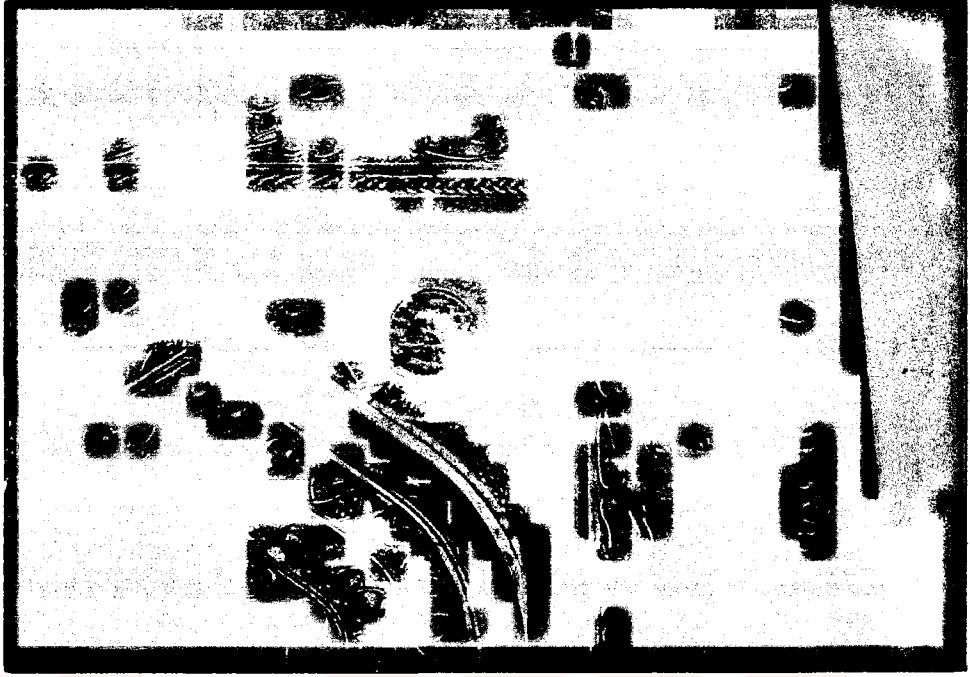
Resim No 21-Damsa Köyü, Taşkın
paşa Cami Mihrabı.

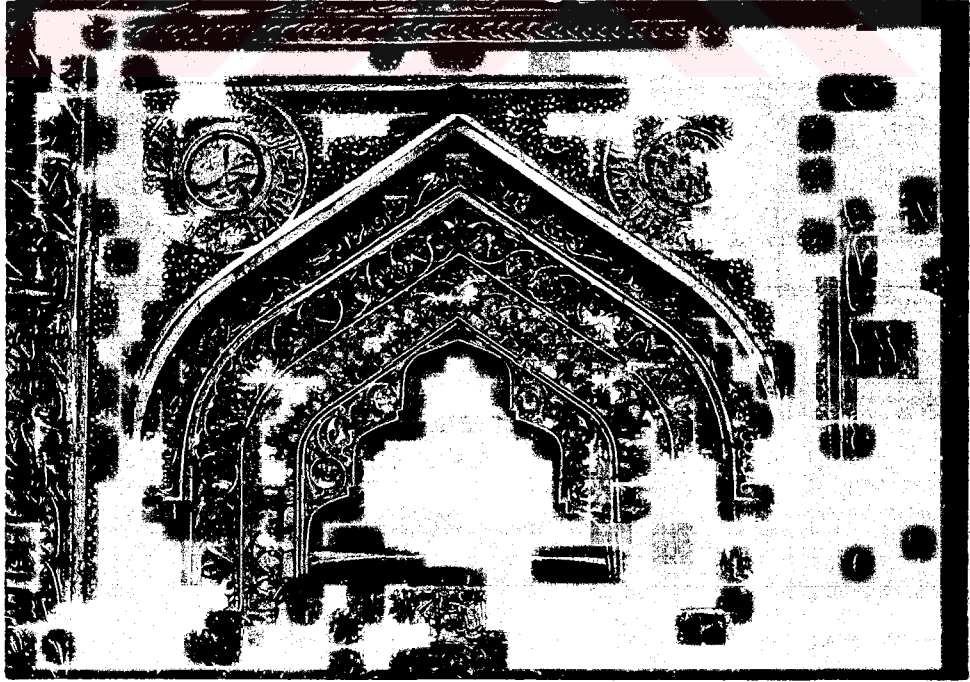
Resim No 22-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin mihrap alınlığı.

Resim No 23-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin mihrap alınlığı.

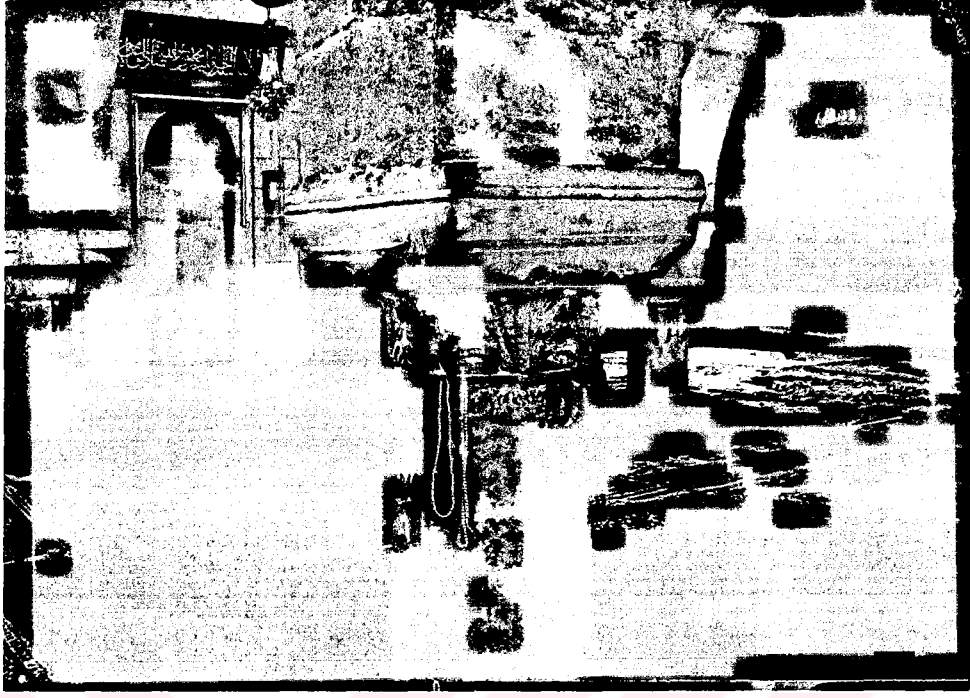

Resim No 24-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin Mihrap Köşeliği.

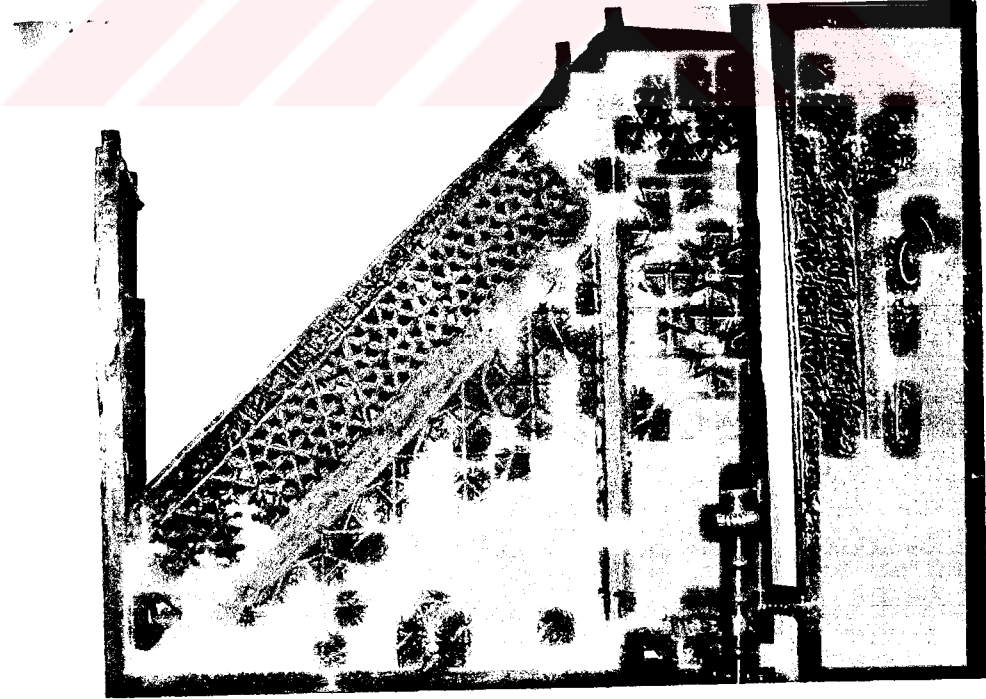

Resim No 25-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin mihrap nişi detayı.

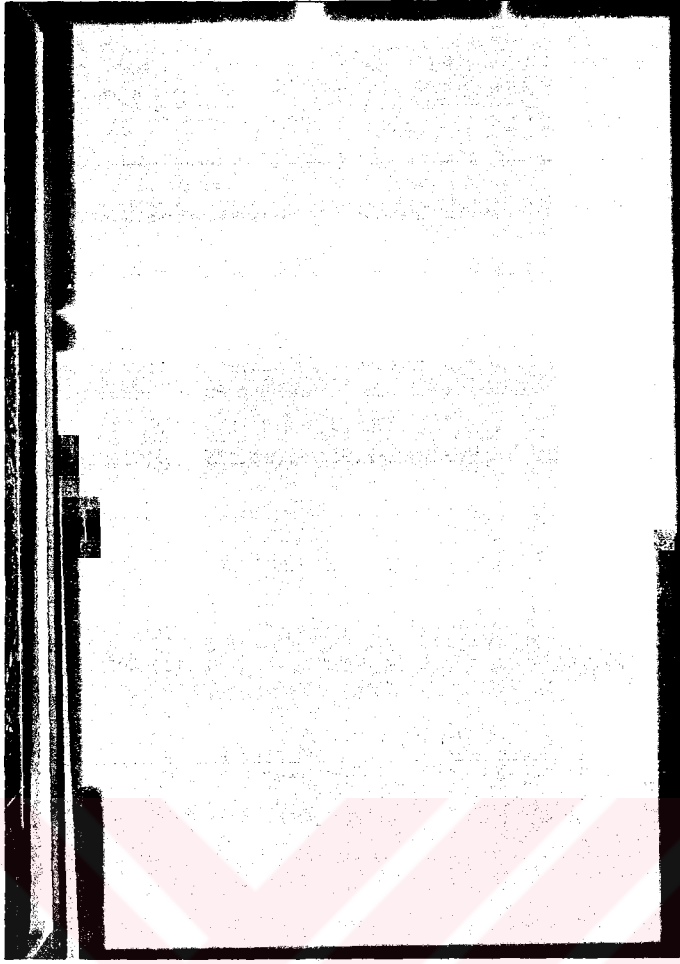

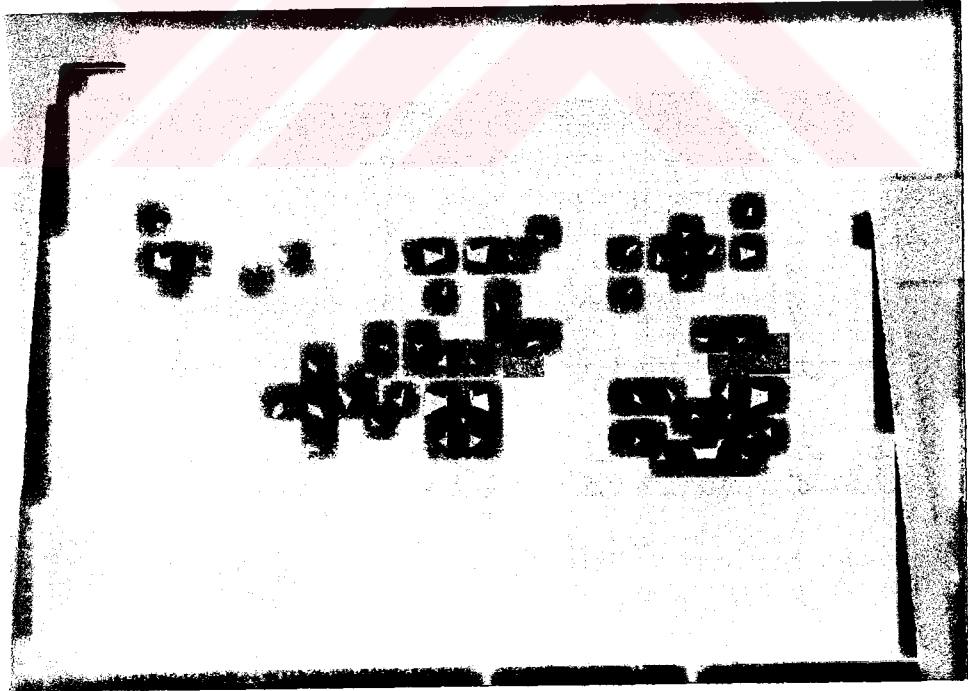
Resim No 26-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin sütun başlıkları.

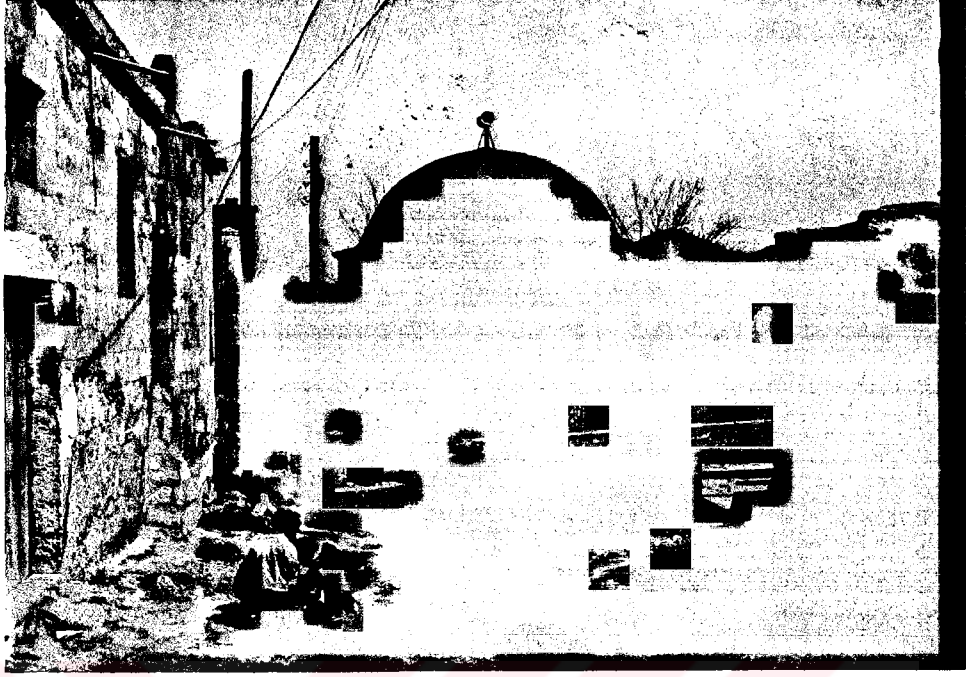
Resim No 27-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin minber yan aynalık detayı.

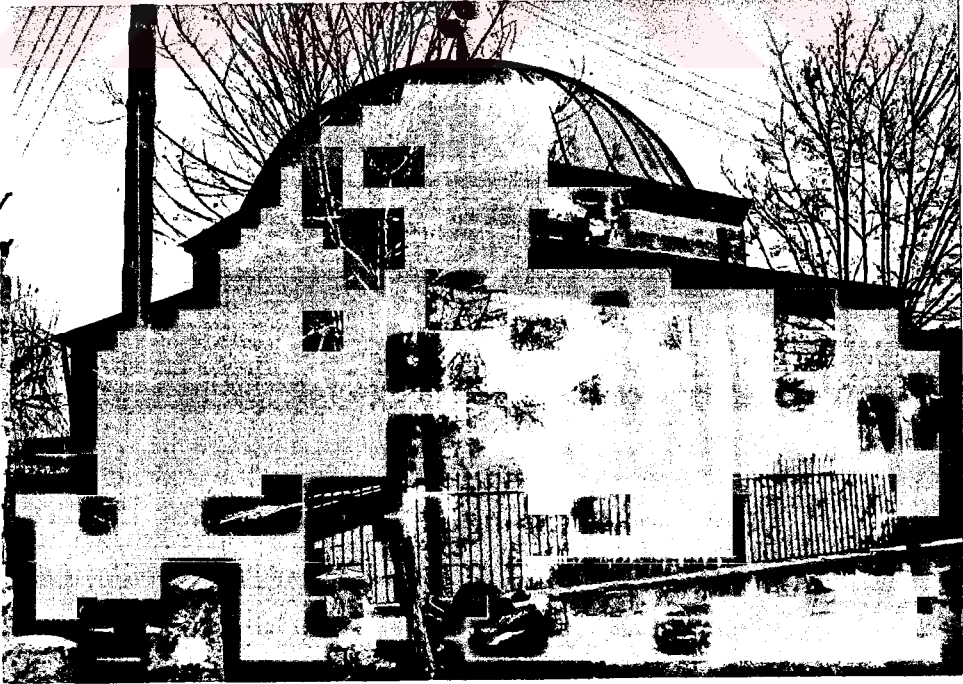
Resim No 28-Damsa Köyü
Taşkın paşa Caminin minber
kapısı.

Resim No 29-Damsa Köyü Taşkınpaşa Caminin minber aynalığı.

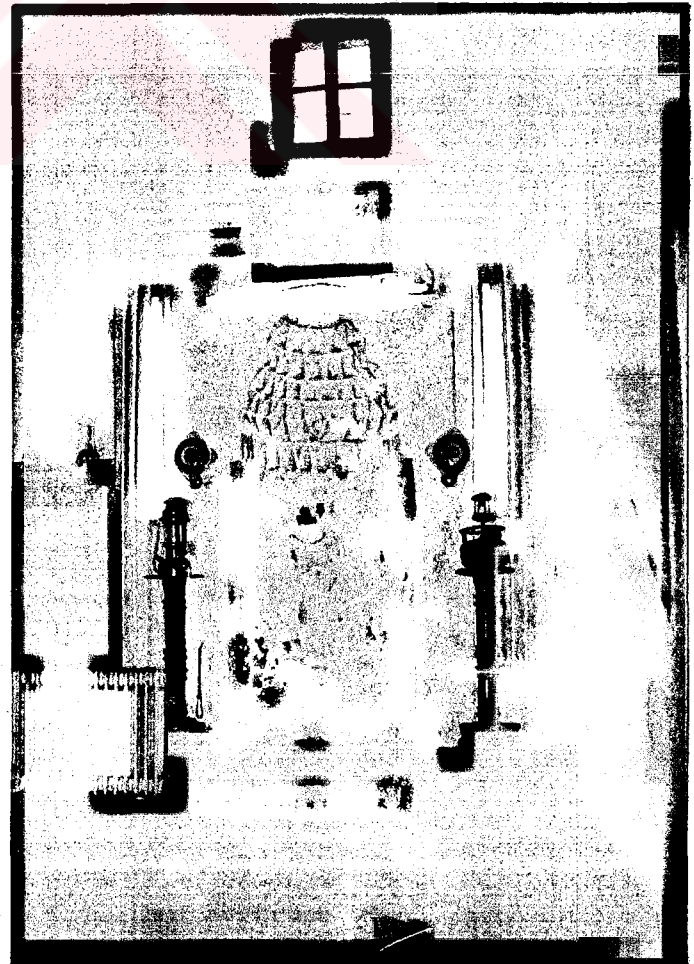
Resim No 30-Bahçeli Köyü Camii genel görünüşü.

Resim No 31-Bahçeli Köyü Camii kuzey cepheden görünüş.

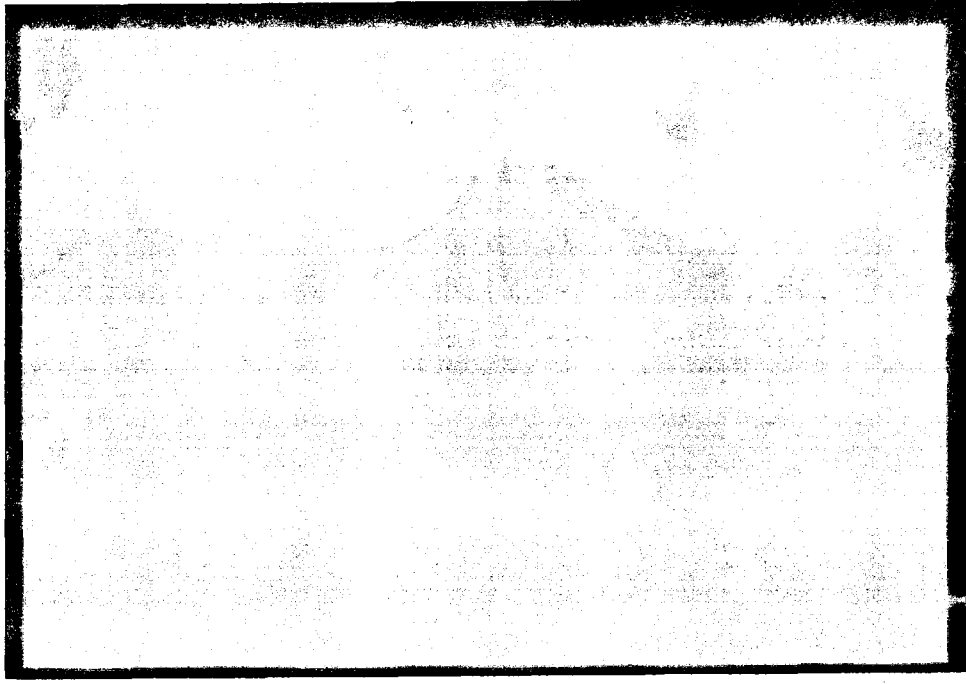

Resim No32-Bahçeli Köyü
Cami Minaresi

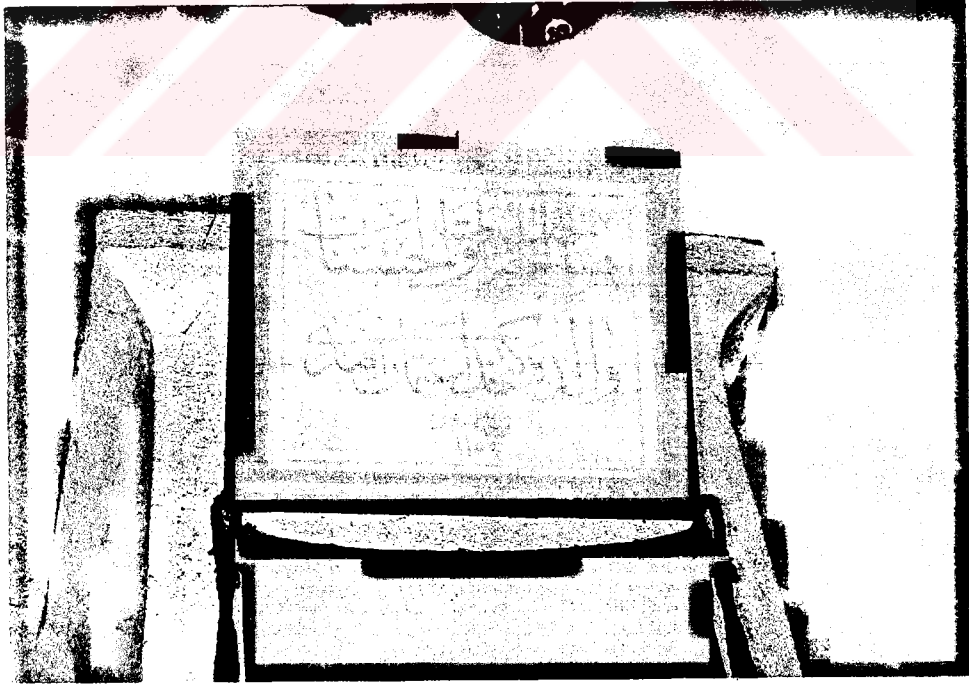

Resim No 33-Bahçeli Köyü Cami
mihrabı.

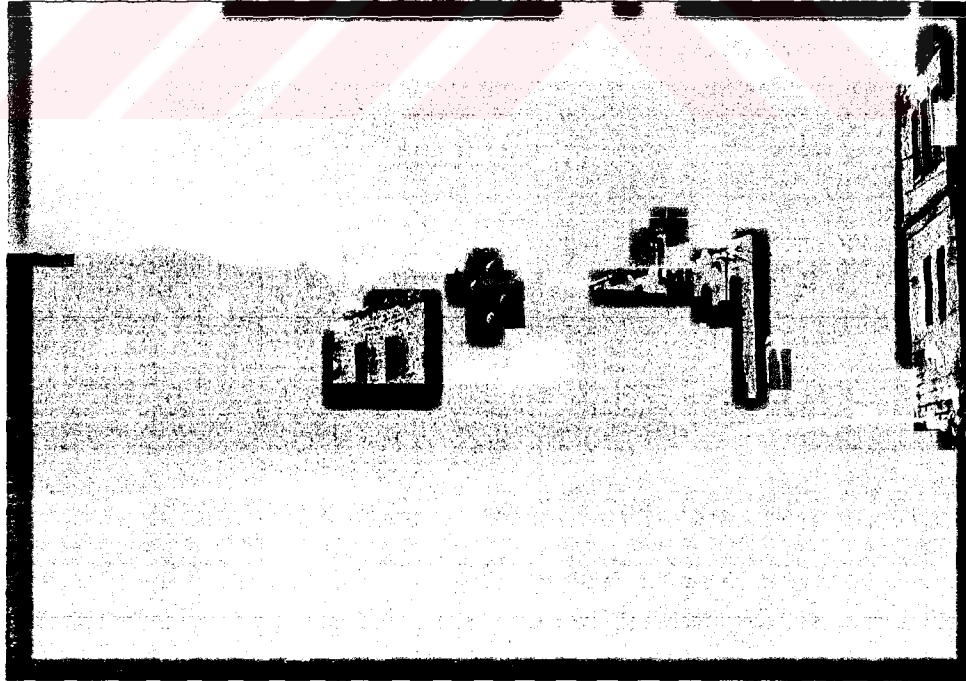
Resim No 34-Bahçeli Köyü Cami mihrap üzerindeki perde motifi.

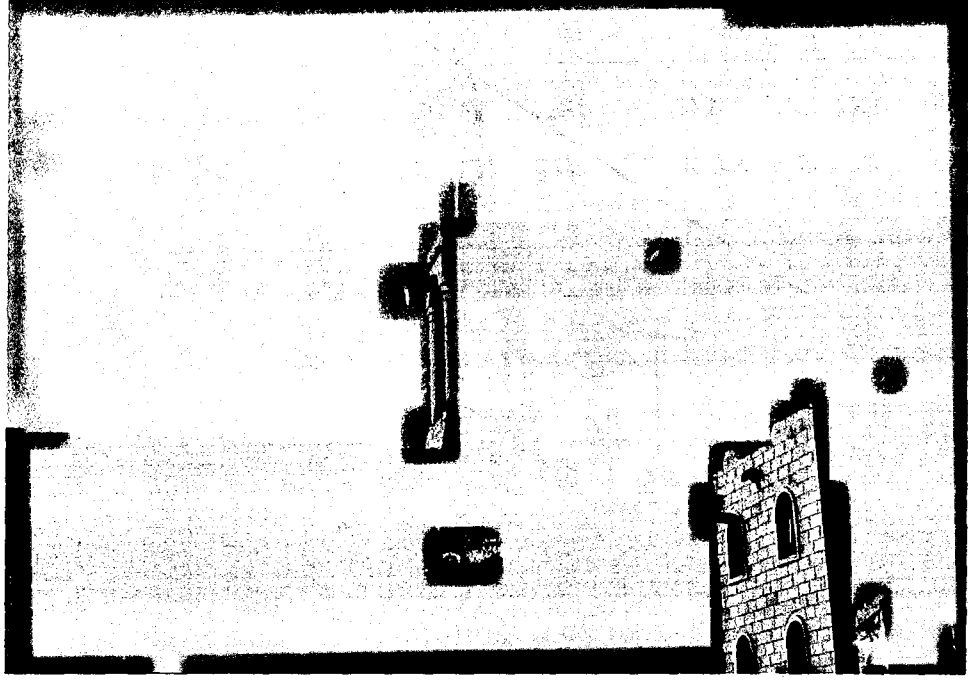
Resim No 35-Bahçeli Köyü Cami minber üzerindeki tarih kitabesi.

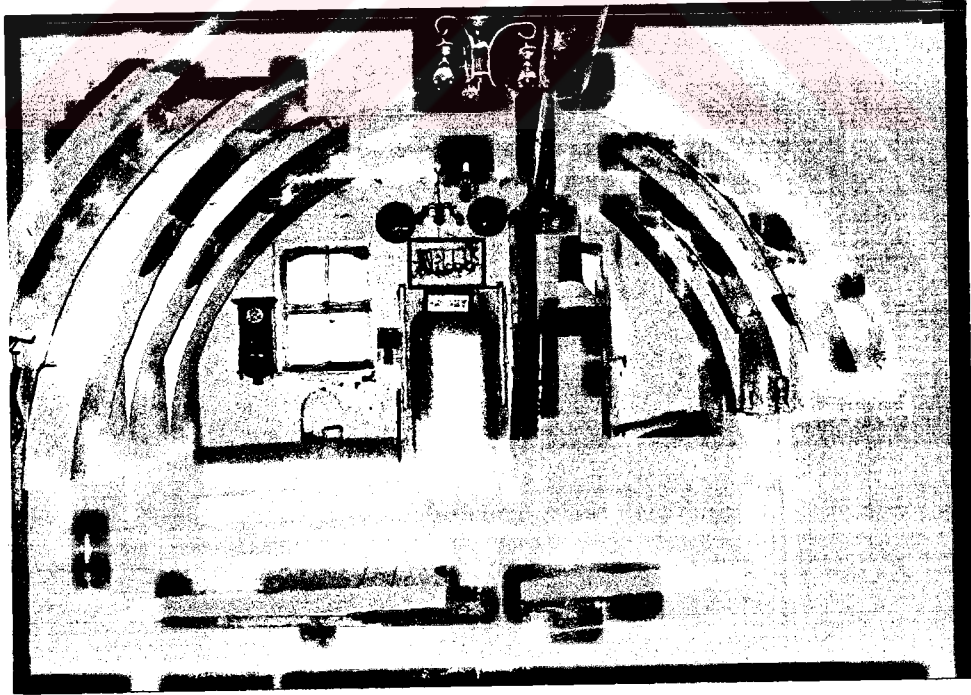
Resim No 36-Bahçeli Köyü
Cami kubbeye geçiş elemanı.

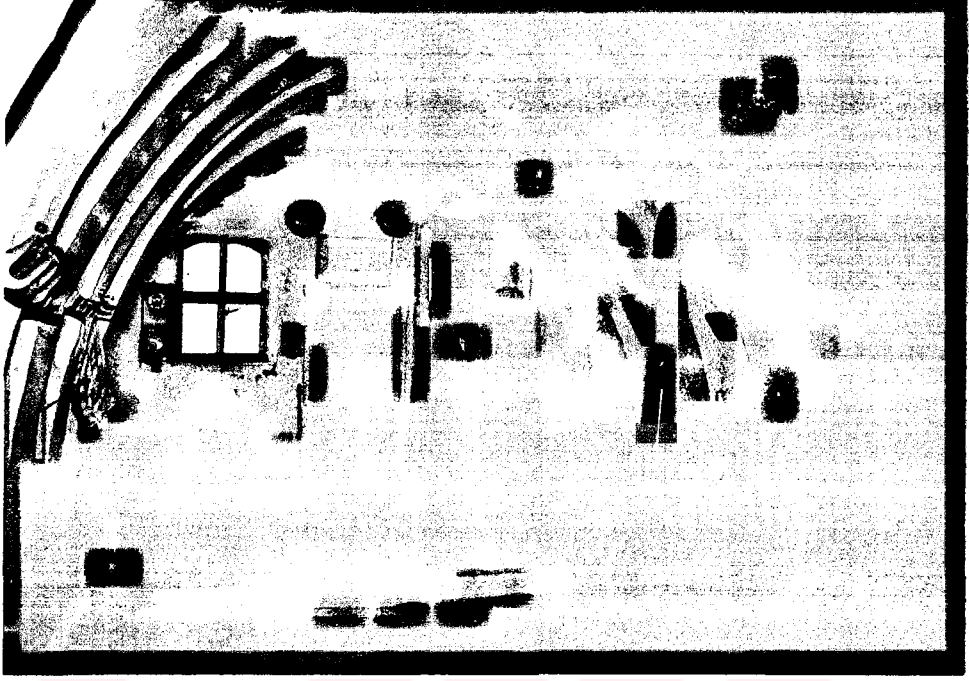
Resim No 37 -Ürgüp Yuniak Caminin genel görünüşü.

Resim No 38-Ürgüp Yunak Cami minaresinin görünüşü.

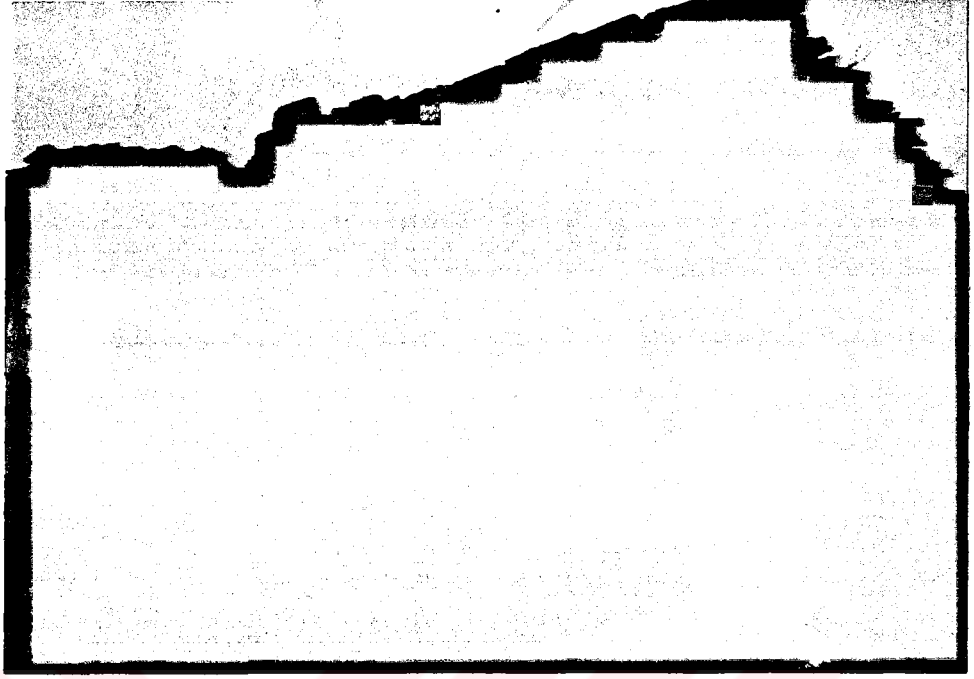
Resim No 39-Ürgüp Yunak Cami mihrabının görünüşü.

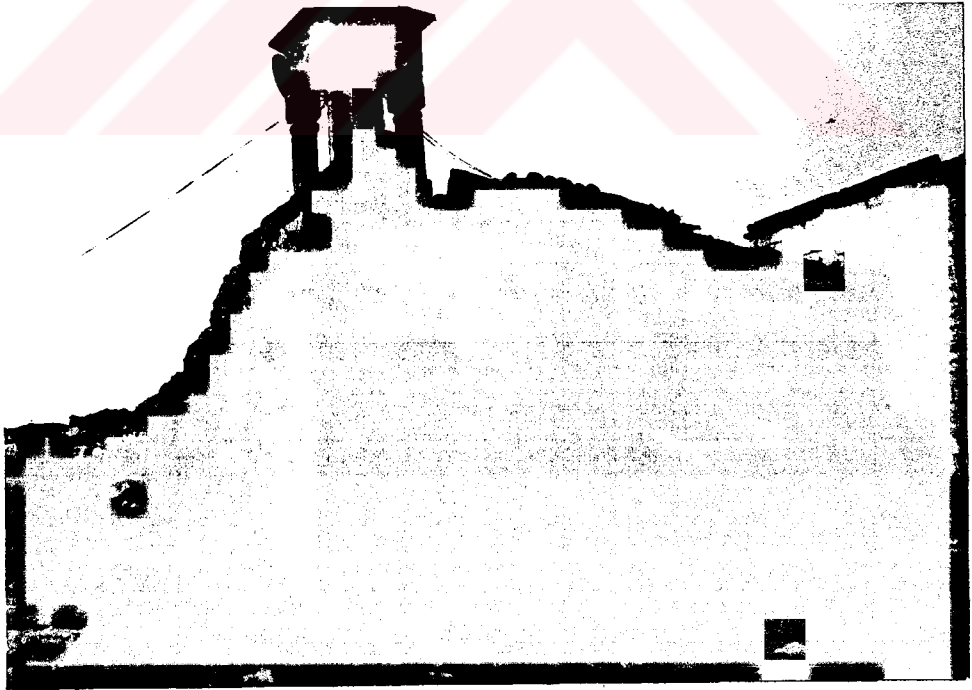
Resim No 40-Ürgüp Yunak Cami mihrab ve minberinden görünüş.

Resim No 41-Ürgüp Yunak Cami duvarlarındaki yazılar.

Resim No 42-Ürgüp Sofular Köyü Caminin girişi.

Resim No 43-Ürgüp Sofular Köyü Cami güney cephesinin görünüşü.

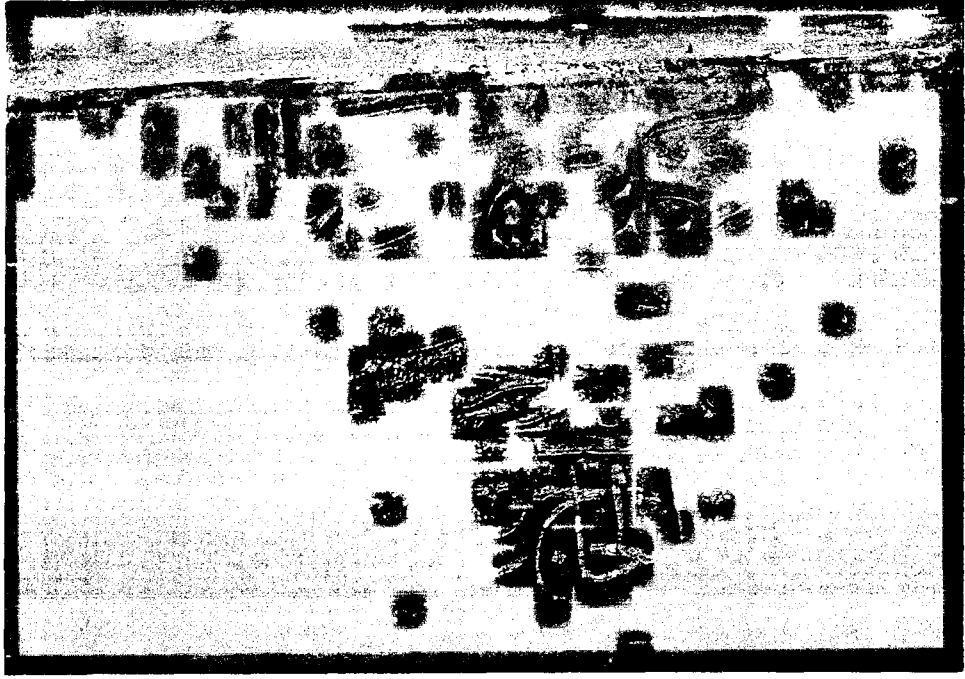

Resim No 44-Ürgüp Sofular
Köyü Cami minaresinden görünüş.

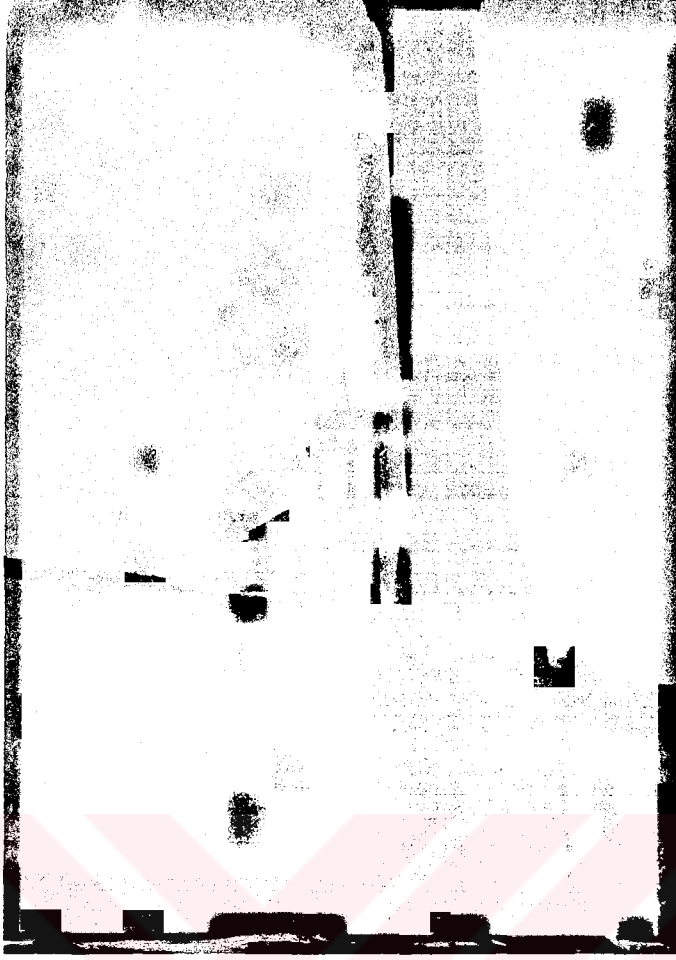
Resim No 45-Ürgüp Sofular Köyü Cami mihrabının görünüşü .

Resim No 46-Ürgüp Sofular Köyü Cami mihrap üzerindeki kitabe.

Resim No 47-İltaş Köyü Camiinin kuzey doğu cephesinden görünüş.

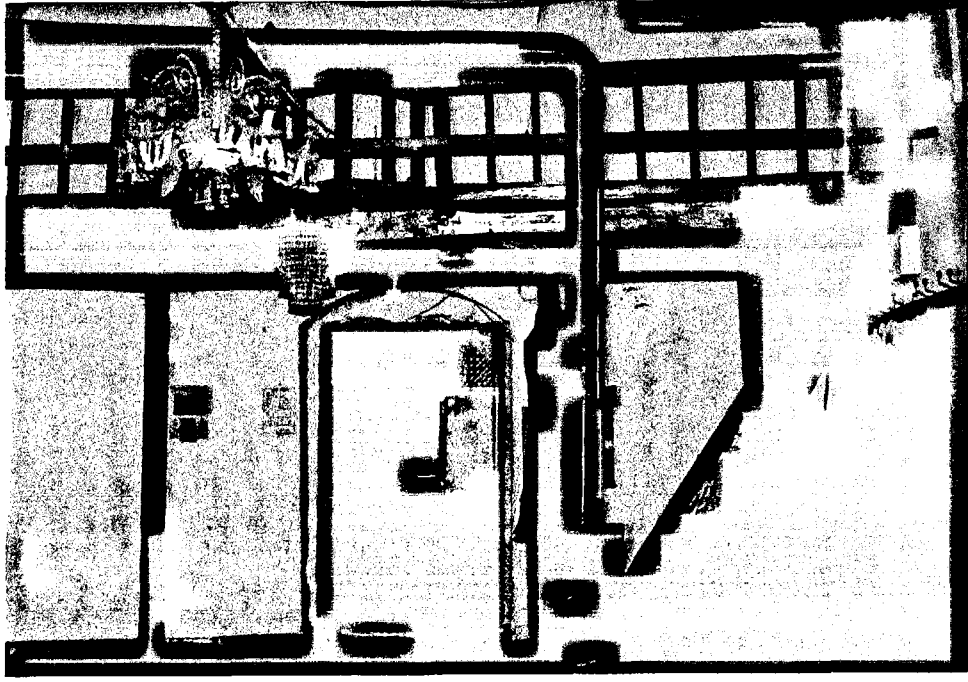

Resim No 48-İltaş Köyü
Cami minaresinin görünüşü.

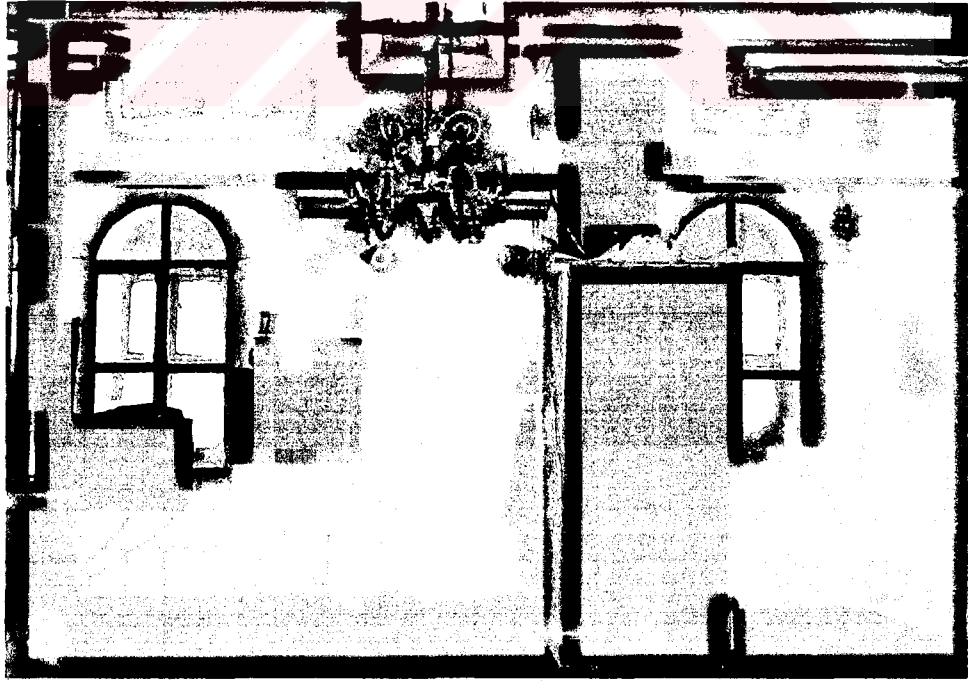

Resim No 49-İltaş Köyü
Cami giriş kapısı.

Resim No 50-İltaş Köyü Camii harim giriş bölümü.

Resim No 51-İltaş Köyü Camiinin mihrap ve minberi.

Resim No 52-İltaş Köyü
Cami minberi.

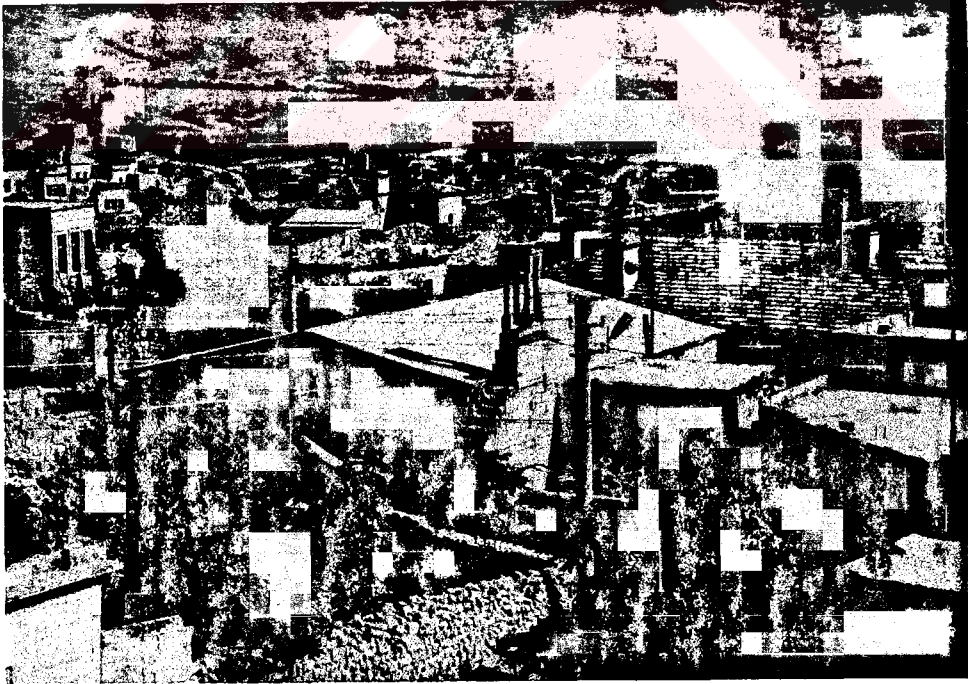

Resim No 53-İltaş Köyü Camii mihrap üzerindeki yazılar.

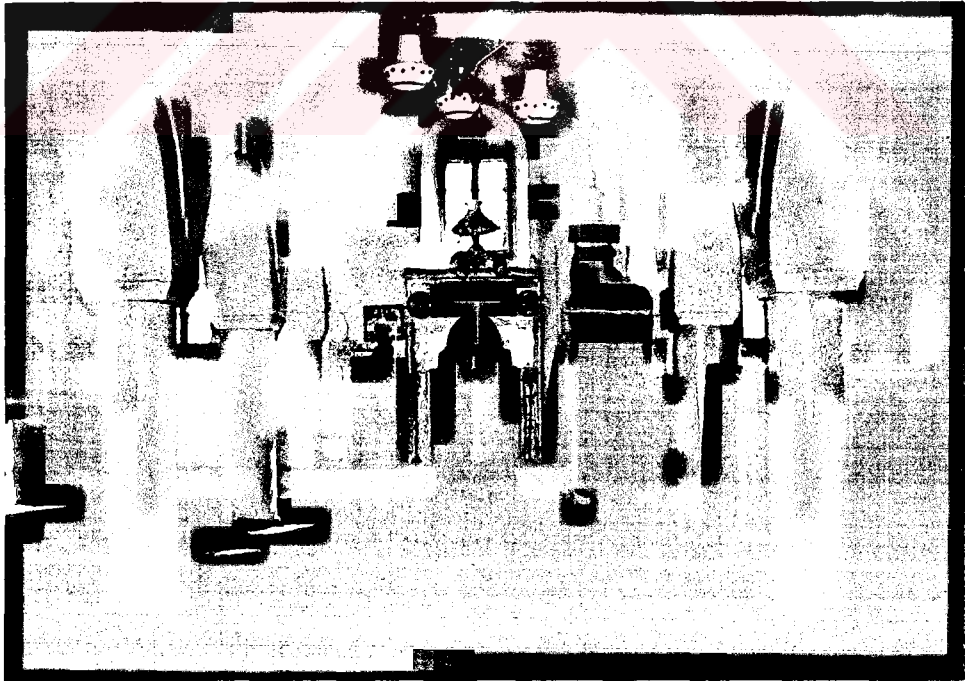
Resim No 54-İltas Köyü Camii minber korkuluk detayı.

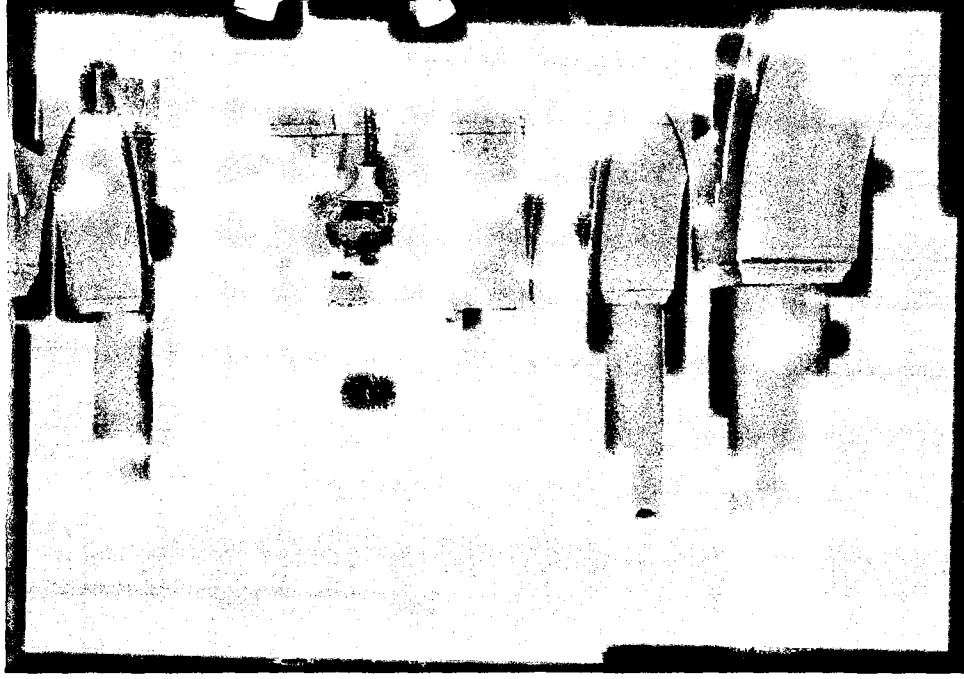
Resim No 55-Ürgüp Musa Efendi Cami genel görünüşü.

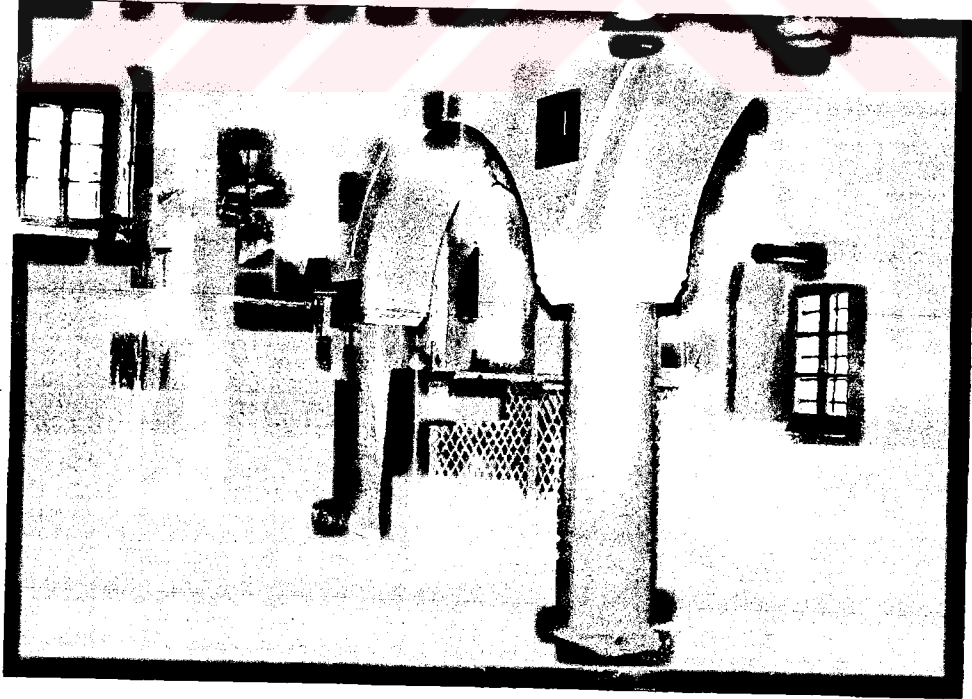
Resim No 56-Ürgüp Musa Efendi Cami giriş bölümü görünüşü.

Resim No 57-Ürgüp Musa Efendi Cami harim bölümü görünüşü.

Resim No 58-Ürgüp Musa Efendi Cami harim girişi.

Resim No 59-Ürgüp Musa Efendi Cami yan sahınları.

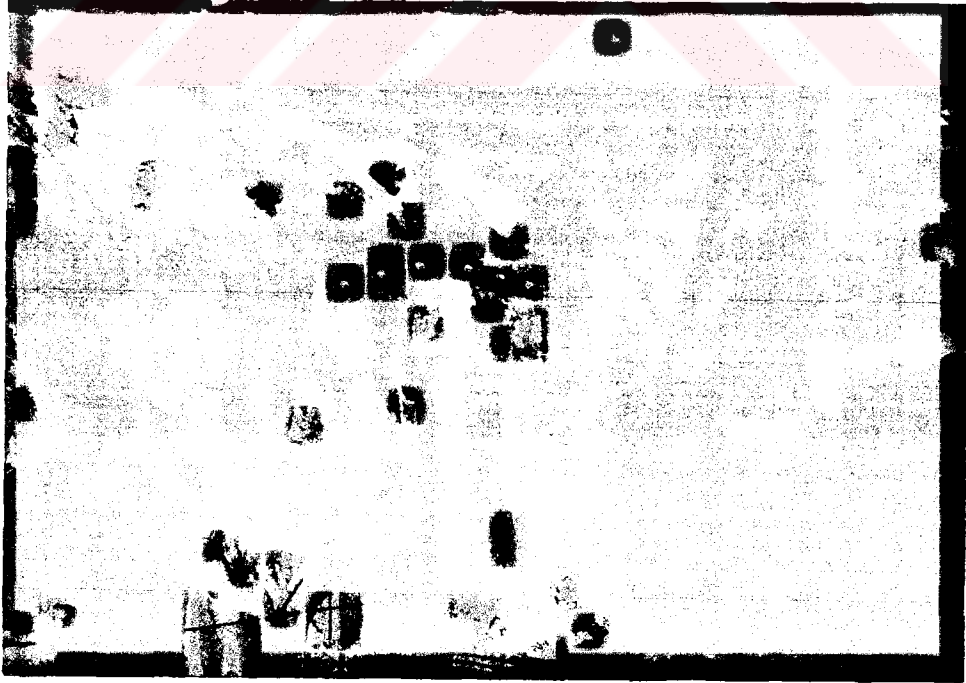
Resim No 60-Ürgüp Musa
Efendi Cami mihrabı.

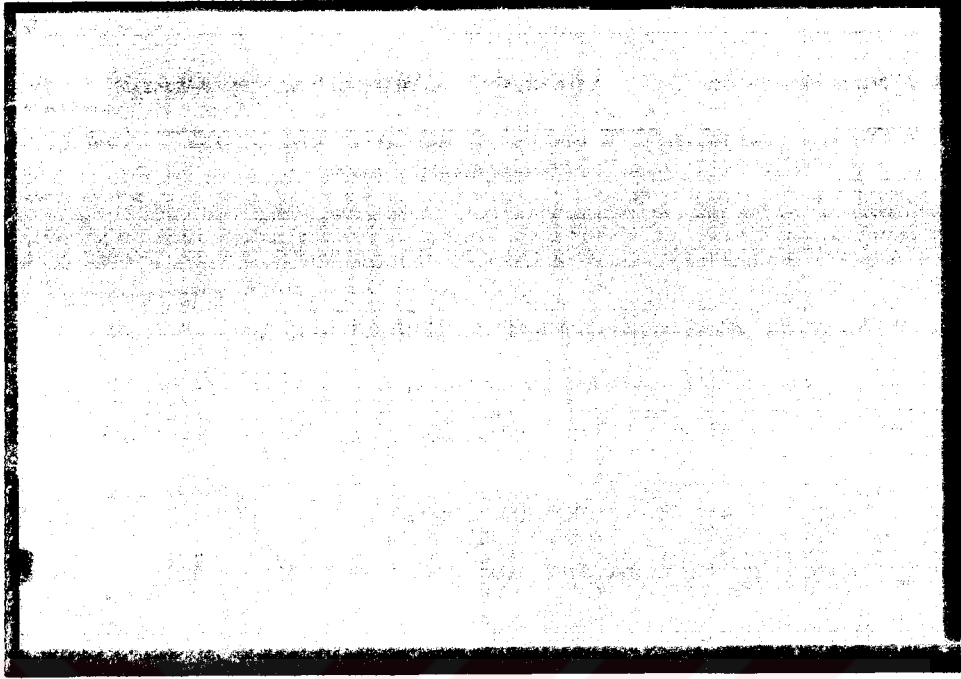
Resim No 61-Ürgüp Musa Efendi Cami minberi.

Resim No 62-Ürgüp Musa Efendi Cami vaiz Kürsüsü.

Resim No 63-Ürgüp Musa Efendi Cami minaresi .

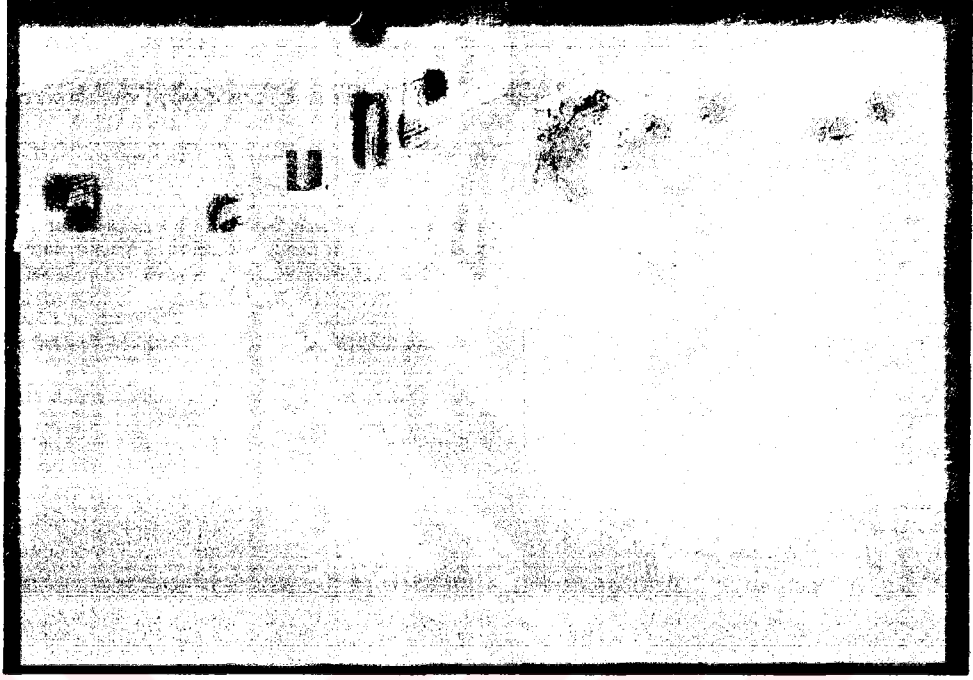

Resim No 64-Ürgüp Musa Efendi Cami kitabesi.

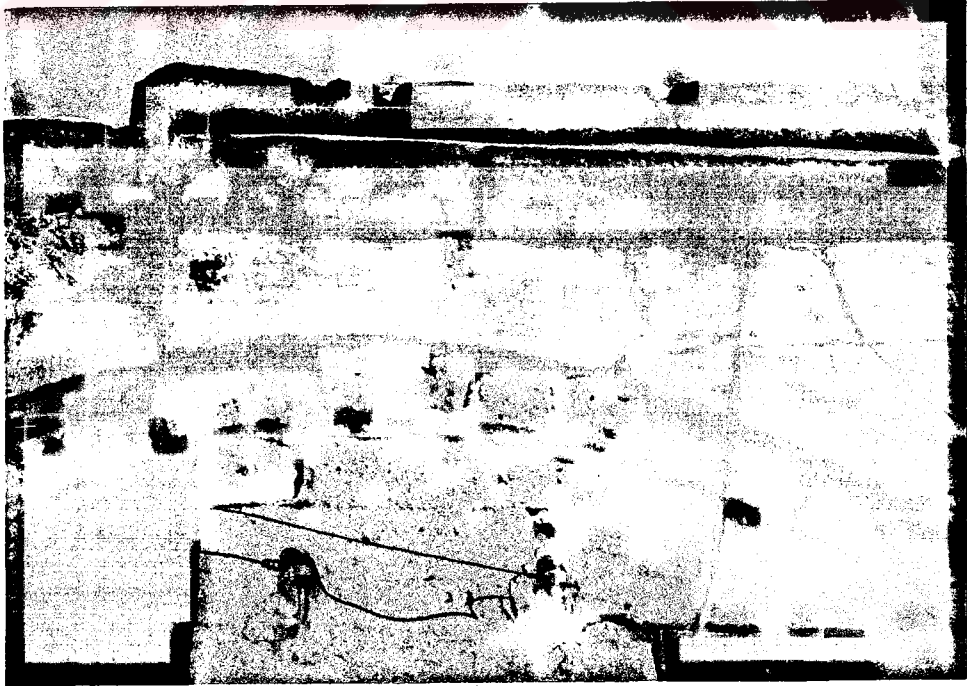

Resim No 65-Akköy Camii Genel görünüşü.

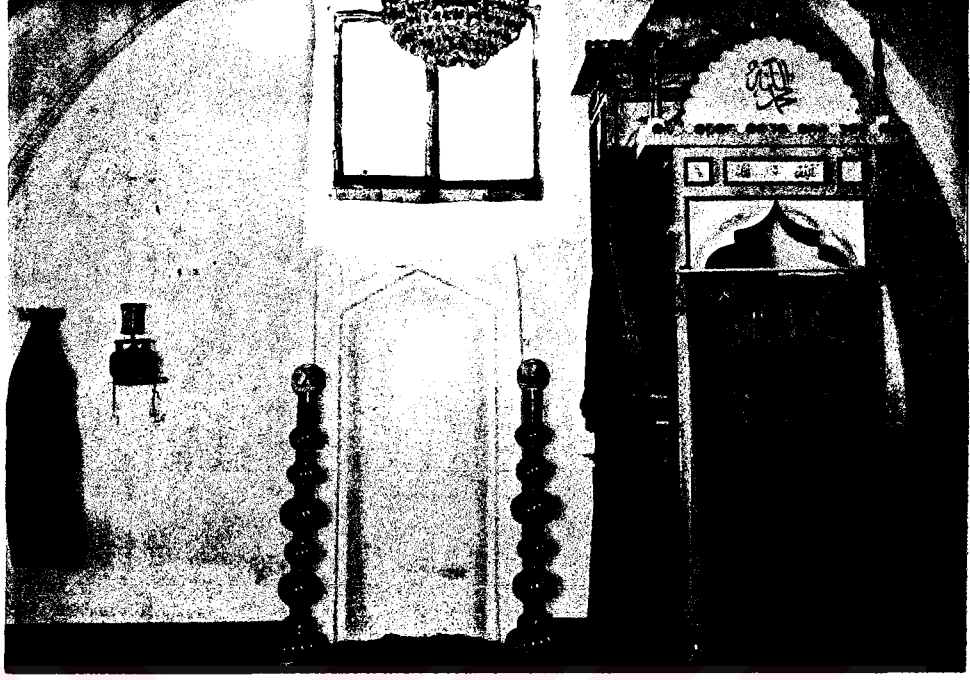

Resim No 66-Akköy Camii giriş bölümünün görünüşü.

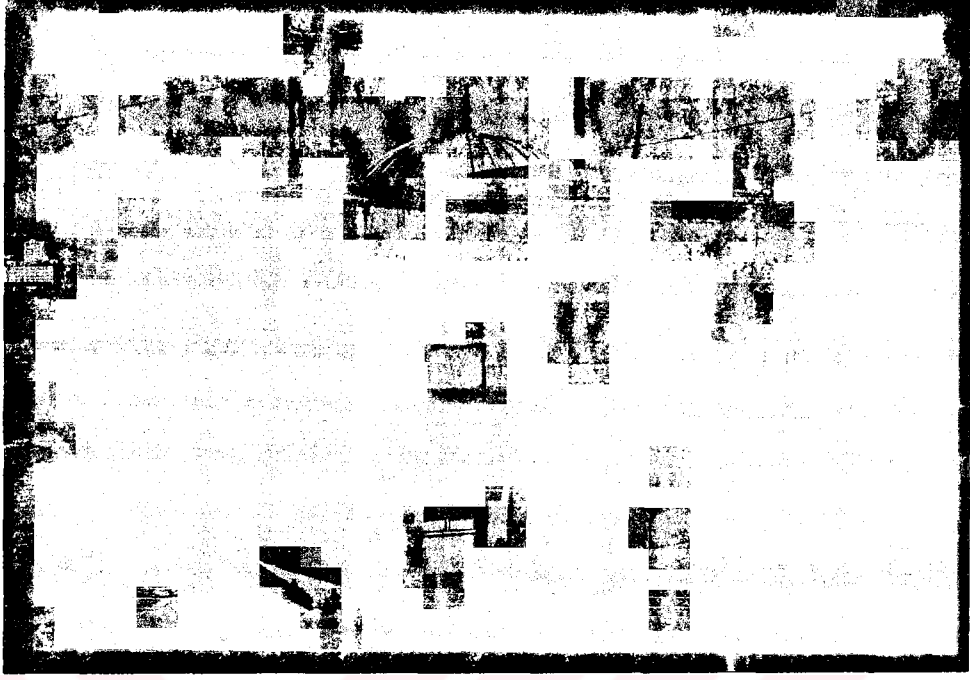
Resim No 67-Akköy Camii Giriş üzerindeki kitabe.

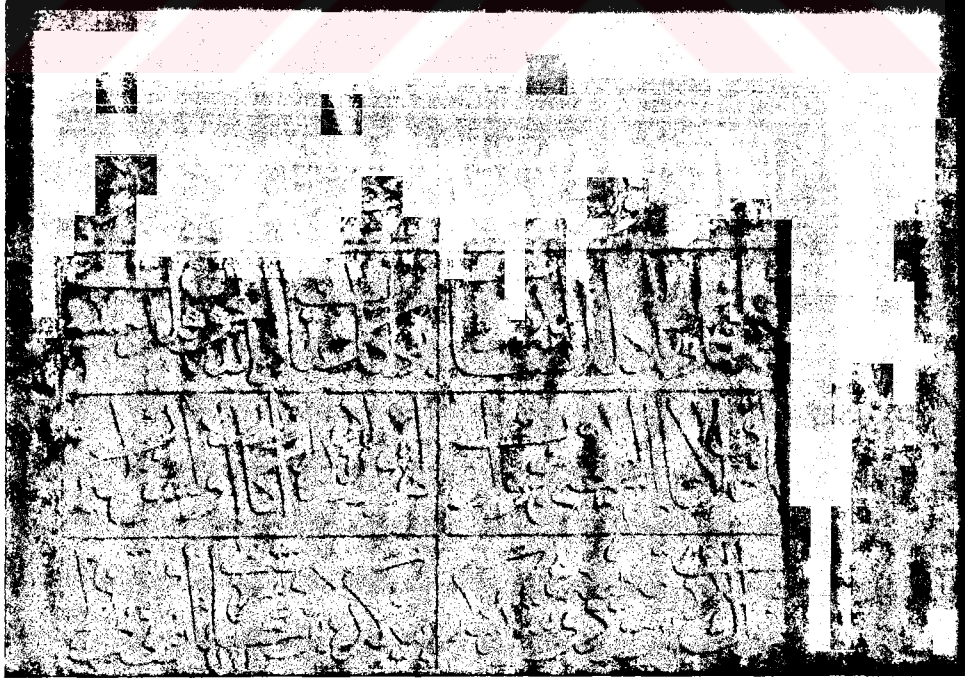
Resim No 68-Akköy Camii mihrabı.

Resim No 69-Ürgüp Sağır Mescid Caminin batı cephesinden görünüşü.

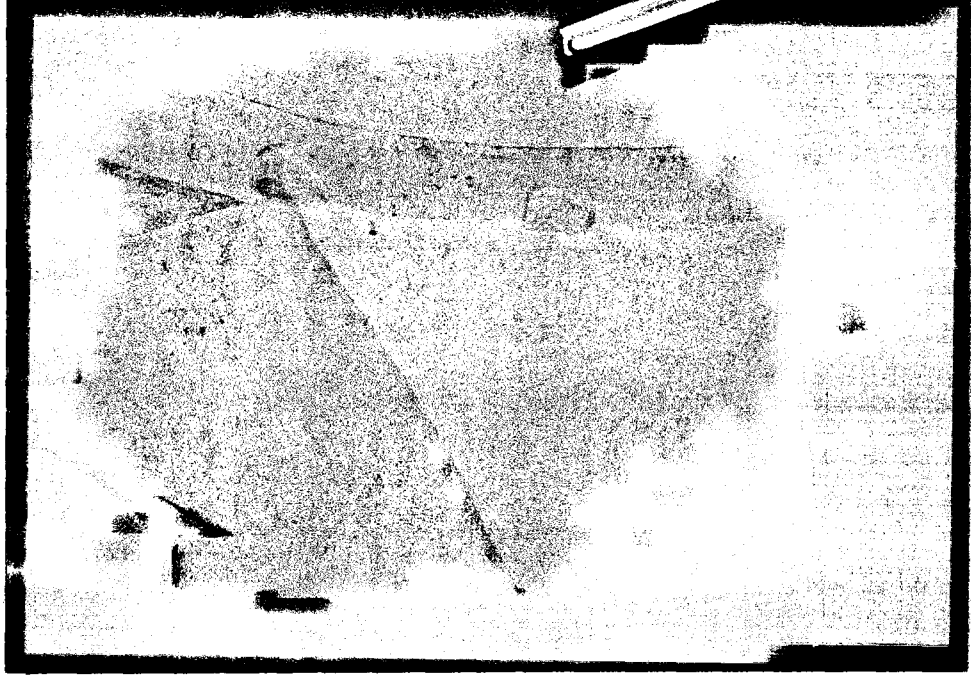

Resim No 70-Ürgüp Sağır Mescid Cami kuzey batıdan görünüş.

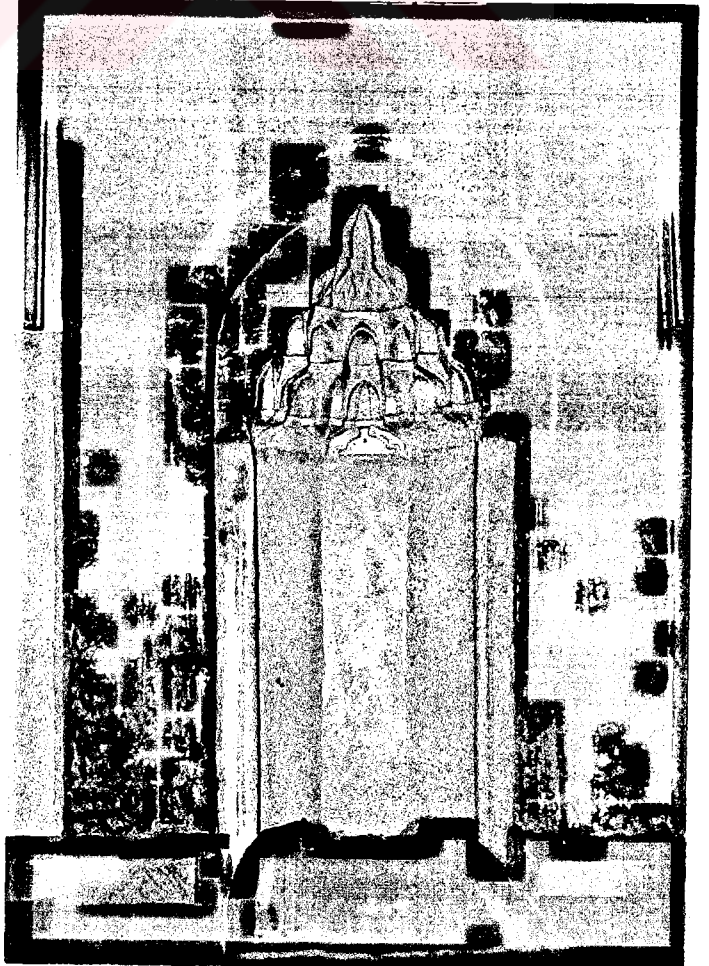

Resim No 71-Ürgüp Sağır Mescid Cami kitabesi.

Resim No 72-Ürgüp Sağır Mescid Cami kubbeye geiş elemanı.

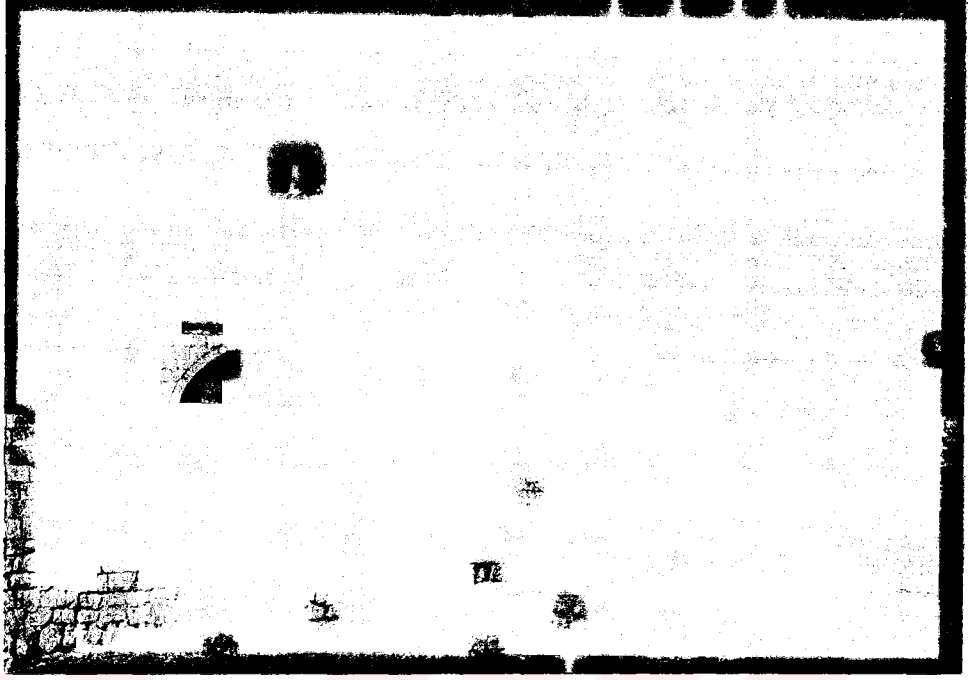
Resim No 73-Ürgüp Sağır
Mescid Cami mihrabı.

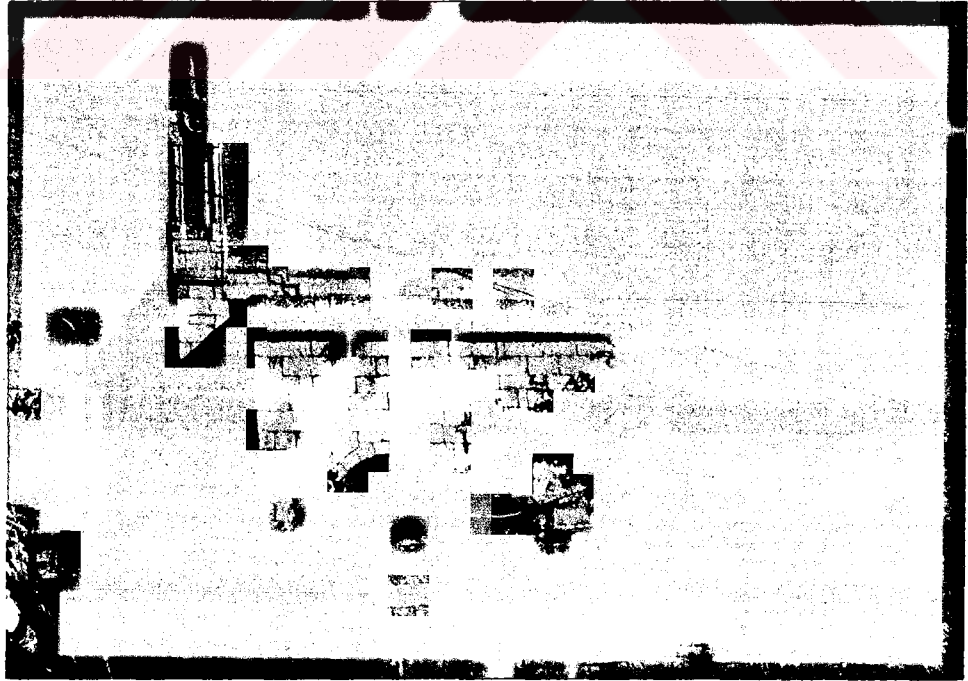
Resim No 74-Ürgüp Sağır
Mescid Cami Köşelik detayı.

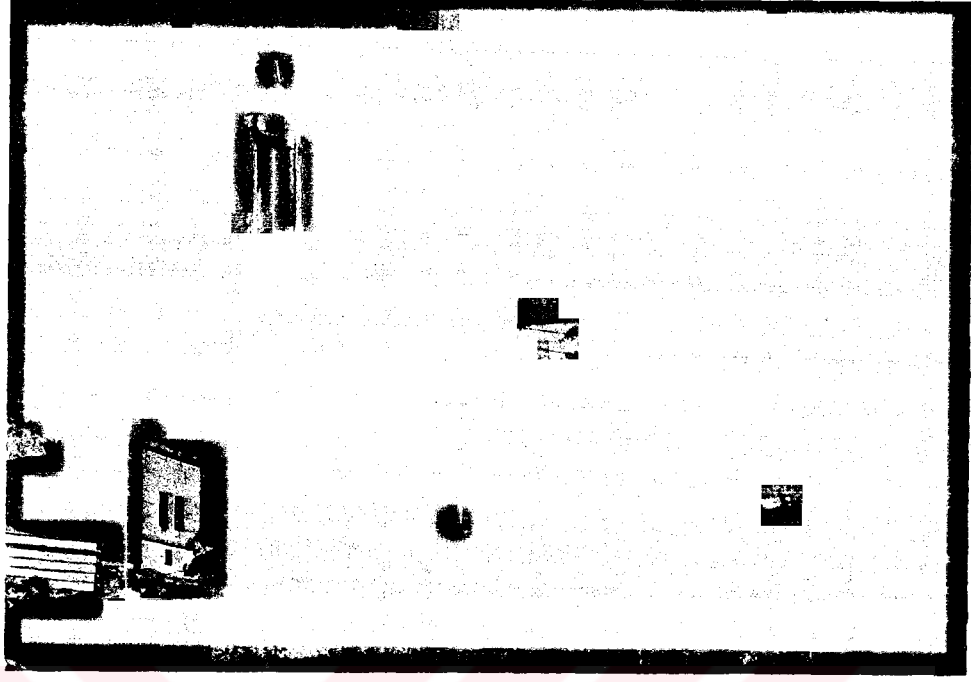
Resim No 75-Ürgüp Sağır Mescid Cami bordür detayı.

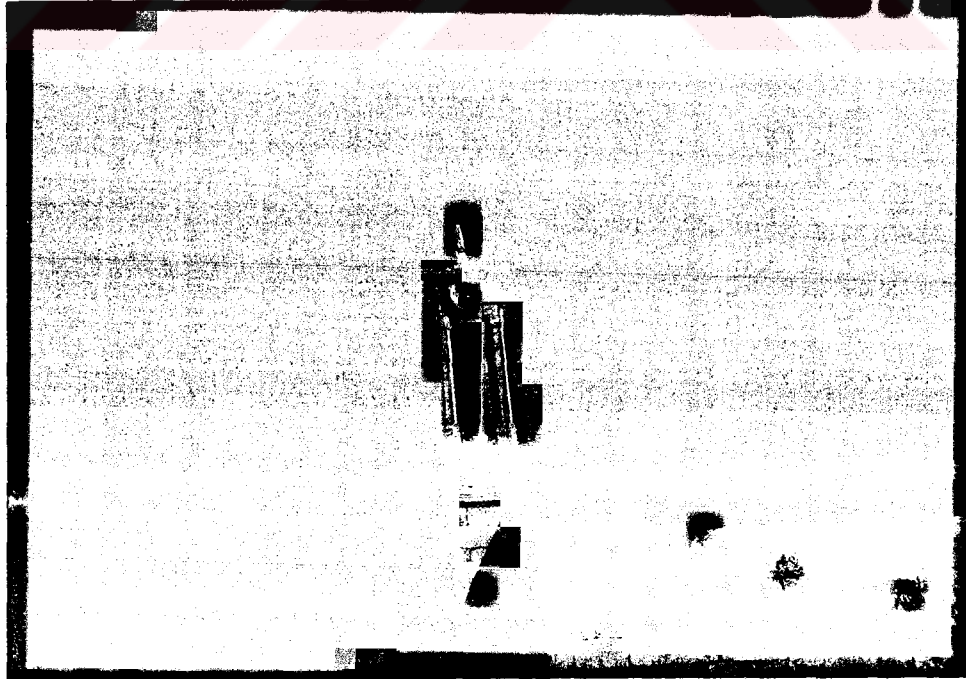
Resim No 76-Ürgüp Esbelli Camiinin güney cepheden görünüşü.

Resim No 77-Ürgüp Esbelli Camii kuzey doğu cephesi görünüşü.

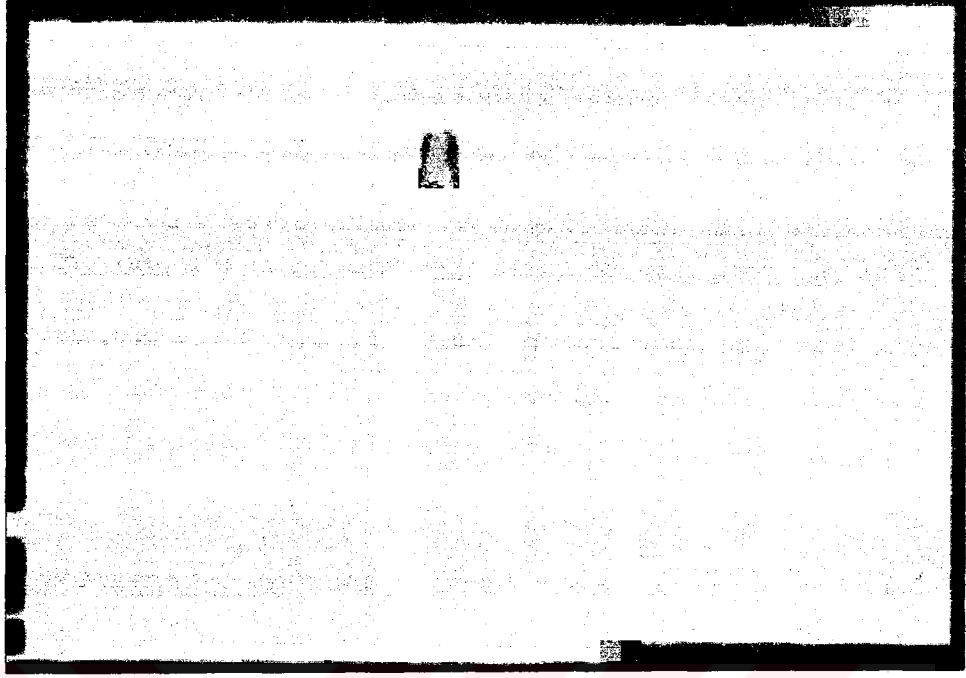

Resim No 78-Ürgüp Esbelli Camii doğu cephesi görünüşü.

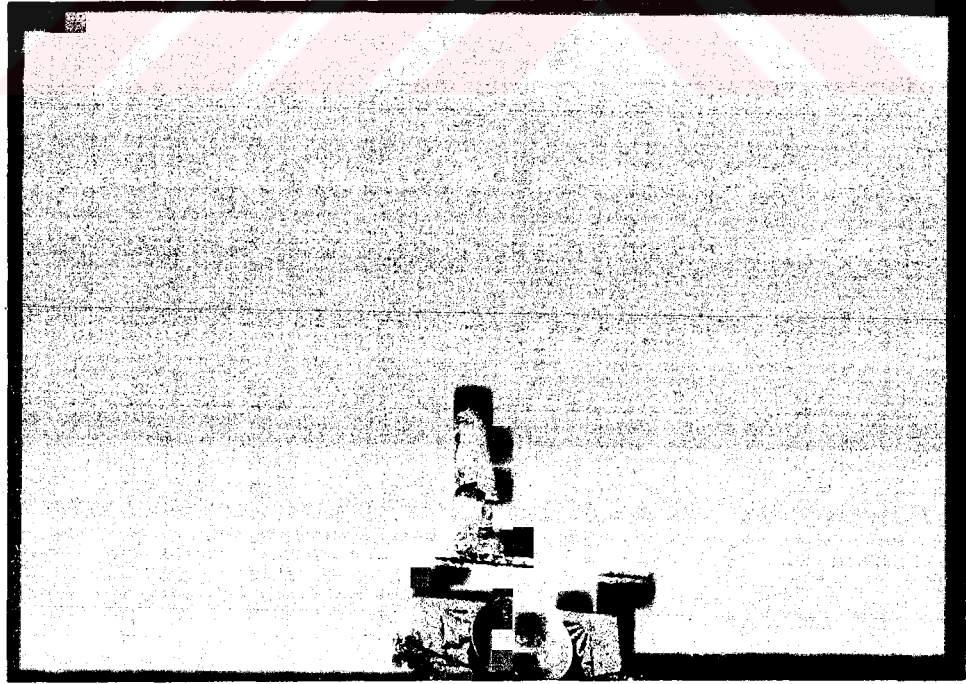

Resim No 79-Ürgüp Esbelli Camii Baldaken minareden görünüşü.

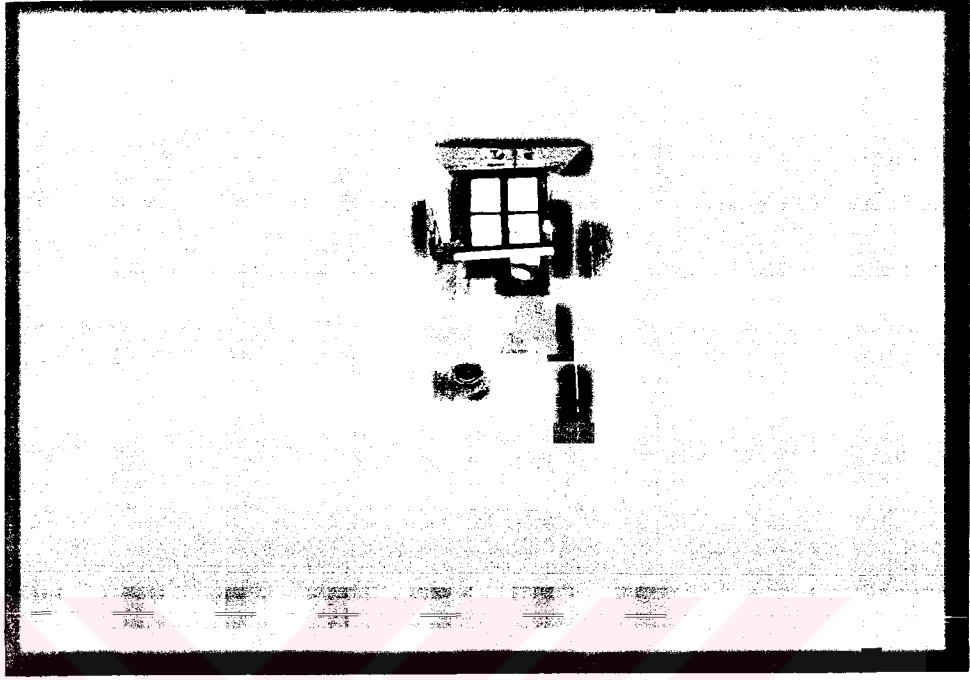

Resim No 80-Ürgüp Esbelli Camii Baldaken Minare

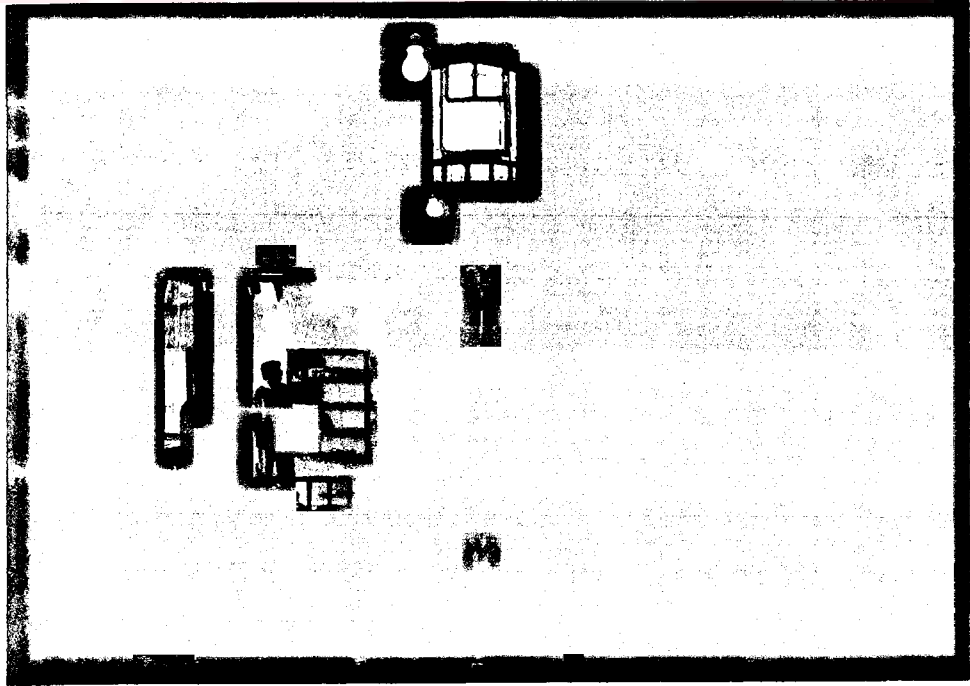

Resim No 81-Ürgüp Esbelli Camii Baldaken Minare alemleri.

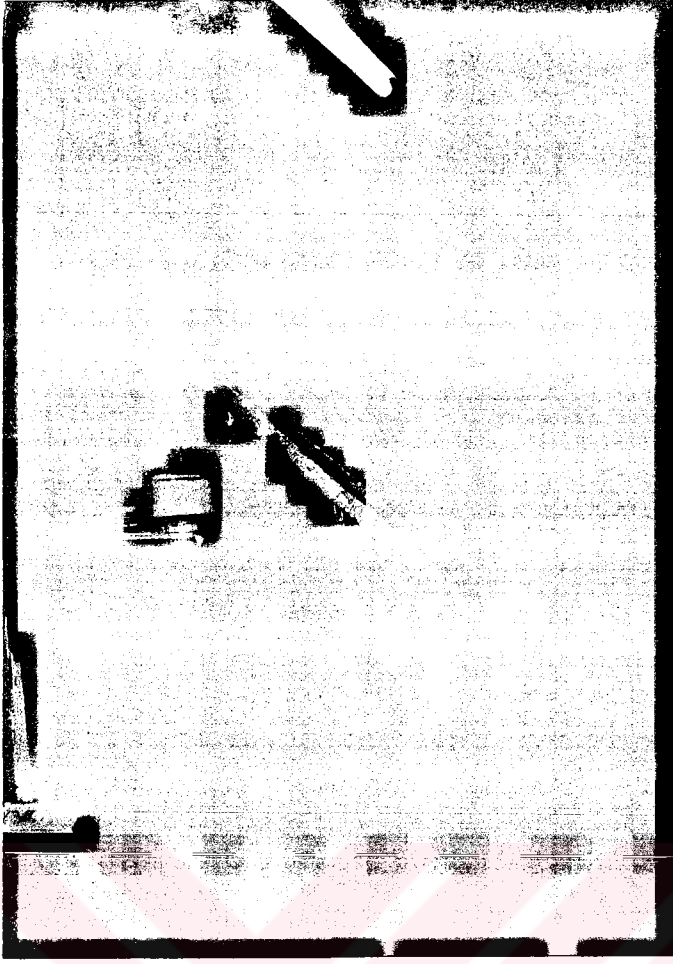

Resim No 82-Ürgüp Esbelli Camii mihrabın görünüşü.

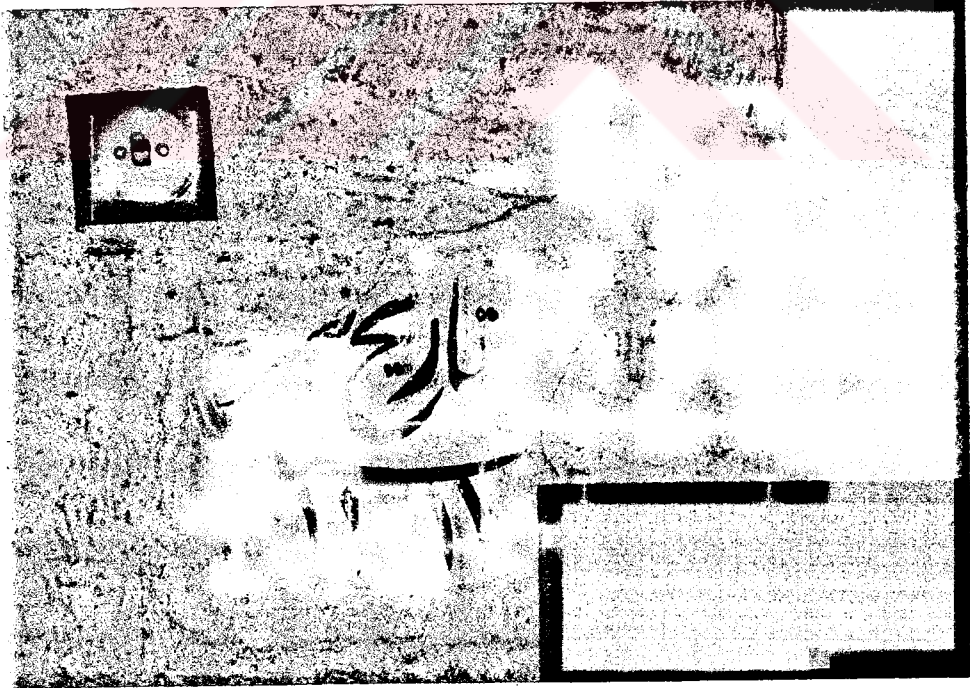

Resim No 83-Ürgüp Esbelli Camii giriş bölümü.

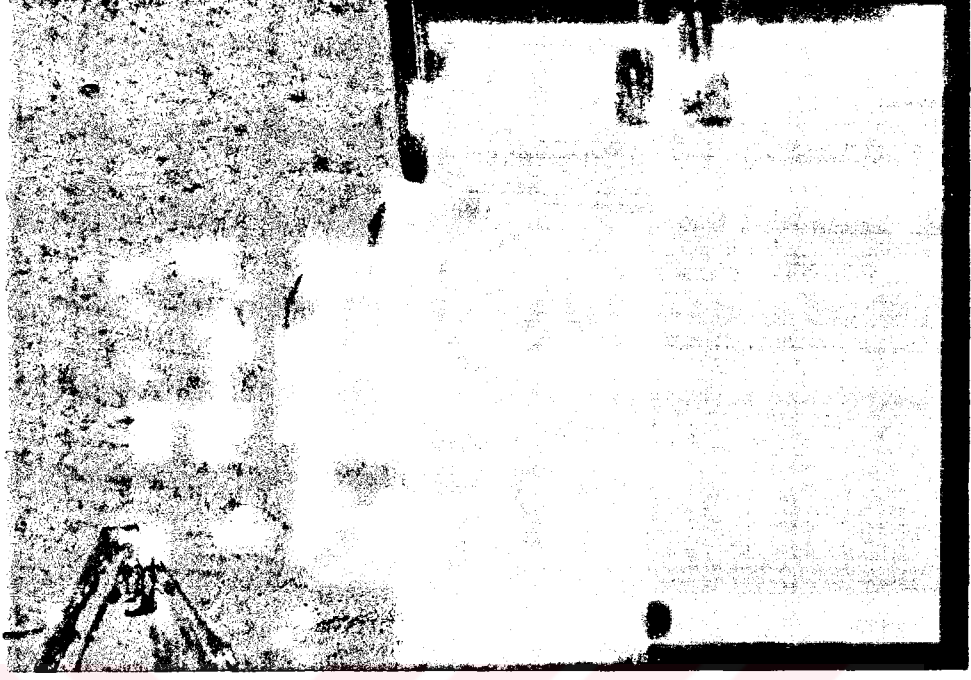

Resim No 84-Ürgüp Esbelli

Camii minberin görünüşü.

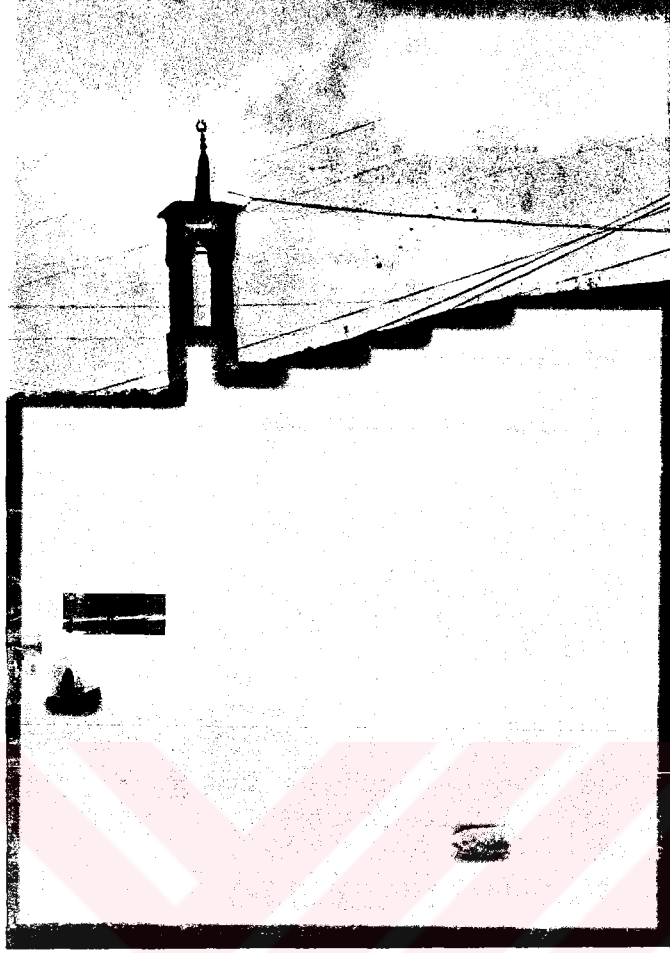
Resim No 85-Ürgüp Esbelli Camii Kutabesi.

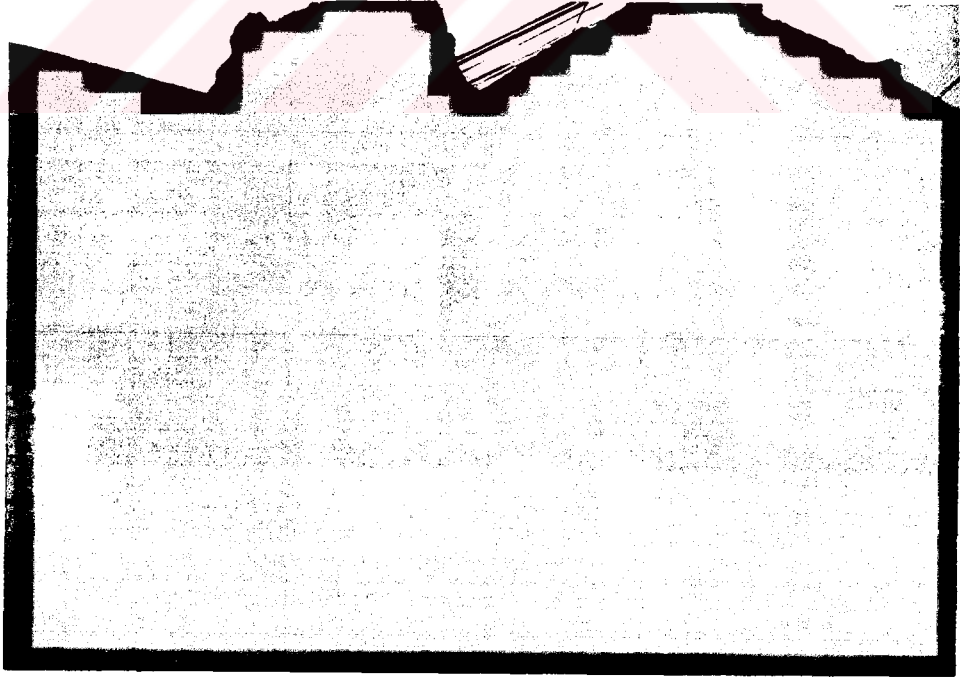
Resim No 86-Ürgüp Esbelli Camii tamir kitabesi.

Resim No 87-Ortahisar
Aladdin Cami(Yazlık Bölüm)
Giriş Bölümü.

Resim No 87(a) -Ortahisar
Aladdincami(Kışlık Bölüm)
Giriş Bölümü.

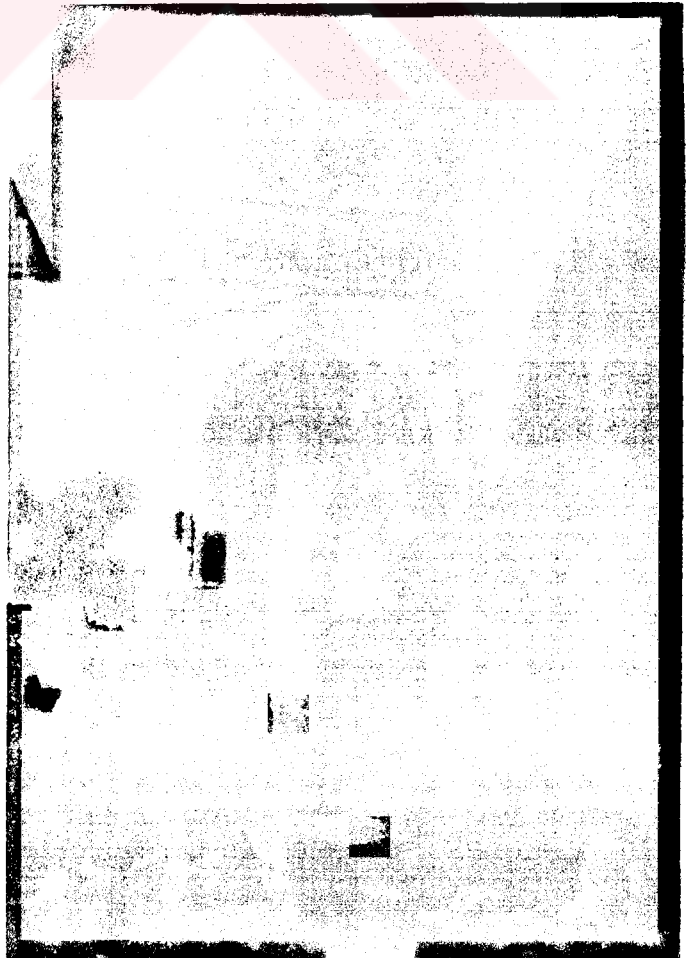

Resim No 88-Ortahisar Aladdin Cami (Kışlık Bölüm) Mihrap Cephesi.

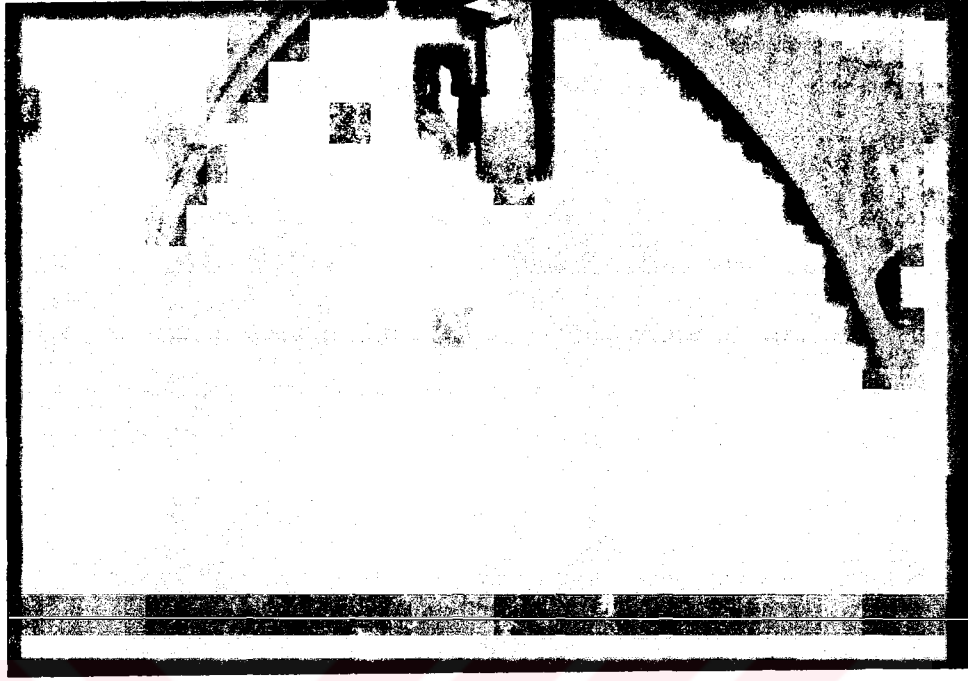

Resim No 89-Ortahisar
Aladdin Cami (Kışlık Bölüm)
minare görünüşü.

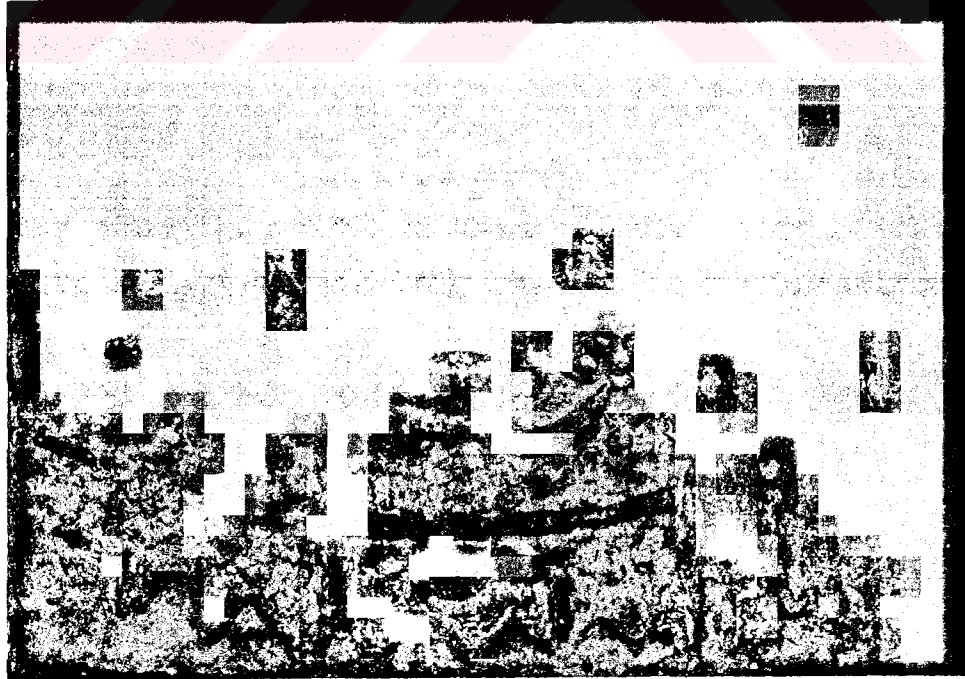
Resim No 90-Ortahisar
Aladdin Cami (Kışlık
Bölüm) mihrap nişi.

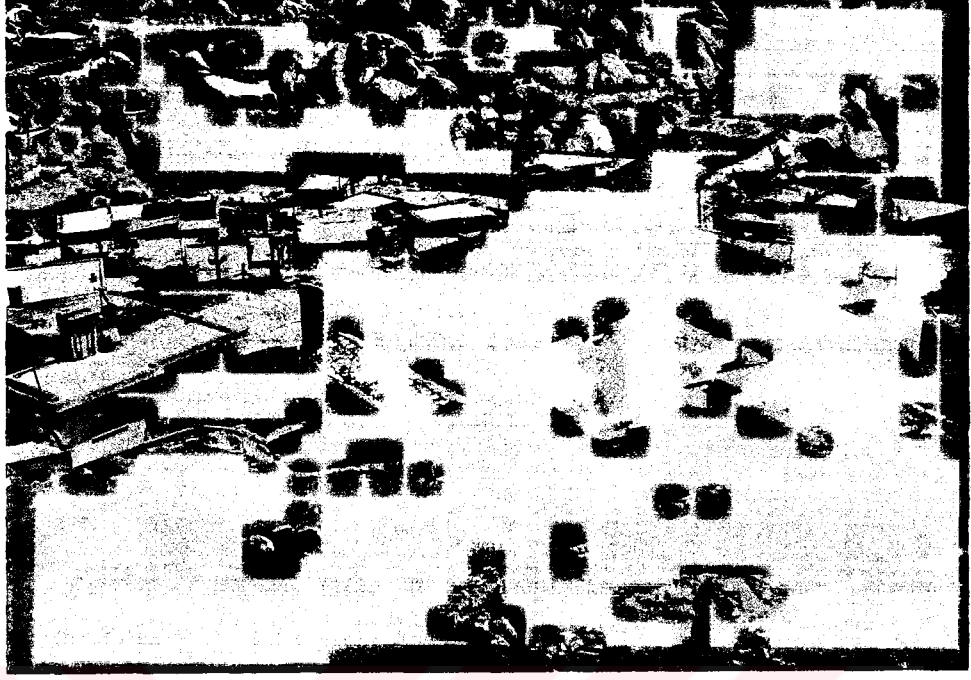

Resim No 91-Ortahisar Aladdin Cami (Kışlık Bölüm) minberi.

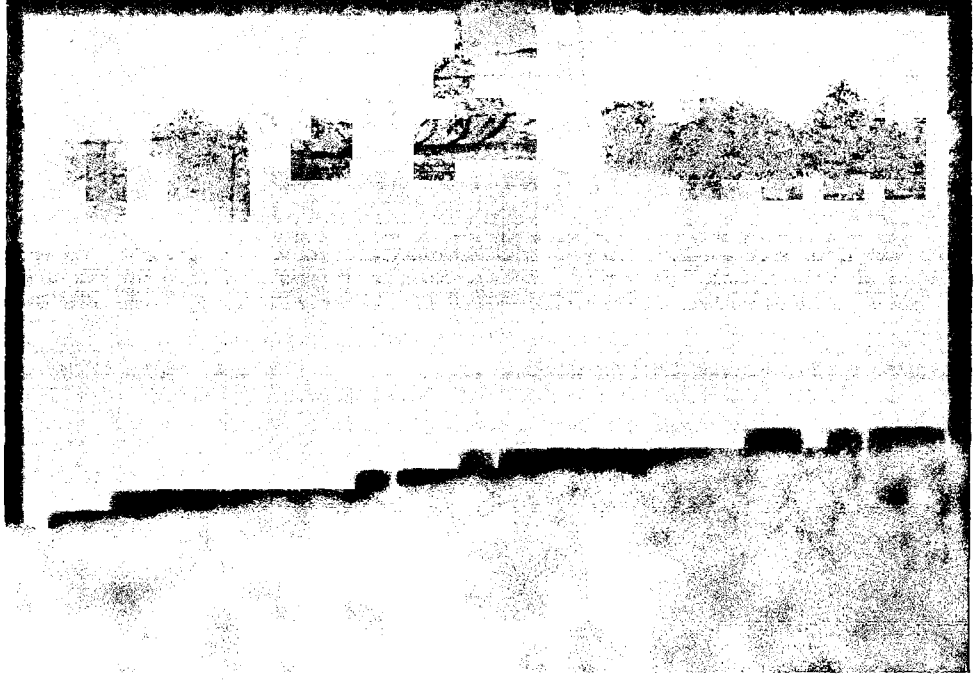
Resim No 92-Ortahisar Aladdin Cami (Kışlık Bölüm) Giriş üzerindeki kitabe.

Resim No 93-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) Kaleden görünüşü.

Resim No 94-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) Çevresinin Görünüşü.

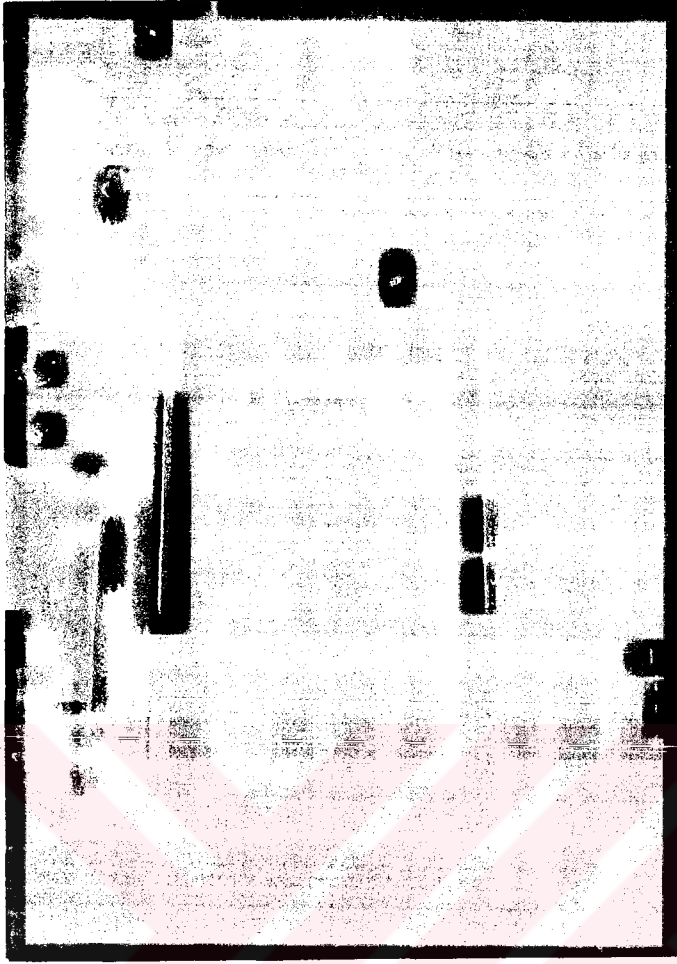

Resim No 95-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) Kitabesi.

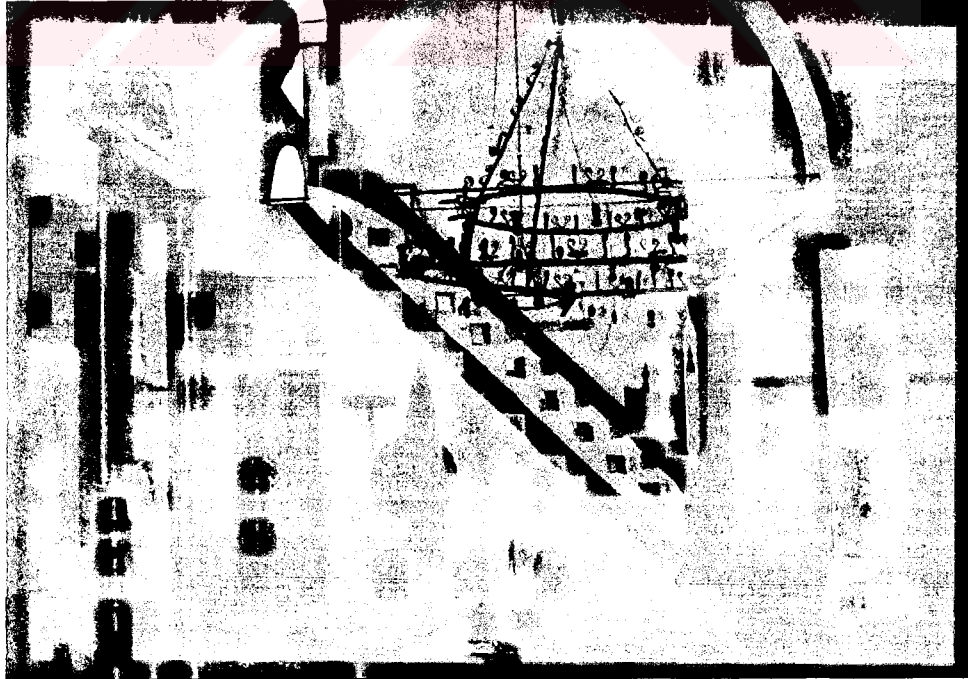

Resim No 96-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) mahfel katı.

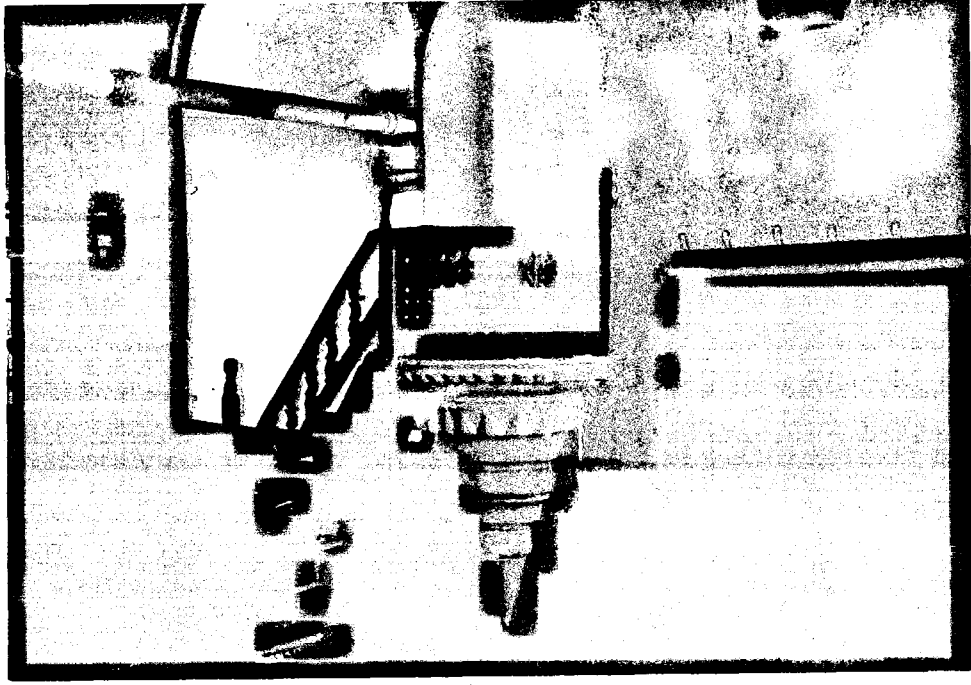

Resim No 97-Ortahisar
Aladdin Cami (Yazlık Bölüm)
mihrabı.

Resim No 98-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) minberi.

Resim No 99-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) Vaiz kürsüsü.

Resim No 100-Ortahisar
Aladdin Cami (Yazlık
Bölüm) mihrap nişi.

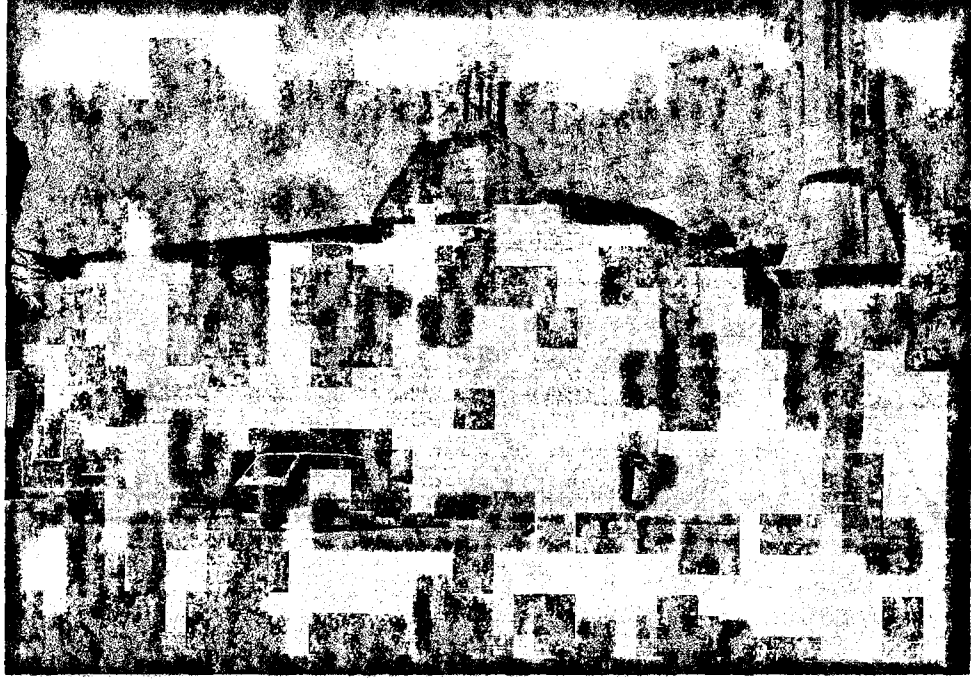

Resim No 101-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) mihrap nişi detayı.

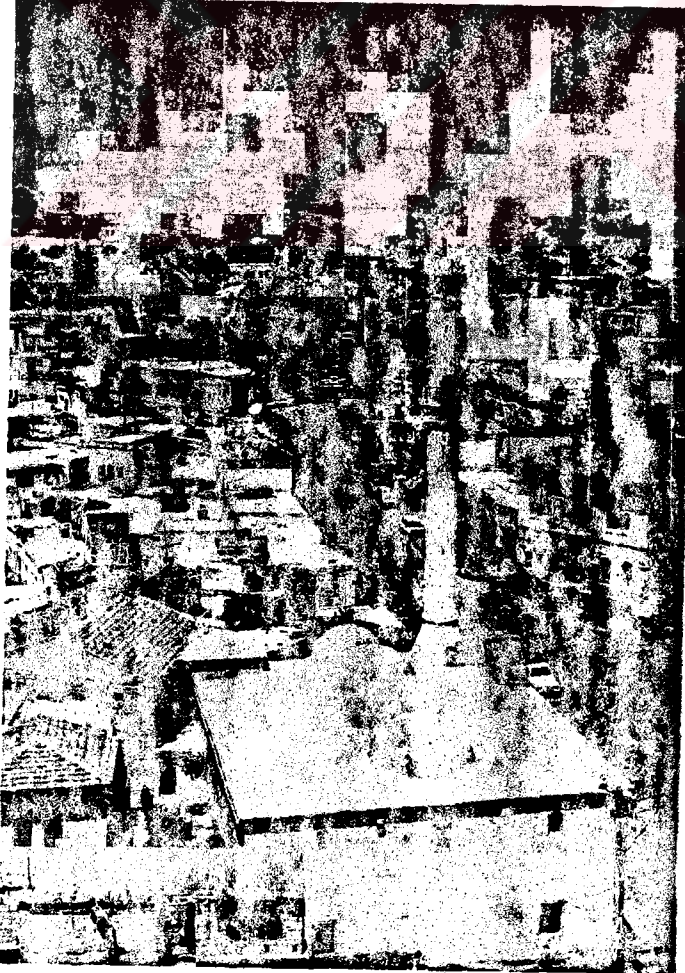

Resim No 102-Ortahisar Aladdin Cami (Yazlık Bölüm) Kalem işi süslemeler.

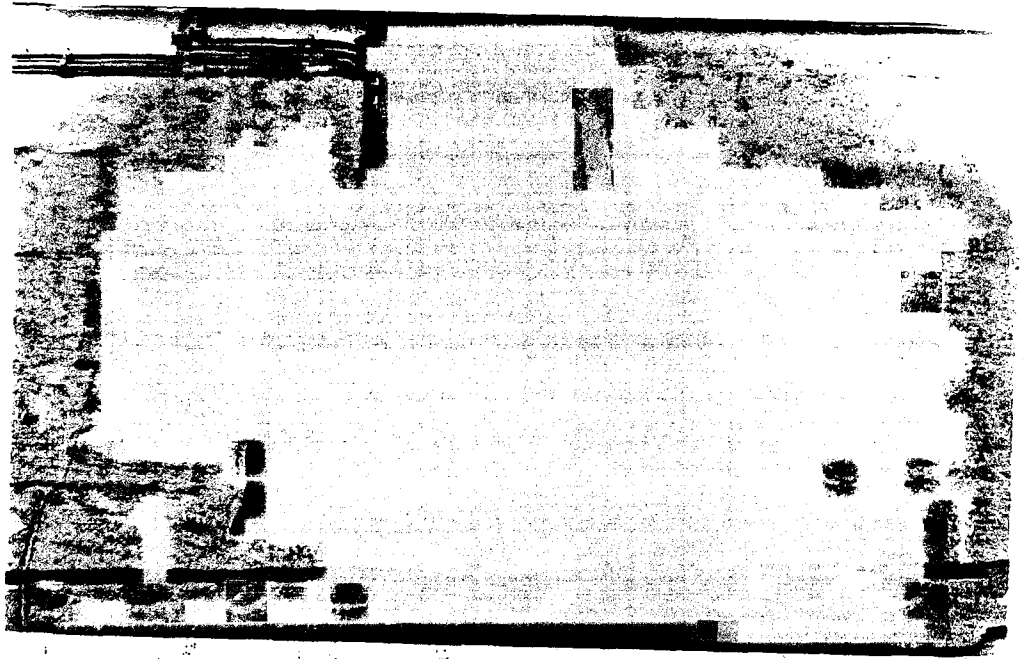

Resim No 103-Ortahisar Abdioğlu Camii Genel Görünüş.

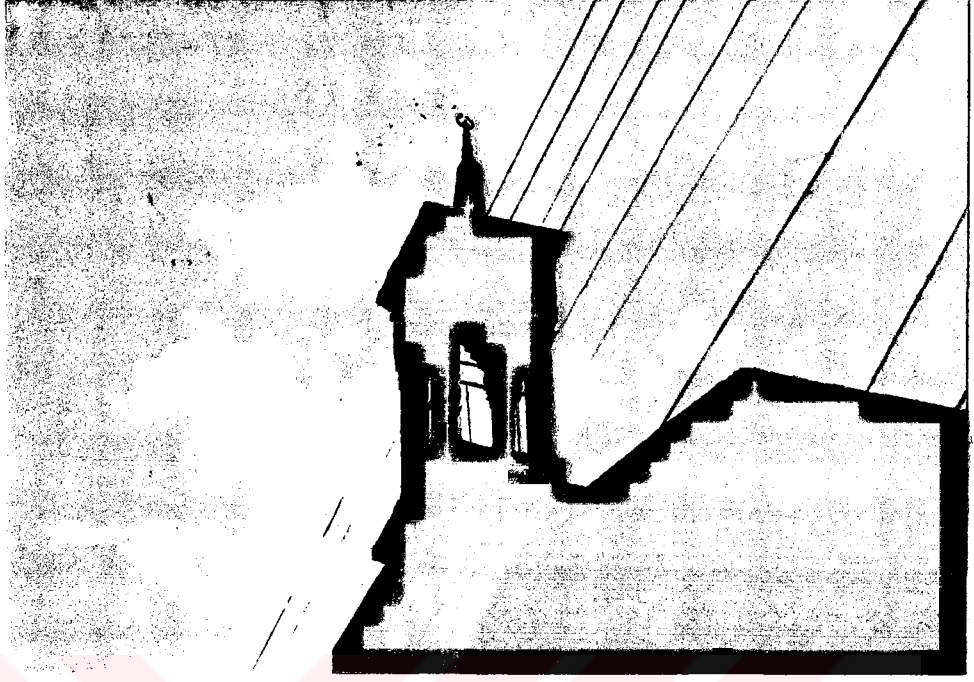
Resim No 104-Ortahisar
Abdioğlu Camii kaleden
görünüşü.

Resim No 105-Ortahisar Abdioğlu Camii Girişüzerindeki kitabesi.

Resim No 106-Ortahisar Abdioğlu Camii kapı üzerindeki kitabesi.

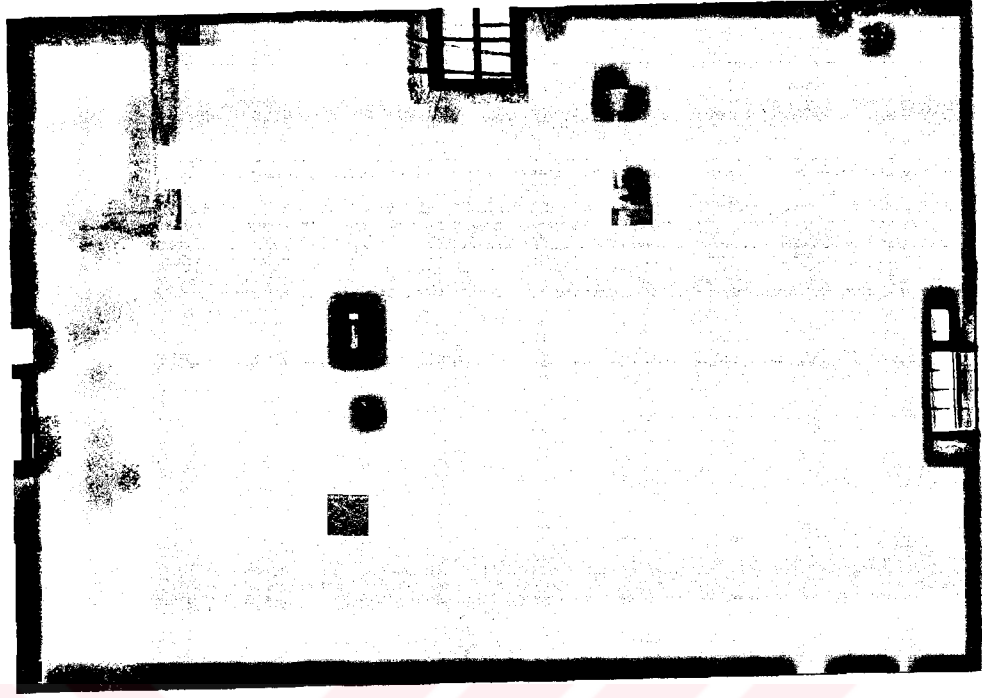

Resim No 107-Ortahisar Abdioğlu Camii minaresi.

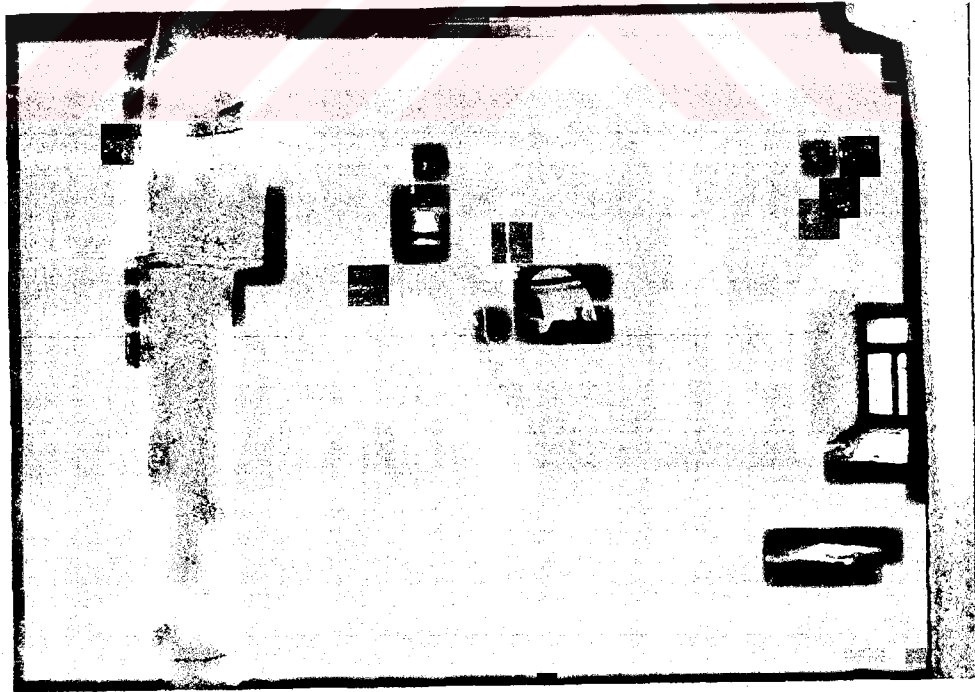

Resim No 108-Ortahisar Abdioğlu Camii harim örtü sistemi.

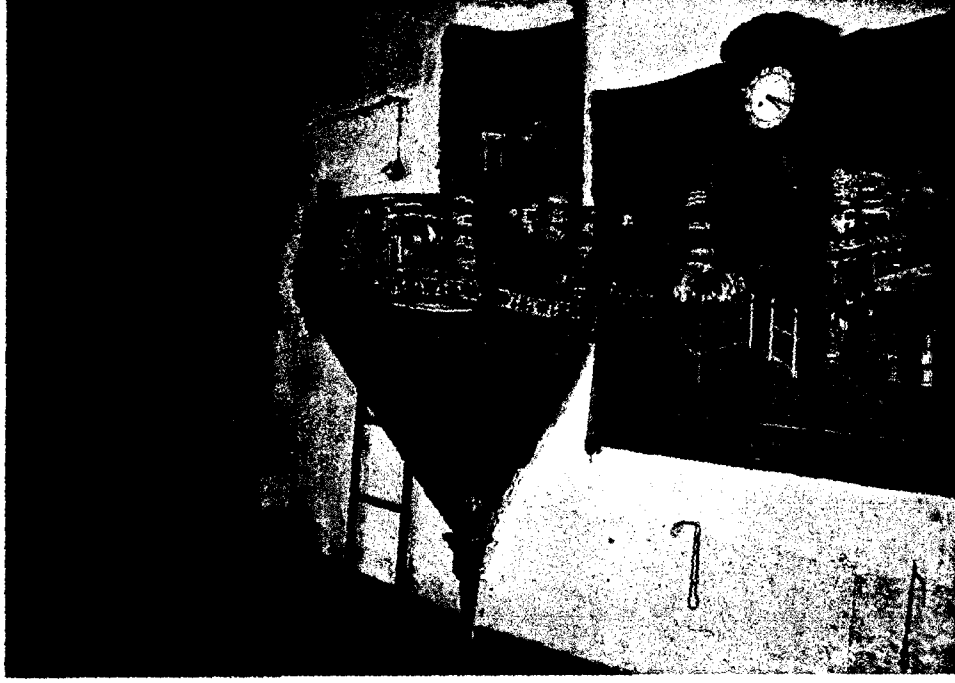

Resim No 109-Ortahisar Abdioğlu Camii mihrabı .

Resim No 110-Ortahisar Abdioğlu Camii minberi.

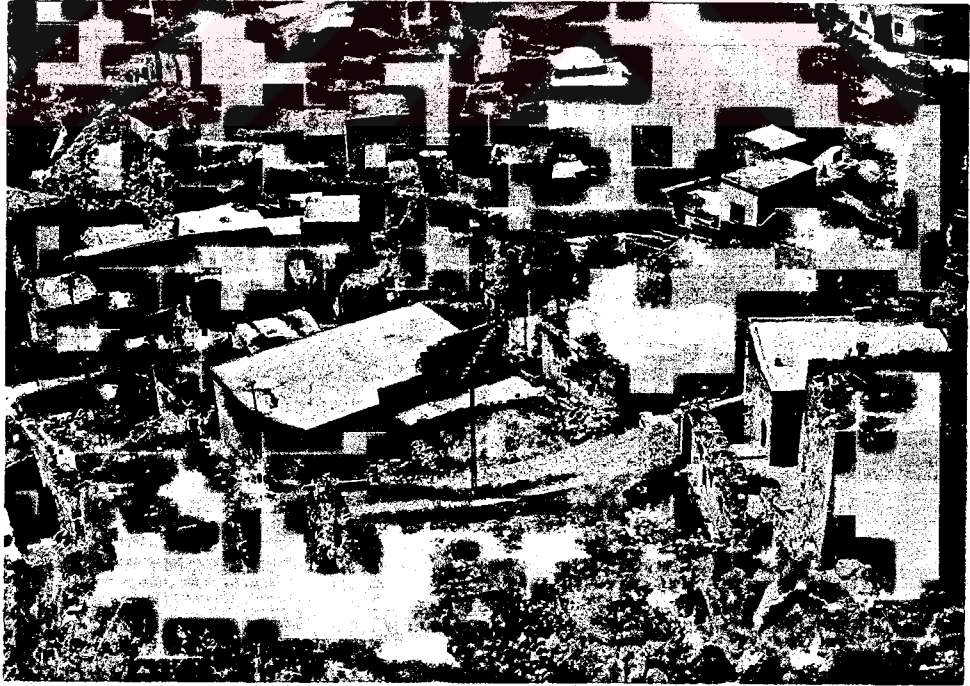
Resim No 111-Ortahisar Abdioğlu Camii Vaiz kürsüsü.

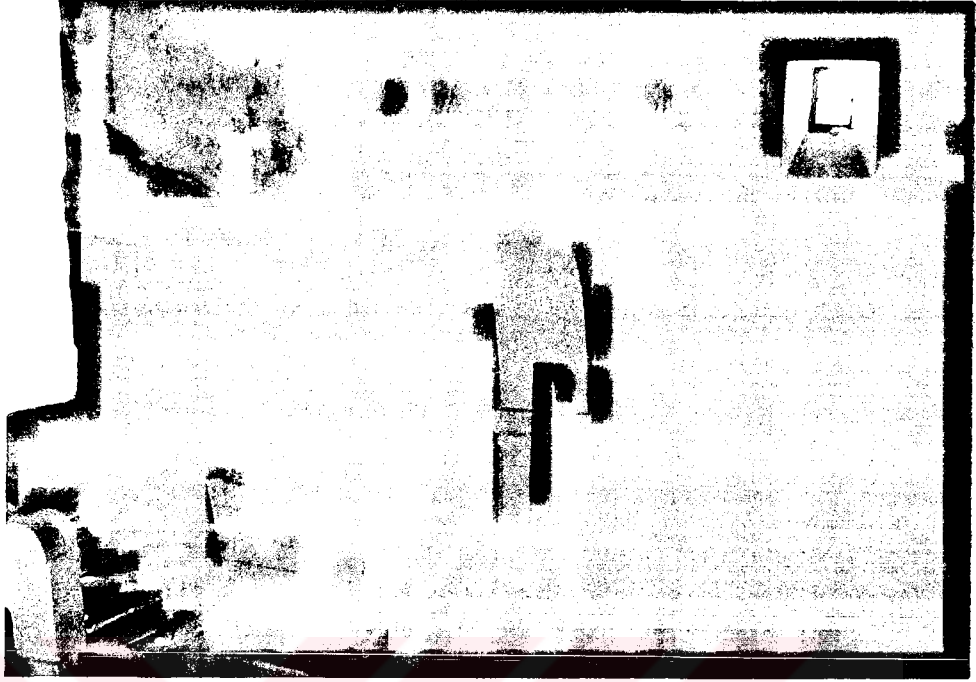
Resim No 112-Ortahisar Abdioğlu Camii mahfel katı.

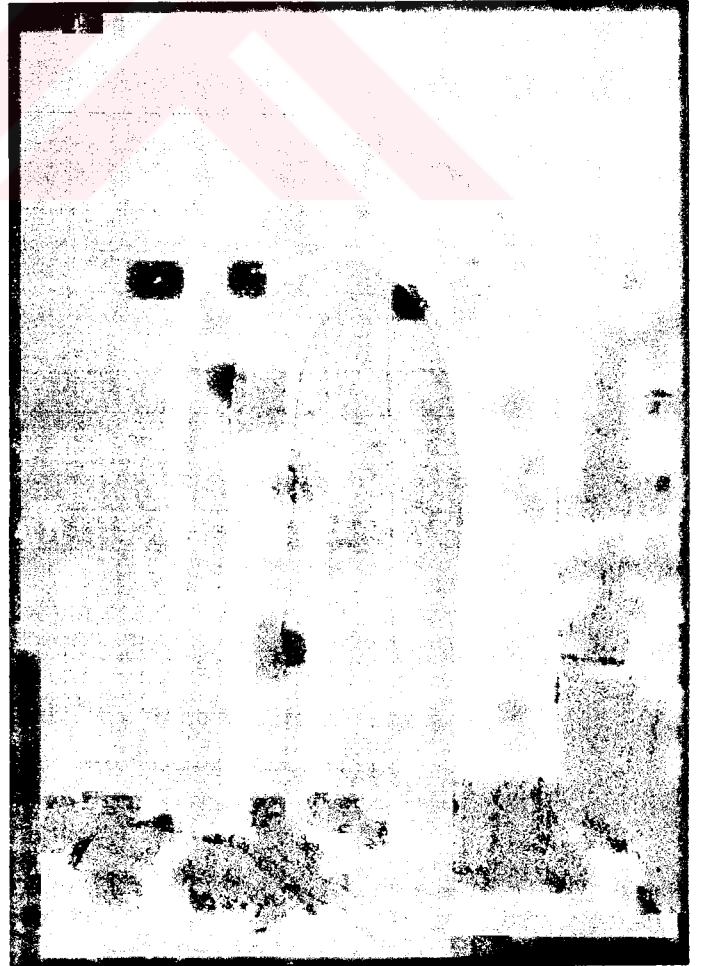
Resim No 113-Ortahisar
Çukur Camii giriş bölümünün
görünüşü.

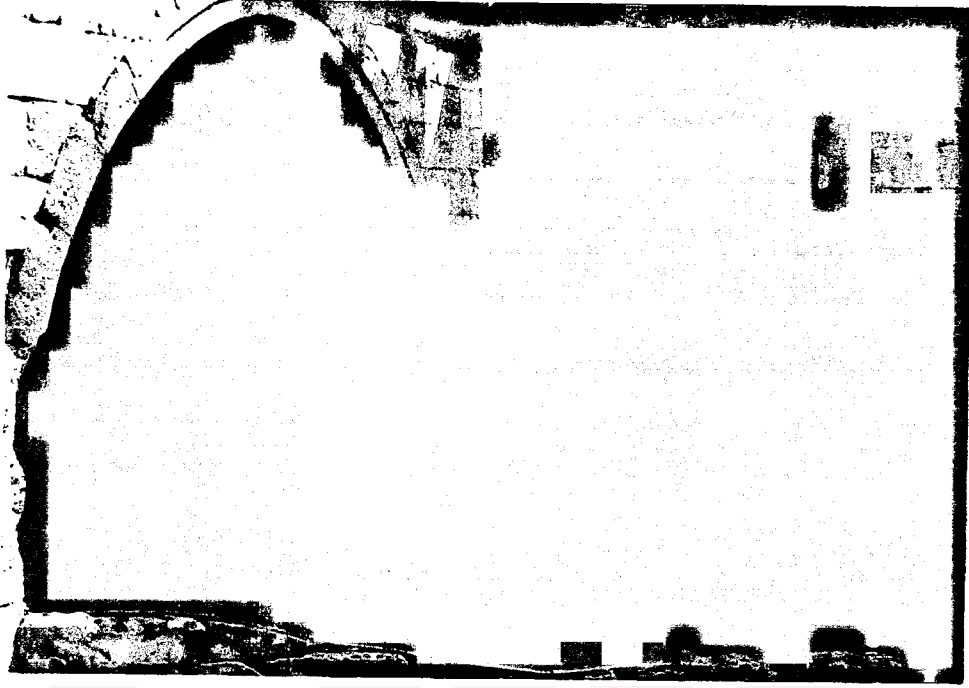
Resim No 114-Ortahisar Çukur Camii kaleden görünüşü.

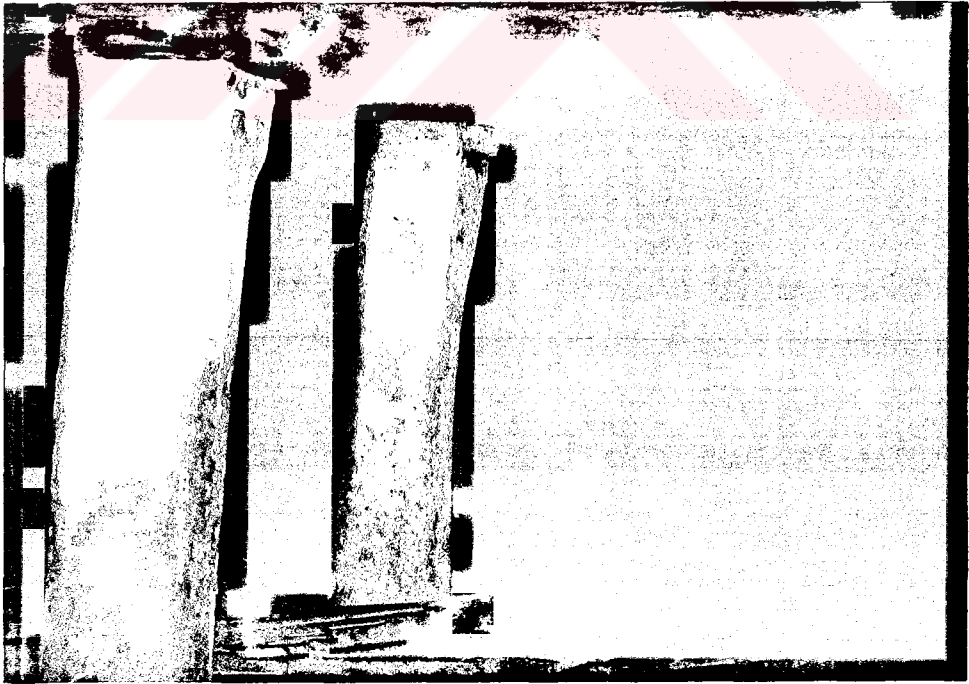
Resim No 115-Ortahisar Çukur Camii içerisinden görünüş.

Resim No 116-Ortahisar
Çukur Camii harim girişi.

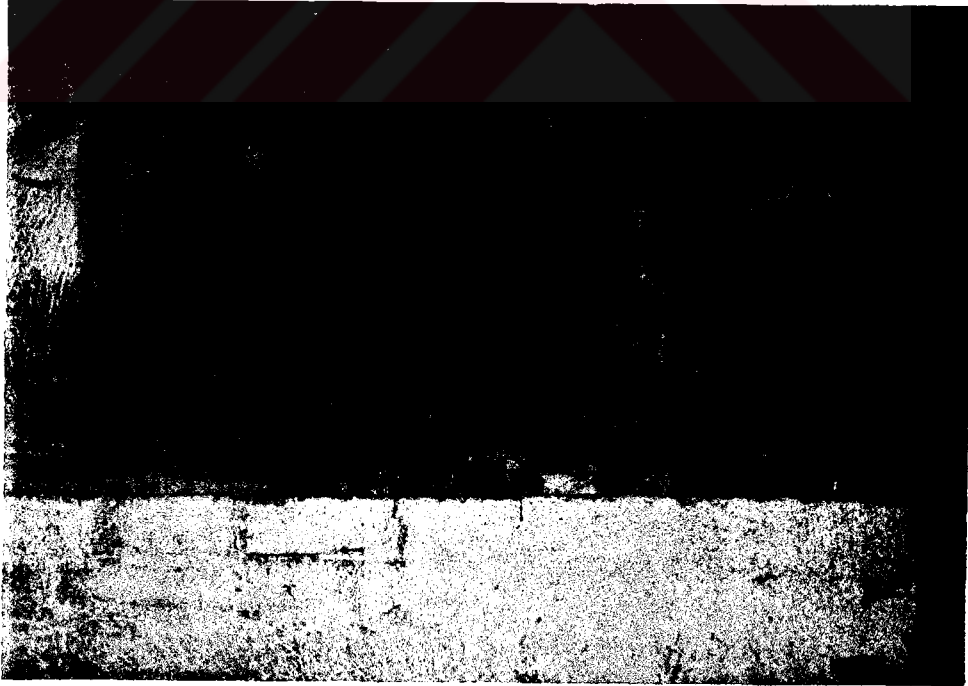
Resim No 117-Ortahisar Çukur Cami Kışlık Bölüm giriş cephesi.

Resim No 118-Ortahisar Çukur Camii kışlık bölümün görünüşü.

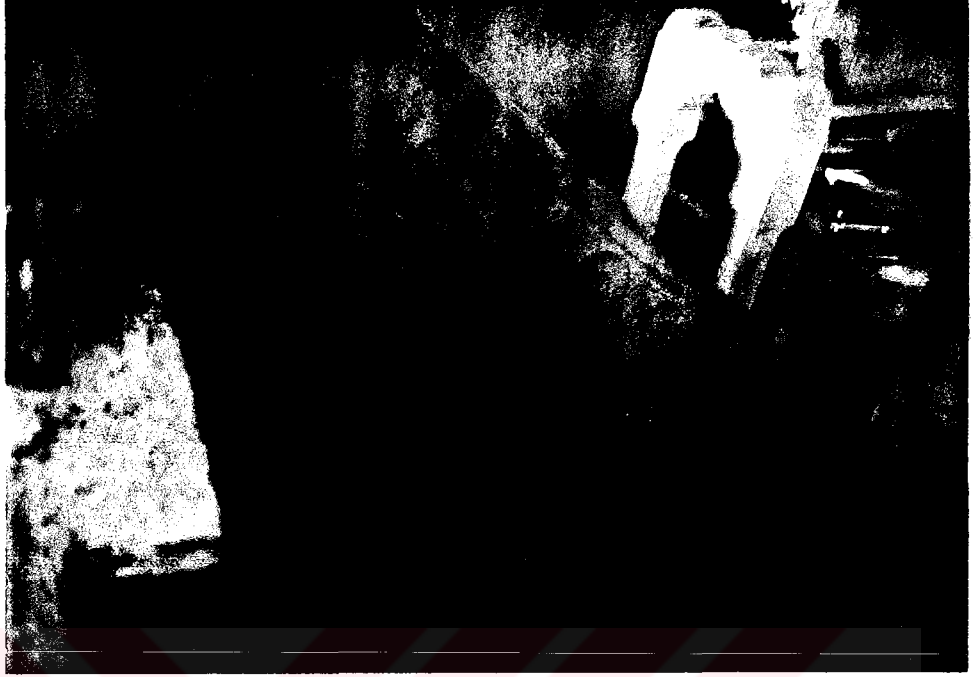

Resim No 119-Ortahisar Çukur Camii sıbyan mektebinin cephesi.

Resim No 120-Ortahisar Çukur Camii sıbyan mektebi birinci kat oda içi.

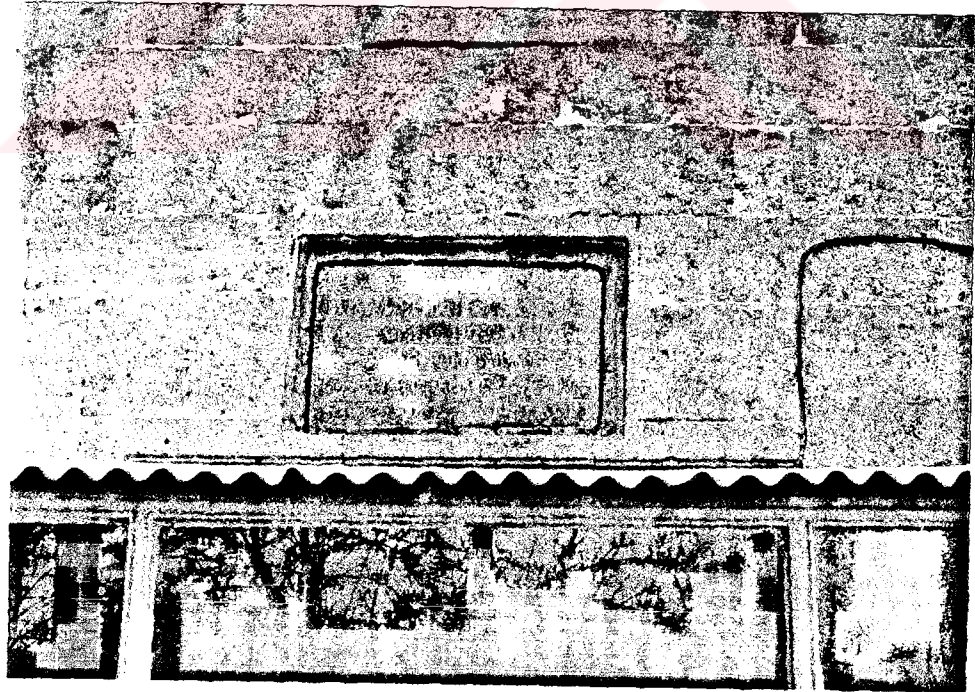
Resim No 121-Ortahisar Çukur Camii Minberi.

Resim No 122-Boyalı Köy Camii cepheden görünüş.

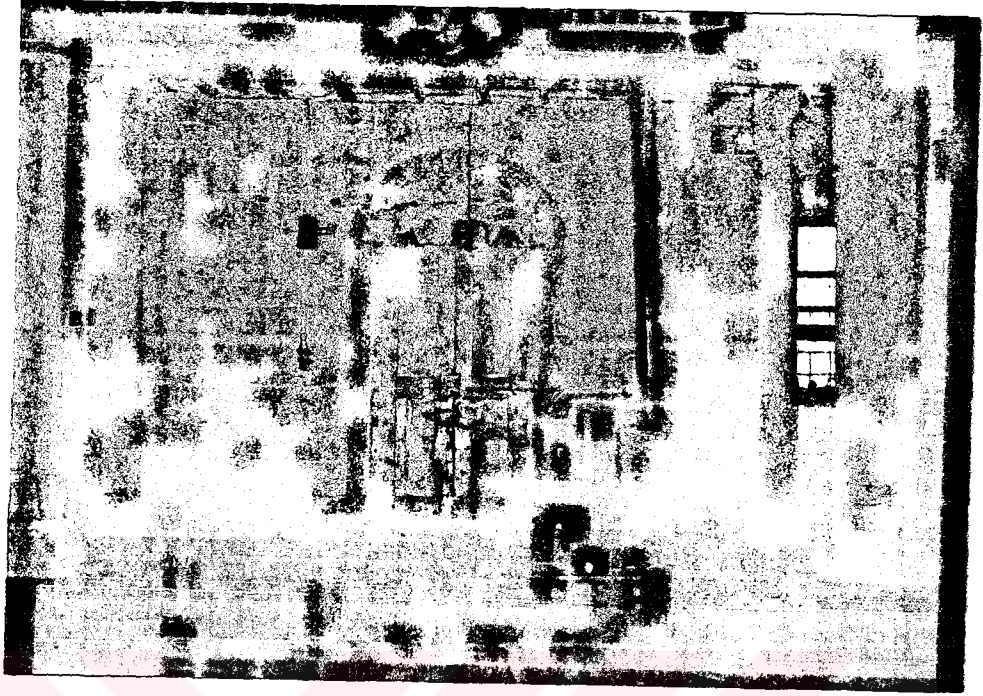

Resim No 123-Boyalı Köy
Camii giriş revakı.

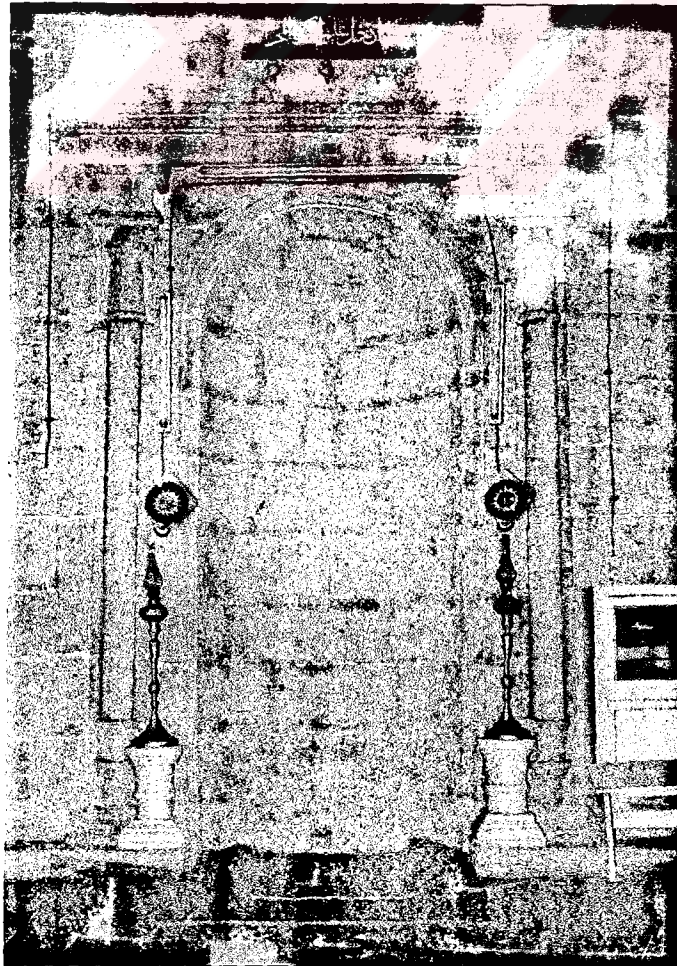

Resim No 124-Boyalı Köy Camii giriş revakı üzerindeki kitabesi.

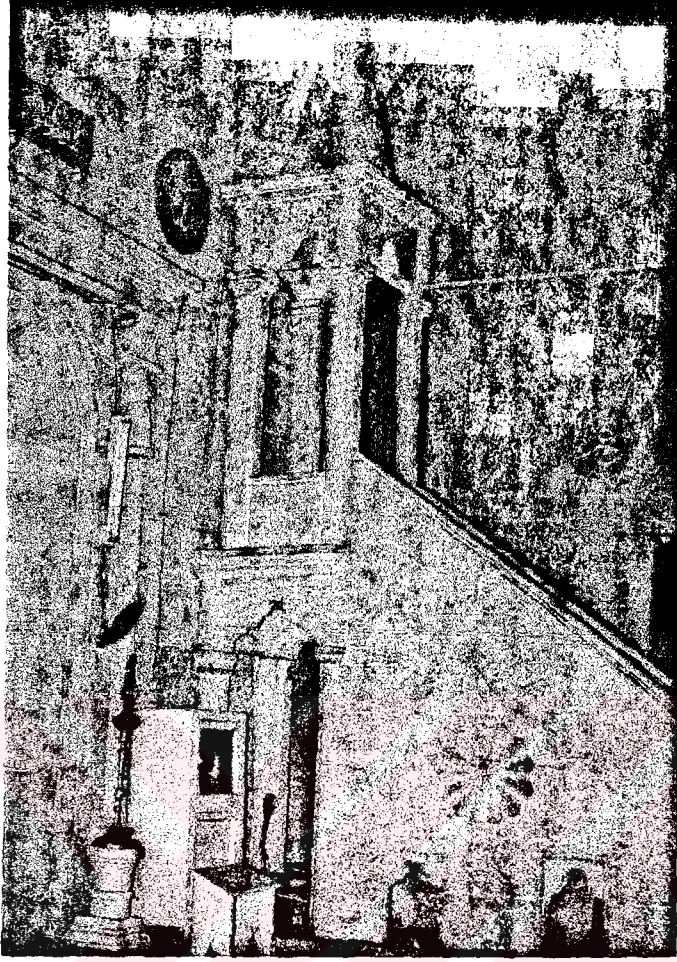

Resim No 125-Boyalı Köy Camii girişin içeriden görünüşü.

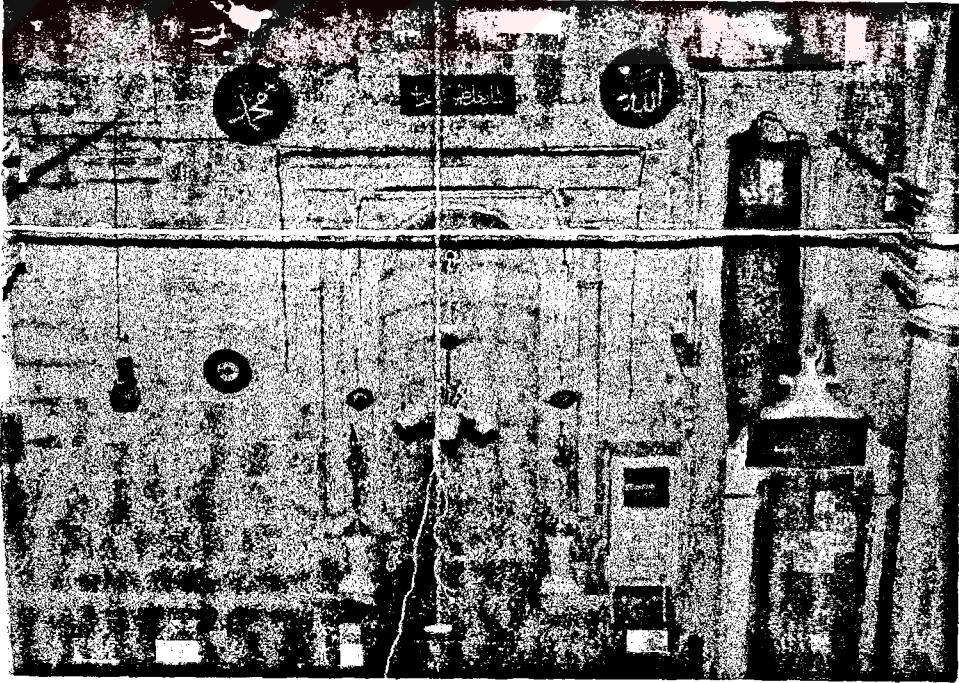

Resim No 126-Boyalı Köy
Camii mihrabın görünüşü.

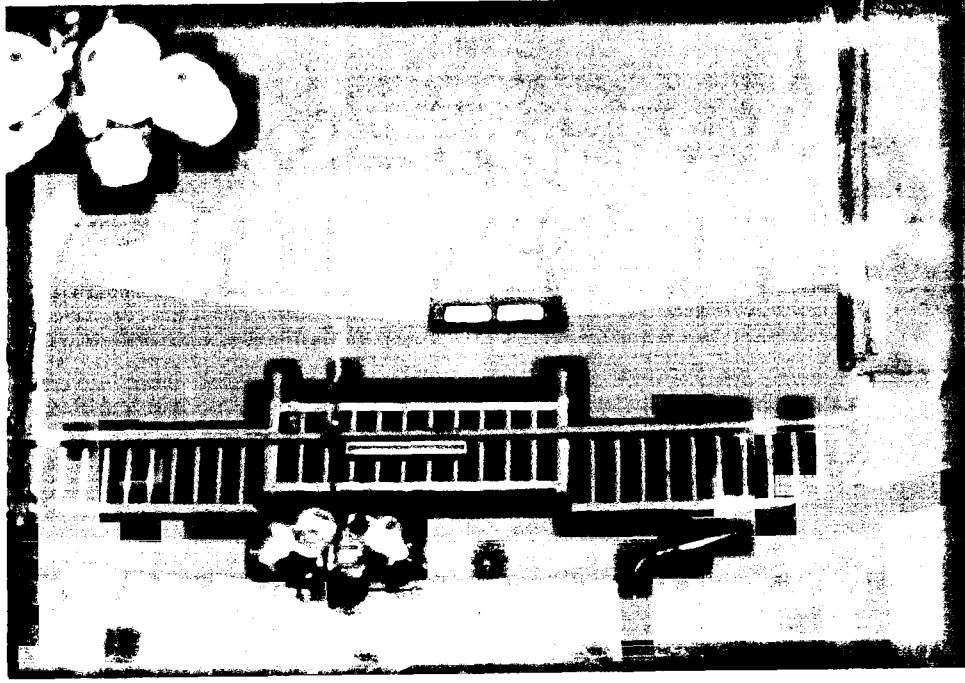

Resim No 127-Boyalı Köy
Camii minberin görünüşü.

Resim No 128-Boyalı Köy Camii mihrab ve minberin görünüşü.

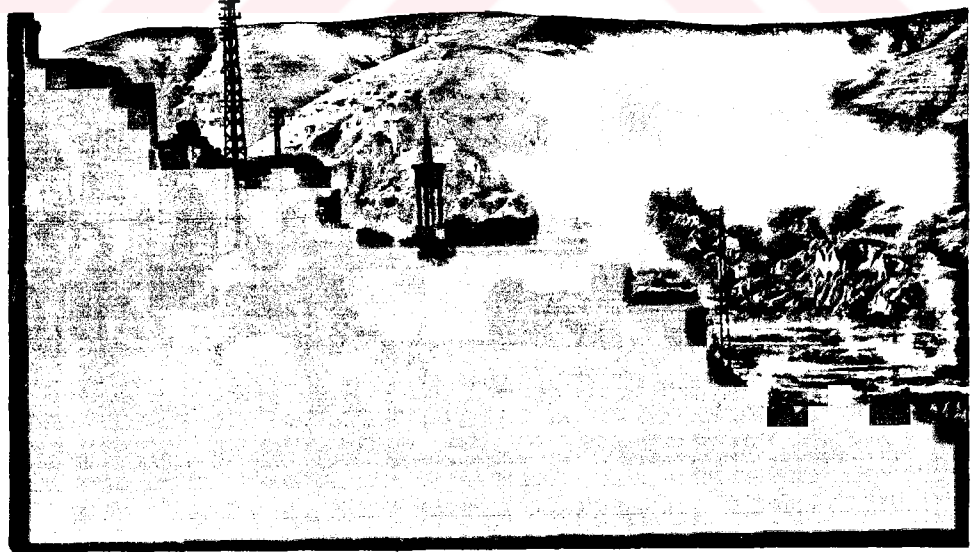
Resim No 129-Boyalı Köy Camii mahfel katı görünüşü.

Resim No 130-Boyalı Köy Camii minberden detay.

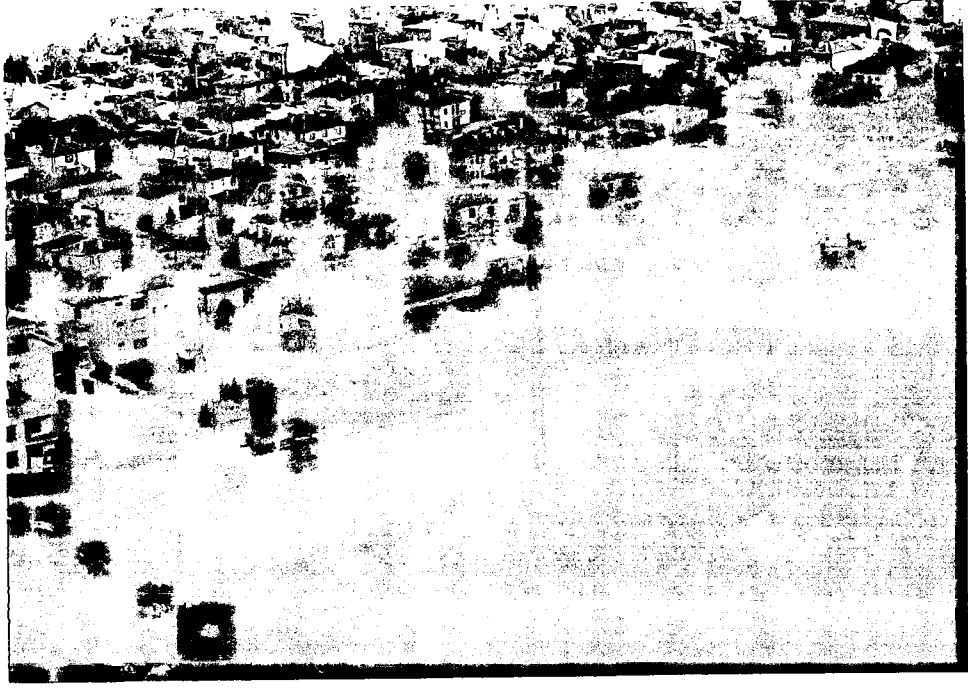

Resim No 131-Boyalı Köy Camii batı duvarı ve sakalı şerif muhafazasından görünüş.

Resim No 132-Ürgüp Davut Ağa Camii görünüşü.

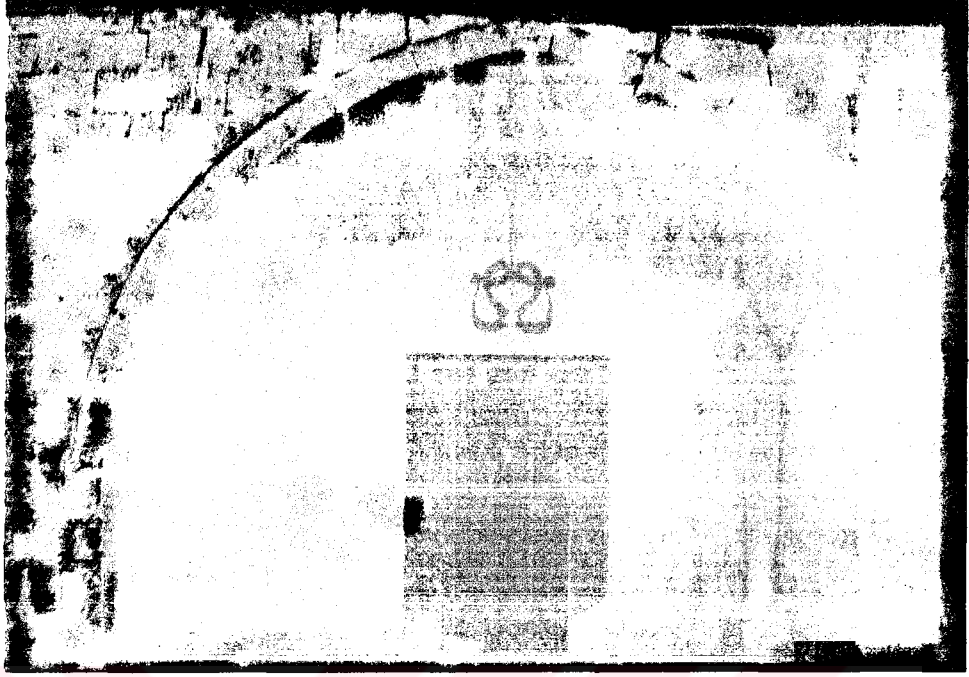

Resim No 133-Ürgüp Davut Ağa Camii tepeden görünüş.

Resim No 134-Ürgüp Davut
Ağa Camii avlu kapısı.

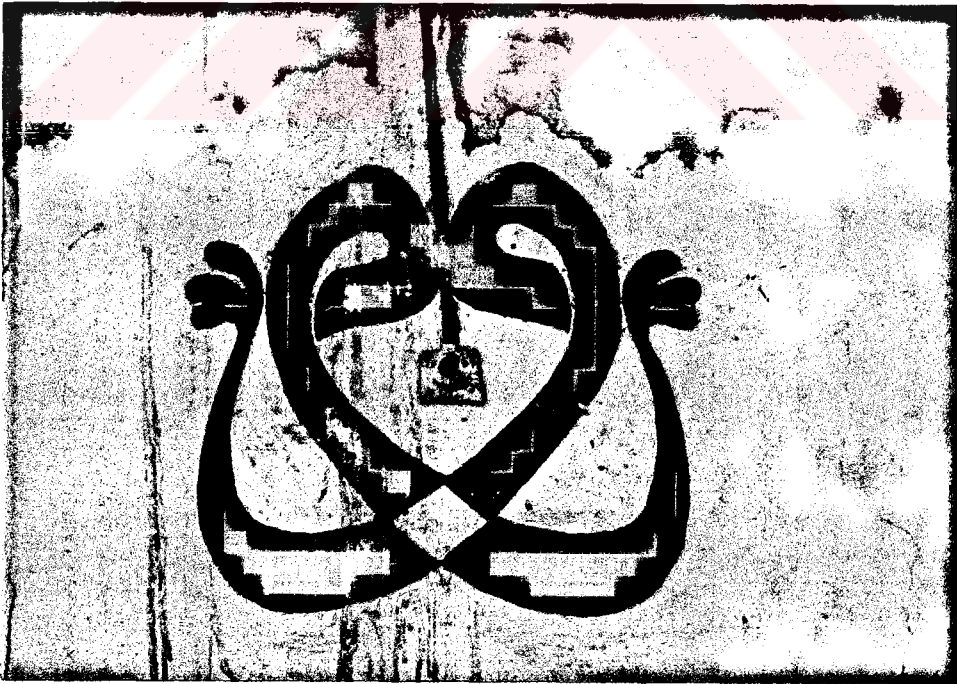
Resim No 135-Ürgüp Davut Ağa Camii giriş bölümü.

Resim No 136-Ürgüp Davut Ağa Camii minaresi.

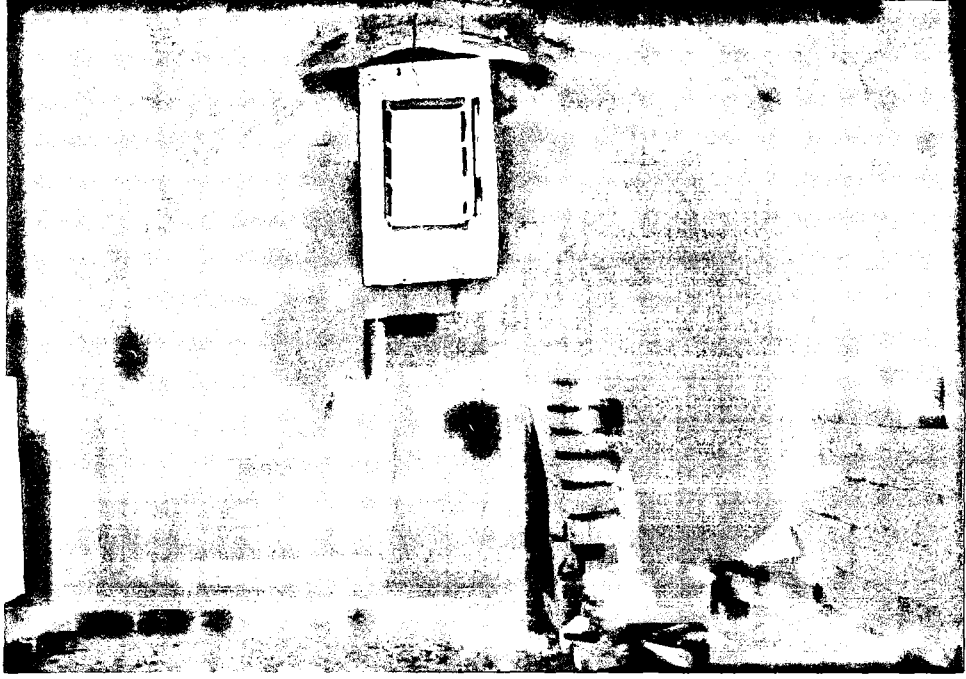

Resim No 137-Ürgüp Davut
Ağa Camii Harim Giriş Kapısı.

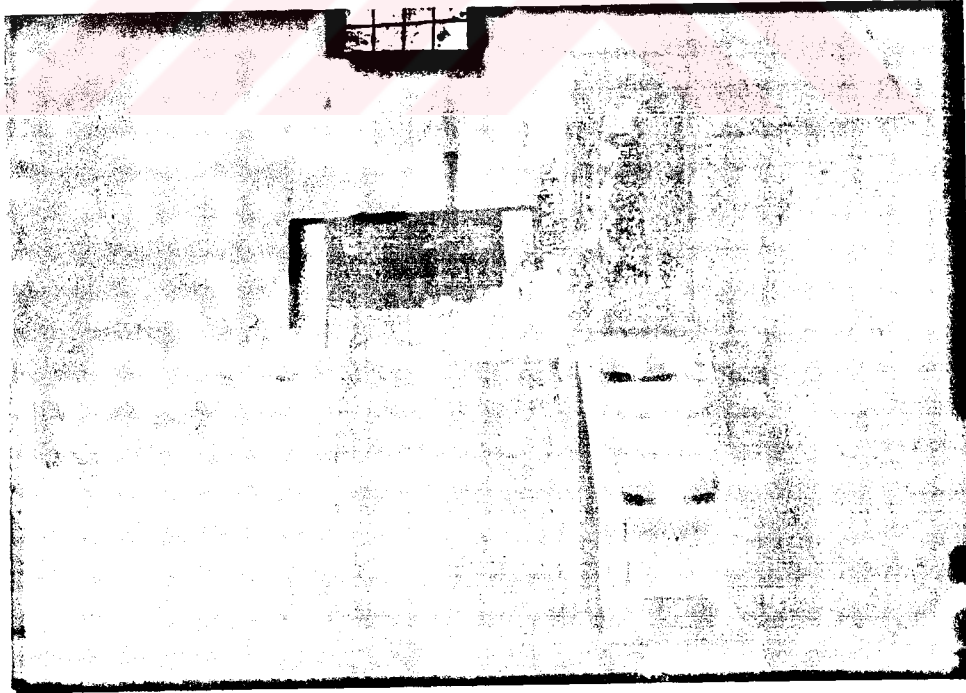

Resim No 138-Ürgüp Davut Ağa Camii harim giriş kapısı üzerindeki yazı
süslemesi.

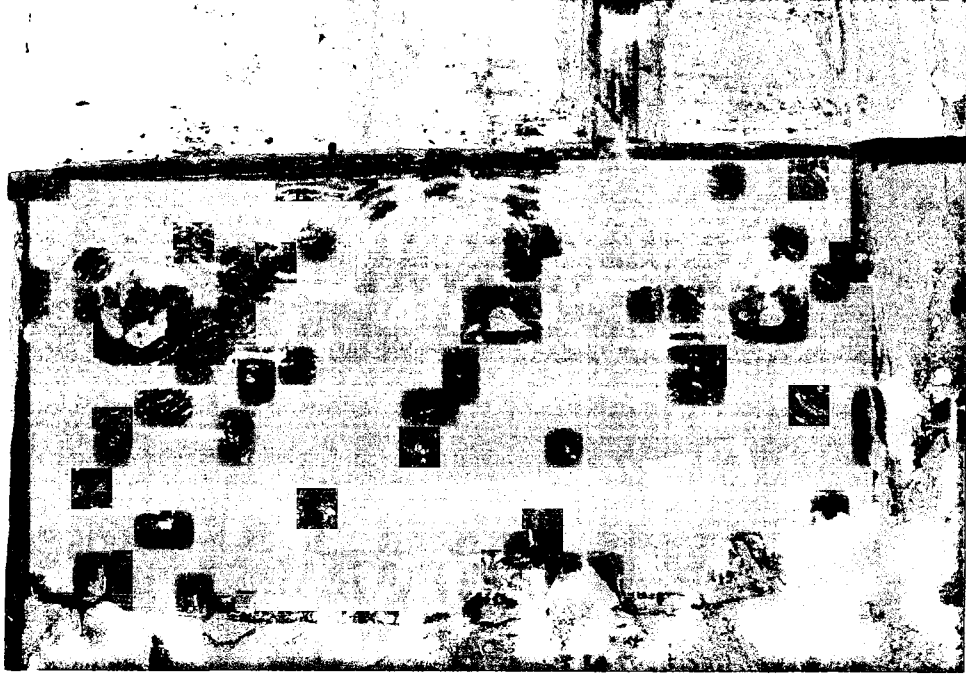

Resim No 139-Ürgüp Davut Ağa Camii harim içerisinde görünüş.

Resim No 140-Ürgüp Davut Ağa Camii mihrap ve minberinden görünüş.

Resim No 141-Ürgüp Davut Ağa Camii mihrap mukarnasları.

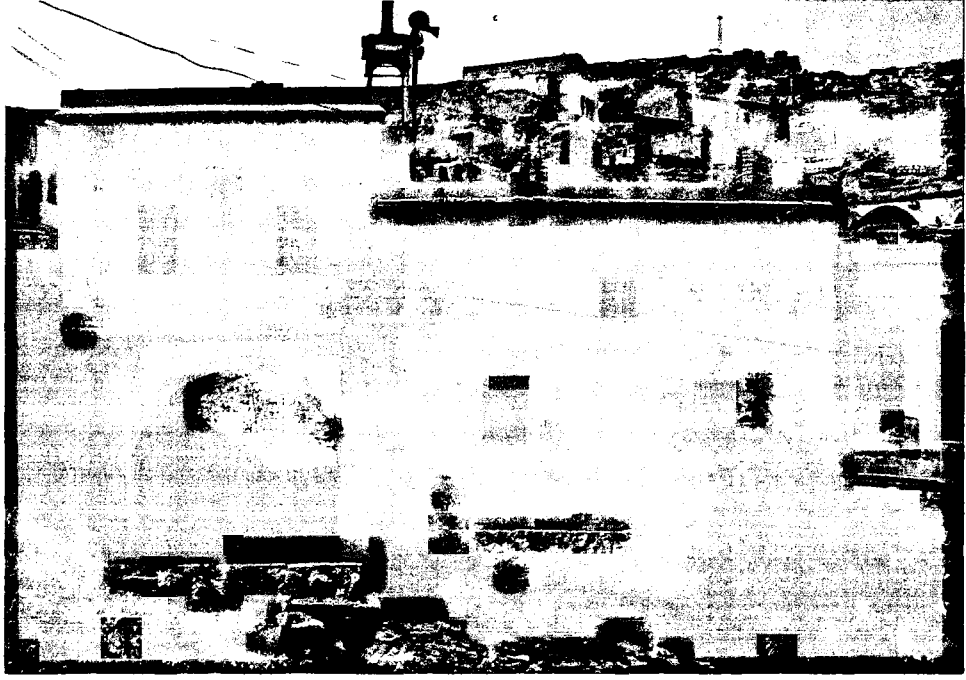
Resim No 142-Ürgüp Davut Ağa Camii minber aynalığı.

Resim No 143-Ürgüp Davut Ağa Camii minber aynalığı.

Resim No 144-Ürgüp Davut Ağa Camii yazlık bölüm mihrap niği.

Resim No145-Ürgüp Pancarcı Camii güney cephesi.

Resim No 146-Ürgüp Pancarcı Camii genel görünüş.

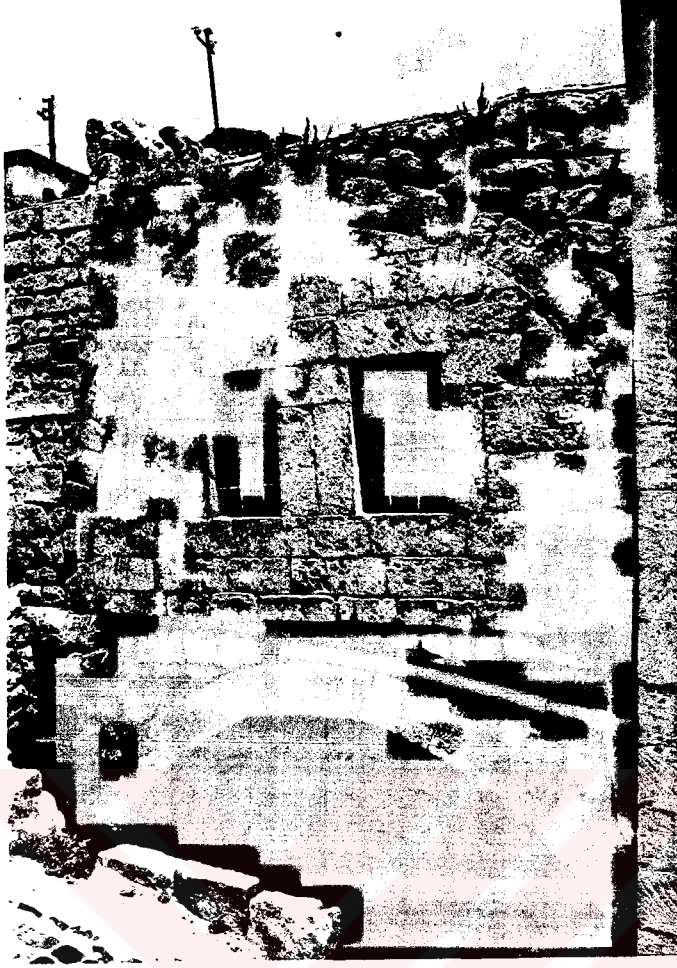

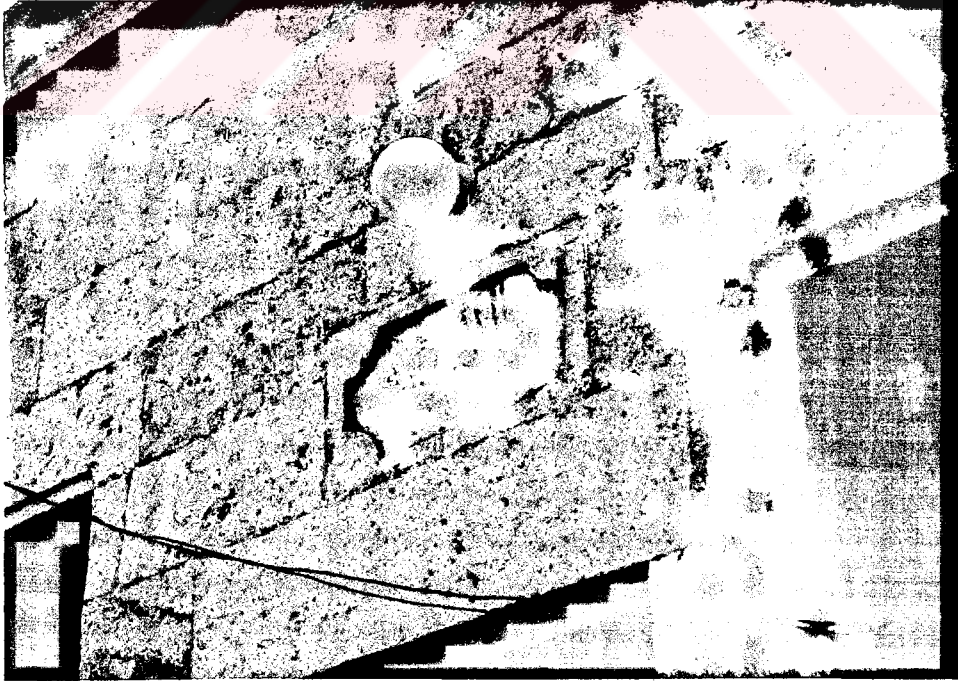
Resim No 147-Ürgüp Pancarcı Camii yoldan görünüş.

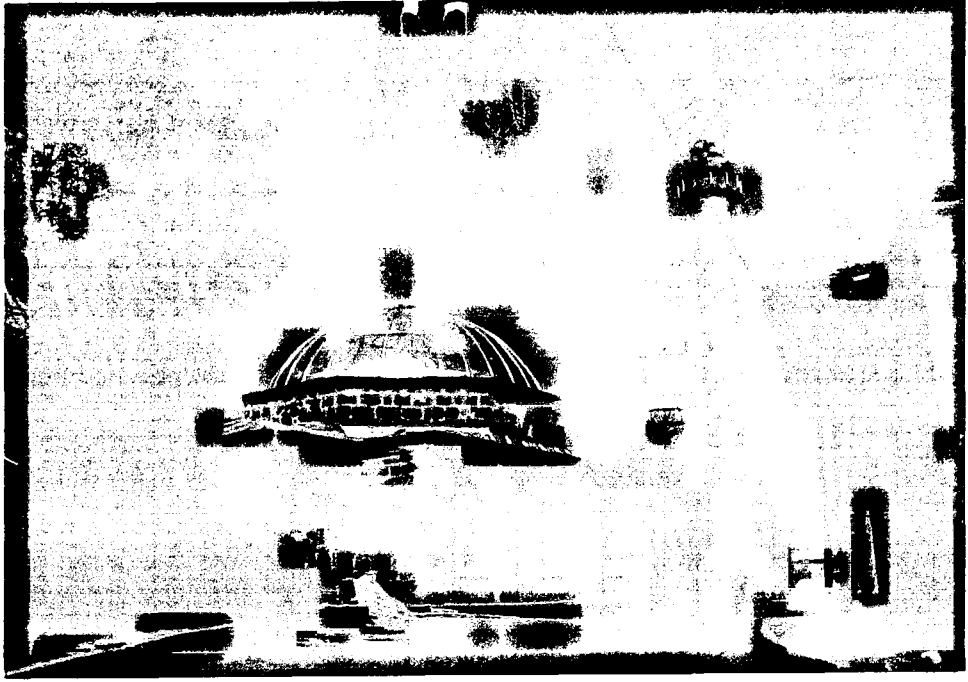
Resim No 148-Ürgüp Pancarcı Camii kuzeyden görünüş.

Resim No 149-Ürgüp Pancarcı
Camii sıbyan mektebi.

Resim No 150-Ürgüp Pancarcı Camii giriş üzerindeki kitabe paneli.

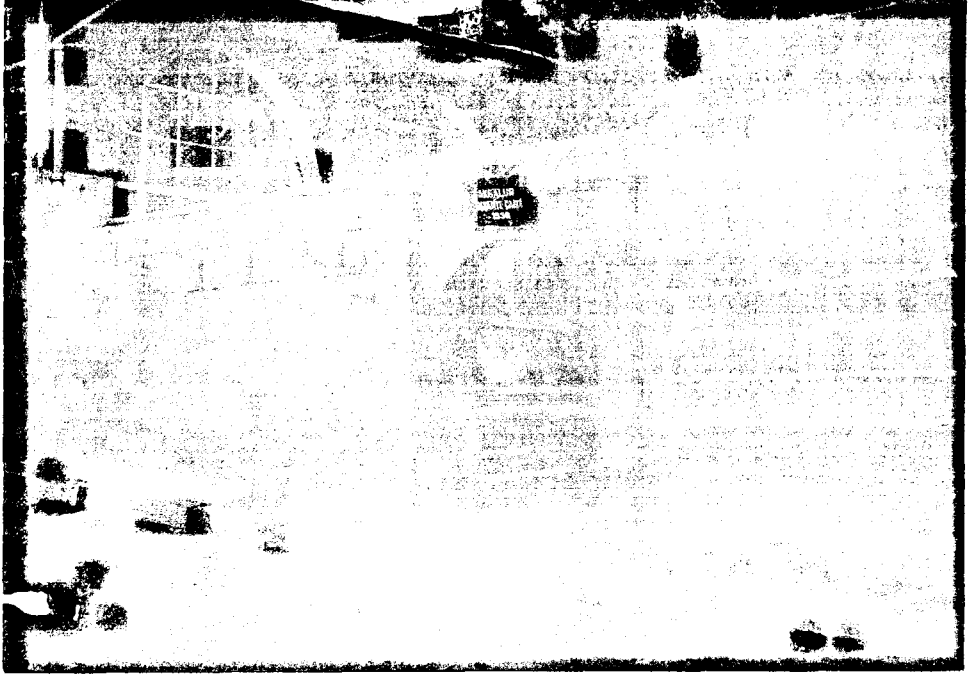

Resim No 151-Aksalur Reşadiye Camii genel görünüşü.

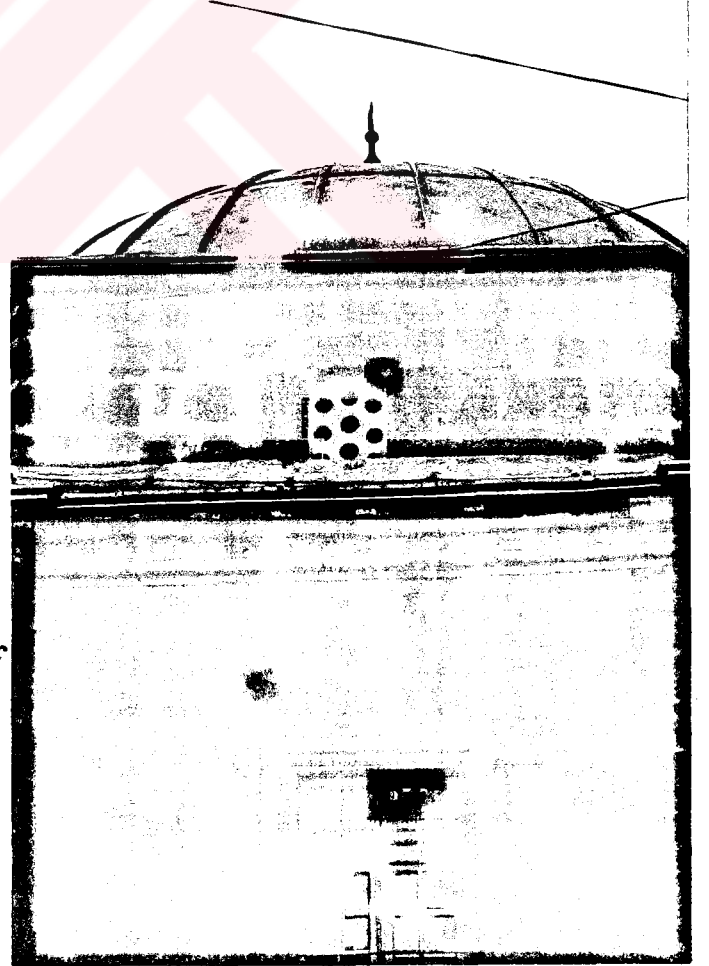

Resim No 152-Aksalur Reşadiye Camii doğu cephesinin görünüşü.

Resim No 153-Aksalur Reşadiye Camii avlu giriş kapısı.

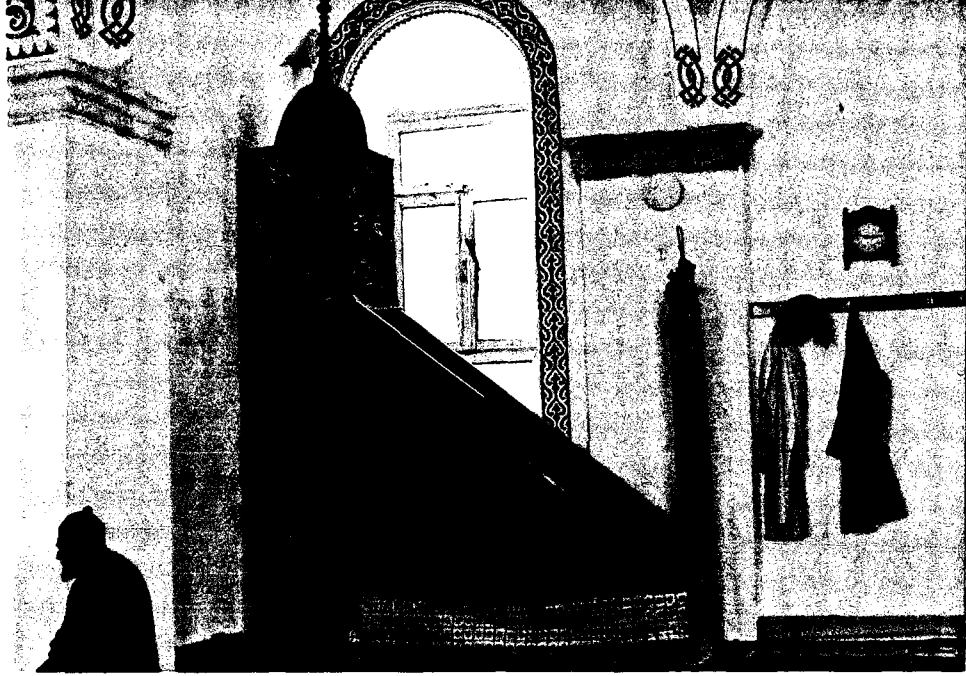
Resim No 154-Aksalur
Reşadiye Camii kubbe ve duvar
sistemi.

Resim No 155-Aksalur Reşadiye Camii örtü sistemi.

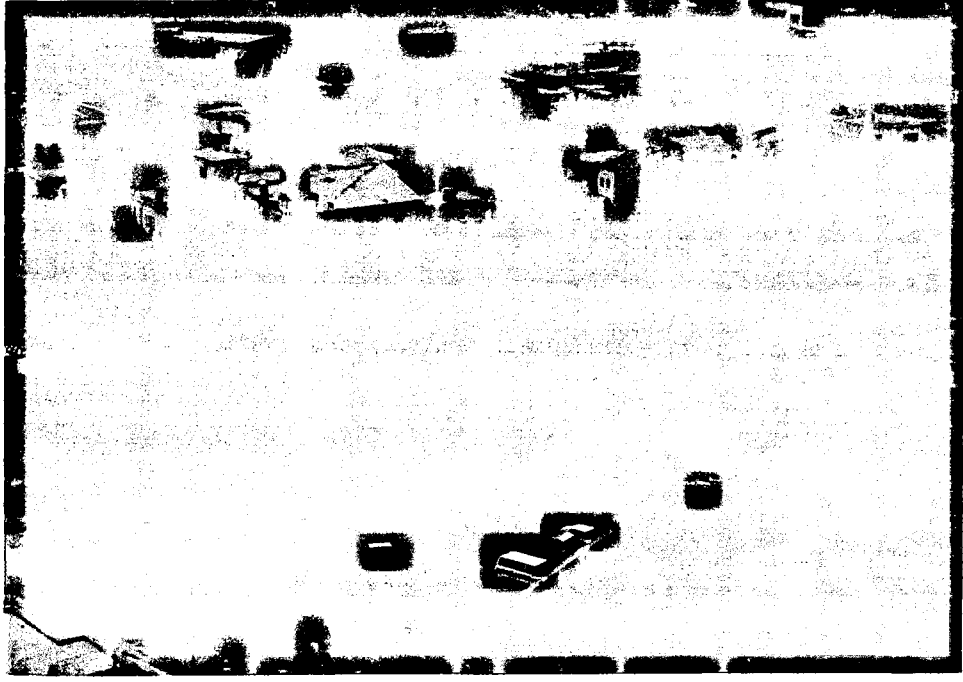
Resim No 156-Aksalur
Reşadiye Camii mihrap nişi.

Resim No 157-Aksalur Reşadiye Camii minberi.

Resim No 158-Aksalur
Reşadiye Camii kubbe geçişi
elemanı.

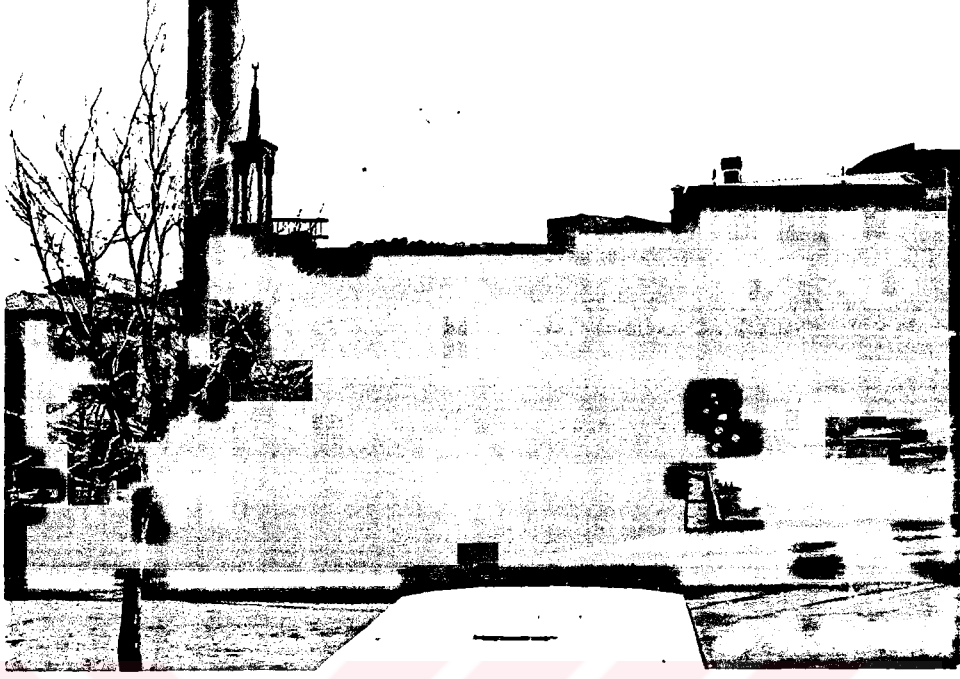

Resim No 159-Ürgüp Çarşı(Ulu) Camii Temenni Tepesinden görünüşü.

Resim No 160-Ürgüp Çarşı (Ulu) Camii kuzey batı köşesinden görünüş.

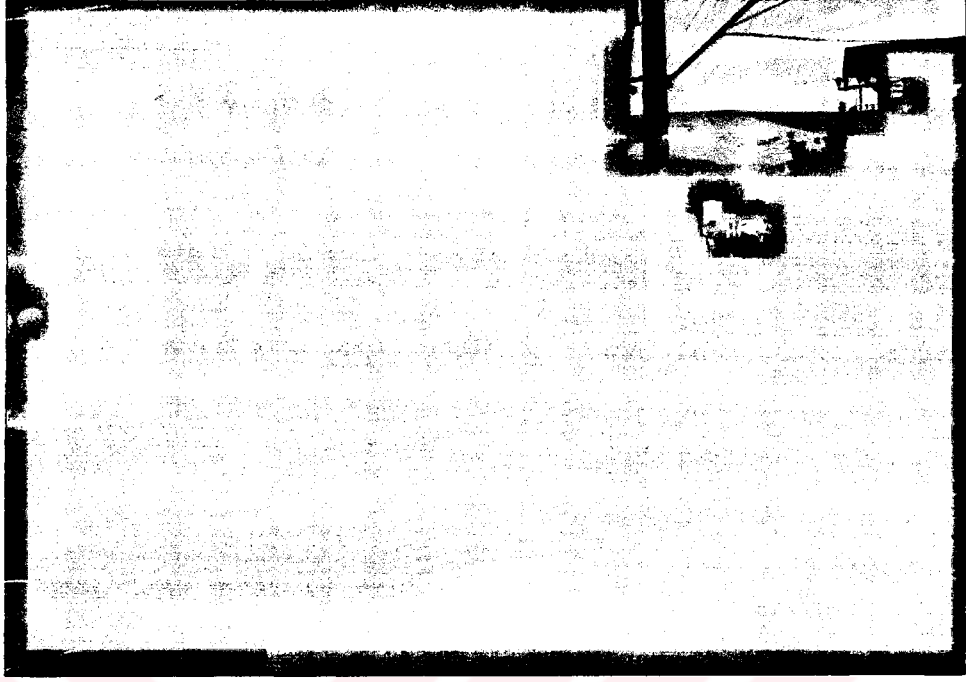

Resim No 161-Ürgüp Çarşı (Ulu) Camii giriş cephesi.

Resim No 162-Ürgüp Çarşı (Ulu) Camii minaresi.

Resim No 163-Ürgüp Çarşı (Ulu) Camii mihrap cephesi.

Resim No 164-Ürgüp Çarşı (Ulu) Camii harimden görünüş.

Resim No 165-Ürgüp Çarşı
(Ulu) Camii mihrabından görünüş.

Resim No 166-Ürgüp Çarşı (Ulu) Camii minberinden görünüş.

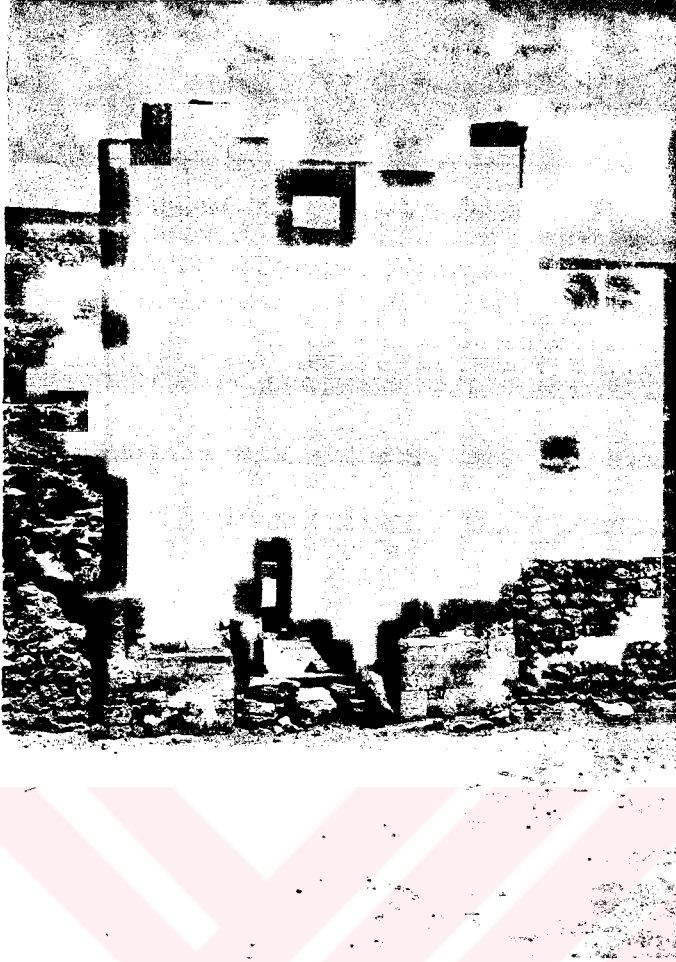

Resim No 167-Taşkınpaşa Medresesi Giriş cephesinin görünüşü.

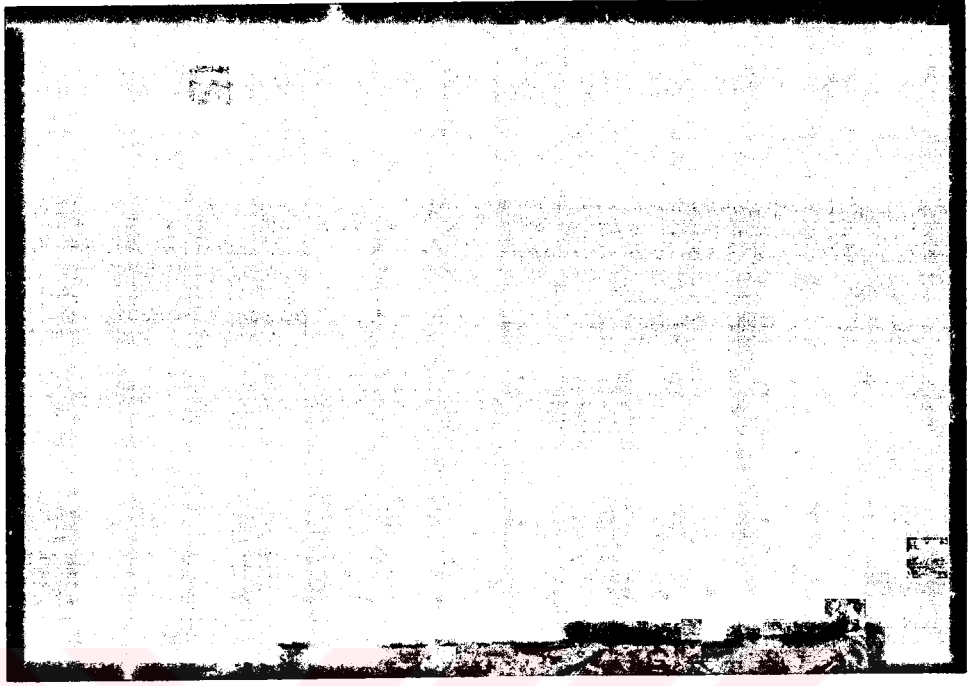
Resim No 168-Taşkınpaşa
Medresesi portali.

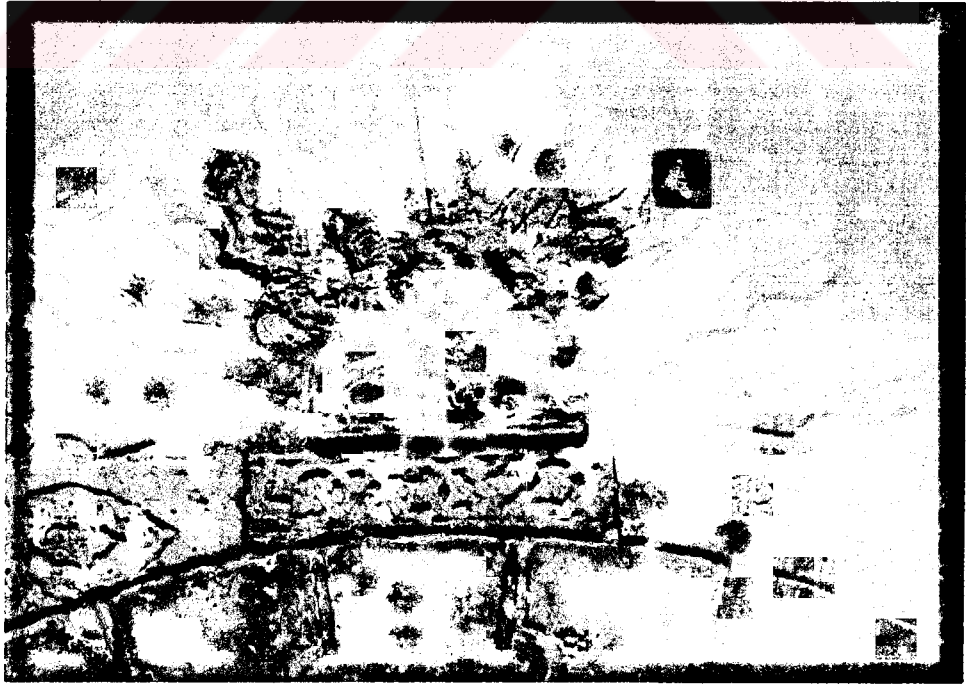
Resim No 169-Taşkınpaşa
Medresesi portali.

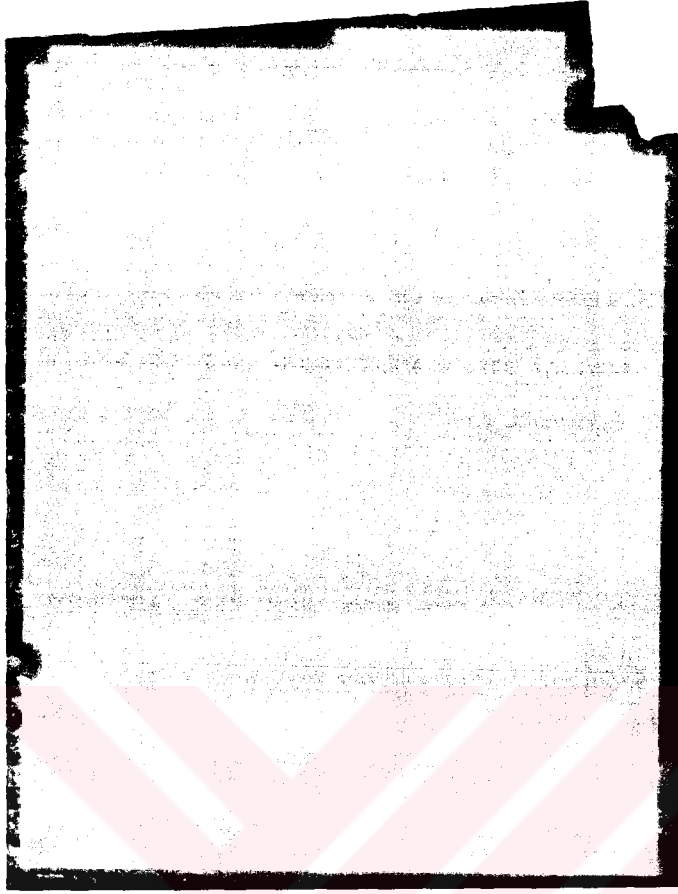
Resim No 170-Taşkınpaşa Medresesi kuzey batı cephesi.

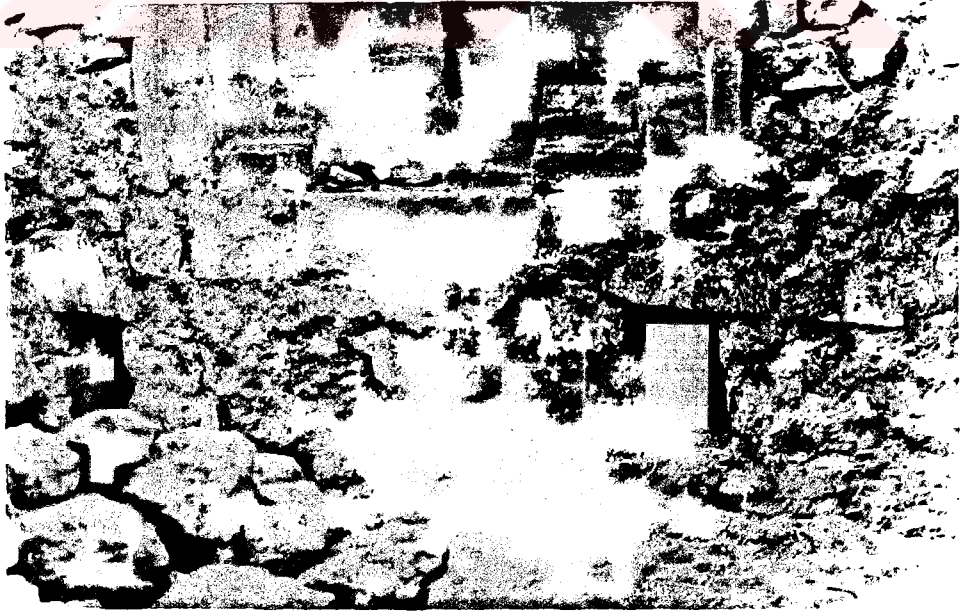
Resim No 171-Taşkınpaşa Medresesi portal detayı.

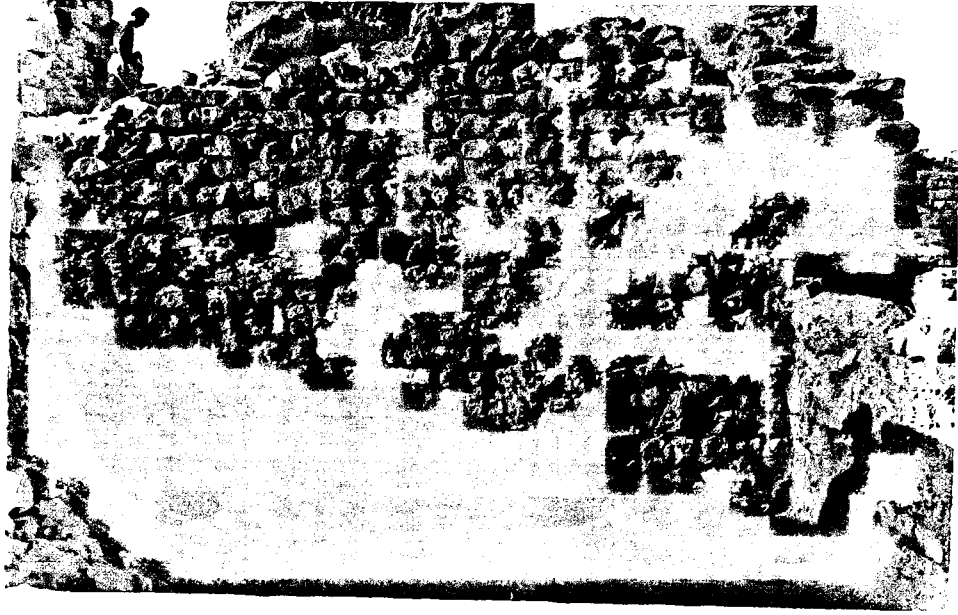
Resim No 172-Taşkınpaşa Medresesi portal detayı.

Resim No 173-Taşkınpaşa
Medresesi mescid mihrabı.

Resim No 174-Taşkınpaşa Medresesi mescid mihrabı altındaki açıklıkların
yakından görünüşü.

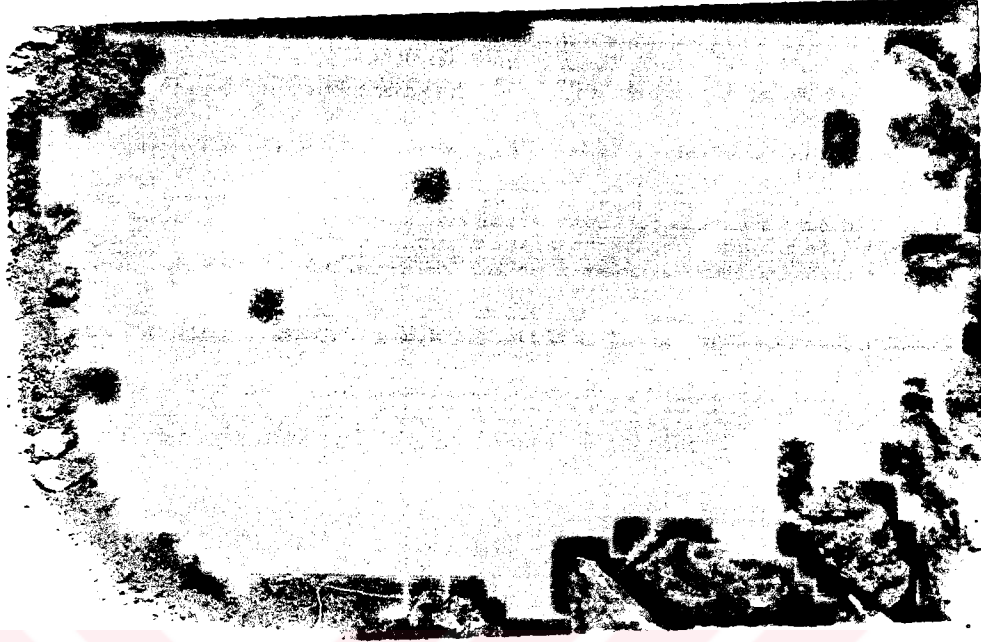

Resim No 175-Taşkınpaşa Medresesi oda aralarındaki açıklıklar.

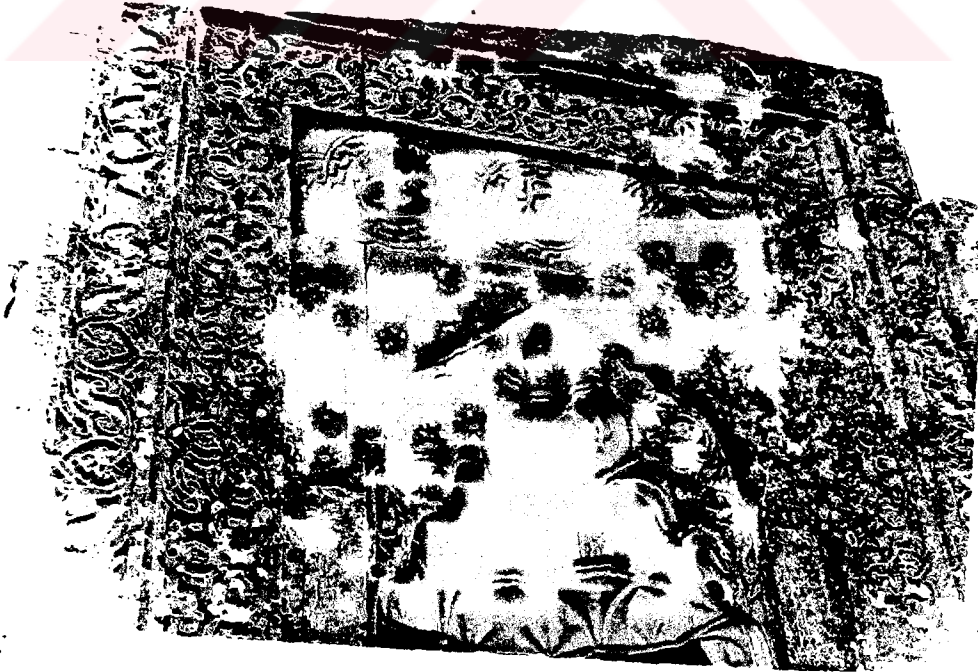

Resim No 176-Taşkınpaşa Medresesi zemindeki açıklıklardan görünüş.

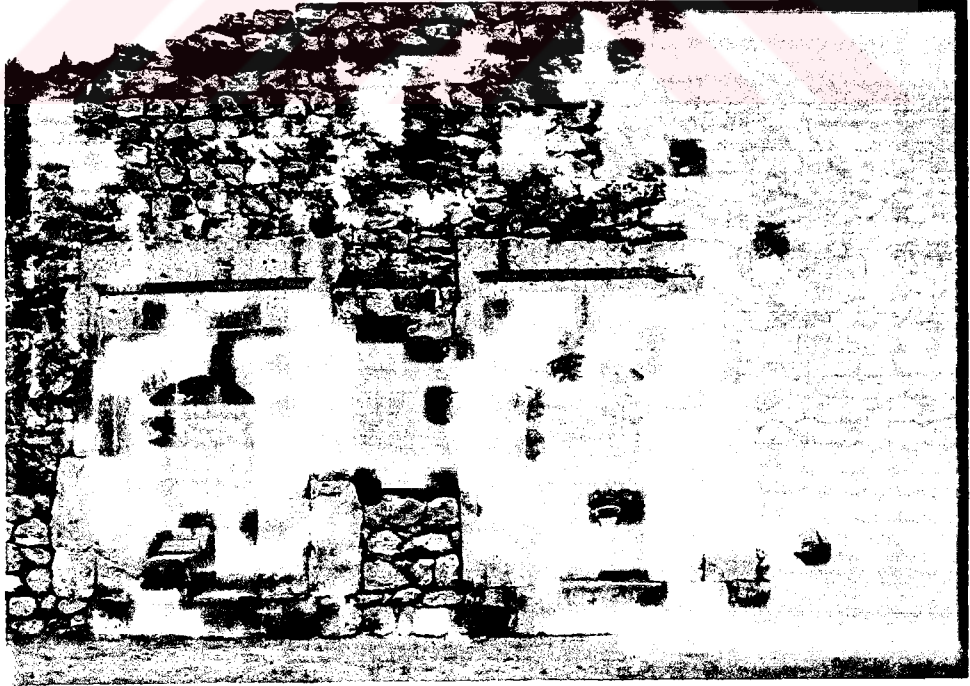
Resim No 177-Taşkınpaşa Medresesi mihrap taşı detayı.

Resim No 178-Taşkınpaşa Medresesi mihrap detayı.

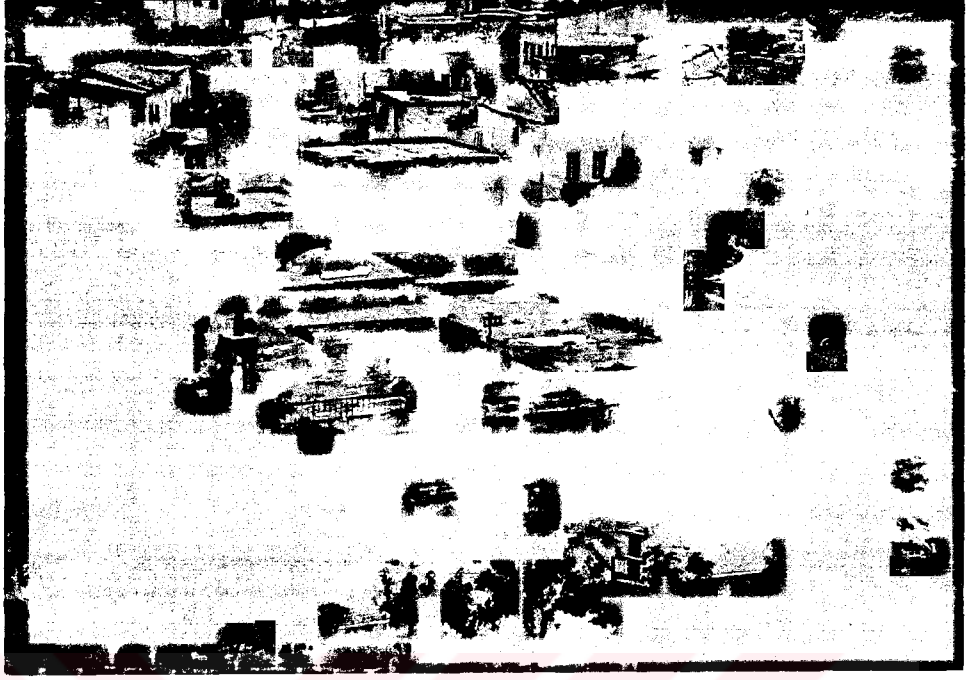

Resim No 179-Taşkınpaşa Medresesi Ana eyvandan görünüş.

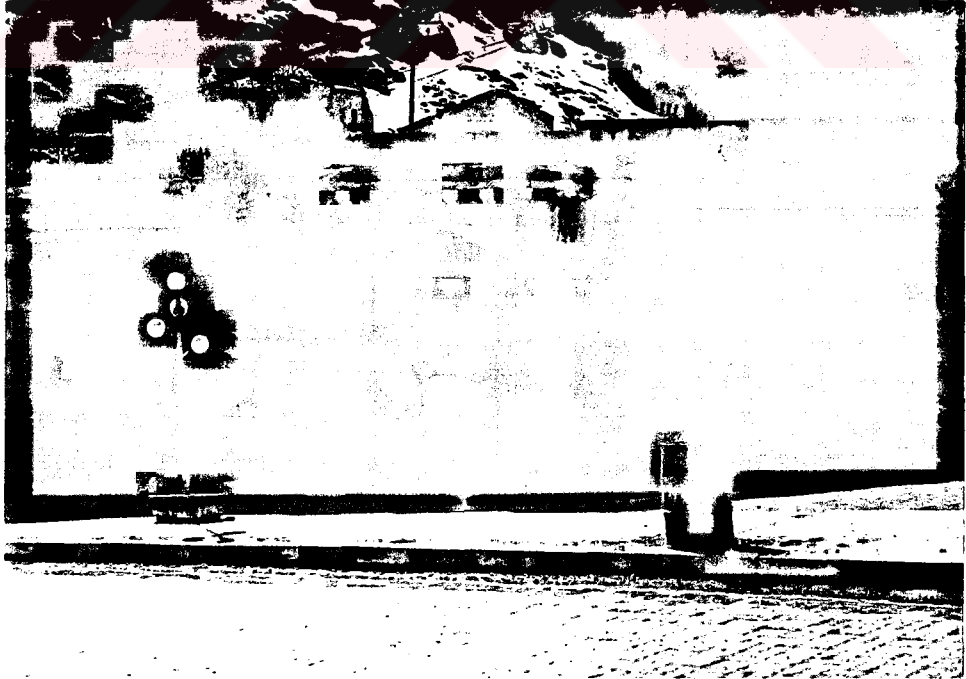

Resim No 180-Taşkınpaşa Medresesi öğrenci hücreleri giriş kapısı.

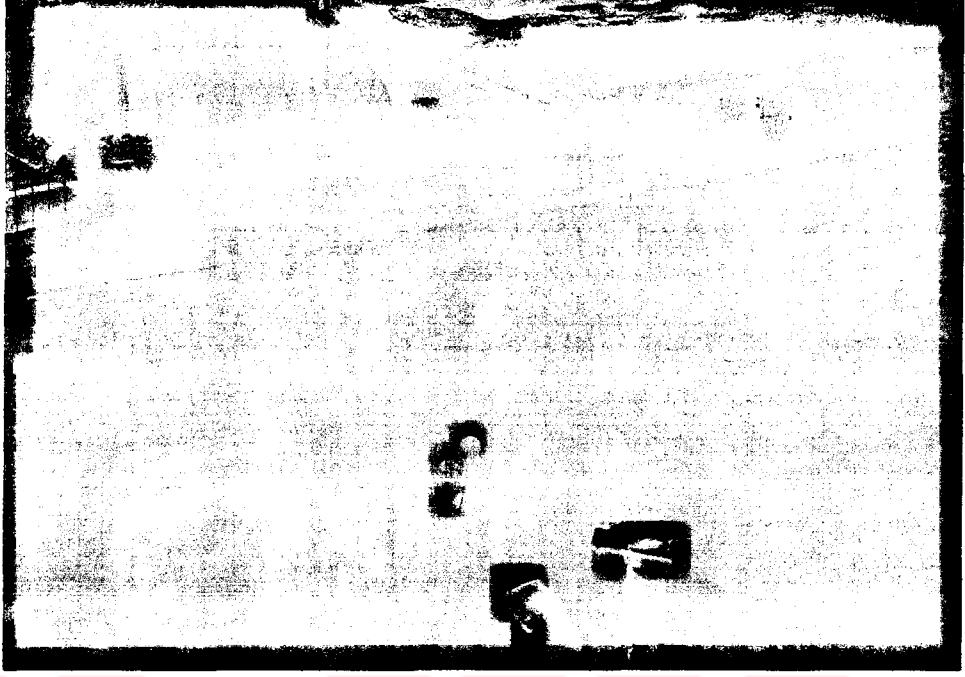

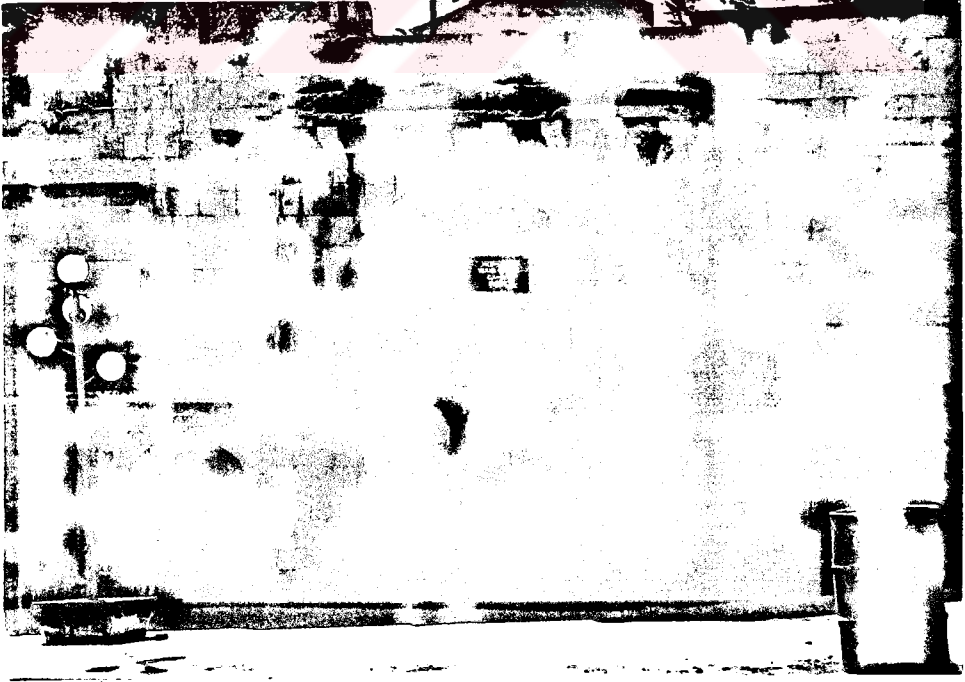
Resim No 181-Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Genel görünüş.

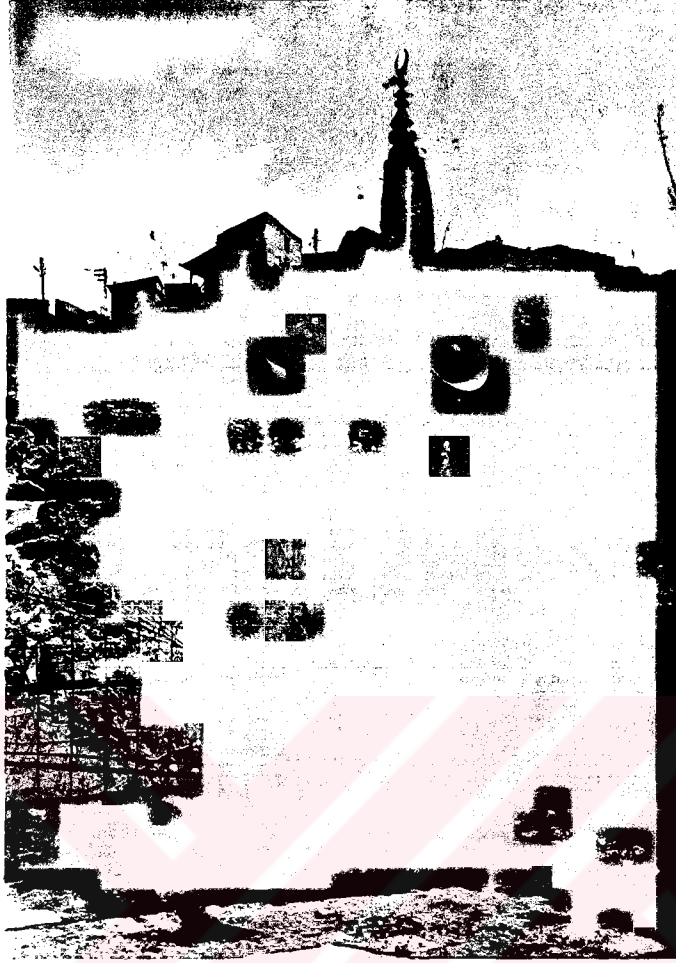
Resim No 182-Ürgüp Yahya Efendi Medresesi portal cephesinden görünüş.

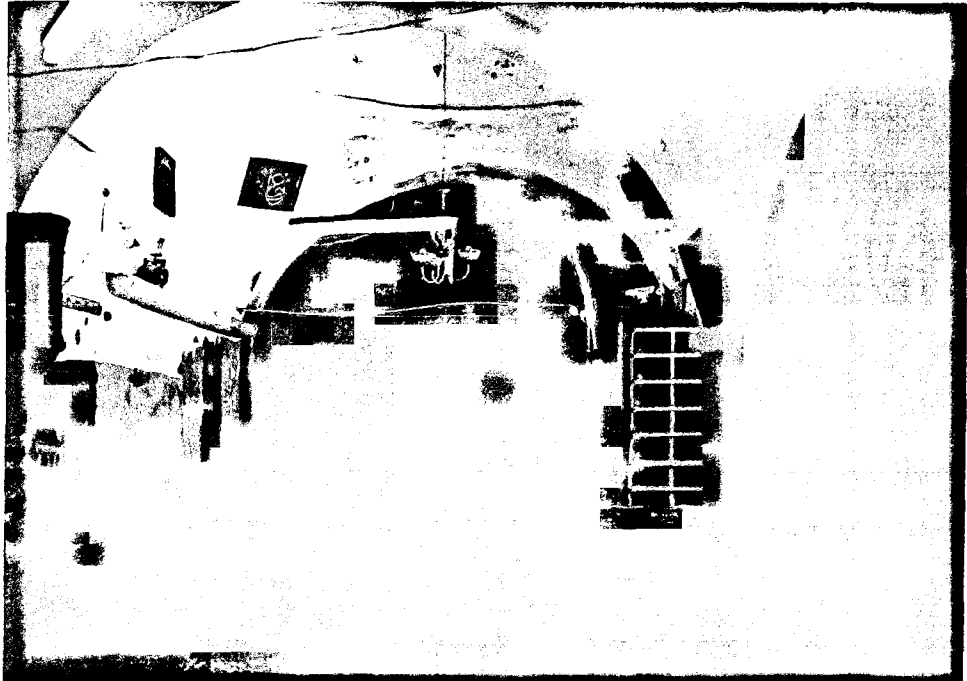
Resim No 183-Ürgüp Yahya Efendi Medresesi giriş cephesinin Temenni Tepe-
sinden görünüşü.

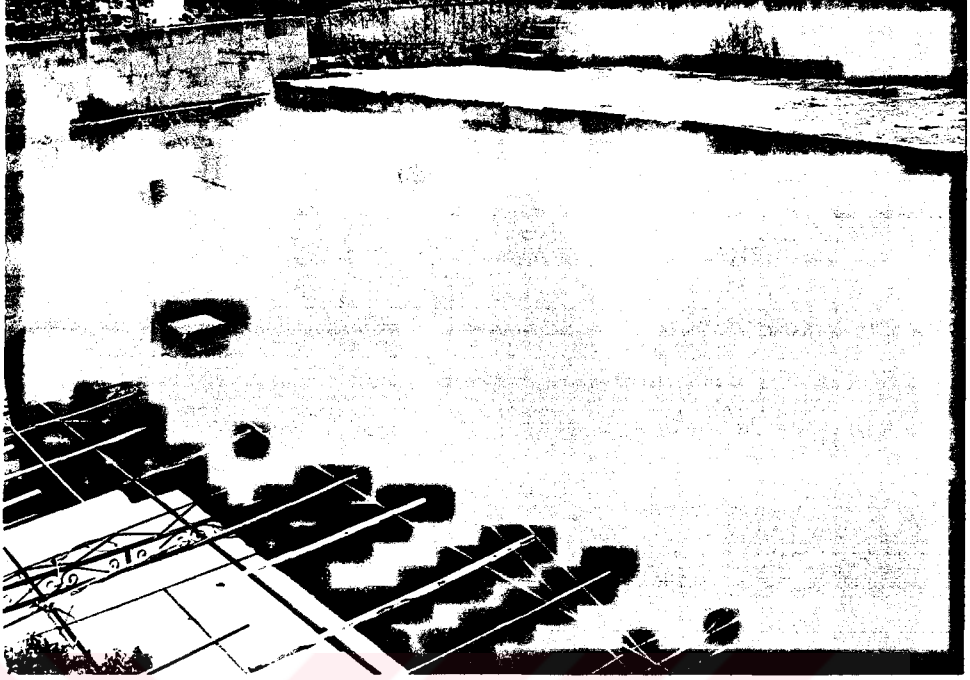
Resim No 184-Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Giriş ve Çeşmesi.

Resim No 185-Ürgüp Yahya
Efendi Medresesi minareden
görünüş.

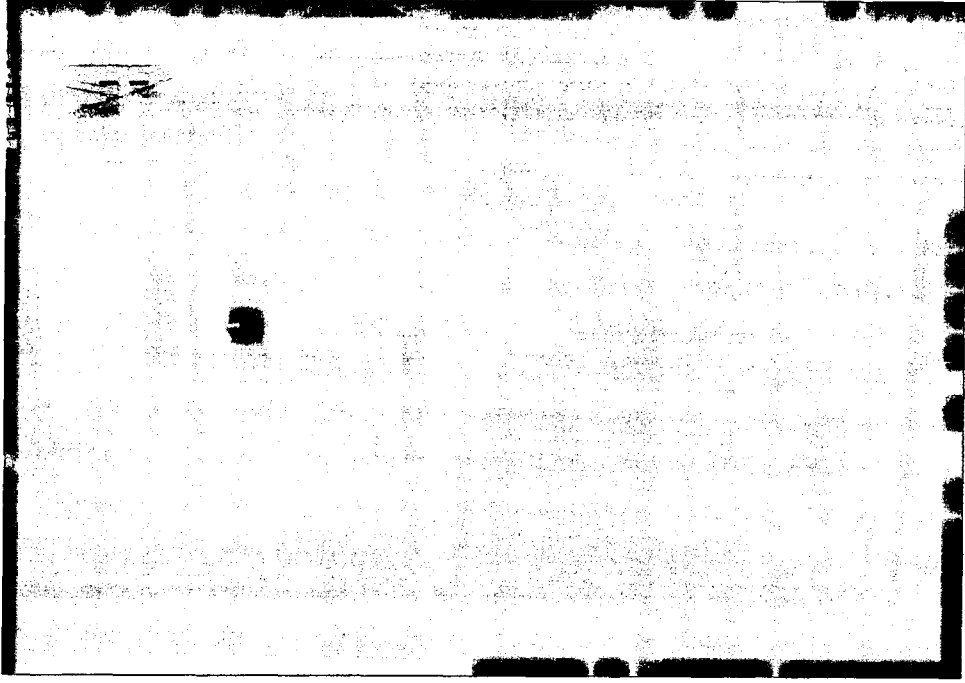
Resim No 186-Ürgüp-Yahya Efendi Medresesi Revakları.

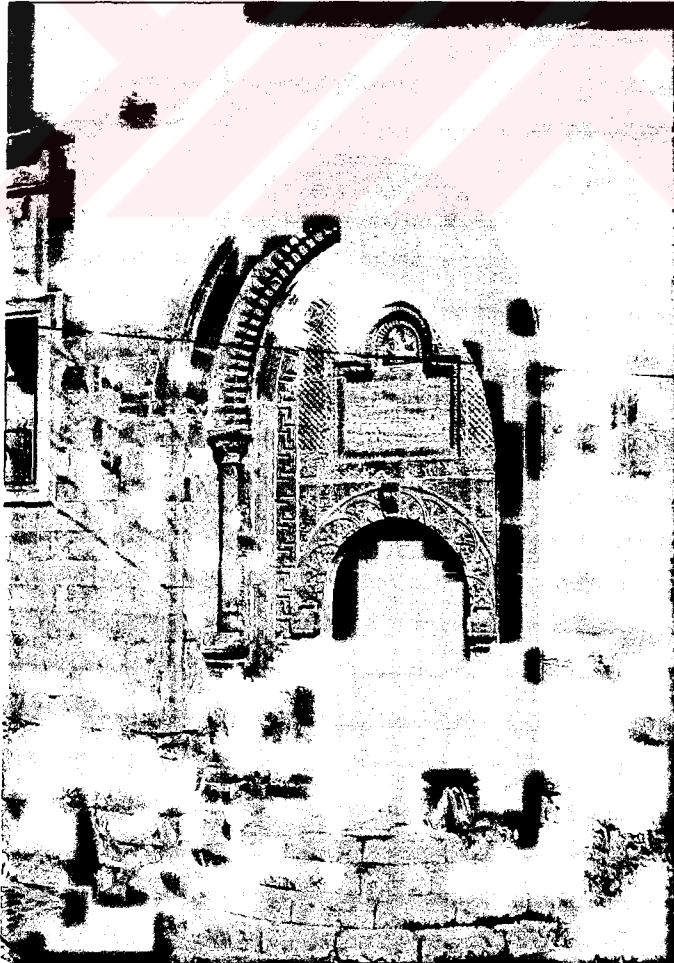
Resim No 187- Ürgüp Yahya Efendi Medresesi Dersane bölümü.

Resim No 188-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi Portal Cephesi.

Resim No 189-Mustafapaşa,Mehmet Şakir Paşa Medresesi portal cephesi.

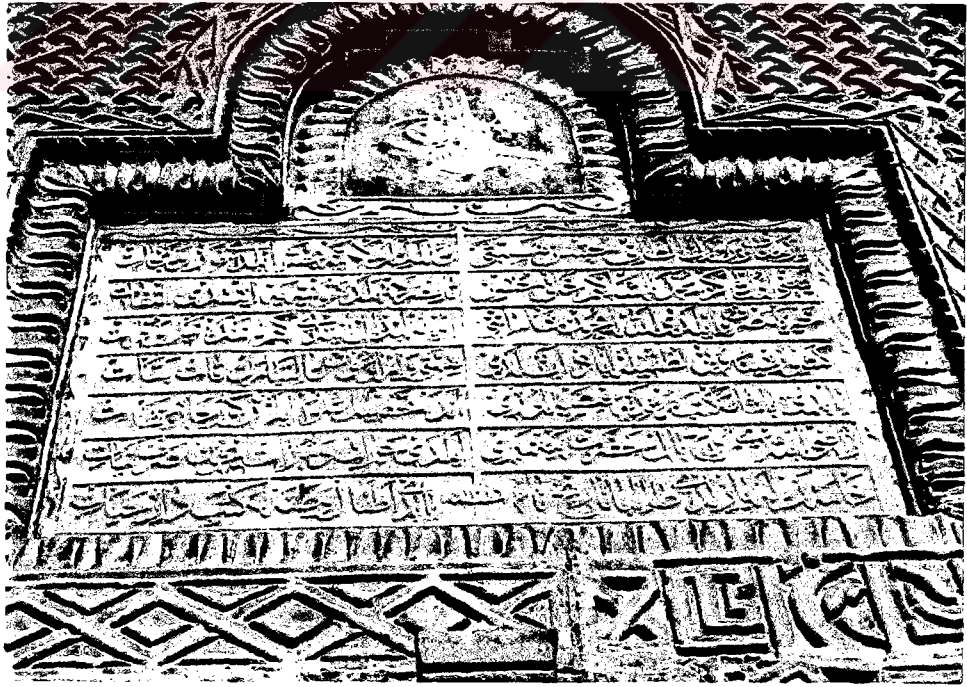

Resim No 190-Mustafapaşa,Mehmet Şakir Paşa Medresesi portali.

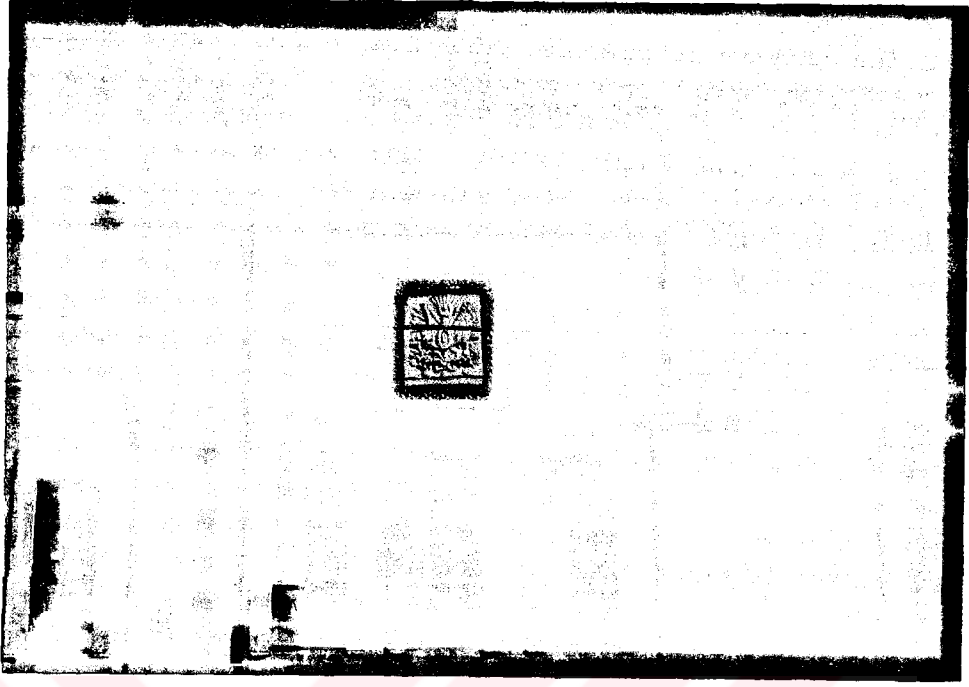

Resim No 191-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi portali.

Resim No 192-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi kitabesi.

Resim No 193-Mustafapaşa,Mehmet Şakir Paşa Medresesi II.Abdülhamit'in
arması.

Resim No 194-Mustafapaşa,Mehmet Şakir Paşa Medresesi kuzey cephesi.

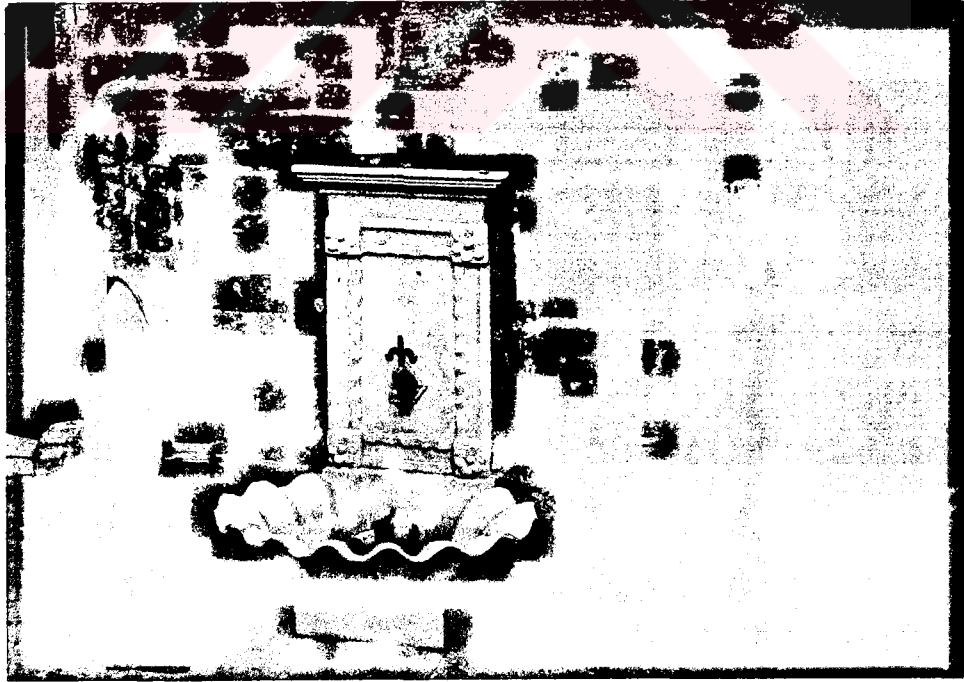
Resim No 195-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi
portalin arkası.

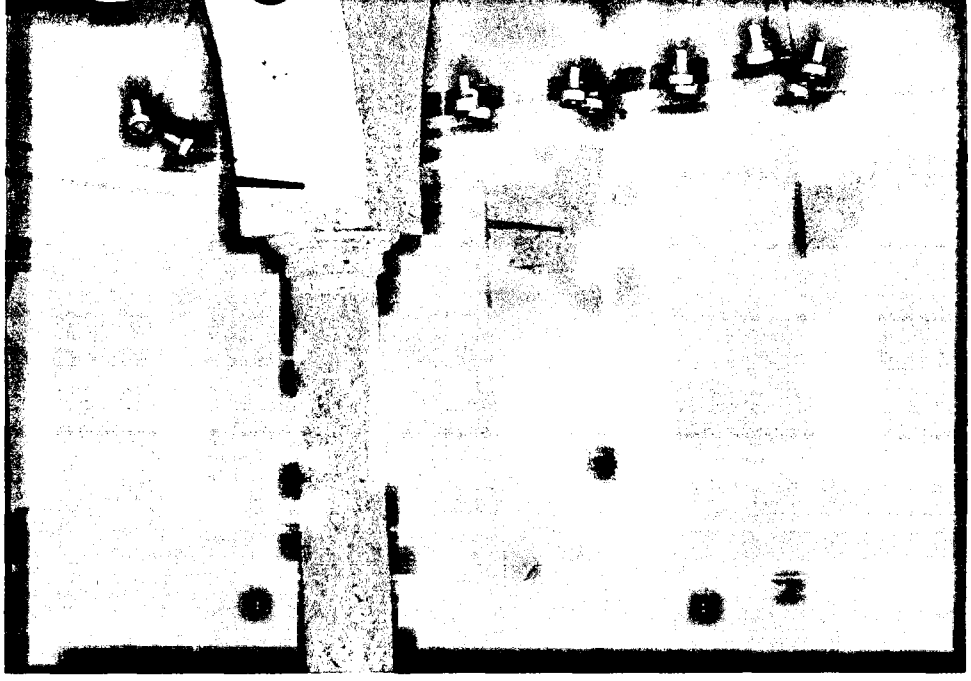
Resim No 196-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi 1.avlu revakları.

Resim No 197-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi
avlu revakları.

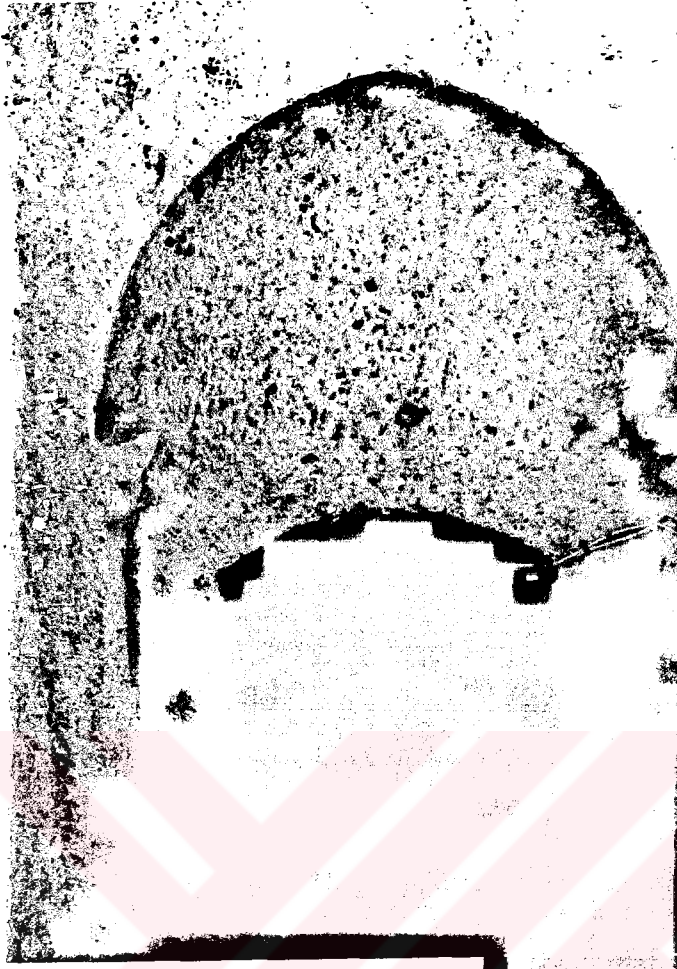
Resim No 198-Mustafapaşa, Mehmet Şakir Paşa Medresesi çeşmesi.

Resim No 199-Mustafapaşa,Mehmet Şakir Paşa Medresesi ana sınıftan görünüş

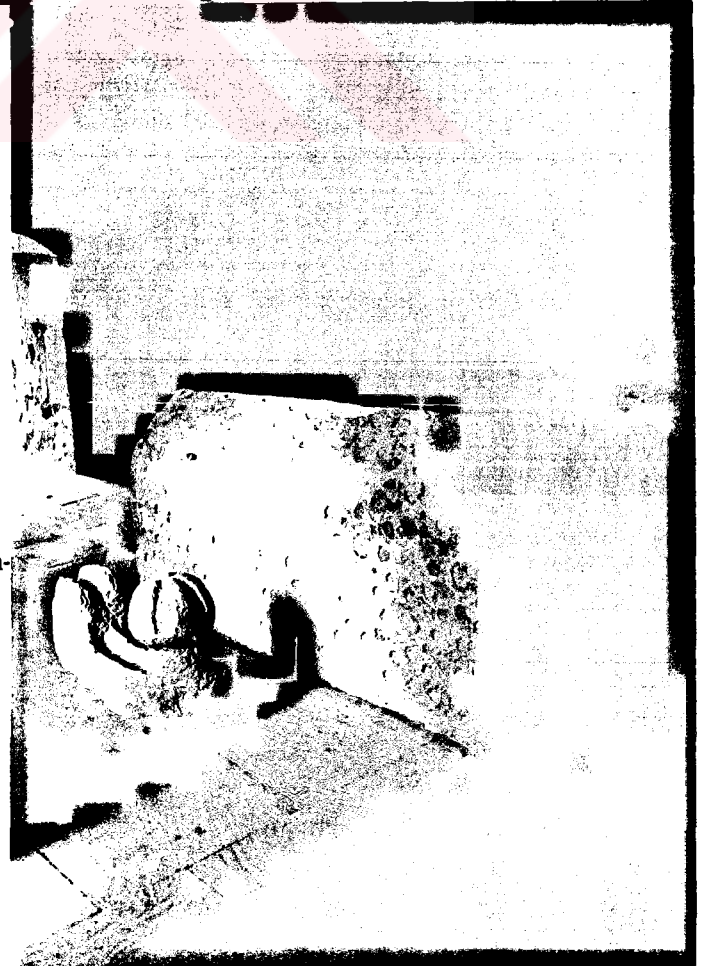

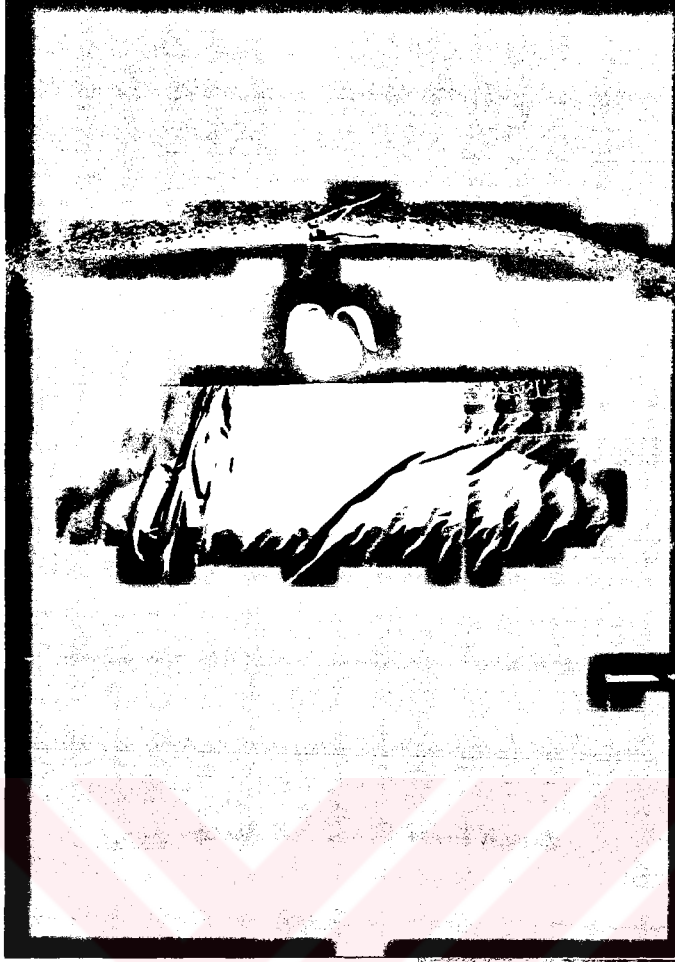
Resim No 200-Taşkınıpaşa
Türbesi genel görünüşü.

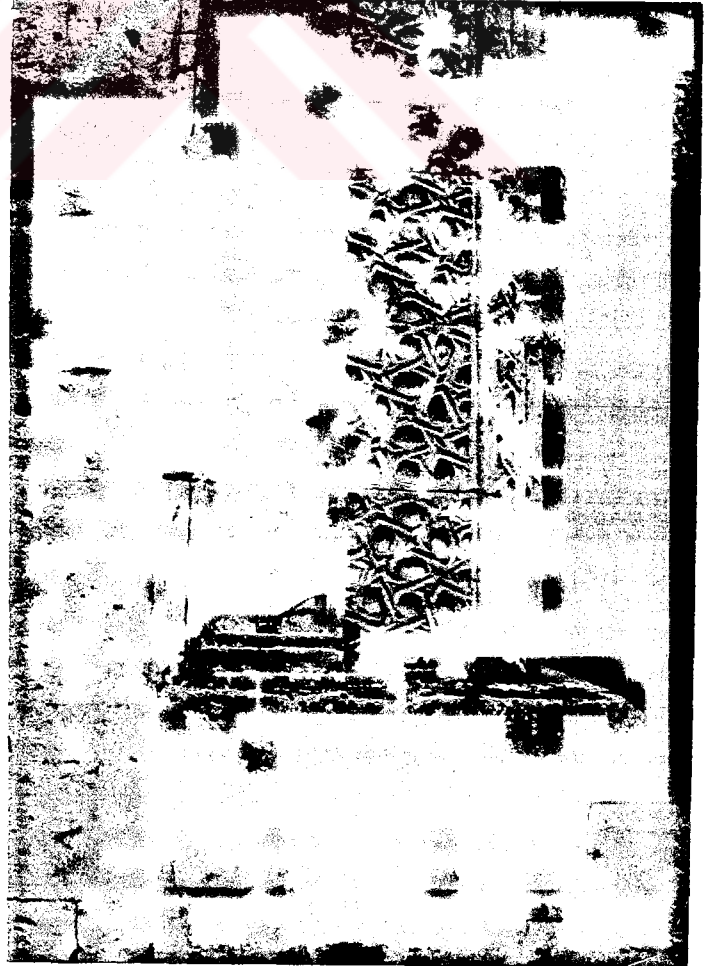
Resim No 201-Taşkınpaşa
Türbesi kryptaya giriş bölümü.

Resim No 202-Taşkınpaşa
Türbesi mescid katındaki san-
dukalarından görünüş.

Resim No 203-Taşkınpaşa
Türbesi krypta bälümünden
görünüş.

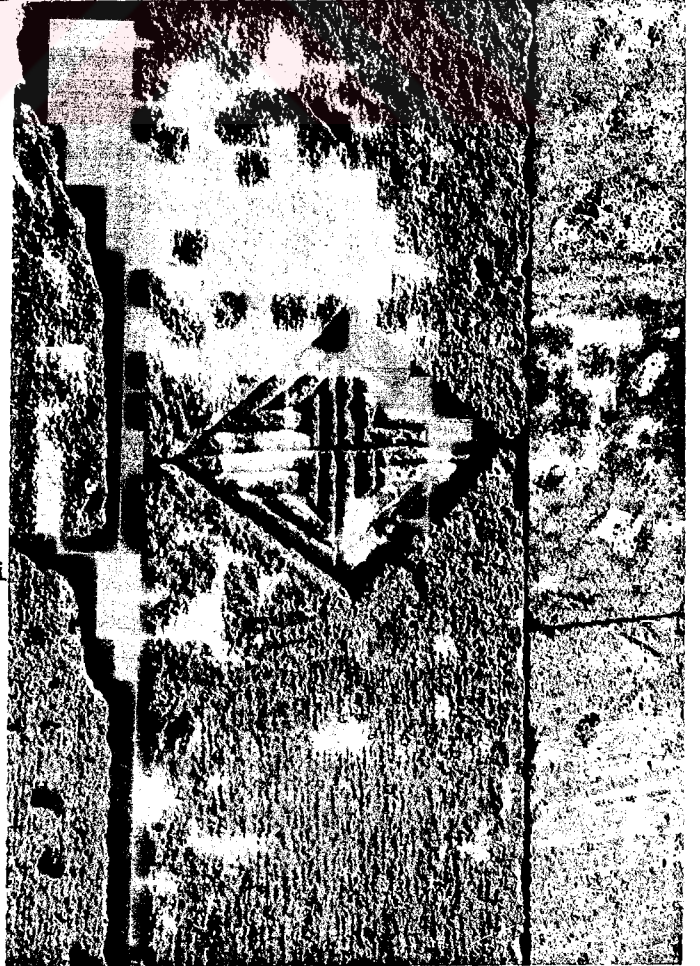

Resim No 204-Taşkınpaşa
türbesi portalden detay.

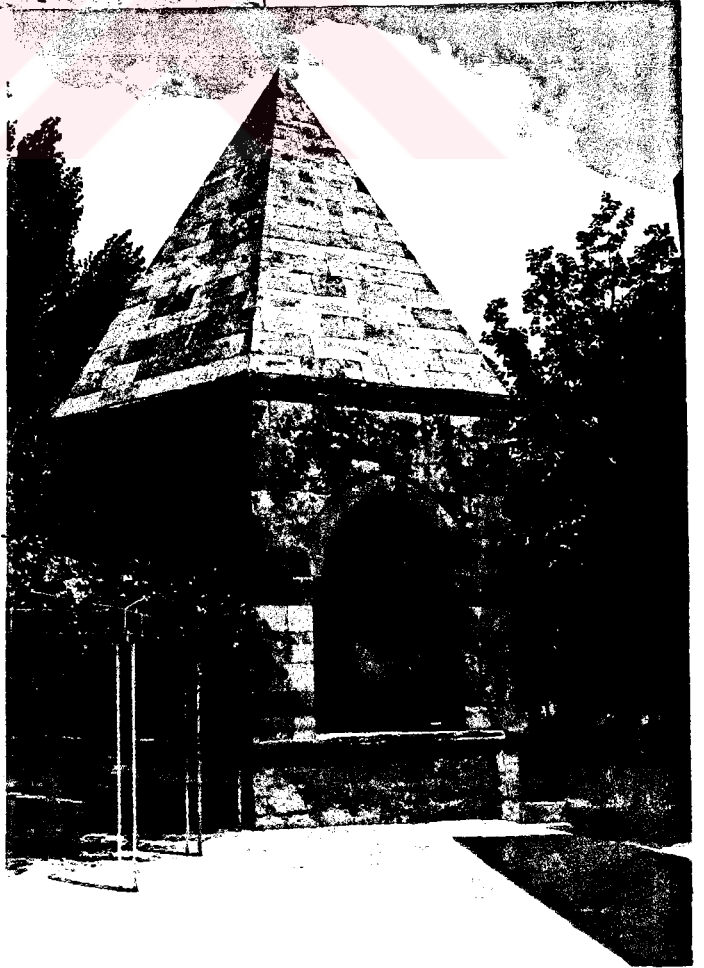
Resim No 205-Taşkınpaşa
Türbesi kubbeye geçiş elemanı.

Resim No 206-Taşkınpaşa
Türbesi pencere üzerindeki
geometrik süsleme.

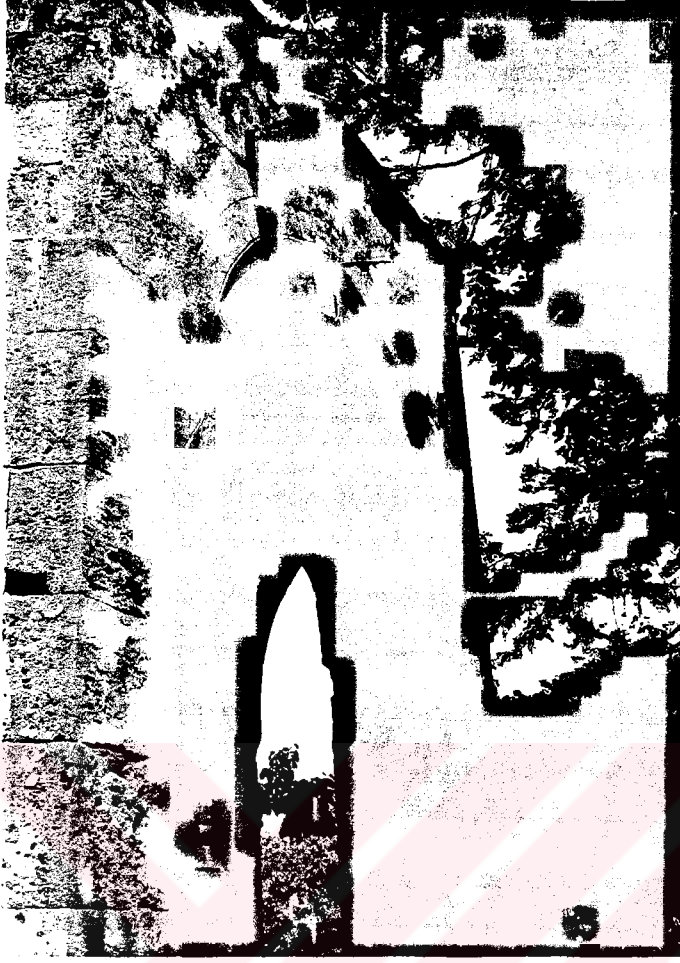

Resim No 207-Taşkınpaşa,Hı-
zırbey Türbesigenel görünüş.

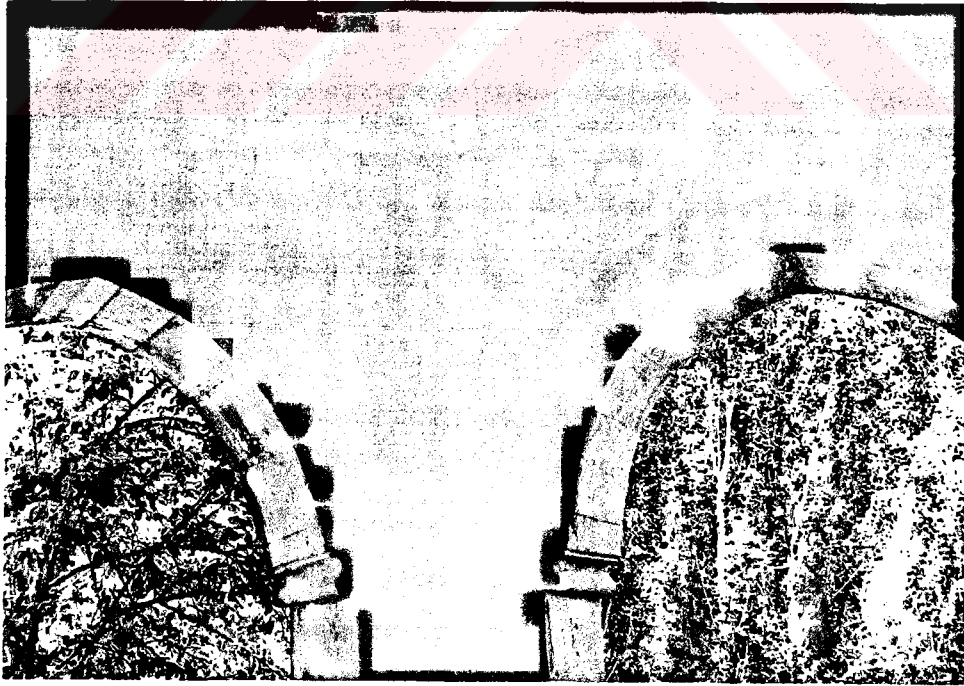

Resim No 208-Taşkınpaşa,Hı-
zırbey Türbesi görünüşü.

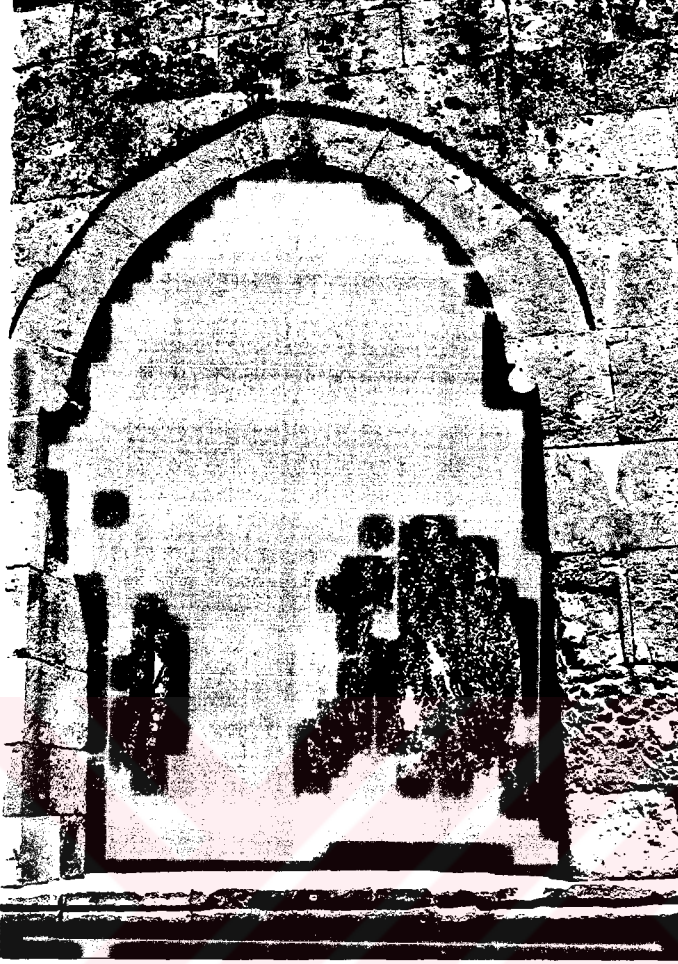

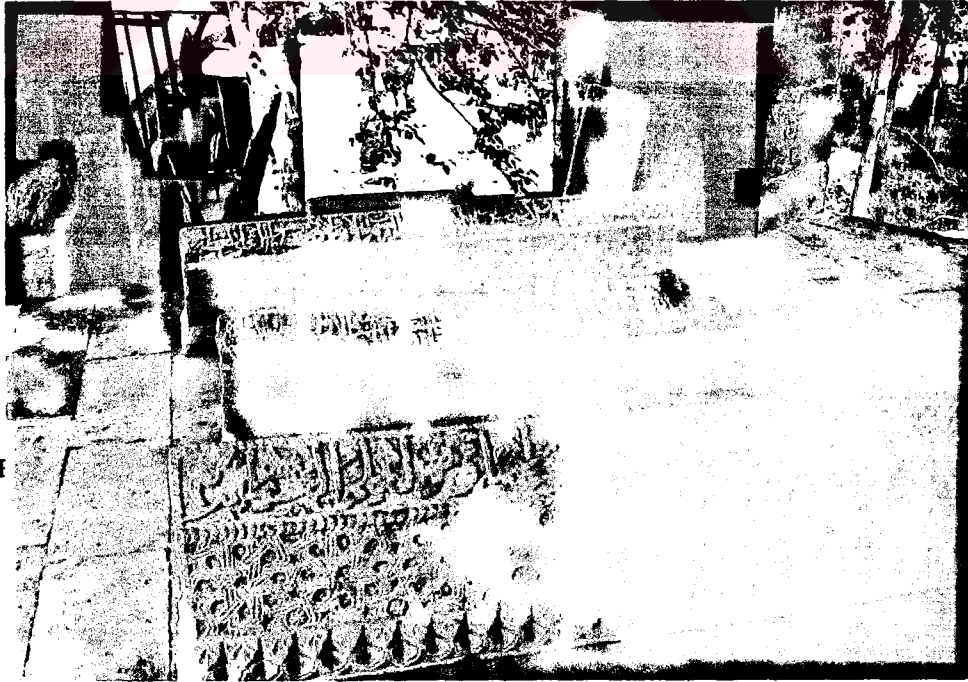
Resim No 209-Taşkınpaşa,Hı-
zırkaya Türbesi giriş bölümü.

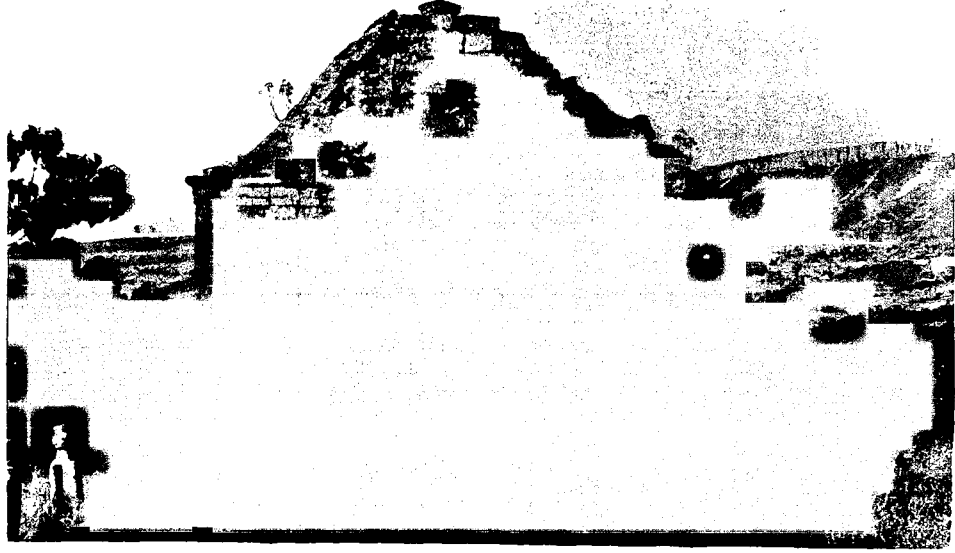
Resim No 210-Taşkınpaşa,Hızırkaya Türbesi kubbey geçiş elemanı.

Resim No 211-Taşkınpaşa,Hı-
zırbey Türbesi mescid katı.

Resim No 212-Taşkınpaşa,Hızırbey Türbesi lahitlerden görünüş.

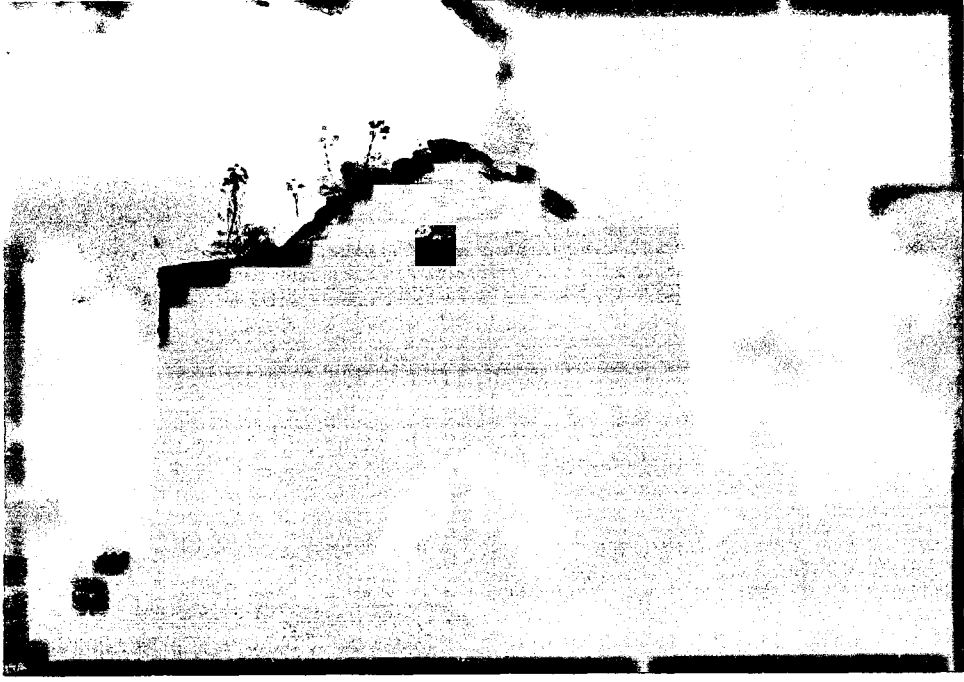

Resim No 213-Taşkınpaşa,Kesikbaşı Türbesi güneyden görünüş.

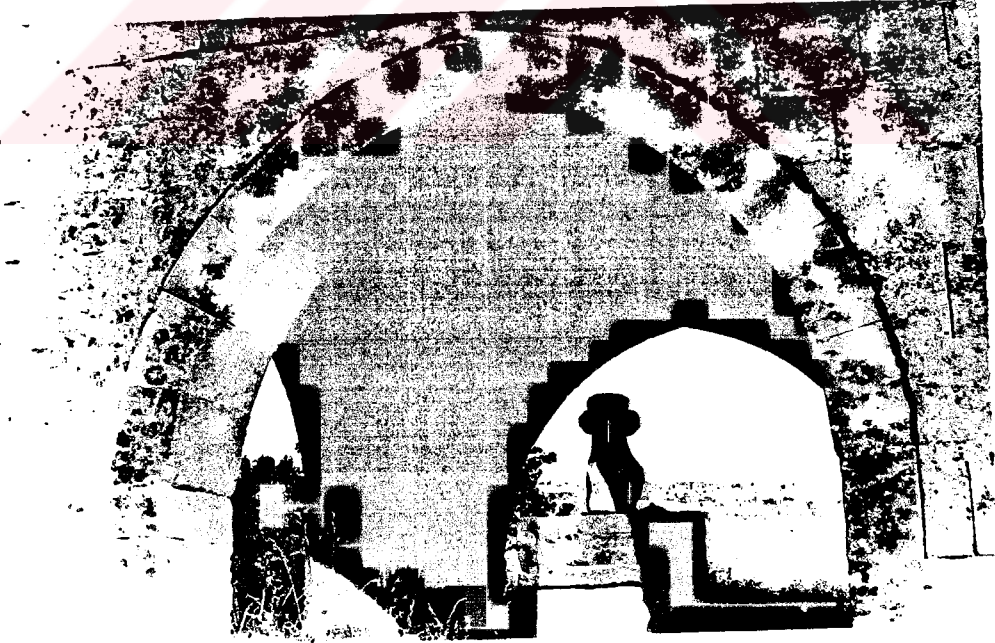

Resim No 214-Taşkınpaşa,Kesikbaşı Türbesi güneybatıdan görünüş.

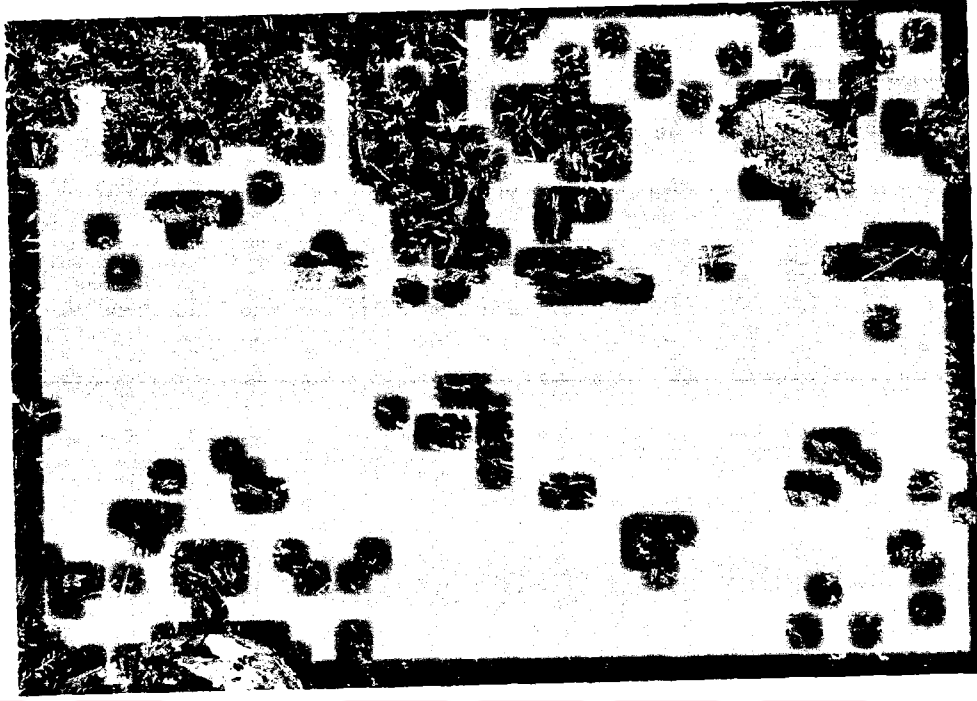

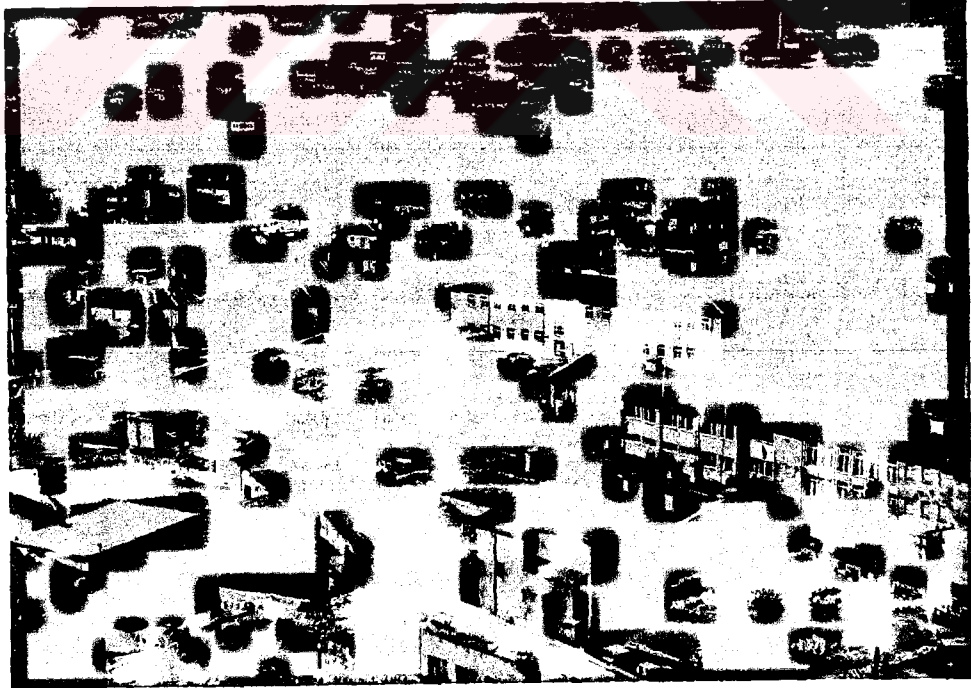
Resim No 215-Taşkınpaşa,Kesikbaş Türbesi batıdan görünüş.

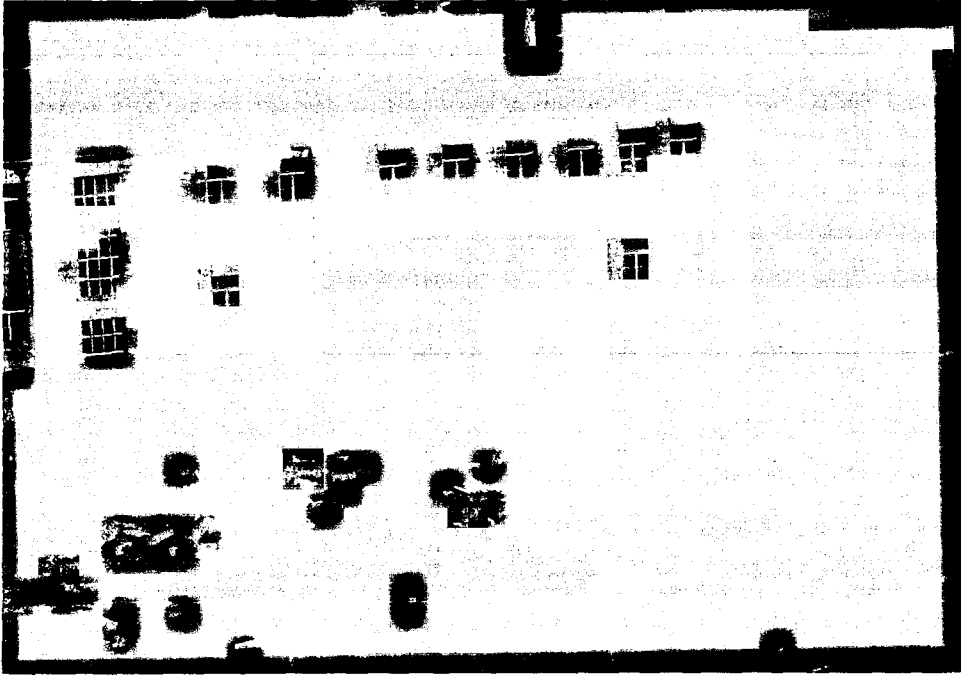
Resim No 216-Taşkınpaşa,Kesikbaş Türbesi sanduka bölümü görünüşü.

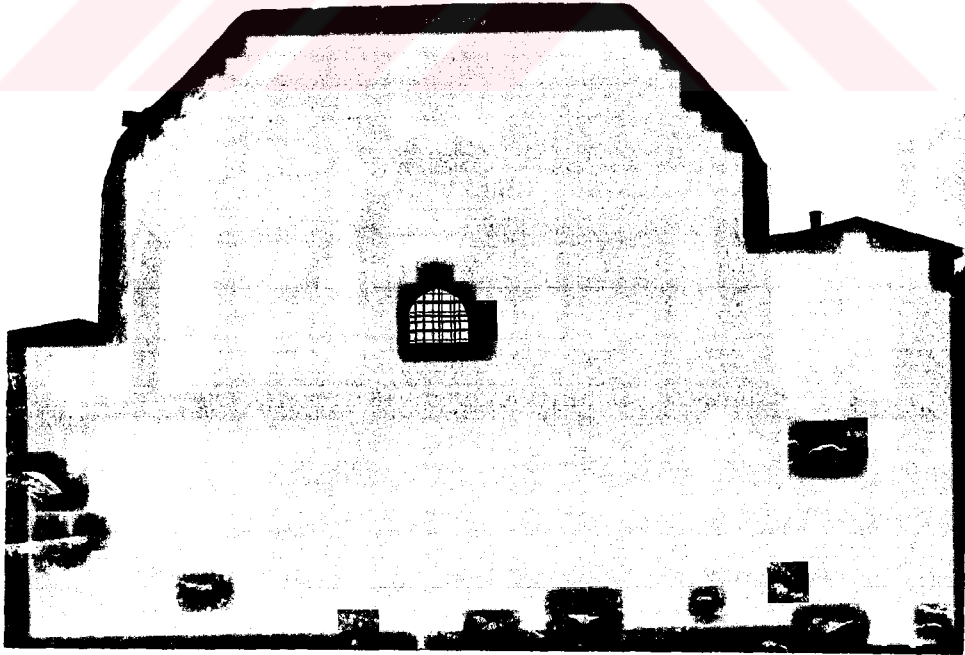
Resim No 217-Taşkınpaşa,Kesikbaş Türbesi mezar kaidesindeki taş süsleme.

Resim No 218 -Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin Temenni tepesinden görünüşü.

Resim No 219-Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin genel görünüşü.

Resim No 220-Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin giriş bölümünün görünüşü.

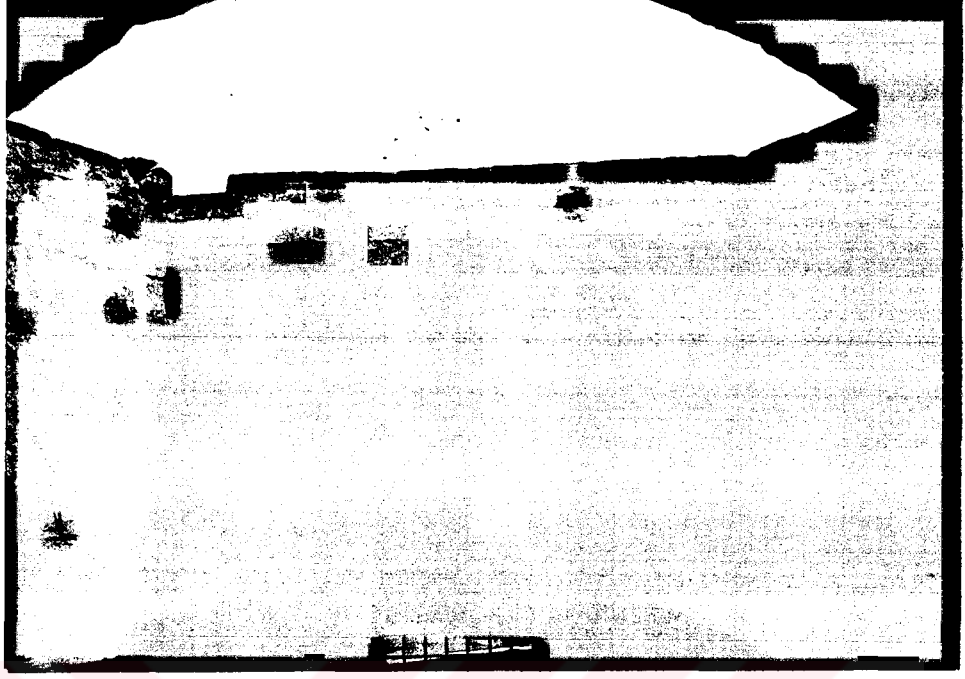

Resim No 221-Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin Batı Cephesinin görünüşü.

Resim No 222-Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin sandukalarından görünüş.

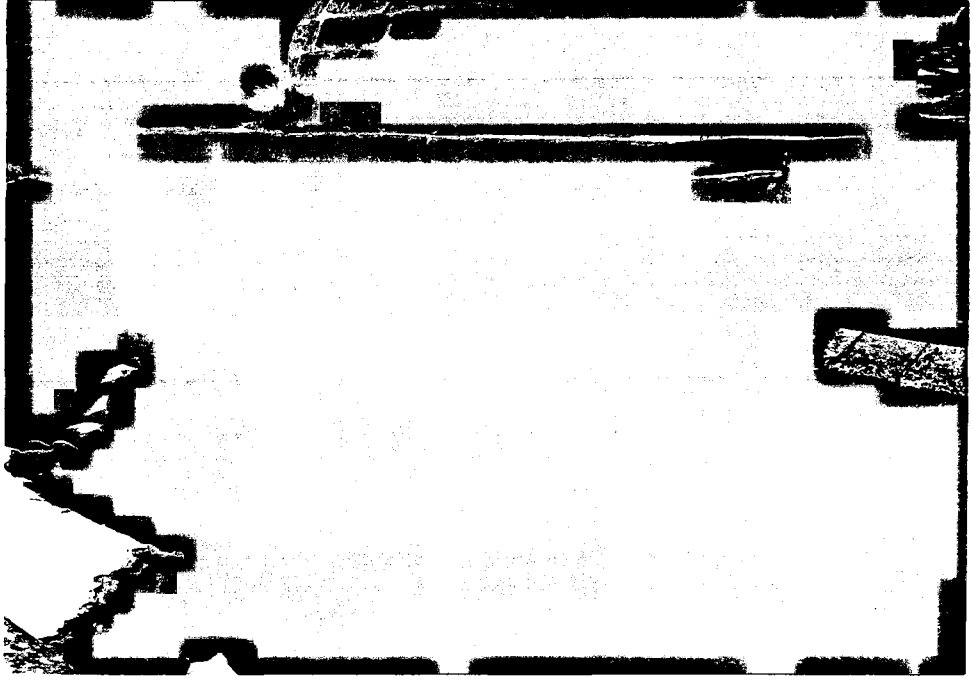

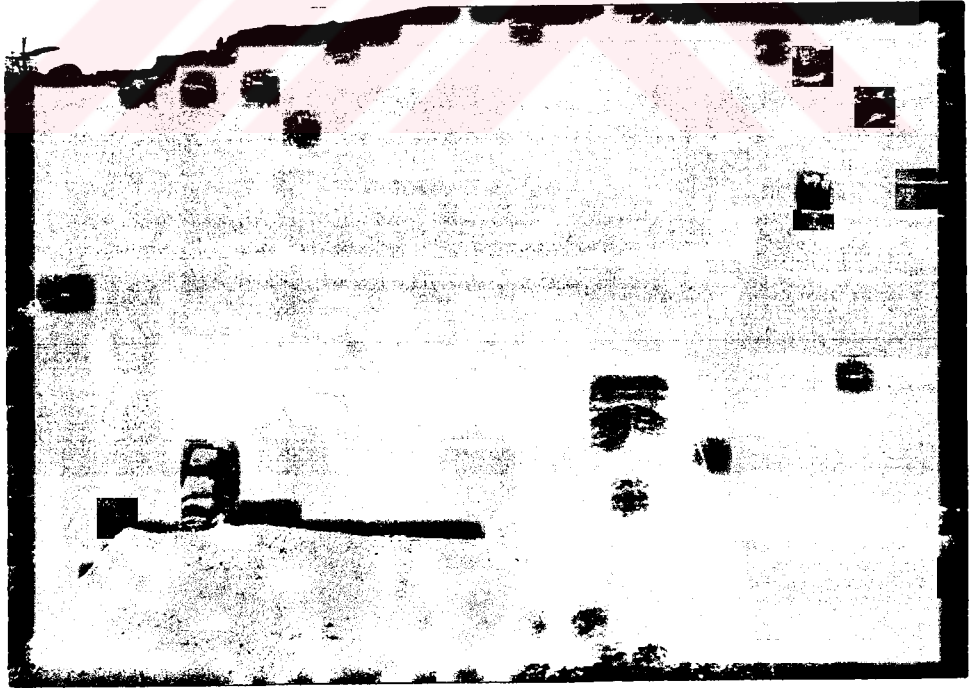
Resim No 223-Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin içeriden görünüş.

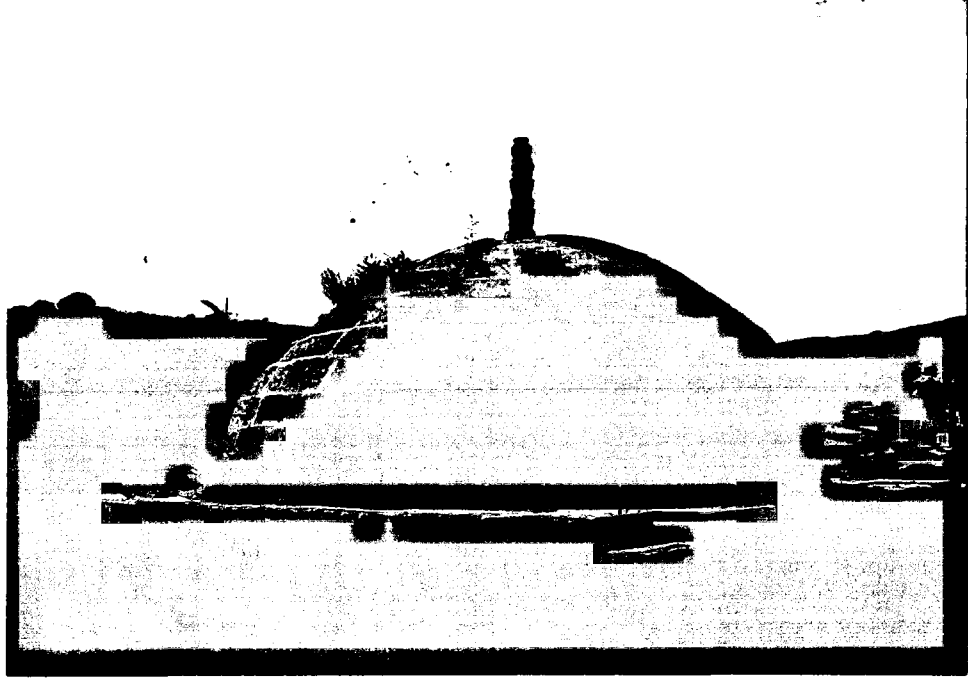
Resim No 224-Ürgüp,Altı Kapılı Türbenin köşe mukarnasları.

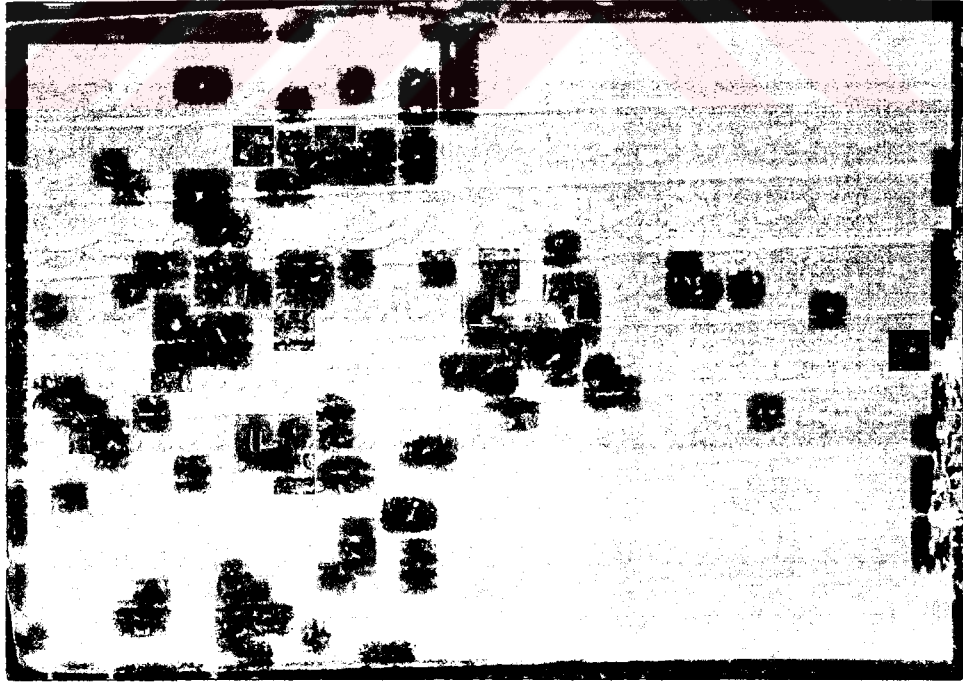
Resim No 225-Ürgüp,Rükneddin Kılıç Aslan Türbesinin giriş bölümü.

Resim No 226-Ürgüp,Rükneddin Kılıç Aslan Türbesinin giriş bölümü.

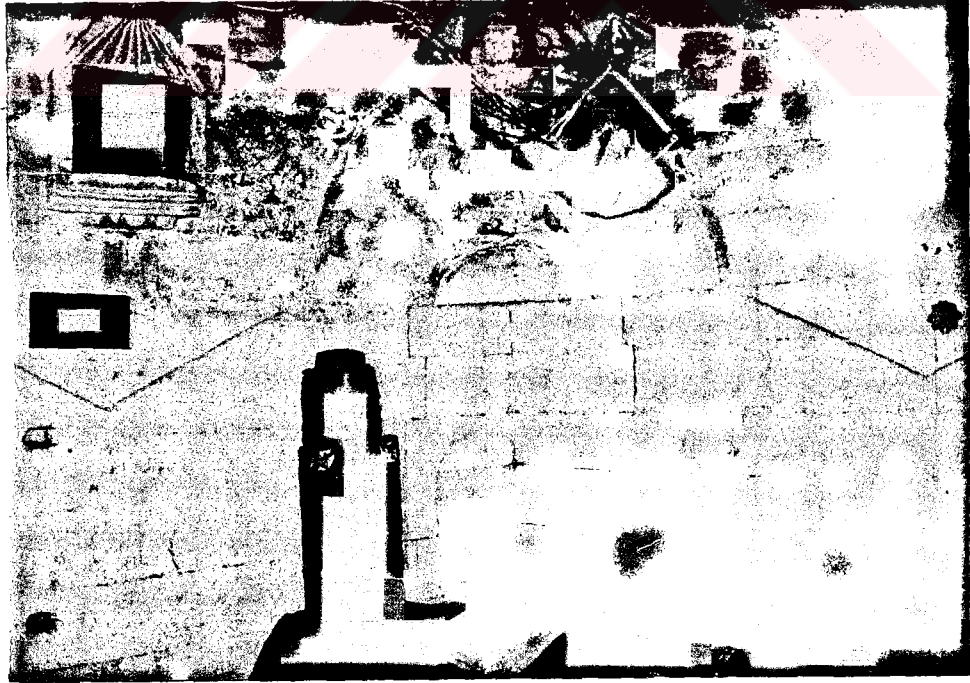
Resim No 227-Ürgüp, Rükneddin Kılıç Aslan Türbesinin kubbesi.

Resim No 228-Ürgüp, Rükneddin Kılıç Aslan Türbesinin müzede bulunan kitabesi.

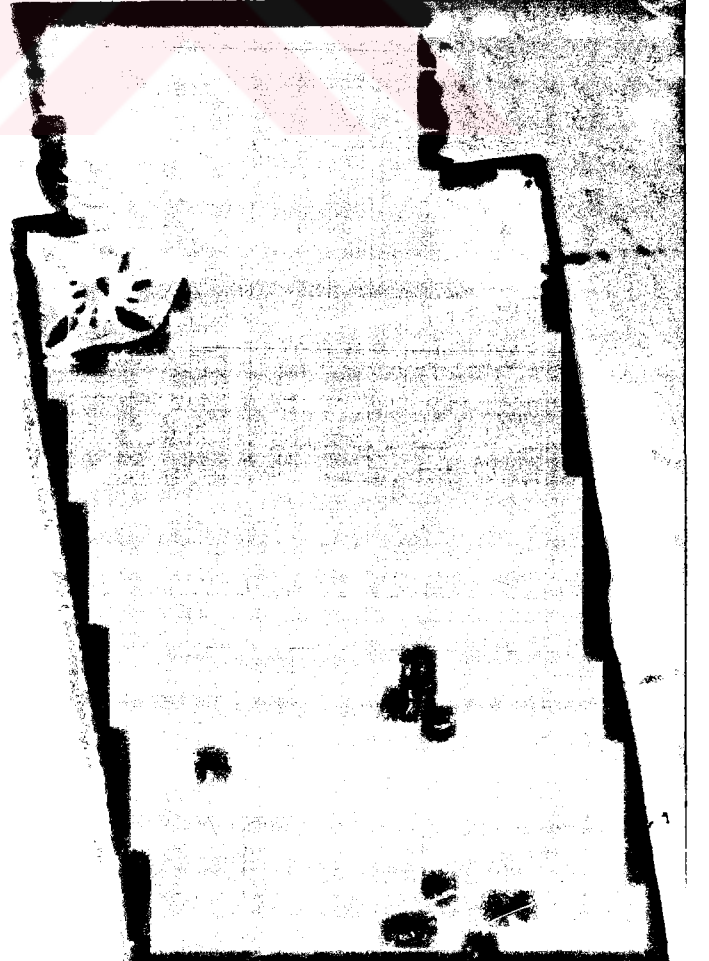
Resim No 229-Ürgüp, Rükneddin
Kılıç Aslan Türbesinin
mihrabı.

Resim No 230-Ürgüp, Rükneddin Kılıç Aslan Türbesinin kubbeye geçiş elemanı

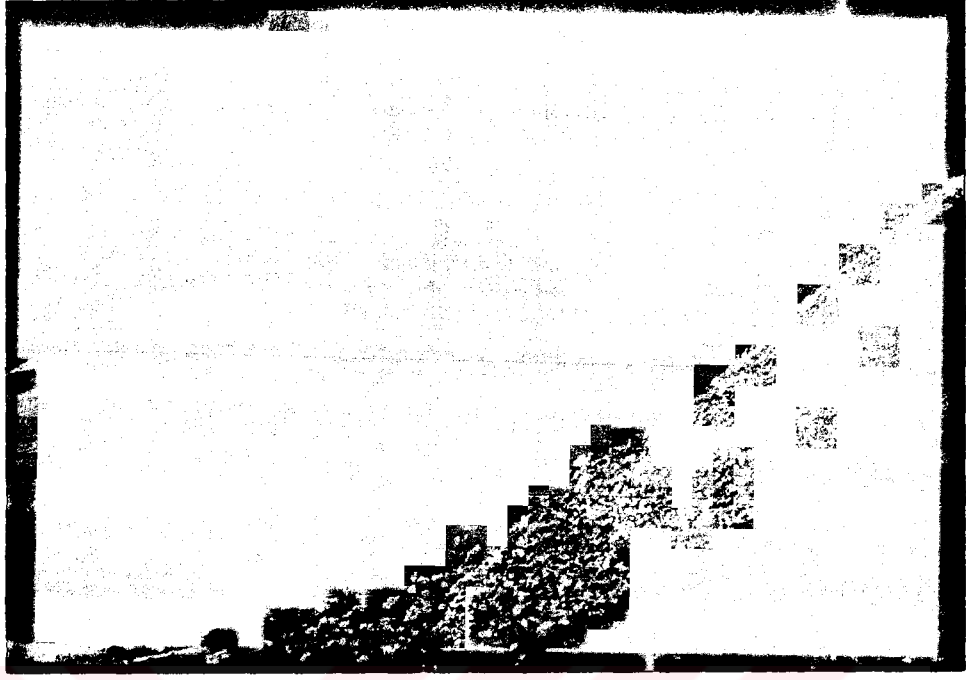

Resim No 231-Ürgüp, Rükneddin
Kılıç Aslan Türbesinin
alemi.

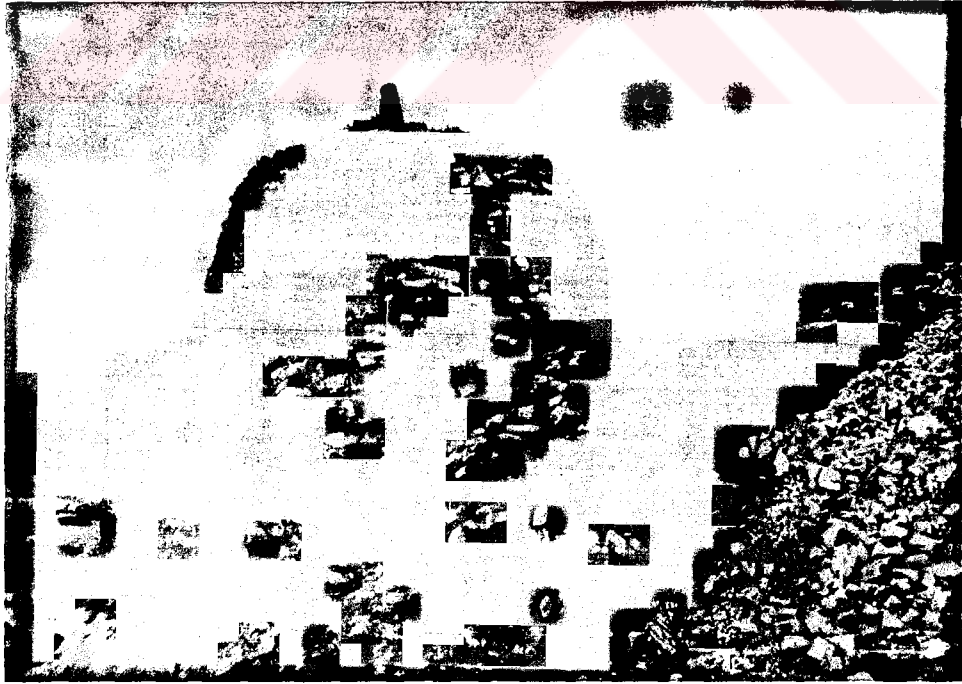

Resim No 232-Ürgüp,
Rükneddin Kılıçaslan
Türbesi Mezar Kitabesi.

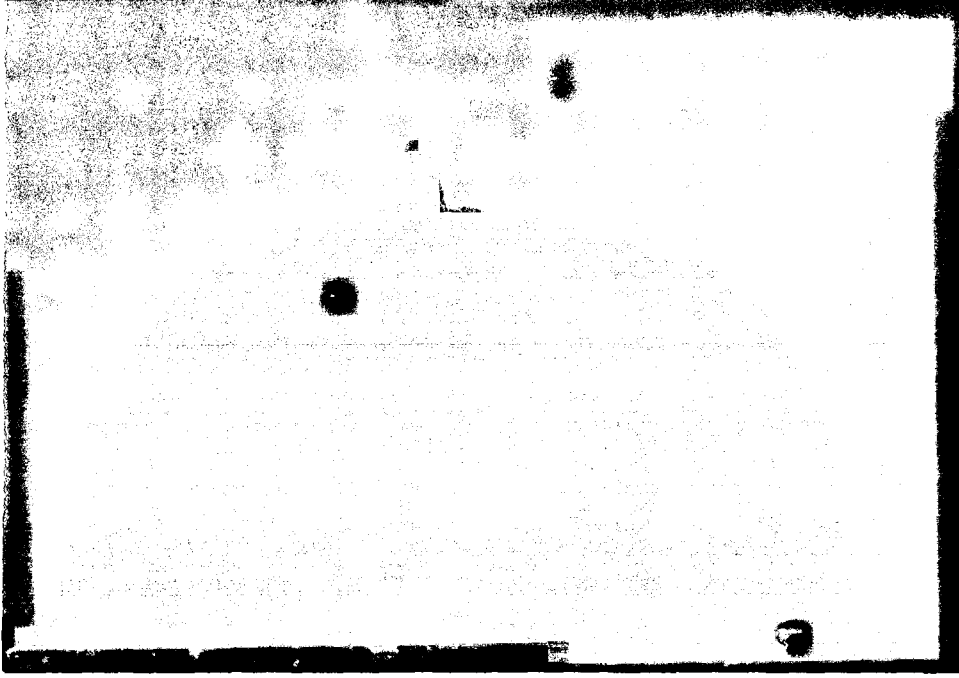

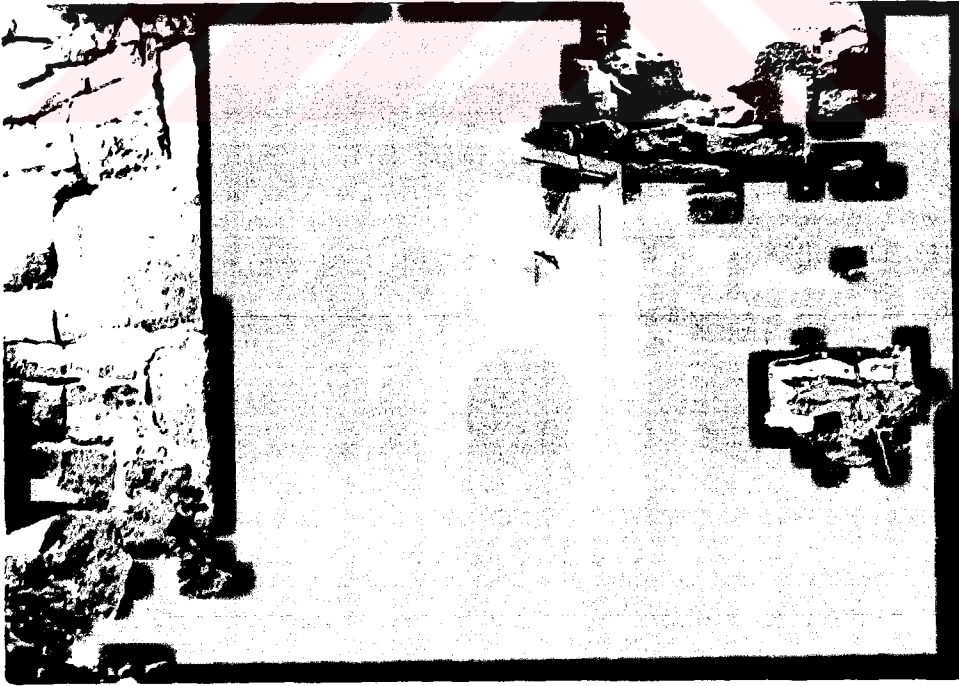
Resim No 233-Sofular Köyü, Sofu Dede Türbesi genel görünüş.

Resim No 234-Sofular Köyü, Sofu Dede Türbesi doğu cephesi görünüşü.

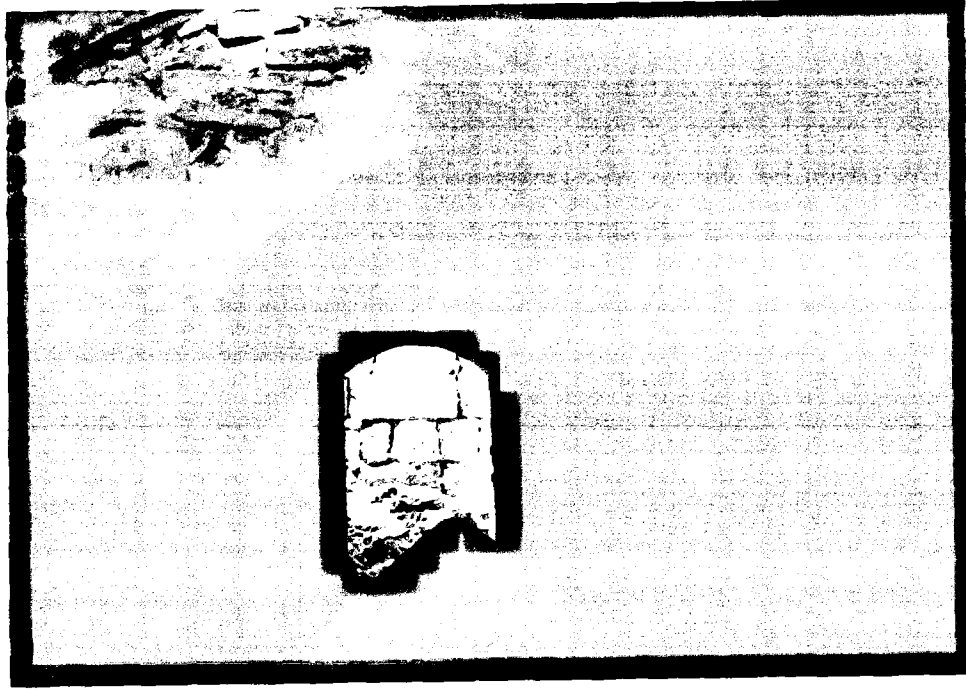

Resim No 235-Sofular Köyü, Sofu Dede Türbesi kubbenin görünüşü.

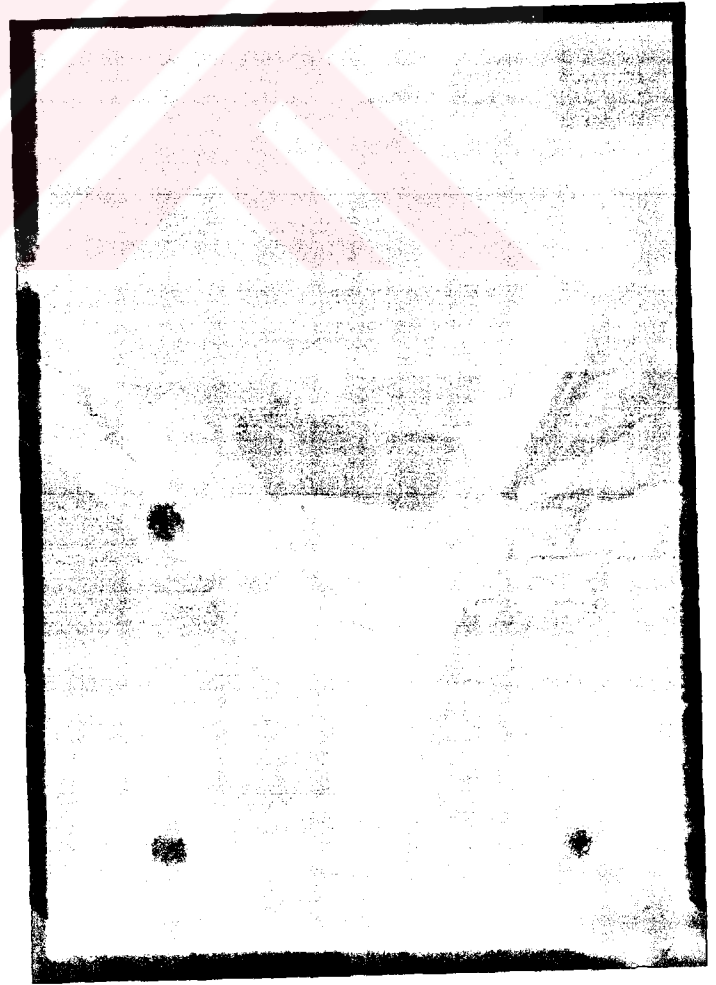

Resim No 236-Sofular Köyü, Sofu Dede Türbesi giriş bölümü.

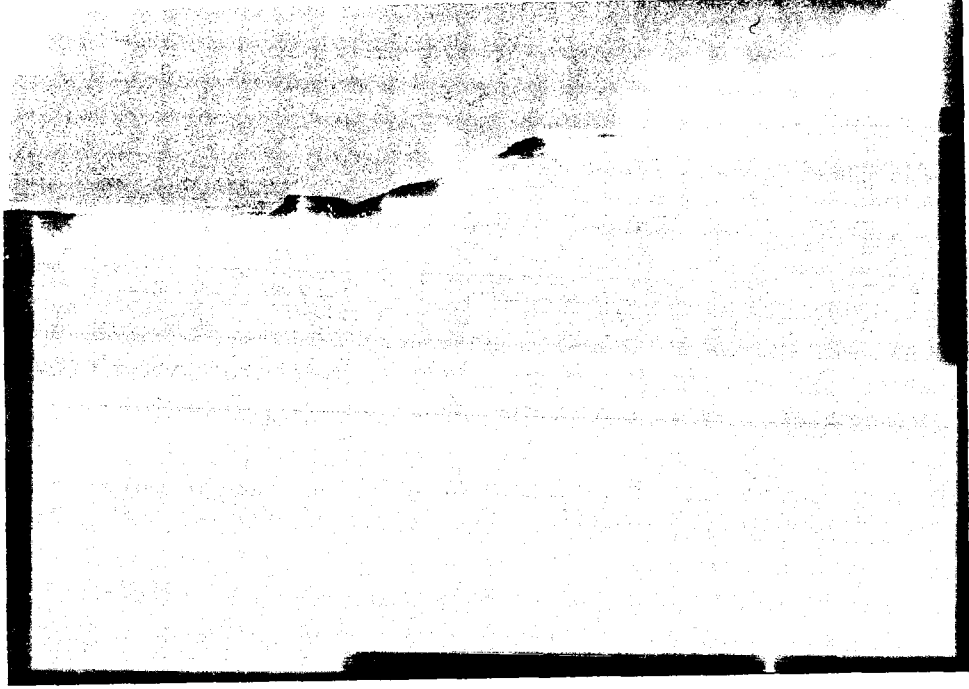

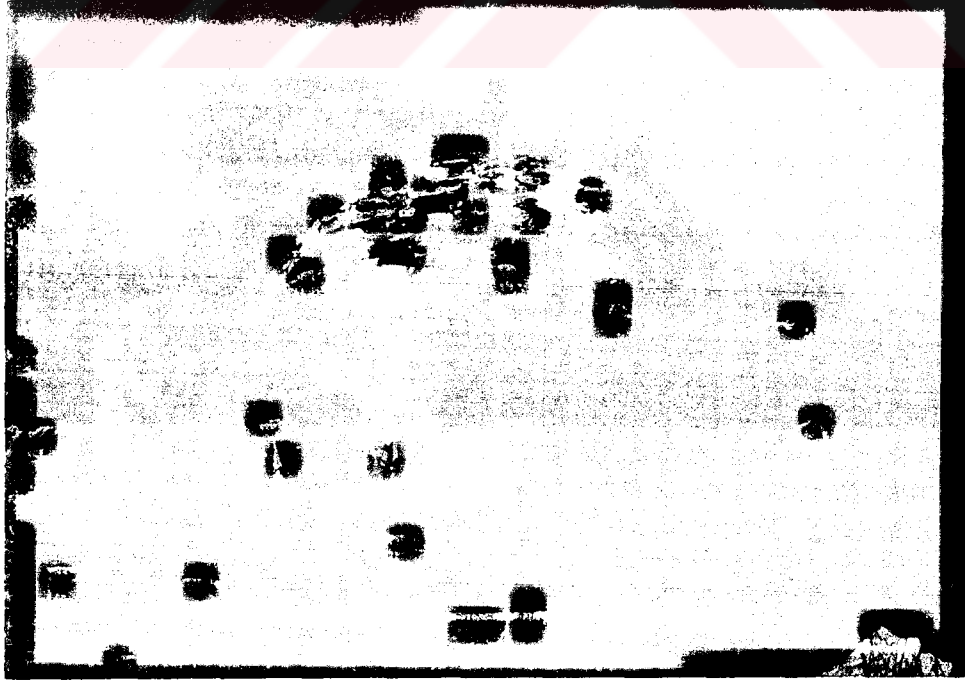
Resim No 237-Sofular Köyü, Sofu Dede Türbesi giriş holü.

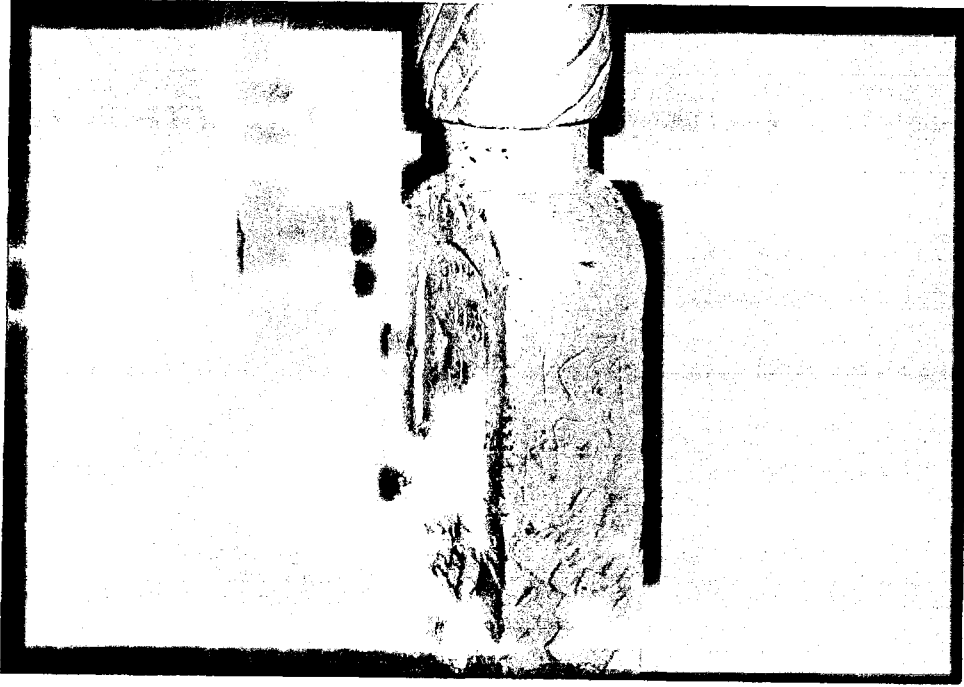
Resim No 238-Sofular
Köyü, Sofu Dede Türbesi
kubbeye geçiş elemanı.

Resim No 239-Karaca Ören Köyü Türbesi Genel görünüş.

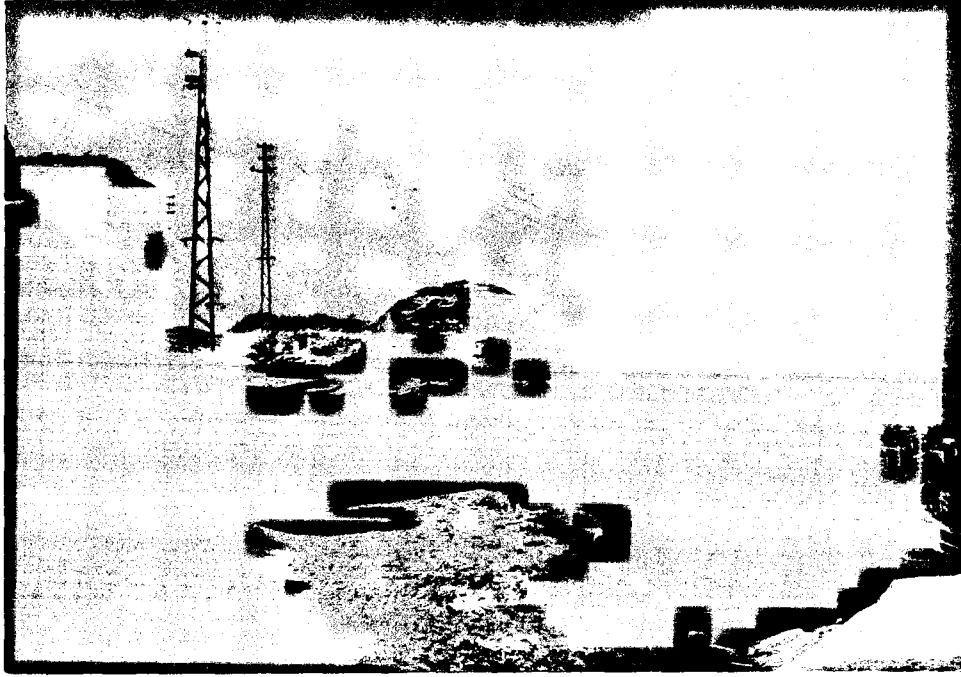
Resim No 240-Karaca Ören Köyü Türbesi cephesinin görünüşü.

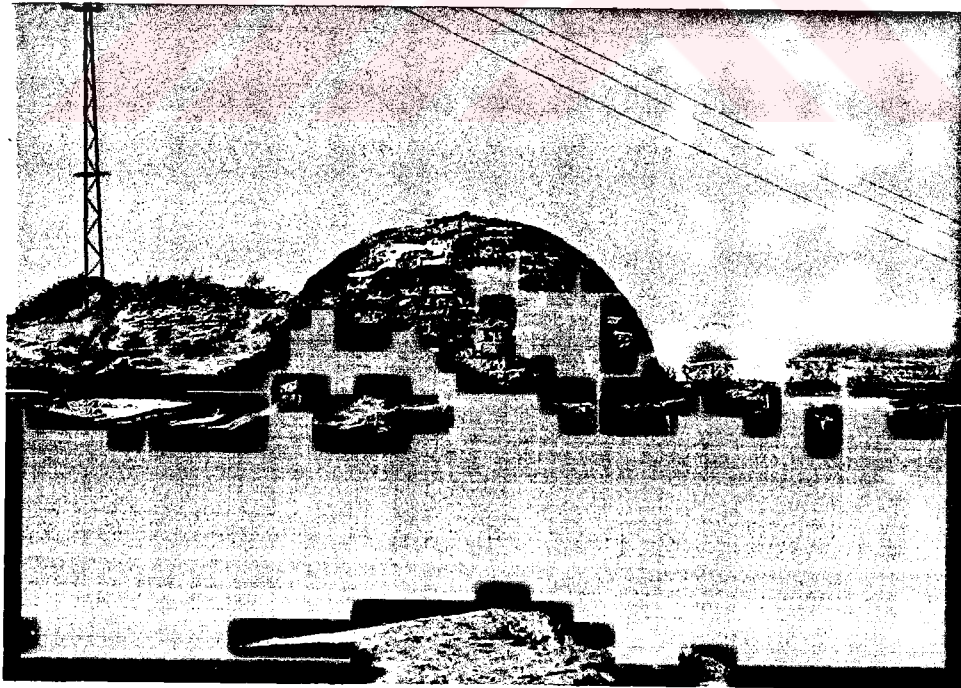
Resim No 241-Karaca Ören Köyü Türbesi içindeki sandukalar.

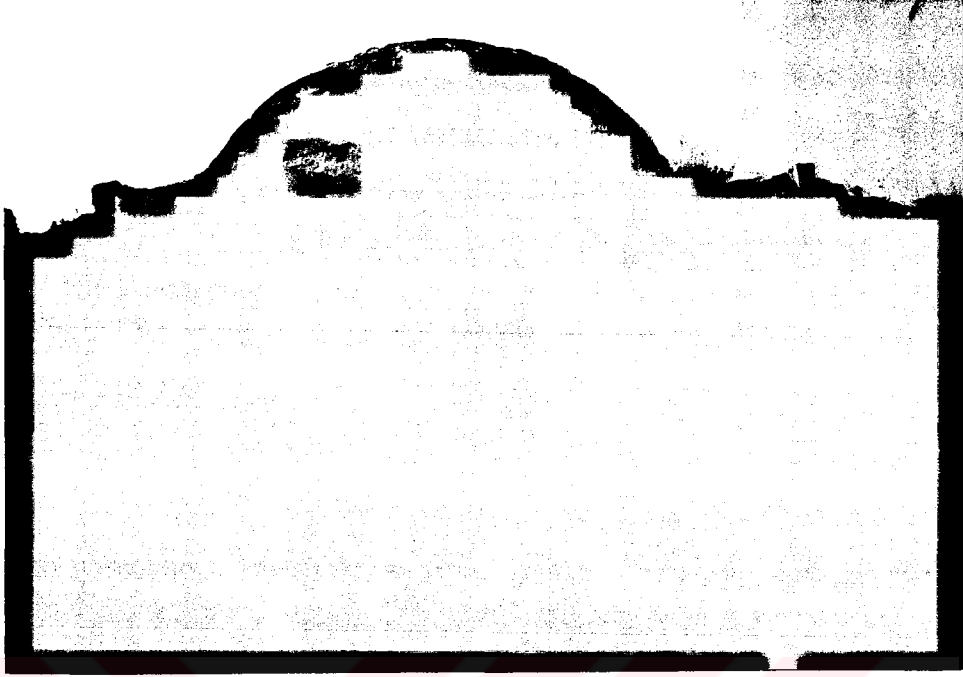
Resim No 242-Karaca Ören Köyü Türbesi mezar taşı.

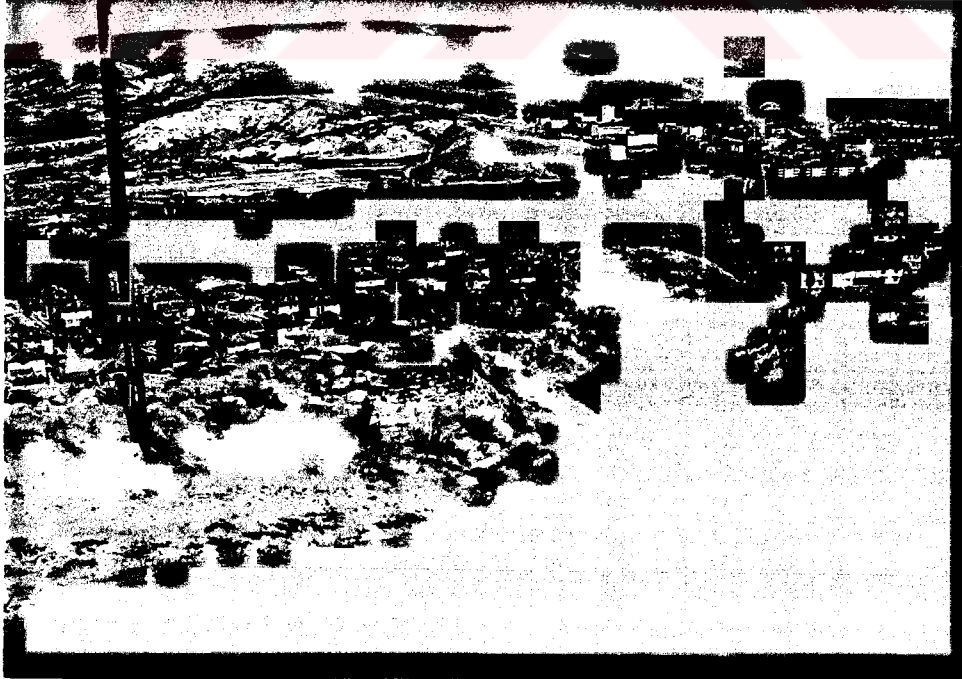
Resim No 243-Ürgüp,Eski Hamam Cepheden Genel görünüş.

Resim No 244-Ürgüp,Eski Hamam Cepheden Genel Görünüş.

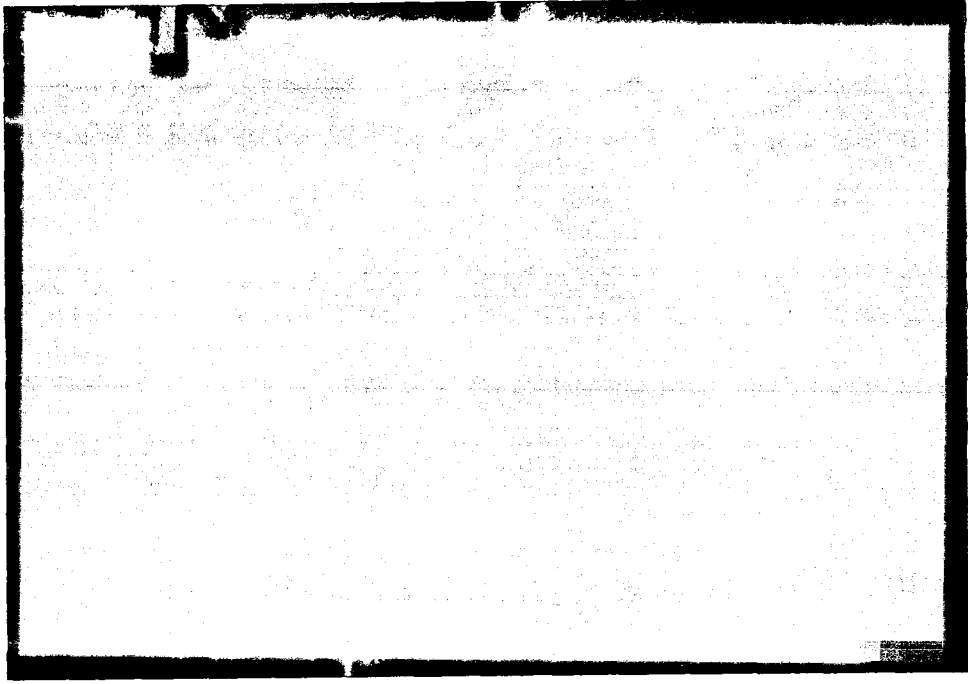

Resim No 245-Ürgüp,Eski Hamam Giriş Bölümü.

Resim No 246-Ürgüp,Eski Hamam Sıcaklık ve Ilıklık Bölümlerinin
dışarıdan görünüşü.

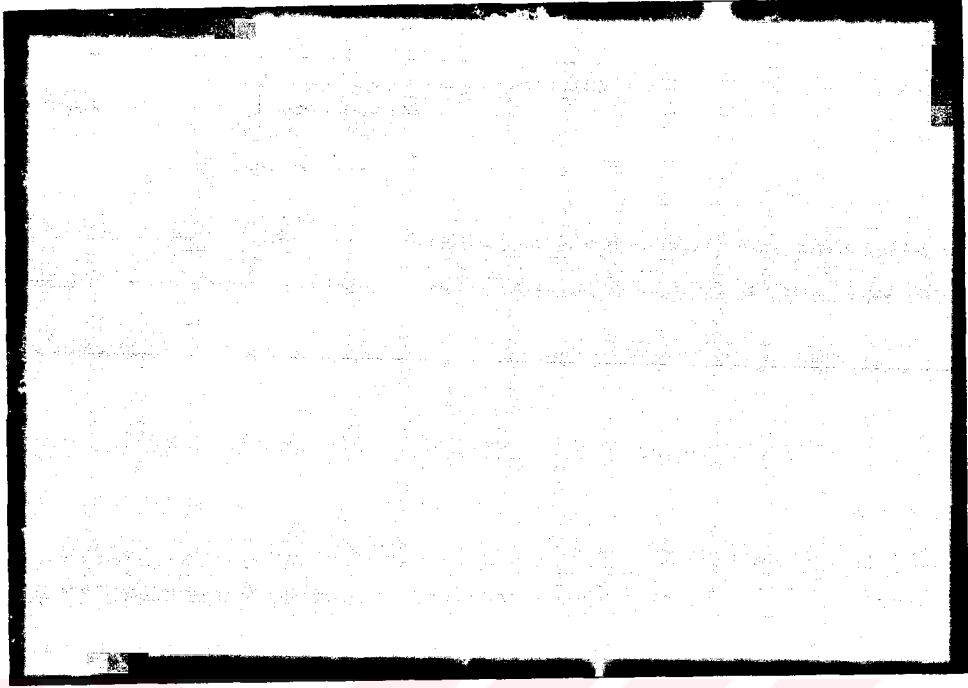

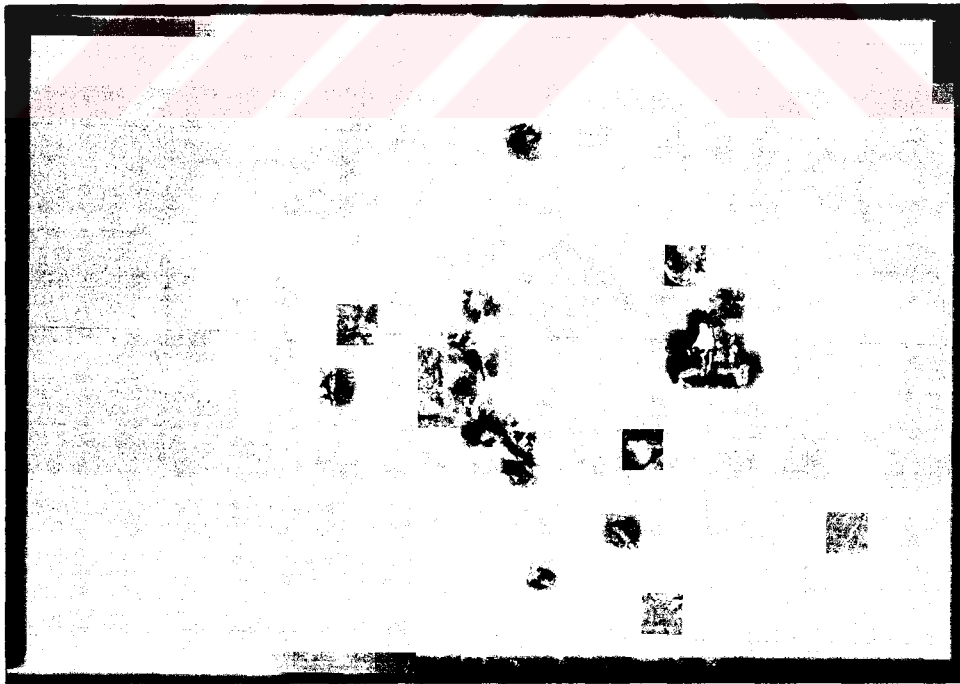
Resim No 247-Ürgüp, Eski Hamam Cephesindeki Çeşme.

Resim No 248-Ürgüp, Eski Hamam soyunmalık bölümü.

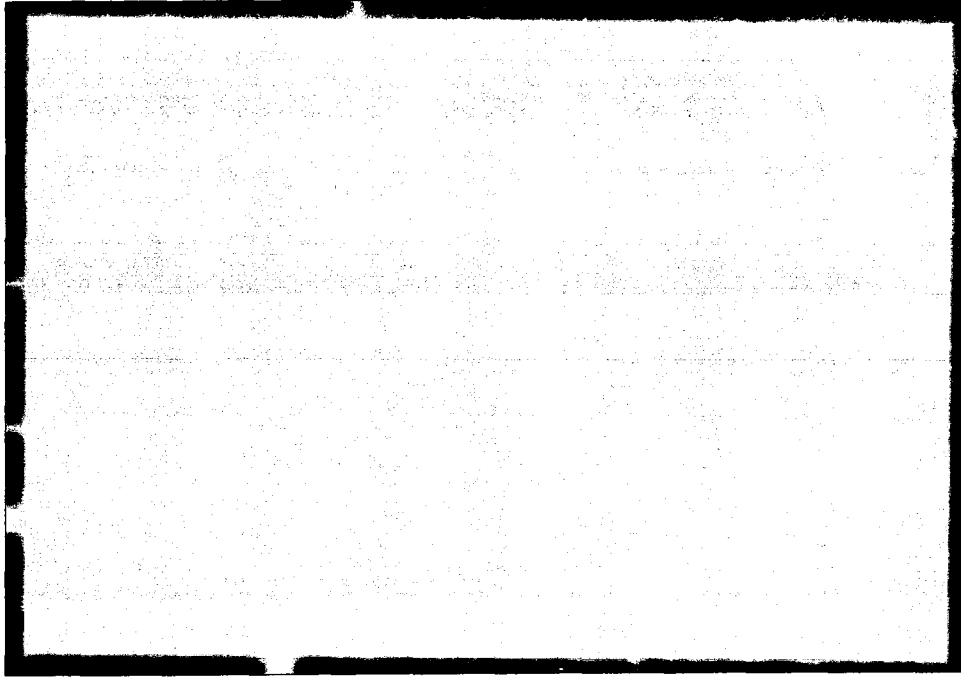

Resim No 249-Ürgüp, Eski Hamam soyumalık bölümü kapı izi.

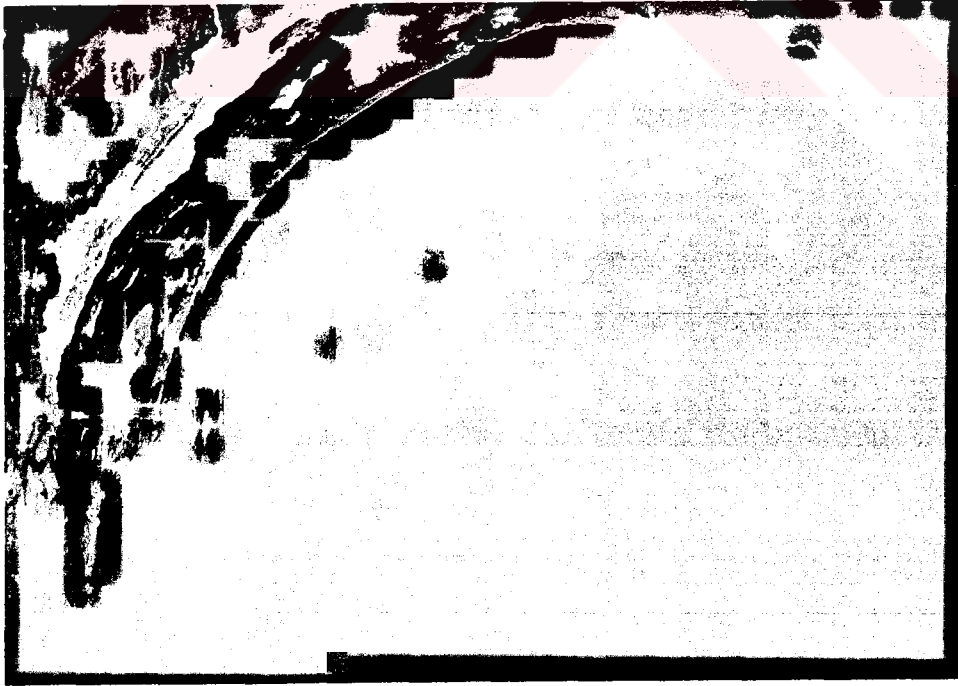

Resim No 250-Ürgüp, Eski Hamam soyumalık bölümü kubbe örtüsü.

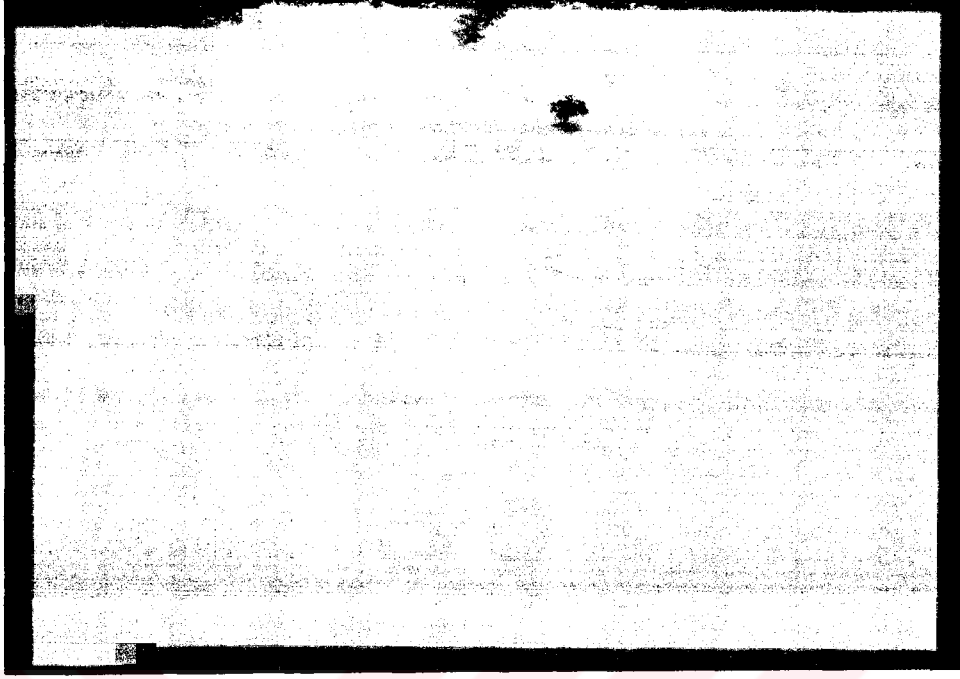

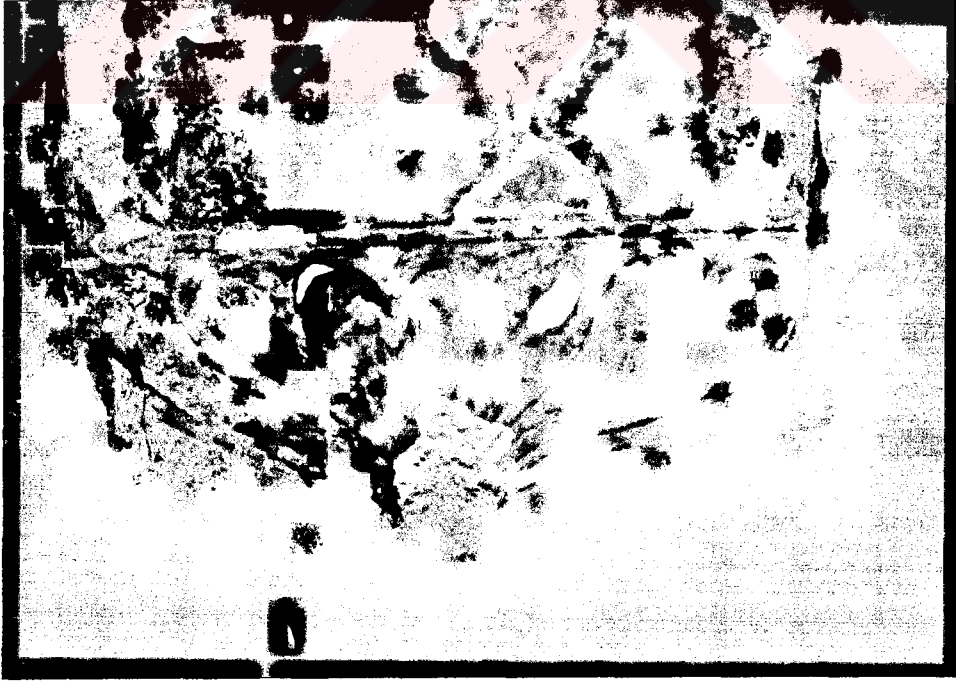
Resim No 251-Ürgüp,Eski Hamam Ilıllık girişı.

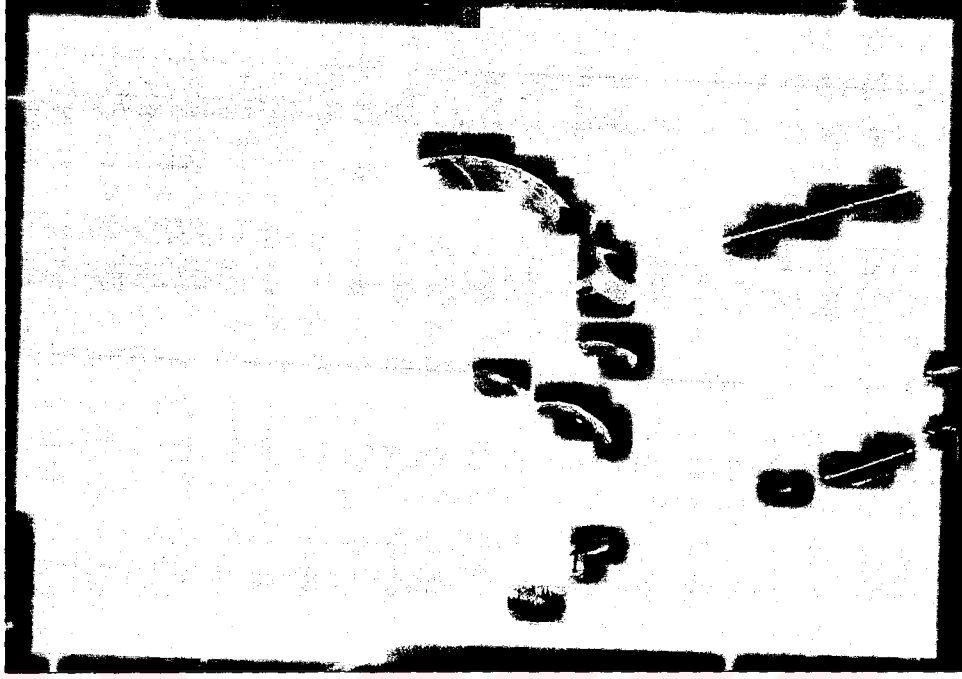
Resim No 252-Ürgüp,Eski Hamam Ilıllık bölümü.

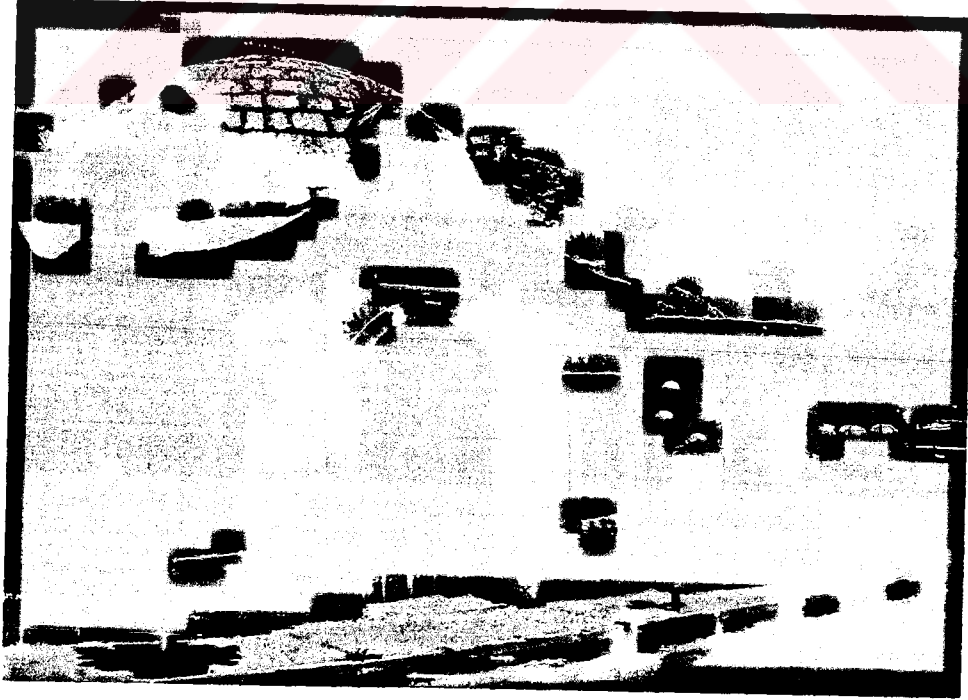
Resim No 253-Ürgüp,Eski Hamam Ilılık bölümü örtü sistemi.

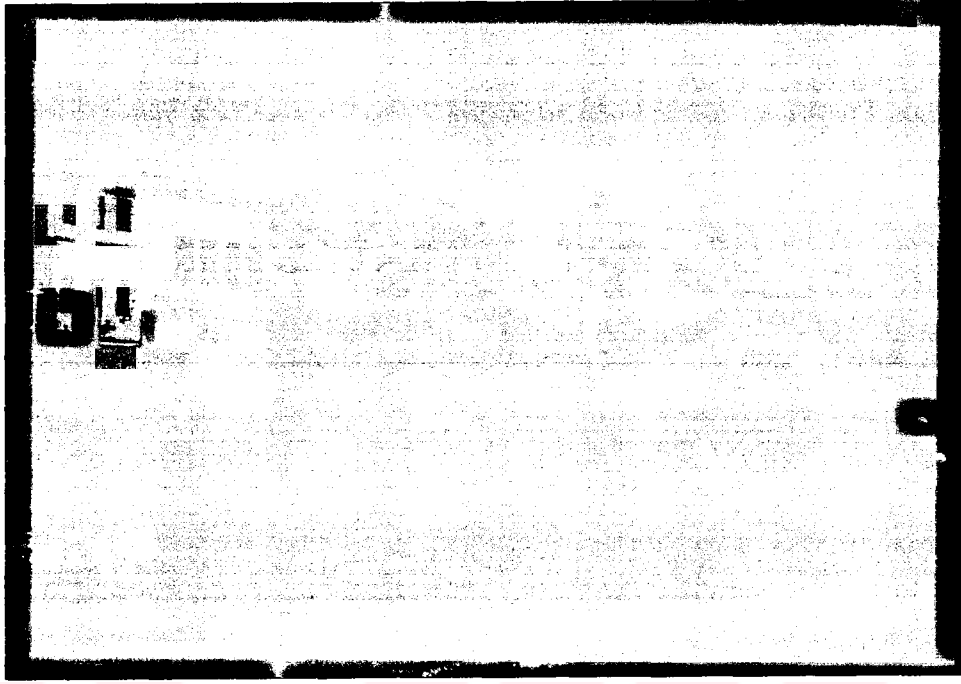
Resim No 254-Ürgüp,Eski Hamam Ilılık bölümü kemer altı palmet.

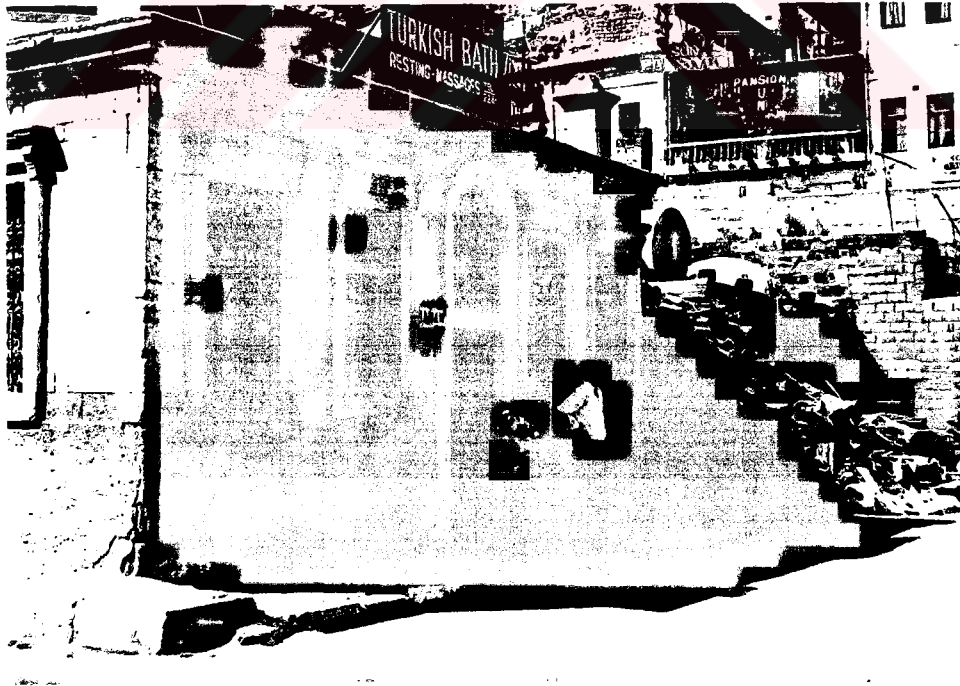
Resim No 255-Ürgüp Şehir Hamamı genel görünüş.

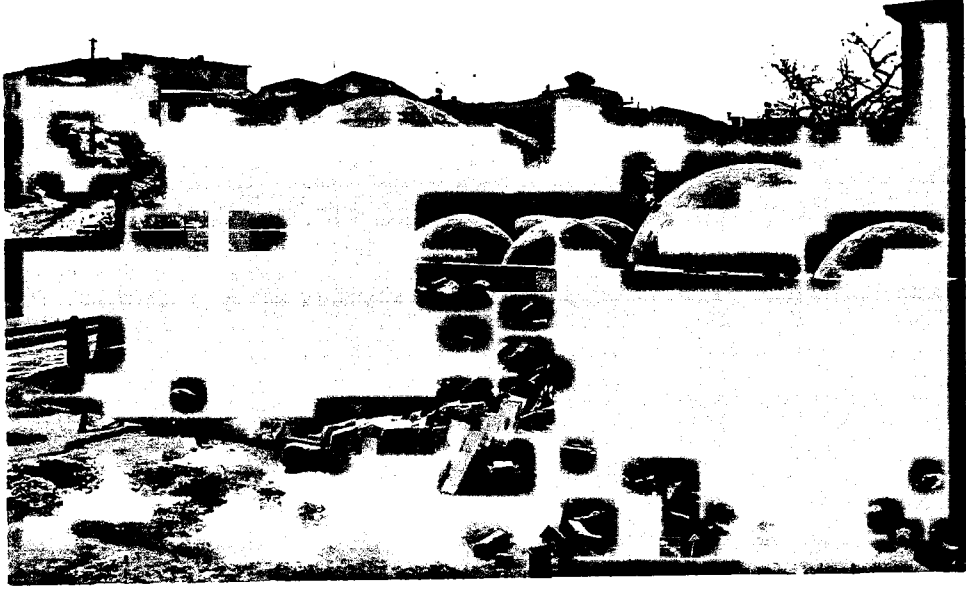
Resim No 256-Ürgüp Şehir Hamamı İstiklal caddesi güney cephesi.

Resim No 257-Ürgüp Şehir Hamamı güney batı cephesi genel görünüş.

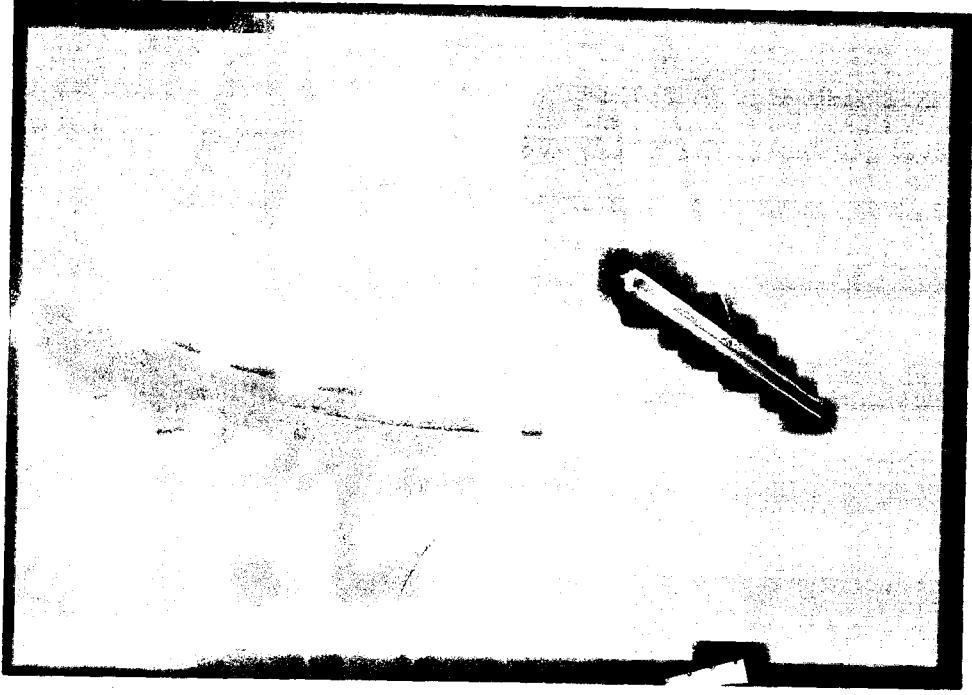
Resim No 258-Ürgüp Şehir Hamamı giriş cephesi.

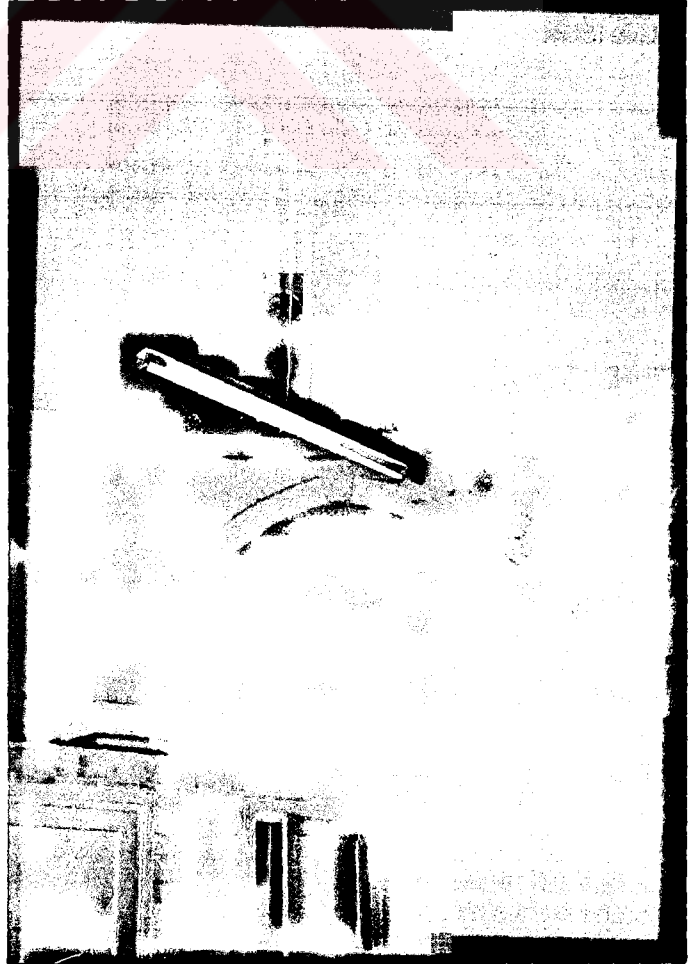
Resim No 259-Ürgüp Şehir Hamamı doğu cephesi..

Resim No 260-Ürgüp Şehir Hamamı kitabe paneli.

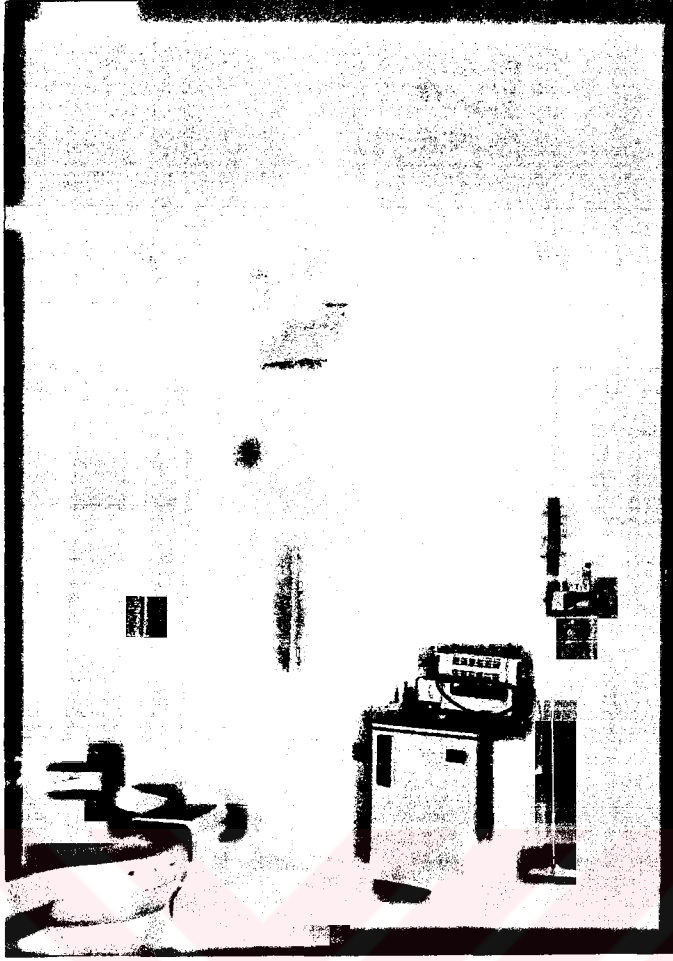

Resim No 261-Ürgüp Şehir Hamamı soyunmalıkta kubbe sistemi.

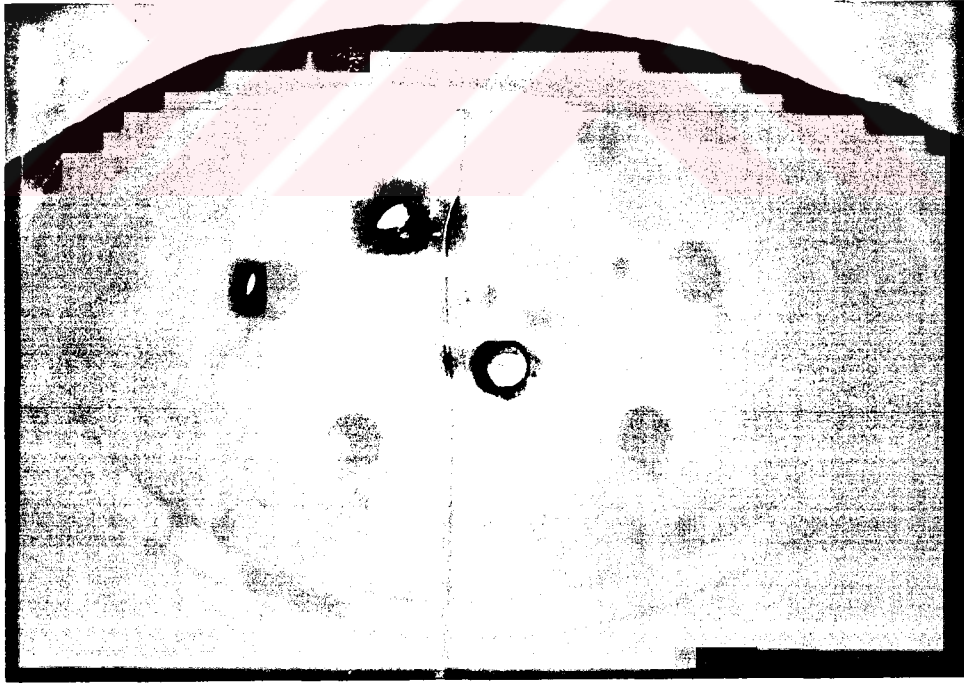

Resim No 262-Ürgüp Şehir
Hamamı soyunmalıkta kubbe
pencereleri.

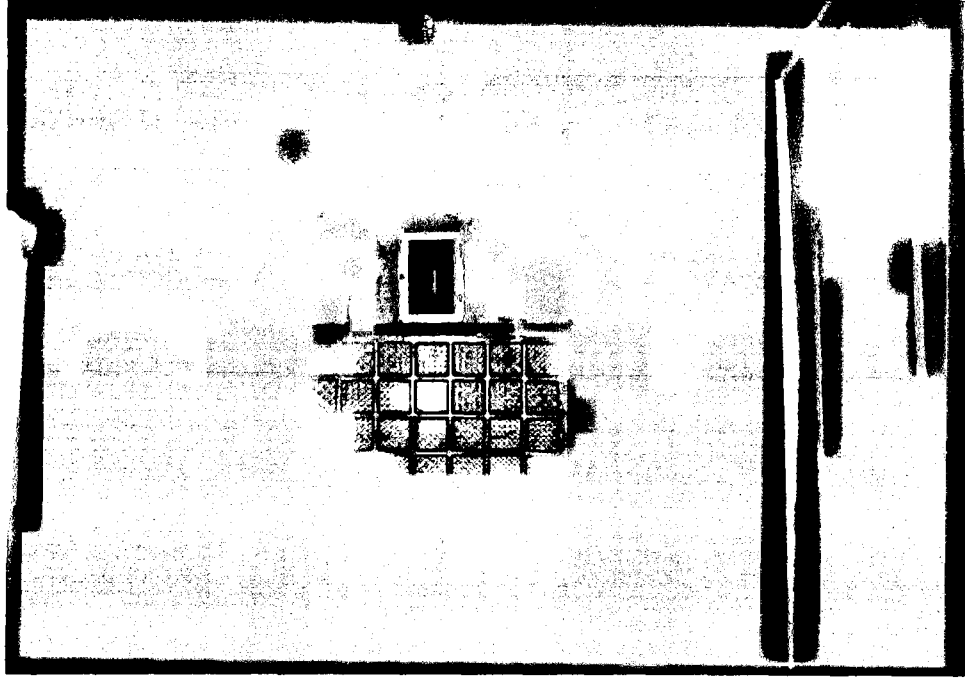

Resim No 263-Ürgüp Şehir
Hamamı ılıklik bölümüne giriş.

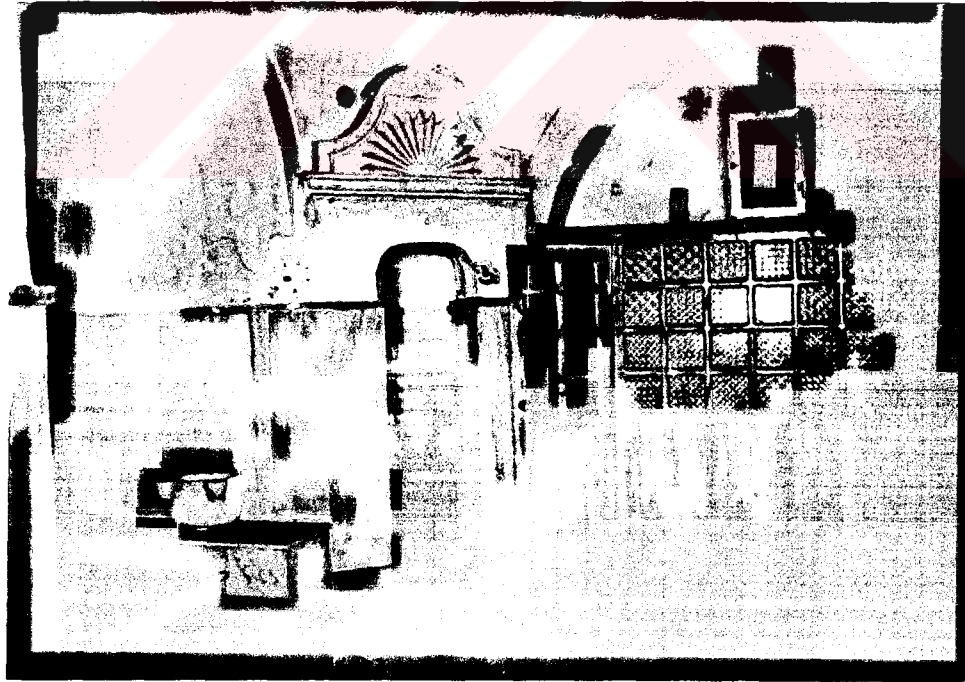

Resim No 264-Ürgüp Şehir Hamamı kubbe örtüs görünüşü.

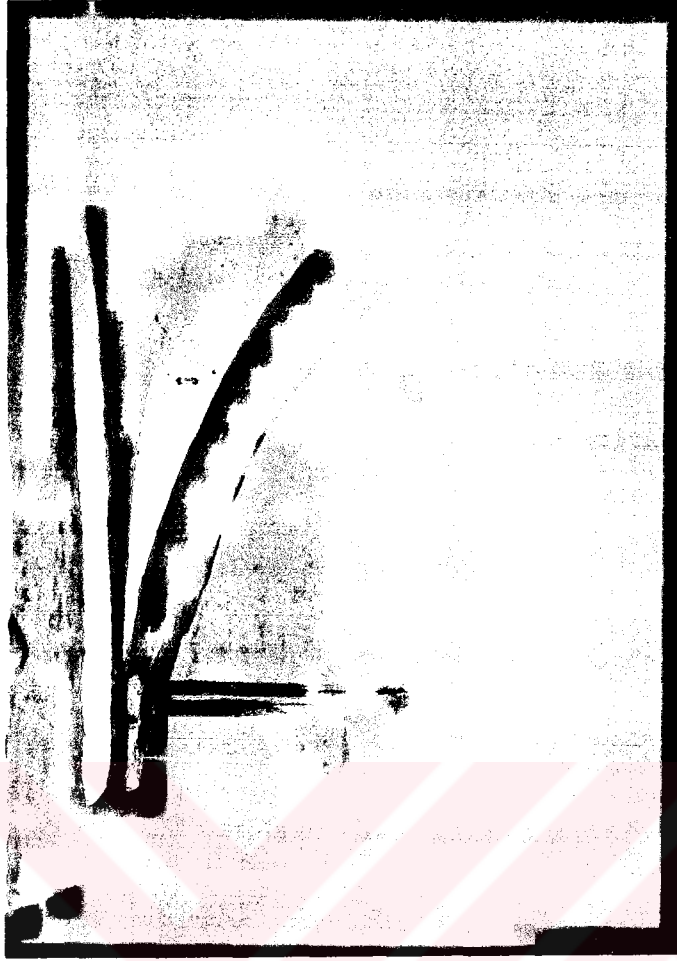

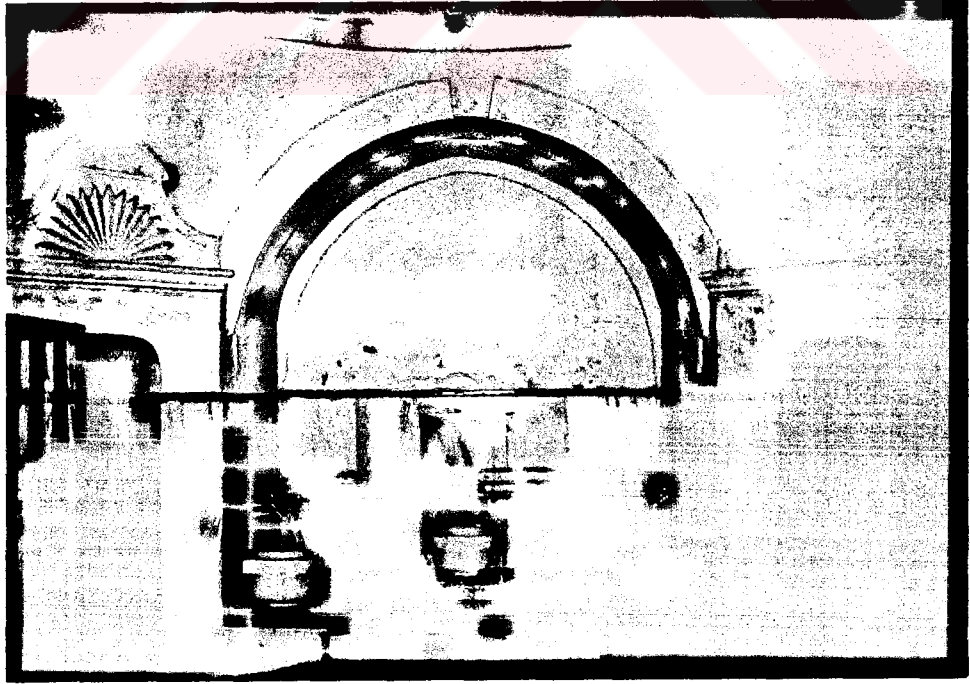
Resim No 265-Ürgüp Şehir Hamamı sıcaklık genel görünüşü

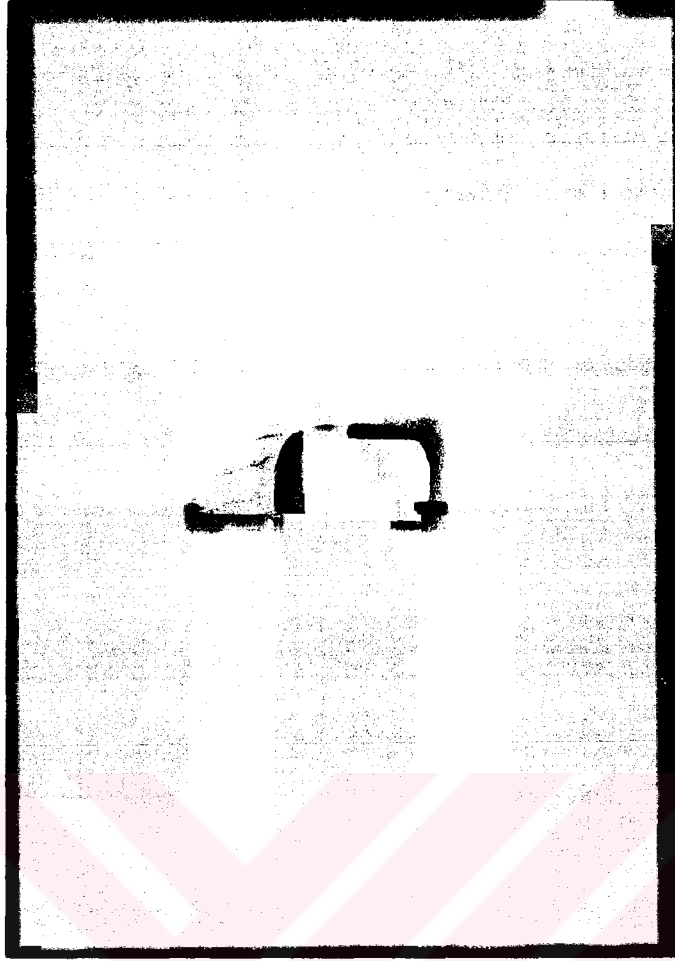
Resim No 266-Ürgüp Şehir Hamamı sıcaklık köşe oda görünüşü.

Resim No 267-Ürgüp Şehir
Hamamı yan eyvanları.

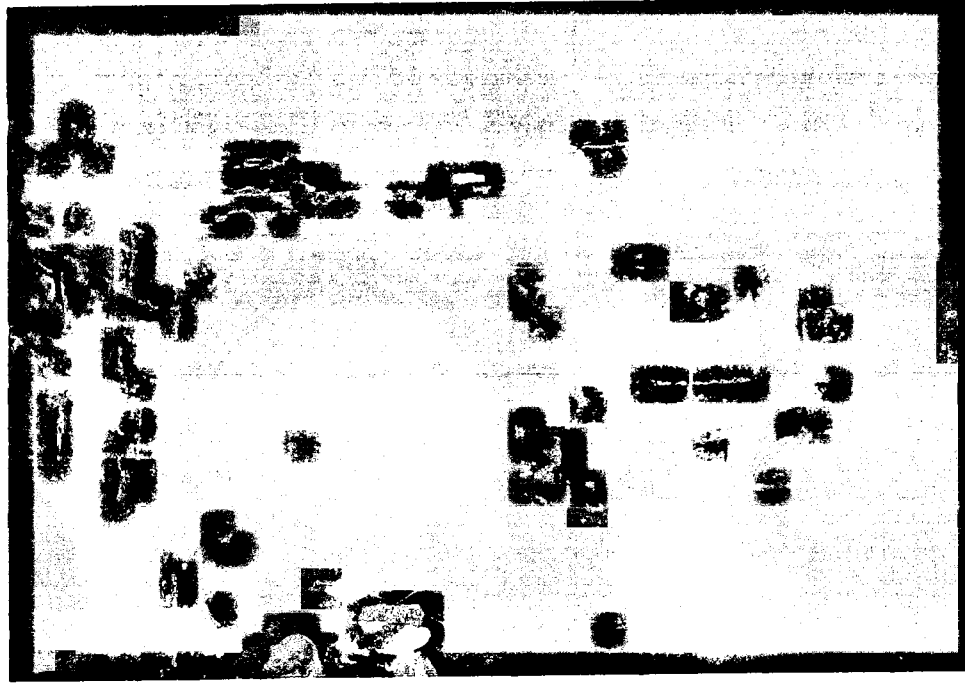
Resim No 268-Ürgüp Şehir Hamamı odalardan çıkış bölümü.

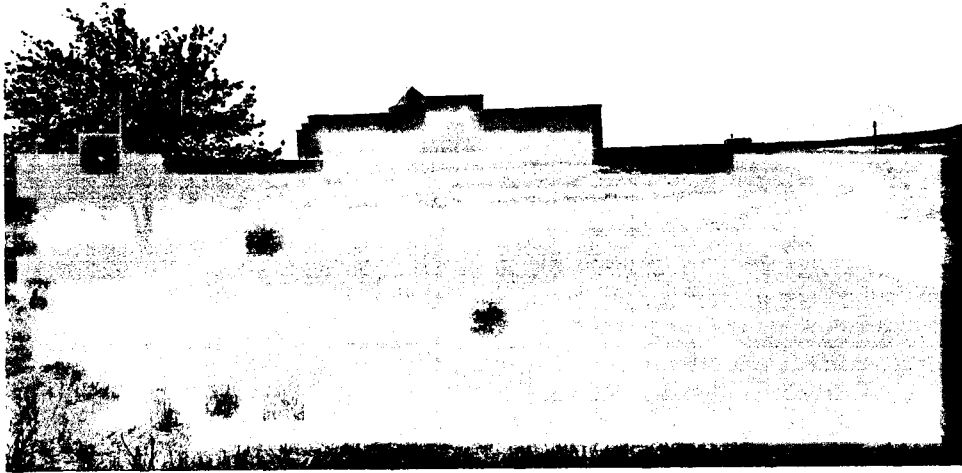
Resim No 269-Ürgüp Şehir
Hamamı oda kapıları.

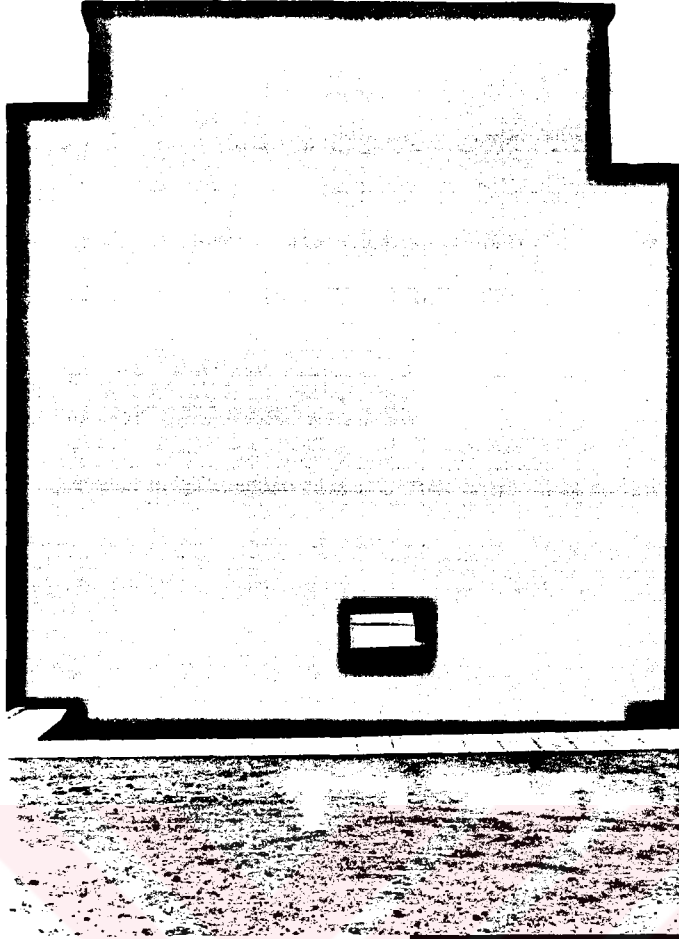
Resim No 270-Ürgüp Şehir Hamamı külhan kemeri.

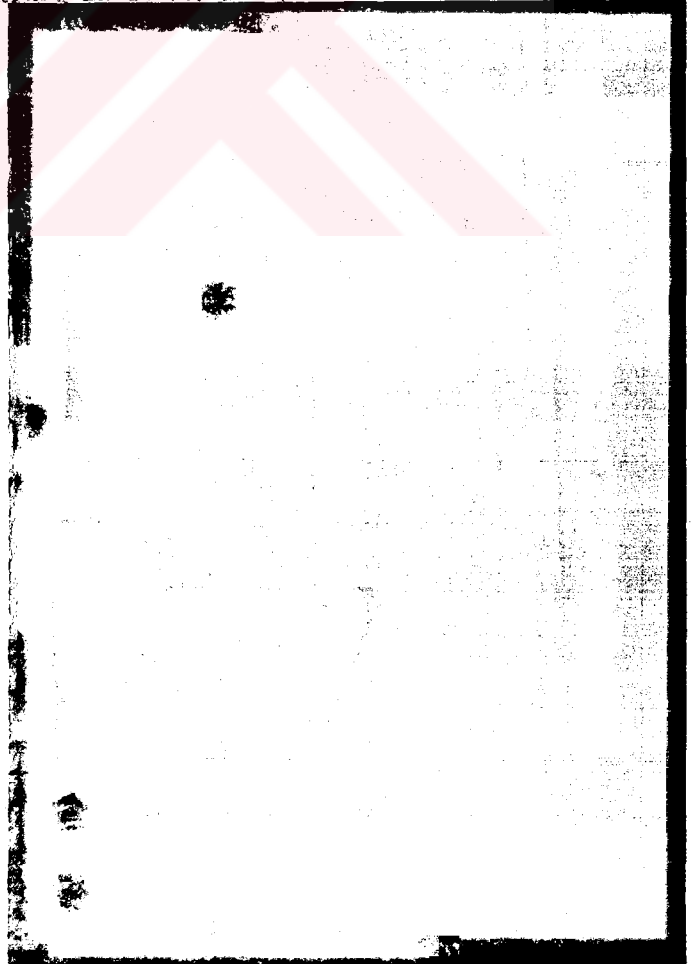
Resim No 271-Ürgüp Şehir Hamamı cehennemlik girişi.

Resim No 272-Ürgüp, Sarı Han genel görünüş.

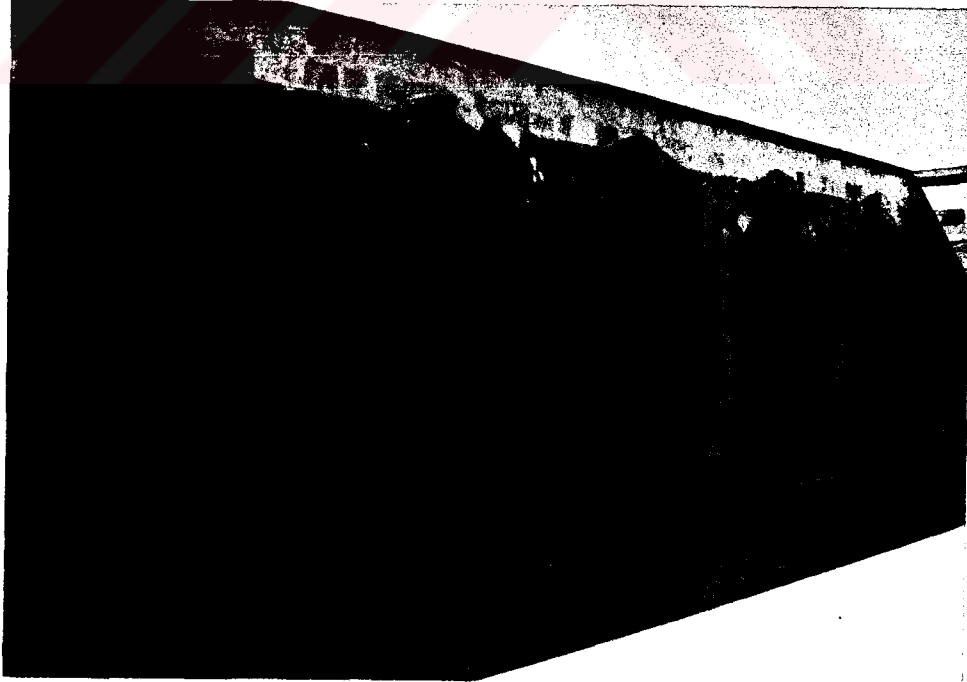
Resim No 273-Ürgüp,Sarı
Han portal görünüşü.

Resim No 274-Ürgüp,Sarı
Han portal detayı.

Resim No 275-Ürgüp,Sarı
Han portalkmihrabiyesi.

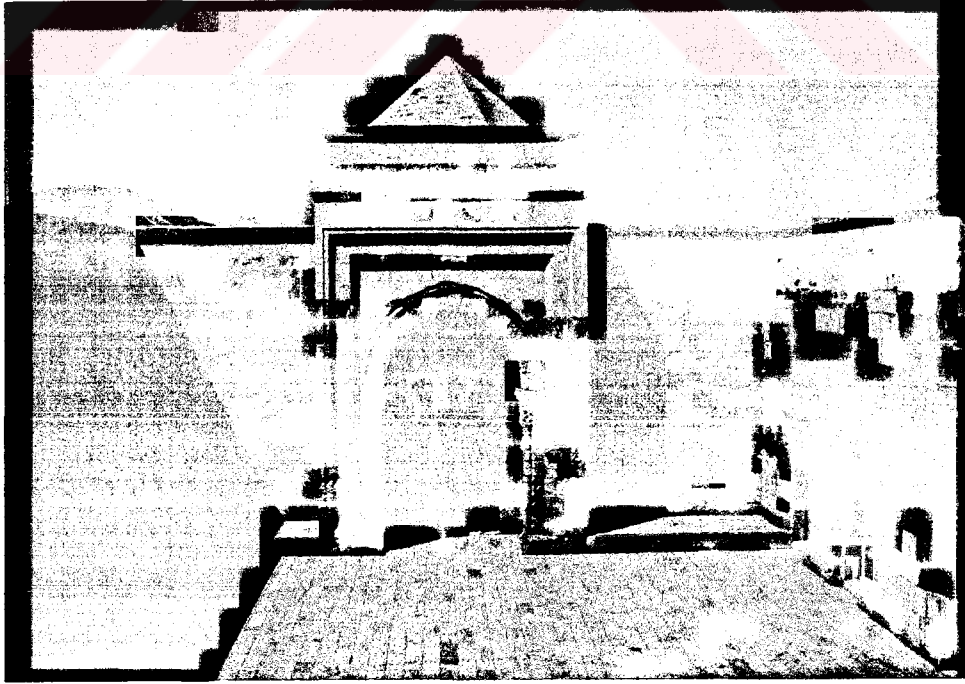

Resim No 276-Ürgüp,Sarı Han avludaki revaklı bölüm.

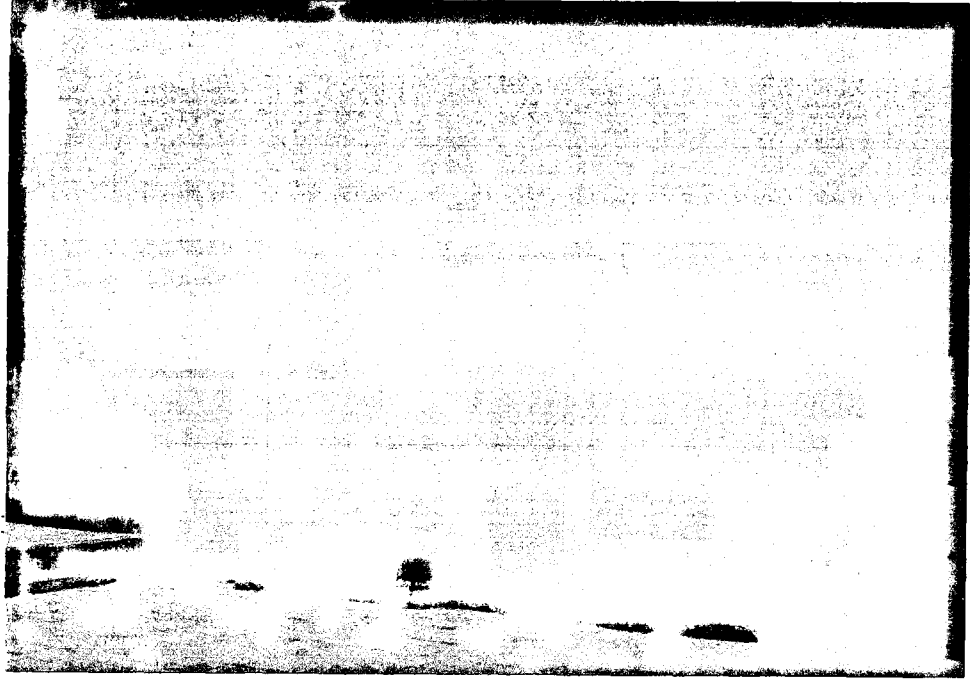

Resim No 277-Ürgüp,Sarı Han Kuzeydeki kapalı bölüm.

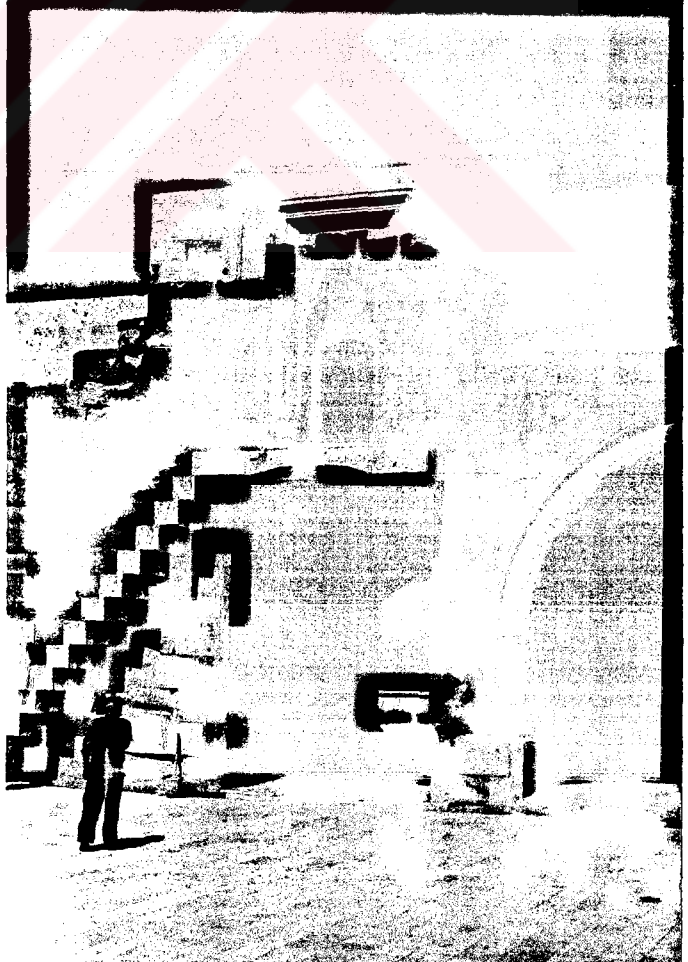

Resim No 278-Ürgüp,Sarı Han Kapalı bölümün portali.

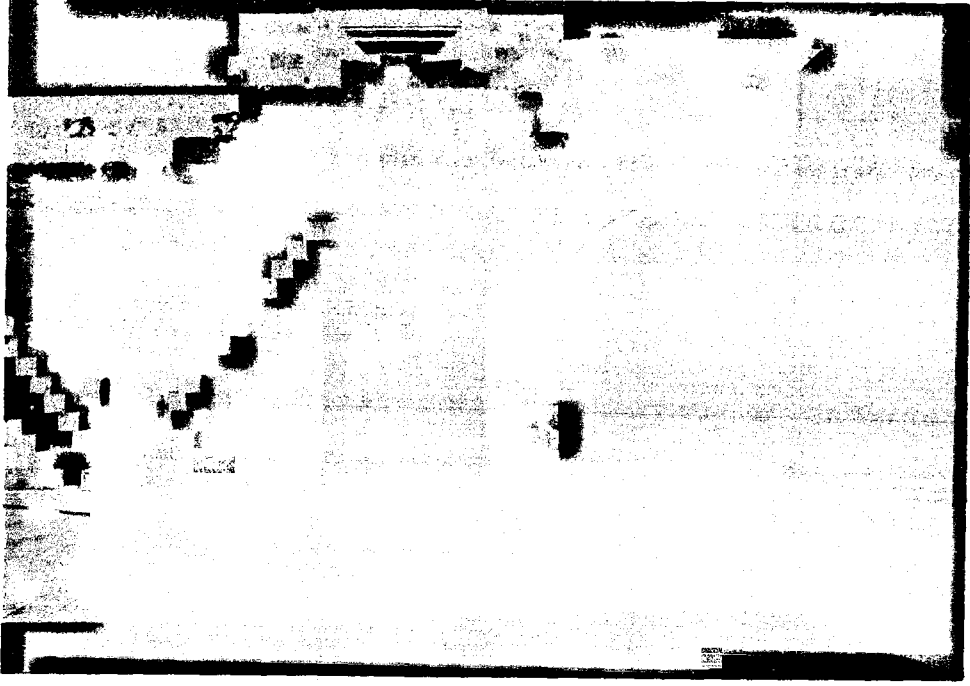

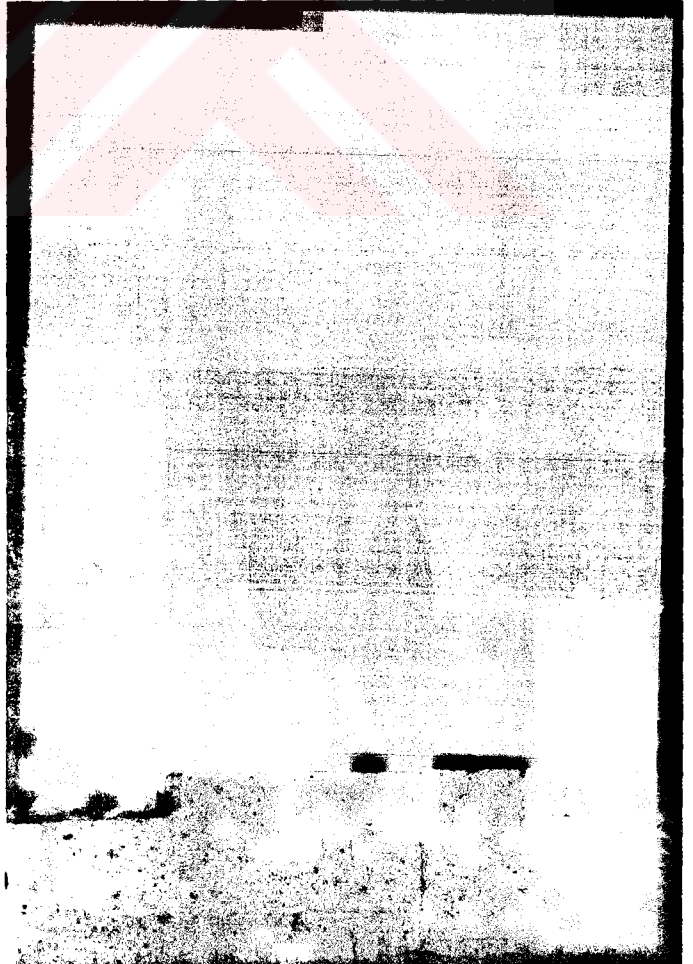
Resim No 279-Ürgüp, Sarı Han avlunun kuzeyindeki oda girişleri.

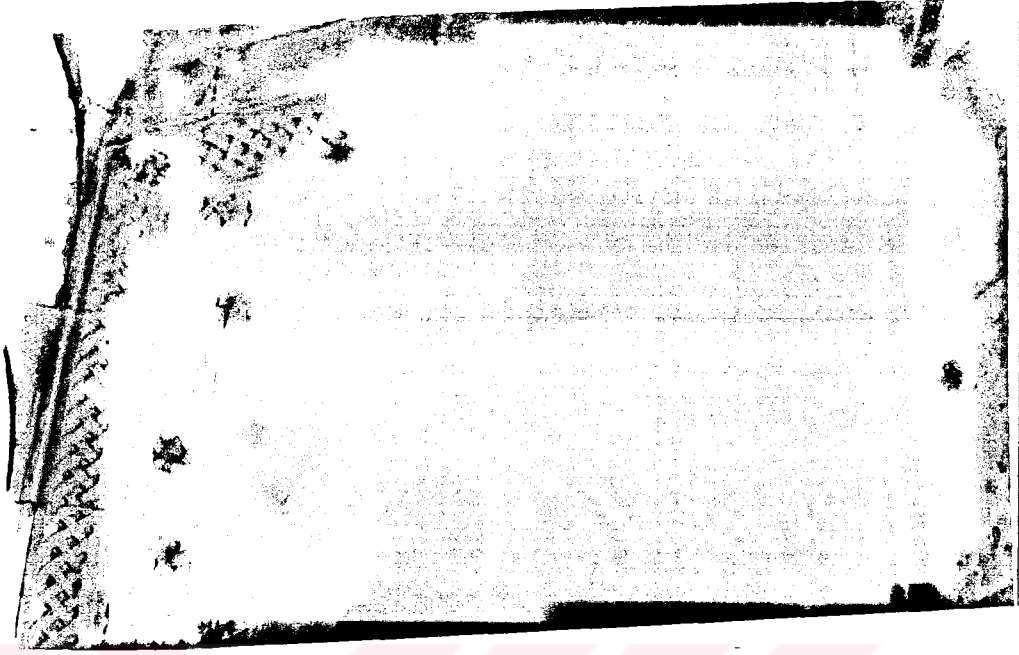
Resim No 280-Ürgüp, Sarı
Han mescid girişi.

Resim No 281-Ürgüp,Sarı Han Avludaki eyvan ve revaklardan görünüş.

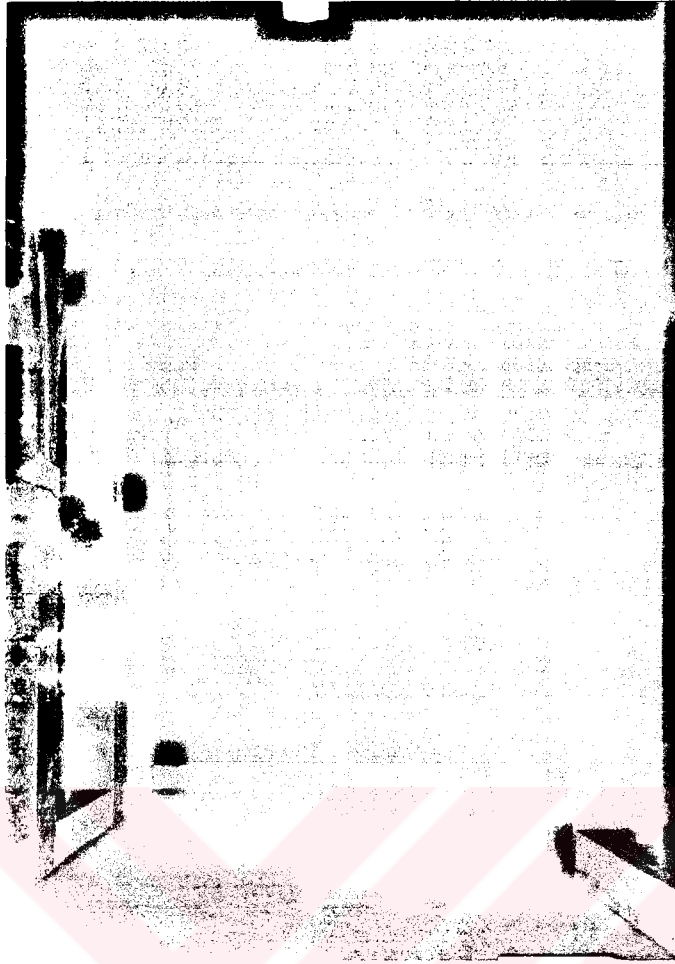
Resim No 282-Ürgüp,Sarı
Han eyvandaki çeşme nişi.

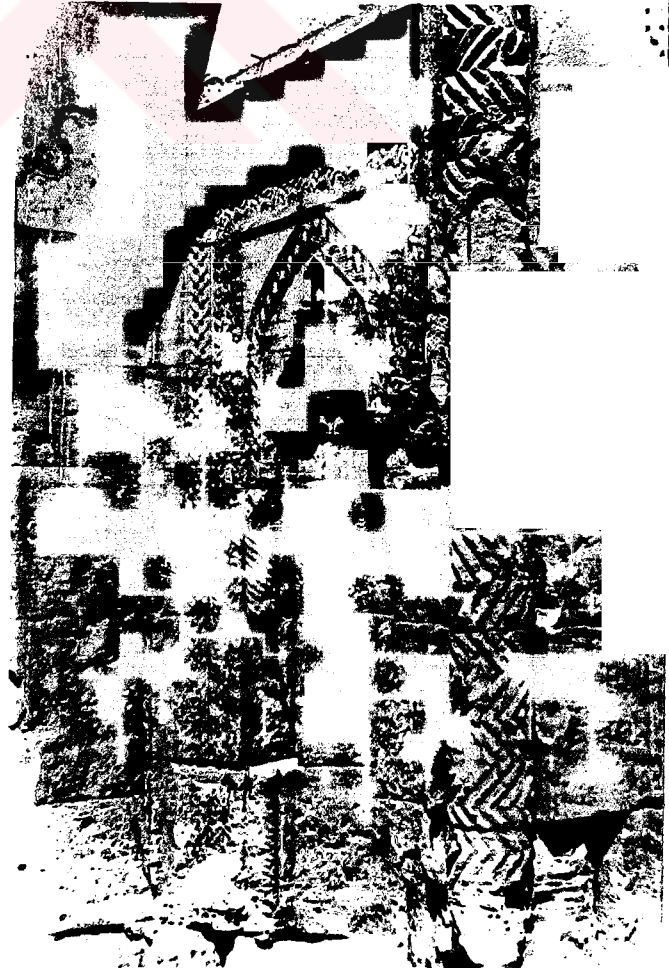
Resim No 283-Ürgüp,Sarı Han mescid mihrabı.

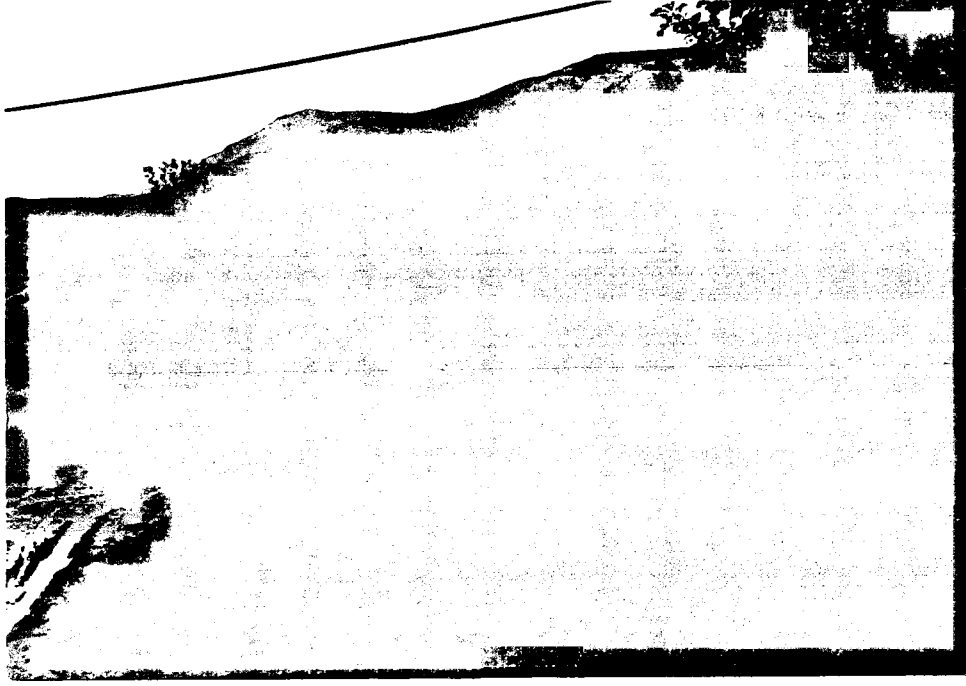
Resim No 284-Ürgüp,Sarı Han kapalı bölümden genel görünüş.

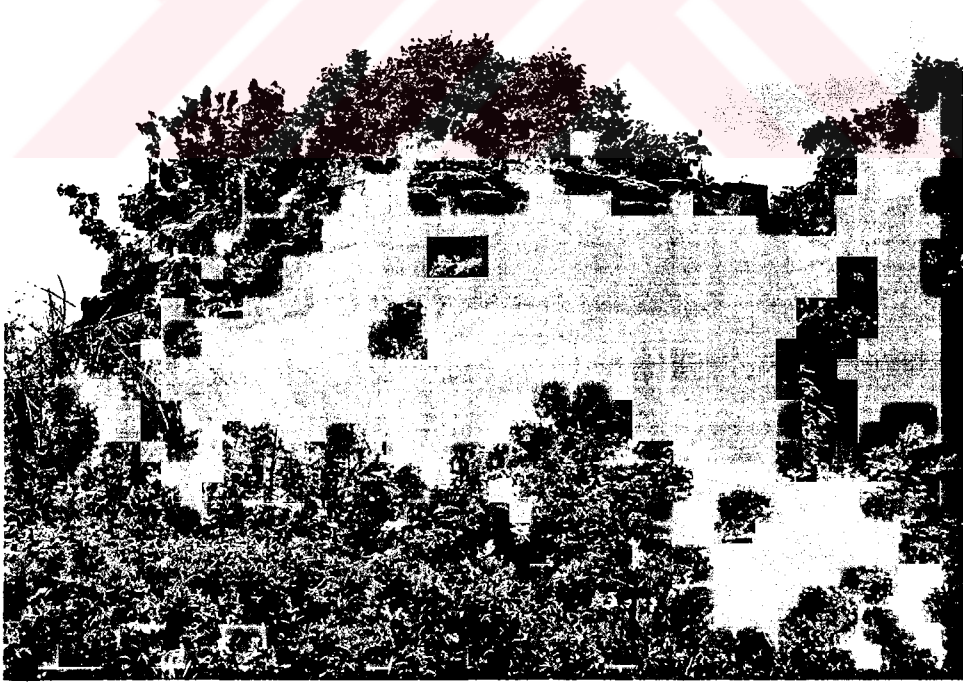
Resim No 285-Ürgüp, Sarı
Han kapalı bölüm orta sahını
görünüü.

Resim No 286-Ürgüp, Sarı
Han kapalı bölüm portali mihra-
biyesi.

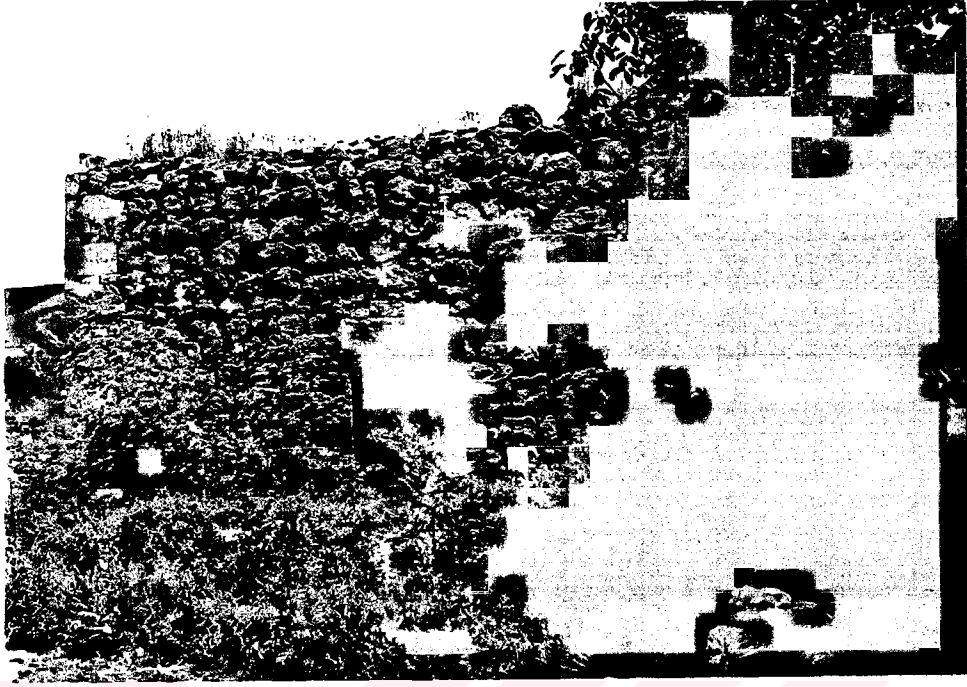

Resim No 287-Karaca Ören Hanı genel görünüş.

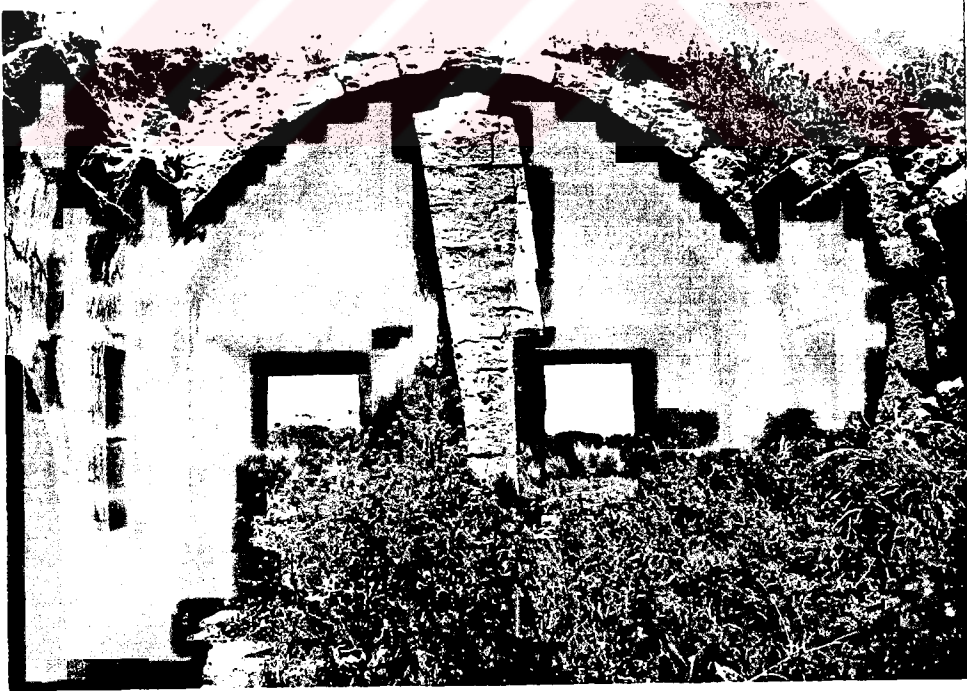

Resim No 288-Karaca Ören Hanı cepheden görünüş.

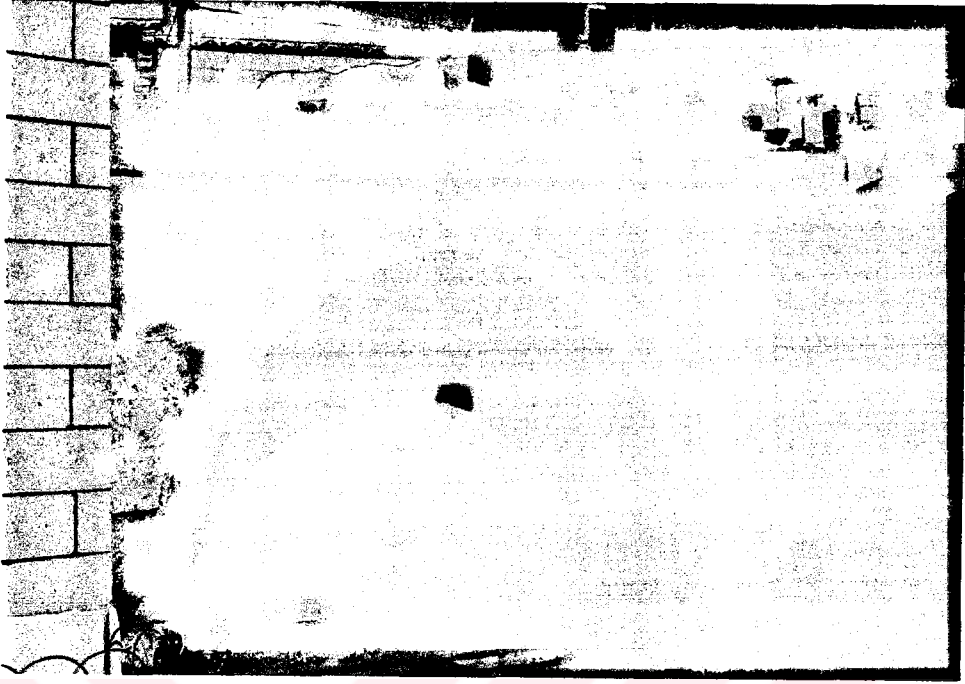

Resim No 289-Karaca Ören Hanı giriş bölümü.

Resim No 290 -Karaca Ören Hanı iç bölümün görünüşü.

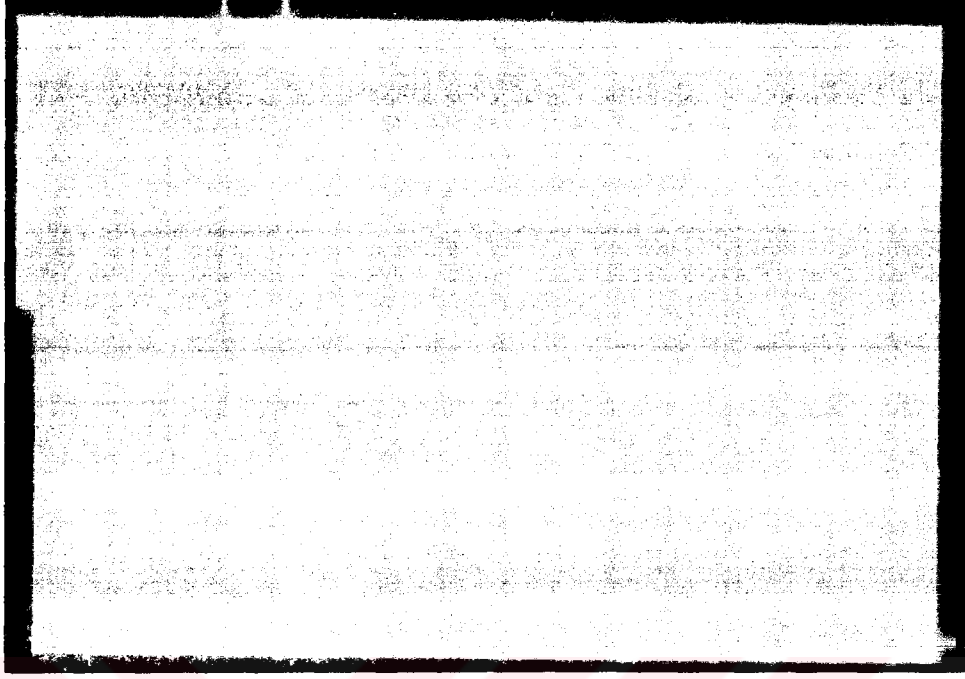

Resim No 291-Ürgüp,Yunak Çeşmesi Çeşme bölümü.

Resim No292 -Ürgüp,Yunak Çeşmesi Yunak bölümü.

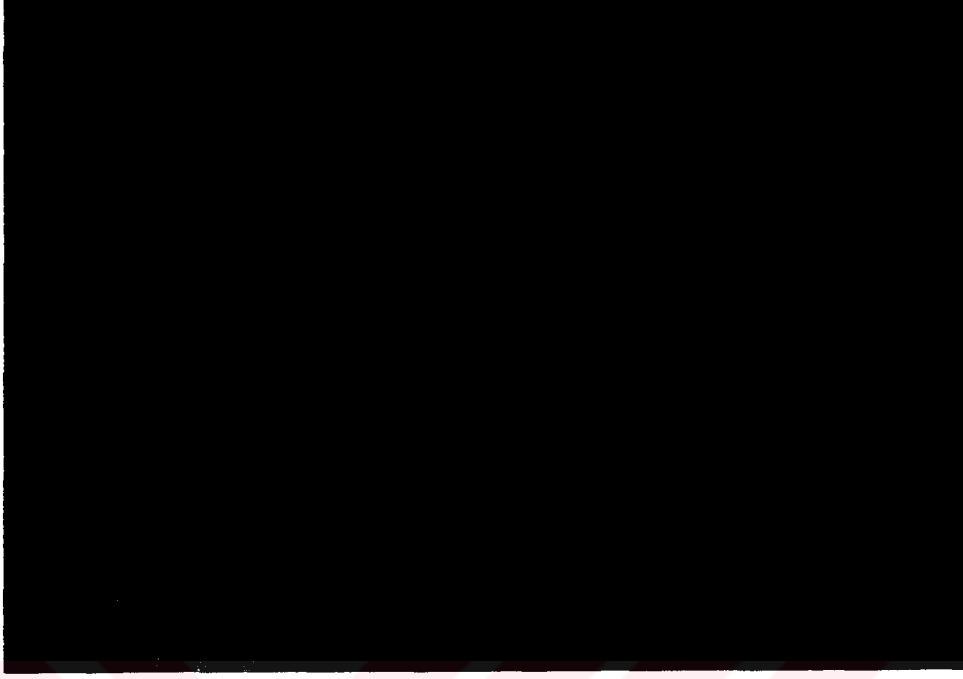

Resim No 293-Ürgüp, Yunak Çeşmesi kitabe paneli.

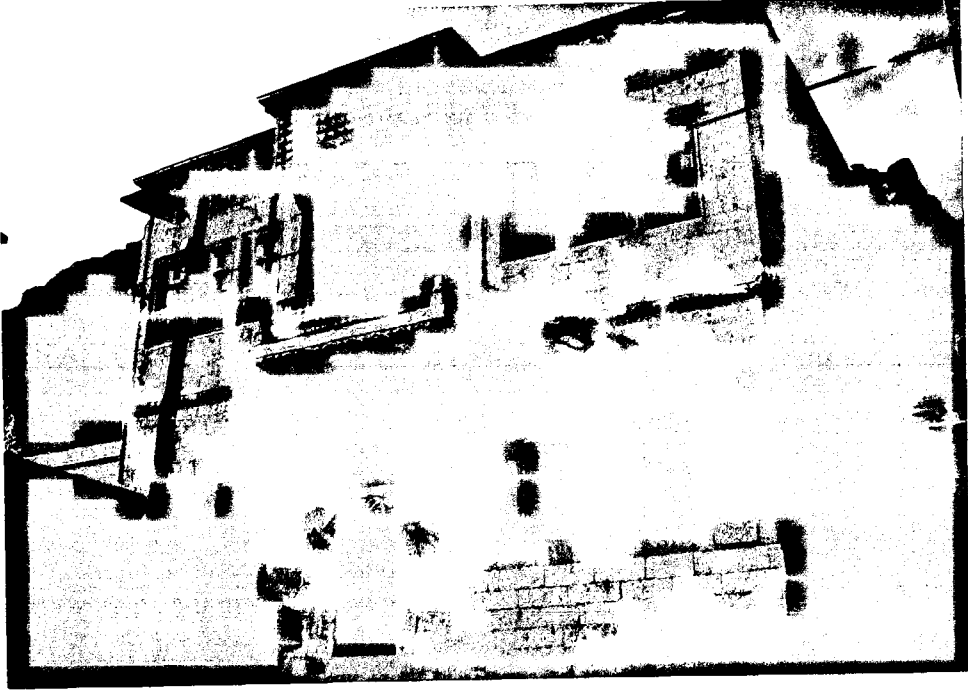
Resim No 294-İltaş Köyü Çeşmesi

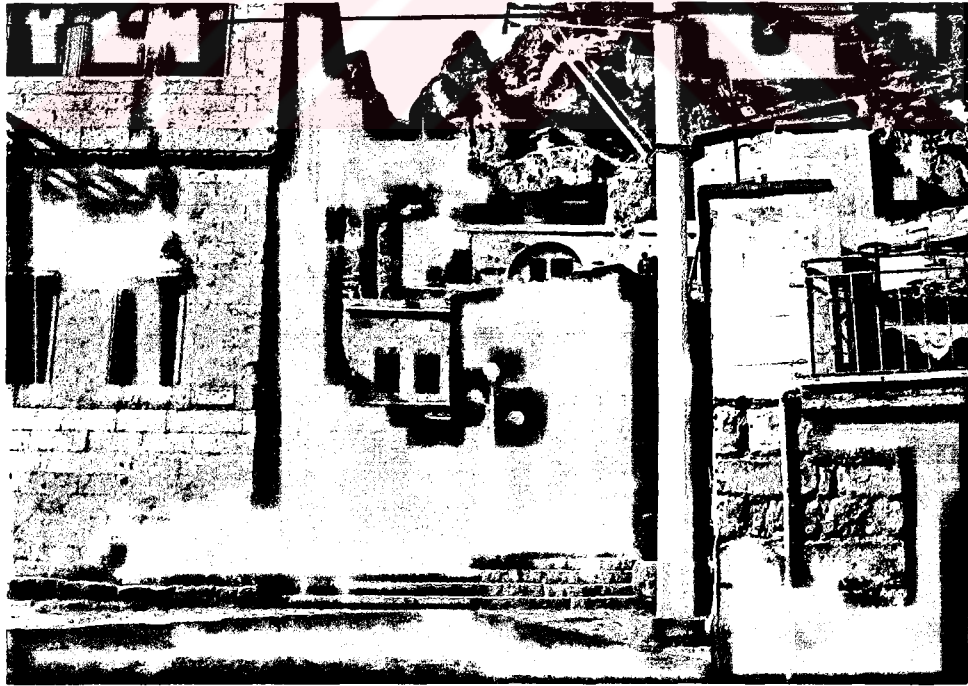
Resim No 295-İltaş Köyü Çeşmesi kitabe paneli.

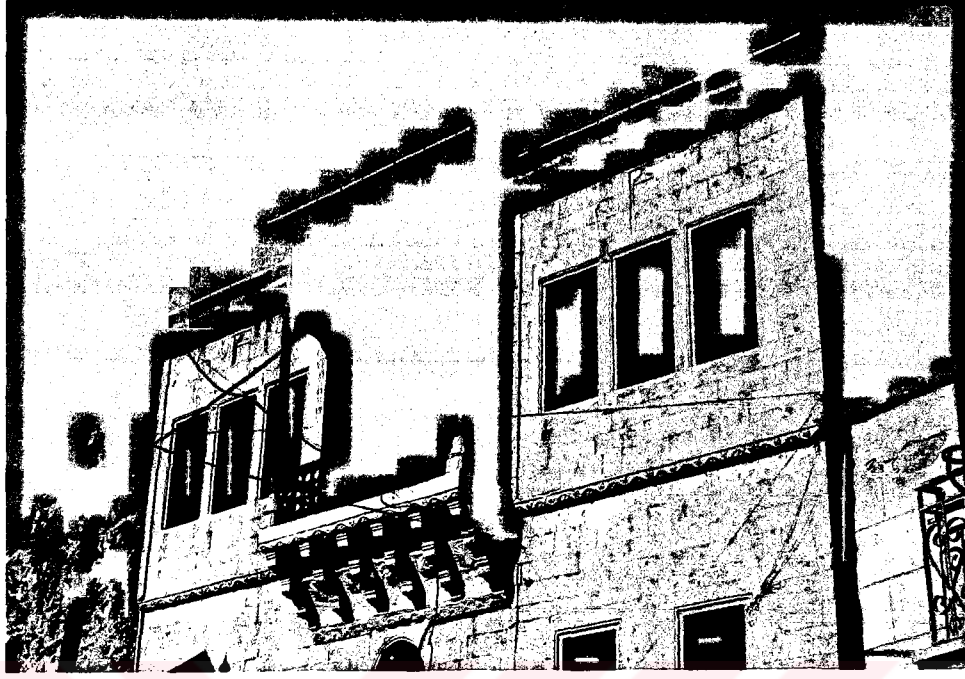
Resim No 296-Ürgüp, Sutunlu Çeşme.

Resim No 297-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi cepheden görünüş.

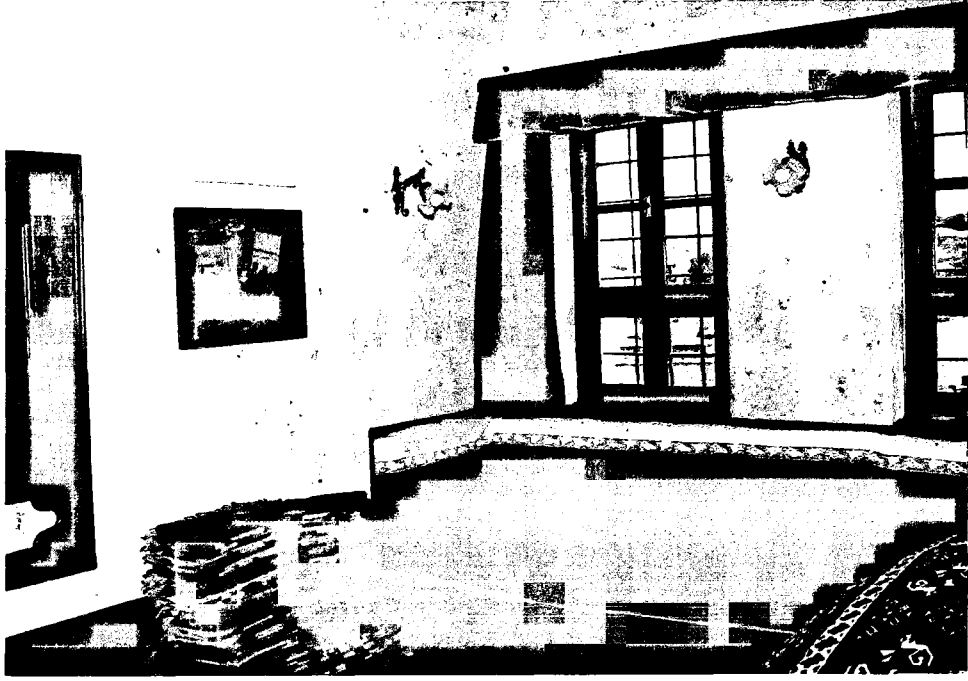
Resim No 298-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi yan görünüşü.

Resim No 299-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi giriş bölümü

Resim No 300-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi sofa.

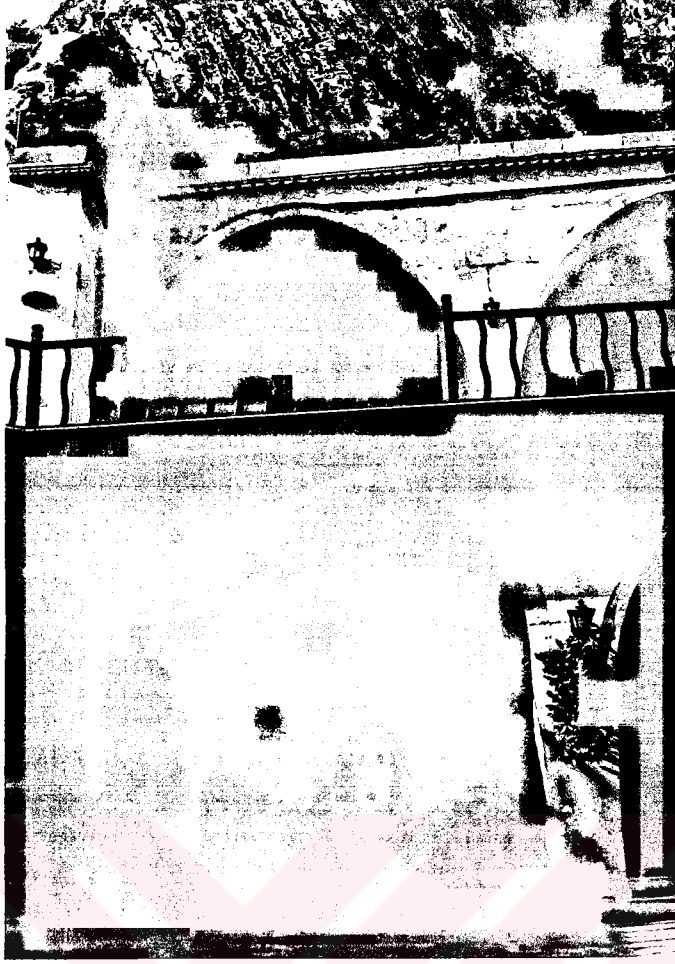

Resim No 301-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi zemin kat odası.

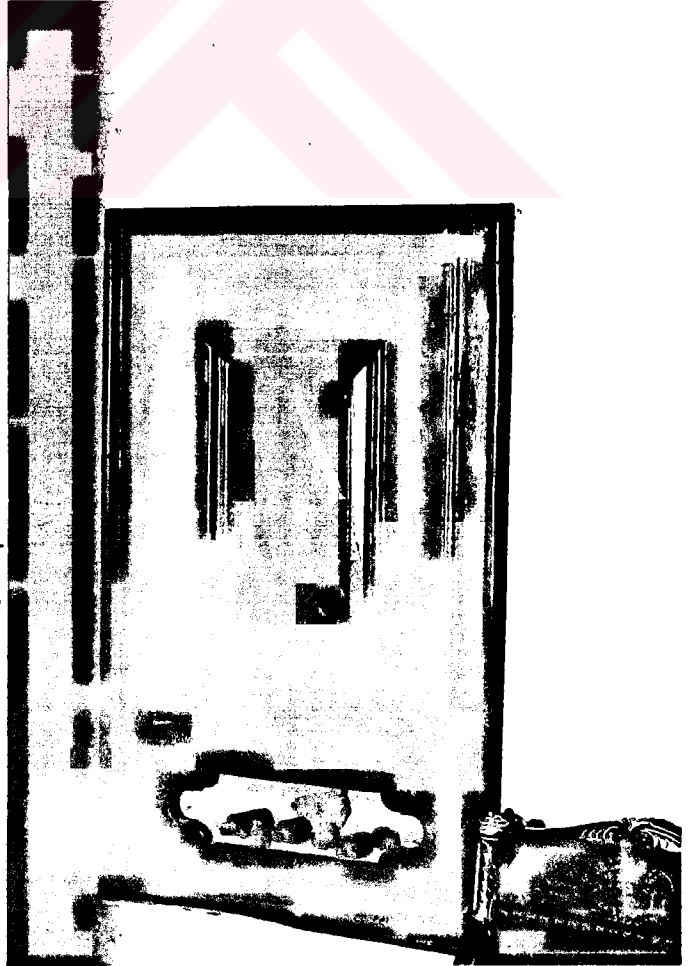

Resim No 302-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi tandır evi ve kayıt damı.

Resim No 303-Ürgüp,Kutsi
Alyamaç evi kaya oyma mekan.

Resim No 304-Ürgüp,Kutsi
Alyamaç evi kapı detayı.

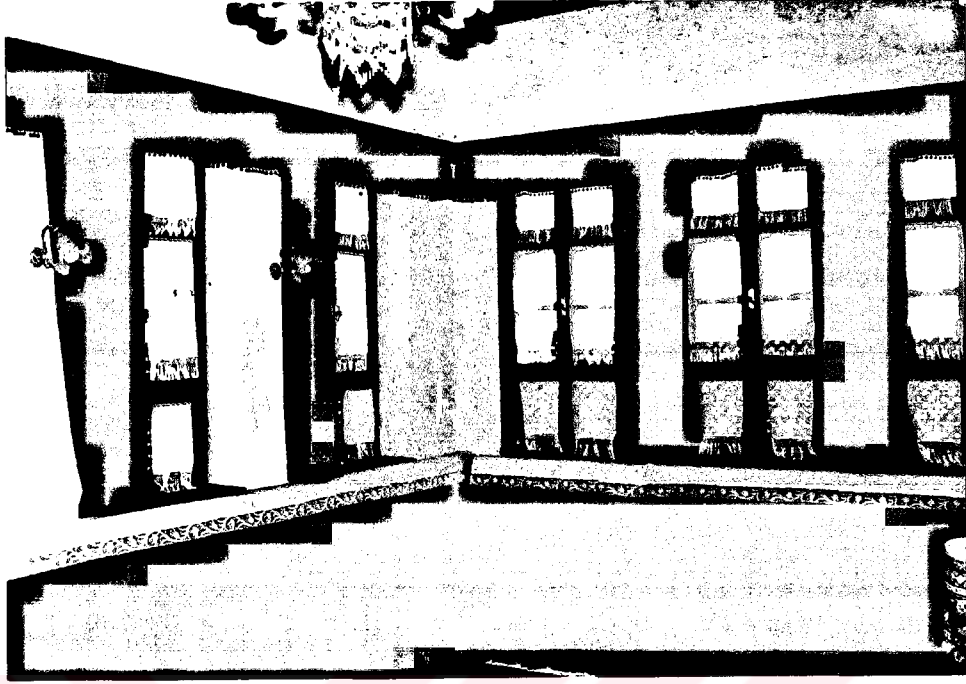

Resim No 305-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi üst kat sofası.

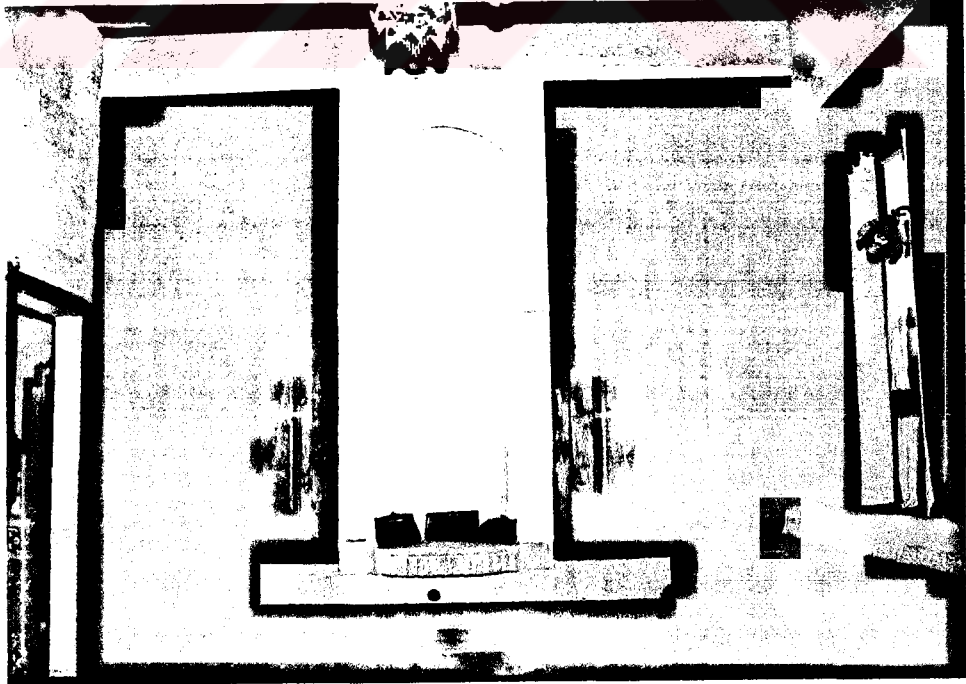

Resim No 306-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi üst kat odaları.

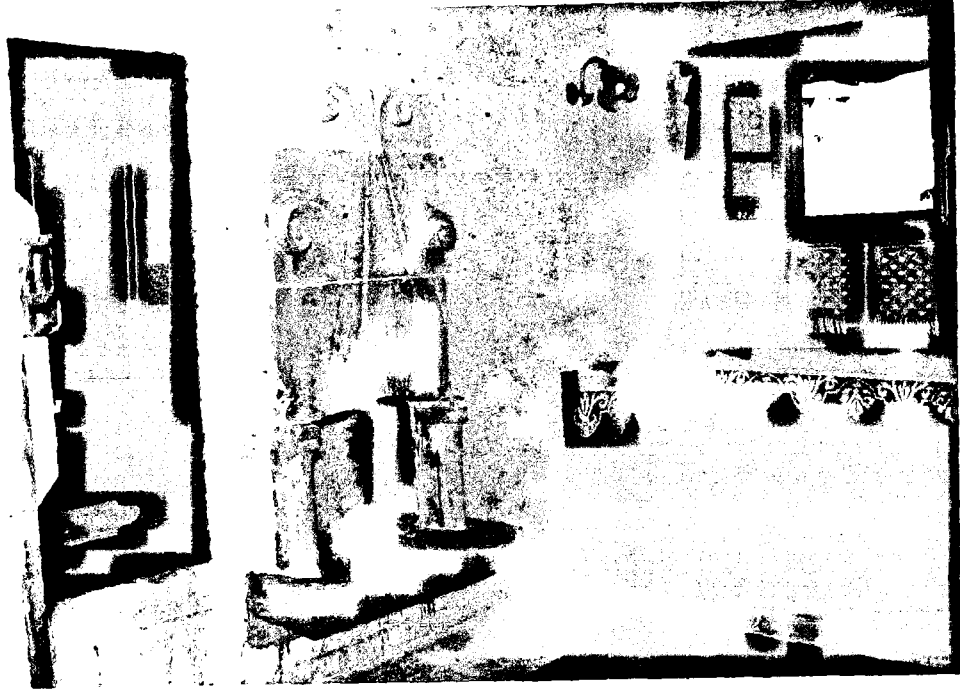

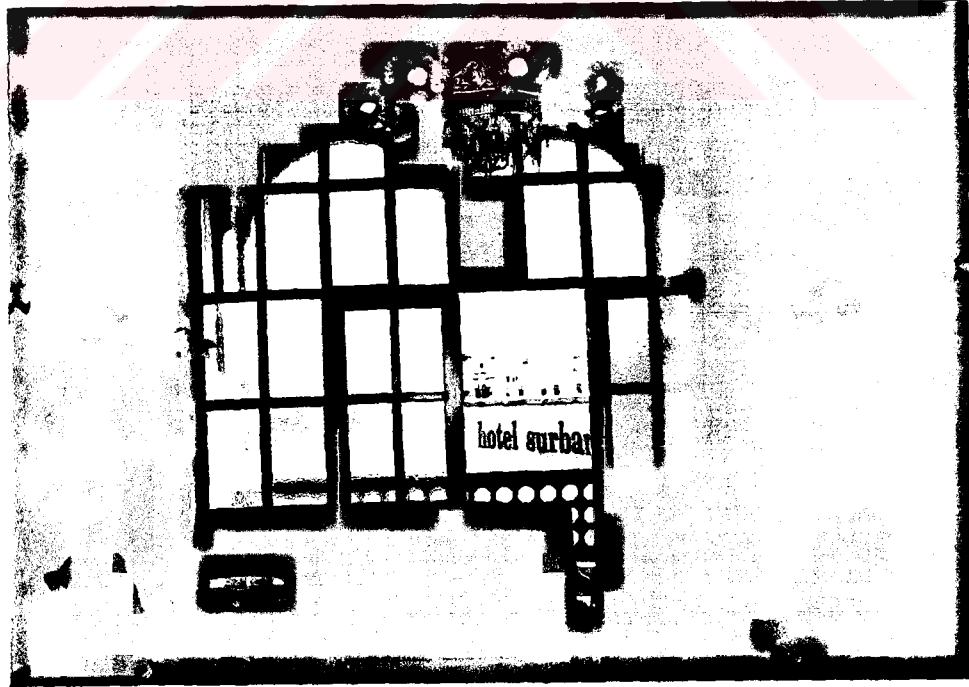
Resim No 307-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi üst kat odası.

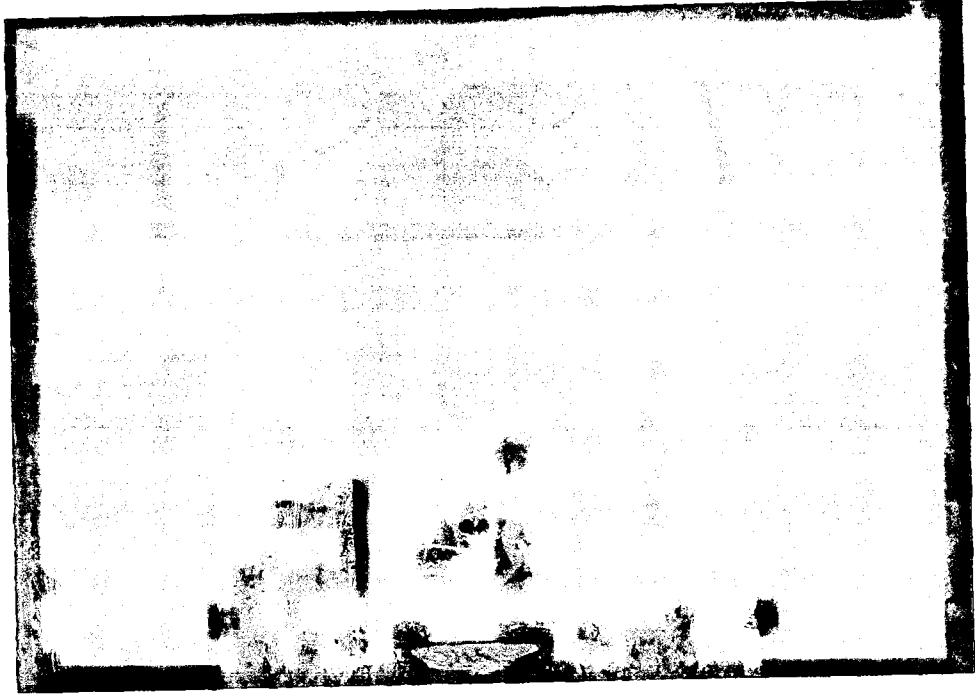
Resim No 308-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi üst kat şerbetlik nişi.

Resim No 309-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi ocak.

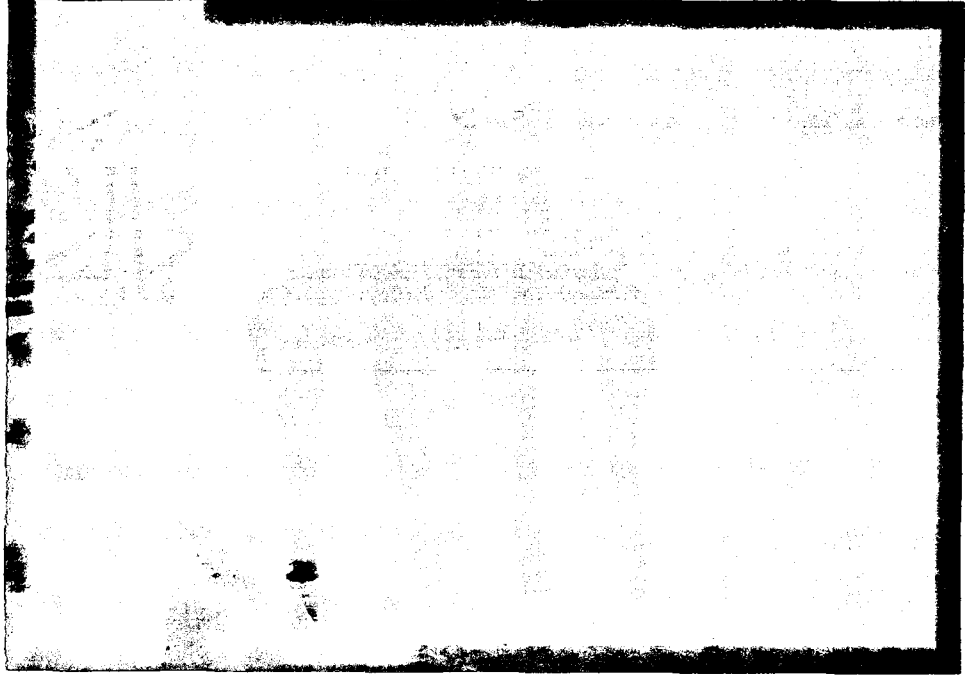
Resim No 310-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi üst kat sofası balkon tarafı.

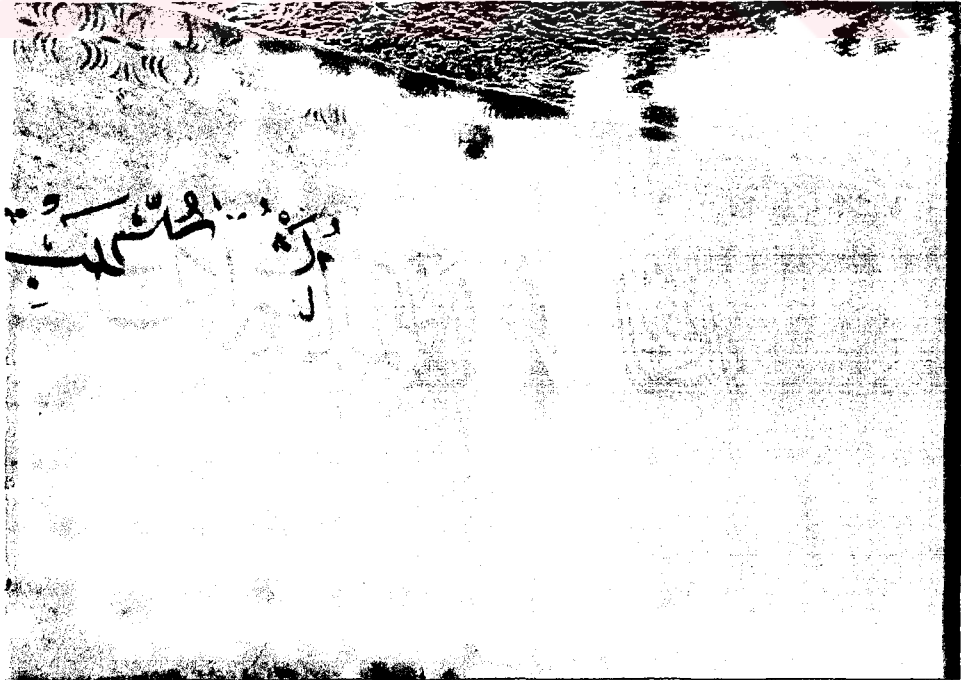
Resim No 311-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi üst katta bulunan kaya oyma mekan.

Resim No 312-Ürgüp,Kutsi
Alyamaç evi kaya oyma
mekan duvar nişi.

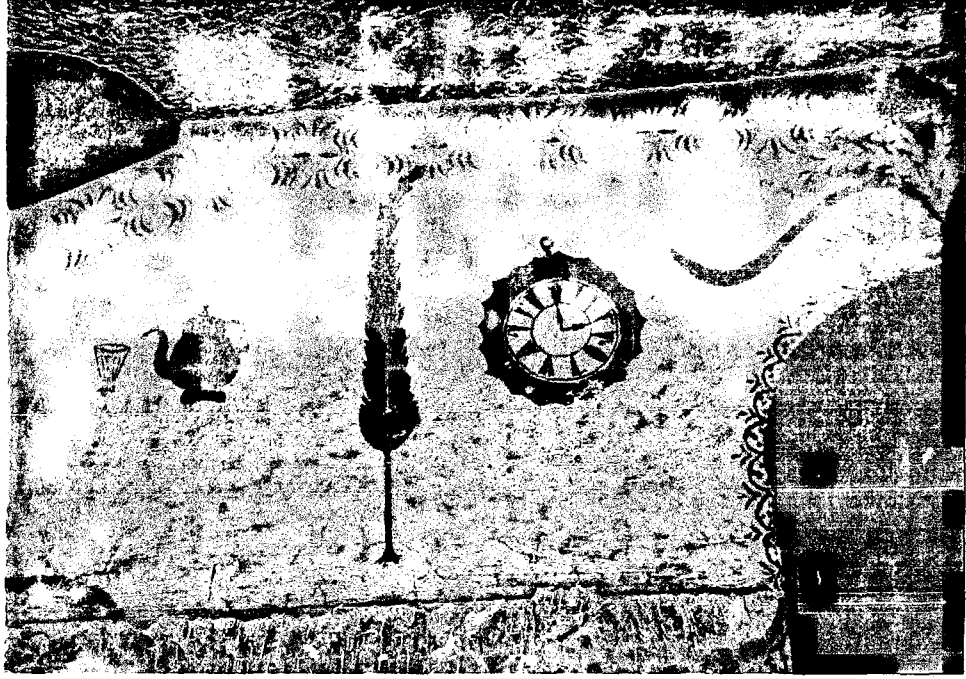

Resim No 313-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi kaya oyma mekan sehpa ve natürmort.

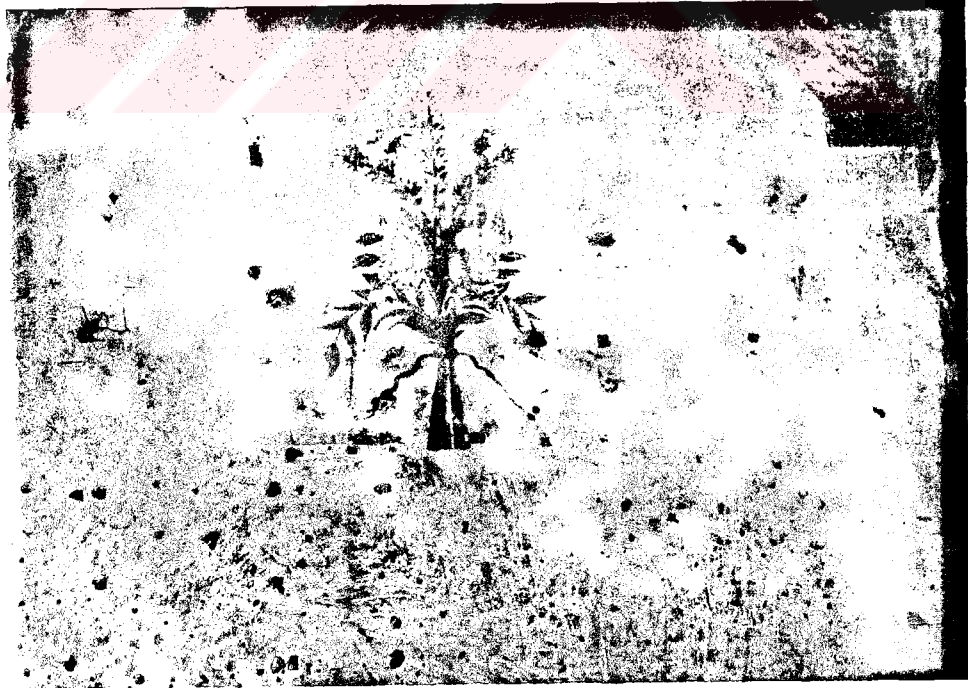

Resim No 314-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi kaya oyma mekan duvar süslemesi.

Resim No 315-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi kaya oyma mekan saat motifi.

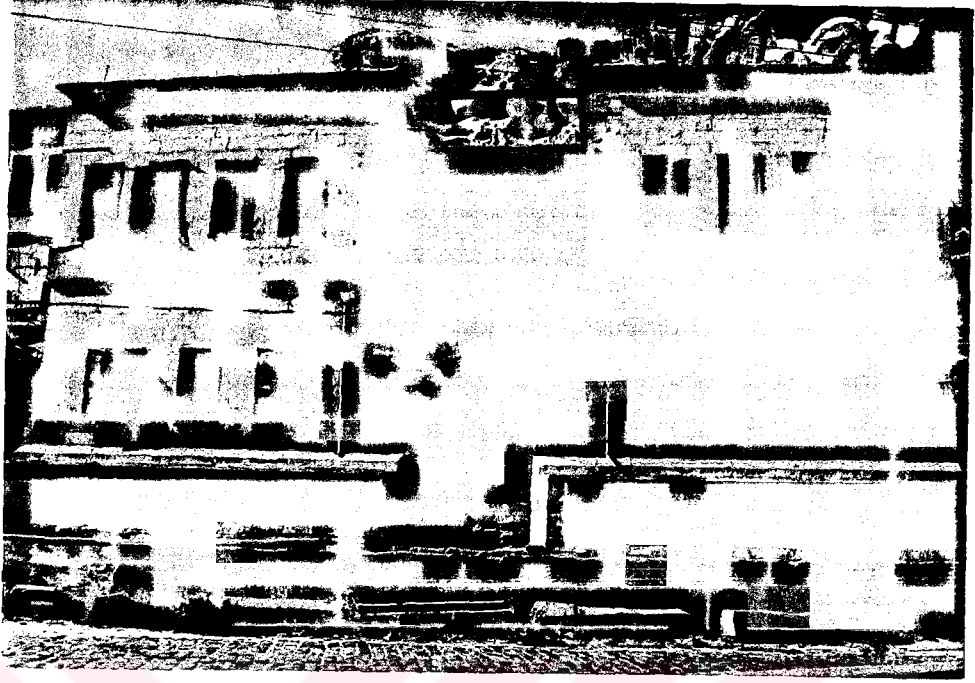
Resim No 316-Ürgüp,Kutsi Alyamaç evi kaya oyma mekan natürlmort duvar süslemesi.

Resim No 317-Ürgüp, Kutsi Alyamaç evi kaya oyma mekan mihrap nişi detayı.

Resim No 318-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi genel görünüş.

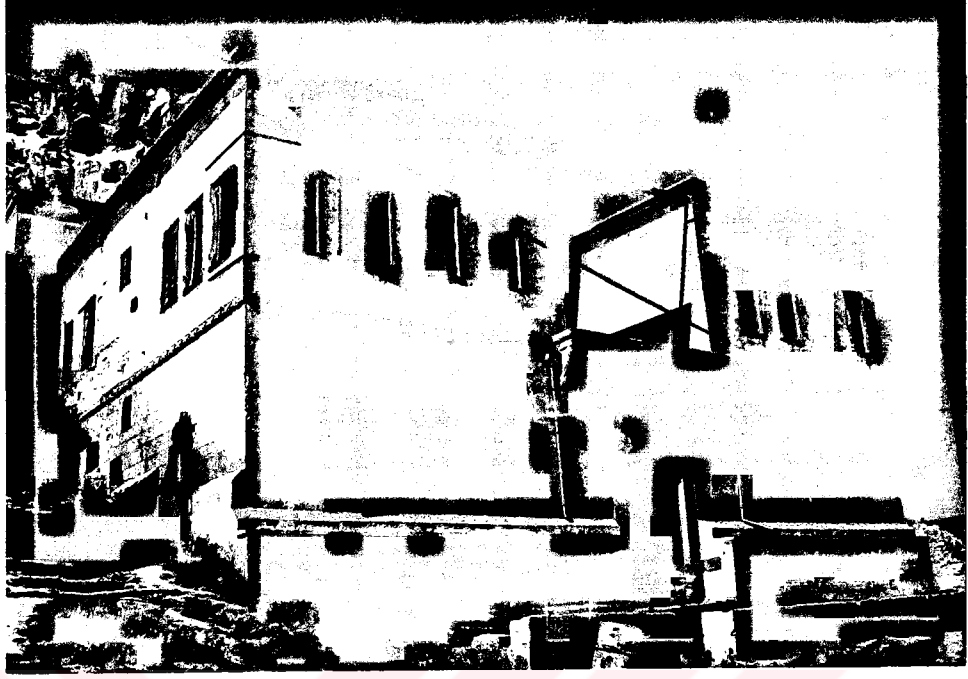

Resim No 319-Ürgüp,Mehmet Toybıyık Evi 1.ev cepheden görünüşü.

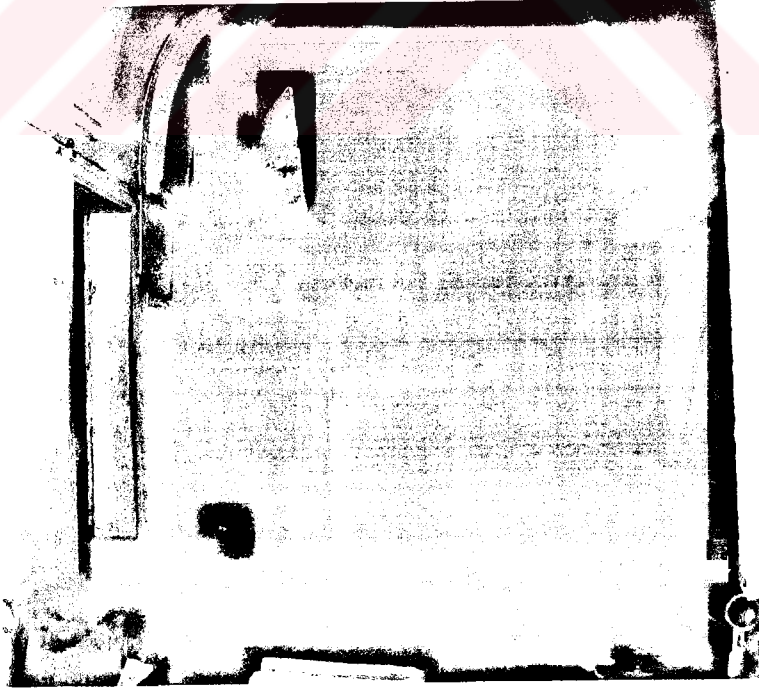

Resim No 320-Ürgüp,Mehmet Toybıyık Evi güney batı cepheden 1 ve 2 evlerin görünüşü.

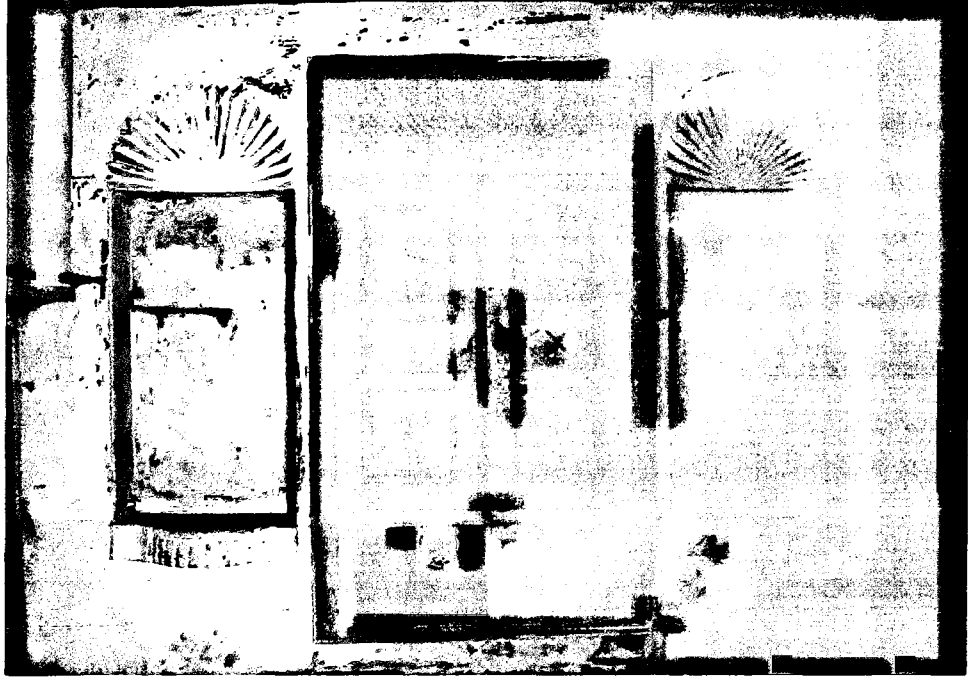

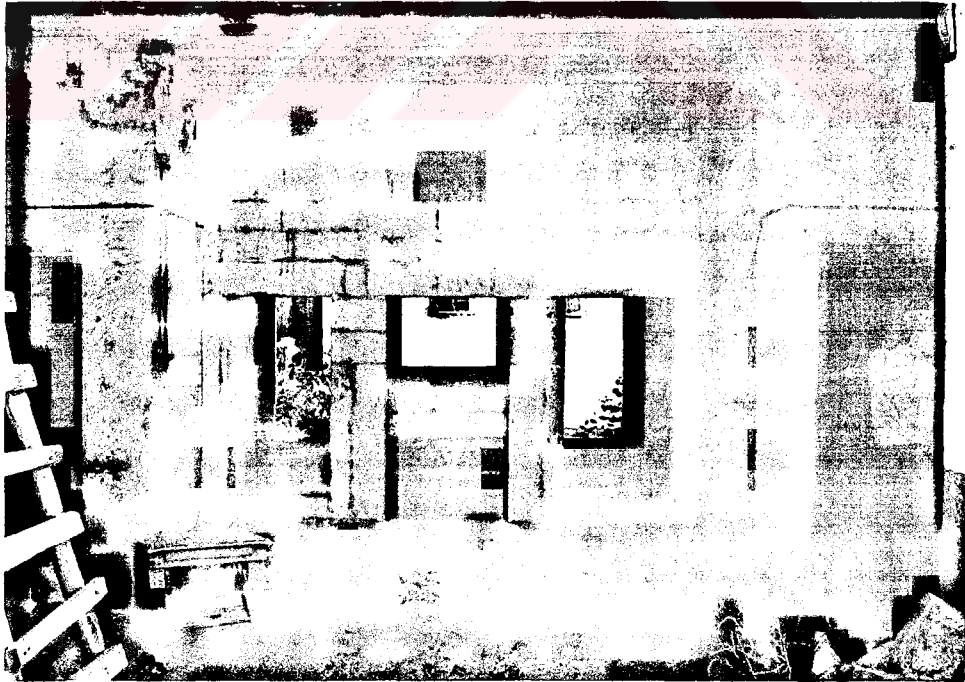
Resim No 321-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 1 ev.

Resim No 322-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 1.ev sofası.

Resim No 323-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 1.ev zemin kattaki oda.

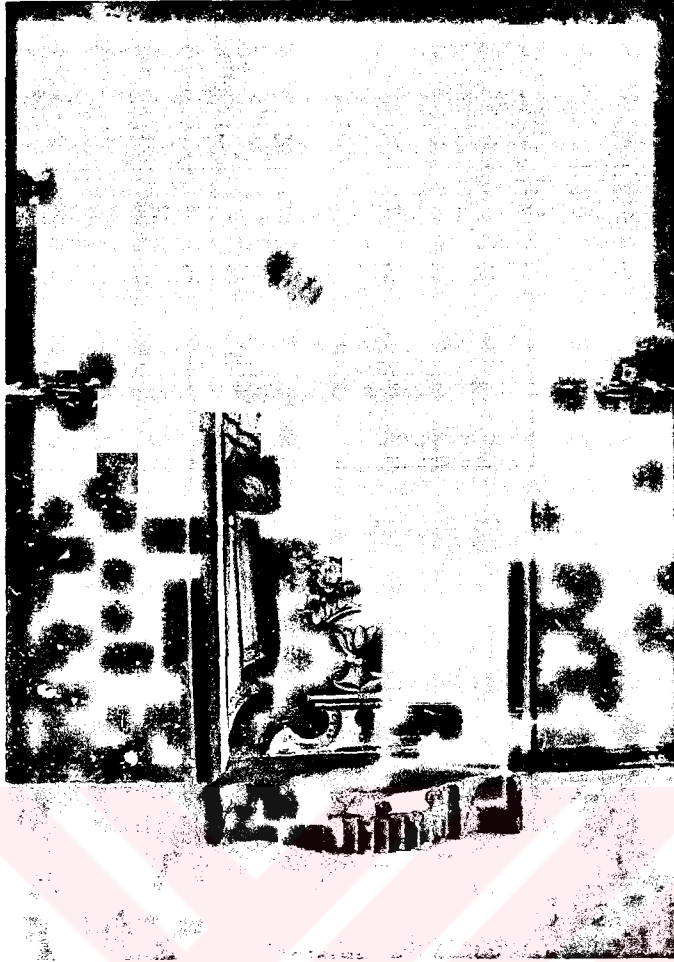
Resim No 324-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 1.ev üst kattaki sofa(yazlık eyvanı)

Resim No 325-Ürgüp, Mehmet
Toybıyık Evi 1.ev al oda duvar
nişi süslemesi.

Resim No 326-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 1.ev al oda korniş süslemesi.

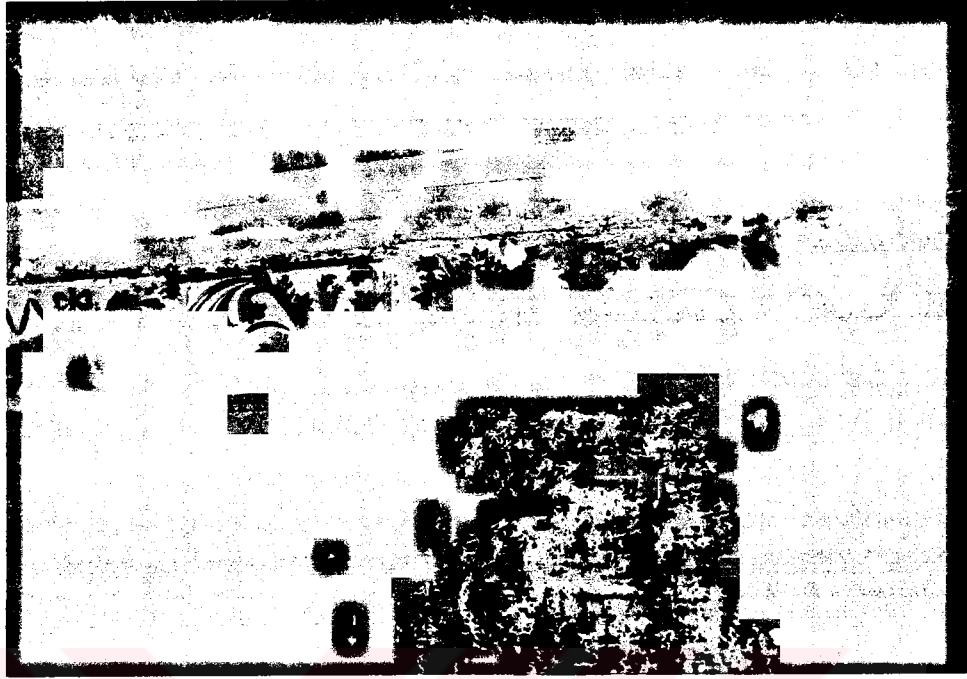

Resim No 327-Ürgüp, Mehmet
Toybıyık Evi 1.ev şerbetlik
nişi kalem işi süslemesi.

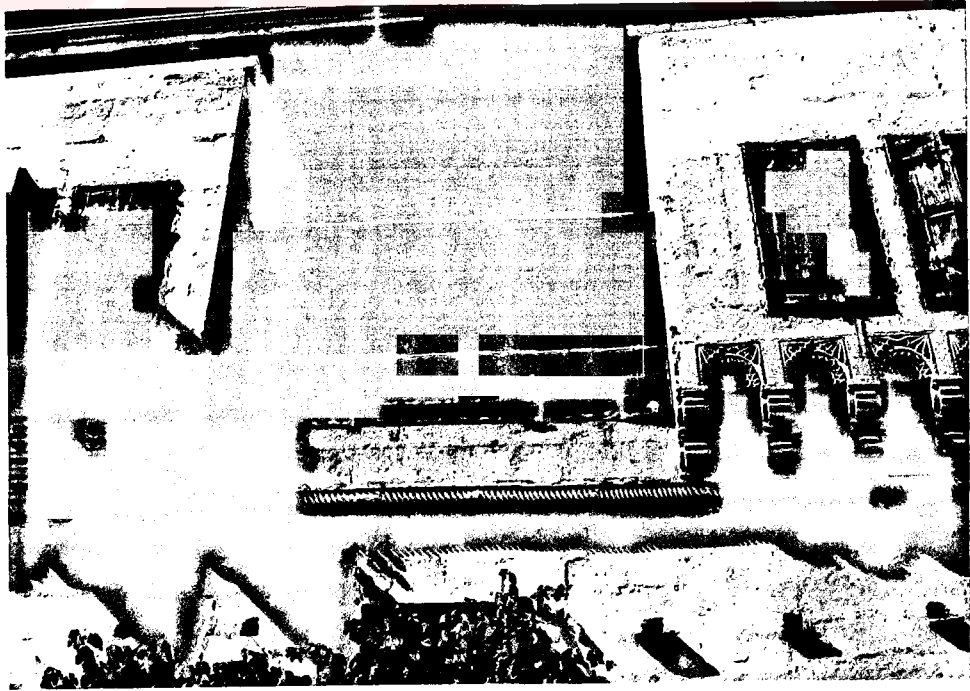

Resim No 328-Ürgüp, Mehmet
Toybıyık Evi 1.ev şerbetlik
nişi detayı.

Resim No 329-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 1 ev korniş süslemesi.

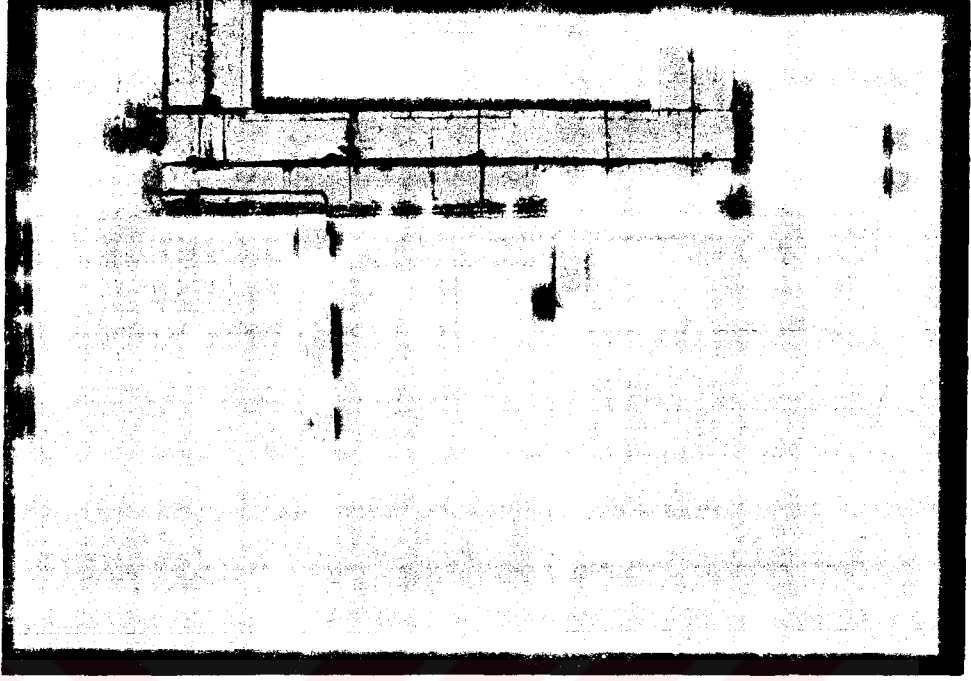
Resim No 330-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 2.ev (haremlık) cephe görünüşü.

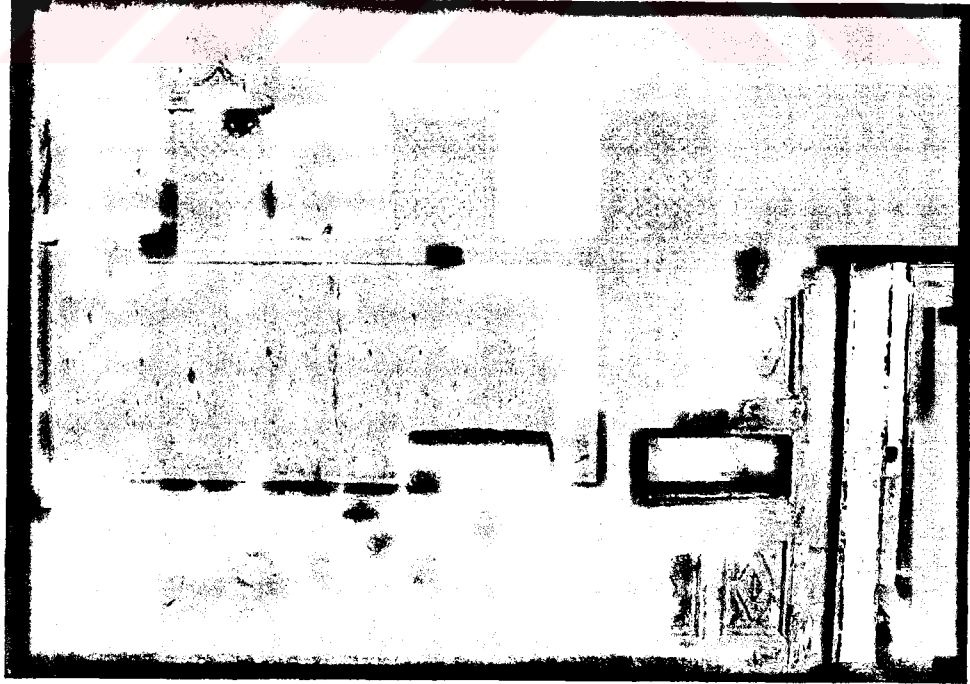
Resim No 331-Ürgüp, Mehmet
Toybıyık Evi 2.ev (haremlık)
cephe çıkmaları.

Resim No 332-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 2.ev (haremlık) yan cephe.

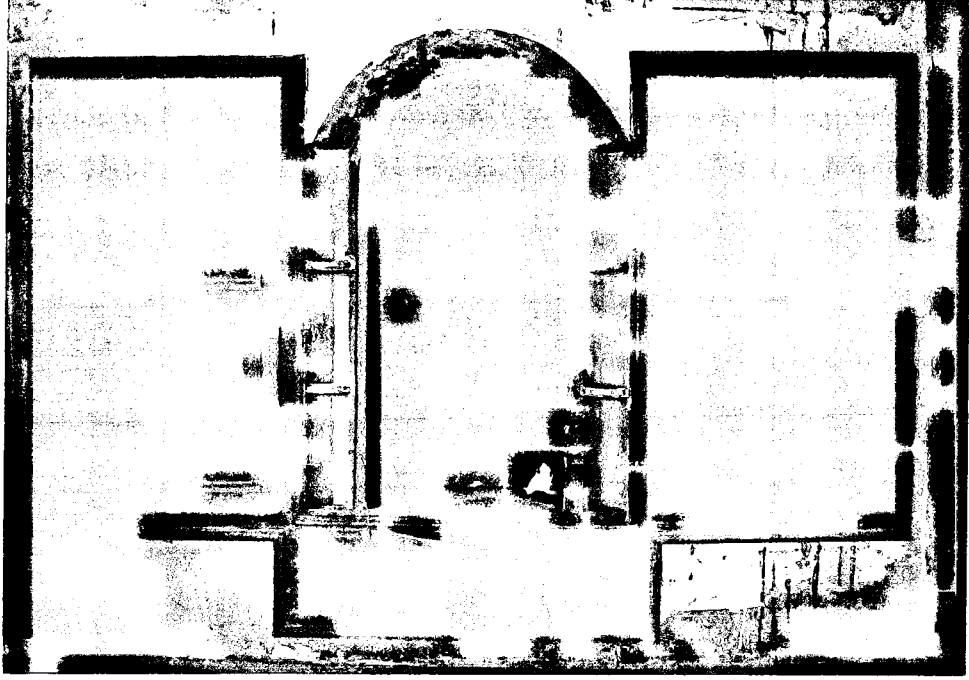

Resim No 333-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 2.ev (haremlık) sofası.

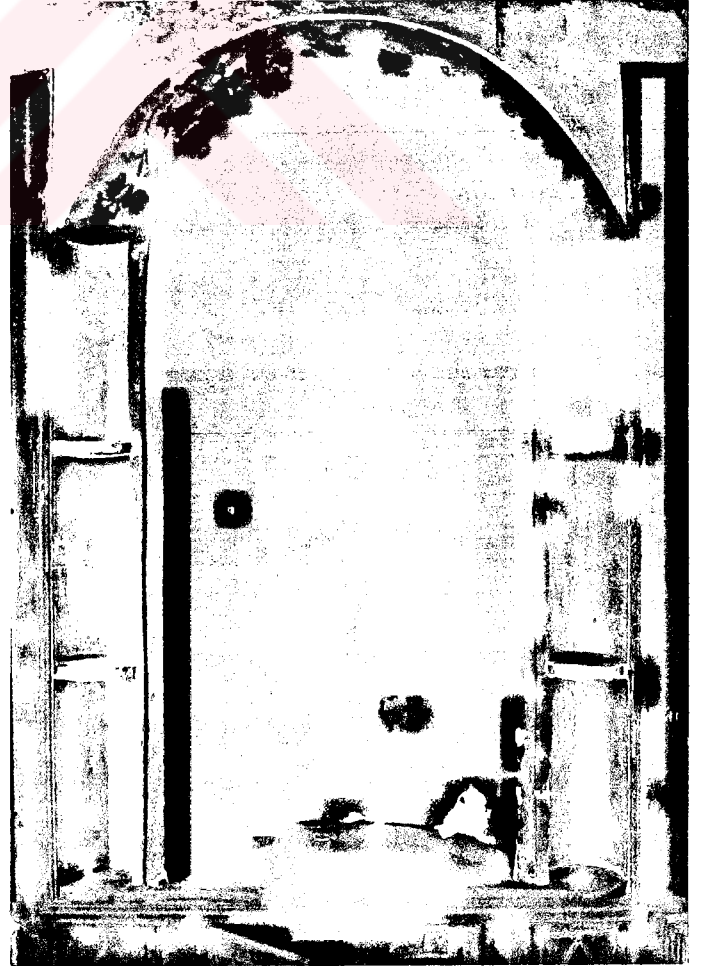

Resim No 334-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 2.ev (haremlık) oda

Resim No 335-Ürgüp, Mehmet Toybıyık Evi 2.ev (haremlık) üst kat odası
şerbetlik nişi.

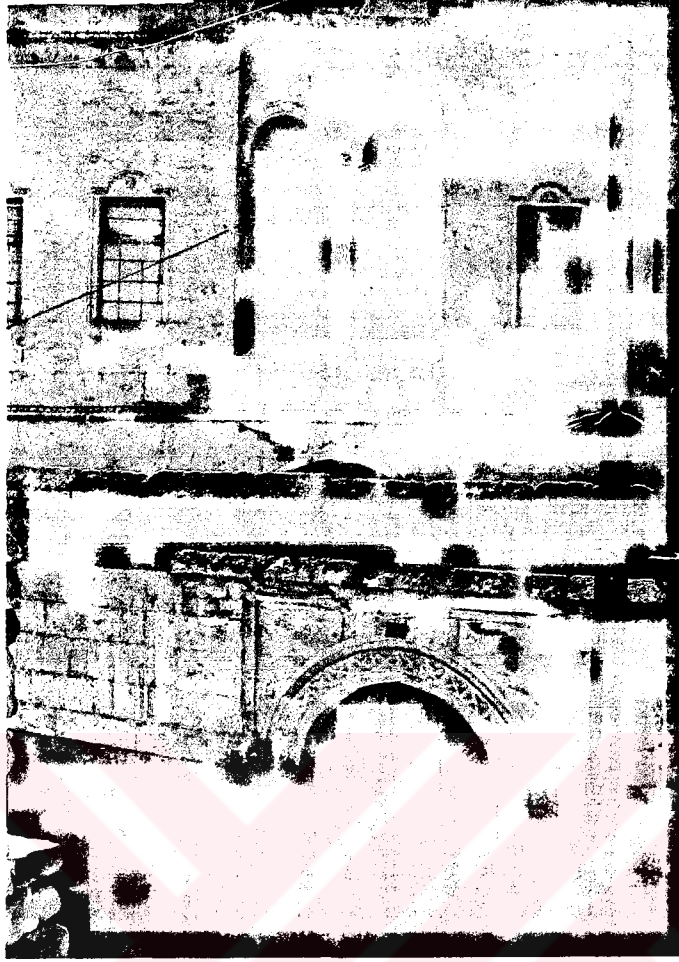
Resim No 336-Ürgüp, Mehmet
Toybıyık Evi 2.ev (haremlık)
şerbetlik nişi detayı.

Resim No 337-Ürgüp, Mehmet
Toybıyık Evi 2.ev (haremlık)
şerbetlik nişı detayı.

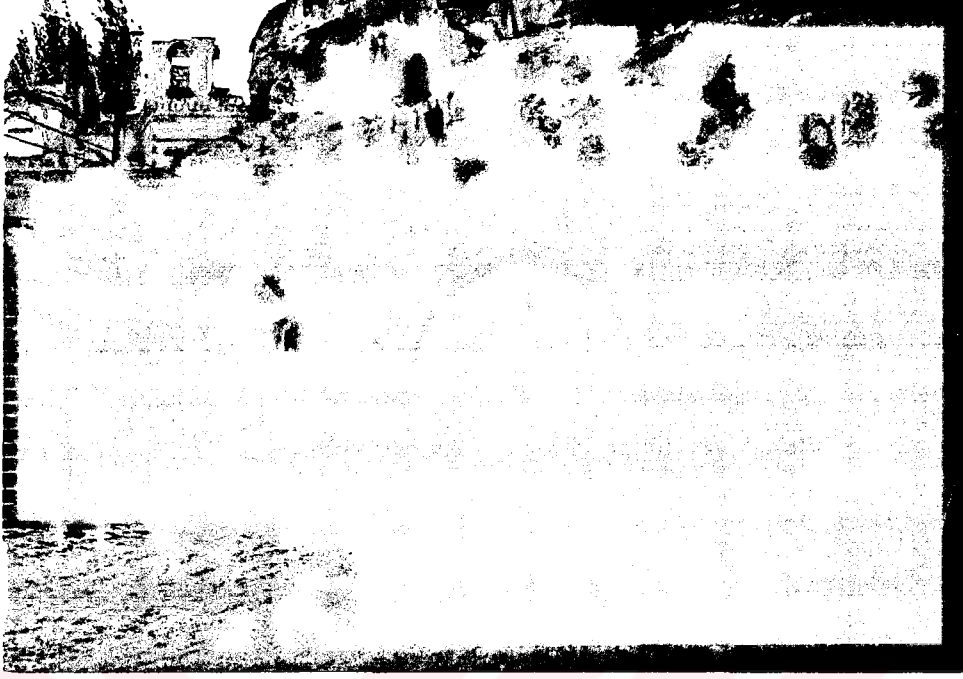
Resim No 338-Ortahisar, Kayhan Cantürk Evi genel görünüş.

Resim No 339-Ortahisar,Kayhan
Cantürk Evi ön cephe görünüşü.

Resim No 340-Ortahisar,Kayhan
Cantürk Evi divanhane (yazlık
eyvanı) görünüşü.

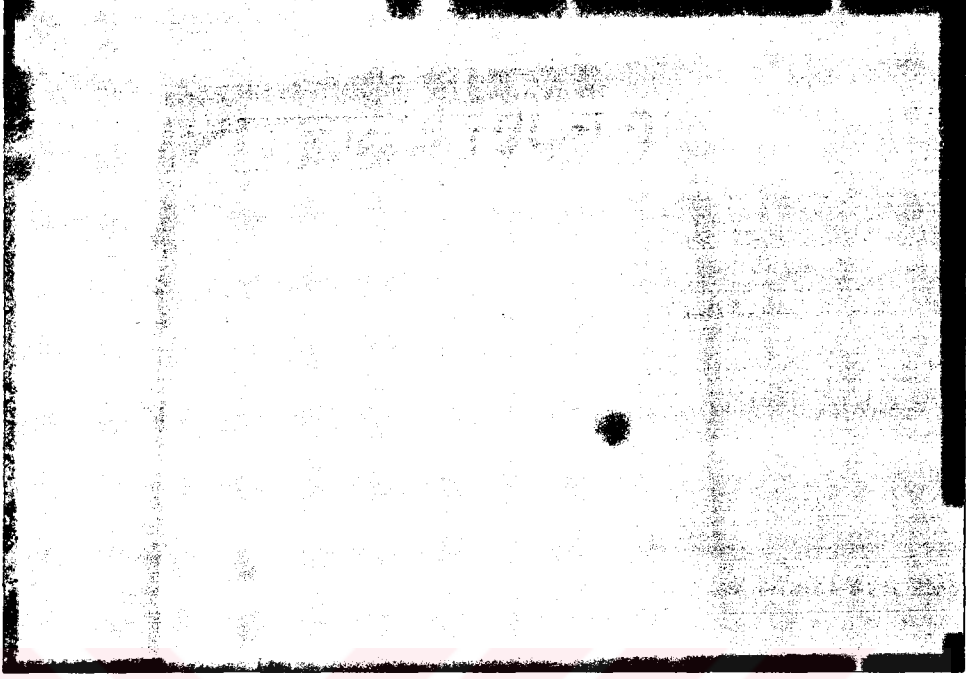

Resim No 341-Mustafapaşa Köprüsü genel görünüş.

Resim No 342-Mustafapaşa köprüsü köprüye çıkan merdivenler.

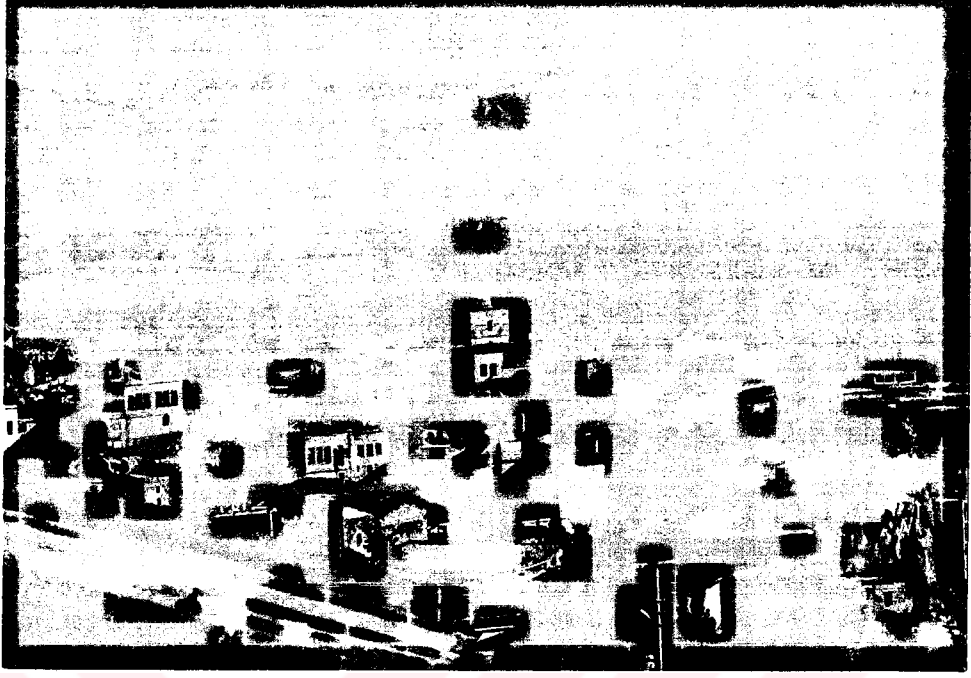

Resim No 343-Mustafapaşa köprüsü kitabesi.

Resim No 344-Mustafapaşa köprüsü ayak ve korkulukları.

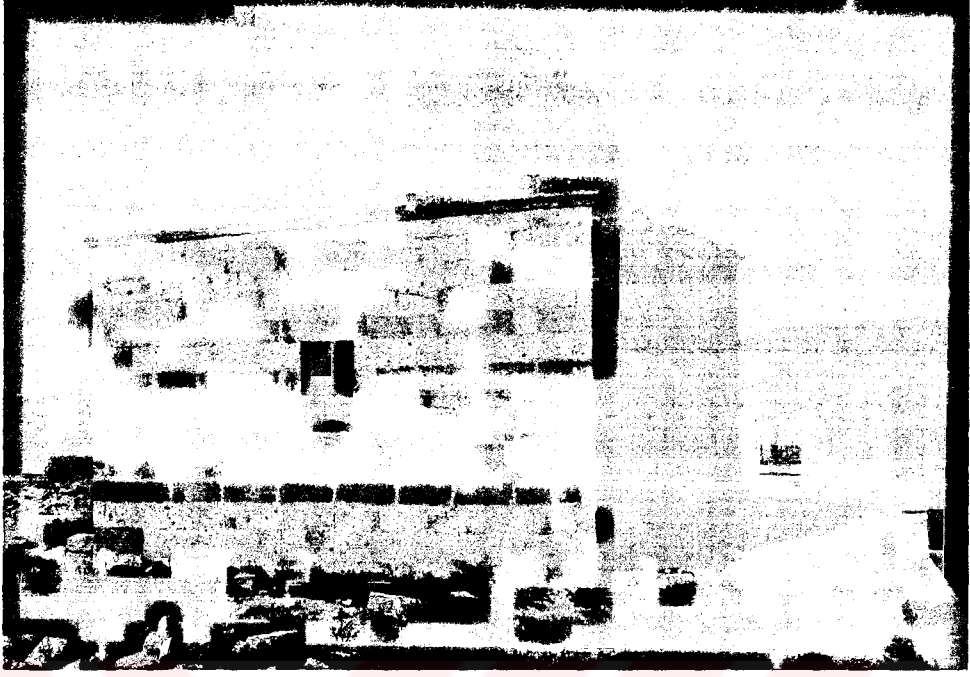

Resim No 345-Ürgüp, Taşın Ağa Kütüphanesi ve çevresinin görünüşü.

Resim No 346-Ürgüp, Taşın Ağa Kütüphanesi ve çevresinden görünüş.

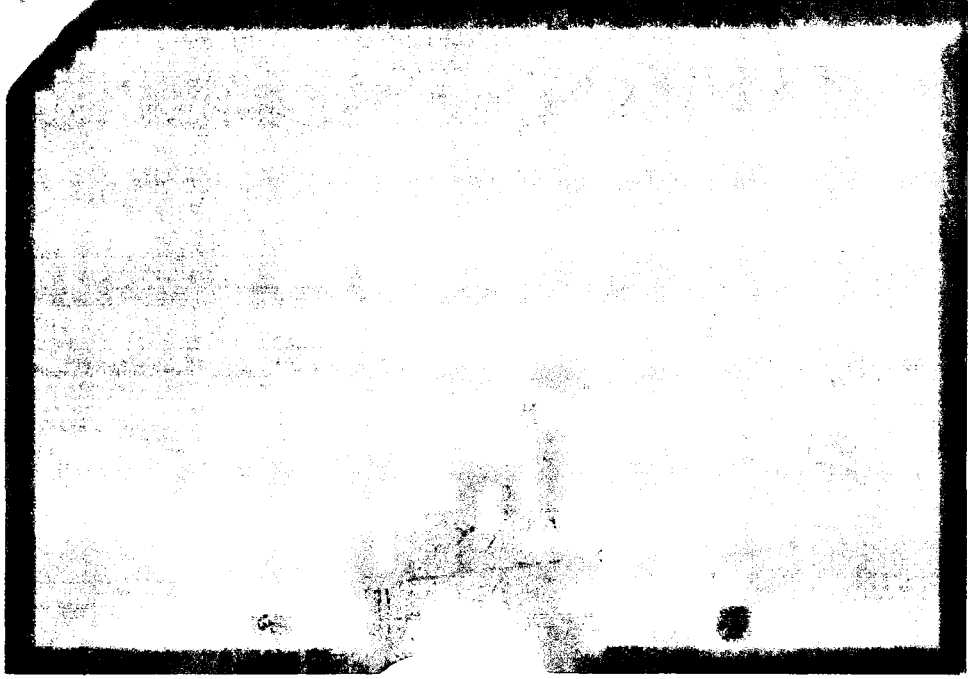

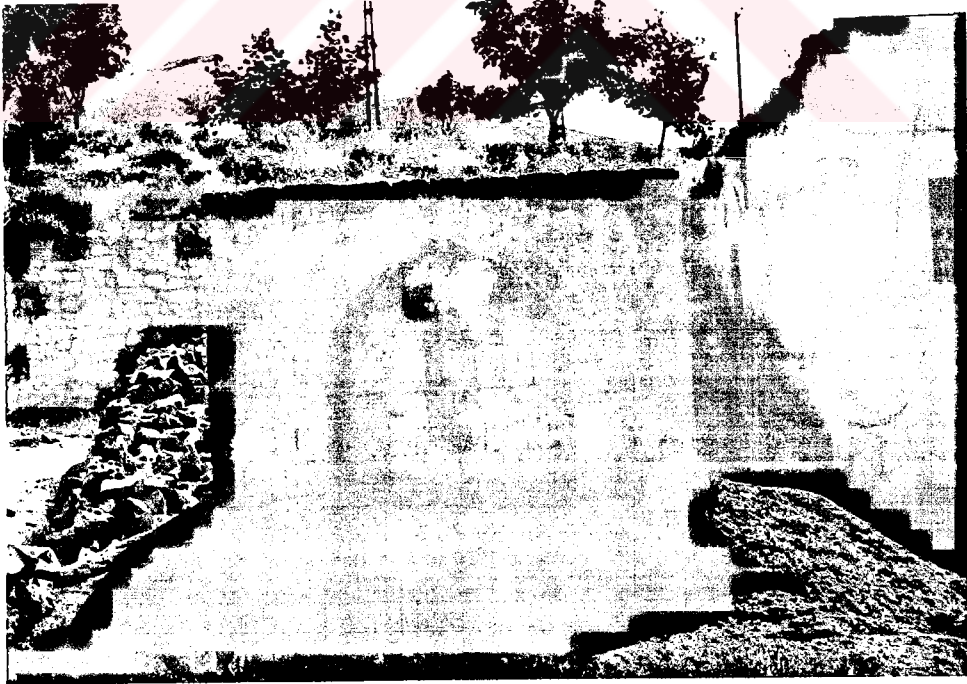
Resim No 347-Ürgüp,Tahsin Ağa Kütüphanesi kuzey cepheden görünüş.

Resim No 348-Ürgüp,Tahsin Ağa Kütüphanesi güneydoğu cepheden görünüş.

Resim No 349-Ürgüp, Tahsin Ağa Kütüphanesi kubbeye geçiş elemanları.

Resim No 350-Taşkınpaşa Köyü namazgah.